

C O R P U S
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE:

EDITIO EMENDATIORE ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE

BORUSSICAE

CONTINUATA.

GEORGIUS PHRANTZES.
IOANNES CANANUS. IOANNES ANAGNOSTES.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXVIII

GEORGIUS PHRANTZES,

IOANNES CANANUS,

IOANNES ANAGNOSTES

EX RECENSIONE

IMMANUELIS BEKKERI.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

; MDCCCXXXVIII.

IMMANUELIS BEKKERI PRAEFATIO.

Georgii Phrantzae chronicon Graece primus editit Franciscus Carolus Alterus, Vindobonae, anno superioris seculi nonagesimo sexto. Latine versum vel excerptum Iacobus Pontanus publicaverat, cum Simocatta suo, Ingolstadii, anno 1604. codice usi ambo eodem, Monacensi olim 203 nunc 239, seculi decimi sexti, chartaceo, quadrato. quem mendis scatere querenti Altero fidem habemus: tale et ipsi specimen eius libri vidimus. ut recte fecerit Alterus quod non omnia inde lectionum monstra protulit: modo quae protulit lenius et prudentius procurasset. Monacensi recentior, non deterior est quo ego nunc utor, Parisiensis Regius, supplementi 80, emptus Patris a Ferando anno 1774. cuius scriba ab initio *ἐν ἔτει* inquit *αψξβ' δεκεμβρίου β' ἡρξάμην γράφειν τὴν παροῦσαν βίβλον ἐν τῇ πόλει ἀρκαδία ἔνδον τῆς μητροπόλεως. καὶ ἀξιῶσαι με τὸ θεῖον τελέσαι ταύτην. κωνσταντῖνος ἀντωνίου ὁ ἐκ πατρῶν ἀχαΐας.* sub finem vero: *κατὰ τὸ αψξγ' σωτήριον ἔτος Σεπτεμβρίου δ' εἴληφε τέρμα τὸ παρὸν διὰ χειρὸς τοῦ εὐτελοῦς κωνσταντῖνου ἀντωνιάδου τοῦ ἀπὸ πατρῶν*

τῆς ἀχάτας ἐν βυτινῇ. οὗ οἱ ἐντυχόντες τούτῳ ὑπερ-
εύχεσθε ἐπονορθοῦντες εἰ τι σφαλερὸν εὔρητε. et
insunt σφαλερά plurima, quae incredibili bonarum
lectionum numero redimuntur. earum ope emendatis
Graecis versio accessit Latina nova et integra, molestum
sane negotium, quo fortiter instituendo sollerter confi-
ciendo praeclarum eruditionis diligentiaeque documen-
tum dedit Eduardus Brockhoffius, Schopeni nostri di-
scipulus.

Scrib. Berolini idibus Iuniis a. 1838.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΦΡΑΝΤΖΗ
ΧΡΟΝΙΚΟΝ.

ΧΡΟΝΙΚΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΦΡΑΝΤΖΗ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΒΕΣΤΙΑΡΙΟΥ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ANNALES
GEORGI PHRANTZAE
PROTOVESTIARII.
PROOEMIUM.

Τὸ τῆς ἱστορίας χρήσιμον καὶ πρὸ ἡμῶν οἱ πολλοὶ Ed Alt. συγγραψάμενοι διωρίσαντο· καὶ ἄπερ ἂν ἐπῆλθεν εἶπεῖν, P.² ταῦτ' ἂν καὶ ἡμεῖς ἐρεῖν ἔχομεν. τί γὰρ καὶ εὐροιμεν καινότερον νόημα τοσοῦτων ἱστορησάντων καὶ σύμπαν τῆς ἱστορίας ἀποφηναμένων ἐν τοῖς σφαιτέροις συγγράμμασιν; τάχα δὲ ὁ πλέον ἐκείνων ἐν τοῖς νῦν προκειμένοις ἡμῖν λέξειν ἄξιον,

ΧΡΟΝΙΚΟΝ] κωνσταντίνου τοῦ παλαιολόγου P i. e. codex Parisiensis. Γεωργίου τοῦ φρατζῆ μεγάλου λογοθέτου τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει ποτὲ βασιλείας ὁμαίων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πρωτοβεστιάριου τοῦ μετέπειτα γεγονότος μεγάλου λογοθέτου καὶ ἐν ὑστερίοις μετενομασθέντος Γρηγορίου μοναχοῦ codex Turinensis 102.
1. Τὸ τῆς —] cf. Ge. Acropolitae prooemium. om haec Τὸ τῆς — p. 5, 19 βούλομαι διηγῆσασθαι P 2. ἀπῆλθεν M i. e. codex Monacensis. 5. σφαιτέροις Acropolita: ἱερεῖς M

Historiae quanta sit utilitas scriptores ante nos plerique docuerunt, et quae illis se obtulerunt dicenda, eadem nos possumus in medium proferre. quid enim novi excogitemus post tot viros, qui historiam tractarunt, universamque libris suis sunt complexi? enimvero quod in hoc instituto dignius est de quo dicamus, id nostrae prae-

τοῦτο γε ἂν τῆς ἡμετέρας συγγραφῆς προβαλούμεθα. τὸ δὲ
 ἔστιν ὅτι καινότερων ἡμῖν προκειμένων πραγμάτων, ἃ μήπω τις
 γραφῆ παραδέδωκε, καινότερον συμβαίνει εἶναι καὶ τὸ ὀφέλιμον
 ἐκείνων ἐν γνώσει τῶν ἀνθρώπων γεγενημένων, ἅπερ ὁ ῥέων
 χύδην λόγος οὐκ ἀληθῶς ἀποφαίνεται. οἱ μὲν οὖν τὰ καθ' ἡμᾶς 5
 ἱστορικῶς συγγραψάμενοι ἄλλην ἄλλως πεποιήνται τὴν ἀρχὴν·
 οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἤρξαντο, οἱ δὲ
 ἐξ ἀξιολόγου τινὸς τῆς ἀρχῆς, ἢ Περσῶν ἢ Ἑλλήνων ἢ Ῥω-
 μαίων ἢ ἄλλου οὐτινοσοῦν τῶν ἐθνῶν, ἕκαστος πρὸς τὸν
 ἑαυτοῦ σκοπὸν τὸ οἰκεῖον καταρτιζόμενος σύγγραμμα. καὶ 10
 ἡμῖν οὐκ ἤκιστα οὕτω τὰ τῆς συγγραφῆς τελεσθήσεται. τὰ
 μὲν γὰρ ἅπαντα τὰ ἀπ' ἀρχῆς γεγενημένα τῆς τοῦ κόσμου
 γενέσεως πολλοῖς τε καὶ πολλαῖς ἐξιστορήθη· οὐκ ἦν λέγειν
 μοι· καὶ ὡς πρὸς ἀλλήλους οἱ πλείους οὐ συνεφώνησαν, τὰ
 τῶν βασιλέων συγγράφοντες, ἀλλοιώσεις τε χωρῶν καὶ πό- 15
 λεων στάσεις καὶ πολέμων συρρηξεις καὶ ἀνδραποδισμοὺς καὶ
 νίκας καὶ ἤττας, καὶ ὅσα τοιαῦτα σύμμικτα τοῖς καθ' ἡμᾶς·
 πολυσχεδῶς γὰρ τὰ αὐτῶν τελούντων καὶ μηδὲ παρ' αὐτῶν
 ἴσως τῶν ἐνεργούντων γινωσκομένων σχολῆ γε ἂν τοῖς ἐξιστο-
 ροῦσι τὸ ἀληθὲς παντάπασι γενήσεται ἢ ἐπίτευξις. ἐκ τοῦ 20
 μόνου δὲ καὶ ὅσα τῇ κοινῇ φήμῃ γνωρίζεται, ταῦτα τὸν ἐξι-
 στοροῦντα παραλήψεσθαι δεόν, εἰ μὴ ἀδικεῖν οὗτος ἐθελή-
 σειε τὴν ἀλήθειαν ὡς οἱ τοὺς ὀβολοὺς κερματίοις ἐλλυμαινό-

12. γὰρ et ἀπ' ἀρχῆς add Acropolis. 16. στάσεις Acropo-
 lita: καὶ τὰς M 18. τελούντων add Acropolis. 19. ἂν τοῖς
 Acropolis: αὐτοῖς M

tendamus narrationi. nempe quoniam res recenti aetate gestas scribere instituimus, quas nemo dum litteris consignavit, consentaneum est, recentem etiam fructum fore, quum in notitiam hominum venerint, quae nunc vago rumore parum ad veritatem feruntur. iam qui res nostras scripserunt historici, alii aliunde ceperunt initium: quidam a mundo inde condito inceperunt, nonnulli a memorabili aliquo imperio, Persarum, Graecorum, Romanorum, vel alius gentis cuiuscunque, ad suum quisque consilium opus accommodantes. atque hac utique ratione nos in his utemur commentariis. nam a rerum inde principio quae facta sunt, quum a multis sint et saepe enarrata, non erant mihi cuncta commemoranda. accedit, quod plerique non consentiant, qui regnorum conscripserunt historias, mutationes regionum et civitatum turbas, contentiones bellorum, servitia, victorias, clades et quae alia id genus solent contingere. res principum enim multiplices sunt, et fortasse ne ab iis quidem, qui gerendis illis intersunt, satis perspicuntur: nedum historici veritatem ubivis attin-

μενοι ἢ καὶ παραχαράττειν βουλόμενοι. οὔτε γοῦν πρὸς χάριν οὔτε πρὸς φθόρον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς μῖσος ἢ καὶ πρὸς εὐνοίαν συγγράφειν χρεῶν ἔστι τὸν συγγράφοντα, ἀλλ' ἱστορίας μόνον χάριν καὶ τοῦ μὴ λήθης βυθῶ παραδοθῆναι, ἣν
 5 ὁ χρόνος οἶδε γενεῶν, τὴν ἱστορίαν, μένειν δὲ ζῶσάν τε καὶ λαλοῦσαν φωνὴν καὶ ἔμψυχον καὶ διαπρύσιον κήρυκα δι' ἀπεράντων αἰώνων. οὕτως τοίνυν κατὰ Γεώργιος Φραντζῆς, ὁ χρηματίσας καὶ πρωτοβεστιάριος καὶ Γρηγόριος τάχα μοναχός, ταῦτα ἔγραψα περὶ τῶν καθ' αὐτὸν καὶ τινῶν μερι-
 10 κῶν ἀναγκαίων γεγονότων ἐν τῷ τῆς ζωῆς μου χρόνῳ πρὶν τῆς αἰχμαλωσίας ἡμῶν καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. καὶ πρῶτον μὲν διηγησάμεθα περὶ τῶν ἀφορμῶν καὶ αἰτιῶν τῆς τῶν Παλαιολόγων βασιλείας ἐκ πρώτου βασιλεύσαντος ἐκ τοῦ γένους αὐτῶν ἄχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ
 15 Τούρκων, καὶ πόσοι καὶ τίνες οἱ υἱοὶ καὶ θυγατέρες καὶ δεσπότες ἐγένοντο αὐτοῖς· καὶ τῶν γεγονότων πολέμων ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀνὰ τοῖν δυοῖν αὐταδέλφοις, τοῦ δεσποτίου κυρίου Δημητρίου λέγω καὶ δεσποτίου κυρίου Θωμᾶ, καὶ ἐτέρων ἀναγκαίων καὶ μνήμης ἀξίων βούλομαι διηγησασθαι.

4. παραδοθῆναι et 5. οἶδε γενεῶν add Acropolis. 5. τὴν ἱστορίαν μὲν ζῶσάν — κίνυραν δι' ἀπεράντων αἰώνων M: ἢ δ' ἱστορία ζῶσα τε καὶ λαλοῦσα φωνὴ καὶ ἔμψυχος καὶ διαπρύσιος κήρυξ διαπερῆ τὸν αἰῶνα Alterus. 9. περὶ| πρὶν M 13. ἐκ τοῦ πρώτου? 17. δεσπότης κύρ? 19. ἕτεροι M

gere possint. at enim non nisi ea, quae communis fama divulgavit, excipere debent, nisi veritatem infringere velint, eorum instar, qui numos circumcidunt vel cudunt adulterinos. certe quidem neque ad gratiam vel studium, neque ad invidiam vel odium scribendum est, sed solius memoriae causa, ut res oblivione ne deleantur, in quam temporis diuturnitate adduci, sed quasi viva et clara voce praeconis saeculorum aeternorum personent spatia. itaque ego quoque Georgius Phrantzes, protovestiarii olim functus dignitate et deinde Gregorii nomine monachus factus, de rebus memoria mea gestis, et speciatim miseris quibusdam, quae partim ante, partim post captam Cpolim nos affligerunt, hos conscripsi commentarios. ac primum quidem originem explicabo imperii Palaeologorum, et historiam eorum a primo eius domus imperatore ad Cpolim usque a Turcis expugnatam perscribam, dicamque quot et qui eius gentis filii filiaeve et despotae fuerint, atque de bellis in Peloponneso inter Demetrium et Thomam, fratres despotas, gestis, aliisque de rebus necessariis et memoratu dignis exponam.

B I B Λ I O N A.

1. Ὁ τῆς ἀρχῆς ἐπιβήτωρ Ἀλέξιος Ἄγγελος ὁ Κομνη-
 νός, ὁ τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον τυφλώσας καὶ τὴν
 βασιλείαν λαβὼν, ἐφ' οὗ καὶ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα κακὰ τῆ
 Ῥωμαίδι ἀρχῇ παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἐφύη, ἄρρεν μὲν οὐκ εἶχε,
 θυγατέρας δὲ δύο· καὶ τὴν μὲν πρωτογενῆ Εἰρήνην τοῦνομα 5
 ἐρυθροῖς πεδίλοις ὑποδεδέσθαι ἔταξεν, ἵνα αὐτῇ τε καὶ ὁ
 ταύτῃ μνηστευθησόμενος διάδοχοι καὶ κληρονόμοι τῆς βασι-
 λείας ὦσι μετὰ τὸ τεθῆναι αὐτόν· ὅθεν καὶ εἰς λέχος δέ-
 δωκεν αὐτὴν Ἀλεξίῳ τῷ Παλαιολόγῳ καὶ εὐθὺς αὐτὸν δεσπό-
 την τετίμηκε. καὶ εἰ μὴ ἐκ τοῦ βίου τούτου ἐγένετο, αὐτὸς 10
 ἂν ἐβασίλευσε μετὰ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ θανάτῳ ὁ
 Παλαιολόγος Ἀλέξιος θυγατέρα μόνην κατέλιπεν, ἐλθὼν δὲ
 εἰς νόμον ἡλικίας τὸ κοράσιον Εἰρήνην ἢ μῆτηρ αὐτῆς συνέ-
 ζευξεν αὐτὴν Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ, ὃν καὶ ὁ βασιλεὺς
 Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὁ τὴν ἑτέραν θυγατέρα τοῦ βασιλέως 15
 Ἀλεξίου εἰς γυναῖκα λαβὼν, μέγαν δομῆστικὸν ἐτίμησεν ὕστε-

1. Ὁ τῆς| Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν αἰτιῶν τῆς τῶν Παλαιολόγων
 βασιλείας. Ὁ τῆς P 2. ὁ τυφλώσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰσαά-
 κιον Ἄγγελον M 3. ἐφ' οὗ om M 4. οὐκ ἦν αὐτῷ, θυγα-
 τέρας δὲ εἶχε δύο M 5. τοῦνομα om M 6. τάξας ἵνα ἡ
 αὐτῇ M 7. ταύτην M 10. ἐγένετο ἂν P 11. ἐπειδὴ S. M 13. νόμον ἡλικίας M
 15. ὁ ante Λάσκαρις om M 16. ἐποίησε καὶ τετίμηκεν P

L I B E R I.

1. Alexius Angelus Comnenus imperator, qui, excaecato Isa-
 cio fratre, regnum occupavit, cuiusque imperio tot tantisque cladi-
 bus res Romana ab Italis afflicta erat, nulla virili prole suscepta,
 filias duas habuit. natu maiorem, Irene nomine, calceos purpureos
 induere iussit, ut ipsa et is, cui desponderetur, semet-mortuo, suc-
 cessores sibi essent et imperii heredes. itaque Alexium Palaeologum
 filiae matrimonio iunctum continuo dignitate despotaē honestavit. et
 tenuisset is post socerum imperium, nisi praematura morte e vita
 cessisset. reliquit Alexius Palaeologus unam filiam: eam viro ma-
 turam Irene mater Andronico Palaeologo collocavit, quem imperator
 Theodorus Lascaris, qui alteram Alexii imperatoris filiam duxerat,

ρον· ἔξ οὗ ἐγεννηθησαν υἱοὶ τρεῖς, Μιχαὴλ ὁ Κομνηνός, Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος καὶ Ἰωάννης διπλοπαλαιολόγοι ὄντες πατρόθεν καὶ μητρόθεν. εἶχε μὲν κἀντεῦθεν ἀφορμὰς εἰς τὴν αὐτὴν ὑπέθεσιν, ὡς εἰρήσεται· ἀνδρυνθεῖς δὲ ὁ Μιχαὴλ, πρῶτος υἱὸς ὢν τῷ Ἀνδρονίκῳ κατὰ γέννησιν, μεταξὺ τῶν ἐν τέλει τῶν ἄλλων ἐπέκεινα εἰς ἦν, πολλὴν ἔχων τοῦ προσώπου τὴν ἰλαρότητα, τῇ ὁμιλίᾳ χρηστός, ἀστεῖος τὸ ἦθος, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν χεῖρα ἔχων φιλότιμον. καὶ διὰ ταῦτας οὖν τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ καὶ χάριτας πολλοὶ αὐτὸν
 10 ἠγάπουν καὶ ἠθέλον, καὶ ἐν εὐκολίᾳ πάντας ἐλλείξε στρατηγὸς ταξιάρχας δημότας καὶ τῆς συγκλήτου πολλούς. διὰ τοῦτο γοῦν διαβηλαί τινες ἀνεφύησαν κατ' αὐτοῦ, ὅτι βασιλείας ὀρέγεται· ἦν γὰρ τότε ὁ βασιλεύων Ῥωμαίων Θεόδωρος Λάσκαρις ὁ νέος. καὶ ταῦτα ψιθυρίζοντες ἦσαν τινες
 15 τῶν φίλων αὐτοῦ, λέγων Μιχαὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. ὄθεν προστάγματι βασιλικῷ ἄγουσιν αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν. ἦσαν δὲ οἱ Β ἐξετάζοντες ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀρσένιος, ὁ καὶ πολλὰ δυνάμενος τότε παρὰ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἕτεροι τῶν ἐλλογιμῶν. παραστὰς δὲ Μιχαὴλ ὁ Κομνηνός καὶ πολλὰ ἐρωτηθεῖς καὶ εἰ-
 20 πόντες αὐτῷ, εἶτα λέγει ὁ ἀρχιεπίσκοπος “μὴ γὰρ τοῖς ἡμαρ-

1. ἐγένοντο M	2. τῷ διπλῷ παλαιολόγοι M	3. καὶ μη-
τρόθεν om M
ἐντεῦθεν M	ἀφορμὰς, ὡς εἰρηται, εἰς τὴν
τοιαύτην ὑπόθεσιν M	6. τοῦ προσώπου ἔχων M
7. τῆς ἄλλης M	9. γοῦν M	αὐτοῦ om M
12. βασ. ἐρωτε
τρέφεται P	13. Ῥωμαίους Ἰωάννης ὁ βασιλέως P	14. ψι-
θυρίζοντες M
15. Μιχαὴλ om M	17. Ἀρσένιος om P	18. οἱ ποιοῦντες τὴν ἐξέ-
τασιν M
19. δς M	20. λέγει αὐτῷ ὁ ἐπί-
σκοπος M	μὴ] μία P, εὐγενῆς ὢν καὶ ἐξ εὐγενῶν καταγό-
μενος· μὴ M, qui haec εὐγ. — καταγ. mox om

postea declaravit magnum domesticum. huius erant filii tres, Michael Comnenus, Constantinus Palaeologus et Iohannes, ab utroque parente Palaeologi. atque ab his profecta initiiis gens Palaeologa, ut iam narrabitur, ad imperium accessit. nam adultus Michael, filius Andronici natu maximus, unus inter omnes proceres excellebat, insignis suavitate oris, consuetudinis comitate, morum elegantia et liberalitate insuper largitionum. propter has eius virtutes et gratias a multis diligebatur et habebatur carus, inque sui studium omnes trahebat duces, centuriones, plebeios, ac senatorii ordinis permultos. unde adversus eum criminationes quaedam affectati imperii natae sunt, quod tunc Theodorus Lascaris minor tenebat. talia qui susurrant, in ipsius numerabantur amicis, in amicis, inquam, Michaelis Comneni. itaque iussu imperatoris vocatur in quaestionem. habebant eam quaestionem Arsenius archiepiscopus, cuius magna tum apud imperatorem auctoritas erat, et alii viri illustres. adductum Michaellem Comnenum multa

τάνουσιν ἀπολείπεται συγγνώμη τὸ σιγᾶν καὶ μηδὲν ὑπὲρ τῶν
 γεγενημένων φθέγγεσθαι· εὐγενῆς οὖν ὢν καὶ ἐξ εὐγενῶν κα-
 ταγόμενος, τιμιώτατε ἄνερ, ἐρωτῶ σε, καὶ δηλοποιήσόν μοι
 τὴν ἀληθειαν. τίνες ὑπάρχουσι συνωμόται καὶ συνίστορες
 καὶ συνήγοροι τῆς βουλῆς ταύτης καὶ οἱ συμβουλευσαντες ἐν 5
 τούτῳ; φράσον μοι τὰληθῆς· καὶ ὁμνύω σοι ἐν τῷ σωτήρι
 μου Χριστῷ ὅτι αὐτοὶ μὲν κολασθήσονται ταῖς τοῦ νόμου
 ποίαις, σὺ δὲ ἐλεύθερος ἔση ἀπὸ παντὸς πειρατηρίου.” ὃ
 ἀπελογίσαστο οὗτος “ἐγὼ μὲν εἰπόν σοι καὶ λέγω ὅτι οὔτε
 ἐνεθυμήθην περὶ τούτου πώποτε, οὔτε ἐν τῇ διανοίᾳ μου ὁ 10
 αὐτὸς σκοπὸς ἦλθεν, οὔτε τις μικρὸς ἢ μέγας περὶ τοιαύτης
 ὑποθέσεως ἀνέφερέ μοι. εἰς τὸν αἰῶνα μὴ γένοιτο. μάρτυρα
 χρῶμαι τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἀοράτως παριστα-
 μένους μοι. εἰ δὲ οἱ συκοφαντήσαντές με τοῖς ὡσὶ τοῦ βα-
 σιλέως μου ἐβάρυναν ψεύδη κατ’ ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ, 15
 καὶ εἰ οὐ πιστεύετέ μοι, οὐκ ἔχω τί λέγειν. ἦ τίς ἔσται
 μοι μάρτυς τῆς ἀληθείας μου; εἰ μὴ, ὃ δέσποτά μου, δέο-
 μαί σου, ποιήσόν μοι χάριν. βάλον σίδηρον ἐν τῇ φλογὶ τῆς
 καμίνου, καὶ ἕασον αὐτὸν ὑπερμέτρως ἔκκαῆναι, καὶ φέρετέ
 μοι αὐτὸν, καὶ πιάσω ταῖς χερσὶ μου, καὶ ἄνθρακας πυρὸς 20

3. δῆλόν μοι ποίησον M 4. διαρχουσονομιται M 5. συμ-
 βουλευοντες M 6. Χριστῷ μου σωτήρι M 7. κολασθῶσι M
 8. ὃ om P 9. ἀπελογήσατο P 11. μικρὸν ἢ μέγα M 13.
 καὶ πάντας ἀγγ. M 14. μοι om M 15. δε καὶ οἱ M 15.
 μου om M ψεύδει P 16. εἰ om M 17. μάρτυρ M 18. βαλὼν M 19. ὑπὲρ
 μέτρον M 20. ἄνθρακα καὶ τοῦ πυρὸς M

interrogant et cohortantur, tandemque archiepiscopus his verbis compellat: “quid peccarunt, inquit, iis non haec venia datur, ut taceant et nihil quidquam pronuntient de patrato crimine. quare tu, vir honoratissime, quum sis generosus et ex generosis oriundus, interroganti mihi aperi veritatem: quoniam tecum coniurarunt consillique istius conscii sunt et participes vel comprobatores? dic, quod res est, ac iuro per Christum servatorem meum, illos legibus poenas duros esse, te liberum fore et ab omni quaestionis genere immunem.” cui ille sic respondit: “ego et antea tibi dixi, et nunc dico iterum, nec ipsum unquam me istius rei concepisse cogitationem consiliumve, nec alium sive humilis sive illustris conditionis hominem de tali negotio mecum egisse: idque utinam nullo unquam modo fiat. cuius rei testes invoco deum optimum maximum atque angelos, qui invisii mihi adstant. quodsi ii, qui me criminati sunt, aures imperatoris mendacii adversum me, servum eius, confictis oneraverunt, nec mihi fides est, non habeo, quod dicam. aut quis erit, qui vere me dicere te-

ἐπὶ τὸ στήθος μου θέλωμαι· καὶ ἐλπίζω εἰς τὸν θεὸν τὸν
 λυτρώσαντα τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκ τῆς φλογὸς τῆς καμίνου·
 καὶ ὁ ἀλάθαστος καὶ ὁ ἀκοίμητος ἐκεῖνος ὀφθαλμός, ὁ ἐρευ-
 νῶν καρδίας καὶ νεφρούς, εἰδὼς ὅτι οὔτε ἐνεθυμηθῆν οὔτε
 5 ἔλογοσάμην περὶ ὧν με ἐρωτᾷς, φυλάξει με, εἰ τύχοι,
 ἀβλαβῆ ἐκ τοῦ πυρός τοῦ καιομένου.” λέγει δὲ αὐτῷ ὁ ἐπί-
 σκοπος “τοῖς Ῥωμαίοις καὶ τοῖς σοφοῖς Ἕλλησιν οὐκ ἔστι νό-
 μος οὐδὲ ἔθος ἵνα βασανίζωσι τοὺς ἐξεταζομένους, καὶ μάλι-
 στα τοὺς εὐγενεῖς, ὡσαύτως· ἀλλὰ βαρβαρικόν ἐστι τὸ
 10 πρᾶγμα καὶ ἄτοπον, καὶ ἐθνικὸς ὁ νόμος.” λέγει δὲ αὐτῷ
 ὁ Κορινθῆνός “ἐπεὶ, ἅγιε δέσποτα, οὐκ ἔστιν ἔθος οὔτε νόμος
 Ῥωμαίοις ἢ εἰπὼν σοι, καθὼς λέγεις, ἀλλὰ τῶν βαρβαρῶν
 καὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ γὰρ τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ ταπεινὸς Ῥω-
 μαῖος εἰμί, καὶ ἀνακρίνατέ με καὶ ἐξετάσατέ με, εἰ τῇ ὕμ-
 15 τέρα βουλῇ ἀρεστόν ἐστι, κατὰ νόμους Ῥωμαίων καὶ ἔθνη.
 καὶ εἰ μὲν νομίμως αἰτίος εὐρεθῶ καταδίκης, ἔλεος μὴ ἔστω
 μοι· εἰ δὲ καὶ ἀναίτιος κατὰ τοὺς νόμους πάλιν, μὴ μοι
 τὸ κριτήριον, καὶ μὴ ὄρα τοὺς λόγους τῶν συκοφαντούντων
 με ἀδίκως καὶ παραλόγως ἕνεκεν φθόνου καὶ ἐριδος.” ἀκού-
 20 σας δὲ ταῦτα ὁ ἐπίσκοπος ἀναφέρειν τοὺς λόγους πάντας τῷ

1. θέλωμαι M εἰς θεὸν τὸν λυτρώσαντον M 2. καμίνου
 τῆς φλογὸς M 3. ἀλάθαστος? 4. ὅτι om M 5. ἐπερω-
 τᾷς M τύχη M 9. ὡς αὐτός M 11. δέσποτα ἅγιε M
 12. τοι M εἰρηκας M 13. post ἐθνῶν P λέγω δὲ οὕτως
 εἶναι. 14. ἀνακρίνετε M ἐξετάσετε M 15. Ῥωμαίους M
 18. καὶ μὴ ὄρα] χώρα M 20. ὁ ἐπίσκοπος — πάντας] δήλα P

stetur? verumtamen obsecro te, mi domine, hanc mihi benevolen-
 tiam praesta, ut ferrum in camini flammis coniectum et bene cande-
 factum mihi apportetur: manibus illud tractabo prunasque in sinum
 immittam, deo confisus, qui tres pueros in ardente fornace servavit.
 namque oculus ille omnituens semperque vigil, qui scrutatur corda
 et renes, ea, quae interrogor, me nec animo concepisse nec medita-
 tum esse novit atque illaesum me, si voluerit, praestabit a vi ignis.”
 occurrit episcopus: “Romanis et sapientibus Graecis nec lege, nec
 more receptum est, ut reos, nobiles praesertim, extorqueant. barba-
 rus iste mos est et nefastus planeque gentilis.” hic Comnenus “quo-
 niam, domine venerande, inquit, Romanis id, quod volui, nec legibus
 nec moribus sancitum est, ut tu quidem dicis, sed barbaris genti-
 busque, ego autem Christi munere humilis Romanus sum, examine
 me et in me inquirite, si ita vobis placet, secundum leges moresque
 Romanos. si legitime videbor criminis reus esse, ne esto mitis; sin ex
 iisdem legibus non reus, ne vocato me in iudicium neu respicito sermo-
 nes hominum, qui iniique mihi ac praeter rationem obtrectant, invidia

- μεγάλας συκοφαντίας καὶ μηχανὰς εἰς τέλος κορυφωθείσας μακρὸν οἱ ἀντίδικοι αὐτοῦ ἐποίησαν καὶ τὰς τοῦ ἀνακτος ἐνέπλησαν ἀκοάς, διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ παθεῖν φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐχρήσατο. ἀπελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰκονίῳ, εὗρε τὸν 5 σουλτάνον σπουδῇ τὰς ἑαυτοῦ ἀθροίζοντα δυνάμεις, ἵνα ἐξέλθῃ κατὰ τῶν μαχομένων αὐτῷ Σκυθῶν. ἐδέξατο οὖν αὐτὸν ὁ σουλτάνος μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ συλλέξας στρατὸν ἐκ τῶν Χριστιανῶν (ἦσαν γὰρ ὑπ' αὐτῷ πάλαι δεδουλωμένοι τινὲς Ῥωμαῖοι) καὶ ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Παλαιολόγον ἔταξεν 10 αὐτούς, καὶ Ῥωμαϊκὴν καὶ ξένην στολὴν κελεύσας ἵνα φορέσωσιν, ὅπως καταπλήξῃ τοὺς πολεμίους. ὃ καὶ ἐγένετο· ἰδόντες γὰρ οἱ Σκύθαι ἐξαιφνης στρατὸν ἐπαγόμενον ὃν οὐκ ἤλιπζον, φεύγοντες ᾤχοντο. καὶ οὕτως τὰ ἐν τῷ Ἰκονίῳ γεγόνασι.
- 15 Οἱ δὲ Νικασεῖς γράφουσι τῷ βασιλεῖ, ἔνθα ἦν, περὶ τῆς φυγῆς τοῦ Παλαιολόγου. καὶ ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς, περιίλυπος ἐγένονε καὶ εἰς ταραχὴν λογισμῶν οὐκ ὀλίγην ἐτέπσε. καὶ ὀλίγου παρελθόντος καιροῦ γράφει πρὸς τὸν Πα-

ἕψος

1. τέλος P 2. οἱ ἀντικείμενοι ἦτοι ἀντίδικοι P ἐπλησαν P
 3. π. σωτηρίας ὁδὸν ἔχρ. P. an ἐπορεύσατο? cf. p. 14 im. 4.
 ἐπεὶ δὲ ἀπελθὼν αὐτὸς εἰς τὸ Ἰκόνιον P a secunda manu 5.
 ἀθροίξ.] συγκροτούντα vel, si Pindero fides, συγκροτοῦντα margo P
 7. καταλέξας M 9. συχνοὶ Ῥωμαίων P a secunda fortasse manu
 ὑποστρατηγὸν M, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν M 10. αὐτοῖς M 11.
 ἵνα M ἰναντίους ὡς M 13. ἐγεγόνασι P 18. καὶ ὁ
 λόγος παρελθὼν καιρός. εἶτα γράφει M

nium imperatoris, nec ullam mansuetudinis vel misericordiae spem fore sibi persuaserat. itaque quum calumnias machinasque ad summum fastigium commoliti essent eius inimici imperatorisque occupassent aures, antequam funesta pateretur, fuga saluti prospexit. Iconium ut venit, sultanum studiose copias comparantem reperit, contra Scythas, quibuscum dissidebat, profecturum. recepit eum magno cum gaudio sultanus et exercitui conscripto e Christianis (erant enim ei pridem nonnulli subiecti Romani) praefecit, iussitque milites Romanum ac peregrinum induere vestitum, quo hostibus incuterent terrorem. nec eum spes sefellit. nam Scythae, quum subito exercitum contra se duci vidissent, quem non sperarant, in fugam praecipitem se tradiderunt.

Haec dum Iconii geruntur, Nicaeenses de fuga Palaeologi ad imperatorem litteras dederunt; quo nuntio ille tristitia non mediocri affectus et animo admodum perturbatus, brevi tempore intermisso, Palaeologum litteris ad reditum invitat, summam ei pollicitus benevolentiam securitatemque, interposito iureiurando. atque hoc

λαιολόγον, ἀνακαλούμενος αὐτὸν καὶ πολλὴν ὑπισχνούμενος τὴν ατοργήν, καὶ ἔνορκον ἔχοντα τὴν ἀσφάλειαν ὧν διελάμβανεν. καὶ οὕτως πάλιν τὸν Κομνηνὸν ἢ Ῥωμαίων γῆ ἔλαβε. ὁμοίως πρῶτον καὶ αὐτὸς μετὰ ὄρκων φρικωδεστάτων δέδωκε τὴν ἀσφάλειαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὥστε ἐμμένειν αἰεὶ πιστὸς 5 καὶ ὑποτεταγμένος, καὶ μὴ ζητεῖν ποτὲ βασιλευῖσαι, ἀλλ' ἔχειν τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν στοργὴν πρὸς τε τὸν βασιλέα Θεόδωρον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην καὶ τοὺς ἐφεξῆς διαδόχους τῆς βασιλείας. καὶ ἐπὶ τοῦτο πάλιν ὁ βασιλεὺς μέγαν κοντόσταυλον ἐτίμησεν, καθὼς αὐτὸς εἶχε καὶ πρότερον. 10

B Ἐν τούτῳ γοῦν ἀσχολούμενος ὁ βασιλεὺς ἀσθενεῖα πε-
ριπεσῶν βαρυτάτῃ ἐξ ἀνθρώπων ἐγεγόνει, καὶ πρὶν τῆς τε-
λευτῆς αὐτοῦ μοναχὸς γενόμενος, καταλιπὼν ἐπίτροπον τῶν
βασιλικῶν πραγμάτων Ἀρσένιον τὸν πατριάρχην καὶ Γεώργιον
τὸν Μουζάλωνα πρωτοβεστιάριον ὄντα, μέχρις ὃ υἱὸς αὐτοῦ 15
Ἰωάννης φθάσῃ εἰς τὴν ἀνήκουσαν ἡλικίαν· ἦν γὰρ τῇ ἡλικίᾳ
ἕκτου ἔτους ὁ παῖς. καὶ ἐν τούτοις ὁ πατριάρχης τὴν σύγκλη-
τον πᾶσαν συνάξας καὶ δημηγορήσας, πάντες ὄρκους ἐποίησαν
φρικτοὺς ἵνα φυλάσσωσιν τὴν πρέπουσαν εὐνοίαν καὶ πίστιν
πρὸς τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸν Μουζάλωνα 20
ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ. ὀλίγαι οὖν παρελθουσῶν ἡμερῶν, καὶ τινες

1. τὴν τιμὴν καὶ στοργὴν P a secunda manu, cum prima dedisset παῦσαι τὴν ὀργήν 2. ἦν διελάμβανον P 4. φρικτῶν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν φρικωδεστάτων P 6. ζητεῖν ἢ θέλειν βασιλευῖσαι ποτε M 7. Θεόδωρον om M 8. ἐφεξῆς] ἐτέρους M 9. δομέστικον P, κοντόσταυλον margo P 11. γὰρ M 12. πρὶν] καὶ περὶ M 21. ὀλίγων οὖν παρελθουσῶν ἡμερῶν τινές P

modo Romano solo Comnenus restitutus est, postquam et ipse sacramentis horrendis se obstrinxit imperatori, ut in fide et obedientia semper maneret, neu unquam appeteret imperium, sed benevolentiam et amorem tum ipsi imperatori Theodoro tum Iohanni, eius filio, et secuturis deinde successoribus praestaret. quibus peractis imperator eum rursus magnum constostaulum nominavit, qua etiam antea ornatus fuerat dignitate.

His curis distentus imperator, morbo correptus gravissimo e vita cessit, quum paulo ante mortem monachi habitum induisset et procuratores imperii Arsenium patriarcham et Georgium Muzalonem protovestiarium designasset, donec filius Iohannes, qui tum annum sextum agebat, ad iustam pervenisset aetatem. itaque patriarcha, senatu convocato et habita concione, omnes in dira adigit sacramenta, quibus studium et fidem imperatoris filio, et obedientiam Muzaloni tutori eius, adiurant. at paucis interiectis diebus quidam honoribus et

τῶν ἐν ἀξιώματι καὶ λαμπρότητι ταχέως ἐνεωτέρισαν, φθορήσαντες τὸν Μουζάλωνα. ἔννατος ἡμέρα ἦν μετὰ τὴν θάνητον τοῦ βασιλέως, καὶ ἅπασαι αἱ τῶν ἐνδόξων συνήχθησαν γυναῖκες ἐπὶ τὴν μονὴν τῶν Σωσάνδρων, ὅπου τέθνηται ὁ 5 βασιλεύς, ἵνα ποιήσωσιν τὸ νενομισμένον πένθος καὶ τὰ μνημόσυνα. παρόντες δὲ οἱ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, καὶ ἔτι τῆς ἱερᾶς τελουμένης λειτουργίας τὰ ξίφη γυμνώσαντες πάντες οἱ στρατιῶται ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ τραπέζῃ φυγόντα τὸν Μουζάλωνα κατέσφαξαν ἀπηνῶς. καὶ οὕτως αἱ 10 γυναῖκες καὶ ὁ λοιπὸς λαὸς τὸ πένθος εἶασαν καὶ ἔφυγον, καὶ πολὺς θρῆνος καὶ θόρυβος ἐγένετο. φεῦ τῶν χθῆς καὶ πρότετα τελεσθέντων φρικτῶν ὄρκων εἰς ἐκείνους καὶ παλαμναιοτάτων ἀρῶν, αἱ σήμερον ἀντ' οὐδενὸς ἐλογίσθησαν. ὦ τῆς εὐσπλαγχνίας σου, Χριστὲ βασιλεῦ, καὶ τῆς μακροθυμίας σου. ὁ δὲ 15 πατριάρχης μόνος ἀναπολιφθῆς καὶ οὐ τοσοῦτον ἔμπειρος ὢν περὶ τὴν τοιαύτην διοίκησιν εἰς λογισμὸν καὶ φροντίδα μεγάλας ἐπέπεσε, φανταζόμενος τὸν κίνδυνον τοῦ παιδὸς καὶ τῶν ὄλων πραγμάτων. θλιβόμενος καὶ στενοχωρούμενος ὑπῆρχε καὶ κατὰ νοῦν ἐθοροβεῖτο, τίς ἂν εἶη ἐκ τῆς συγκλήτου ὁ δυ-

3. αἱ om M 4. γυναικῶν M 6. post ἀρχόμενοι margo P: ἐν οἷς καὶ οἱ τὴν ἐπιβουλὴν ἐξαριτύσαντες ἦσαν. 7. πάντες οἱ στρατιῶται supra versum P, om M 8. φυγῶν ὁ Μουζάλωνας, ἐνθα αὐτὸν κατ. M et pr P 9. post ἀπηνῶς margo inf. P: Παχ. κατὶ τούτῳ τοὺς δύο ἀδελφοὺς, Ἀνδρόνικόν τε φημὶ τὸν μέγαν δομέστικον καὶ Θεόδωρον τὸν πρωτοκωνητόν, καὶ τὸν σφῶν ἵπογραμματέα δι' ὁμοιότητα προσώπου τινος. 11. θρουῶς M τοὺς χθῆς καὶ πρῶτα M 12. παλαμναιοτάτες ἀρῆς M 13. αἱ] καὶ M 15. ὁ τοσοῦτον P, οὐ τοσοῦτος M 16. ἦν περὶ διοικήσεως τοιαύτης M 17. μεγάλας] ἐμμελίας P 19. ὁ om M

nobilitate illustres viri, Muzaloni invidentes, res novas moliantur. dies ab obitu imperatoris nonus erat, quum quidquid erat nobilium matronarum, in Sosandrium monasterium, ubi sepultus est imperator, ad memoriam eius sollenni luctu cohonestandam confluisset. aderant proceres ac plebei, medio liturgiae sacrificio, milites in tempore enses stringunt et trepidantem Muzalonem ad sanctam divinamque mensam crudeliter trucidant. matronae et reliquus populus omissis sacris foras se proripiunt, strepitu ac tumultu ingenti. heu hominum perfidiam, qua horrendis sacramentis et dirissimis execrationibus, vix devincti, proterve illudunt. pro, Christo rex, misericordiam et patientiam tuam! patriarcha solus relictus, nec admodum peritus administrandae rei publicae, curis ac sollicitudinibus vehementer aestuabat, quum reputaret pueri et rerum omnium periculum. afflieto et perturbato animo anxie circumspiciebat, quis potissimum

νάμενος τοσούτους καὶ τοιούτους κλύδωνας καὶ θαλίσσας κυβερνήσαι καὶ τὰς ναῦς καὶ τοὺς πλέοντας οὐ βλάψαι ἢ καταποντίσαι. ἐφάνη αὐτῷ περὶ τοῦ εἰρημένου Κομνηνοῦ Μιχαήλ ἵνα διὰ συνδρομῆς αὐτοῦ τῷ παιδί βοηθήσῃ. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τοῖς πᾶσιν ἐπίσημος καὶ περιβλεπτός, καὶ ἡ φήμη αὐ- 5 τοῦ τὰς τῶν ἀπάντων ἀκούσας ἐνηχίζουσα. φιλούμενος ὑπὸ πολλῶν, ὡς εἴρηται, ὁμοίως καὶ ὁ πατριάρχης τῶν ἐκεῖνον ἀγαπώντων οὐ μακρὰν διέκειτο, ἀλλὰ κρεῖττον καὶ πλεον τῶν ἄλλων καὶ αὐτὸς ἐφίλει τοῦτον. καίτοι γε καὶ τὰς κλεῖς τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν αὐτῷ μόνῳ ἐνεπίστευεν· καὶ ὁπότε 10 χρημάτων τὰ στρατιωτικὰ ἐδέετο πράγματα καὶ ἡ τῶν κοινῶν χρεία, αὐτῷ ἀπήτουν· ὅπερ εἰς τὰ μελετώμενά ποτε καιρὸν ἔμπροσθεν δι' αὐτοῦ ἀνυσιμώτατον, καὶ τοῖς θρυλλομένοις ἐκ πολλοῦ πέραις ὀξύτατον παρέσχεν. λαβόμενος γὰρ ἀδείας εἰς τοσαῦτα μεταχειρίζεσθαι χρήματα, πάντας τοὺς 15 ἐν γένει καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους ἐπέπλησεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσοι τὴν γλωσσαν ἑαδίαν εἶχον δημαγωγεῖν τὸν ὄχλον [ἐδύνατο]. ἦν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κομνηνὸς ἱκανὸς ἐν γνώσει τε καὶ πράξει, καὶ ἐν τῷ λόγειν ἐπιτηδεύειν, καὶ ἔμπειρος πραγμάτων παντοίων καὶ βασιλείαν καὶ λαὸν διοικῆσαι. τί 20

1. τοσούτους κινδύνους καὶ τοιούτους καὶ θ. P 2. νῆας P
 3. μιχαήλ τοῦ κομνηνοῦ P 4. παιδί] πατριάρχῃ M 6. φοβού-
 μένος P 10. ὁπότε] οἷον θῆ καιρῶ P 11. ἐδέοντο M 12.
 ἀπαιτούσα· θ M 13. καιρῶ περὶ αὐτοῦ P 14. παρέσχεν]
 ἦν P 15. ἀδείας τοσαύτης P καὶ πάντας ἄρας εὐγενεῖς P
 17. καὶ ὄσων P 18. ἠδύνατο pr P, πλεον sec. 20. βα-
 σιλείας καὶ λαῶν διοικήσεως P

e principibus navem cum vectoribus in tanta fluctuum aestuatione sine aliqua offensione aut demensione moderari ac regere posset. in mentem occurrit is, de quo diximus, Michael Comnenus, cuius ope saluti pueri prospiceret, erat is nobilis et illustris fama apud omnes inclitus. accedebat, quod, sicut apud multos eum gratiosum fuisse docuimus, ita patriarcha minime abhorrebat ab eius amore, sed ceteris etiam magis amice eum amplectebatur. itaque illi soli claves fisci tradidit, ita ut, quae opus erat ad rem sive bellicam sive civilem administrandam pecunia, omnis petenda esset a Comneno. quae res ad consilia olim inita perficienda occasionem ei opportunissimam dedit, et exitum iis, quae pridem fama iactarat, celerem imposuit. adeptus enim tantae pecuniae liberam potestatem proceres omnes et milites non paucos, eosque, qui linguam facilem habebant ad pertinandam plebem, cumulabat praemiis. erat etiam ipse Comnenus strenuus in consiliis tum ineundis tum perficiendis, exercitatus in dicendo et rerum omnium ad administrandam rem publicam regendam-

χρη λέγειν; οἱ πάντες αὐτὸν ἐσηφίσαντο. οὕτω καὶ ὁ πα-
 τριάρχης αὐτὸν ἐβεβαίωσε καὶ σύμψηφον ἐποιεῖτο, ἕως οὗ ὁ
 τοῦ βασιλέως παῖς φθάσῃ ἐν ἡλικίᾳ τῇ προσηκούσῃ. καὶ ἦν
 ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων πάση ἐξουσίᾳ διεζωσμένον ὁ Πα-
 5 λαιολόγος ὁ Μιχαὴλ· καὶ αὕτη ἡ αἰτία γίνεται πρὸς τὸν 5
 Μιχαὴλ τῆς εἰς βασιλείαν ἀναγωγῆς καὶ κατάστασις. μετὰ
 δὲ τινὰς ἡμέρας πάλιν ἑτέρας μηχανὰς εὐάπτουσι οἱ σπουδά-
 ζοντες ἀναβιβάσαι αὐτὸν εἰς τὴν τῆς βασιλείας περιωπῆν.
 βουλὴν καινὴν ἀνα μέσον αὐτῶν ποιήσαντες ἔλεγον ἔν τε πλα-
 10 τεταῖς καὶ ἑύμαις “οὐκ ἔστι πρόπον οὐδὲ δίκαιον τὸν τὰ κοινὰ
 διοικοῦντα πράγματα καὶ πρεσβείας ἐθνῶν πολλῶν ἀναδεχό-
 μενον μὴ ἔχειν καὶ τι ἀξίωμα μέγα ἐγγὺς τῆς βασιλείας,
 ἵνα πρῶτον ἔσται φήμη καὶ μεγαλοπρέπεια τῷ γένει τῶν
 15 τοῖς ἔθνεσι.” μετὰ τοιαύτῃ γὰρ αἰτίᾳ καὶ ὑποκεκρυμμένη ἔν-
 νοιᾷ καὶ τὸ δεσποτικὸν ἀξίωμα δέχεται γνώμη τοῦ λαοῦ καὶ
 τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ δυστυχοῦς κληρονόμου τῆς βασιλείας.
 (2.) ἐν ἐκείνοις δὲ τοῖς καιροῖς τὰ βασιλεία καὶ ὁ πατριάρ-
 χης ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας ὑπῆρχε διὰ τὸ κρατεῖσθαι τὴν
 20 τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. καιροῦ δὲ πα-

1. πατρ. στέφας καὶ σύμψηφον ἑαυτὸν ἐποιεῖτο, ἵνα μέχρις ὁ
 τοῦ β. υἱὸς — προσηκούσῃ, ᾤ M 4. πᾶσαν ἐξουσίαν P 5.

ἔγένετο πρώτη πρὸς P 9. ἐν ταῖς πλατεταῖς καὶ ἑύμαις P
 10. καὶ πολιτικὰ supra κοινὰ P 11. πρέσβεις M 13. τοῦ
 γένους M 14. βεβαιώσεις τῶν γενομένων καταστάσεων μετὰ M
 15. δι' ἣν αἰτίαν καὶ ὑποκεκρυμμένην ἔννοιαν P 20. α καιροῦ
 caput alterum incipit P

que multitudinem necessariorum peritia insignis. quid multa? omne
 ferebat punctum. qua re etiam factum est, ut patriarcha eum promo-
 veret sibi que deligeret muneris consortem, donec imperatoris filius
 iustam aetatem attigisset. itaque Michael Palaeologus rei publicae
 summam nactus est potestatem, eamque habebat occasionem occu-
 pandi imperii. nam diebus aliquot post rursus alias moliantur ma-
 chinas, qui ad fastigium imperii eum evehere nitentur. communi
 consilio in plateis vicisque dictitabant, non decere nec aequitati con-
 sentaneum esse, qui omnem administraret rem publicam multarumque
 gentium legationes exciperet, eum non dignitate insignem esse, quae
 prope accederet ad imperium: id quod primum ad augendam gloriam am-
 plitudinemque Romanorum facturum esset, deinde pactiones cum exte-
 ris gentibus initas confirmaturum. ex tali igitur causa et simulato con-
 silio despotas honorem adipiscitur, consensu populi, patriarchae et
 infelicis heredis imperii. (2.) illo tempore imperii et patriarchae
 sedes Nicaeae in Bithynia erat, Cpoli ab Italis occupata. tempore

ρελθόντος πάνυ ὀλίγου καὶ οἱ τὰ παντοῦα κακὰ συρράπτοντες, καὶ τινες τῶν ἐν δόξῃ καὶ γένους [καὶ] λαμπρότητι ὑπερέχοντες καθίσαντες αὐτὸν ἐπὶ ἀσπίδος βασιλεῦ ἀναγορεύουσιν. ἀκούσας δὲ ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος τὴν τοιαύτην παράνομον ἀναγόρευσιν ἕψρος ὡς εἰπεῖν χαλεπὸν ἐδέξατο κατὰ τῆς κυρ-5 δίας, καὶ ἐν ἀφορισμῷ φρικῶδεις καθυπέβαλε τοὺς τε ἀναγορεύσαντας καὶ τὸν ἀνηγορευμένον ὡς ἐπιδούλους καὶ παρανόμους καὶ ἐπιβάτας καὶ δυνάστας. ἔπειτα βουλευσάμενος ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ μετὰ τινων τῆς συγκλήτου ἱερωμένων τε καὶ λαϊκῶν, βέλτιον ἠγήσατο ὄρκους ἀσφαλίσασθαι φρικωδεστάτοις 10 τὴν τοῦ παιδὸς ζωὴν, μὴ χεῖρας ἐπιβάλλῃ ἐπιβουλήῃ μῆτε παρευδοκίμησιν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἢ ὑστέρησιν τινα ἐνθυμηθῆ. καὶ οὕτως ἐγεγόνει, καὶ Μιχαὴλ τὸν Κομνηνὸν οἰκείαις χερσὶν ὁ πατριάρχης διαδήματι ἔστειψε τῷ βασιλικῷ, καὶ οὐ τὴν αὐτοκρατορίαν διηνεκῶς χαρίζεται, ἀλλὰ διὰ τὰ συμ- 15 βάντα τοῦ καιροῦ, καὶ τῶν πραγμάτων ἀναγκαζόντων, καὶ διοικητὴν αὐτὸν ποιεῖ μετὰ ἐξουσίας βασιλικῆς, μέχρις ὃ τῆς βασιλείας κληρονόμος ὁ γνήσιος καὶ διάδοχος φθάσῃ ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ· τότε δὲ παραχωρῆσαι τῶν αὐτοκρατορικῶν θρονῶν, καὶ τῶν ἐτέρων ἀπάντων βασιλικῶν συμβόλων. 20 καὶ ἀνὰ μέσον τούτων πάλιν αὐθις ὄρκου φρικωδέστατοι τῶν προτέρων ἐτελοῦντο.

2. λαμπρότης M 3. ἐπὶ τῆς ἀσπίδος P, qui in margine per
τὴν Μαγνησίαν 7. καὶ ante παρ. et ἐπ. om P 9. καὶ prius
om P 12. ἢ om M 15. αὐτοκρατορικὴν M χαρίζ[ε] ἠναγκά-
ζετο P 19. παραχωρήσῃ M τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον P
20. συμβόλων βασιλικῶν P 21. μέσου P πάλιν om P

perexiguo interiecto tum isti malorum omnium machinatores tum alii nonnulli homines auctoritate et generis splendore illustres Michaellem in clipeum sublata imperatorem consalutant. qua comperta iniuria, Arsenius patriarcha quasi gladium sibi in praecordia defigi sensit, atque execrationi horribili subiecit et eum qui consalutatus erat impetator, et a quibus erat consalutatus, ut homines periuros et infustos seditiososque. deinde re apud se pensitata et deliberata cum proceribus nonnullis tum clerici tum laici ordinis, satius arbitrabatur sacramentis gravissimis pueri tueri vitam, ne Michael illi insidiaretur neve imperii ei eripiendi aut differendi consilium caperet. quo facto, Michaellem Comnenum patriarcha ipse diademate ornavit regio, nec tamen perpetuam illi tribuit eam dignitatem, sed, cogente temporum rerumque ratione, rei publicae eum fecit administratorem potestate imperatoria, donec heres et successor legitimus aetatem maturiorem attigisset: tum solio et omnibus insignibus imperatoriis se abdicaret. atque haec rursus sanctiore etiam, quam priora, iureiurando confirmantur.

Ἀναξωσάμενος δὲ τὴν ὅλην βασιλείαν, καὶ πολέμου μεγάλου συμβεβηκότες ἀνὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἡπείρου κρατοῦντος Μιχαὴλ τοῦ δεσπότου, ἔχοντος καὶ συμμάχους τοὺς δύο γαμβροὺς αὐτοῦ τὸν τῆς Σικελίας ῥήγα 5 Μαφρὸ καὶ τὸν τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιπα· καὶ κατὰ κράτος νικήσαντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι πολλοὺς ἡχμαλώτισαν, ἐν οἷς εἶς ἦν τῶν αἰχμαλώτων ὁ τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιψ. καὶ εἰς ὧνησιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ὁ πρίγκιψ ἐδωρήσατο χώρας τρεῖς τὰς ἰσχυροτέρας τῆς Πελο-
 10 ποννήσου τῆ βασιλεῖ Ῥωμαίων, τὴν τε Μονεμβασίαν καὶ τὰ Ἀεὺκτρα Μαΐνης, ἣ καὶ Ταυναρία πάλαι ἄκρα ἐκαλεῖτο παρ' Ἑλλῆσι, καὶ τὴν Λακωνικὴν Σπάρτην. καὶ οὕτως πάλιν οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τοῖς Πελοποννήσου χεῖρα ἐπέβαλον, καὶ ἔξ αὐ-
 15 τῶν τῶν τριῶν καὶ ἅπαντα ἡ νῆσος Ῥωμαίοις ἐγεγόνει ὡς καὶ τὸ πρότερον ἦν, πλὴν ὀλίγων φρουρίων καὶ χωρῶν ὧν ἡ ἀριστοκρατία τῶν Ἑνετῶν ἐγκρατῆς ἐγένετο.

Καὶ πάλιν ἑτέρα νίκη περιφανῆς καὶ μεγάλη καὶ ἀξία μνήμης αἰωνίου ἐν τῇ κόσμῳ τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἐγεγόνει. τὸν γὰρ Καίσαρα Ἀλέξιον τὸν ἐπίκλην Στρατηγόπουλον, ὃς
 20 καὶ τὰ ῥηθέντα νικητήρια Ῥωμαίοις ἐποίησε κατὰ τοῦ τῆς

6. καὶ πολλοὺς αἰχμαλωτήσαντες M 8 καὶ διὰ τὸ ὧνησε τὴν
 ἐλευθερίαν ὁ P 11. μαΐνην P 8 M 12. οἱ om M
 13. τῆ τοῦ πελοποννήσου χώρας M 15. ὀλίγω χρόνω χωρῶν
 ἦν ἀρ. M 18. ἐγεγόνει κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς P 20.
 ῥηθέντα] ἐξώτερα M τοῦ τῆς] τὸν Αἰτ. — δεσπότην M, qui
 addit καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν.

Rerum iam potitus Comnenus gravi bello decertavit cum Aetolorum et Epirotarum despota Michaelē, qui belli socios duos generos habuit, Manfredum, Siculorum regem, et principem Peloponnesi et Achaiae. Romani, ingenti de hostibus reportata victoria, multos eorum ceperunt, in quibus Peloponnesi et Achaiae princeps redimendae libertatis causa imperatori urbes tres munitissimas Peloponnesi tradidit, Monembasiam, Leuctra Mainae, quod antiquitus Taenarum promontorium dicebatur a Graecis, et Spartam Laconicam. qua ratione quum Romani in Peloponnesi possessionem rursus pedem posuissent, ex tribus illis profecti urbibus insulam recuperarunt universam praeter castella et regiones aliquot, quae in potestate Venetorum manserunt.

Alia insuper victoria magna et praeclara et per totum terrarum orbem perpetuo commemoranda illis temporibus reportata est. Alexium enim Caesarem, cognomento Strategopulum, qui etiam priorem triumphum Romanis pepererat ex Aetolis Epirotisque actum, iterum imperator

Αἰτωλίας καὶ Ἠπείρου δεσπόζοντος, στείλας πάλιν ὁ βασι-
 λεύς κατὰ τοῦ ἀποστατοῦ Μεγαλή, δεύς αὐτῷ τινὰς τῆς τῶν
 Βιθυνῶν μαίρας ὡσεὶ ὀκτακοσίους ἱππότητας καὶ ἑτέρους στρου-
 τιώτας ὀλίγους Θρακίας καὶ Μακεδόνας. ὁ δὲ Καῖσαρ θέ-
 λων περᾶσαι κυκτὸς μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ μέρους τῆς 5
 πόλεως ὀλίγον ἐγγύς, κατὰ συγκυρίαν συνήτησεν αὐτοῦς γη-
 ραίος τις ἀκήρ· ὡς δὲ εἶδον αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ἤγαγον
 αὐτὸν πρὸς τὸν Καῖσαρα. λέγει δὲ αὐτῷ ὁ Καῖσαρ “πόθεν
 ἔρχῃ καὶ ποῦ πορεύῃ;” εἶπε δὲ ὁ γέρον “ἐκ τῆς πόλεως.” λέ-
 γει αὐτῷ ὁ Καῖσαρ “ὅσα ἔστιν ἀληθῆ ἢ λέγεις· τυκτὸς οὐ- 10
 σης πῶς ἐξήλθες τῶν τοιχῶν;” ὁ δὲ γέρον δευκλίμασας ἔφη
 “ἔστιν ὀπῆ ὑποκεκρυμμένη, κύριέ μου, τῆ γῆ, ἣν οὐδεὶς
 οἶδεν εἰ μὴ ἐγώ, ἣν καὶ ἔκπαλαι γινώσκω· καὶ δεῖ αὐτῆς ἐξέρ-
 χομαι καὶ εἰσέρχομαι, ὅταν βούλωμαι, ἀνεμποδίστως.” ὡς δὲ
 ἤκουσεν ὁ Καῖσαρ περὶ τοῦ τοιούτου πράγματος, χαρίεις 15
 ἐγένετο. καὶ λέγει τῷ γέροντι πολλῶν δωρεῶν ἐπαγγελίας, ἵνα
 δείξῃ αὐτῷ τὸν τόπον, ὅπως καὶ ὁ Καῖσαρ εἰσέλθῃ ἐνδον τῆς
 πόλεως μετὰ τοῦ στρατεύματος. ὁ καὶ ἐποίησε. καὶ προστά-
 ξας πῦρ βαλεῖν ἐν τοῖς οἴκοις, εὐθύς ἐπέπηρε τὴν πόλιν κατὰ
 τόπους οὐκ ὀλίγους τὸ στρατεύμα· ἦν γὰρ καὶ πνεῦμα ἀνε- 20
 μον βορέως πολὺ πνέον κατὰ τῆς πόλεως. καὶ ἀνῆψεν ἡ
 φλόξ, καὶ ἀλαλάζοντες οἱ στρατιῶται “νίκη Ῥωμαίοις” ἔκρα-

1. στελλειν. M	πάλιν ἐκ δευτέρου ὁ P	2. αὐτῷ βιθυν-
ους μέρος M.	3. στρατοῦ M	4. ὀλίγους — ὁ δὲ om M
6. ἐσυνήτησεν αὐτοῦς M	9. ὁ δὲ γηρεὸς ἔφη M	12. ἐν
τῆ γῆ, κύριέ μου P	16. ἐγγεγόνει M	17. τόπον, καὶ ὁ
καῖσαρ εἰσεσι μετὰ τοῦ στρατεύματος ἐνδον τῆς πόλεως, καὶ		
προσι. M	22. ἀλαλάξαντες οἱ στρ. Ῥωμαίοις νίκη φ. M	

contra Michaelē rebellem mittit cum Bithynis equitibus circiter octin-
 gentis et aliis aliquot militibus e Thracia et Macedonia conductis. is
 noctu cum copiis suis prope ad Byzantium traiecturus, in senem
 quendam forte incidit, quem interceptum milites adducunt. inter-
 roganti Caesari, unde veniret et quo tenderet, ille ex urbe se venire
 respondit. Caesar “falsa, inquit, narras: nox enim quum sit, quo pacto
 e moenibus egredi potueris?” terrefactus senex “occultus est, domine,
 inquit, cuniculus, praeter me nemini, at mihi iam pridem cognitus,
 per quem, quoties libet, libere egredior ingrediorque.” his auditis
 Caesar gavisus senem magnis praemiorum conditionibus cohortatur,
 ut sibi in urbem cum exercitu intraturo eum locum demonstraret.
 veti compos factus, ignem aedibus iniici iubet, atque illico locis
 haud paucis urbem milites incendunt. aquilo qui forte flabat vehe-
 mens suscitabat flammam, militesque exultantes victoriam conclama-
 bant. Latini, repentino tumultu excitī, hostium et incendii conspectu

ζον. οἱ δὲ Ἴταλοὶ τὸν θόρυβον ἀκούσαντες ἄφνω, μέγας ἐπέ-
 πεσε θόρυβος ἐπ' αὐτοὺς ἐκ τε τοῦ πυρός καὶ τῶν πολεμίων,
 καὶ γυμνοὶ ἐκ τῶν κοιτῶντων ἐξήρχοντο, καὶ φόνος πολλὸς κατ'
 αὐτῶν ἐγένετο καὶ ἀπόλεια, καὶ ἡ νίκη τοῖς Ῥωμαίοις περι-
 5 φανής. καὶ οὕτως ἡ βασιλεύουσα παντοκρατορικῆ βουθελία καὶ
 διὰ στρατιωτικῆς ἐμπειρίας τοῦ Καίσαρος Ῥωμαίοις ἐγένετο
 καὶ ἐκ τῶν Ἰταλικῶν χειρῶν ἠλευθέρωτο. ἦν δὲ ἡ μεγαλόπολις
 κριτουμένη ὑπ' αὐτῶν ἔτη νθ' μῆνας γ' καὶ ἡμέρας δ'.

Ἀγγελθεῖσα δὲ ἐν Νικαίᾳ ἡ τοιαύτη μεγάλη νίκη τῷ βα-
 10 σιλεῖ, ἐθαύμασε καὶ οὐκ ἐπίστευε πῶς μετ' ὀλίγου πάνν στρα-
 τοῦ ἐγένετο ἐγκρατῆς ὁ Καῖσαρ τῆς τοιαύτης καὶ τηλικαύ-
 της πόλεως. καὶ ἐκ δευτέρου ἕτερος ἐλθὼν δρομαῖος τὰς ἀγ-
 γελίας κομίζων τῷ βασιλεῖ καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Καίσαρος
 γράμματα, ὧς εἶδεν, ἐπίστευσε καὶ τῷ θεῷ χαριστήρια ἀπέ-
 15 δωκε, καὶ προστάξας ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μετὰ γνώ-
 μης τῆς συγκλήτου πάσης διὰ τὴν νίκην τὴν θαυμαστὴν καὶ
 ἔργα μεγάλα ἃ ἐποίησεν ὁ Καῖσαρ εἰς αὐξήσιν τῆς ἀρχῆς
 Ῥωμαίων, ἵνα εἰς πᾶσαν τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων δ τε πα-
 20 τριάρχης ἀρχιεπίσκοποι ἐπίσκοποι καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία μετὰ

6. ἐμπειρίας καὶ μηχανῆς τοῦ M 7. Ἰταλῶν M ἦν δὲ om
 10. πῶς ἵνα μετ' ὀλίγων πάνν στρατιωτῶν ὁ Καῖσαρ γέν-
 νησαι ἔκκρατος M 12. δρομαῖος] καὶ M 14. γράμματα ἰδῶν
 πιστεύσας καὶ τῷ θεῷ τὰ χαριστήρια δούς M 15. βασι. γνώμη
 τε τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς πόλεως συγκλήτου M 17. ἡ αὐ-
 18. Ῥωμ. μετὰ τοῦ αυτοκράτορος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν
 Ῥωμαίων ὁ πατριάρχης ἀρχιεπίσκοποι καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία ἐφη-
 μουν καὶ ἐμνημόνεον τὸν Καῖσαρα ἐν M

vehementer consternantur; plerique nudi e cubilibus prosiliunt et
 ingenti caede trucidantur: Romanis praeclara constat victoria. tali
 modo Cpolis auxilio dei omnipotentis et Caesaris perit̄ia rei milita-
 ris Romanis restituta est et ab Itolorum manibus vindicata, in quo-
 rum potestate fuerat annos novem et quinquaginta, menses tres et
 dies quatuor.

Nuntiata Nicaeam magna haec victoria fide carere videbatur impe-
 ratori, miranti, quo pacto cum perexigua manu Caesar tali ac tanta urbe
 potitus esset. postquam deinde alius advenit nuntius idque cum lit-
 teris ab ipso Caesare conscriptis, tum demum his lectis dubitationem
 a se amovit, deoque gratias egit, atque, consentientibus patriarcha
 et omni senatu, propter victoriam illam admirabilem et praeclara faci-
 nora, quibus Caesar auxisset Romanum imperium, eius nomen toto
 regno a patriarcha, archiepiscopis, episcopis et universa concione
 in divinis sacrisque liturgiis et omnibus aliis sanctarum ecclesiarum

τὸν Καίσαρα ὁμοῦ τοῖς βασιλεῦσιν ἐν ταῖς θείαις καὶ ἰσραῆς λειτουργίαις καὶ ἐν πάσῃ ἐτέρᾳ ἱεροτελετῇ καὶ ἀκολουθίᾳ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν μεγαλοφώνως· ὁμοίως καὶ τὰ παράσημα τοῦ Καίσαρος φορεῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐν παντὶ τόπῳ καὶ ὦρα ἐφ' ὅλης τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ θριάμβου 5
6 βους μεγάλους ποιήσαντες αὐτῷ, ὡς ἔθος ἦν ποιεῖν τοῖς νικηταῖς ἐν ταῖς τοιαύταις νίκαις. εἶτα ἐξογκωθεὶς ταῖς τῆς τύχης νίκαις ὁ βασιλεὺς, γνωρίσας καὶ τῆς συγκλήτου τινας καὶ τοῦ δήμου πολλοὺς διαφυλάττοντας πρὸς αὐτὸν εὖνοϊαν καὶ ἀγάπην καὶ πίστιν, καὶ ἐπαρθεὶς τὴν διάνοϊαν, μὴ φοβούμενος 10 τοὺς φρικώδεις καὶ φοβεροὺς ὄρκους οὓς κατενώπιον τοῦ τοῦ Χριστοῦ βήματος ἐποίησεν, ἀλλ' ἔξαποστείλας ἑλεεινῶς ἐστέρησε τῶν ὀφθαλμῶν τὸν διάδοχον καὶ κληρονόμον τῆς βασιλείας Ἰωάννην τὸν Λύσκαριν δεκαετῆ ὄντα, καὶ οὕτω ἀνύποπτον φόβου παντὸς τὴν βασιλείαν ἑαυτῷ κατεστήσατο. ὡς 15 δὲ ἤκουσεν ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ ταλαιπώρου κληρονόμου τῆς βασιλείας τύφλωσιν, χερσὶ μὲν ἔτυπτε τὰ στέρανα, ξίφει δὲ ὡς εἰπεῖν ἐτέρωτο τὴν καρδίαν. γῆ καὶ ἡλίψ τὴν ἀδικίαν ἄβρα καὶ τὰ στοιχεῖα πρὸς ἐπικουρίαν ἐπεκαλεῖτο, κλαίων καὶ στενάζων καὶ τὸν πώγωνα χερσὶν ἐκριζῶν. καὶ μετὰ λίθων 20 ἀγρίων τὸ στήθος καὶ τὰ γόνατα ὀδυρόμενος ἔτυπτε, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους ἔρριπτε κράζων γοερῶς "ὦ φρῆξον ἦλιε, ὦ στέναξον γῆ, καὶ κλονουμένη βόησον τὴν ἀδικίαν καὶ

2. τῶν — καθ' τὸ τοῦ Καίσαρος φέρειν ὄνομα καθ' P 5.
καὶ ἐν παντὶ καιρῷ om P 10. τῆς διανοίας M 14. δεκαετῆ
ὄντα om M καὶ ἀνύποπτον φ. π. οὕτως τὴν β. ἑλευθέραν ἑαυ-
τῷ M 15. ἀπεκατεστήσατο P 20. ἐκριζῶνων M 21. ἐτυ-
πτε om P καὶ τὴν — ἔρριπτε om P

actionibus post imperatorem una cum principibus clara voce commemo-
rari ac laudari iussit. praeterea constituit, ut insignia Caesaris gesta-
rentur quotidie, quavis hora et loco, donec eius vita suppeteret,
eidemque triumphū eximii agerentur, quales victoribus in eiusmodi
victoriis agi solebant. deinde his fortunae blanditiis inflatus imperator,
praesertim quum optimatum quorundam et plurimorum civium erga
se propensionem, fidem et caritatem perspexisset, animos ac spiritus
capiebat, nec quidquam veritus dira et horribilia sacramenta, quibus
coram Christi tribunali se obstrinxerat, heredem imperii Iohannem Lasca-
rim, novem tum annos natum, ablegavit et miserabiliter oculis privavit,
ac sic omnis expertus metus sibi vindicavit imperium. patriarcha
ubi comperit infelicis pueri excaecationem, manibus pectus plangere
et gladio, ut ita dicam, perfodi, terrae ac coelo scelestum facinus queri
et elementa ipsa ad ulciscendum invocare, gemitus et lacrimas fun-
dere, herbam evellere et saxo aspero pectus ac genua contundere,
caput demittere et lugubriter exclamare: "ὦ sol, horresce, o tellus,

ἐπιβουλὴν καὶ ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπότητα.” ὡς δὲ ὁ πατριάρχης μὴ ἔχων τί ἕτερον πρᾶξαι, ἐν ἀφορισμῷ ἀλύτῳ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς συνίστορας καὶ συνηγόρους καθυπέβαλεν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν παραιτησάμενος καὶ τὸν θρόνον ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι ἀσκητηρίῳ ᾤχετο. καὶ τοιοιουτρόπως ἦλθεν ἡ βασιλεία, ὡς εἰρήκαμεν, ἐπὶ Μιχαὴλ τὸν πρῶτον τῶν Παλαιολόγων, ὡς μὴ ὄφελεν.

3. Οὗτος μὲν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, μετὰ τὸ κερδῆσαι τὴν πόλιν καὶ εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ, τὸν διαδράσαντα βασιλέα
10 Βαλδουῖνον ἀκούσας εἰς Ἰταλίαν ἀφικόμενον καὶ μετὰ Καρόλου τοῦ ῥηγῶς τῆς Ἰταλίας καὶ ἐτέρων αὐθεντῶν ὁμονοήσαντα, καὶ συνθήκας ἀνά αὐτῶν ποιησάντων ἵνα κατὰ τῆς βασιλευσύνης τῶν πόλεων διὰ ξηραῶς καὶ θαλάσσης παρασκευάζονται ἐλθεῖν, ἵνα πάλιν τὸν Βαλδουῖνον εἰς τὴν ἀρχὴν ἣν
15 ἀπάλεσεν ἀποκαταστήσωσι, καὶ τὸ τῆς πόλεως ἀσθενὲς θεωρῶν καὶ οὐκ ἔχων ἕτερόν τι πρᾶξαι, διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἐνώσεως, εἰ μὴ μόνον ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησιν. καὶ ὁ πάπας ἀσμένως τὴν πρεσβείαν δέχεται, καὶ ὑπίσχεται ἐκτελέ-
20σαι ὅποσα τῷ βασιλεὶ ἀρεστά. καὶ ἡ ἔνωσις ἐγγυόνη ἐφ' ὄρω τριῶν κεφαλαίων, πρῶτον ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνωδίαις τὸν πάπαν μνημονεύεσθαι μετὰ τῶν ἐτέρων τεσσάρων πατριάρχων,

2. τὸν] καὶ τὸν M	7. ὡς μὴ ὄφελεν om P	8. αὐτὸς P
10. βαλδουῖνον M	ἐλθεῖν ἀφικόμενον M	καρούλου M
11. ὁμονοησάντων P	12. ποιησάντων om M	κατὰ — πόλεων om M
15. τὸ] ὅτι M	13. προσπαρασκευάζονται M	14. ἵνα M
ὑπόσχεται P	17. Ἀλέξανδρον om P	18. ἵνα om P
	20. ὄρων P	19.

ingemisce et concussa atrocissimum crimen, insidias, saevitiam, immanitatem ulciscere.” quia vero non habebat, quod aliud faceret, imperatorem eiusque socios ac conscios anathemate perpetuo constringit; deinde relicto solio patriarchali in monasterium a se exstructum secedit hoc igitur modo, quo nequaquam debebat, imperium ad Michaelem pervenit, primum e Palaeologis imperatorem.

3. Hic in recuperatam urbem ingressus, quum profugum Baldwinum regem in Italiam pervenisse audivisset et cum Carolo, Italorum rege, aliisque principibus se coniunxisse atque pactum esse, ut terra marique Cpolim proficiscerentur, regnum, quod amisisset, sibi restitutum, quumque urbis cerneret infirmitatem, nec, quid aliud ageret, videret, ad Alexandrum papam legatos misit de conciliandis ecclesiis, modo ille istam impediret expeditionem. papa legationem benigne excipit et, quae expelat imperator, facturum se pollicetur. conciliatio convenit in tres has condiciones. prima erat, ut in sacris hymnis papa cum reliquis

δευτέρον δὲ τοῦ ἐκκλητίου τὸν βουλόμενον ἐξελεῖν πρὸς αὐτὸν καθάπερ ὡς μείζον ἀνατρέχειν δικαστήριον, τρίτον τοῦ πρωτεύειν ἐν πᾶσι· περὶ δὲ τῶν ὅσα αὐτοὶ καινοτομοῦσιν οὐδὲν ἐρρέθη. ἐπὶ ταῦτοις ὁ ἱερός τῆς ἐκκλησίας κατάλογος οὐκ ἠρέμηνεν καὶ τὸν ὄχλον ἀνέσειεν, ὡς μέγαν ἐντεῦθεν ἐγείρει- 5 σθαι θύραβον καὶ ἐπὶ μέγιστον πορφυροῦσθαι τὰ πράγματα κλύδωνα. καὶ ὁ βασιλεὺς οἰκονομία ἔλεγε γενέσθαι τὸ πρᾶγμα, οὐχὶ καινοτομία, καὶ τῶν μὴ πειθομένων πολλοὺς ἐμαστίγωσε καὶ ἐκάκωσε καὶ ἐξώρισε. καὶ ταῦτα πάντα μεθοδεύων ὁ βασιλεὺς οὐδὲν ὠφελήθη ἢ κατώρθωσεν. ἀλλὰ τοῦ Καρόλου 10 καὶ Βαλδουίνου μετὰ στρατῶν πολλοῦ κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐλθόντων καὶ πολέμον γεγονότος ἡ ἄμωχος δύναμις τὰς βουλὰς καὶ τὰς δυνάμεις τῶν Ἰταλῶν ἀπράκτους καὶ ἐζημιωμένας μετὰ αἰσχύνῃς ἀπέπεμψε, καὶ τὸ τοῦ Λαβιδίου 15 Βρήτον ἐπληρωθῆ τὸ "ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ἐλπίζων ἐπ' ἄνθρω- 15 πον." καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ πάλιν ὁ στόλος τῶν Ῥωμαίων τὸν τοῦ Καρόλου στόλον ἐτρόπωσεν· εἶτα ἐξελθὼν προσέλαβε καὶ τὰς ἐν τῇ Αἰγαίῳ πελάγει νήσους μικρὰς πύσσας, Ῥόδον τε καὶ Κῶον, Χίον καὶ Λήμνον καὶ ὅσας ἐτέρας, αἱ τοῖς Λατίνοις ἐδούλευον. Ἀρσένιος δὲ ὁ πατριάρχης τὸν θρόνον 20

1. τῆς ἐκκλητίου M, τοῦ ἐκκλητίου ἦτοι τῆς συγκλήτου P πρὸς αὐτὸν om M 3. τὰ M ὅσων P 6. ἐπὶ τὸν μέγιστον P 7. λέγων M 8. τοὺς μὴ πειθομένους M 9. μεθοδεύοντος τοῦ βασιλέως M 10. ἐκατώρθωσεν M 12. γει. τὰς ἀμάχους δυνάμεις τῶν M 14. μετὰ αἰσχύνῃς om P 16. ἐκ τῆς θαλάσσης M τῶν Ἰταλῶν P 17. προσελήφθη M 18. πάσας P, ut μικροῦ legatur aut παρὰ μικρὸν. 19. τῶν Λατίνων M

quatuor patriarchis nominaretur; altera, ut integrum esset cuilibet, ad eundem ut summum iudicem provocare; postrema, ut papae in omnibus rebus concederetur principatus. haec quae uocabantur, quum initio celata essent, sacrum clericorum collegium non quiete ferebat, sed concitabat plebem, ita ut graves inde orirentur tumultus et fluctus rerum omnium excitarentur vehementissimi. imperator prudenti consilio, non studio novandi, duci se aiebat, atque eorum, quos non sedaret, multos flagellavit vel mutilavit vel eiecit. ceterum haec omnia frustra laboravit, nec quidquam effecit aut praecavit. etenim quum Carolus et Baldwinus magno cum exercitu contra imperium Romanum profecti bellum commovissent, invicta nostrorum virtute consilia copiaeque Latinorum re infecta et cum damno atque ignominia repulsa sunt, et comprobatum est divinum Davidis dictum: "exsecrandus est, quicumque confidit homini." etiam mari Romana classis classem Caroli dissipavit; atque mox cum navibus egressus imperator Aegaei maris insulas levi oppugnatione recuperavit, Rhodum, Cœum, Chium, Lemnum, et quotquot alias Latini occuparant, Arse-

καταλιπὼν χειροτονεῖται Γερμανὸς δ' ἀρχιεπίσκοπος Ἀδρια-
νουπόλεως. εἶτα δὲ πάλιν ὁ Γερμανὸς ἀκούων ὑβριζόμενος
ὡς πυρηνόμως τὸν θρόνον ἔχων τοῦ Ἀρσενίου ἐτι ζῶντος, πα-
ρεχώρει τοῖς βουλομένοις τὸν θρόνον· καὶ χειροτονεῖται ἀντ'
5 αὐτοῦ Ἰωσήφ, πατριαρχεύσας ἔτη δύο, εἶτα ὁ Βέκκος ὁ τῆς
μεγάλης ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦδε τοῦ αυτοκράτορος διὰ τοὺς πο-
λέμους τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἀρχὴ τῶν δει-
νῶν τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἐγεγόνει παρὰ τῶν Τούρ-
10 κων· ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ γὰρ πόλεμον ἔχων μετὰ τῶν Τούρ-
κων, τὰ τῶν Ῥωμαίων εἰς ἄκρον ἐσφάλησαν καὶ εἰς φυγὴν
ἐτράπησαν, καὶ ἐν τῇ φεύγειν πολλοὺς οἱ Τούρκοι ἀπέκτει-
νον καὶ ἠχμαλώτιζον· αὐτοὶ δὲ πάντοτε ἔφευγον παρὰ τὸν
ποταμὸν ἀμειστρεπτεῖ. καὶ ὅσῃν ἀχμαλώτων ἔσχον γῆν σὺν
15 σατραπείᾳ αὐτῶν, αὐτὴν διελόμενοι ἐδήλωσαν πᾶσιν ἀπὸ Θα-
λάσσης τῆς περὶ τὸν Πόντον καὶ Γαλατίας ἕως Θαλάσσης τῆς
περὶ Ἀνκίαν καὶ Καρίαν καὶ τὸν ποταμὸν Εὐρυμέδοντα. καὶ
οὗτος ὁ πόλεμος ἀρχὴ ἦν καὶ αἰτία καὶ ἀφορμὴ τῆς τῶν Ῥω-
μαίων βασιλείας καταστροφῆς. καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπληρορευνκῶς
20 πολυχίνοις συχοῖς τὸν ποταμὸν Σαγγάριον ἀχύρωσεν, ἵνα μὴ
ἀποβάντες κυριεύσωσι καὶ τῆς Βιθυνίας.

3. ὡς om M τοῦ] καὶ τοῦ M καταλιπὼν P. 5.
4. τοῖς P. 5. 11. εἰς prius om M 12. οἱ Τούρ-
κοι om M 14. ἀμειστρεπτεῖ P εἶχον P 15. αὐτῶν om P
διελωμένην M διέλωσαν P 17. τὸν ποτ. τὸν εὐρ. M 21.
ἐπιβάντες Alterus

nus quum se abdicasset patriarchatu, excipitur a Germano, archiepi-
scopo Adrianopolis, qui rursus ipse, quum male audiret ut iniuria,
vivo Arsenio, ea ornatus dignitate, solium cupientibus concessit. sub-
rogatur huic Iosephus, qui patriarchatui annos duos praefuit; dein
Beccus, maguae ecclesiae chartophylax.

Commemo regnante, e bellis in Europa contra Latinos gerendis
maguae illae calamitates ortae sunt, quas Romano in Asia imperio
Turcae indixerunt. nam in Paphlagonia Romani cum Turcis bellantes
graviter afflicti inque fugam conversi sunt, quorum in fluminis ripa
trepidantium magnam partem Turcae aut occiderunt aut ceperunt.
deinde eorum satrapae quotquot occuparant regiones, eas omnes in-
ter se distribatas populabantur, a Ponto et Galatia ad mare usque
Lyciam et Cariam et Eurymedontem fluvium. atque hoc quidem bel-
lum evertendi imperii Romani initium, causa et occasio fuit. ceterum
imperator, fessus tantis malis, ripas Sangarii fluminis frequentibus
oppidiis communivit, ne in ipsam quoque Bithyniam Turcae de-
scenderent.

Ἐγέννησε δὲ υἱοὺς δύο, Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα καὶ Κωνσταπῆνον τὸν πορφυρογέννητον, καὶ θυγατέρας τρεῖς, Εἰρήνην Εὐδοκίαν καὶ Ἄνναν. καὶ ἔν τῷ Θετταλικῷ πολέμῳ ἐρχόμενος καὶ ἔν τινι χωρίῳ εὕρισκόμενος λεγομένη Παχωμίον καὶ Ἀλλαγῆς, νόσος ἐνακῆπτει δεινὴ περὶ τὴν καρδίαν, θά-
 5 νατον σύντομον ἀπαγγέλλουσα· καὶ ἔν τῷ τόπῳ ἐκεῖνε διὰ ἡμερῶν δύο τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν ἐπὶ ἔτους 575^α, ἰνδικτιῶνος ἰδ', ἐτῶν ὑπάρχον ἐξήκοντα καὶ ὀκτώ, ἐξ ὧν ἐβασίλευσεν ἔτη
 τριάκοντα καὶ πέντε. ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ καὶ βασιλεὺς κύριος Ἀνδρόνικος τηρικαῦτα παρῶν τῆς νενομισμένης τοῖς βασιλευσῖ 10
 ταφῆς τὸν πατέρα οὐκ ἤξίωσε, ἀλλ' οὐδ' ὅποια δημόταις ἢ ἀπόροις ἐφεῖται· μόνον δὲ κελεύσας νυκτός τινας ὀλίγους ἄνδρας πόρρω τοῦ στρατοπέδου τὸ πτώμα ἀπαγαγεῖν, πλεί-
 στην ἐπεσώρευσαν γῆν, ἵνα μὴ θηρίων στόμασι τὸ βασιλικὸν σῶμα διαμερισθῆ. τὸ δὲ αἷτιον ἢ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἐκκλησίας 15
 δόγματος παρατροπή, ἣ ζῶν μὲν ἐκεῖνος, ὡς εἰρήκαμεν, ἐχρήσατο.

4. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρὸς τὸν υἱὸν Ἀνδρόνικον ἢ τοῦ κρά-
 20 τους καὶ τῶν βασιλικῶν σκήπτρων μετέβη διαδοχῆ, εἰς τα-
 ραχὴν οὐκ ὀλίγην ἦλθον τὰ πράγματα· ἵνα δὲ μὴ νεωτερι- 20

2. τρεῖς — Ἄνναν om P 8. πενήκοντα sec P 9. αὐτοῦ om M κύριος om P. usitatus κύρ. 11. ὅποιας P, omisso ἐφεῖται 13. ἀγαγεῖν P 14. ἐπισωρευσας P 18. 4.] Βασιλεῖα ἀνδρονίκου παλαιολόγου τοῦ πρώτου. κεφάλαιον τέταρτον P 20. ἵνα μήτε νεωτέρσις γένηται ἤτοι ἀπόστασις ἢ ἀφηνιασμός, αὐ-
 τὸς δὲ σ. M

Procreavit filios duos, Andronicum imperatorem et Constantinum Porphyrogenitum, filias tres, Irenen, Eudociam et Annam. quum ad bellum Thessalicum proficiscens in locum quendam Pachomium et Allagen appellatum venisset, gravi quodam morbo cordis correptus, qui citissimam praesagiebat mortem, ibidem biduo post animam efflavit, anno ab orbe condito 6791, indictione XIV, aetatis anno octavo et sexagesimo, imperii quinto et tricesimo. filius eius Andronicus imperator, qui tum praesens aderat, sepultura imperatoribus legitima patrem non honestavit, imo ne ea quidem, quae plebeis et inopi-
 bus concedi solet, sed paucis quibusdam hominibus mandavit, ut noctu cadaver procul a castris elatum multa terra obruerent, ne aug-
 gustale corpus a bestiis dilaniaretur. cuius rei causa fuit, quod Mi-
 chael, dum vivebat, ut supra a nobis expositum est, a vera eccle-
 siae doctrina desciverat.

4. Posteaquam deinceps ad Andronicum, filium eius, imperium et regia potestas transit, tumultus haud leves exorti sunt. at ille, ne quid novandis rebus detrimenti afferret, ut vir intelligens futuri-

μοις γένηται ἀφανισμός, αὐτὸς συνετὸς ὢν καὶ προθεωρῶν
 τὰ ἐρχόμενα ἤτοι μέλλοντα πάντα σάλον καὶ σκάνδαλον φρο-
 νίμως ἐκυβέρνησε, καὶ τὰ ὅσα ἀρεστὰ τοῖς ὑπηκόοις ἐποίησε.
 καὶ πρῶτον μὲν τὴν τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν καὶ διόρθωσιν
 5 ἐπερομηθεύσατο καὶ ἐποίησε· ζῶντος γὰρ τοῦ πατρός, ὡς
 ἔφημεν, ἔκρυψε· καὶ θεσπίσματα βασιλικὰ καὶ διδάγματα 7
 διεπέμποντο τὴν τῆς ἐκκλησίας διόρθωσιν εὐαγγελιζόμενα καὶ
 ἅμα τοὺς διὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας ζῆλον ὑπερορίους κατὰγοντα.
 καὶ τὸν πατριάρχην Βέκκον εὐθύς ἐκ τοῦ θρόνου καταβιβί-
 10 σαυτες ὡς τὰ Λατίνων φρονοῦντα, διαδέχεται δὲ τὸν πατριαρ-
 χικὸν θρόνον μοναχὸς τις Ἀθανάσιος τοῦνομα, παιδιόθεν τοῖς
 ἀσκητικοῖς γυμνασμένους πόνοις, διατρίβων δὲ ἐν τοῖς τοῦ
 Γάνου ὄρεσιν, ὀρμώμενος ἐκ Πελοποννήσου ἐκ χώρας λεγο-
 μένης Ἀνδρούσης· καὶ διὰ τοῦτο μὲν προσταΐζει βασιλικῇ καὶ
 15 ψήφῳ συνοδικῇ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα Ἀνδρουῶσαν ἐπισκοπὴν
 ἐτίμησε, καὶ τῇ μετροπόλει Μονεμβασίας ὑποτάσσεται.
 μετὰ δὲ τὴν καθάρσειν καὶ ἐξορίαν τοῦ πατριάρχου Βέκ-
 20 κου τοὺς ἑτέρους ἀρχιερεῖς τοὺς συγκοινωνοὺς τῇ γνώμῃ
 τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου μετ' αἰσχύνης πάντας
 21 τῆς ἀρχιερωσύνης ἐγύμνωσεν. καὶ ἕτερα σκάνδαλα ἄξια
 θρήνου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γέγονασι παρὰ τῶν τότε ἀρχιερέων.
 καὶ τὸ φιλότιμον, ὡς σύνηθες, τοῖς στρατιώταις ἔπειτα μὲν
 ἄσμενος ἐδώρησατο· καὶ τὸ ὑπήκοον πᾶν χαρᾶς ἐνεπλή-

2. ἐρχόμενα] γενησόμενα P 3. καὶ τοι P 6. ἐκρύβη?
 δόγματα P 10. δὲ om P 11. ὀνόματι ἀθανάσιος P 18.
 τοὺς] πάντας τοὺς M ἑτέρους om P τοὺς ὄντας συγκ. P
 23. ἀσμένως M

que prospiciens, omnes fluctus et offensiones prudenter temperabat atque civium voluntati se praestabat facilem. ac primum quidem, quum patre vivo diasimulasset, ut diximus, consilia sua, corrigendae et componendae ecclesiae operam dedit. atque circummisit decreta edictaque, quibus correctio illa denuntiabatur et revocabantur ii, qui ob eiusdem ecclesiae studium exsulabant. itaque Beccum patriarcham, ut qui sentiret cum Latinis, solio statim depulsum monachus quidam, Athanasius nomine, excepit. is a puero vitam coluerat asceticam in Gani montibus, e Peloponneso oriundus, patria Andrusa, quam ob id ipsam auctoritate imperatoris et suffragio synodi episcopatus dignitate honestavit, Monembasiae metropoli subiectam. exauctorato et eiecto Becco, ecclesiae antistites reliquos Michaelis imperatoris et patriarchae asseclas omnes cum dedecore loco movit. ac praeterea alia lugenda facinora edita sunt ab ecclesiae tum principibus. militum autem in tuenda re publica fervorem Andronicus pro consuetudinae libens re-

σθησαν. Ἰλθὼν δὲ ἐν τῇ πόλει, καὶ εἰς μνήμην ἐλληθωῶς
 ὧν ὁ πατὴρ ἔπραξε κατὰ τοῦ νέου Ἰωάννου τοῦ Λουσκάρεως,
 ἧ καὶ ἡ τῆς βασιλείας μᾶλλον προσῆκε διαδοχῇ, καὶ τῆς συν-
 ειδήσεως κέντρῳ πληττόμενος, καὶ μείζονα τῶν ἀρετῶν τὴν
 διαίκρισιν ἔχων, ἤκε παρὰ τὸν τυφλωθέντα δι' αὐτὸν παρὰ 5
 τοῦ πατρὸς ἐν τινι πολιχνίῳ τῆς Βιθυνίας εὐρισκόμενον, καὶ
 ἰδὼν αὐτὸν καὶ τὰ ἀνήκοντα παραμυθούμενος καὶ μεγάλῳ
 σχήματι ταπεινώσεως συγχώρησιν αἰτῶν παρ' αὐτοῦ, οὐκ εἰ-
 δώς ἂ ὁ πατὴρ ἐποίησε· καὶ εἰς ἣν δυνατὸν καὶ ἀρεστὸν
 ἐπάραχῃ, ἵνα τὴν βασιλείαν πάλιν μερίσσοι καὶ πᾶσα ἐξουσία 10
 εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἔσθαι· καὶ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἀφθό-
 νως πάντα καὶ πλουσίως παρέσχεν αὐτῷ διὰ τοῦ βίου. ὃ
 δὲ πεπραχὸς καὶ πρώτισυθαι προσεταχὸς ἄσμενος ἀπέει-
 πρὸς ἑα.

Ἀνεφύθησαν δὲ τινες διαβολαὶ κατὰ τοῦ κορυφωγεννήτου 15
 ἀνταδέλφου τοῦ βασιλέως, ὅτι βασιλείας ἔρωτι τρέφεται· καὶ
 σταίλας πιάσας αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς συνομλοῦντας γηραίως,
 ἐν οἷς ὁ προὔχων ὑπῆρχε τὰ μάλιστα καὶ πλούτῳ καὶ γένους
 λαμπρότητι καὶ ἐν στρατηγίαις περιβόητος Μιχαὴλ Στρατη-
 γόπουλος ὁ Μελισσηνός, ὃς καὶ ἐν δεσμοτηρίοις καθείργνη- 20
 ται καὶ πολλὰ ὧν ἐκέκτητο ἔγαθῶν ἐδημοσιεύθησαν.

1. ἰλθὼν hoc quoque loco P 5. δι' αὐτὸν om M 12. διὰ τοῦ
 βίου om P ὃ δὲ] ὡς P 14. πρὸς τῷ om P, qui ἀπέειπεν an
 ἐποίησε primitus habuerit non liquet. addiderat autem, quod nunc
 inductum est, πάντοτε. 21. ἐδημοσίευσεν M

muneratus est, civesque omnes implevit laetitia. in urbem reversus
 ac recordatus, quae in puerum Iohannem Lascarium pater admisisset,
 praesertim quum illi potius deberetur imperium, angore conscientiae
 stimulatus, utpote aequi rectique sensu patre praestantior, iuvenem
 suo commodo excaecatam in oppidulo quodam Bithyniae convenit.
 allocutus eum, quemadmodum decebat, vultu admodum demisso veniam
 petit eorum, quae se inscie pater in illum statuisset; cohortatur-
 que, ut, si fieri posset et ipse acceptum esset, partirentur imperium
 summaque in illius manus rediret potestas. ad vitam quae erant
 necessaria, omnia illi, quoad in vivis erat, affatim suppeditabat. haec
 quum fecisset atque ut fierent, imperasset, hilaris in orientem pro-
 fectus est.

Intendebantur eriminationes quaedam Constantino Porphyrogenito,
 imperatoris fratri, ut imperii appetenti. missis satellitibus, ipsum com-
 prehendit cunctosque eius familiares, in quibus praes ceteris tum di-
 vitis tum generis claritate et belli peritia eminebat Michael Strate-
 gopulus Melissenus, qui et ipse cum reliquis in vincula conicitur,
 bonis, quae possidebat, magna ex parte publicatis.

Ἐγέννησε δὲ υἱὸς ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ἀνδρό-
 νικος τοῦτος, *Μιχαὴλ τὸν βασιλέα καὶ Κωνσταντῖνον τὸν*
δεσπότην ἐκ τῆς Οὐγγρων πρώτης αὐτοῦ συζύγου· ἐκ δὲ
τῆς δευτέρας Εἰρήνης τῆς ἀπὸ Λογγοβαρδίας, τῆς ἐπ' ὑδέλφῃ
 5 *θυγατρὸς τοῦ ἕλληος Ἰσπανίους, ἀπογόνου δὲ μαρκιῶνος Μον-*
τεφερράτου τοῦ κληρωσαμένου τὴν Θεσσαλονικίην, ὡς προέ-
φημεν, ὃς καὶ ῥῆξ Θεσσαλίας ἐγεγόνει ὅτι οἱ Ἴταλοι τῆς Ῥω-
μαίων γῆς ἄλλγον καιρῶν τινα ἐγχερατεῖς ἐγένοντο, ἐγέννησεν
 10 *οὖν Ἰωάννην Θεόδωρον καὶ Δημήτριον καὶ θυγατέρα ὀνόματι*
Σιμωνίδα, ἣν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα ὁ δεσπότης Σερβίας. καὶ
ὁ μὲν Ἰωάννης γυναικῇ συζευχθεὶς ἄκαις τέθνηκεν· ἡ δὲ βα-
σιλὶς καὶ δεσποῖνα Εἰρήνη ἐνήγετο εἰς τοῦτο μάλιστα. ζηλό-
τυπος ἦν ὡς μητροῦς, καὶ περὶ τὸν προγονὸν ἔστρεφεν. ὅταν
 15 *οὐ διέλιπε νύκτι τε καὶ ἡμέραν ἐνοχλοῦσα τὸν βασιλέα καὶ*
σὺζυγον, ἵνα καὶ τοὺς υἱέας αὐτῆς κοινωνοὺς καὶ συμμερι-
στὰς καταστήσῃ τοῦ κράτους. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀδύνατον εἶναι
ἔλεγεν τὴν μοναρχίαν Ῥωμαίων πολυαρχίας ποιῆσαι. πολλὰ
δὲ πράξασα καὶ εἰπούσα καὶ τῶν ἐλπίδων ψευδοθεῖσα, θυμῷ
 20 *ληφθεῖσα καὶ λύπη, πλεῖστα χρήματι τῷ ἑαυτῆς υἱῷ Θεο-*
δώρῳ δώσασα εἰς Λογγοβαρδίαν ἀπέστειλεν, καὶ μαρκίωσα

3. τῆς] τῆς τῶν M 5. inter Ἰσπανίας et ἀπογόνου versum
 dimidium vacuum P μαρκιῶνου sec P 8. ἐγένοντο καὶ
 ὑπέρχον M 12. post Εἰρήνη Alterus: ἐβούλετο κατὰ διαδο-
 χὴν παῖδας καὶ ἀπογόνους αὐτῆς κληροῦσθαι τὴν ἀρχήν. ἐνή-
 γε δὲ εἰς M: quare Alterus μάλιστα γνώμη ζηλότυπος, ἦν ὡς
 13. περὶ τῶν προγονῶν P. ante ἔστρεφεν addendum fortasse ψόθ-
 ρον. 15. τοῖς υἱέσιν M 17. ἔλεγεν ἀδύνατον P, omisso
 εἶναι πολυαρχίαν M 18. πράξεσθαι καὶ εἰπούσης M

Procreavit imperator Andronicus filios hosco: Michaelē imperato-
 rem et Constantium despotam ex Hungarorum regis filia, coniuge priore;
 ex altera, Irene, e Lombardis oriunda atque filia sororis regis Hispaniae et
 neptri marchionis Montisferratensis, eiusdem, qui Thessalonicam, ut ante
 explicavimus, nactus est et Thessalorum rex fuit, quando Latini aliquan-
 diu Romanorum tenuerunt provincias, ex hac igitur procreavit Iohan-
 nem, Theodorum, Demetrium et filiam Simonidem, quam Serviae des-
 pota sibi iunxit matrimonio. et Iohannes quidem uxori iunctus, nullis
 tamen susceptis liberis decessit. ceterum Irene imperatrix studiosissime
 sua quaedam sequebatur consilia. invidiose, ut noverca, filium natu
 maximum habuit, nec unquam cessavit imperatorem maritum urgere,
 ut suos filios imperii consortes et participes faceret. negabat impera-
 tor fieri posse, ut monarchia Romanorum ad polyarchiam redigeretur.
 itaque multa rebus ac verbis experta, tandem, quum spe sua exci-
 disset, ira et dolore abrepta Theodorum filium cum grandi pecunia

τοῦτον τῇ ἑαυτῆς πατρίδι κατέστησε. ἐκείσε δὲ γυναικί συζευχθεῖς τὸ γένος Σπίνουλα καὶ υἱοὺς καὶ θυγατέρας ἐγέννησεν.

5. Ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ τοῦ εἰρημένου αυτοκράτορος ἐκ τῆς Ἀσίας τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἀνεργάγησαν πελάγη. συνασπισμὸν οἱ τῶν Τούρκων σατράπαι ποιήσαντες πάλιν, ἐν 5 οἷς ὑπῆρχεν εἰς τῶν σατράπων καὶ ὁ Ὀθμάνης, νεωστὶ πάντα τόπον κατέδραμον ἄχρι θαλάττης ἀκτῶν. τῇ νίκῃ ἐκείνῃ Θρασυθάντες, διὰ τοῦ Ἑλλησπόντιον ἐν τῇ Χερρονήσῳ τῆς Θρακίης περῶσαντες πᾶν κακὸν καὶ δεινὸν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι διέπραξαν, καὶ πολὺν τόπον διήρχοντο ληΐζοντες, ὥστε μῆτε ἀρ- 10 τριῶν μῆτε σπειρεῖν οὔτε τῶν πόλεων ἐξίναί ἐδύναντο ἐπὶ ἔτος ἕν καὶ μῆνας δέκα. ἔτυχε δὲ καὶ τοῦτο ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις, ἐμπειεῖν Λατίνον τινα, Καταλάνον τὸ γένος, Ῥογέριον τοῦνομα. ἀθροίσας ἐκ τῆς κάτω Ἰβηρίας στρατόπεδον, καὶ τριήρεις τέτταρας πληρώσας, ληστρικὸν ἀδειῶς μετῆει βίον, δει- 15 νότατος ἐν τούτῳ γενόμενος· οὐ μόνον γὰρ ναυαὶ φορτίους ἐπειτίθειτο, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς δὴ τὰς μεγάλας τῶν νησῶν ἐσκύλευσε, καὶ φοβερὸς ἐν τῇ κάτω θαλάσῃ ἐδόκει εἶναι. ἔδοξε τοίνυν τούτῳ τῷ ἄρχοντι διαπρεσβευσασμένῳ πρὸς τὸν βασιλεῖα Ἀνδρόνικον συμμαχεῖσθαι αὐτῷ κατὰ τῶν Τούρκων· καὶ ὁ 20 βασιλεὺς τὴν πρεσβείαν δεξάμενος, ἄρας ἐκείνος ἐκ τῶν ἐσπε-

6. ἐν — Ὀθμάνης post πελάγη M, ἐν οἷς σατράπαις ὑπῆρχε καὶ Ὀθμάνης εἰς αὐτῶν post ἀκτῶν (vel, ut Pinderus scribit, αὐτῶν) P: transposuit Alterus. 7. Θρασ.] τραπέντες P 8. ἐν] καὶ ἐν P 13. τὸ γένος om M 14. καὶ ἀθροίσει P στρατόπεδα P 21. post βασιλεὺς margo P: γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφιδῇ Μαρίᾳ πεποίηκε καὶ

in Longobardos misit et patriae suae constituit marchionem. ibi is e gente Spinularum ducta uxore, utriusque sexus liberos generavit.

5. Imperante eo, quem diximus, Andronico, ingentes calamitatum fluctus in Asia concitati sunt. etenim Turcarum satrapae, in quibus unus erat Othmanes, foedere coniuncti modo omnes tractus ad mare usque pervagari coeperant, ac victoria feroces, per Hellespontum in Chersonesum Thraciae traecti, omne malorum scelerumque genus ediderunt latrocinisque multas regiones ita vexarunt, ut nec arare, nec serere nec ex oppidis egredi per unum annum et menses decem liceret. accidit eodem tempore, ut Latinus quidam adveniret, natione Catelanus, nomine Rogerius. is, ex inferiore Iberia collectis copiis et triremibus quatuor impletis, libere piraticam faciebat, in qua exercitatusissimus erat. etenim non solum naves onerarias agrediebat, sed etiam magnas depopulabatur insulas et mare inferum habebat infestum. huic igitur duci visum est, legatione ad imperatorem Andronicum missa, societatem cum eodem contra Turcas

ρίων πρὸς τὸ Βυζάντιον ἔρχεται, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ διαχι-
 λίους ἄνδρας μαχικούς. καὶ ὁ βασιλεὺς τῷ τοῦ μεγάλου δουκὸς
 ὀφικίῳ τοῦτον ἐτίμησε. μετ' ὀλίγον δὲ ἦκει καὶ ἕτερος Κατα-
 λάνος τοῦνομα Πιριγκέριος Τέντζας, συγγενῆς τοῦ Ρογέριου.
 5 καὶ ὁ βασιλεὺς μὲν τὴν τῶν χρημάτων δαπάνην τὴν ἀρ-
 κοῦσαν περὶ τὰ ἐκείνων ἐνδύματα καὶ δωρεὰς καὶ τὰ ἐπιλοιπα
 σιτηρέσια εἰς πλησμονὴν δέδωκεν· ὀλίγον δὲ καιροῦ παρελ-
 θόντος διέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ στρατοῦ τοῦ πολεμεῖν
 τοὺς ἔχθρους. καὶ οὐ περὶ τῶν ἔχθρῶν αὐτοῖς ἔμελεν, ἀλλὰ
 10 τὸ ὑπήκουον πλεῖστα ἐλύπουν. καὶ τί χρὴ λέγειν ὅποσα εἰργά-
 σαντο κακὰ παριόντες καὶ δεινά; τοῖς Χριστιανοῖς ἄνδρασι τε
 καὶ γυναιξίν οὐδὲν ἄμεινον ἢ ὡς ἀνδραπόδος ἐχρήσαν-
 το· καὶ οὐκ ἤλέουν τινὰ δακρύνοντα, ἀλλὰ τοῖς ὑπηκόοις
 15 μᾶλλον ἐποίουν κακὰ ὑπὲρ ἄσεβεῖς καὶ ἔχθρους. καὶ ἦν
 οὐ μόνον τὰς οὐσίας ἀρπάζοντας τῶν ταλαιπώρων
 Χριστιανῶν, ἀλλὰ θυγατέρας καὶ γυναῖκας ὑβρίζοντας. προ-
 σβῦται δὲ καὶ ἱερεῖς ἐδεδωμένοντο καὶ ἐμαστιγοῦντο. ταῦτα
 μαθὼν ὁ βασιλεὺς θυμῷ ἐτήκετο καὶ τινος μηχανῆς βοηθού-
 20 τοῦ στρατοπέδου ἐκέλευσε πρὸς τὸ τῆς Καλλιουπόλεως φρού-
 ριον. καὶ τὸ στρατόπεδον ἐκεῖ καταλιπὼν πρὸς τὸν βασιλέα
 ὁ Ρογέριος μετὰ τινῶν εἰς προσκύνησιν ἔρχεται. οὐ γενομέ-

3. τετίμηκε P ἦκε P 4. μικροτιότερας M ζουτζερίου P 5.
 μὲν] μετὰ P 7. ἔδωκεν M. post δέδωκεν margo P: καὶ τὸν μὲν
 Ροντζέριον Καίσαρα, τὸν δὲ Πιριγκέριον δοῦκα μέγαν τετίμηκε
 8. τοῦ ante στρατοῦ P 9. καὶ οὐ om P ἐχθρῶν ὀλίγα αὐ-
 τοῖς M 12. οἴω ἀνδραποδισμῷ M 15. ἀρπάζειν M 22.
 post μετὰ P inter versus διακοσίῳ ἐν Ὁρσειάδι ὄντα, omissio
 τινῶν

pacisci. legatis ab Andronico auditis, ipse Rogerius, cum bellicoso ex-
 ercitu duorum millium ex occidente Cpolim profectus, magni ducis
 dignitate ab imperatore ornatur. paulo post alius Catalanus supervenit,
 Pirincerius Tentzas nomine, Rogerii cognatus. in horum vestimenta,
 donativa et rem frumentariam ubi imperator sumptum fecit libera-
 lissime, brevi tempore interiecto, in Asiam cum exercitu traiciunt ad de-
 bellandos hostes. at de hostibus illi parum solliciti, Romanos gravissime
 premunt. quid commoremur, quanta, quocunque venerunt, mala edide-
 rint et scelera? Christianos tum viros tum feminas nihilo mitius quam
 mancipia habuerunt; nullius lacrimas miserati, gravius, quam ipsi hos-
 tes et impii, Romanos vexarunt. videres Christianorum infelicium
 non solum bona direpta, sed etiam filias et uxores vitiatas, senes et
 sacerdotes vinctos et flagellatos. quae ut rescivit imperator, ira contā-
 buit nec consilium reperit, quo his malis mederetur. in Thraciam ad

νον ὁ βασιλεὺς τοὺς παρεστῶτας ξιφῆρεις προστύξας τοῦτους κατέκοψαν. μεθύντες δὲ οἱ ἕτεροι Λατῖνοι οἱ ἐν τῇ Καλιουπόλει τὰ γεγόμενα εἰς ἀποστασίαν ἐτρέπησαν καὶ τοὺς ἐκεῖσε Ῥωμαίους κατέσφαξαν, τὰ δὲ τείχη δυνωσάστας κράτιστον δρυμητήριον εἶχον καὶ μετὰ τῶν Τούρκων ἁπονοήσαντες εἰς φανεράν κησείαν κατ' ἀρπαγὴν ἐξῆλθον. ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ τὰς Θρακικὰς καὶ Μακεδονικὰς δυνάμεις λαβὼν ἦλθε κατ' αὐτῶν, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς οὐδὲν ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐζημιωμένος ἐπινέστρεψεν. εἶτα οἱ ἄρχηγοὶ αὐτῶν διαφερόμενοι ἐπερίσθησαν, καὶ τινὲς μὲν πρὸς τὸν βασιλέα τὸ ἦλθον, ἕτεροι δὲ μετὰ τῶν Τούρκων ἐστράτευσον, ἕτεροι δὲ λησιτεύοντες τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπορίζοντο, ἕως καὶ εἰς τέλος ἐξουθενήθησαν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ στρατὸν πάκιν συναθροίσας ἔρχεται πρὸς τὴν Χερρόνησον κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ τοσοῦτον ἐσφάλῃ καὶ αἰφνιδίως τὸν στρατὸν οἱ ἐναντίοι περικλωσάστας, εἰς φυγὴν ἐτρέπησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καταλιπόντες τὰς σκηνὰς τὰς βασιλικὰς καὶ τὰ βασιλικὰ χρήματα καὶ πάντα τὰ βασιλικὰ πικρῶμα. καὶ ἐκ τρίτου ἕτερον στρατὸν ἐκνόμησεν, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς οὐ παραγίνεται, εἰ μὴ καταστήσας

1. περιστάνας M 2. κατακόπτειν M οἱ prius om M 3. καὶ — τείχη] καὶ τὸ φρούριον M 4. κράτιστον] ὡς M 7. post Μακεδονικὰς P inter versus: καὶ τὰς Μασσαγετῶν, post δυναμεις: καὶ τὰς τῶν Τουρκοπούλων φάλαγγας 12. μεταληστεύοντες τοῦ ζῆν M 14. Μιχαὴλ om P 15. ἀρχηγῶν P 16. ἐναντίοι] Τούρκοι P 17. οἱ Ῥωμαῖοι om M 19. καὶ πάλιν ἐκ P

oppidum Calliopolim cum copiis transire iussus Rogerius, relicto illic exercitu, cum paucis ad salutandum imperatorem venit. quia ille usus occasione, satellitibus, qui praesto aderant, statim mandat, ut Rogerium et comites eius obruncent. quod quum audissent reliqui Latini, qui erant Calliopoli, ad defectionem conversi Romanos trucidant; deinde oppido operibus probe communito, utebantur eo ut receptaculo firmissimo, atque, facta cum Turcis conspiratione, in aperta latrocinia ac rapinas erumpebant. Michael, cum Thraciis et Macedonicis copiis contra eos profectus, frustra cum iis decertavit, immo vero cum damno et iactura rediit. mox autem illorum duces discordes facti, partim in partes imperatoris, partim ad Turcas concesserunt: nonnulli etiam tum latrociniiis quaesiverunt victum, donec postremo consumpti perierunt.

Imperator Michael, coacto rursus exercitu, in Chersonesum contra Turcas profiscitur ac gravem cladem accipit. nam repente ab hostibus circumventi Romani, tabernaculo et omnibus opibus et insinibus regis relictis, in fugam vertuntur. iam tertio exercitum comparat,

ἔξαρχον τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως Φιλῆν τὸν Ἡαλιαολόγον, τὸν τότε τὴν πρωτοστρατορικὴν ἀρχὴν διεξωσμένον, ὃς καὶ στρατεύσας κατὰ τῶν Ἀγαθηρῶν καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς εἰς τέλος ἐνίκησε καὶ πολλοὺς ἐθανάτωσε καὶ ἤχημαλώσε. καὶ 5οὶ ἐναπολειφθέντες ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ὀλίγοι ζῶντες κακῶς ἐκ τῆς Χερρονήσου Θράκης ἐδιώχθησαν.

Ἀθανάσιος δὲ ὁ πατριάρχης ἐπὶ ἑτῆ τέσσαρα τὸν θρόνον διουκῶν, εἶτα ἐγγράφως παραιτησάμενος, ἐν τῇ ἀσκητηρίῳ τῇ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι ἐλθὼν ἡσύχαζεν· καὶ ἀν' αὐτοῦ 10 χειροτονεῖται Ἰωάννης ὁ ἐκ Σαζουπόλεως, ὅστις γυναῖκα καὶ τέκνα ἔχων, ἔπειτα θανάτῳ τὴν γυναῖκα ἀποβαλὼν τὸ μοναδικὸν ὑπέδω τριβῶσιον, καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ ἀρετὴ προσιβῆσαντες αὐτόν, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐχημάτισε. καιρῷ δὲ τινι τὸν θρόνον διαπρέψας, εἶτα παραιτησάμενος, 15 καὶ πάλιν Ἀθανάσιος ἐν δευτέρου τὸν θρόνον ἔλαβε. κρατήσας τοὺς οἴκους τῆς ἐκκλησίας ἑτῆ ὀκτώ, εἶτα πάλιν σκάνδαλά τινα ἀνεφύησαν, καὶ οὗτος τὴν ἡσυχίαν πάντως ἦν ἀσπαζόμενος. αὐθις τὸν θρόνον παρητήσατο, καὶ ἀν' αὐτοῦ χειροτονεῖται Νήφων ὁ τῆς Κυζίκου πρόεδρος. ὃς καιρὸν ὀλί- 20 γον διαπρέψας εἶτα καταβιβάζεται, καὶ ἀνάγεται ἀν' αὐτοῦ εἰς τὴν πατριαρχικὴν περιωπὴν Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς, λογοθέτης ὢν τοῦ δρόμου, ἔχων καὶ αὐτὸς τέκνα τε καὶ γυναῖκα.

10. ἐχειροτανήθη P σωζουπόλεως P 12. ἐποδὺς M 13. αὐτῶν om M 15. καὶ om M ἀνάλαβε M 16. ἑτῆ] χρό- νους P 17. τινα om M οὕτως M 19. νύμφων M ὀλί- γον τὸν θρόνον δ. M

quem ipse non educeit, sed p̄æficit Philem Palaeologum, proto- stratoris honore tum conspicuum. is igitur in Agarenos castris motis, postremum eos proelio vicit multosque partim occidit, partim cepit. qui reliqui tum erant exiguæ numero. et superstites, turpiter e Chersoneso Thraciæ eiiciuntur.

Athanasius patriarcha, quum annos quatuor solium tenuisset, tradito libello munus deprecatus, in monasterium a se constru- ctum quietis causa secessit. in eius locum subrogatur Iohannes So- zopolitanus: qui quum uxorem et liberos haberet, illa mortua mo- nachicum induerat pallium. is igitur, procedente tempore, auctus vir- tute, patriarchæ Cpolitani honorem assecutus est; quo tamen, mu- nere aliquamdiu functus, ultro se abdicavit; et solium patriarchale iterum occupavit Athanasius. tenuerat is deinde per annos octo cla- vum ecclesiæ, quum rursus turbæ quaedam orientur. itaque, ut quietis semper amantissimus, iterum loco cedit, in quem subrogatur Nepho, Cyzici episcopus: qui brevi post solio patriarchali deiectus, excipitur ab Iohanne Glycy, logotheta dromi, qui et ipse uxorem et

ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ πάνυ σοφώτατος, ἔλαχε δὲ φιλοσοφικῆς εἶναι καὶ οὐκ ἐδύνατο τὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν τελείως ἐκπληροῦν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν θρόνον παρητήσατο. καὶ χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ μοναχός τις ἐκ τῆς μονῆς τῶν Μαγγάνων τοῦνομα Γεράσιμος, πολὺς μὲν τὴν τρίχα ἀνωφελῆς δὲ τὸν τρόπον· καὶ 5 πατριαρχεύσας ὀλίγον, ἐκὼν καὶ ἄκων καὶ μὴ ἀρέσκων τι ἀντὶ τὸν θρόνον ἀφήσας, ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖται Ἡσαΐας ἀνὴρ γηραιὸς καὶ τίμιος ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ Ἀθωνος, κατὰ συγκαρίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει λαχὼν ἐγεγόνει πατριάρχης.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ χρόνῳ συνέβη γενέσθαι σεισμὸν τὸν παμ- 10 μέγιστον, καὶ πολλοὶ οἴκοι περιφανεῖς καὶ ἀγίων ναοὶ οἱ μὲν πεπτώκασιν αἱ δὲ ἐρράγησαν, καὶ πολλοὶ στῦλοι τῶν ἱσταμένων εἰς τοὺς κίονας ἄνωθεν ἔπεσον.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦδε τοῦ βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος Βαί τριήρεις ἠΰξησαν εἰς πλήθος· καὶ τινες τῆς συγκλήτου 15 βουλῆς τῇ κρατοῦντι βουλευόνουσιν εἰκῆ ἔτοιμάζειν καὶ διορθοῦν καὶ κρατεῖν αὐτάς. ματαίως ἄρα τῶν νηῶν ἡ δαπάνη, ἔλεγον, μικροῦ τῶν ἄλλων πάντων ἐπέκεινα τῶ βασιλικὸν ἐπι- τρίβουσα ταμεῖον. ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς λόγοις αὐτῶν πεισθεὶς τὰς τριήρεις ἀνεπιμελήτους καταλείψας, τῇ χρόνῳ διεφθά- 20 ρησαν, καὶ αἱ μὲν διερράγησαν αἱ δὲ κατέβησαν εἰς πυθμένα

2. τελειν και P	5. πολὺς τὴν P	6. ἀρέσκων τι M	8.
συγκαρίαν P	14. αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως P	15. τὰς	
τριήρεις αὖξησεν M	16. εἰκῆ] οὐκ οὖν M	διορθώγειν M	
17. αὐτάς om M			

liberos habebat. erat is vir sapientissimus, sed admodum infirmæ valetudinis, ut oblatam sibi provinciam recte administrare non posset. itaque munus deprecanti Gerasimus, monachus e Manganio monasterio, suffectus est, homo canis capillis, sed pravis moribus. hic quum aliquantisper ecclesiae praeuisset, sedem volens nolens concessit Isaiae, viro seni et venerando e monte Athone monacho, qui forte in urbe aderat.

Illo tempore terra motu ingenti contremuit, multaeque domus magnificae et sanctorum aedes partim destructae sunt, partim egerunt rimas, atque statuæ haud paucae de columnis deciderunt.

Quum regnante hoc imperatore triremium numerus admodum auctus esset, optimatum nonnulli suaserunt, temere eas parari ac refici. nequidquam enim, aiebant, impensas in naves factas propemodum magis, quam omnes reliquas, aerarium exhaurire. horum ille consilio obsecutus, triremium curam abiecit, quae tempore procedente partim situ corrumpebantur fatiscentes, partim in mare demergebantur. itaque premente postea necessitate, quum nec gubernatores ad-

Φαλάσσης. ὕστερον δὲ χρείας καὶ ἀνάγκης οὐσης οὐκ ἦσαν κυβερνῆται, καὶ αἱ τριῆρεις ὡς προείπομεν γεγόνασι, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις τὸ βούλευμα πολλὰ κακὰ προσέξήτησε καὶ δεινά.

5 Ὁ οὖν βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐγέννησε θυγατέρας δύο, Ἄν-
ταν καὶ Θεοδώραν, ἄρρενας δὲ δύο, Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα
καὶ Μανουὴλ τὸν δεσπότην. καὶ ἦν πλεῖστα φιλούμενος ὁ
Ἀνδρόνικος ὑπὸ τοῦ πάππου καὶ βασιλέως, καὶ ἐν τοῖς ἀνα-
κτόροις ἐκέλευσε τρέφεσθαι. ἀνδρυνθεῖς δὲ νύκτωρ ἐκώμαζε
10 πρὸς γυναῖκά τινα ἐταίραν ὠραίαν πάνυ, καὶ ταύτης ἐρωσθεῖς
ἦν καὶ ἐρωόμενος· καὶ ζηλοτυπία γάρ τις ἐπυρπόλει τὴν ἑαυ-
τοῦ ψυχὴν, καὶ ξιφηφόρους καὶ τοξότας ἠνάγκαζε προσμένειν
καὶ προλοχίζειν περὶ τὴν τῆς ἐταιρίδος οἰκίαν. ἐν μιᾷ δὲ
νυκτὶ ὁ ἀδελφὸς καὶ δεσπότης Μανουὴλ τὸν βασιλέα καὶ
15 ἀδελφὸν ζητῶν εἵυχε παριέναι τὴν τῆς ἐταιρίδος οἰκίαν· ὃν
οἱ τοῦ ἀδελφοῦ σκόποι θεωσάμενοι, καὶ διὰ τὸ σκότος μὴ
γνόντες τίς ἦν, ἀλλ' ὑποτοπήσαντες τινα τῶν ἐρωμένων εἶναι
τῆς γυναικός, βέλη συνεχῶς κατ' αὐτοῦ ῥίπτονσι, καὶ πλη-
ξαντες αὐτὸν ἀπέθανε. μαθὼν δὲ τοῦτο ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ
20 Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ ἐκ τῆς χολῆς καὶ τῆς
πολλῆς λύπης ἀσθενεῖα περιπεσὼν βαρυνταίῃ ἐξ ἀνδραπίων
ἐγεγόνει. ὡς δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους παρήλθον, ὁ πάππος
καὶ βασιλεὺς τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον προσκαλεσάμενος, μετὰ

1. ἀνάγκης καὶ χρείας P 2. ἐγεγόνασι MP, οὐ γεγόνασι AI-
terus. 9. νύκτωρ προσεκόμιζε γ. P 13. προσολοχίζειν P
17. γυνῶναι M 20. καὶ J αὐτοῦ καὶ P

essent, ut triremium esset ea, quam dixi, conditio, Romanis illud consilium multa eaque gravia mala peperit.

Imperator Michael procreavit filias duas, Annam et Theodoram, et filios item duos, Andronicum imperatorem et Manuelem despotam. ex his Andronicum avus imperator habebat longe carissimum, et in regia educari iussit. is, ubi adolevit, noctu ad mulierem egregie formosam, quae ei erat in deliciis et amoribus, comissatum ibat, ac, zelotypia incensus, satellites gladiis et arcubus armatos circum aedes meretriculae iubebat excubare. quadam nocte Manuel despotam, fratrem quaeritans, forte ad scorti aedes devenit. speculatores quum eum conspiciunt nec agnoscunt propter tenebras, amatorem quempiam mulieris suspicati, tela in eum crebra coniciunt et percussum occidunt. quod quum imperator Michael pater Thessalonicae accepisset, ex ira et aegritudine morbo correptus gravissimo, e vita cessit. postquam dies luctus exierunt, avus imperator Andronicum ad se arcessitum

κλαυθμοῦ νοουδιτῶν αὐτὸν καὶ ὄνειδίσας, ὡς ἔθος τοῖς πα-
 τράσι ποιεῖν πρὸς τοὺς φιλάτους παῖδας, οὗτος μὲν κατη-
 φῆς γενόμενος οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλὰ θυμῷ ληφθεὶς καὶ
 φοβηθεὶς, ἵνα μὴ διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὰς ἐτέ-
 ρας τῆς νεότητος ἀναταστασίας ὡς ἐποίει γυμνώσῃ τῆς βασι- 5
 λείας αὐτὸν ὁ πάππος καὶ τῷ θεῷ Κωνσταντίνῳ αὐτὴν δώσῃ,
 μετὰ τινῶν συνηλικιωτῶν καὶ συνωμότων φυγόντες ἐν τῷ
 Διδυμοτείχῳ ἀπῆλθον, καὶ στρατὸν συναθροίσαντες εἰς μά-
 χην ἐξῆλθον κατὰ τῶν βασιλέως καὶ πάππου αὐτοῦ, καὶ πολ-
 λῶν πολέμων ἐμφυλίων γεγονότων καὶ φόνων πάλιν εἰς συμ- 10
 βάσεις ἦλθον. καὶ μετ' ὀλίγον διὰ μικρὰς αἰτίας αὐθις τὰς
 συμβάσεις καὶ συνθήκας ἤθετον, καὶ ἦν τὰ σκάνδαλα
 πλεῖστα.

6. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Θεό-
 δωρος ὁ μαρκίων, ὁ πρὸ ἐτῶν συχρῶν εἰς τὴν τῆς μητρὸς 15
 πατρίδα πεμφθεὶς ὡς εἰρήκαμεν, μετὰ τὸν ταύτης θάνατον
 ἐπανῆκε πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὰς καὶ γυναῖκα ἐκείσε κατα-
 λιπὼν· ὅστις καὶ γνώμῃ καὶ πίστει καὶ σχήματι καὶ γενεῶν
 κουρῆ Λαυτίνος ἦν ἀκραιφνής. καὶ κηδεμονίας ἀπάσης καὶ
 εὐμενείας καὶ χορηγίας χρημάτων ὁ πατὴρ ἐχαρίσατο· αὐ- 20
 τὸς δὲ τὸν Ἰούδαν ἐκεῖνον μισησάμενος προδότης εἶλετο με-
 νέσθαι τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς, καὶ θερμότερος πάντων

2. παῖδας om M	5. τῆς β. στερώσῃ M	6. αὐτὴν om M
8. καὶ τὸν στρατὸν P	10. συνηβάσεις MP	11. ὀλίγον
διάστημα διὰ P	12. συνηβάσεις MP	13. πλεῖστα καὶ πολ-
λά M
18. ὅστις] ἴδε ὅτι M		

multis cum lacrimis obiurgat cohortaturque, quemadmodum paren-
 tes liberos amatissimos cohortari solent. ille demissus nihil respon-
 det, sed ira commotus ac metuens, ne propter necem fraternali et
 reliqua iuvenilis insolentiae facinora, quae patrasset, avus imperium
 sibi abrogatum in Constantinum patruum transferret, cum quibusdam
 aequalibus sociisque Didymotichum aufugit, ibique collectis copiis
 bellum adversus avum imperatorem movet. postremo, multis proeliis
 civilibus factis caedibusque, cum eodem in pacem redit. at mox levi-
 bus de causis pactiones et conventa rescinduntur turbaeque excitantur
 plurimae.

6. Illo tempore imperatoris filius Theodorus marchio, qui
 ante multos annos in matris suae patriam missus fuerat, ut supra
 narravimus, post huius obitum ad patrem rediit, relictis domi liberis
 et uxore. is, animo, religione, cultu et tonsu barbae plane Latinus,
 quum omni curae, benignitatis ac munificentiae genere a patre or-
 natus esset, iudam illum imitari et patrem imperatorem prodero ma-
 luit, atque hostis eius factus reliquis vehementior, deposita omni erga

ἐχθρὸς ἐγένετο, καὶ πῦσαν αἰδῶ πατρικὴν ὀπίσω λιπῶν πρὸς
 τὸν νέον βασιλέα καὶ ἀνεπιὸν αὐτόμολος παραγίνεται, καὶ
 πλεῖον τὸ σκάνδαλον ἐποίησε. τότε μὲν διὰ τοὺς ἐμφυλίους
 πολέμους καὶ τὰς ἀκαταστασίας ὁ Ὀθμάνος ὁ τῆς Βιθυνίας 9
 5 κρατῶν εὐκαιρίαν εὐρῶν ἐκ τοῦ ἐναπολειφθέντος μέρους τοῖς
 Ῥωμαίοις οὐκ ὀλίγον ἔλαβεν. ἡ δὲ εἴσοδος τοῦ νέου βασι-
 λέως ἐπὶ τῆς πόλεως οὕτως ἐγένετο· προδότηι δὲ δύο εἰς
 τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες, τοῦνομα ὁ εἰς Καστελάνος καὶ ὁ
 ἕτερος Κάμαρις, οἳ ἦσαν φύλακες ἐν τινι τόπῳ τῆς πόλεως
 10 ἐγγὺς τῆς πύλης τῆς λεγομένης Ἀδριανουπόλεως, καὶ συμ-
 βάσεις μετὰ τοῦ νέου βασιλέως ἐποίησαν. καὶ ἐλθὼν ὁ στρα-
 τὸς νυκτὸς ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ τὰς κλίμακας ἔβαλον, καὶ ἔσω
 τῆς πόλεως μέρος ἕξ αὐτῶν γενόμενοι καὶ τὴν πύλην ἀναπε-
 τάσαντες, ὁ ἐναπολειφθεὶς στρατὸς μετὰ τοῦ νέου βασιλέως
 15 ἔσθον γέγονε. καὶ εὐθὺς συγκαλέσας πάντα τὸν ὄψ' αὐτῷ
 στρατὸν παρεκελεύετο μάλᾳ σφοδρῶς μῆτε χεῖρα φονεύτριαν
 μῆτε γλῶσσαν ἑβρίστριαν ἐπενεγκεῖν μῆτε τῷ κάππῳ καὶ βα-
 σιλεῖ μῆτ' οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων· “οὐ γὰρ” φησὶν “ἡμεῖς
 20 κάππου καὶ βασιλέως ζωῆς ἐφρόντισεν. ἐγκρατῆς δὲ τῆς πό-
 λεως καὶ τῆς βασιλείας γενόμενος τοῦ κάππου ἔτι ζῶντος,
 ληστρικῆ τρόπῳ τῆς βασιλείας τοῦτον ἐξέσωσεν. ἐβασίλευσε
 μετὰ τοῦ υἱοῦ Μιχαὴλ ὁ γηραιὸς Ἀνδρόνικος, ἕως οὗ ἐξώ-

3. ἠῤῥησε M 4. τὰς om P διμάνης P 7. πόλεως ταύ-
 τῆς ἐγεγόνει M δε] δὴ P, neutrum apte 10. συνηβάσεις P
 11. ποιήσαντες M 15. καλέσας P 16. παρεκέλευσε P μάλ-
 λον MP: correxit Alterus 22. ληστρικῶς καὶ δυναστικῶ M

eum reverentia, ad iuniorē imperatorem, fratris filium, transiit auxit-
 que rei publicae turbas. tum enim, e bellis his domesticis et rerum per-
 turbatione petita occasione, Othmanes, qui Bithynis imperabat, de terra
 Romanis reliqua partem haud exigua occupavit. urbem iunior impera-
 tor hoc modo intravit. proditores duo, alter Castelanus, alter Camaris
 nomine, quibus regio quaedam urbis prope portam quam dicunt Adria-
 nopolitana custodienda tradita erat, in imperatoris iunioris castra pro-
 fecti, pactionem cum eodem composuerunt. itaque noctu adveniens exer-
 citus in illo loco scalas moenibus admovet, per quas nonnulli in urbem
 traieci portam aperiant. imperator, postquam cum reliquo exercitu intus
 adest, confestim convocatos milites severissime vetat, ne in impera-
 torem avum vel alium quemquam vi aut contumeliis utantur. “non
 enim, inquit, ipsi, sed deus hanc nobis victoriam paravit.” omnino
 curae habuit avi salutem: quamquam avo superstitē urbe et impe-
 rio potitus, in modum latronis regno eum expulit. imperaverat An-

σθη ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ καὶ νέου Ἀνδρονίκου, ἔτη μὲ, ἔτει ἀπὸ μὲν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ατκή, ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου σωλς.

7. Καὶ παραλαβὸν τὴν βασιλείαν καὶ τὴν πόλιν ὁ νέος Ἀνδρόνικος καθ' ὃν τρόπον εἰρήκαμεν, καὶ κύριος καὶ δεσπότης εἰς πᾶσαν ἐξουσίαν γενόμενος τὸν πάππον καὶ βασιλέα προμηθείας ἱκανῆς τοῦ βίου καὶ τοῦ ζῆν ἤξιωσε, τὸν δὲ θελον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον πιάσας ἐν εἰρκετῇ ἐξοφωμένη ἔδωκε, καὶ τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Μετοχίτου, τοῦ ποτὲ ἀνακαινισαντος τὴν μονὴν τοῦ Ζωοδότου τὴν καλουμένην τῆς Χώρας, 10 τὰ κτήματα πάντα καὶ χρήματα ἐδημοσίευσεν· εἴτα ὕστερον πάλιν συμπαθῆς ὢν ὁ βασιλεὺς τοὺς πάντας ἐπρομηθεύσατο. ἄρτι δὲ τῆς ὥρας ἐπιστάσης τοῦ ἔαρος τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις συναθροίσας κατὰ τοῦ Ὁρχάνου τοῦ τῆς Βιθυνίας ἀμηρεύοντος περάσας ἐστράτευσε, καὶ τὴν προκαθεζομένην 15 τῆς Βιθυνίας πόλιν Νίκαιαν διπλῆ πολέμῳ πολιορκουμένην καὶ κινδυνεύουσαν εἰς ἄκρον ὄρων βοηθῆσαι ἔγνω. τὰ οὖν τῶν Ῥωμαίων ἐσφάλησαν τρόπῳ τοιῷδε. ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς καὶ συμβαλὼν τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ἀκροβολισμῶν γενομένων καὶ συμπλοκῆς τὸ τῶν Ῥωμαίων στράτευμα ἐκ τῆς ἕκτης ὥρας 20 τῆς ἡμέρας ἕως τῆς ἑσπέρας καλῶς καὶ ἀνδρείως ἀντελέγοντο τοῖς Ἀγαρηνοῖς, καὶ οἱ Τοῦρκοι σχεδὸν πρὸς τὸ κλίνειν ὀλί-

4. 7.] βασιλεία Ἀνδρονίκου τοῦ νέου. κεφ. ζ. MP 10. τὴν]
καὶ οἰκοδομήσαντος τὴν M et margo P χώρας καὶ οἰκοδομή-
σαντος αὐτὴν τὰ P 17. ἔγνω om M οὖν om M 18. ἤλ-
θεν οὖν ὁ M 20. ἕκτης om M

dronicus maior cum Michaele filio, donec ab Andronico minore deturbatus est, annos quinque et quadraginta, h. e. ad annum a Christo nato 1328, ab orbe condito 6836.

7. Urbem et imperium iunior Andronicus eo, quo diximus, modo adeptus atque dominus et despota cum summa rerum omnium potestate factus, avo de vita commode agenda prospexit, Constantinum autem patrum comprehensum in carcerem tenebrosam coniecit, et Metochitae magni logothetae, qui quondam monasterium Christi Salvatoris, quod Cherae nominatur, instauraverat, facultates opesque omnes publicavit. sed mox, misericordia commotus, cunctis bene consuluit. vix ineunte vere collectas Romanorum copias contra Orchannem, Bithyniae ameram, ducit, et Nicaeam, urbem Bithyniae primariam, duplici exercitu circumsessam atque in summum adductam periculum, liberare decrevit. succubuit res Romana hoc modo. postquam advenit imperator et proelium commisit, Romani primum eninus iaculando, deinde dimicando conserta manu, a sexta diei hora ad

γον ἀρχὴν ἐποίουν, καὶ ὁ ἀμηρῶς εἰς δειλίαν ἐπέπεσε. τοῦ δὲ πολέμου λυθέντος διὰ τὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐγγίξειν, εὐρέθη τετρωμένος τὸν πόδα ὁ βασιλεὺς ἐλαφρῶ τινὶ βέλει· καὶ θέλωντος εἰσελθεῖν εἰς τὸ τῆς Φιλοκρινῆς πολίχθιον πλεῖστα 5 ἔγγυς ὃν θεραπείας ἔνεκα τοῦ ποδός, οὐκ οἶδα πῶς, ἐξ ἁμαρτιῶν ἐπιθυρήσθη ἐν τῷ στρατῷ, τὴν αἰτίαν μὴ εἰδότες, ἀλλὰ φεύγειν τοῦτον ἐνόμιζον ἀπὸ δειλίας αὐτοῦ, καὶ ὁ στρατὸς πᾶς ἄσυντάκτως καὶ μετὰ βίας φεύγειν ὤρμησάν ὑπὸ τινος μὴ διοκόμητοι. καὶ ἐν τῷ φεύγειν διὰ τὸ σκότος ὑπ' ἀλλή- 10 λων κατεπατήθησαν, καὶ πολλοὶ τινες ἀνὰ μέσον ἐτρώθησαν. B καὶ ἐν τοῖς ὀρύγμασι τοῦ πολίχθιου μέρος φθάσαντες αὐτῶν ἄσυντάκτως κατεκρημνίζοντο· ἄλλοι δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ φθάσαντες, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπεπνίγησαν διὰ τὸ ἐμβάν πληθος ἐν τοῖς ἀκατίοις. οἱ δὲ σκόποι τοῦ Ὀρχάνου, ὡσεὶ τριακόςιοι 15 ἔφιπποι στρατιῶται ὄντες, τὴν ἄσύντακτον φυγὴν καὶ θόρυβον ὀρῶντες μετὰ φωνῶν μόνον αὐτοὺς ἐδίωχον, καὶ ἐγκρατεῖς τῆς σκηνῆς τῆς βασιλικῆς καὶ πάσης παρασκευῆς καὶ ἵππων βασιλικῶν καὶ ἐπεστροφῶν πολυτίμων παρ' ἐλπίδα κύριοι γεγόνασαι, καὶ νίκην μεγάλην χωρὶς πολέμου ἐκέρδησαν. ὁ δὲ 20 βασιλεὺς ἐν τῷ πολίχθι ἐκείνῳ προσμείνας ἡμέρας τρεῖς, μετὰ λύπης μεγάλης καὶ δακρύων ἀπαραμυθῆτων τὴν τῶν Ῥωμαίων δυστυχίαν κλαίων ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου ἐπανε-

4. φιλοκρινῆς P 5. ἀμ. πῶς μικρὸν ἐψ. M 11. μέρος et
αὐτῶν om P 12. δὲ ἐν τοῖς ἀκατίοις ἐν P 16. θεωροῦν-
τες P ἀπεδιώχον P 20. μῆρας P 22. Κωνσταντι-
νούπολι P

vesperam usque praecclare et strenue pugnarunt, ut Turcae iam inclinarentur prope et ameras percelleretur timore. sed diremto proelio propter ingruentis noctis tenebras, quum imperator, levi sagitta in pede vulneratus, Philocrenen, oppidulum in proximo situm, curandi vulneris causa intrare vellet, nescio quo modo factum est, ut errore militum, eius rei causam ignorantium, fama exiret, perterritum imperatorem fuga salutem quaerere. itaque cuncti nullo ordine et magna contentione, a nemine pressi, ad fugam incumbunt, in fuga propter tenebras invicem conculcantur, et non pauci laeduntur graviter: pars in fossas oppidi confuse se praecipitant: alii ad litus delati scaphas inveniunt, quibuscum nimia multitudine gravatis multi summerguntur. speculatores Orchanis, equites circiter trecenti, animadversa eorum tumultuaria fuga et perturbatione, clamore duntaxat eos insecuti, tabernaculo imperatoris cum omni apparatu, equis eius et pretiosis vestimentis praeter spem potiuntur et praecclaram reportant victoriam citra pugnam. imperator in oppidulo illo tres

στρεψ. και ὁ ἀμηρῶς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐγκρατῆς τῆς πό-
λεως ἐγένετο Νικαίας.

8. Τοῦ δὲ φθινοπώρου ἰσταμένου συλλεξάμενος ὅσαι ἄν
ἦσαν τριήρεις Ῥωμαίοις, κατὰ Μαρτίνου τινὸς τοῦ τὴν Χίον
ἐπιτροπεύοντος τὸν πλοῦν ποιησάμενος τὴν τε νῆσον κατέσχε 5
σὺν οὐδενὶ κόπῳ και πόνῳ, και αὐτὸν τὸν Μαρτίνον χειρω-
σάμενος δεσμώτην παρέπεμψεν τοῖς Βυζαντίοις. (εἶτα κατὰ
τῶν Φωκαίων Λατίνων πλεύσας ὑποτέλεις τῆς βασιλείας αὐ-
τοῦ ἐποίησε· και ἐπέχυρον τοὺς αὐτῶν εἰοὺς τῇ βασιλεῖ
ἔδωσαν.)

10

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦδε τοῦ αὐτοκράτορος και ἡ Νικο-
μήδεια τῶν Βιδυνηῶν μητρόπολις ἐάλω ὑπὸ τοῦ Ὀρχάνου, τῷ
πολλῷ λιμῷ καταπονηθεῖσα. ὁ δὲ βασιλεὺς στρατεύει κατὰ
τῶν Ἀκαρνηῶν και Αἰτωλῶν και Ἡπειρωῶν και Ἰλλυρωῶν και
αὐτοὺς ἐδούλωσε, και τινα φρούρια ἀπὸ τῶν Βουλγάρων 15
ἔλαβεν.

Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐγεννήθη ἐν τῇ πόλει τοῦ Κωνσταν-
τίνου παιδίον συμφυῆς μὲν ἀπὸ ποδῶν ἄχρῖς ὀμφαλοῦ, τὰ
δ' ἐξῆς διαιρούμενον, ὤμους και στέρνα και ῥάχι, και δύο
μὲν ἔχουσα κεφαλᾶς, χεῖρας δὲ τέσσαρας· και μετ' ὀλίγας 20
ἡμέρας ἐξεπεπνεύκει.

3. ὅσας ἂν εἶχον τριήρεις οἱ Ῥωμαῖοι P
χίου P 8. τῆς βασιλείας om P
μοῦ P 14. Ἀκαρνηῶν και om P
17. τοῦ om P 20. εἶχε P

4. μαρτίνου τοῦ τῆς
12. ὑπὸ τοῦ πολλοῦ λοι-
και αὐτοῦς] αὐτῷ M

dies commoratus, atque cum ingenti moerore lacrimisque assiduis Ro-
manorum conquestus fortunam, Cpolim revertit. ameras paucis diebus
post Nicaeam in potestatem suam redexit.

8. Autumno ineunte, collectis quotquot erant triremibus Roma-
norum, contra Martinum quendam, Chii procuratorem, profectus, in-
sulam nullo labore occupavit, ipsumque Martinum captum in vincu-
lis Byzantium misit. deinde Phocaeenses Latinos classe adortus, obsi-
dum loco eorum filiiis acceptis, vectigales fecit.

Imperante Andronico etiam Nicomedia, Bithyniae caput, intole-
rabili fame vexata, Orhani cessit. contra imperator in Acarnanas,
Aetolos, Epirotas, Illyriosque duxit sibi que eas gentes subiecit, ac ca-
stella quaedam eripuit Bulgaris.

Per id tempus Cpoli homo natus est ab imis pedibus ad umbili-
cum concretus, inde discretus, circa humeros, pectus et spinam dorsi,
praeditus duobus capitibus et manibus quatuor. obiit intra dies
paucos.

Ἐν τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἦλθεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν μοναχὸς τις Καλαβρὸς τοῦνομα Βαβλαῦμ, ὃς μέγας καὶ πολὺς ἐδίδκει εἶναι ἐν τῷ λέγειν καὶ διαλέγεσθαι περὶ ὧν οἱ Λατῖνοι καινοτομοῦσι, καὶ τὸ φῶς τὸ ἐν τῷ Θαβουρίῳ 5 λέγων εἶναι κριστόν· ὅθεν καὶ εἰς διάλεξιν πάντας ἐκάλεσε. καὶ ὁ βασιλεὺς προστάξας τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Παλαμῶν, τὸν τότε τὸν τῆς Θεσσαλονίκης θρόνον περιέποντα, ἵνα μετὰ τοῦ Καλαβροῦ διαλεχθεῖη, καὶ πολλὰς διαλέξεις ἀναμέσων αὐτῶν ποιήσαντες, τὰς πιθανολογίας καὶ φληναφίας τοῦ Κα- 10 λαβροῦ Βαβλαῦμ ὡς ἰστόν ἀράχνης ὁ Παλαμῶς ἐξέτινάξε. καὶ τοῦ Χρυσολωρᾶ Ἰωάννου τὰ ὅμοια δοξάζοντος, καὶ δεινοῦ ἐν τῷ λέγειν καὶ διαλέγεσθαι καὶ αὐτοῦ ὄντος, καὶ οὗτος τὰ ὅμοια ἔπαθεν.

Οὗτος δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς δεσποίνης Εἰρήνης τῆς ἐξ 15 Ἀλαμάνων ἄπαις ὦν, ἀποθανούσης δὲ αὐτῆς δευτέραν γυναῖκα ἔλαβεν, Ἄνναν τοῦνομα, μεθ' ἧς ἐγέννησε θυγατέρας δύο, ὧν τὴν μὲν πρωτότοκον τῷ υἱῷ τοῦ τῶν Μυσῶν ἀρχηγοῦ εἰς γυναῖκα ἔδωκε, καὶ Εἰρήνη μεγάλη ἀναμεταξὺ Μυ- 20 σῶν καὶ Ῥωμαίων γέγονε, τὴν δὲ ἑτέραν ὕστερον ὁ ἀμνηρᾶς Ὀρχάνης εἰς γυναῖκα ἔλαβεν. εἶτα ἐγεννήθη τῷ βασιλεῖ ἄρρεν Ἰωάννης. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ τὸν βασιλεῖα Ἰωάννην τὸν υἱὸν αὐτοῦ θεωρῶν ἐν νεαρῇ τῇ ἡλικίᾳ ὄντα καὶ 10 μὴ τὴν βασιλείαν διοικεῖν εἶναι ἐπιτήδειον, εἴωσεν ἐπίτροπον

1. καὶ ἐκ M εἰς Κωνσταντινούπολιν om M 4. τὸ post
καὶ om P 5. πάντας] τινὰ M 6. ἅγιον] κύρ M 12.
καὶ οὗτος om M 19. ἐγένετο P 20. ἄρρεν μὲν ἦν τῷ
βασιλεῖ κυρῷ Ἰωάννη M 22. Ἰωάννην τὸν] καὶ P

Eodem tempore ex Italia Cpolim monachus quidam Calaber, Barlaamus nomine, venit, qui in iis, quae Latini novarunt, explicandis defendendisq̄ue exercitatus et eximius esse sibi videbatur, atque lumen illud Thaboris montis creatum esse dicebat. qui quum omnes ad disputandum provocaret, imperator id negotium venerabili Gregorio Palamae, Thessalonicensem ecclesiam tum moderanti, dedit. quum diu disputassent, captiosas Calabri nugas Palamas velut aranearum telas discussit. Iohanni Chrysolorae, eadem sentienti et dicendi ac disputandi similiter perito, idem accidit.

Andronicus, ex Irene Alemanna nullis susceptis liberis, post eae mortem aliam uxorem duxit, Annam nomine, ex qua filias duas procreavit, quarum maiorem filio principis Mysorum nuptum dedit, unde firma pax inter Mysos et Romanos coagmentata est, alteram postea Orhanes ameras in matrimonium accepit. deinde filius imperatori natus est, Iohannes. quem quum sub exitum vitae adhuc impuberem nec

αὐτοῦ τὸν μέγαν δομέστικον Ἰωάννην τὸν Καντακουζηνὸν καὶ οἰκονόμον τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐποίησεν, ὃς καὶ πολλὰ δυνάμενος ἦν τότε ἐγγὺς τοῦ βασιλέως, ἄχρι καιροῦ ἡλικίας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ προστάξας συζευχθῆναι τὸν παῖδα. ἐπῆρχε δὲ οὗτος ὁ βασιλεὺς χαρτεῖς 5 τῷ εἶδει καὶ τῇ γνώμῃ φιλάνθρωπος, τῷ ᾗθει ἰλαρός, συμπαθῆς τοῖς πᾶσιν. ἐμίσει περὶ αὐτὸν πλῆθος ἀνθρώπων ὄραν, ἡγάπα δὲ πλεῖστα τὰ κινήγια· διὸ καὶ ἔτρεψε κίνας πλεον τῶν χιλίων καὶ τετρακοσίων, ὄρνεα δὲ ἦτοι ἰέρακας πλεον τῶν χιλίων, καὶ τοὺς αὐτὰ ἐπιμελουμένους ἐγγὺς τοσοῦτος 10 εἶχεν. ἐτεθνήκει δὲ κατὰ τὸ ζωμθ' ἔτος· ὁ δὲ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἅπας χρόνος πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐτύχχανεν, ἐξ ὧν ἐβασίλευσεν ἑτη εἴκοσι.

9. Ἦδη δὲ ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως ὁ Καντακουζηνὸς τὴν βασιλείαν καὶ πᾶσαν τὴν διοίκησιν καὶ ἐξουσίαν ἀνά- 15 ζωσάμενος εὐθὺς βασιλεύει καὶ βασιλεὺς ἀνηγορεύθη, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ δέσποιναν ἔστειψε, καὶ τῷ πρώτῳ υἱῷ αὐτοῦ ἐρυθροῦ πεδίλου μετέδωκε, τὸν δὲ ἕτερον δεσπότην ἐν τῇ Σπάρτῃ ἐποίησε, βουλόμενος πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ ἀρχὴν ἑφ'

2. αὐτὸν ἐποίησεν om M καὶ ἐπὶ πολλὰ M 4. προστάξε P 9. τῶν] ἡ M 10. ἐπιμελοῦντας M 11. post ἔτος margo P: ἀπὸ χριστοῦ σιμα^ω. 12. πέμπτος καὶ τεσσαρακοστός ἐτύχχανεν P 14. 9.] πῶς ἐβασίλευσεν Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός, καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας. M, πῶς ἡ τῆς βασιλείας ἀρχὴ ἦλθεν ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου καὶ πῶς ἐβασίλευσε. P 16. βασιλεύει καὶ om P 19. πεποίηκε P ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν P

administrandae rei publicae parem esse videret, Iohannem Cantacuzenum, magnum domesticum, cuius magna tum apud imperatorem auctoritas erat, ei tutorem reliquit et imperii designavit administratorem, donec Iohannes filius iustam aetatem attigisset, eisdemque filiam iussit adolescenti iungi matrimonio. erat Andronicus ore suavi, ingenio miti, blandis moribus, animo erga omnes misericordi, oderat hominum stipantium turbam; venationis amantissimus erat. qua de causa alebat canes amplius mille et quadringentos, aves sive accipitres supra mille; quos qui curarent, propemodum totidem numerabantur. obiit anno 6849; vixit annos quinque et quadraginta, e quibus viginti annos imperavit.

9. Mortuo Andronico, Cantacuzenus, rerum omnium summa potestate et administratione regni auctus, statim imperium cepisset imperatorque proclamatur, ac coniugem ut dominam coronat et filio natu maximo calceos purpureos impertit, minorem despotam Spartae

ἑαυτῶ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ κληροποιῆσαι. περὶ δὲ τοῦ βα-
 σιλέως Ἰωάννου καὶ γαμβροῦ αὐτοῦ οὐκέτι αὐτῶ ἔμελεν. ἀν-
 δρυνθεὶς οὖν τῇ ἡλικίᾳ ὁ Ἰωάννης ἀπῆτει τὴν βασιλείαν λα-
 βεῖν ὡς γνήσιος διάδοχος καὶ κληρονόμος ἐκ τῶν τοῦ πενθε-
 5 ροῦ χειρῶν. ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἐβούλετο, ἀλλ' ἑαυτῶ καὶ τοῖς
 υἱοῖς αὐτοῦ θέλων κληρον ποιῆσαι. καὶ πολλαὶ μάχαι καὶ
 πόλεμοι ἐμφύλιοι ἀναμεταξὺ τῶν τοιοῦτων διαφορῶν ἐγένοντο
 καὶ κάκωσις καὶ φθορὰ μεγάλη καὶ οὐαὶ καὶ κλαυθμοὶ εἰς τὸ
 ὑπήκοον τὸ ταλαίπωρον. καὶ ὁ Ὀρχάνης τότε ἀδειας καὶ ἐθ-
 10 καιρίας δραξάμενος τὰ ἐναπομείναντα ὑποτελῆ Ῥωμαίοις ἐν
 τῇ Βιθυνίᾳ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο, καὶ αὐθις ἐν τῇ Θράκῃ
 πρὸς τὴν Χερρονεσίαν περάσας πολίχνιᾳ τινα καὶ φρούρια
 ἔλαβε. καὶ τινὲς μὲν τῶν ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν καὶ τοῦ δή-
 μου τὸν Παλαιολόγον ὡς διάδοχον γνήσιον καὶ κληρονόμον
 15 τῆς ἀρχῆς βασιλεῖα ἤθελον, βοηθοῦντες καὶ συμπονοῦντες
 αὐτῶ. τινὲς δὲ πάλιν τὰ ἐναντία φρονοῦντες ἔλεγον τὰ ὕσα
 ὁ Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς ὁ προπάππος αὐτοῦ ἐποίησε τῶ Ἰωάννῃ
 τῶ Λασκάρει, τυφλώσας αὐτὸν καὶ τὴν βασιλείαν λαβῶν, καὶ
 αὐτὸς ὁ ἔγκριτος αὐτοῦ τὰ νῦν ὑπὸ ἑτέρων ἀνταποδίδεται.
 20 καὶ τῶ μέτρῳ ᾧ ἐμέτρησαν οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν
 ἔλαβον, καὶ οὗτος τὰ νῦν ἀντιμετρηθήσεται. καὶ ὁ Παλαιο-
 λόγος ἀπορηθεὶς καὶ εἰς ἀπόγνωσιν ἐλθὼν, καὶ οὐκ ἔχων τι

1. κληρ.] ἔχειν P 6. καὶ om P 10. Ῥωμαίων M 11.
 αὐθις τὴν τῆς Θράκης χερρονήσον περάσας P 17. ὁ ante βασ.
 om P 18. τῶ ante Λασκάρει om P 20. τὸ μέτρον ὁ M

declarat, omne imperium potestatemque sibi et filiis suis comparare
 misus. imperatorem Iohannem, generum, nihil curat. hic quum adul-
 tus imperium ut heres germanus et legitimus e manibus soceri reci-
 pere cuperet, recusabat ille, sibi ac filiis possessionem eius tueri
 studens. multa certamina ac bella domestica ex his dissidiis orta
 sunt, unde magna calamitas, perniciēs, lamenta fletusque in miseros
 cives redundarunt. Orchanes, tum facultatem nactus et occasionem,
 quae Romanis adhuc in Bithynia tributaria erant, in potestatem
 suam redegit, ac rursus in Chersonesum Thraciae traiecit, oppida
 nonnulla et castella expugnavit. ceterum e proceribus optimatibusque
 ac plebe alii Palaeologum, ut successorem et heredem imperii legiti-
 mum, imperatorem esse volebant eumque adiuvant sustentabantque,
 alii, qui contraria sentirent, dicitabant, quae imperator Michael, il-
 lius abavus, in Iohannem Lascarim fecisset, quum eum oculis cum
 imperio privaret, eorum nunc poenas abnepotem eius aliis luere; et
 qua mensura maiores eius aliis mensi fuissent eripuisentque impe-
 rium, eadem illi nunc metiendum esse. Palaeologus, consilii inops

ἕτερον πρᾶξι, πρὸς τὸν Τούρκων ἀμνηρῶν Ὀρχάνην διέδρα-
 μεν βοήθειαν αἰτῶν, ἵνα τῆς βασιλείας τῆς πατρικῆς ἐγκρα-
 τῆς γένηται, καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ εἰς γυναῖκα δῶσαι τῷ
 Ὀρχάνῃ. καὶ αὐτὸς μετὰ χαρᾶς τὴν αἰτησιν δεξιόμενος, καὶ
 μάλιστα διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ τὰ φρούρια ἃ ἐν τῇ Θράκῃ⁵
 διερχόμενος ἦτοι περάσας ἔλαβεν αὐτῆς τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ
 τῷ ἑαυτοῦ γυναικαδέλφῳ ἐχαρίσατο. καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν δούς
 Β αὐτῷ ὄαν ἐβούλετο, καὶ ἐν τῇ πόλει περάσας τὸν Καντα-
 κουζηνὸν καὶ πενθερὸν αὐτοῦ ἐκ τῆς βασιλείας ἐξέωσε καὶ
 ἐγκρατῆς πάσης πατρικῆς ἀρχῆς ἐγένετο. ὁ δὲ Καντακουζή-¹⁰
 νὸς ὡς φυγὰς ἐν τῇ Σερβίᾳ πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ τὸν
 ταύτης κρατοῦντα ἔλθων τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο, ἡσυχάζων
 διὰ τὸν φόβον τοῦ Ὀρχάνου· καὶ ἐξήτει πάντοτε καιρὸν ἐπι-
 τήδειον, ἵνα, εἰ δυνατόν, πάλιν δοκιμάσας τὴν βασιλείαν ἐφ'
 ἑαυτὸν ποιῆσαι ἔλθειν. ἀκούσας δὲ τὸν τοῦ Ὀρχάνου θάνα-¹⁵
 τον, καὶ πῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμουράτης τὴν ἀρχὴν διεδέξατο,
 στρατὸν οἰκονομήσας ἐκ τε τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας,
 ἵνα πάλιν κατὰ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως Ἰωάννου ἔλθῃ. ὁ
 δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ταῦτα μαθὼν ἔστειλε πρῶτον πρὸς τὸν
 πενθερὸν μετ' ἐπιστολῆς περιεχοῦσης οὕτως. 20

10. “Ἐγὼ μὲν πολλάκις κατὰ νοῦν συλλογιζόμενος ἐθανύ-
 μασα πῶς ἢ συνείδησις καὶ ἡ διάκρισις καὶ τὸ γῆρας οὐκ

1. Τούρκων om P 7. καὶ χεῖρα δῶσας M. 8. ἐν om P
 11. ὡς] ὄχετο P παρα P 14. δοκιμάσαι καὶ τὴν M 21.
 10.] ἐπιστολὴ Ἰωάννου τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν Καντακουζηνὸν τὸν
 πενθερὸν αὐτοῦ. MP μὲν οὖν π. P

et rebus suis diffisus, quum aliud quod faceret non haberet, ad Or-
 chanem Turcarum ameram confugit, eiusque opem ad paternum regnum
 vindicandum implorat, sorore illi in matrimonium oblata. Orcha-
 nes, eam conditionem, propter affinitatem maxime, cupide ample-
 xus, castella, quae in Thraciam traiectus occupaverat, imperatori
 Iohanni, fratri uxoris, donavit. deinde Iohannes, instructus ab eo-
 dem rebus omnibus, quibus egeret, et Cpolim adortus, Cantacuze-
 num socerum imperio deturbavit et paternum regnum recuperavit.
 Cantacuzenus fuga se in Serviam ad generum, eius regionis princi-
 pem, recepit, ibique quiete agebat, metuens sibi ab Orchane, atque
 tempus expectabat opportunum, quo, si posset, efficeret, ut in ma-
 nus suas imperium rediret. itaque audito, Orchanem obisse filiumque
 eius Amuratem suscepisse imperium, e Servis et Bulgaris exercitum
 parat, adversus Iohannem generum profecturus. imperator, re com-
 perta, legatum ad socerum cum epistola misit in hunc sensum con-
 scripta.

10. “Sacpenumero cogitanti mihi mirum visum est, quomodu

ἠλέγχῃσεν, ἵνα καὶ τὰ νῦν ἐνθυμηθῆς τὸν θάνατον καὶ τὴν
κρίσιν τοῦ ἀπροσωπολήπτου ἐκείνου κριτοῦ, ἐν ᾧ μέλλομεν
πάντες γυμνοὶ καὶ τετρααηλισμένοι παρίστασθαι, καὶ κατὰ
τὰς πράξεις καὶ ἔργα αὐτοῦ ἕκαστος τὴν ἀντάμειψιν λήψεται.
5 ἔδει γὰρ σε ὡς συνετὸν καὶ πρακτικὸν καὶ τὰς γραφὰς καλῶς
εἰδότα καὶ εἰς πάντα ἐπιτήδειον, ὡς σὺ λέγεις καὶ μεγαλαυχεῖς καὶ
ἐπαίρεσαι, ἵνα εἰς αἰσθησῇν ἔλθῃς τοσοῦτον καιρὸν τί ἂν εἶη ὁ
παρ' ἐμοῦ αἰτεῖς, καὶ τί τὸ σὺν δίκαιον νομίμως καὶ κανονικῶς
κατὰ τάξιν Ῥωμαίων καὶ συνήθειάν ἐστι, καὶ οὐκ ἤρκεσθη
10 ἕως τοῦ νῦν τὰ τοσαῦτα σκάνδαλα καὶ τοσοῦτους ἐμφυλίους
πολέμους καὶ φόνους καὶ αἱματοχυσίας καὶ ἀνδραποδισμοὺς
τῶν ὁμοφύλων καὶ Χριστιανῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ τοσαύτην
φθορὰν εἰς πᾶν τὸ ὑπήκοον. ἔασον διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ
παναγάρχου Θεοῦ ἵνα ἄγεις λάβωσι καὶ ἀνάπαιυσιν μικρὰν
15 τῶν κακῶν καὶ δεινῶν οἱ ταπεινοὶ καὶ ἐλεεινοὶ καὶ δυστυχεῖς
Χριστιανοί. ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ, ὡς οἶδας, τὸ μέγιστον κακὸν
καὶ θηριὸν ἢ τοῦ Ὀθθμάνου γονὴ τοὺς πάντας διέφθειρε καὶ
ἀπώλεσε καὶ ἠφάνισε· καὶ ἄμφω, τοὺς τε φηγόντας ἐκ τῶν
ἐκείθεν χειμῶνων καὶ συμφορῶν καὶ τοὺς ἐναπομεινάντας ἐν-
20 ταῦθα, ἀφήσωμεν ἵνα ἀναψυχὴν λάβωσι. καὶ ἐν περὶ τῶν
ἔθνων τῶν μὴ νόμον ἔχόντων ὁ Θεὸς Δαβὶδ παρακαλῶν φη-
σὶν ἵνα διασκορπισθῶσι τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα, πόσον

1. ἠλεγγέ σε? ἵνα κατὰ νοῦν ἐνθ. M 2. ᾧ P 8. ζι-
τεῖς P 15. δεινῶν] ὀδόνων M 17. γονῆ] ἀρχή P

conscientia, prudentia et senectus te non admonuerint, ut tandem de morte tua cogitationem susciperes, et iudicis illius, qui nullius hominis respicit personam, perpenderes iudicium, in quo omnes nudi et manifesti sistemur, et suorum quisque facinorum et operum accipiet mercedem. oportebat enim te, hominem, ut tu quidem gloriari soles, cordatum et rerum usu tritum et in sacris literis apprime versatum et ad omnia habilem atque idoneum, tam longinquo tempore intellexisse, quid illud esset, quod a me peteres, quidve legibus, more et institutis Romanorum tibi conveniret, qui ne nunc quidem tantas turbas ac pugnas caedesque civiles et servitutes popularium et Christianorum fratrum, summam denique subiectorum omnium miseras excitare cessas. per misericordiam dei clementissimi te obsecro, ut humiles, miseros et infelices Christianos a malis et infortunis aliquantum respirare et quiescere patiaris. in Asia quidem, ut nosti, detestabilis ista pestis et bellua, Othmanica gens, omnes pessumdedit, perdidit, delevit. utrosque, tum qui effugerunt illas calamitatum tempestates, tum qui hic remanserunt, sinamus, quaeso, animam recipere quodsi de gentibus, quae lege carent, sanctus David, ut dissipen-

μῦλλον κρῖμα ἔξομεν ἡμεῖς, οὓς ὁ Χριστὸς καὶ θεὸς ἡμῶν
 δι' ἄφατον αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν τῷ οικείῳ αἵματι ἐξηγόρασε,
 καὶ νόμον καὶ ἐντολὰς ἐχαρίσατο ἡμῖν, τὴν τε εἰρήνην καὶ
 ἀγάπην ἐνομοθέτησε σημεῖον πρῶτον καὶ κεφάλαιον τοῖς αὐ-
 τοῦ μαθηταῖς θέλων εἶναι ἔφησεν· οἶδας γὰρ καλῶς καὶ 5
 τοῦτο, καὶ τοῖς πᾶσι φανερόν ἐστι. καὶ ὁ ἐμὸς αἰμίμητος
 πατὴρ καὶ βασιλεὺς ἐκ μικροῦ ὄντα σε εἰς μέγα ἀξίωμα καὶ
 ὀφφίκιον ἀνεβίβασε, καὶ ἕως καὶ βασιλείας ὀνόματος τῷ θα-
 νάτῳ αὐτοῦ ἠξιώσέ σε. ἐνθυμηθῆτι καλῶς τὴν ἀγάπην καὶ
 πνευματικὴν διάθεσιν ἣν εἶχε πρὸς σέ. καὶ ἐμὲ τὸν ταλαί- 10
 πωρον καὶ δυστυχεῖ εἰς χειρὰς σου παρέδωκε, καὶ τὴν συγγέ-
 νειαν προστάξας, ὥστε καὶ ἐν ὑστέραις ὥραις τῆς ζωῆς αὐτοῦ
 ἀνὰ ἡμῶν καὶ ὑμῶν γενήσῃται, ὦρισε· καὶ τὴν πᾶσαν ἐξου-
 σίαν τοῦ διοικεῖν καὶ ποιμαίνειν ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλείαν
 11 Ῥωμαίων εἰς χειρὰς σου ἐνεμπότισεν. σὺ δὲ οὐχ ὡς ποι- 15
 μὴν ἀληθινὸς εἰς ἅπαντα ἐποίησας καὶ οὐ παύσαι ποιεῖν,
 ἀλλ' ὡς ἀντικρυς λύκος καὶ ληστὴς καὶ κλέπτης· καὶ κατὰ
 πῦσαν ἀνάγκην, εἰ δυνατόν, θέλεις καὶ βούλῃσαι ἵνα ἐμὲ τὸν
 κληρονόμον τῆς ἀρχῆς καὶ διαδόχον καὶ τσασάρων βασιλέων
 ἀπόγονον τῆς βασιλείας γυμνώσης καὶ ιδιωτεύσης καὶ σὲ τὸν 20
 ἰδιώτην ὄντα βασιλεῦα ποιήσης. ἐγὼ δὲ τῇ ἀμάχῳ δυνάμει τὴν

2. ἔλεος αὐτοῦ M 5. θέλω P 7. ὄντος P 8. ὄνομα M
 13. γενήσῃσαι P 17. καὶ κλέπτης om P 18. θέλεις καὶ
 βούλῃσαι ἵνα ἐμὲ om P 19. κληρονόμος τ. ἀ. καὶ διάδοχος P
 21. βασιλεῦσαι P

tur, quae bella excitent, precatur: quanto rigidius iudicium nos ma-
 net, quos Christus, deus noster, infinita commotus misericordia, san-
 guine suo redemit, et lege mandatisque donavit, quibus pacem cari-
 tatemque mutuam imperat ut summum ac praecipuum discipulorum
 suorum insigne? hoc nec te fugit, nec ignotum est cuiquam. accedit, quod
 pater meus imperator, perpetua colendus memoriam, ex obscuro te ad ma-
 gni muneris amplitudinem evexit, adeoque imperatorii nominis claritate
 morti iam vicinus te honestavit. reminiscere igitur, quo fuerit erga te
 animo et amore, quomodo miserum me et infelicem in manus tuas tradi-
 derit atque affinitate nos etiam post ipsius obitum coniunctos esse vo-
 luerit, et omne tum imperii, tum mei regendi custodiendique arbitrium
 tibi uni commiserit. at tu non verum omnium custodem, sed lupum et
 furem et latronem te praebuisti, nec talem te praebendi modum facis,
 aut quidquam praetermittis, quo, si possis, me, regni heredem atque
 successorem et quatuor imperatorum progeniem, imperio exutum, ad
 privatam vitam detrudas, te ex privato facias imperatorem. ego vero

ἀδικίαν ἢ ἐποίησας εἰς ἐμὲ καὶ ποιεῖς, καὶ σὲ τὸν τὰ πάντα σκάνδαλα ποιῶντα καὶ ἀρχὴν τούτων ὄντα ἀνατίθημι· καὶ τὸ εὐθὲς ἐνώπιον κυρίου γενήσεται.”

11. Λαβὼν δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Καντακουζηνὸς καὶ τὰ γε-
5 γραμμένα ἰδὼν τὴν συνειδησιν οὐκ ἐκάμφθη καὶ τὴν καρδίαν
οὐκ ἐμαλάχθη, ἀλλὰ τὴν παρασκευὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ πολέμου
πάντοτε ἠτοίμαζεν, ἐλπίζων ἵνα καὶ βοήθειαν ἔξη παρὰ τοῦ
ἀμηνῶ. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ὡς εἶδε καὶ ἤκουσε τὸν στρατὸν
τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ πενθεροῦ ἐρχόμενον καὶ ἐτοιμαζόμενον
15 καὶ μὴ ἔχων ἀντιστηναὶ πρὸς τὸν ἀμηνῶν Ἀμουράτην ἐπρε-
σβεύσατο, ἵνα ἔλθῃ καὶ συμμαχήσῃ αὐτῷ. ὁ δὲ ἀμηνῶς δεινὸς
ὢν καὶ τὰς ἐννοίας ἑαυτοῦ ὑποκεκρυμμένας δολίως ἔχων,
μετὰ χαρᾶς δεξιόμενος τὴν πρῶθειαν καὶ δώδεκα χιλιάδας
στρατὸν στείλας ἔμπροσθεν εἰς βοήθειαν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ,
15 εἶτα καὶ αὐτὸς μετὰ πλήθους στρατοῦ περάσας ἐκ τῆς Ἀβύδου
ἦλθεν ἐν τῇ Θράκῃ, κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν ἵνα τὸν βασι-
λέα βοηθήσῃ, ὑποκεκρυμμένως δὲ ἵνα, εἰς τὸν καιρὸν εὖρη
ἐπιτήδειον καὶ αὐτῷ ἀρέσκοντα, ὃ καὶ ἐγένετο, τόπους καὶ
χώρας ἑαυτῷ περιποιήσῃται ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τὴν ἀρχὴν
20 αὐτοῦ αὐξήσῃ. ὁ δὲ Καντακουζηνὸς μετὰ τῶν Σέρβων καὶ
τῶν Βουλγάρων ἔλθων κατὰ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ εἰδὼς τὸν

1. σὲ om M 4. 11.] πῶς ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν ὁ Καντακουζι-
νός. M 10. ἀμουράτι M 12. διπλῶς M 17. εἰ καιρὸν P
18. ἐπιτήδειον καὶ αὐτῷ om M

iniuriam, quam mihi et ante intulisti et infers etiamnunc, teque ipsam, omnium turbarum auctorem, divinae potentiae committo, et quod deo placitum est, fiat.”

11. Acceptis perlectisque his litteris, Cantacuzenus, nulla religione tactus, nihil mutavit mentem, sed bellum adornare continenter pergebat, etiam ameram opem sibi laturum esse confisus. imperator Iohannes, quum exercitum Cantacuzeni soceri instructum esse et adversus se proficisci cognovisset, nec copias haberet, quibus illis resisteret, ad Amuratem ameram misit, qui, ut se adiuvaret, eum invitarent. is, ut erat homo versutus et callide occultabat animi consilia, legationem cupide et laetus excepit, ac duodecim millibus ad subsidium Iohanni ferendum praemisit, ipse deinde cum magno exercitu Abydo in Thraciam traiecit, specie, ut imperatorem adiuvaret, revera, ut, si faveret occasio, quemadmodum favit, oppidis et regionibus in Europa acquirendis regni sui fines prolaret. Cantacuzenus cum Servis ac Bulgaris contra Palaeologum profectus, quum ameram solum animadvertisset nec quidquam effecisset, fortunae suae diffisus,

ἀμνηρῶν ὅτι διπλῶς διέκειτο, καὶ οὐδὲν κατορθώσας τὰ πάντα καταλιπὼν μοναχὸς ἐγένετο καὶ ἀντὶ Ἰωάννου Ἰωάσαφ ἀνομάσθη, κρατήσας τὴν βασιλείαν, ἕως οὗ καὶ ἐξώσθη ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ πολεμῶν, ἔτη ἕξ καὶ μῆνας ἑπτὰ. ὁ δὲ Ἀμουράτης τὸν καιρὸν εὐρῶν ἐπιτήθειον, καὶ ἐν τῇ Θράκῃ εὐρισκόμενος 5 ἔτοιμος καὶ παρεσκευασμένος μετὰ τοσοῦτου στρατοῦ κυλῶς, καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων βλέπων εἰς ἄκρον τεταπεινωμένα διὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ συγχύσεις, καὶ οὐκ εἶχον ἀντιστῆναι ταῖς δυνάμεσιν αὐτοῦ. τότε δὴ πρῶτον ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸ τῶν Ὀθμανιδῶν γένος ἀθρόναις χεῖρα ἐν τῇ 10 Θράκῃ ἔβαλον, καὶ τὴν Καλλιούπολιν ἔλαβε καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους τόπους καὶ χώρας καὶ φρούρια ἔκ τε τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ ἔκ τῶν ἑτέρων ἀθρόντων Χριστιανῶν, καθὼς ἐν ὀλίγῳ ἐν τῇ τῆς ζωῆς αὐτοῦ διηγήσει ῥηθῆσεται. ἦσαν γὰρ περάσαντες, ὡς προέφημεν, καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς 15 οἱ Τοῦρκοι ἐν τῇ Εὐρώπῃ εἰς τὴν Χερρόνησον τῆς Θράκῃς, ἀλλ' οὐκ ἐδυνήθησαν στῆναι οὔτε κυριεῦσαι τοσοῦτους τόπους καὶ φρούρια καὶ πόλεις ὡς τὰ νῦν, διότι πολλάκις μὲν νόμῳ πολέμου ἐδιώχθησαν, πολλάκις ὡς λησται περάσαντες πάλιν ἔφυγον. λοιπὸν ὁ Ἀμουράτης καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐγκρα- 20 τῆς γενόμενος καὶ πολὺ μέρος ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, τέλος πάντων δὲ ἀγάπην μετὰ τοῦ βασιλέως ἕως τέλους τῆς ζωῆς αὐτῶν ποιήσαντες καὶ ὄρκους

3. τῆς βασιλείας P 10. ἀφέντες P 17. μείναι ἀλλ' οὐδὲ P
18. διατί P 21. πολυμερῶς M

monachum induit ac pro Iohanne Ioasaphi nomen adscivit, rerum potitus, donec a genere bello devictus et regno exutus est, annos sex et menses septem, iam quum Amurates, occasionem opportunam nactus, tanto cum exercitu in Thracia paratus instructusque adesset, et res Romanas propter turbas et bella civilia summopere afflictas esse videret, opibus eius non iam poterat resisti; ac tum primum in Europa Othmanidarum genus in Thraciae principes impetum fecit, atque Amurates Calliopolim cepit aliaque non pauca loca, oppida et castella tum Romanorum, tum aliorum Christianorum principum, sicuti mox in vita eius exponemus. etenim transierant quidem, ut supra docuimus, etiam alias in Europam Turcae, in Chersonesum Thraciae, nec tamen consistere potuerant, aut tot loca, oppida, castella, quot tum ceperunt, expugnare, quoniam nunc iusto bello devicti repellebantur, nunc latronum instar traieci refugiebant. deinde Amurates, etiam Adrianopoli et magna parte Macedoniae, Bulgariae et Serviae potitus, postremo cum imperatore, quoad viverent, amicitiam fecit, inter-

ἀναμέσον αὐτῶν, ἵνα τὰς συνθήκας καὶ τὴν ἀγάπην φυλάξωσι B
καὶ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου ἔσται βοηθός.

Οὗτος δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἔσχε τούσδε τοὺς υἱούς,
Ἀνδρόνικον τὸν δεσπότην, Μανουὴλ τὸν βασιλέα, Θεόδωρον
5 τὸν πορφυρογέννητον καὶ Μιχαὴλ τὸν δεσπότην. ὅς τῷ μὲν
πρωτογενεῖ Ἀνδρόνικῳ ὡς διαδόχῳ τῆς βασιλείας ἐν τῇ πόλει
προστάξας εἶναι, τὸν δὲ βασιλέα κῦρ Μιχαὴλ τοῦ διοικεῖν
καὶ κυβερνᾶν τὴν Θεσσαλονίκην, τὸν δὲ Θεόδωρον τὸν πορ-
φυρογέννητον μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν τοῦ Καντακουζηνοῦ υἱὸν
10 ἐν τῇ Σπάρτῃ κύριον καὶ αὐθέντην ἀπέστειλεν. ἔλθων δὲ ἐν
τῇ Θεσσαλονίῃ ὁ βασιλεὺς κῦρ Μανουὴλ καὶ ἀγάπην καὶ
φιλίαν εἶχε μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ πρώτων τῆς πόλεως Σερ-
ρῶν, βουλὴν ποιήσαντες ἵνα τοὺς φύλακας Τούρκους τοὺς
φρουροῦντας τὸ φρούριον ἀποκτείνωσι καὶ τὸ ἄστυ τῷ κῦρ
15 Μανουὴλ δώσωσιν. αὕτη δὲ ἡ βουλὴ οὐκ ἔλαθε τὸν ἀμψι-
ρῶν, καὶ στείλας τὸν Καραλί-πασιῶν μετὰ στρατοῦ πλήθους
πολλοῦ κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἔλθεῖν καὶ τοῦ Μανουὴλ, πα-
ρηγγεῖλεν αὐτῷ μὴ ὄπισθεν ἔλθεῖν ἕως οὗ τὴν Θεσσαλονίαν
ἀλώσῃ καὶ τὸν Μανουὴλ δέσμιον ἀγάγῃ. ἀκούσας δὲ τοῦτο
20 ὁ κῦρ Μανουὴλ, καὶ θεωρῶν ὅτι οὐκ ἐδύνατο ἀντιστῆναι το-
σοῦτῃ στρατῷ, εἰς δειλίαν καὶ φόβον ἐνέπεσε, καὶ μὴ ἔχων
τι ἕτερον πρᾶξαι φωνῇ τῇ σωτηρίᾳ ἐχρήσατο, θέλων ἔλθεῖν

4. Μανουὴλ τὸν βασιλέα om P 6. πρωτογεννήτῳ P 10. κυ-
ρὸν M 12. ἔχων M 16. κατὰ ἄλλῃ P 22. τὴν σωτη-
ρίαν P

positis utrimque sacramentis, quibus se foedus et amicitiam culturos
et invicem sibi auxiliaturus esse sponponderunt.

Habuit imperator Iohannes hosce filios: Andronicum despotam,
Manuelem imperatorem, Theodorum Porphyrogenitum et Michaelem
despotam: quorum natu maximum Andronicum, ut heredem im-
perii, in urbe esse, Michaelem imperatorem gubernare et ad-
ministrare Thessalonicam voluit, Theodorum Porphyrogenitum post
mortuum Cantacuzeni filium Spartam cum imperio misit. Thessalo-
nicam Manuel ingressus cum magistratibus et primoribus civitatis
Serrarum pacem amicitiamque firmavit. itaque hi consilium inierunt,
Turcas praesidiarios, qui arcem tenebant, interficiendi urbemque de-
dendi Manueli. non latuit hoc consilium ameram, qui Carali-pasia-
nem cum magnis copiis adversus Thessalonicam et Manuelem misit,
ac, nisi capta urbe et vincto Manuele, eum redire vetuit. hac re comper-
ta, Manuel dominus, quum tanto exercitui non posse se resistere in-
telligeret, metu ac timore percellitur, atque inscius, quid aliud agat,
fuga salutem quaerit et Byzantium ad imperatorem et patrem reverti

πρὸς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα ἐν τῇ πόλει. ὁ δὲ πατὴρ διὰ τὸν φόβον τοῦ ἀμηρᾶ οὐκ ἤθελε δεχθῆναι αὐτόν, δεικνύων ὄργην αὐτῷ καὶ μᾶλλον ἀπειλήσας σφοδρῶς. ἐλπίζων δὲ δεχθῆναι αὐτόν οἱ τῆς Λέσβου δεσπόζοντες ἐλθόντα ἐκείσε, αὐτοὶ ἀληθῶς καὶ φανερῶς οὐκ ἀνέσχοντο ἰδεῖν ἢ συνομιλῆσαι 5 αὐτῷ διὰ τὸν τοῦ ἀμηρᾶ φόβον, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ κινδυνεύωσιν. ἀποτυχῶν δὲ καὶ τῶν ἐκειῶθεν ἐλπίδων, καὶ θεωρῶν ὅτι οὐδεὶς ἤθελεν δεχθῆναι αὐτόν, ταῦτα λογίζεται ἵνα αὐτοθελῆς ἐν τῇ Προύσῃ πρὸς τὸν ἀμηρᾶν ὑπᾶγγη καὶ συγχώρησιν αἰτήσῃ. ἐλθὼν δὲ ἔμπροσθεν τοῦ ἀμηρᾶ ὁμολογεῖ 10 τὰ ὅσα ἀγνοῶν ἔπραξεν· οὗτος δὲ ὁ ἀσεβὴς φρόνιμος ὢν, καὶ ἰδὼν τὴν ὑποταγὴν ἣν ἔδειξεν ὁ κύρ Μανουήλ, καὶ αὐτοθελῶς ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐλθόντος, μετὰ εὐσπλαγγνίας μεγάλῃς ἐνηγκαλισάμενος κατεφίλει αὐτόν καὶ χαρᾶς ἔμπλεως γέγονε. καὶ ἡμέρας τινὰς καθίσαντες τρώγοντες καὶ πίνοντες 15 καὶ εὐθυμήσαντες καὶ πολλὰ εἰπόντες, καὶ χάριτας ἐπηγγείλατο, καὶ σιτηρέσια δώσας ἔχειν ἐκ τῆς αὐτῆς αὐτοῦ. εἶτα ἐν τῷ μέλλειν ἐπανιέναι εἶπεν αὐτῷ κύρ Μανουήλ "τζελεπῆ, γίνωσκε τοῦτο ἐκ τοῦ νῦν καὶ ἔμπροσθεν. διὰ τὴν ὑποταγὴν ἣν ἔδειξας ἐλθὼν πρὸς με καὶ ὁμολογήσας ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ τοῦ 20 θεοῦ τοῦ πάντα τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων γινώσκοντος τὰ

6. ἀμουράτου P 10. ἀμηρᾶ ἀμουράτου ὄμ. P 11. ἐξ ἀγνοίας P 13. αὐτοῦ ἐν ἔμπροσθεν M 15. ἡμέραις τισὶ M τρώγοντες καὶ πίνοντες καὶ εὐθυμούντες post ἐπηγγείλατο P 20. ἐλθεῖν MP

decernit. at ille, ameram veritus, recipere eum noluit, ei iratum se esse ostendens adeoque vehementer minatus. sperans iam Manuel, a Leabi principibus receptum se iri, ad hos se confert. at nec hi palam eum videre et recipere ausi sunt, metu ameræ, ut sibi ea res periculo ne esset. itaque quum, hac quoque spe deiectus, neminem se recepturum esse intelligeret, Prusam ultro abeundi et ameræ conveniendi atque ab eo veniam petendi consilium cepit. in eius conspectum admissus, quæ imprudens patrasset, confitetur. impius iste, homo callidus, quum demissionem animi videret, qua sua sponte Manuel se adisset, magna eum benevolentia amplexus et osculatus ac summo gaudio perfusus est. diebus aliquot in epulis, computationibus, oblectationibus, colloquiis consumtis, ameræ ei beneficia tribuit et victum e regia præbuit et abiturum ita allocutus est: "sic dehinc, vir nobilissime, inquit, tibi persuadeto: propter obedientiam, quam præstitisti, ut adires me et coram me et deo, qui arcana hominum omnia perspicit, peccata tua confiterere, te non secus, ac filium, mihi carum esse scito. itaque nunc iam cave, ne quid simile in posterum agas, quando

ἐσφαλμένα σοι, πληροφορήθητι τοῦτο ἀληθῶς· ὡς υἱὸν ἔχω ἀγάπην πρὸς σε. πλὴν πρόσεχε ἐκ τοῦ νῦν καὶ ἐμπροσθεν, ἵνα μὴ τοιούτων ἔργων ἐπιχειρισθῆς, ὅτι μέγα σκάνδαλόν ἐστιν· οἶδας γὰρ ὅτι φίλοι καὶ ἀδελφοὶ ἐσμέν, καὶ ἀνὰ 5 ἡμῶν οὐκ ἔστι δίκαιον διαφορὰν καὶ μάχην εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον φιλίαν καὶ ἀγάπην. σὺ δὲ νέος φρόνιμος καὶ καλὸς εἰς τὰ πάντα καὶ ἐπιτήδειος ὑπάρχεις, καὶ οἶδας τοῦ ποιεῖν καὶ λέγειν. ἄρχου τῶν σῶν ἐν εἰρήνῃ, καὶ μὴ ζήτηί τὰ ἀλλό- 10 τρια. καὶ ἐὰν ἀνάγκη ἐστί σοί τις ὑπὲρ χρημάτων ἢ ἐτέρας σουνδρομῆς χρήσεις, ἐγὼ πάντοτε ἔτοιμος ἔσομαι μετὰ χαρᾶς πληρῶσαι σοῦ τὴν αἴτησιν.” καὶ ἔτερα πολλά εἰπόντες, ἀπέ- 12 λυσεν αὐτὸν φιλοδωρήσας τὰ μέγιστα καὶ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πατέρα γραΰσας, ἵνα ἀσπασίως δέξῃται αὐτὸν παρακαλῶν, καὶ φιλεῖν ὑπὲρ αὐτὸν καὶ συγχωρῆσαι αὐτῷ περὶ ὧν 15 κατὰ ἄγνοιαν ἔπραξε. περὶούσας δὲ ὁ Ἀμουράτης ἦλθεν ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει, βουλόμενος πόλεμον ποιεῖσθαι κατὰ τῶν Οὐγγῶν· τινὰς δὲ τῶν σατράπων αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀποστα- 20 τήσαντας μαθὼν, τὴν παρυσκευὴν ἐκείνην ἀφείξ, μετὰ τοῦ βασιλέως κυρίου Ἰωάννου ὡς φίλοι κατὰ τὰς συμβάσεις αὐ- 20 τῶν περὶούσαντες ἦλθον κατ’ αὐτῶν μετὰ πλήθους στρατῶν, παρῶν καὶ ὁ κύρ Μανουὴλ ἐγγὺς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

12. Καὶ ἐν τῷ ἀπέρχεσθαι αὐτούς, λέγω δὴ τὸν ἀμη-

1. υἱῶ P 3. τοιοῦτο ἔργων P μεγάλων σκανδάλων αἰτιῶν P
8. ζήτησον M 11. εἰπόντος M 16. πολέμους P 22.
ἐπαύχεσθαι M

magnae inde turbae orientur. nosti enim, amicos et fratres nos esse, nec fas est, exerceri inter nos discordiam pugnasque, sed amicitiam potius et benevolentiam coli, atque ea tu adolescens prudens et generosus et ad omnia idoneus et dicendi agendique peritus. quare quiete tua administræ, aliena ne concupisce. quodsi pecuniae inopia labores vel alio egeas auxilio, semper paratus ero ad studiose gratificandum tibi, quod rogaveris.” haec et alia multa postquam sermonibus agitarunt, ameras Manuelem liberalissime donatum dimisit, datis ad imperatorem, patrem eius, litteris, quibus illum hortabatur, ut sua causa filium benigne reciperet et amaret, eique, quae imprudens deliquisset, ignosceret. deinde Amurates in Europam traectus, Adrianopolim proficiscitur, Hungaros bello domiturus. nonnullos autem eum satrapis suis in Asia defecisse quum audisset, relicto illo apparatu, cum Iohanne imperatore, ut amico et socio, ad eos compescendos cum exercitu revertit. comitabatur patrem Manuel dominus.

12. Hi quum discederent, adversus satrapas in Asia seditiosos

Phrantzes.

ρᾶν καὶ τὸν βασιλέα, κατὰ τῶν ἀποστατησάντων σατραπίων
 ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὃ μὲν ἀμηρᾶς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μωσῆν τξελεπὴν
 κατέλιπεν, ἵνα πάντα τὰ ὑποτέλῃ αὐτῷ ἐν τῇ Εὐρώπῃ φυ-
 λάττῃ, ὃ δὲ βασιλεὺς τὸν δεσπότην κύρ Ἀνδρόνικον τὸν προ-
 τογενῆ υἱὸν αὐτοῦ τὰ τῶν Ῥωμαίων κυβερνῶν εἴασεν καὶ ἐνεμ- 5
 πιστευσεν αὐτῷ. αὐτοὶ δὲ οἱ νέοι αὐθεντόπουλοι εὐκαιρίαν
 εὐρόντες καὶ εἰς ἄκρον φιλιωθέντες καὶ ὀμιλήσαντες συχνῶς
 ὁμονόησαν μετὰ ὄρκων ἀναμεταξύ αὐτῶν ὡς ἀδελφοὶ ὄσιν
 ἀπὸ τῆς ὄρας ἐκείνης καὶ εἰς τῷ ἐτέρῳ βοηθὸς ἔσῃται κατὰ
 πᾶν, καὶ οὕτως ἀπεστάτησαν κατὰ τῶν πατέρων αὐτῶν, πε- 10
 ριερχόμενοι τὰς χώρας καὶ πόλεις· καὶ τὰς μὴ ὑποκυπτού-
 σασ τῷ θελήματι αὐτῶν, ἀλλὰ φυλαττούσας τὴν πρέπουσαν
 εὐνοίαν εἰς τοὺς πατέρας, ἡχμαλώτιζον σκυλεύοντες καὶ ἀν-
 δραποδιζοντες. μαθόντες δὲ τοῦτο ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὃ ἀμηρᾶς καὶ
 ὃ βασιλεὺς λίαν ἐλυπήθησαν καὶ ἠγανάκτησαν. ὃ οὖν ἀμη- 15
 ρᾶς ὑποψίαν ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ διὰ θελήσεως καὶ βου-
 λῆς τοῦ βασιλέως οὕτοι ἀπεστάτησαν, ἀποστείλας μηνύων
 αὐτῷ μετὰ θυμοῦ εἶπεν ἵνα τρόπον τινὰ ποιήσῃ ὅπως τὸν
 Ἀνδρόνικον παιδεύσῃ, καὶ πληροφορηθήσεται εἰ ὃ βασιλεὺς
 οὐκ ἦν αἷτιος τῆς τοιαύτης βουλῆς· εἰ δὲ ἄλλως γενήσεται, 20
 αὐτὸς καὶ ὃ ὄλικος αὐτοῦ καὶ πᾶσα ἡ ἀρχὴ τῶν Ῥωμαίων
 ὄψεται. ὃ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο λέγων ὅτι οὐκ οἶδεν οὔτε
 ἐπίστατο, μετὰ ὄρκων μεγάλων, τὸ γεγονός· καὶ ἐὰν εἰς

2. μουσαῖν P 19. εἰ ὃ βασιλεὺς] ὡς P 23. ὄρκων, καὶ
 μεγάλως τὸ γεγονός ἐλλυπεῖτο P

profecturi, ameras Mosem Tzelepem filium reliquit, qui interita omnia
 Europae loca sibi vectigalia in officio contineret, imperator Andro-
 nico despotae, filio natu maximo, rem Romanam administrandam tra-
 didit commisitque. adolescentes regiae potestatis vicarii, hac usi op-
 portunitate, amicitiam arctissimam coniungunt, crebro in colloquium
 veniunt tandemque sacramento se obstringunt, ut ab illo inde tem-
 pore alter alteri quasi frater sit et in omni re socius. deinde a patribus
 deficiunt, atque provincias et urbes obeuntes, quae ipsorum voluntati
 non obsequebantur, sed debitam patribus fidem servabant, diripiunt
 inque servitutem redigunt. hoc ubi in Asia Amurates et imperator
 comperere, dolore et iracundia exarserunt; et ameras quidem au-
 ctoritate et consilio imperatoris illos descivisse suspicatus, ei iratus
 significatum mittit: videret, quo modo Andronicum filium puniret et
 sic fidem sibi faceret, non esse se istius consilii auctorem, sin aliter
 faxit, et ipsum et domum eius et totum Romanum imperium exper-
 turum, quo ea res evaderet. imperator respondet et gravi assermat

χειρας τὸν υἱὸν τυχὸν εἶχεν, ἄνευ τινὸς ἐλεημοσύνης εἶχε
 παιδεῦσαι αὐτόν. ὡς δὲ τὰ τῆς Ἀσίας διώρθωσαν καὶ εἰρή-
 νευσαν, περάσαντες ἦλθον εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ στρατὸν
 εὐθέως οἰκονομήσαντες ἔστειλαν κατὰ τῶν ἀποστατησάντων
 5 υἱῶν. καὶ πολέμος γεγονότος τὸν τῶν ἀποσταίτων στρατὸν ὁ
 ἀμηνῶς χρήμασι καὶ λόγοις ἀπατήσας, ἐπιβουλὴν τοιαύτην
 ἐποίησαν· ἀφέντες αὐτοὺς ἔφυγον, καὶ τοὺς ἀνθεντοπούλους
 ἐν τινι φρουρίῳ τοῦ Διδυμοτείχου καταφυγόντας ἐπίασαν,
 καὶ τοῖς πατράσι δῶρον τούτους προσέφερον. καὶ ὁ ἀμηνῶς
 10 εὐθύς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπεκεφάλισεν, ὁ δὲ βασιλεὺς θέλων
 καὶ μὴ θέλων διὰ τὸν φόβον τοῦ ἀμηνῶ τὸν δεσπότην κύρ
 Ἀνδρόνικον τὸν υἱὸν αὐτοῦ τῶν ὀφθαλμῶν ἐστέρησε καὶ ἐν
 τοῖς πύργοις τοῖς λεγομένοις Ἀδεμανίδες πλησίον Βλαχέρων
 ἀπέκλεισε. τυχόντες μὲν καὶ ἕτεροὶ τινες σὺν αὐτοῖς νέοι
 15 συνηλικιώται ἐπλανήθησαν, παῖδες ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν Χρι-
 στιανῶν καὶ Τούρκων, καὶ αὐτοὶ σαγηνευθέντες τῇ ἀμηνῶ
 ἐδύθησαν· καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν παρόντες μετὰ δαικρίων
 ἐκελεύθησαν ἵνα ἕκαστος τὸν υἱὸν αὐτοῦ οἰκιοχείρως θανα-
 τώσῃ· καὶ τοὺς μὴ πειθόμενους πρᾶξι κατὰ τὸ προσταχθῆν
 20 αὐτοῖς ἐν τῷ ἅμα κατὰ τὸν ποταμὸν δεδημένους ἐβύθισεν
 δημοθυμαδόν, πατέρα τε λέγω καὶ υἱόν. ταύτην ὠμότητα καὶ
 ἀπανθρωπίαν ὁ Ἀμουράτης ἐποίησεν, αἰεὶ εἰς τὰ πάντα κα-
 λῶς πολιτευόμενος. καιροῦ δὲ τινος παρελθόντος τινὲς τῶν

1. ἐλεημ. τινὸς παιδεῦσαι ἤθελεν P 13. ὑνεμάδες P 18.
 ἰδιοχείρως P 22. αἰεὶ] καὶ ἦν αἰεὶ P

sacramento, facti ignarum et inscium se esse; atque filium, si in manu haberet, quominus puniret, nulla se misericordia commotum iri. rebus in Asia compositis pacatisque, in Europam traieci, exercitum confestim instructum contra filios seditiosos miserunt. commisso bello, adolescentium milites, pecunia et blanditiis ab amera corrupti, insidiae eosdem deseruerunt et profugos in castello quodam Didymotichi comprehenderunt patribusque dono obtulerunt. ameras filium statim decollari iussit, atque eiusdem metu imperator facere non potuit, quin suum filium Andronicum despotam oculis privaret et turribus, quae Ademanides dicuntur, iuxta Blachernas sitis, includeret. erant alii praeterea decepti, illustrium ac nobilium tam Christianorum quam Turcarum filii illis aequales, qui et ipsi capti amerae traditi sunt. eorum patres cum lacrimis adstantes suum quisque filium manu sua interficere iubentur; qui imperio non paruerunt, cum filiis colligati, in praeterfluentem fluvium sunt demersi. adeo inhumanam crudellemque se praestitit Amurates, alioquin in regenda re publica

ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν Χριστιανῶν καὶ Ἀγαρηνῶν τοῦ ἀμηνῶ
 δεηθέντες γράψαι πρὸς τὸν βασιλέα κύριον Ἰωάννην ἵνα τὸν
 δεσπότην κύριον Ἀνδρόνικον τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐλευθερώσῃ· ὃ
 καὶ ἐγένετο.

Καὶ τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων θεωρῶν ὁ βασιλεὺς⁵
 τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα παντοιοτρόπως ὑποκορίζεσθαι
 ταπεινούμενα καὶ εἰς ἀφανισμόν παντελῆ ἡμέρα τῇ ἡμέρα
 ἐρχόμενα, τὰ δὲ τῶν Τούρκων εἰς ἄκρον προκόπτοντα, τριή-
 ρεις τινὰς ἠτοίμασεν ἐμβὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐλθεῖν αἰτῆσαι βοή-
 θειαν παρὰ τῶν ἐκεῖσε αὐθέντων, ἵνα μὴ ἡ βασιλεία Ῥω-¹⁵
 μαιῶν κατὰ κράτος εἰς τέλος ἐκπέσῃ. καὶ ἐν τῷ μέλλειν
 ἐπανέρχεσθαι τὸν δεσπότην κύρ Ἀνδρόνικον πάλιν εἶασε δι-
 οικεῖν καὶ κυβερνᾶν τὴν πόλιν καὶ τὴν βασιλείαν. πλεῖ-
 σαντος δὲ τοῦ βασιλέως, ἔφθασεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐν τῇ τῶν
 Ἑνετῶν ὠραία πόλει, καὶ ἡ γερουσία ἅπασα τῆσδε τῆς πό-¹⁵
 λεως ἀσμένως τοῦτον ἐδέξαντο· περὶ δὲ τοῦ βοηθῆσαι αὐτῷ
 οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις. κἀκεῖθεν ἐξελθὼν πρὸς
 τὸν ῥήγα Φραγκίας Κύρολον ἐλθὼν οὐδὲν ἐκατέρωθωσε διὰ
 τὸ περισπωμένους εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀναμεταξὺ μάχας καὶ
 σκάνδαλα ἔχοντας. καὶ χρημάτων μόνον πληθὸς ἀναλώσας²⁰
 καὶ δάνεια πολλὰ λαβὼν διὰ τὸ εἶναι μεγάλην τὴν ἐν Ἰταλίᾳ
 δαπάνην, καὶ εἰς Ἑνετίαν ἀναστρέψας ἔγραψε διὰ ταχυδρο-
 μου τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀνδρονίκῳ ἵνα ποιήσῃ τρόπον στείλαι
 αὐτῷ χρήματα, ὅπως τὰ δάνεια ἃ ἔλαβεν ἀποδώσῃ, καὶ ἀνα-

2. ἔγραψε P 7. τῇ] τρίτη M

laudatus. aliquanto post nonnulli spectati et nobiles Christiani atque
 Agareni Amuratem rogaverunt, ut litteris Iohanni imperatori suade-
 ret, Andronicum despotam e vinculis liberaret: nec non satisfactum est
 illorum voluntati.

Rebus ita constitutis, imperator, quum Romanum imperium omni
 modo vilescere et in angustum redigi et in dies magis ruere in per-
 niciem, contra Turcarum regnum ad summum crescere fastigium ani-
 madverteret, comparatis aliquot triremibus, in Italiam vela fecit, ab
 eius terrae principibus, ne Romanorum imperium prorsus everteretur,
 petiturus auxilia. commisit rursus, dum rediret, Andronico despotae
 urbis et imperii procurationem. in Italiam delatus, primum Venetorum
 florentem urbem adiit, et honorifice quidem a toto senatu exceptus
 est, sed de subsidiis frustra verba fecit et plane non audiebatur. inde
 ad Carolum, Francorum regem, profectus, ne ibi quidem quidquam
 obtinuit, quoniam principes inter se dissidebant ac factionibus bel-
 lisque erant distracti. itaque nihil aliud, quam grandi pecunia inuti-
 liter assumpta et gravi contracto aere alieno propter sumtum in
 Italia magnitudinem, Venetias reversus, faselo misso, Andronico filio

λώση ἐτι ἐν τῇ ὁδοῦ. αὐτὸς δὲ πάντοτε τῷ τῆς ἀρχῆς τρε-
 φόμενος ἔρωτι καὶ εἰς χεῖρας ταύτην λαβῶν οὐδὲν ἐφρόν-
 τιζε περὶ ὧν ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ ἔγραφεν, ἀλλὰ μᾶλλον,
 ὡς εἶπε τις, τὰς τοῦ πατρὸς προστάξεις καὶ γραφὰς ὡς ἐν
 5 ὕδατι γεγραμμένας ἐλογίσατο. ἀκούσας δὲ ταῦτα ἐν τῇ Θεσ-
 σαλονίῃ κύρ Μανουὴλ ὁ νεώτερος υἱός, μετὰ σπουδῆς καὶ
 προθυμίας συνάξας χρήματα πολλὰ τὸν ἀριθμὸν χρυσίου καὶ
 ἀργυρίου ὡς ἔτι καὶ τριήρεις ἐτοιμάσας, ἐμβὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ
 τὸν πλοῦν, ὅπου ἦν ὁ πατήρ, ἐποίησε· καὶ προσκυνήσας
 10 αὐτὸν καὶ καταφιλήσας χεῖρας καὶ πόδας, καὶ τοῖς δανει-
 σταῖς τὸ δάνειον δώσας, τὸν πατέρα καὶ βασιλέα λαβὼν ἐν
 τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπανάστρεψε. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰ-
 τίαν καὶ ὑποταγὴν ὁ Μανουὴλ τὰ μέγιστα ὑπὸ τοῦ πατρὸς
 καὶ πάσης τῆς συγκλήτου ἦν φιλούμενος, ὁ δὲ Ἀνδρόνικος
 15 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ὑπὸ πάντων ἦνμισούμενος. καὶ ὁ πα-
 τὴρ σὺν τῇ συγκλήτῳ πάσῃ τὸν Μανουὴλ εἰς βασιλέα ἐψη-
 φίσατο, τὸν δὲ Ἀνδρόνικον ἀπώσαντο. καὶ προσμένειν ἐν τῇ
 πόλει προστάξας ὁ πατήρ καὶ ἐρυθροῦ πεδίου μετέδωκεν
 αὐτῷ, καὶ διάδοχος τῆς βασιλείας ἀπὸ πάντων ἐλέγεται εἰ-
 20 ναι. ὁ δὲ δεσπότης κύρ Ἀνδρόνικος ὁ τυφλὸς μαινόμενος
 ἦν τῷ θυμῷ καὶ τῷ ζήλῳ καὶ τὴν ἀδικίαν βοῶν, καὶ ἐκ τῆς
 περιφρονήσεως περιαλγῆς ἐγένετο. δισχυριζόμενος ἔλεγεν
 ὅτι κατὰ τοὺς νόμους Ῥωμαίων τάξιν τε καὶ συνήθειαν ἡ
 βασιλεία ἐαυτῷ καὶ τῷ νιῷ αὐτοῦ ἀρμόζει ὡς πρωτοτύκοις, 18

2. λαχὼν εἶχεν οὐδὲν M

litteris mandavit, ut pecuniam sibi mittendam curaret, qua aes alienum, quod contraxisset, solveret et in reditu sumtum faceret. at ille, perpetuo imperii amore flagrans atque manu id tenens, nihil curabat, quod mandarat pater, sed eius iussa in aqua, ut quispiam dixerit, scripta existimabat. at Thessalonicae filius minor Manuel, re comperta, strenue ac studiose auri argentine quantum poterat conquisivit, paratissimeque triremibus, in Italiam ad patrem cursum tetendit. reverenter eum salutavit, manus pedesque eius osculatus, ac pecunia, creditoribus quae debebatur, numerata, cum eodem Cpolim rediit. propter hanc causam et pietatem Manuel a patre et universo senatu non minus diligebatur, quam iisdem exosus erat Andronicus: unde, reiecto Andronico, Manuel a patre et senatu imperator designatus, in urbe manere iubetur, et purpureis ornatur calceamentis atque ab omnibus habetur heres imperii. contra caecus iste Andronicus ira invidiaeque insanire et iniuriam sibi illatam clamare, contemptum acerbe ferre, atque dictitare, e legibus, institutis et moribus Romanorum sibi ac filio suo, ut primogenitis, imperium deberi; a patre impers-

ὁ δὲ πατὴρ καὶ βασιλεὺς τὸν Μανουὴλ ὑστερογενῆ ὄντα προτιμῆσαι θέλει καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας ἀφῆσαι. καὶ ἦν πάντοτε ἐστηκὼς καὶ διαλογιζόμενος, ζητῶν καιρὸν ἐπιτήδειον τρόπον πειθῆσαι καὶ βουλὴν ὅπως ἡ βασιλεία ἐαυτῷ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰωάννῃ πάλιν γενήσεται. 5

13. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ ἀμηνῶ Ἀμουράτη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μπαγιαζήτης Ἀλευτορῆς τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο. ὁ οὖν κύρ Ἀνδρόνικος ὁ τυφλὸς καιρὸν ἐγγῶν ἐπιτήδειον ἐφώνη αὐτῷ ἵνα τοῦ ποθομένου τύχη· καὶ μετὰ τινων τῶν φίλων αὐτοῦ συμβουλευσάμενος καὶ τῶν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ συγγενῶν 10 καὶ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Μάρκου τοῦ τῆς Βουλγαρίας ἔτι μέγρος δεσπόζοντος, καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου φρυγῶν πρὸς τὸν ἀμηνῶν Μπαγιαζήτην ἤλθον δεόμενοι ὅπως αὐτοῖς βοήθησῃ καὶ τῆς βασιλείας γένωνται ἐγκρατεῖς, ἢ κατὰ κληρονομίαν καὶ νόμους Ῥωμαίων καὶ συνήθειαν αὐτοῖς ἀρμό- 15 ζει ὡς πρωτοτόκοις· ὁ δὲ πατὴρ καὶ πάππος βούλεται ἀδικῆσαι αὐτούς καὶ τῷ ὑστερογενεῖ, ὡς εἶπομεν, δῶσαι. ἐπηγγείλαντο ἔτι τελεῖν τῷ ἀμηνῶ κατ' ἔτος χρυσίου καὶ ἀργυρίου κεντηνάρια οὐκ ὀλίγα καὶ προνομία τινα ἔχειν ἐκ τῆς πόλεως. ὁ οὖν ἀμηνῶς τὰς διχονοίας καὶ μάχας αὐτῶν θεω- 20 ρῶν ἠγάλλετο κατὰ τὸν λόγον τὸν ἐπιχώριον τὸν λέγοντα “ὁ λύκος τὸ τοῦ ἀνέμου σφοδρὸν μετὰ κοινορτοῦ ἰδὼν ἠγάλλετο

2. ἀφῆσαι M 4. ἀναβολὴν M 6. Ἀποθανόντος — p. 56,
24: ἔτους 3ω' capitū 12 tribuit P 7. μπαγιαζήτης Ἰντιφιμ P
8. ἐπιτήδειον] ἐκρινε καὶ M 14. ἦ] ὡς P 22. κοινορτοῦ M,
κορινορτοῦ P

lore Manuelem, natu minorem, sibi praeferrī et designari successorem, pertinaciter in sententia perstabat, neque cessabat occasionem ac viam meditari, qua imperium sibi et Iohanni filio vindicaret.

13. Amurate amera mortuo, filius eius Baiazetes Aleutores regnum suscepit. iam Andronicus caecus ille, occasionem, ut sibi videbatur, opportunam nactus, qua voti compos fieret, cum amicis quibusdam et coniugis propinquis et Marco socero, qui etiam tum partem Bulgariae tenebat, re deliberata, una cum Iohanne filio ad Baiazetem confugit, eumque rogavit, ut se adiuvaret ad recuperandum imperium, quod ex legibus et consuetudine Romanorum hereditate ad ipsos pertinere, ut primogenitos, a patre autem et avo per summam iniuriam Manuelli, minori natu, destinaretur. promiserunt praeterea, amerae se quotannis auri et argenti centenaria multa pensuros esse et in urbe iura quaedam praecipua concessuros. ille gaudio exultabat, quum eorum discordiam videret litesque, ut est vulgare proverbium: “exsiliabat lupus, ubi vi venti excitari pulverem vidit.” “opportuna, inquit, mihi ista res est,” atque laete eorum voluntati obsecutus, equitum

ηρωδῶν." εἶπεν "ἀγαθὸς καιρὸς δι' ἐμέ," καὶ μετὰ χαρᾶς τὴν
 αἴτησιν δεξιόμενος καὶ δώσας αὐτοῖς στρατὸν ἰππέων χιλιά-
 δας. ἔξ καὶ πεζῶν τέσσαρας ἤλθον κατὰ τῆς πόλεως. καὶ
 ἔξαιφνης ἔξω τῆς πόλεως νυκτὸς φθάσαντες εὔρον ἐν τοῖς
 5 παλατίοις τῆς Πηγῆς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα μετὰ τοῦ υἱοῦ
 αὐτοῦ Μανουὴλ καὶ ἀδελφοῦ· καὶ πιάσας ἀπέκλεισεν αὐτοὺς
 ἐν οἴκῳ τινὶ καὶ φυλάττεσθαι προσετάξατο μετὰ μεγάλης φυ-
 λακῆς. καὶ οὕτως ὁ δεσπότης κύρ Ἀνδρόνικος μετὰ τοῦ υἱοῦ
 Ἰωάννου ἐγκρατεῖς τῆς πόλεως ἐγένοντο καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ
 10 ἔτη δύο καὶ μῆνας ἔξ. καὶ τὸν υἱὸν Ἰωάννην ἐλογίσατο πολ-
 λῆκις ἀναγορεῦσαι εἰς βασιλέα. πλὴν ἀδύνατον ἦν διὰ τὸν
 βασιλέα καὶ πατέρα ἐτι ζῶντα. καὶ ὁ ἀμηνρᾶς πολλῆκις ἐμή-
 νυσεν αὐτῷ ἵνα αὐτοὺς ἀποκτείνῃ καὶ ἐκποδῶν ἐκτινάξῃ, ἐάν
 θελῇ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀνενόχλητος ἕσεσθαι· ὁ δὲ εὐλαβοῦμενος
 15 οὐκ ἠθέλησέ ποτε πατροκτόνος καὶ ἀδελφοκτόνος γενήσεσθαι.
 ἐν μᾶ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀπατήσαντες οἱ βασιλεῖς τοὺς φυ-
 λίσσοντας Βουλγάρους ἔφηνγον καὶ περάσαντες καὶ οὗτοι πρὸς
 τὸν ἀμηνρᾶν Μπαγιαζήτην ἤλθον. καὶ ὁ γηραιὸς βασιλεὺς
 ἀναμιμνήσκων τὴν συγγένειαν τοῦ πάππου Ὁρχάνου καὶ τὴν
 20 φιλίαν Ἀμουράτου τοῦ πατρός, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιον
 οὐδέ τις νόμος συγχωρεῖ τοῖς πατράσιν οὕτω τοὺς φιλιτάτους
 κρᾶττειν καὶ ποιεῖν. ὁ δὲ καὶ βυσιλεὺς Μανουὴλ ὑπέσχετο

6 καὶ ἀδελφοῦ om P 9. καὶ μέρος τῆς M 19. ἀναμνή-
 σας P 21. τοῖς φιλιτάτοις τῶν πατέρων οὕτω P, τοῖς πατράσι
 οὕτω ol φιλτάτοι. M: accusativos posuit Alterus.

millia sex et peditum quatuor iis concessit, quibuscum adversus
 urbem profisciscuntur. quum ex improvise noctu prope urbem adve-
 nissent, in palatio Peges imperatorem cum Manuele filio reperiunt.
 comprehensos in domum quandam concludunt et diligentissime cus-
 todiri iubent. hoc modo Andronicus despota cum Iohanne filio
 urbe potitus, imperium annos duos et menses sex tenuit. Iohannem
 filium imperatorem declarare saepe cogitabat, sed non poterat pro-
 pter patrem adhuc austeritatem. suadebat saepe ameras, occidendos
 et e medio tollendos eos esse, si quiete tenere imperium vellet: at
 prudenter ille nolebat parricidii et fratricidii crimine se contaminare.
 itaque accidit, ut quodam die captivi principes, Bulgaris custodibus
 deceptis, e carcere aufugerent. in Asiam trajecti, hi quoque Baiazetem
 ameram adierunt. ibi imperator pater affinitatem Orchanis, avi Baia-
 zetis, et eiusdem patris, Amuratis, amicitiam commemorabat, mone-
 batque, quam iniquum esset nec ulla lege permissum, parentes isto
 modo a liberis haberi; Manuel imperator tributum maius, quam
 frater, se illi pensurum esse pollicebatur, inque primis promittebat,

δοῦναι τέλος ὑπὲρ τὸν ἀδελφόν · ἐξόχως δὲ ὑπέσχετο καὶ τοῦτο, ἵνα κατ' ἔτος ἐπὶ τὴν ὥραν τοῦ ἔαρος ἔσται ἔτοιμος μετὰ στρατοῦ χιλιάδων δυοκαίδεκα πεζῶν τε καὶ ἰππέων εἰς συνδρομήν, ὅπου δ' ἂν καὶ ὁ ἀμνηρᾶς βουλήσεται ἀπελθεῖν, καὶ ἔσται τοῖς φίλοις φίλος καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐχθρὸς ὁ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου. καὶ 5 μετὰ ὄρκων ταῦτα ἠσφυσίσαντο. καὶ ὁ ἀμνηρᾶς ταῦτα ἀκούσας ἔστειλε πρέσβυν τινα ἐκ τῆς αὐτῆς αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν, ἵνα γνωρίσῃ τὰς γνώμας καὶ τὰς θελήσεις καὶ βουλὰς τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ δήμου, ποῖον ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν εἰς βασιλεία ἠγάπουν. ἐλθὼν δὲ ὁ πρέσβυς καὶ καταλεπτῶς μαθὼν 10 κατέλαβε τὰς γνώμας καὶ τὰς βουλὰς σχεδὸν πάντων τῶν πολιτῶν, ὅτι διὰ πολλὰς αἰτίας τὸν κύρ Μανουὴλ ἠθέλον βασιλεύειν αὐτοῖς. καὶ ποιήσας ταῦτα πάντα ἀναφορεῖν τῷ ἀμνηρᾶ, εὐθὺς στρατὸν δώσας αὐτοῖς ἦλθον ἐν τῇ πόλει. τοῦ οὖν δεσπότου κύρ Ἀνδρονίκου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μὴ 15 ἐχόντων τί πρᾶξαι ἢ πῶς ἀντισταθῶσι, ὁ κύρ Μανουὴλ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐγκρατεῖς γεγόνασι τῆς βασιλείας καὶ τῆς πόλεως · καὶ εὐθὺς προστάξει τοῦ πατρὸς ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουὴλ τῷ διαδήματι τῷ βασιλικῷ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ σπητῷ ἀποστολείῳ ταινιοῦται. ἐβασίλευσεν 20 λοιπὸν ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης μετὰ τὸ ἐξεῶσαι τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τῆς βασιλείας, ἕως οὗ τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν βασιλείαν ἐξουσίαν πᾶσαν ἔδωκε τῷ υἱῷ κύρ Μανουὴλ καὶ βασιλεία ἔστειψεν αὐτὸν ἐπὶ ἔτους ζώ'. τῷ δὲ δεσπότῃ κύρ Ἀν-

3. ὅπου ἂν ὁ P

5. ὁ om P

13. ἀναφορὰν P

quotannis verna tempestate paratum se fore ad comitandum eum cum peditum equitumque duodecim millibus, quocumque ameras voluisset; postremo suadebat, ut eosdem uterque amicos vel inimicos haberet. horum fidem iureiurando stabiliunt. haec quum ameras audisset, legatum e regia Cpolim misit, qui animis, voluntatibus et consiliis tum optimatum, tum plebeiorum explorandis cognosceret, utrum e fratribus Romani imperatorem sibi exoptarent. legatus postquam advenit, civium animis sententiisque occulte exploratis intellexit, tantum non omnes multis de causis cupere, ut imperaret Manuel. ameras, omnibus sibi renuntiatis, statim iHis exercitum expedit, quocum Byzantium venerunt; quumque Andronicus despota et filius eius, quid agerent quove pacto se tuerentur, nescirent, Manuel cum imperatore patre urbe et imperio politus, protinus eiusdem iussu a patriarcha in templo apostolorum diademate imperatorio ornatus est. regnavit ceterum Iohannes post pulsum imperio socerum, donec solium et imperium Manuelli filio dedit eumque coronari imperatorem

θρονική τὴν Θεσσαλονικήν μετὰ συμβάσεως δέδωκε τοῦ κα-
τοικεῖν ἐν αὐτῇ· καὶ οὕτως πάντα τὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρη-
νευσαν.

Ἐδρισκομένου δὲ τινι καιρῷ τοῦ ἀμηνῶ Μπαγιαζήτου ἐν
5 τῇ Μακεδονίᾳ ἔγγυς τῶν Σερρῶν μητροπόλεως, παρῶν ἦν ὁ
βασιλεὺς κὺρ Μανουὴλ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ συμβάσεις
αἷς εἶχον, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ δεσπότης κὺρ Θεόδωρος
καὶ ὁ κὺρ Κωνσταντῖνος ὁ Δραγύσης καὶ ὁ τῆς Σερβίας δε-
σπότης κὺρ Στέφανος. ἐλθόντος Παύλου τοῦ Μαμωνᾶ ἐκ
10 τῆς Πελοποννήσου, οὗ τὴν Μονεμβασίαν κυβερνῶν ἐκ πολ-
λοῦ ὁ πατήρ, εἶτα καὶ αὐτὸς τὴν διοίκησιν τὴν τοῦ πατρὸς
προστάξει τοῦ βασιλέως διεδέξατο, διὰ δὲ τὸ μακρὸς τοῦ
χρόνου ἀφορμὴν εὐρῶν περιποιεῖτο τὸ ἄστρ ὡς κτῆμα ἴδιον.
ἐνεκάλει τὸν τοῦ βασιλέως ἀδελφὸν πρὸς τὸν ἀμηνῶν, ἀδικεῖ-
15 σθαι λέγων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν Μονεμβασίαν ἐκ τῶν χειρῶν
αὐτοῦ δυναστικῶς ἐξέλαβε, καὶ μετὰ ὕβρεως καὶ ἀτιμίας καὶ
αἰσχύνης ἐκ τῶν ἐκεῖθεν ἐδίωξε. ὁ δὲ Μαμωνᾶς οὗτος γνώ-
ριμος ἦν ἐκ πολλοῦ τῷ ἀμηνῶ. λυπηθεὶς οὖν μετὰ θυμοῦ
ὁ ἀμηνῶς μηνύσας εἶπεν τῷ βασιλεῖ οὕτως ὅτι "οὐκ ἀρκεῖ ὑμῖν
20 εἰρηνεύειν, ἀλλὰ οὕτως θέλετε πράττειν κατὰ τῶν ἐμῶν ὑπο-
χειρίων; ἐγὼ γὰρ ὀμνύω σοι εἰς τὸν Θεόν, παιδεῦσαι ἔχω
τοὺς τὰ τοιαῦτα τολμῶντας." καὶ ἑτέρους λόγους σκληροῦς
ἔφησε κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἑτέρων αὐθέντων Χρι-

7. ὁ δεσπότης om P 14. ἠγκάλει M 16. ἐξέωσε M 20.
τῶν υποχειρίων ὑμῶν P

iussit, ad annum 6800. Andronico despotae e pactione Thessaloni-
cam habitandam dedit; atque ita universa res Romana pacata est.

Cum Baiazetes ameras in Macedonia prope Serras urbem aliquando
commoraretur, imperator Manuel secundum pacta conventaque, quae fe-
cerant, eiusque frater Theodorus et Constantinus Dragases et Step-
hanus, Serviae despota, praesto fuerunt. adventit etiam e Peloponneso
Paulus Mamonas, qui, quum eius pater diu gubernasset Monembasiam,
ipse quoque eam provinciam iussu imperatoris acceperat, sed, diu-
tinitate possessionis occasionem nactus idoneam, urbem sibi ut
propriam vindicaret. is igitur fratrem imperatoris apud ameram cri-
minabatur, quod Monembasiam violententer sibi eripuisset, indeque
se cum contumelia, dedecore et infamia expulisset. erat autem Ma-
monas hic amerae dudum notus: unde is indignabundus imperatorem
ita increpat: "num vobis satis non est pace frui, sed isto modo
meos habere subiectos audetis? equidem per deum iuro tibi, posse
me, talia qui audeant, punire." alia praeterea aspera verba adversus

στιανῶν, περὶ ὧν εἰρήκαμεν. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἕως καρδίας ἐλυπήθησαν, καὶ ἔκτοτε ἐζήτουν καιρὸν ἐπιτήδειον καὶ εὐλογον αἰτίαν ἵνα τὰς ὑποσχέσεις καὶ συμβάσεις καὶ ὑποταγὴν, ἣν εἶχον μετὰ τοῦ ἀμηνῶ, φύγωσιν. καὶ συμβάσεις καὶ ὄρκους φρικτοὺς λάθρα ἀναμέσον αὐτῶν ποιήσαντες τοῦ εἶναι 5 γνώμη καὶ ψυχῇ μιᾷ ἕως θανάτου, διὸ βεβαιότερον τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ συνδέσμου τούτου ἔστησαν ἵνα ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουήλ εἰς νόμιμον γυναικα λάβῃ τὴν θυγατέρα τοῦ κύρ Κωνσταντίνου τοῦ Δραγῶση.

Τοῦ δὲ ἀμηνῶ Μπαγιαζήτου ἐλθόντος καὶ πολὺν τῆς 10 Βουλγαρίας τόπον ἀλώσαντος ἔτι καὶ δουλώσαντος, ὁ τῆς Γερμανίας βασιλεὺς Σιγισμῶνδος ἔμαθε τὰ γενόμενα. (14.)
 14 ὁ οὖν Σιγισμῶνδος τῆς Γερμανίας ὁ βασιλεὺς πρέσβυν στείλας πρὸς αὐτόν, ἤτοι τὸν ἀμηνῶν, ἔλεγεν ὅτι οὐκ ἦν δίκαιον φίλοι ὄντες ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ ἐπιβαλεῖν χεῖρα τὸν ἀμηνῶν, 15 ὅτι κατὰ τὸ προνόμιον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ τοιοῦτος τόπος ἐστίν. ἐλθόντος δὲ τοῦ πρέσβεως καὶ ταῦτα εἰπόντος τῷ Μπαγιαζήτῃ, οὐδὲν ἕτερον ἀπεκρίθη αὐτῷ εἰ μὴ μόνον ἐκ τῆς χειρὸς παραλαβῶν αὐτόν ἔδειξεν οἰκόν τινα τούτῳ μέγαν γέμοντα ἔσωθεν ἀπὸ παντοίων ὀργάνων πολεμικῶν, ῥομφαίων 20 τε καὶ ξίφων, ἃ καλῶς ἠτοιμασμένα καὶ παρσκευασμένα ὑπῆρχον. εἶτα λέγει τῷ πρέσβει "λέξον ταῦτα τῷ αὐθέντῃ σου τῷ βασιλεῖ, ὅτι τὸ ἐμὸν δίκαιον, ὃ ἔχω ἐν τῇ Βουλγα-

4. μετὰ τοῦ] τῷ P 6. διὰ τὸ β.? 9. τοῦ om P 12. 14.]
 πῶς ὁ τῆς Γερμανίας βασιλεὺς πρὸς τὸν ἀμηνῶν ἀπέστειλε πρέ-
 σβυν. M 13. ὁ ante βασ. om P 14. ἤτοι om P

imperatorem et reliquos principes Christianos, de quibus diximus, iactavit: quibus illi aliquamdiu afflicti, mox occasionem idoneam et causam speciosam quaesiverunt, qua promissa, pacta et officia, quibus amerae se obstrinxerant, effugerent. itaque postquam pactionibus et diris sacramentis clam se invicem devinxerunt, ut consensionem et concordiam servarent usque ad mortem, quo firmitus esset huius foederis vinculum, statuerunt, ut imperator Manuel Constantini Dragasis filiam matrimonio legitimo sibi iungeret.

Quum Baiazetes ameras multa Bulgariae loca cepisset et in potestatem suam redegisset, Sigismundus, Germaniae rex, de ea re certior factus, (14.) legato ad eum misso, aequum esse negavit, quum essent amici, ameram manum iniicere Bulgariae, quae iure ad sui regni provincias pertineret. haec dicenti legato Baiazetes nihil respondit, sed manu apprehensus domum amplam ostendit, omni armorum genere, rhomphaeis gladiisque, bene dispositis et adornatis, referentem. tum legatum allocutus: "haec, inquit, regi, domino tuo, renuntia: ius

ρία, ταῦτα τὰ ὄπλα καὶ αἱ παρασκευαὶ ἄς εἶδας εἰσίν.” καὶ
 τοῦ πρέσβεως ἀναφορὰν ποιήσαντος τῷ βασιλεὶ Σιγισμόνδῳ
 ἐν τῷ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν περὶ τούτων, ὁ βασιλεὺς ἐλυ-
 πήθη λίαν διὰ τὸ ἀκοῦσαι ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τὰ τοιαῦτα καὶ
 5 τὴν τοῦ ἀμνηρᾶ ὑπερηφάνειαν· καὶ εὐθὺς στρατὸν μισθοφο-
 ρικὸν πολὺν συναΐξας, καὶ τὸν αὐτοῦ μᾶλλον ἐτοιμάσας καὶ
 πολλοὺς ἐτέρους αὐθέντας προσκαλεσάμενος εἰς βοήθειαν, ἄνω-
 τινὸς μισθοῦ ἢ ὄψωνίου καὶ μετὰ πλείστης χαρῆς καὶ γενναίας
 ψυχῆς καὶ ἀνδρικοῦ φρονήματος διήρχετο ὁ λαμπρὸς οὗτος στρα-
 10 τός, καὶ πάντα τοῖς ποσὶν ὑπέτασεν τὰ τῶν Τούρκων φρούρια,
 ἄλλων καὶ σκυλευόν καὶ ἀφανίζων, ἕως καὶ τῆς Νικοπόλεως
 περάσαντες ἔφθασαν, καθάπερ ὕλη ἐπιτυχούσα φλογὶ ἰσχυρᾷ.
 εἶτα ὁ βασιλεὺς Σιγισμόνδος, καὶ ἐτέρως θέλων στρατηγήσαι
 κατὰ τοῦ Μπαγιαζήτη, πρέσβυν ἔστειλε λάθρα πρὸς τὸν βα-
 15 σιλέα κῆρ Μανουήλ καὶ τοὺς ἐτέρους αὐθέντας, οὓς προέφη-
 μεν, ἵνα ἐτοιμοὶ καὶ προπαρεσκευασμένοι οὗτοι ὧσι καὶ τὸν
 ἐχθρὸν τῆς πίστεως, εἰ δυνατόν, ἀφανίσωσι. αὐτοὶ τὸν και-
 ρὸν ὡς γῆ διψῶσα τὸν ἄμβρον ἐξ οὐρανοῦ ἀναμένοντες, τὸν
 πρέσβυν μετὰ χαρῆς δεξάμενοι τὰ πρὸς ἀνάγκην τοῦ πολέμου
 20 καὶ αὐτοὶ λαθραίως ἠτοίμαζον. ὁ Μπαγιαζήτης οὖν ἀκούσας
 τὴν τοῦ Σιγισμόνδου βασιλείως ἔφοδον εἰς λογισμοὺς οὐκ ὀλίγους
 καὶ φόβον ἐπέπεσε, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐτοίμως καὶ μετὰ
 βίας συναθροίσας καὶ καλῶς ἐτοιμάσας πρὸς τοὺς ἀντιπάλους
 ὤδεσε. φθασάντων δὲ τῶν στρατῶν ἐγγὺς τὸν πόλεμον ἀνῆ-
 25 ψαν οἱ Γερμανοὶ πρῶτον καὶ οἱ Γαλάται, καὶ συμπλοκῆς γε-

meum, quod in Bulgaria exerceo, haec esse arma apparatusque, quos vidi-
 sti.” Sigismundus rex haec quum audisset a legato, ex eo nuntio
 et arrogantia amerae gravem dolorem percepit; et confestim magno
 exercitu mercenario coacto et suis ipsius copiis instructis aliisque
 multis principibus auxilio vocatis, sine ulla mercede vel victu, prae-
 clarum hunc et generosi animi spiritusque plenum exercitum educit,
 qui omnia Turcarum castella capit, subicit, diripit, evertit, donec
 Nicopolim perventum est, velut silvam invadens flamma. tum Sigis-
 mundus rex, etiam aliunde Baiazetem bello lacessere cupiens, clam ad
 imperatorem Manuelem et reliquos principes, quos supra commemoravi,
 legatum misit, ut prompti et parati essent ad hostem hunc fidei fundi-
 tus, si possent, delendum. illi talem occasionem, ut sitiens terra aquam
 e coelo, exspectantes, legatum laetabundi exceperunt et bellum ipsi
 quoque occulte parabant. interim Baiazetes, Sigismundi regis adventu
 comperto, in varias cogitationes metumque incidit, et copiis suis
 prompte et strenue coactis ac bene instructis, adversus hostes profi-

νομένης διὰ κακοβουλίαν τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐσφάλησαν, καὶ τὸ πᾶν ἀπώλεσαν στράτευμα, καὶ φεύγοντες ἦσαν ἀμετάτρεπτοι. καὶ ἐν τῷ φεύγειν οἱ Τούρκοι πολλοὺς ἀπέκτειναν καὶ ἠχμαλώτιζον, οὐ μόνον ἀσῆμου καὶ στρατοῦ κοινῶς, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν περιφανῶν καὶ ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν αὐθέντων, 5 ἐν οἷς ἦσαν ὁ δούξ τῆς Μπουργουνδίας, ὁ κόμης τῆς Ἀβέρσας καὶ ὁ μέγας ἀρχιτρούκλιος τοῦ τῆς Φραγκίας ἡγὸς καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι περιφανεῖς καὶ ἐνδοξοὶ. μόλις δὲ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σιγισμόνδος μετὰ τοῦ πρωτεύοντος τὸν σταυρὸν φοροῦντος τῆς ἀδελφότητος Ῥόδου, ἀκάτιον μικρὸν τυ- 10 χόντες εὐρεῖν, ἐμβάντες τὸν Ἰστρον ἐπέρασαν καὶ τὴν σωτηρίαν ἐπορίσαντο. ὁ δὲ ἀμηρῶς πῶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν Β κερδήσας καὶ τῆς τοιαύτης θανμαστῆς νίκης περιτυχὼν ἀνεπίστωτος καὶ δόξης ἐμπλεος καὶ χαρῶς γενόμενος, καὶ ἰδὼν ὅτι ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουήλ καὶ οἱ ἕτεροι αὐθένται, περὶ ὧν 15 ἔφημεν, οὐ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ συμβάσεις ἃς εἶχον ἀναμεταξὺ ἐποίησαν, ἵνα αὐτῷ ἀκολουθήσωσι, καὶ ἐνωτισθεῖς τὰ ὅσα οὗτοι πάντες ἐβουλεύοντο κατ' αὐτοῦ, μάχην μεγάλην κατὰ τοῦ βασιλέως ἐκήρυξε, καὶ ἔλθων τὴν πόλιν διὰ ξηρῶς καὶ θαλάσσης ἀπέκλεισεν ἐν ἔτει 53, πολιορκῶν αὐτὴν παν- 20 τοιοτρόπως καιρὸν καὶ χρόνον πολύν.

6. Ἀβερσίας P 8. δὲ μετὰ βίας καὶ M 9. στρατὸν M
13. κερδήσας ἐπεριποιήσατο καὶ M 20. 5ω P 21. καιρῶ
καὶ χρόνῳ πολλῷ P

ciscebatur. quum sibi propinqui essent exercitus, Germani et Galli pugnam primi civerunt, et congressu facto, imprudentia res Christiana labefactata et exercitus universus dissipatus est. fugiebant sine respectu, et in fuga a Turcis multi occidebantur aut capiebantur, non obscurae solum et gregariae multitudinis, sed etiam ex ipsis claris et honoratis nobilibusque principibus, in quibus dux Burgundiae, comes Aversae et magnus architrucelinus regis Francorum aliique haud pauci clari et illustres viri fuerunt. quin aegre rex ipse Sigismundus cum magistro fratrum Rhodiensium crucem gestante, inventa parvula cymba, Istrum traiecit salutemque expedit. ameras omnibus eorum sarcinis potitus tamque admirabilem victoriam praeter opinionem consecutus, gloria et laetitia redundabat, quumque imperatorem Manuelem et ceteros principes, de quibus diximus, conventis, quae fecerant, ut se sequerentur, non stetisse videret, atque cumta audivisset, quae illi omnes adversus se moliebantur, grave bellum imperatori indixit, et anno mundi 6900 terra marique obsidione urbi admotā, diu eam omni modo oppugnavit.

15. Ἐν τῷ τοῦ καιροῦ ἐκείνου διαλήμματι ὁ Ἰωάννης ὁ τοῦ δεσπότου κύρ Ἀνδρονίκου υἱὸς καὶ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως κύρ Μανουήλ, περὶ οὗ πολλάκις ἐφημεν, ἐγγὺς ὑπάρχων πάντοτε ἐκ πολλοῦ τῷ ἀμηνῶ (καὶ σιτηρέσια μεγάλα εἶχεν 5 ἐξ αὐτοῦ, ἀκολουθῶν καὶ συνοδεύων αὐτῷ, καὶ οἰκιακὸς ἦν πάντοτε καὶ φιλούμενος), μαθὼν ὅτι τινὲς διέβαλλον αὐτὸν πρὸς τὸν ἀμηνῶν λέγοντες ὅτι "οὐκ ὀρθῶς φρονεῖ πρὸς σέ ὡς ἀμηνῶ ὁ Ἰωάννης, ἀλλ' ἐπίβουλος ἐστὶ· καὶ εἰ οὕτως οὐκ εἶχεν, ἢ πόλις καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ θεῖος αὐτοῦ ὑπέκυπτεν ἄν 10 καὶ ἐδουλώνατο," ἐνωτισθεὶς δὲ οὕτως τὰ γενόμενα καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ θρυλλούμενα, φοβηθεὶς τὸ ὄξυ καὶ ἀπότομον τοῦ Μπαγταζήτου, ἵνα μὴ τὴν ζωὴν κινδυνεύσῃ, ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν ἔφυγε καὶ πρὸς τὸν θεῖον καὶ αὐτοκράτορα ἔρχεται. ὃν ὁ βασιλεὺς καὶ θεῖος ἀσμένως ἐδέξατο ὡσπερ τι δῶρον πο- 15 λυτελές, καὶ κατεφιλήσε καὶ ἠγκαλίσατο αὐτὸν καὶ τὰ πρόποντα σιτηρέσια σημειωσάμενος ἔδωκεν αὐτῷ. ἡμερῶν οὖν παρελθουσῶν ὁ βασιλεὺς ἐβουλήθη ἐλθεῖν εἰς Ἰταλίαν καὶ τινα βοήθειαν αἰτῆσαι, λογιζόμενος τοῦ ἀπολαῦσαι τῆς βοήθειας, ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ ἀνθένται ὑπῆρχον ἢ αἰτία τοῦ ἀρῶν 20 τὸν ἀμηνῶν τὴν μάχην κατὰ τῆς πόλεως, ἣν ἐποίησε καὶ ποιεῖ ἔνεκεν τοῦ ἀπεσταλμένου παρ' αὐτῶν πρέσβεως, ὡς εἴπομεν, δι' οὗ τὴν ὁμοφωνίαν ἐποίησαν ἵνα ὧσι πάντοτε κατὰ τοῦ ἀμηνῶ καὶ ὁ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου βοηθὸς ἔσται, καὶ ἀλλή-

4. καὶ om P 12. τῇ ζωῇ P: cf. p. 63, 23.

15. Fa tempestate Iohannes, Andronici despotae filius et imperatoris Manuelis ex fratre nepos, de quo saepe verba fecimus, e longo inde tempore apud ameram assiduus, a quo victum habebat largum, quem sequebatur comitabaturque quacunque, et cui semper in familiarissimis et intimis erat, postquam apud ameram a quibusdam se accusari sensit, qui eum Baiazeti non bene velle, sed struere insidias dicebant: id enim nisi faceret, aiebant, urbem et imperatorem, patrum eius, in officio futurum fuisse et servitio: haec igitur et quae alia de eo circumferebantur postquam audivit, propter acre et praeceps Baiazetis ingenium vitae suae timens, nocte quadam aufugit et recepit se ad patrum imperatorem is eum cupide, tanquam munus aliquod pretiosum, osculo et amplexu excepit, victumque idoneum ei praebere iussit. interiectis aliquot diebus, imperator subsidia petitum in Italiam proficisci decrevit ea nacturum se esse propterea confidebat, quod eius ipsius regionis principes in causa erant, cur ameram bellum adversus Cpolim susceperat: quod is fecerat faciebatque propter legatum, ut docuimus, ab illis missum, cuius opera pactionem inierant, ut ameram semper ad-

λοις συναρωγεῖν. καὶ ἐν τῷ μέλλειν ἐξιέναι τὸν βασιλέα ἐκ
 φῆς πόλεως, τὸν ἀνεπιὸν αὐτοῦ κύρ Ἰωάννην καταλιπὼν ἵνα
 διοικῆ καὶ κυβερνᾷ τὴν πόλιν καὶ ἀντιμάχηται τοῖς ἐναντίοις, ὁ
 δὲ βασιλεὺς τὴν δόσποιναν καὶ σύζυγον λαβὼν καὶ εἰς Πελοπόν-
 νησον ἐλθὼν ἐν τῇ Σπάρτῃ ἐγγὺς τοῦ ἀδελφοῦ κύρ Θεοδώρου 5
 ταύτην εἴασεν ὁ δὲ ἐν Ἰταλίᾳ ὄδευει. φθάσας οὖν ὁ βασιλεὺς ἐν
 Ἐνετίᾳ κάκειθεν πρὸς τὸν δούκα Μεδιολάνων ἐλθὼν παρὰ τοῦ
 δονκὸς μετὰ τιμῆς μεγάλης καὶ δαυιλείας ἔτι δὲ καὶ δορυφορίας
 ἐδέχθη, καὶ ἵππους καὶ στρατιώτας πολλοὺς δώσας αὐτῷ ἵνα
 πρὸς τὸν ῥῆγα Φραγκίας ἔλθῃ, ἐπαγγελιάμενος ὁ δούξ τῷ 10
 βασιλεῖ, εἰ καὶ οἱ ἕτεροι ὁμοφρονήσωσι, καὶ αὐτὸς ὁ δούξ
 ἰδίως καὶ αὐτομάτως ἔλθῃ καὶ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ Ῥωμαίων
 ἀρχῇ βοηθήσῃ καὶ μὴ εἴσῃ κινδυνεύουσαν. ἐλθὼν οὖν ὁ
 βασιλεὺς καὶ πρὸς τὸν ῥῆγα Φραγκῶν εὔρεν αὐτὸν ἐν ἀσθε-
 νεΐᾳ βαρυτάτῃ ἔχοντα καὶ ἔξω φρενῶν ὑπάρχοντα· καὶ οἱ 15
 σύμβουλοι αὐτοῦ οὐκ εἶχον τι ἀποκριθῆναι μόνοι. ὁ μὲν
 βασιλεὺς ἄπρακτος ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανέστρεψεν
 ἐπὶ ἔτους ἀνέ Σεπτεμβρίου 1405.

15 16. Ἐν τούτῳ τῷ ἔτει ὁ ἀμηρῶς Μπαγιαζήτης κατὰ
 τῆς Πελοποννήσου τὸν Γιακούπ - πασιᾶν καὶ τὸν Βρενάζην 20
 ἔστειλε μετὰ στρατοῦ χιλιάδων πεντήκοντα· καὶ ἐν τῷ ἀπέρ-

8. δορυφορίας M 10. βασιλέα P 11. ὁμοφρονήσωσι P 12.
 καὶ τῷ — κινδυνεύουσαν | κινδυνεύουσαν τὴν πόλιν τὴν περιπα-
 νῆ καὶ ὠραίαν καὶ τῶν πόλεων βασιλεύουσαν βοηθήσαι P 20.
 βρενέζην στείλας M 21. ἐπανέρχεσθαι M

versarentur et mutuo sibi opem et auxilia praestarent. habiturus ex
 urbe imperator, Iohannem ex fratre nepotem ad eam interea regen-
 dam et impetum hostium propulsandum reliquit. ipse cum imperatrice
 coniuge in Peloponnesum profectus, Spartae eam apud Theodorum
 fratrem deposuit et Italiam versus processit. primum Venetias venit;
 inde ad ducem Mediolanensium perrexit, qui eum honorificentissime
 atque magno cum sumtu et cum satellitibus excepit, eidemque equi-
 tum peditumque magnam comitatum ad regem Francorum dedit, pol-
 licitus, si ceteri consentirent, semet illi et imperio Romano sua
 sponte auxilio venturum ac discrimen depulsurum esse. ad regem Fran-
 corum quum venisset, morbo gravissimo eum conflictantem et mentis
 impotem reperit; nec habebant consilarii eius, soli quod illi respon-
 sum darent. itaque re infecta imperator Cpolim rediit, anno 1405,
 mensis Septembris die 13.

16. Eodem anno Baiazetes ameras Giacup-pasianem et Brenazem in
 Peloponnesum cum exercitu quinquaginta millium misit: qui et in ipso
 itinere et in Peloponneso multis incommodis, calamitatibus ac servitiis

γεσθαι αὐτοὺς ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ἔνδον τῆς Πελοποννήσου φθιά-
 σατες πολλὰ κακὰ καὶ δεινὰ καὶ ἀνδραποδισμοὺς τοῖς Χρι-
 στιανοῖς ἐπέθηκαν, καθὼς ἐν ὀλίγῳ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ Μπα-
 μιζήτου ῥηθῆσεται. ὁ δὲ δεσπότης κύρ Θεόδωρος θεωρῶν
 5 τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα ὅτι οὕτως κακῶς διέκειντο, καὶ
 τὴν πόλιν τοσοῦτον καιρὸν κινδυνεύουσαν ἀποκεκλεισμένην καὶ
 στενοχωρουμένην ὑπὸ λιμοῦ πολλοῦ, ὁμοίως καὶ τὸν τῆς Πε-
 λοποννήσου πόλεμον, καὶ βλέπων ὅτι οὐδεὶς τῶν Χριστιανῶν
 αὐθέντων ἤθελεν αὐτοῖς βοηθῆσαι, καὶ ἀπορηθεὶς ὄλωσ, πε-
 10 ράσας ἐν τῇ Ῥόδῳ μετὰ τριήρεως τὴν τῆς Σπάρτης ἀρχὴν
 ἐπεπωλήκει τῇ ἀδελφότητι τοῦ προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰω-
 ἀννου. στείλαντες οὖν ἡ ἀδελφότης τινὰς τῶν σταυροφόρων
 ἐν τῇ Σπάρτῃ ἵνα ἐγκρατεῖς τῆς ἀρχῆς ὡς κύριοι καὶ δεσπόται
 γενήσωνται, ὁ λαὸς ὡς εἶδεν αὐτοὺς καὶ ἤκουσε τὰ γενό-
 15 μενα, ὥρμησαν μετὰ ξύλων καὶ πετρῶν μετὰ θυμοῦ δραμόν-
 τες, ἵνα τοὺς ἀπεσταλμένους σταυροφόρους ἀποκτείνωσι. ὁ
 δὲ ἀρχιερεὺς τοῦ τόπου σταθεὶς καὶ ὁμιλήσας, ἵνα μὴ τοι-
 αύτη ἀταξία γενήσῃται, ἐδυσώπει τὸν λαόν, καὶ πειθόμενοι
 τοῖς τούτου λόγοις τοῖς σταυροφόροις τριῶν ἡμερῶν διορίαν
 20 ἔδωσαν, ἵνα ἐκ τῶν ὁρίων τῆς Σπάρτης μετὰ εἰρήνης ἀνα-
 χωρήσωσιν· εἰ δὲ ἄλλως πράξωσιν, αὐτοὶ ὄψονται. ἰδόντες
 οὖν οὗτοι ὅτι οὐδὲν κατώρθουν ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος καὶ
 σκάνδαλα ἐγίνοντο καὶ τὴν ζωὴν μάλιστα ἐκινδύνευον, ἐγερ-

3. ἐποίουν P 6. κινδυνεύουσαν om M 8. βλέπων] κακὸν
 θεωρῶν M 11. ἐμπεπωλήκει infra 17. τοῦ τόπου om M
 19. λόγοις καὶ δημηγορίαις τοῖς P

Christianos affligerunt, ut paulo infra in vita Baiazetis narrabitur. Theo-
 dorus despota, quum rem Romanam tam male affectam et urbem tam diu
 periclitantem, obsessam et gravi fame oppressam, deinde Peloponne-
 sum bello vexatam, et Christianorum principum nullum sibi auxi-
 liaturum videret, omni spe abiecta, una triremi Rhodum traiectus,
 Sparta principatum societati Iohannis prophetae et baptistae vendidit.
 misit ea societas Spartam crucigeros aliquot ad eam provinciam occu-
 pandam et sibi vindicandam ut dominis. quibus incolae conspectis et
 auditis, quae acta essent, hortante iracundia, cum clavis et saxis ad
 eos occidendos procurrunt. at superveniens et intercedens eius regio-
 nis episcopus, ne tales turbae orirentur, obiurgabat multitudinem,
 quae dictis eius obsecuta, trium dierum spatium crucigeris concessit,
 quo e Sparta finibus quiete excederent. si secus fecissent, ipsos ex-
 perturos, quo ea res evasura esset. illi, quum nihil se efficere, sed
 turbas ac tumultus excitari atque vitam suam in discrimen adduci vi-

θέντες ἐπανέστρεψαν οἴκαδε. οἱ δὲ Σπαρτιῦται τὸν πρόεδρον αὐτῶν καὶ δοῦκα ἐπήφισαν εἶναι, καὶ πολιτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἤθελον κρίνεσθαι καὶ κυβερνᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ δεσπότης κύρ Θεόδωρος ὡς εἶδε τὰς ἐλπίδας ψευθείας, τὰ χρήματα ἃ ἔλαβε τῇ ἀδελφότητι ἐκτίνας ὀπισθεν, εἰς 5 Σπάρτην ἐν τῇ αὐτοῦ ἀρχῇ θέλων ἐλθεῖν, οὐκ ἤθελεν δεχθῆναι αὐτὸν ὁ δῆμος, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ὕβρεσιν ἐπέπλυνον. καὶ πολλῶν λόγων γενομένων καὶ σκανδάλων τέλος ἐμεσίτευσεν ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ πάλιν ἐδέχθησαν καὶ ἔστρεψαν αὐτὸν εἶναι ὡς καὶ τὸ πρότερον. πλὴν πρὶν τοῦ τὴν κατοχὴν λαβεῖν αὐ- 10 τὸν συνθήκας μετὰ ὄρκων συνέστησαν, ἵνα μὴ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνδυμηθῇ ὅσα ἐποίησαν.

17. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπὶ ἔτους . . . , δι' ἣν αἰτίαν εἰρήκαμεν, καὶ ὁ δεσπότης κύρ Ἀνδρόνικος τὴν Θεσσαλονίκην τῇ τῶν Ἑνετῶν γερουσίᾳ ἐμπεπωλόκει διὰ φλωρίᾳ 15 χιλιάδας πενήκοντα.

Ἡ δὲ ἐλευθερία τῆς πόλεως ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ οὕτως γέγονεν. ἀκούσας ὁ ἀμηνῶς ὅτι ὁ Ντεμίρης ὁ βασιλεὺς Σκυθῶν καὶ Μασσαγετῶν ἔρχεται κατ' αὐτοῦ ἵνα μετὰ στρατοῦ μυριαριθμοῦ πόλεμον συνάρῃ, θέλων καὶ μὴ βουλόμενος τὴν 20 πολιορκίαν καὶ τὸν πόλεμον καὶ ἀποκλεισμόν τῆς πόλεως ἔλυσεν, καὶ ἀγάπην μετὰ τοῦ βασιλέως ἐποίησε μεθ' ὄρκων, καὶ ἐν

2. εἰς δοῦκα P	4. ψευδοῦναι M	5. τὰ χρήματα ἀπέδωκε καὶ θέλων ἐλθεῖν ἐν τῇ Σπάρτῃ οὐκ P	11. μηκέτι M	12. τὰδε ποιῆσαι P
	13. Ἐν — πενήκοντα om P	19. καὶ Μασσαγετῶν om P	20. μυριαριθμῆτου πολλοῦ M	

derent, castris motis, domum redierunt. Spartani episcopum etiam praesidem suffragiis constituerunt et ab eo rem suam tam civilem quam ecclesiasticam administrari voluerunt. Theodorus, quum se spe falsum esse vidisset, pecunia, quam acceperat, societati restituta, Spartam in provinciam suam rediturus, non recipiebatur a populo, sed exagitabatur conviciis. post multos tandem sermones et tumultus, conciliante episcopo, eum recipiunt et pristinum obtinere gradum patiuntur. priusquam tamen restitueretur, sacramentis eum obstrinxerunt, ne unquam memor esset, quae fecissent.

17. Illo tempore, anno . . . propter eam, quam commemoravimus, causam, etiam Andronicus despota Thessalonicam Venetorum senatui quinquagenis florenorum millibus vendidit.

Urbs obsessione hoc modo liberata est. ameras, audito, Demirem, Scytharum et Massagetarum regem, cum innumeris copiis contra se proficisci, quamvis invitus, tamen obsidionem et oppugnationem urbis solvit, atque pace cum imperatore facta et sacramentis confir-

τῇ Ἀσίᾳ περάσας τοῦ δεχθῆναι τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἔφοδον τοῦ Ντιμῶρη τὸν στρατὸν ἡτοίμαζεν.

18. Ἐπὶ τῆς βασιλείας λοιπὸν τοῦδε τοῦ αὐτοκράτορος Β
 κὺρ Μανουήλ, ἐν τῷ ἀποκλεισμῷ τῆς πόλεως, τῷ τότε καιρῷ
 5 ἐγεννήθη ἐγὼ ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου 539, Ἀύγουστου λ',
 ἀγεννήθη δὲ διὰ τοῦ Θείου βαπτίσματος ὑπὸ τῆς δσιωτά-
 τῆς μητρὸς ἁγίας Θεωμαΐδος, περὶ ἧς ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ
 καὶ ἀρμόζοντι διηγησόμεθα τάλῃθές. ἀφ' οὗ δὲ τοῦ δεκάτου
 10 αἰῶν καὶ μνήμης ἀξίον βούλομαι διηγήσασθαι. λέγω δὲ ἐν
 πρώτοις περὶ τῆς εἰς τὴν δύσιν ἀφίξεως τῶν πέντε υἱῶν τοῦ
 ἀμῆρᾶ τοῦ Μπαγιαζήτου, ἧγουν τοῦ Μουσουλμάνου, τοῦ Μωσῆ,
 τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Μεμετή καὶ τοῦ Ἰωσοῦφ, οἱ ἐγεγόνει Χριστιαν-
 15 λέως κὺρ Ἰωάννου ἐν τῇ Θεσσαλονικῇ καὶ τῆς ἐλεύσεως ἐκεῖσε
 τοῦ βασιλέως κὺρ Μανουήλ καὶ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τῆς τοῦ
 υἱοῦ αὐτοῦ δεσπότητος κὺρ Ἀνδρονίκου ἐκεῖ ἀποκαταστάσεως,
 καὶ τοῦ θανάτου τοῦ δεσπότητος κὺρ Θεοδώρου τοῦ πορφυρο-
 γενήτου εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν ἧγουν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ
 20 τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κὺρ Μανουήλ ἐν τῇ Πελο-
 ποννήσῳ ἐλεύσεως. καὶ τὸν θάνατον τοῦ ἀμῆρᾶ Μουσουλμά-

2. ἐτοιμάζων M. caput autem 18 cum hoc coniungit P, omisso
 summario 3. 18.] Πῶς ἐγεννήθη ὁ Φραντζῆς ὁ καὶ συγγρα-
 φεύς τοῦ παρόντος βιβλίου. M 5. ἐγὼ τῆς βασιλείας αὐτοῦ
 ἔτει ἀπὸ δὲ τοῦ κόσμου γενέσεως 539 M 8. δὲ τοῦ om P
 9. ἔκτου] ἐκ τῶν P 13. τοῦ μεμετέ τοῦ Ἰεσαί P 14. περὶ
 om M 16. καὶ τοῦ υἱοῦ P 17. δεσπότητος om P 19.
 ἦτοι P ἐν τῇ Σπάρτῃ M

mata, in Asiam traectus, ad excipiendos impetus Demiris exercitum parabat.

18. Ceterum regnante hoc imperatore, Manuele domino, dum urbs obsidetur, ego in lucem editus sum, anno ab orbe condito 6909, die Augusti tricesimo. regeneratus sum per sacrum baptisma opera venerabilis matris Thomaidis, de qua loco opportuno ad veritatem referam. a decimo autem anno ad octogesimum sextum quae acciderint multae et memorabiles calamitates, enarrabo. dicam primum de quinque Baiazetis amerae filiiis in occidentem traectis, Musulmano, Mose, Iessai, Mehemete et Iosupho, qui Christianus factus Demetrius appellatus est, de imperatore Iohanne Thessalonicae mortuo, et Manuele imperatore, filio eius, illuc profecto, et eius filio, Andronico despota, ibidem restituto, de Theodoro porphyrogenito despota Lacedaemone sive Spartae extincto, et de imperatore Manuele, fratre eius, profecto in Peloponnesum; deinde exponam, quomodo

νου παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μωσῆ διηγῆσομαι, καὶ περὶ τῆς
 τριέτους μάχης αὐτοῦ δὴ τοῦ Μωσῆ μετὰ τοῦ βασιλέως κύρ
 Μανουήλ, καὶ τῆς περὶ τὰ μέρη τῆς Λαρίσσης ἐκτυφλώσεως
 Ὁρχάνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Μουσουλμάνου παρὰ τοῦ Θείου αὐτοῦ
 Μωσῆ, καὶ τῆς ἐλεύσεως ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς εἰς τὴν δὲ-5
 σιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μεεμέτη τοῦ καὶ Κυρίτζη, καὶ
 τῆς ἀποστροφῆς εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ πάλιν ἐλεύσεως αὐ-
 τοῦ διὰ τῆς πόλεως ἐν τῇ Θράκῃ ἤτοι ἐν τῇ Εὐρώπῃ,
 καὶ τῆς νίκης αὐτοῦ. καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μωσῆ εἶπω, ἔτι
 δὲ καὶ τοῦ δευτέρου υἱοῦ τοῦ βασιλέως κύρ Μανουήλ, τοῦ 10
 πρὸ τοῦ Κωνσταντίνου, τὸν θάνατον ἐν τῇ Μονεμβασίᾳ.
 ἀλλὰ καὶ περὶ δύο θυγατέρων αὐτοῦ, καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ
 ἀθνετοπούλου κύρ Μιχαήλ, καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὑπὸ
 λοιμώδους νοσήματος. ὁμοίως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ τζελεπῆ
 κύρ Δημητρίου τοῦ υἱοῦ τοῦ σουλτὰν Μπαγιαζήτη καὶ ἀδελ- 15
 φου τοῦ ἀμηρᾶ Μεεμέτη· αὐτὸς δὲ γενόμενος Χριστιανός,
 ὡς πρὸ ὀλίγον ἔφημεν, καὶ τῷ Θεῷ βαπτίσματι ἀνεγεννήθη,
 καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἀμηρᾶς Μεεμέτης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
 πλεῖστα σιτηρέσια ἔδωσαν αὐτῷ, ζήσας μετὰ τὸ βαπτισθῆναι
 ἕτη ἑπτὰ πρὸς κύριον ἐξεδήμησε. καὶ περὶ τῆς γεννήσεως 20
 τοῦ ἀθνετοπούλου κύρ Θωμᾶ. ταῦτα μὲν διὰ τὸ τῆς ἡλι-
 κίας μου ἐντελὲς καλῶς καὶ ἀκριβῶς εἰδότης μου· τὰ δὲ

3. Λαρίσσου M 6. μεχεμέτ P 7. ἐπιστροφῆς P 10. τοῦ
 πρὸ τοῦ om P 16. μεχεμέτ καὶ τῷ ἀνωτέρῳ Ἰωσήφ τῷ γε-
 νομένῳ Χριστιανῷ, ὡς P 17. ἀναγεννηθέντι ὁ P 18. με-
 χεμέτης P 19. ὁς ζ. P 20. περὶ om P 21. μὲν] δὲ MP
 22. ἀτελὲς οὐ καλῶς M

Moses Musulmano amerae fratri suo mortem intulerit, cum Manuele
 imperatore per tres annos bellum gesserit et circa Larissam excaca-
 verit Orchanem, Musulmani filium; quomodo huius frater Mehemetes,
 qui etiam Cyritzis appellatur, ex oriente in occidentem transierit,
 inde redierit in orientem, et rursus trans urbem in Thraciam
 vel Europam traiectus, reportaverit victoriam. tum obitum Mosis ex-
 plicabo, et filii secundi Manuelis imperatoris, qui Constantinum
 praecessit, mortem, qua is Monembasiae decessit. dicam etiam de
 duabus filiis eius, atque Michaelis principis natali ac morte pestilentia
 ei allata. item mortem atlingam Demetrii Tzelepis, Baiazetis sul-
 tani filii, et Mehemetis amerae fratris, qui Christianus factus, ut
 paulo ante monuimus, et sacro baptisate regeneratus, ab impera-
 tore et fratre Mehemete amera magna salaria accepit, et annos se-
 ptem postquam baptizatus erat, ad dominum concessit; dicamque de
 Thomae principis natali: atque haec quidem propter aetatis maturi-
 tatem bene et accurate doctus; quae autem ante me natum facta nar-

πρὶν τῆς γεννήσεως τῆς ἐμῆς ὅσα εἰρήκαμεν, τὰ μὲν ὑπὸ
 αἰσιόπιστων καὶ σοφῶν συγγραφέων γεγραμμένα μέρος εἶδο-
 μεν, τὰ δὲ ὑπὸ ἀρχόντων τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ βουλῆς
 καὶ τῆς συγκλήτου σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ γηραιῶν ἀκούσα-
 5 μεν. καὶ πῶς σιγῶν παραλείπω.

19. Τῇ δὲ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ ρθι' ἔτους
 ὁ Ντεμίρης ὁ βασιλεὺς Μασσαγετῶν καὶ Περσῶν καὶ βορείων
 Σκυθῶν τὸν ἀμνηρᾶν Μπογιαζήτην ἠχμαλώτισε καὶ τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μωσῆν καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους ἄρχον-
 10 τας τῆς αὐλῆς αὐτοῦ, καὶ πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ διεσκέδασεν. 16
 ἀλλὰ ποῦτος ἦν αὐτός καὶ πῶς ὁ βασιλεὺς Ντεμίρης, οὗτος μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς
 καὶ τὸ ἔθνος τοῦτο τῶν Μασσαγετῶν καὶ Σκυθῶν Τούρκων
 πέραν Ἀράξου τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἀνατολὰς τὴν οἰκισίαν ἔχου-
 15 σιν, εἰσι δὲ γένος λίαν τοξικώτατοι καὶ κακοξενώτατοι, ἔθνος
 δὲ μέγα καὶ πολὺ καὶ ἄλκιμον, παρ' οἷς Κῦρος ἐκεῖνος ὁ μέ-
 γας βασιλεὺς ποτε καιρῷ κύκει' ἐτελεύτησεν βασιλευούσης
 Ντεμίριδος. αὕτη δὲ ἡ βασιλὶς Ντεμίρις μετὰ τὸ ἀποκεφα-
 λίσαι τὸν Κῦρον τὴν κεφαλὴν εἰς ἀσκὸν οἴνου ἐπέβαλε, καὶ
 20 καταπατοῦσα τὸν ἀσκὸν καὶ τὴν τοῦ Κῦρον κεφαλὴν ἔλεγε
 "ἀκόρσατε Κῦρε, κορέσθητι." εἰσι δὲ οὗτοι οἱ Μασσαγῆται
 γένος πάνυ ἀγριώτατον, καὶ ἐν τῷ ἵππευεῖν ἀγαθώτατοι καὶ

1. ὅσα om M, εἰρηται P 5. σιωπᾶν M 6. 19.] δέκα-
 τον ὀγδοον P 11. πῶς — οὖν] ποῦ M 14. ἀρξου pr P, τά-
 ναῖν margo 15. κακοξενώτατοι M. an κακοξενεώτατοι? 17.
 καιρῷ ἐβασίλευσε κάκει P 19. κύρον οὗ τὴν P

ravi, ea partim a fide dignis et eruditis scriptoribus memoriae pro-
 dita didici, partim ex proceribus aulae imperatoriae et viris sena-
 torii ordinis sapientibus ac prudentibus aenibusque audiui, quae silen-
 tio praetereunda non putavimus.

19. Die vicesimo octavo mensis Iulii anni 6910 Demires, Mas-
 sagetarum, Persarum et Scytharum septentrionalium rex, Baiazetem
 ameram cum uxore et filio Mose aliisque aulae optimatibus non pau-
 cis cepit, totumque eius exercitum dissipavit. at enim qualis et ille
 et Demires rex fuerit, ne omittamus exponere. hic igitur atque po-
 pulus eius, Massagetae et Scythae Turcae, trans Araxem fluvium
 orientem versus sedes habent, gens sagittandi peritissima et hospiti-
 bus infestissima, late se porrigens, frequens et strenua, quae quon-
 dam Cyrum, magnum illum regem, occidit, Demiride regina. haec ca-
 put Cyri amputatum in utrem vino impletum demersit, deinde utrem
 cum capite conculcans "insatiabilis, inquit, Cyre, satiare." Massage-
 tae sunt longe barbarissimi, equites velocissimi, latrones maxime ra-

πεζοὶ ληστρικώτατοι. ἐν δὲ ταῖς μάχαις καὶ ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς τοιοῦτοῖς χρῶνται ὅπλοις ἤγουν μαχαίραις καὶ θώραξι καὶ τόξοις καὶ σάγαις χαλκοῖς. τὰ δὲ ἐνδύματα αὐτῶν καὶ αἱ ζῶναι ὑπάρχουσι χρυσαῖ, καὶ διαδήματα ἐν ταῖς μάχαις ἔχουσιν. οἱ δὲ Ἴπποι αὐτῶν χρυσοχάλινοι, μασχαλιστῆρες δὲ 5 χρυσοῖ καὶ τὰ πληκτρα. καὶ ὁ σύμπαρ βίος αὐτῶν αὐθέκαστος μὲν, σκαιὸς δὲ καὶ ἄγριος καὶ πολεμικὸς ὑπάρχει πάντοτε. καὶ οὕτως τὰ τῶν Μασσαγετῶν καὶ τοῦ Ντεμίρη αὐτοῦ βασιλέως ἢ πολιτεία καὶ ὁ βίος ἔχει.

Καὶ τούτους ἀφέντες πρὸς τὸν ἀμνηρᾶν Μπαγιαζήτην 10 ἐπανέλθωμεν καὶ τοὺς προγόνους αὐτοῦ, πόθεν κατάγονται, καὶ τίνα τὰ ἔργα καὶ ἀνδραγαθήματα αὐτῶν κατ' ἐπιτομὴν διηγησώμεθα.

Οὗτος ὁ ἀμνηρᾶς Μπαγιαζήτης ἦν πέμπτος αὐθέντης τοῖς κυριεύσασιν ἐκ τοῦ τῶν Ὀθμανλίδων γένους· ὁ Ἐρτογρού- 15 λης γὰρ ἦν ὁ πρῶτος, υἱὸς τοῦ Γου. περὶ ὧν μὲν πολλοὶ καὶ ἑτέροις ἐξιστορήθη, καὶ διαφορὰς εἰλήφασιν ἀλλήλων, ἀλλ' ὡς εἶδον καὶ ἤκουσαν ἕκαστος, οὐ συνεφώνησαν· ὁμοῦ οὕτως καὶ ἡμεῖν καλῶς ἐφάνη καὶ ἐκρίναμεν ἱστορῆσαι ἔτι τὰ ὅσα ἐκ μακρᾶς ἀκοῆς ὑπὸ σοφῶν ἀνδρῶν ἐμάθομεν καὶ ὅσα 20 ἐγγράφως περὶ τῆς γενεαλογίας ταύτης εἶδομεν.

3. καὶ σαγάρει καὶ σάγαις χαρικοῖς παίκοις P 6. ἀνδ' ἕκα-
στον P, αὐθεντικῶς margo 9. ὑπάρχει P 11. ἀπογό-
νους P 14. μπαγιαζήτης om P 15. οἰθουμαλίδων M ἐρ-
τογρούλλης M 16. ὁ om P γῶν P 17. εἰς ἀλλήλους
P, omissis ἀλλ' ὡς — συνεφώνησαν 19. καλὸν ἔδοξεν P

paces. in bello et pugnis armis hisce utuntur: machaeris, loricis, arcubus, sagis aeneis; eorum vestimenta et cingula aurea sunt; in proelia coronati procedunt. equorum frena, cincta pectoralia et scuticae item ex auro. universa eorum vita simplex quidem, sed rigida, ferox et militaris semper. talis igitur Massagetarum et Demiris, eorum regis, conditio et vivendi ratio.

His missis, ad Baiazetem ameram et maiores eius praevertamur, unde originem ducant et quae eorum facinora et res fortiter gestae fuerint, paucis dicturi.

Baiazetes ameras princeps quintus erat ex regia Othmanidarum familia. primus enim Ertogrulus erat, filius Gul. de his quum multi alii scripserint, sed valde in diversa abeant dissentiantque, quandoquidem singula ut quisque viderat et audierat, ita narrarunt; tamen idem mihi quoque placuit, atque constitui, quae ex longinqua fama de eorum genere aut a viris doctis didicissem aut litteris invenissem consignata, exponere.

20. Ὁ ἄναξ Ἰωάννης ὁ Κομνηνὸς τινὲ καιρῶν ἐν τῇ ἐφίρᾳ εὐρισκόμενος κατὰ τὰ μέρη τῆς ἐπαρχίας τῆς Νεοκαισαρείας πόλεως, μαχόμενος μετὰ τῶν Περσῶν καὶ τοῦ Ἰκονίου σουλτάνου, καὶ πολλὰ φρούρια τῶν Περσῶν ὑφ' αὐτὸν ἐποίησαστο· εἶχε δὲ μεθ' αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ, υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ ἀδελφοῦ. ἡμέρας δὲ πολλὰς διατρέβον τὸ στρατόπεδον ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι, καὶ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ περὶ ἵππων ἐσπάνιζον διὰ τὸν τόπον λυκρὸν καὶ κρημνώδη εἶναι, καὶ τὸ κλίμα ἐκείνο ψυχρεῖον καὶ δριμύτατον ἦν. τότε καὶ χειμῶνος ἐπιγενομένου οἱ ἵπποι πλεῖστα ἐσαθρῶσαντο. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν τῶν ἵππων μεθοδεύων κυλλότητα, περσιῶν τὸ στρατεύμα τὰ εὐγενῆ τῶν ὀχημάτων συνέλεγε, καὶ ταῦτα διδοῖς Ῥωμαίοις τε καὶ Ἰταλοῖς καὶ ὅποσοι κοντοφόροι εἶδενσαν δεξιόστροφοι, ἐπιστάμενος δὲ αὐτῶν ἀνθίστασθαι τοῖς πολεμίοις καὶ ἀντιμάχεσθαι. καὶ ταῦτα ὁ βασιλεὺς μεθοδεύων, καὶ συμπλοκῆς μελλούσης γενέσθαι, ἵππότην ἐπίσημον ἐξ Ἰταλίας ὀρμώμενον ἔφιππον θεασάμενος παρεστῶτα πεζόν, Ἰωάννην τὸν ἀνεψιὸν ἐκέλευσεν ὑποβῆναι τοῦ Ἀραβικοῦ ἵππου τούτου ἐφ' οὗ

1. 20.] δέκατον ἔννατον et sic porro P qui hic addit γνώμαι διάφοροι περὶ τοῦ πόθεν κατάγεται τὸ τῶν Ὀτμανλήδων γένος ποικιλοτρόπως P. at M διάφοροι ἱστορίαι περὶ τοῦ τῶν Ὀτμανλήδων γένους πόθεν κατάγεται ποικιλοτρόπως. 2. τῆς ἐπαρχίας et πόλεως om P 3. τοῦ τοῦ P 6. ἡμέραις δε πολλοαῖς P 10. ψυχρὸν P 11. ἐθρῶσαντο P 12. κυλλ.] Ἐλλειψιν P περσιῶν P, περὶ ὧν M 14. ὅποσοις κοντοφόροις εἶδενσαν, δεξιόστροφοῖς ἐπισταμένως δοράτια, ἀνθιστάτους πολεμίους καὶ παρέχειν καὶ ἀντιμάχεσθαι M 16. τοῦ βασιλέως μεθοδεύοντος M 17. ὀρμημένον?

20. Iohannes Comnenus imperator, in oriente quondam in praefectura Neocaesareae urbis cum Persis et sultano Iconii bellans, multa iis castella eripuit. habebat secum Iohannem, Isaacii sebastocratoris, fratris sui, filium. quum exercitus die in locis illis moraretur, res necessariae quum reliquae, tum equos pabulum deficiebat, propter solum gracile et saxosum, atque, ingruente hieme, propter coeli frigus et asperitatem summam, equi maxime conficiebantur. quorum perniciem imperator ita subvenit, ut exercitum obiens generosos deligeret eosque praeberet Romanis et Italis et quotquot perite hastas versabant, hominum opera hostibus obviam ire et resistere se posse confusus. haec ille administrans, quum proelium commissurus, equitem insignem, ex Italia advectum, peditem adstare vidisset, Iohannem de Arabico equo, cui is insidebat, descendere eumque Italo tradere iussit. Iohannes, elati et supra modum ferocis animi, imperatoris et patris imperio repugnat, sermone audacior oblocutus. verum quum diu illi

Β ἦν ἐποχούμενος, καὶ δοῦναι αὐτὸν τῷ Ἰταλῷ. ὁ δὲ φρονη-
 ματίας ὧν καὶ γαῦρος πλέον τοῦ δέοντος τῷ τοῦ βασιλέως
 καὶ θείου ἀντέστη κελεύσματι, ἀνθαδεστέραν τὴν ἀντίρρησιν
 ποιησάμενος· μὴ ἐπὶ πολὺ δὲ ἔχων ἀνθίστασθαι τῷ θείῳ
 καὶ βασιλεῖ (ἐώρα πρὸς ὄργην γὰρ ἐπιβράζοντα) ἄκων καὶ 5
 μὴ βουλόμενος τὸν ἔκπον τῷ Ἰταλῷ δίδωσι, μετακελητίσας
 εἰς ἕτερον ὄχημα. αὐτὸς ἀθυμίας πλήρης καὶ βράζων θυμῷ
 ἄντικρυς γεγόμενος, φυγῶν πρὸς Πέρσας ἀντόμολος γίνεται.
 ὃν καὶ ἀσμένως καὶ ἀσπασίως προσεδέξατο ὁ ἀμηρᾶς καὶ πάν-
 τες οἱ βάρβαροι· καὶ τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν ἐξομοσάμενος 10
 ἀντὶ Ἰωάννου Τζελεπῆς ὠνόμασται, καὶ τινα ὀνόματι Κα-
 μερῷ τοῦ ἀμηρᾶ θυγατέρα γυναῖκα ἔλαβε, καὶ προίκα ἔδω-
 σεν αὐτῷ τόπους καὶ χώρας καὶ πόλεις καὶ χρήματα πολλά.
 ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας οὐκ ἀμέθεκτος καὶ ἐν
 τῷ λέγειν τῇ Ἀραβικῇ διαλέκτῳ ἰκανώτατος. ἦν δὲ καὶ φι- 15
 λοδωρότατος καὶ δαυμιλῆς ὁ νέος, ὃ πᾶσιν ἀρεστόν ἐστι, καὶ
 μᾶλλον τοῖς βαρβάροις, καὶ ἄλλως κοινωνικῶς τὸ ἦθος τοῖς
 ὑπ' αὐτὸν παρεχόμενος, ἥδη κράτιστον τοῖς στρατηγοῦσιν,
 ἐν οἷς καὶ τρόπαια· ὅθεν καὶ αἴρειν εὐθὺς τοῦ σκοποῦ,
 καὶ ὡς κοινὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐχόμενα ἐποίει καὶ ἔλεγεν εἰ- 20
 ναι. τοῖς πᾶσιν ἦν συμπονῶν ἐν ταῖς ἀνάγκαις αὐτῶν καὶ
 ἐβοήθει καὶ ἐθεράπευε, καὶ τὰς διαφορὰς τὰς φρομένους ἀνα-

3. καὶ ἀναιδεστέραν M 5. ἐπιβράζοντα P 6. δέδωκε με-

ταβάς P 7. βράττων θυμοῦ M 11. τζελεπῆς P. τζελεπῆς
 μὲν ἐρμηνεύεται τῇ τῶν Τούρκων διαλέκτῳ ἐξ εὐγενῶν καταγέ-
 μενος. Pachomius in margine M 17. τοῖς ante βαρβ. om P

resistere non posset, quem iam ira effervescere videret, quamvis in-
 vitus, Italo equum concessit, atque ipse alium conscendit. mox,
 stomacho tumens et inflammatus ira, ad Turcas transfugit, atque
 cupide et amice excipitur ab amera cunctisque barbaris. deinde, eiurata
 Christi fide, pro Iohanne Tzelepes nominatur, et ipsius ameræ fili-
 am, Camero nomine, cum dote locorum, regionum, urbium et pecu-
 niae haud mediocri in matrimonium accipit. erat iuvenis ille Graecæ
 eruditionis haud expers, et peritissimus sermonis Arabici; idem mu-
 nificentissimus et lautissimus, quæ res omnibus, inque primis bar-
 baris, grata esse solet, atque exhibebat se facilem subditis quum reli-
 quis, tum ducibus maxime, in quibus spes tropaeorum sita est.
 unde statim instans operi, sua volebat et dicebat esse communia,
 omnibus in rebus angustis succurrebat, auxiliabatur et conferebat
 officia, atque exorientes inter eos controversias sedabat, componebat
 dirimebatque. nec quisquam eius vel verbis vel consiliis adversaba-

μέσῳ αὐτῶν ἰθεράπευε καὶ διώρθου καὶ εἰρήνευε. καὶ οὐ-
 δείς ἀντιλέγετο τοῖς λόγοις καὶ θελήμασιν αὐτοῦ· καὶ ὑπὸ
 τοῦ πενθεροῦ τοσοῦτον ἠγαπήθη καὶ τῶν ἐτέρων πάντων ὥστε
 τὰ ὅσα ἤθελεν ἔπραττε καὶ οἱ βάρβαροι ὡς δευτέρον Μωά-
 5 μεθ' ἐδόξαζον. οὗτος δὲ γεννᾷ υἷον ὀνόματι Σολιμάν-Σιάχ
 ἐκ τῆς Καμερώ, καὶ παιδεύσας αὐτὸν Ἑλληνικῇ καὶ Ἀραβικῇ
 σοφίᾳ, κατὰ πάντα ἔοικώς ἦν τῷ πατρί, καὶ πλεῖστα ἠύλα-
 βούντο αὐτὸν οἱ βάρβαροι. καὶ ἐν τῷ τόπῳ καὶ πάσῃ τῇ ἐπιου-
 10 ρείᾳ, ἔνθα τὴν κατοίκησιν ἐποιεῖτο, αὐθέντης καθίσταται·
 καὶ ἡ φήμη αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν Ἀσίαν διέδραμε καὶ διέ-
 ρεε. καὶ πλείστας νεαρὰς τῶν βουσιλέων Ῥωμαίων μεταγλωτ-
 τίσας Ἀραβιστὶ τοὺς Τούρκους τοῦ κρίνειν οὕτως ἐδίδαξεν.
 εὐρῶν δὲ καὶ εὐκαιρίαν τινὰ διὰ τὰς συγχύσεις αἷς ἐποίουν
 οἱ Ἰταλοὶ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, τὰ ὅσα ἐγγὺς τῆς δε-
 15 σποτείας αὐτοῦ Ῥωμαίων ὑπήκου ἕντο ἐποιήσατο. καὶ
 οὐδένα Χριστιανὸν ἀδικεῖν ποτὲ ἤθελεν, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς
 τυχόντας ὑποτεταγμένους αὐτῷ πολλὰς χάριτας καὶ εὐεργε-
 σίας ἐποίει καὶ ἐχαρίζετο. καὶ ἦν αὐξάνων ὀλίγον πρὸς ὀλί-
 γον τὴν αὐτοῦ ἀρχήν. αὐτὸς γεννᾷ τὸν Ἡροτογρούλην πατέρα
 20 τοῦ Ὀθμάνου.

Ἐτεροι μὲν ὑπὲρ τούτων συγγράψαντες ἕτερον ἔννοιαν
 ἔχουσιν, ὅτι αὐτὸς ὁ διαληφθεὶς Τζελέπης οὐχ οὗτος ἦν ὁ

ἐδέξαντο καὶ

1. ἰθεράπευε καὶ διώρθου] ἐδιώρθωνε M 5. ἐδόξαζον P
 Σολιμάν - Σιάχ] locum vacuum P 7. εἰς πάντα ἔοικε M
 20. ὀθμάνου P more suo 22. ὅτι οὐχ αὐτὸς ὄδε τζ. M

tur; atque a socero ceterisque omnibus tantopere diligebatur, ut et faceret, quaecunque vellet, et barbari eum ut alterum Mehmetum haberent. suscepit e Camero filium, nomine Solimanem Siachum, quem, Graecis Arabicisque litteris eruditum, sibi rebus omnibus simillimum reddidit, ac summopere barbari colebant. is in omni loco vel provincia, ubi sedem collocabat, constituebatur princeps, ac fama eius totam pervagabatur Asiam. idem plurimas imperatorum Romanorum novellas, in Arabicam linguam conversas, ut Turcae in iudiciis adhiberent, effecit. idoneam autem occasionem nactus propter turbas, quas imperio Romano Itali excitabant, quidquid Romanae ditionis suis finibus vicinum erat, in suam redexit potestatem, nec tamen ullum unquam Christianum laedere voluit, quin imo, qui subiecti sibi erant, eos beneficiis ac donis augebat, regni fines paulatim prolatans. genuit hic Ertogrulem, patrem Othmanis.

Alii, qui de his rebus scripserunt, diversam opinionem secuti,

τοῦ ἀνακτος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ ἀνεψιάς ἀλλ' ἕτερος συν-
ώνυμος καὶ αὐτὸς τὸ ὅμοιον ὄνομα ἔχων.

Ἔστις ἦν ὁ τοιοῦτος, λέγουσιν. (21.) ὁ σουλτάν Ἀζα-
τίνης Χριστιανῶν γονεῶν ὑπῆρχεν υἱὸς καὶ τῷ θεῷ τετελε-
σμένος βυπτίσματι, τύχης δὲ φορᾶ χρησάμενος καὶ αὐτός, 5
οἷα παρ' ἐλπίδα συμβαίνει, σουλτάν καὶ ἀμηρᾶς καὶ ἀρχηγὸς
ἐγεγόνει τῶν Τούρκων· ὃς καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ ἐτήρει τὰ τῆς
εὐσεβείας κυριώτερα, καὶ ἐν τῇ πόλει ἐλθῶν συμμαχίαν ἤτησε
17 τῷ βασιλεῖ διὰ τὸν πόλεμον ὃν εἶχον ἀναμέσον Σκυθῶν καὶ
Τούρκων· αὐτὸς δὲ καὶ τὰς θείας εἰκόνας ἠσπάζετο, καὶ 10
πάντα εἰς προὔπτον τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐργαζόμενος. ἐν δὲ
τῷ ἐπαναστρέφειν ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ ὁ καὶ υἱὸς αὐτοῦ Με-
λέκ παρῶν ἦν, καὶ διαβάς τὸν Ἰστρον ἐκεῖ τὸ κοινὸν χρέος
ἐπλήρωσε. ὁ οὖν υἱὸς αὐτοῦ Μελέκ διαβάς πρὸς τοὺς ἐν
Ἰασίᾳ Σκύθας, ἀφ' ὧν τὸ ἐνδόσιμον εἰληφῶς ἤκε ζητῶν τοῖς 15
Τούρκοις τὴν πατρικὴν ἀρχήν. τῶν μὲν οὖν ἄλλων σατρα-
πῶν πάντων ὡς δεσπότην καὶ ἀυθέντην καὶ ἀμηρᾶν αὐτὸν
προσκυνησάντων, τίς δὲ τοῦνομα Ἀμούριος οὐχ ὑπέσχετο,
ἀλλὰ δῆμον ἀθροίσας ληστρικὸν πόλεμον ἤρατο κατ' αὐτοῦ,
καὶ τέλος τρεψάμενος ἐδίωξεν ἄχρι θαλάττης· καὶ εἰς τὴν 20
κατὰ Πόντον Ἡράκλειαν διεσώθη καταφυγών. ἕαρος δὲ ἐπι-
στάντος παρὰ τοὺς Τούρκους αὐθις ἐλθῶν τὴν πατρικὴν ἐλα-

3. 21.] ἑτέρα διήγησις περὶ τοῦ πόθεν κατάγεται τὸ τῶν Ὀρμαν-
λίδων γένος MP. ὀρμανλίδων M 9. εἶχε P 12. ἐπαναστρέ-
ψεσθαι M 13. ἦν om P 18. δὲ om P 19. ἤγειρε P

Tzelepem hunc non Iohannis Comneni imperatoris ex fratre filium,
sed alium illi cognominem, fuisse dicunt.

Quis is fuerit, ita narrat. (21.) Azatines sultanus Christia-
nis parentibus ortus et sacro baptismate initiatus fuerat, sed fortu-
nae ludibrio, sicut multa praeter expectationem accidunt, sultanus
et ameras et dux Turcarum factus erat. occulte tamen colebat prae-
cipuas Christianae pietatis religiones, et Cpolim profectus imperato-
ris auxilium adversus Scythas Turcasque petitum, quibuscum ei bel-
lum erat, sacras imagines venerabatur et omnes Christianorum ceri-
monias palam obibat. revertens in regnum suum, postquam Istrum
transiit, Melec filio praesente, naturae satisfecit. Melec deinde
in Asiam ad Scythas traiecit, a quibus impulsus, a Turcis pa-
ternum regnum poposcit. quum reliqui satrapae omnes ut dominum
et principem et ameras eum venerarentur, quidam, Amurius nomine,
detractabat obedientiam, et collecta manu, praedatorio more bellum ei
intulit tandemque fugatum usque ad mare persecutus est. ille Heracle-
am Ponti salvus devenit. ineunte autem vere ad Turcas reversus, pa-

βεν ἀρχὴν. ἀλλ' εὐκ εἰς μᾶκρος καὶ αὐτὸς τὸν βίον ἀπολιμπάνει, λαθραμίως παρὰ τινῶν τῶν τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἀλλῆς αὐτοῦ φονευθεὶς. τῆς δὲ τῶν Τούρκων ἀρχῆς οὕτως φθαρείσης, καὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἐξ εὐταξίας καὶ τύχης λαμ-
 5 πρῶς εἰς ἀταξίαν μεγίστην κεχωρηκότων, οὐ μόνον σατραπίαι καὶ ὅσοι τῷ γένει καὶ δόξῃ διαφέροντες εἰς πλείστα ἔτεμον, τὴν ὅλην διέλαβον ἐγκράτειαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀδόξων καὶ ἀνωνύμων, ὄχλους τινὰς συμφερωτάδεις προσεταιρισάμενοι, πρὸς ληστροικὸν ἀπέκλιναν βίον καὶ τὰς ἰσομόρους χώρας
 10 καὶ πόλεις τῶν Ῥωμαίων κακῶς διετίθεισαν. ἐκ τούτων τῶν ἀρχόντων εἷς ὑπῆρχεν, ὡς ἱστοροῦσι, καὶ ὁ καταγόμενος μὲν ἐκ γένους οὐ τοσοῦτον περιφανοῦς, ὡς φασιν, ἐν δὲ ἀρεταῖς καὶ ἀνδραῖς περιβόητος· ἦν γὰρ συνετὸς καὶ ἐπιδεδεξίος καὶ ἐν τῷ λέγειν καὶ πράττειν πάνυ καλὸς καὶ ἐπι-
 15 τήδειος. ὠρμητο δὲ ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ἕκ τινος ἐπαρχίας καλουμένης, καὶ διὰ τὴν σύνεσιν καὶ ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην αὐτοῦ πᾶν τὸ τῶν Τούρκων γένος ἰδόντες καὶ ἀκούσαντες, αὐτοὶ καὶ ὁ συναθροισθεὶς ἐκεῖνος λαὸς, πλείστα ἠγύπονν καὶ ὑπετάσσοντο καὶ ἤκουον αὐτοῦ εὐλα-
 20 βῶς. οὗτος γεννᾷ τὸν υἱόν, ὃς καὶ τὴν πατρικὴν ἀρχὴν διαδεξάμενος εἰς τὰ πάντα ὁμοίος ἦν τῷ πατρί. καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν ἢ φήμη αὐτοῦ ἔδραμε, καὶ ὑπ' αὐ-

6. ἔτυχον? 7. διέλαχον M 8. συμφερωτάδεις M. an συρφετώδεις? προσεταρισάμενοι M 11. εἷς ὑπῆρχεν om P lo- cum vacuum om M 16. καλουμένης cum loco vacuo om M 20. τὸν om M

ternum regnum recepit, sed non multo post excessit e vita, a quibusdam consiliariis et proceribus aulicis dolo interfectus. Turcarum regno hunc in modum turbato, et rebus ex ordine et splendida fortuna in maximam confusionem traductis, non modo satrapae et quotquot genere et auctoritate maxime insignes erant, totum imperium inter se distribuerunt, sed etiam multi ignobiles et obscuri homines, e faece populi collectis gregibus, ad latrocinia incubuerunt ac finitimas regiones et urbes Romanorum misere vexarunt. in quibus unus erat, ut traditum est, genere, ut dicunt, non ita illustri oriundus, sed a virtute et strenuis facinoribus nobilis. erat enim prudens et promptus, atque in dicendo et agendo plane egregius. exierat grex eius e provincia, cui nomen , quumque eius prudentiam, virtutem et iustitiam Turcae viderent audirentque, omnes eum non secus atque ipsi socii eius summopere amabant, verebantur et audiebant diligenter. hic filium habuit, qui, paterno imperio potitus, rebus omnibus patri similis erat, cuiusque gloria per

τὸν ὑποτεταγμένοι καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἡγάπουν καὶ εὐλαβοῦντο, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καλῶς διοίκει, καὶ παντοιοτρόπως καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἦν αὐξάνων. αὐτὸς γενῆ τὸν Ἐρτογορούλην.

Ὅμως μὲν, εἴτε οὕτως ἦν εἴτε οὕτως, ἐάσωμεν ταῦτα, καὶ τοῖς φιλομαθέσι καὶ τοῖς ἀναγινώσκουσι τὴν κρίσιν ἀφήμι 5 διὰ τὴν ἀμφιβολίαν τῆς διηγήσεως καὶ τῶν ἱστορησάντων τὰς ἐννοίας, καὶ ἐπὶ τὸν Ἐρτογορούλην ἐπανέλθωμεν.

22. Ὑπῆρχεν οὗτος ὁ Ἐρτογορούλης δεινὸς εἰς τὰ πάντα καὶ μεγαλόψυχος ὑπὲρ τὸν πάμπαν αὐτοῦ καὶ πατέρα, καὶ ἐν πολέμοις ἐν ὀλίγῳ καιρῷ δόκιμος ἐγεγόνει, καὶ τινὰς τόπους καὶ χώρας 10 ὑποτελεῖς Ῥωμαίων αἰφνιδίως ἤρπασε. καὶ διὰ τὴν σύγχυσιν τοῦ καιροῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἐτέρων σατραπῶν τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ πολλὰ τινὰ φρούρια οὗτος ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, καὶ ἦν φοβερὸς τοῖς πᾶσιν. ἱστοροῦσι δὲ τινες ὄραμα ἰδεῖν τοῦτον τοιοῦνδε. ἐρχομένου ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ ὁδῷ, καύ- 15 Β σωνος ὄντος πολλοῦ, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναπανθῆναι μικρὸν (κεκοπιακῶς γὰρ ὑπῆρχεν ἐκ τῆς ὀδοιπορίας), καὶ ἀναπεσῶν ὑπὸ τὴν σκιάν τινος δένδρου ἐκοιμήθη. ἐνθα ἐφάνη αὐτῷ οὐρεῖν μετὰ πόνου μεγάλου αἷμα ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ· καὶ ὅπου τὸ οὖρον ἔπεσε, δένδρον πᾶν ὠραῖον μικρὸν ἀνέφυνεν, ἔχον 20 τοὺς κλάδους ὡς χρυσοῦς καὶ ἀπαλοὺς καὶ τρυφερούς, καὶ ἦ ῥίζα αὐτοῦ στερεά, καὶ δι' ὀλίγου καιροῦ τοσοῦτον οἱ τοῦ δένδρου κλάδοι ἠϋξύνθησαν ὥστε φαίνεσθαι σκέπειν τὸν κύ-

2. διοίκουν M 8. 22.] περὶ τοῦ Ἐρτογορούλου MP 11. αἰφνιδίως om P 15. καὶ καύσων ἦν πολὺς M 20. ἀνέφηνε M

totam volitabat Asiam, multos is sibi alios subiecit, a quibus similiter amore et observantia colebatur, atque regnum suum tum pulcre administrabat tum omni modo in dies augebat. hic Ertogrulem genuit.

Sed mittamus haec, sive hoc sive illo modo se habent, rei que iudicium lectoribus discendi cupidis committamus propter narrationis ambiguitatem et diversas historicorum sententias, ad Ertogrulem ipsum iam reversuri.

22. Erat Ertogrules homo ad omnia impiger, et supra avum et patrem magnanimus; armis brevi tempore excelluit, ac loca nonnulla regionesque Romanis vectigalia confestim iis eripuit. idem, temporum perturbatione usus, etiam suae gentis satrapis castella non pauca extorsit eratque terribilis omnibus. tradunt nonnulli, huiusmodi ei visum oblatum esse, aliquando quum magno solis aestu iter faceret, libuit ei, ut fesso de via, paulum quiescere. itaque recubans sub umbra arboris obdormivit. mox ei magno cum dolore de ventre urina profluere sanguinea visa est, et, qua in terram flueret, repente arbor sane quam speciosa enasci, ramis praedita aurcis, te-

σμον ἅπαντα. καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ δένδρου σκέπης καθήμενα ἦσαν πᾶν πετεινὸν πτερωτόν, καὶ μέσον τῶν πτηνῶν τοῦτων τῶν πολλῶν καὶ ἀναριθμητῶν καὶ τινες ἀετοὶ ὑπῆρχον μικροὶ τε καὶ μεγάλοι. ἐκ μακρόθεν δὲ ἔξ ἐναντίας τοῦ δένδρου 5 ἕτεροι ἀετοὶ τινες ἦσαν καθήμενοι, σκοπεύοντες τὴν τοῦ δένδρου καλλονήν, καὶ τοὺς ἀετοὺς καὶ τὰ πτηνὰ τὰ ὑποκάτωθεν ὡς τάχα μεμφόμενοι κατεγέλων. καὶ αἴη μὲν τις ἐκ τῆς τοῦ δένδρου εἰζῆς ἐνεφύσησε πᾶν σφοδρῶς, καὶ ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ χειμῶν πολὺς· οἱ δὲ ἀετοὶ ἐκ μακροῦ ἰστά- 10 μνοι, μὴ δυνάμενοι ὑποφέρειν τὴν τοῦ πνεύματος καταγιγῆα καὶ τοῦ χειμῶνος τὸ ἰσχυρὸν, θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ αὐτοὶ τοῦ δένδρου τοῦ θαναματοῦ καὶ εὐσκιοφύλλου ἦλθον· ὧν τινῶν οἱ ὄνυχες ἐκ τοῦ χειμῶνος τοῦ πολλοῦ ἐκλάσθησαν, τινῶν δὲ αἱ πτέρυγες ἔπεσον καὶ οὐκέτι 15 ἔδυναντο πέτεσθαι, τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ τὸ καθόλου ἐνεκρώθησαν. ἔξυπνος δὲ γενόμενος μετὰ φόβου τὸ ὄραμά τιτι ὄνειροκρίτη τῷ τὴν ἀστρολογίαν εἰς ἄκρον γεγυμνασμένῳ προσελθὼν διηγήσατο. αὐτὸς δὲ ἐκ τῆς τῶν πλανητῶν καὶ ζῳδίων καὶ ἀστέρων κινήσεως γνωρίσας εἶπεν αὐτῷ οὕτως· οἱ ὑπὸ 20 σοῦ καταγόμενοι βασιλεῖς μεγάλοι δι' ὀλίγον γενήσονται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτῶν λίαν ἀξυνθήσεται ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀθέντας καὶ βασιλεῖς ἑτέρους δουλώσουσι καὶ ἐξώσουσι τῆς

4. ἐκ om P

δέ τινες ἐξ P

5. ἕτεροι — σκοπεύοντες om P

6. πετεινὰ P

7. αἴη P

17. γεγυμνασμένῳ ἐλθὼν M

19.

ἀπό?

neris et mollibus, et radice solida; brevi intervallo arboris rami adeo au-
succreverant, ut totum orbem terrarum viderentur obtegere. sub tegmine
arboris omne genus volucrum consederat, in quarum innumerabili mul-
titudine etiam aquilae aliquot et parvae et magnae erant. procul, e re-
gione arboris, aliae aquilae consederant, arboris pulchritudinem con-
templantes, et alteras illas, quae sub arbore erant, aquilas volucresque
quodammodo deridentes. mox a radice arboris ventus vehementissimus
exortus est, et excitabantur fulgura et tonitrua et gravis tempestas.
aquilae, quae procul erant, quum procellae impetum et vim tempe-
statis sustinere non possent, ipsae quoque, quantumvis gravate, sub
tegmen admirabilis et egregie umbrosae arboris se receperunt. harum
aliis ungues vi tempestatis fracti erant, aliis pennae deciderant, ut
non iam possent volare, aliae denique plane erant extinctae. exper-
gefactus Ertogrules et percussus animo, somniorum interpretem astro-
logiae peritissimum adiit, eique visum enarravit is, ex planetarum
et siderum stellarumque motibus re cognita, sic respondit: "a te
oriundi reges brevi tempore magni evadent eorumque regnum mire

ἀρχῆς καὶ ἀποκτενοῦσι, καὶ πολλὰ ἔθνη ὑποτελῆ ποιήσουσι, καὶ δουλεύουσιν ἑαυτοῖς, καὶ ἔσονται εὐλαβούμενοι καὶ φοβεροὶ εἰς πᾶν ἔθνος καὶ γένος καὶ γλώσσαν καὶ φυλὴν." ἀκούσας δὲ ὁ Ἐρτογορούλης περιχαρῆς γενόμενος, καὶ εἰς τὰ πάντα ἃ ἐποίει ἰσχυροτέρως καὶ μετὰ ἐλπίδων μεγάλων καὶ ἀγερώχου γνώμης ἦν ἀγωνιζόμενος. μετὰ τινος ἡμέρας νῆας ληστρικὰς ὡς ἐν οἰκονομίας, διήρεις καὶ μονήρεις εὐθὺς ἐτοιμάσας καὶ μετὰ ἀνδρῶν μαχίμων καλῶς παρασκευάσας, πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσους τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει τῆς Ἀσίας ἐλεηλάτησε καὶ ἀνδραποδίσατο. περῶσας δὲ καὶ πρὸς τὴν Θράκην ἐν τῇ 10 ἐπαρχίᾳ Αἴνου καὶ Περιθεωρίου πολλοὺς Χριστιανοὺς ἡχμαλώτισε, καὶ ἕως τῆς Εὐβοίας ἔλθων καὶ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τινος τόπους ἐζημίωσε. φθάσας δὲ ἄχρι καὶ τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος καὶ πολλὰ σκῦλα ποιήσας, τὸν πλοῦν τρέψας ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐπανέστρεψε μετὰ πλήθους αἰχμαλώτων καὶ πλούτου. 15 καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐτέρων σατραπῶν καὶ τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἀσπασίως ἐδέχθη, καὶ μετὰ φωνῶν ἐτίμουν αὐτὸν οἱ βάρβαροι· καὶ ἐκ τῶν σατραπῶν ἔκτοτε μάλιστα ἦν εὐλαβούμενος, καὶ προτιμητέος ἐκ πάντων διὰ τὸ ἰκανῶς πλέειν καὶ θαλαττουργεῖν, διότι μὲν οὐκ εἰσὶν ἀγαθοὶ τὸ γένος τοῦτο 20 τῶν Τούρκων ἐν τῇ θαλάσῃ πλέειν, αὐτὸς δὲ διὰ τὸ πλέειν

12. εὐρύτου M

19. τὸ εἶναι ἰκανοπλοῖον καὶ θαλαττουργόν M

20. μὲν om P

τοῦτο om P

gebitur per orbem terrarum, principes et reges alios domabunt, ex ipsorum finibus eos eiicient et occident, nationesque multas sibi vectigales facient subicientque. denique venerabuntur eos et timebunt omnes populi, gentes, linguae, tribus." his auditis Ertogrules magna laetitia perfusus, ad omnia, quae agebat, etiam alacriori studio summaque cum fiducia et ferocia incumbabat. post aliquot dies, navibus praedatoriis, quantum fieri poterat, adornatis, navigiisque, quae partim simplici partim duplici remorum ordine instructa erant, confestim paratis et idoneo militum numero impletis, complures de Cycladibus insulis in mari Aegaeo sitis depopulatur earumque incolae redigit in servitutum. mox in Thraciam traiectus, ex Aeni et Peritheorii provincia non paucos Christianos captivos abducit et, ad Euboeam usque progressus, etiam Graeciae loca quaedam vexat. in ipsam adeo Peloponnesum pervenit, unde, magna ditatus praeda, in Asiam cursum reflexit et cum captivorum et divitiarum magna multitudine rediit, a reliquis satrapis et universo populo benigne exceptus et barbarorum honestatus acclamationibus. ex eo tempore prae ceteris satrapis dignitate et auctoritate insignis erat propter rerum maritimarum navaliumque peritiam, quandoquidem Turcarum gens mari non exercitata est, ille autem ex navigandi arte sua laudem tanto

τότε πλέον ἦν θανατιζόμενος. οὗτος γεννᾷ τὸν Ὀθμάνον, ἔξ οὗ καὶ Ὀθμανίδες τὸ γένος ἐκλήθη ἄπαν.

25. Ἀποβιώσαντος οὖν τοῦ Ἐρτογρούλου σταθεῖς ἐν τῇ 18
ἀρχῇ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀθμάνης, ὡς εἶπομεν, τὴν ἀρχὴν τὴν
5 πατρικὴν εἰς χεῖρας ἔλαβεν, ἔπει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ψυγῶ,
καὶ ἐν ὀλίγῳ καιρῷ ὁμοφωνήσας μετὰ τῶν ἐτέρων σατραπῶν,
καὶ πολέμους τινὰς ποιήσας κατὰ τῶν ὑπηκόων Ῥωμαίων·
καὶ ἦν τὰ πάντα τοῦ πολέμου διοικῶν καὶ κυβερνῶν ὁ Ὀθμάνης.
εἶτα οὐκ ἤρρεσεν αὐτῷ ἵνα κοινῶς οἱ πάντες ἐν ὧσιν
10 καὶ οὐδεὶς αἰεὶ διαφέρει τοῦ ἑτέρου. μετὰ μικρᾶς τινὸς ἀφορ-
μῆς αἰτίαν εἶδεν, καὶ διαφορᾶς ἀναμέσον γενομένης εἰς σύμ-
βασιν ἤλθον ὅπως τὰ ὅσα ἐκ τῆς ἀρχῆς Ῥωμαίων ἐκέρδησαν
μερίσωσιν, ἵνα ἕκαστος εἰς τὸ τυχόν κύριος καὶ δεσπότης μό-
νον γνωρίζηται. καὶ πρῶτον μὲν οἱ τοῦ Ἀμορίου παῖδες, ὃ
15 Χασσάν καὶ Μαχουμέτ, ἔλαβον τὰ ἀπὸ τοῦ Σαγγάρεως πο-
ταμοῦ μέχρι Παφλαγονίας, τὰ δὲ περὶ τὴν Μαγνησίαν καὶ
Πέργαμον καὶ Ἐφεσον ὁ Σασάν, τὰ δὲ ἐκείθεν μέχρι Σμύρ-
νης καὶ τῶν παραλίων τῆς Ἰωνίας ὁ Σαρχάνης, τὰ δὲ πλείο-
να τῆς Μεσοφρυγίας καὶ ἔτι μέχρι Φιλαδελφίας καὶ τῶν ἐγ-
20 γισια πάντων ἀπὸ τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ Ἀντιοχείας ὃ
Καραμάνος Ἀλισσουρίου, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς Λυδίας καὶ Αἰο-

3. 23.] περὶ τοῦ Ὀθμάνου MP 5. λαβὼν ἔπει ἐκ τοῦ κόσμου
γενέσεως M 10. διαφέρειν P 11. ἀναμέσου αὐτῶν γεν. P
14. παῖδες om P 15. μεχεμέτης P διέλαβον M 17. Πέρ-
γαμον] Πρινήην M χασάν P 21. ἀλησουρίου P Αἰολί-
δος] κοχλίδος P

maiores nanciscebatur. hic Othmanem genuit, a quo universa familia nomen Othmanidarum invenit.

23. Ertogrulæ mortuo, eius filius Othmanes, in regno, ut diximus, collocatus, paternum Imperium suscepit, anno mundi 6773. Is aliquamdiu cum ceteris satrapis concors, bella quaedam adversus Romanos gessit, ipse omnem rem bellicam administrans et adornans. mox eidem non placuit, ut communia cuncta haberent, nec quisquam sua ab alienis secerneret. facili opera causam reperit, unde exorto dissidio, tandem pepigerunt, ut, quaecunque de Romano imperio detraxissent, distribuerent inter se, et, quae cuique pars obtigisset, eius is dominus et princeps esset. ac primum quidem Amorii filii, Chassan et Mahumetus, acceperunt, quidquid terrarum a Sanguario fluvio usque ad Paphlagoniam porrigitur; Magnesiam, Prienen, Ephesum et quae his oppidis adiacent regiones, Sasan accepit; inde ad Smyrnai et maritimam oram Ioniae quae pertinent, obtinuit Sarchanes; maiorem partem Phrygiae Maguae, adeoque Philadelphiam

λίδος ἄχρι Μυσιάς τῆς πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Καλάμης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Καράσης, τὰ δὲ περὶ τὸν Ὀλυμπον καὶ ὅσα τῆς Βιθυνίας ἐξῆς ὁ Ὀθμάνης. καὶ οὕτως τὴν αἰχμάλωτον γῆν ἐκείνην μερίσαντες καὶ ὄρια ἐπιθέντες, ὁ Ὀθμάνος φιλαρχος ὦν καὶ πλεονέκτης οὐκ ἠρέμησεν, ἀλλὰ ἀπο- 5
 πηδῶν τὰ ὄρια τῶν ἐτέρων, ἀδικῶν αὐτούς, πολὺν τόπον ἐξ αὐτῶν περιποίησατο καὶ πολλὰ ἐλύπει αὐτούς. καὶ θέλων παντοιοτρόπως ἵνα αὐξήσῃ τὴν ἑαυτοῦ μερίδα καὶ ἀρχὴν, εἶτα πόλεμον ποιήσας κατὰ Ῥωμαίων μέρος τῆς Βιθυνίας ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο, καὶ μετὰ τοῦ τῆς περιφημοῦ πόλεως Σε- 10
 βαστείας ἀμηνεύοντος πόλεμον ποιήσας καὶ πιάσας αὐτὸν ἀπέκτεινε, καὶ ἐγκρατῆς καὶ κύριος ἐγένετο τῆς τοιαύτης πόλεως καὶ ἐπαρχίας, καὶ πῶσαν τὴν ἀρχὴν ἐκείνην ὑπέταξεν. ἐκεῖθεν ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἀρχὴν λαβοῦσα ἐφημίσθη καὶ ἐμεγαλύνθη. εἶτα πάλιν στραφεὶς τὰ ὅσα ἐδυνήθη ὑπὸ τῶν ἐτέρων ὁμο- 15
 φύλων σατραπῶν καὶ συντρόφων αὐτοῦ τῆς ἐκείνων μοίρας, ληστροικῶς καὶ μετὰ συμβάσεως, τινὰς τόπους καὶ φρούρια ἔλαβεν. εἶτα ἀπέθανεν, βασιλεύσας ἔτη κή, ἔτους ζωά, Ἰνδικτιῶνος ια'. καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀρχάνης ἐγκρατῆς τῆς πα- 20
 τρικῆς ἀρχῆς γέγονεν.

24. Ὀρχάνης δέ, ὡς εἶπομεν, κύριος τῆς βασιλείας γινόμενος τοῦ πατρὸς τῷ πατρὶ εἰς πάντα ἦν μιμούμενος, καὶ

14. ἐφίστη καὶ ἐμεγαλυνεν M 21. 24.] περὶ τοῦ ὀρχάνου P, capite non distincto. περὶ τῆς βασιλείας Ὀρχάνου M 22. τοῦ — μιμούμενος καὶ om P

usque, et proxima omnia a Maeandro fluvio usque Antiochiam, Carmanus Alissurius; terram a Lydia et Aeolide usque ad Mysiam, quae est in Hellesponto, Calames cum Carase filio; finitima Olympi et inde quae patet pars Bithyniae, Othmanes habuit. hunc in modum terra, quam armis occupaverant, distributa et constitutis finibus, Othmanes, dominandi habendique cupidine incensus, quiescere non potuit, sed ultra fines evagatus, reliquos laedebat, ac multa iis loca eripiebat affligebatque eos graviter; atque omni modo nisus, ut augeret regnum suum, mox etiam Romanos armis adortus est et partem Bithyniae sibi subiecit, ac principem Sebastiae, urbis clarissimae, aggressus, ipsum captum occidit, urbem eius et totam provinciam in potestatem suam redegit sibi que vindicavit. ab his profectum initiis, regnum eius inclaruit et auctum est. deinde rursus ad aliorum satraparum popularium sodaliumque provincias conversus, quidquid inde potuit locorum et castellorum, sive vi sive pactis usurpavit. tandem, expletis in regno annis duodetriginta, mortuus est, anno 680, indictione 11, herede Orchane filio relicto.

24. Orchanes igitur regno paterno potitus, patrem in omnibus

ἤτει τρόπον καὶ ἀφορμὰς ἵνα πλουσιώσῃ αὐξήσῃ τὸν κληρὸν καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ἡμέραν τε καὶ νύκτα οὐχ ἡσύχαζεν αἰεὶ πολέμους ἔχειν καὶ ἀγωνίζεσθαι. καὶ μάχην ἐγείρας κατὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ ἀμηράδων καὶ πολλὰς νίκας ἤρατο καὶ πᾶσαν τὴν Μυσίαν νόμῳ πολέμου ἐκέρδησε, Λυκαονίαν καὶ Φρυγίαν καὶ Καρίαν καὶ ἕως θαλάττης τῆς περὶ τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν, καὶ τὸ ἐναπολειφθὲν μέρος τῆς Βιθυνίας, Νικομήδειαν καὶ Νίκαιαν καὶ ἕτερα πολίχνην οὐκ ὀλίγα B καὶ ἄστυα, καὶ τὴν περίφημον καὶ ὠραίαν πύλιν τῆς Προύσης, 10 ἢ κεῖται ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Ὀλύμπου, ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀρχομένην ἐκέρδησεν. ἐν ἐκείνῳ τῷ πολέμῳ τῆς Προύσης καὶ τὸν πόδα τὸν δεξιὸν ἐπλήγη. περάσας δὲ καὶ ἐν τῇ Χερρονήσῳ τῆς Θράκης πολίχνην τινα πολεμήσας ἐπῆρεν· ὕστερον δὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου εἰς γυναῖκα λαβὼν 15 διὰ τὴν συγγένειαν τῷ βασιλεῖ τῷ καὶ γυναικαδέλφῳ τὰ ἐν τῇ Χερρονήσῳ φρούρια αὐτῆς ἐχαρίσατο, ὡς ἀλλαγῆς ἔφημεν, καὶ τῷ γυναικαδέλφῳ βοηθήσας εἰς τὴν βασιλείαν τὴν πατρικὴν ἀποκατέστησεν. εἶτα ἀπέθανεν, ὃς ἐβασίλευσεν ἕτη πενήτηντα καὶ ἐπτὰ καὶ μῆνας ἑννέα καὶ ἡμέρας ιβ', καὶ ὁ 20 υἱὸς αὐτοῦ Ἀμουράτης τὴν ἀρχὴν διεδέξατο.

25. Μετὰ τὸν θάνατον οὖν τοῦ Ὁρχάνου ὁ Ἀμουράτης

5. ἤρατο P 9. πόλιν Προύσαν P 10. παρὰ P 15. καὶ
om P 18. ἀποθανὼν γὰρ ὃς M ἕτεροι μὲν λέγουσιν,
ἕξῃοντα ἕτη ἐβασίλευσεν. Pachomius in margine P 21. 25.]
περὶ τῆς βασιλείας Ἀμουράτη M, περὶ τοῦ ἀμουράτου P, capite
non distincto. οὖν om P

rebus imitabatur, ac modum quaerebat occasionesque, opes et regnum, quantum posset, augendi, nec unquam cessabat commovere bella et certamina. itaque populares principes adortus, multas de iis victorias reportavit, armisque sibi paravit totam Mysiam, Lycaoniam, Phrygiam, Cariam, usque ad mare et Eurymedontem fluvium progressus. idem reliquam partem Bithyniae, Nicomediam et Nicaeam et alia non pauca oppida et urbes, inque primis celebratissimam et pulcherrimam Prusam, ad radices Olympi montis sitam, quae etiam tum Romanis parebat, suis provinciis addidit. in bello Prusensi in dextero pede vulneratus est. copiis item in Chersonesum Thraciae transductis, oppida nonnulla expugnavit, quae tamen postea, imperatoris Iohannis sororem in matrimonium adeptus, huic et uxoris fratri propter affinitatem ultro concessit, ut alibi diximus; atque auxilio suo effecit, ut levir in paternum imperium restitueretur. deinde mortuus est, postquam regno praefuit annos septem et quinquaginta, menses novem, dies duodecim; ac suscepit imperium filius eius Amurates.

25. Post mortem Orchanis Amurates imperio potitur anno 6858,

εἰς χεῖρας λαβῶν τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν, ἐν ἔτει ζωνῆ
 Ἰνδικτιῶνος ιβ', ὃς ἦν εἰς τὰ πάντα ἐπιτήδειος, ἀνδρείος καὶ
 ἀγγίλους ὑπῆρχε καὶ πολύτροπος καὶ ἐν τοῖς πολέμοις δεξιὸς
 ὑπὲρ πάντας τοὺς προγόνους αὐτοῦ, καὶ πολλὰ κατώρθωσεν
 ἔργα μνήμης ἄξια εἰς αὐξήσιν τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ βασι- 5
 λείας. οὗτος πρῶτος μὲν, ὡς εἰρήκαμεν, ἐν τοῖς τῆς Εὐρώ-
 πης μέρεσι περάσας τὴν Καλλιούπολιν κατέλαβεν, εἶτα καὶ
 τὴν Ἀδριανούπολιν. ὁμοίως καὶ ἕτερον οὐκ ὀλίγον μέρος τῆς
 Θράκης καὶ Μακεδονίας ἔλαβεν. ὕστερον δὲ ἀγάπην καὶ ὀρ-
 κωμοσίαν μετὰ τοῦ βασιλέως κύρ Ἰωάννου ἐποίησεν. ἀπο- 10
 στατησάντων τινῶν τῶν σατραπῶν αὐτοῦ ἐν τῇ ἡῤῥα μετὰ τοῦ
 βασιλέως περάσας ὁμοθυμαδὸν τούτους ἐτροπώσατο· καὶ
 μάχην ποιήσας μετὰ τῶν τοῦ Ἀμορίου ἀπογόνων πῦσαν Πα-
 φλαγονίαν καὶ ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ Σαγγάρεως αὐτοὺς νική-
 σας καὶ διώξας ἐκυρίευσε. καὶ ἐν τῷ μέλλειν περᾶσαι αὐθις 15
 ἐν τῇ Εὐρώπῃ μαθὼν ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μωσῆς μετὰ τοῦ
 τοῦ βασιλέως υἱοῦ τοῦ κύρ Ἀνδρονίκου ἀπεστάτησαν, λίαν
 λυπούμενος ἦν. καὶ περάσαντες ταχέως ἦλθον, καὶ στρατὸν
 στείλαντες κατ' αὐτῶν, νικήσαντες αὐτούς, ἔφυγον. ὕστερον
 πιάσαντες αὐτοὺς ὁ μὲν ἀμηρᾶς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εὐθύς ἔθα- 20
 νάτωσεν, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐτύφλωσεν. εἶτα
 μάχην κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας ποιήσας πολὺ μέρος
 ὑφ' ἐαυτὸν ἐποίησατο καὶ νίκας μεγάλας ἤρατο. καιροῦ δέ

1. εἰς χεῖρας om P 2. ἦν om P: malim ὦν 3. ἀγγίλος M
 6. πρῶτος om M 7. κατέλαβεν — Ἀδριανούπολιν om M 9.
 ὀρκομοτικά M 17. τοῦ ante κύρ om P 18. λυπηθεῖς καὶ M

indictione 12. is in rebus omnibus strenuus, fortis et solers, atque
 versutia et peritia rei bellicae supra omnes maiores insignis, multa
 praeclara facinora ad augendum regnum edidit. namque primus in Euro-
 pam traiectus, ut supra docuimus, Calliopolim, mox etiam Adriano-
 polim, atque aliam haud exiguam partem Thraciae et Macedoniae
 occupavit. postea foedus et amicitiam cum Iohanne imperatore iniiit;
 et cum eodem in Asiam traiectus, quosdam e satrapis suis, a fide
 desciscentes, coniunctis viribus ad officium revocavit, atque Amorii po-
 sterioris certamine divictis fugatisque, tota Paphlagonia usque ad Sanga-
 rium flumen potitus est. deinde in Europam reversurus, Mosem filium
 cum Andronico, Iohannis filio, defecisse magno cum dolore audi-
 vit. confestim traieci, exercitum adversus eos mittunt, vincunt eos
 fugantque; mox iisdem comprehensis, ameras statim filium suum morte
 mulctavit, imperator suum privavit oculis. tum Bulgaris et Serviis
 bello illato et praeclaris reportatis victoriis, magnam iis provincia-

τινος παρελθόντος πάλιν κατὰ τοῦ δεσπότητος Λαζάρου τοῦ
 τῆς Σερβίας κρατοῦντος πόλεμον ἐποίησατο. τρέψας καὶ νι-
 κήσας αὐτὸν ἐδίωξε, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διεσκόρπισε, καὶ
 5 πολλὰς πόλεις καὶ χώρας τῆς Σερβίας αὐτῆς ἐκράτησε. τριά-
 5 κόντα καὶ ἑπτὰ μάχης ποιήσας μεγάλας πάντοτε ἦν τροπαι-
 οῦχος καὶ νικητής. ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ προρρηθέντος δεσπό-
 του Λαζάρου ἐφονεύθη δόλῳ, βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ εἴκο-
 σι. οἱ δὲ βιζιριδες αὐτοῦ, μὴ εἰδότες τίνος, στείλαντες τὸν
 10 υἱὸν αὐτοῦ Μπαγιαζήτην ἤγαγον· καὶ ἐγκρατῆς τοῦ στρα-
 τοπέδου καὶ πύσης ἀρχῆς ἐν Εὐρώπῃ τε καὶ Ἀσίᾳ ἐγένετο.
 ἦν δὲ οὗτος ὁ Μπαγιαζήτης λίαν τοῖς πᾶσι φιλοδωρότατος
 καὶ δαψιλῆς, καὶ τοῖς αὐθένταις καὶ ἄρχουσι Χριστιανοῖς
 τοῖς ὑποτεταγμένοις καὶ δεδουλωμένοις αὐτῷ καὶ εὐρισκομέ-
 15 νοις ἐν τῇ αὐτῇ αὐτοῦ πλείστα σιτηρέσια καὶ ἐτέρας εὐεργε-
 μίας καθ' ἐκάστην ἐχαρίζετο, συνεσθίων καὶ συνομιλῶν αὐτοῖς
 μετὰ πλείστης χαρᾶς καὶ ἡλαροῦ προσώπου [οὐ διέλιπε ποιεῖν].

26. Ἄρξας τῆς βουσιλείας ὁ λεγόμενος Ἄλευτορῆς ἐν 19
 ἔτει ζωπιά, ἰνδικτιώνος ς'. ἐν δὲ τῇ τῶν Τούρκων διαλέκτῳ
 ἄλευτορῆς ἀστραπή καὶ ἄρκον λέγεται· καὶ διὰ τὸ εἶναι αὐ-
 20 τὸν ὄξυν εἰς πάντα καὶ ὀρητικόν, καὶ τὸ πᾶν ταχέως καὶ
 μετὰ βίας θάλειν ποιεῖν ὡς ἀστραπὴν, ἐπωνόμασαν οὕτως.
 φοβηθεῖς δὲ ἵνα μὴ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μουσουλμάνος ἐνωτισθῇ
 τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον καὶ τι ἐναντίον συμβῆ, μηχανῆ ἐλογι-

11. περὶ τοῦ μπαγιαζίτου. ἦν δὲ ὁ ἀμωρᾶς οὗτος λίαν P 15.
 διέλειπεν P, omisso ποιεῖν. 17. 26.] περὶ τῆς βασιλείας Μπα-
 γιαζήτου MP 21. θέλων MP οὕτως om M

rum partem eripuit. intermisso aliquo tempore, Lazarum, Serviae
 despotam, bello denuo aggressus, devicit fugavitque, et dissipato
 eius exercitu, multas rursus urbes et regiones Serviae in potestatem
 suam rededit, septem et triginta magnis proeliis conflictatus, e qui-
 bus omnibus superior ac victor discessit. tandem ab eo, quem ante
 nominavi, Lazaro dolo necatus est, regno potitus annos tres et vi-
 ginti. vezires eius, sciente nemine, Baiazetem, eius filium, arcessi-
 verunt, qui exercitum et universum in Europa et Asia regnum in po-
 testatem suam accepit. erat Baiazetes erga omnes liberalissimus et
 sumtuosus, atque Christianis principibus sibi subiectis, qui in ipsius
 regia essent, benignissime alimenta et alia beneficia quotidie tribue-
 bat, nec cessabat hilariter vultuque laeto cum iis vivere et convivari.

26. Suscepit imperium Aleutores qui dicitur, anno 6881, in-
 dictione 6. nimirum Turcico sermone aleutores fulmen et ursum
 significat. quia enim ad omnia acer et promptus erat et fulminis instar
 celeriter cuncta et cum impetu fieri volebat, idcirco hoc eum cogno-
 mento appellarunt. veritus autem, ne Musulmanus frater, patris morte

σατο· στείλας εὐθύς ὡς ἐκ προσώπου τοῦ πατρὸς προσεκα-
λέσατο, οὗτος δὲ μὴ εἰδὼς τὰ γινόμενα ἐν ἀκακίᾳ ἔλθων καὶ
πιασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἀπεπνίγη, καὶ οὕτως ἀμερίμῳς διήγεν.
ὡς δὲ τὸ ἔαρ ἤγγικε, πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ συναθροίσας
καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ περάσας, εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἔλθων, πολε- 5
μήσας πᾶσαν ἐκυρίευσεν καὶ τοὺς Κολχοὺς ἐτροπώσατο καὶ τὴν
Ἀμαστριν καὶ τὸν ἀμηνῶν αὐτῆς τὸν Δίνον. εἶτα στρατεύει
κατὰ τοῦ ἀμηνῶν Σαρκάνου, νικᾷ αὐτὸν τε καὶ τὸν ἀμηνῶν
Μαεδῆς. τοῦ δὲ φθινοπώρου ἐπιστάντος, τοῦ χειμῶνος ἔλ-
θων κατὰ τοῦ Θερόει ἀμηνῶν καὶ Μεθήνου, νικήσας αὐτούς 10
καὶ διώξας καὶ κύριος τῆς αὐτῶν ἀρχῆς πάσης ἐγένετο καὶ
τὰς γυναῖκας καὶ τέκνα αὐτῶν ἤχμαλώτισεν. εἶτα ἐν τῇ Εὐ-
ρώπῃ αὐθις ἐπιστρέψας ἐστρατεύει κατὰ τῶν Οὐγγῶν, καὶ
ἅπαξ καὶ δις αὐτούς ἐνίκησε, καὶ τῆς Ἀλβανητίας μέρος
ἐδούλωσε. καὶ κατὰ τοῦ Μίλτζα τοῦ τῆς Βλαχίας ἄρχοντος 15
στρατεύει, πολὺν τε τόπον ζημιώσας, εἶτα ὁ Μίλτζας ἦλθεν
εἰς μάχην φανεράν ἐν τινι τόπῳ δυσκόλῳ, ὁ ἀμηνῶν δὲ με-
θοδεύων τὸ τοῦ τόπου ἀτύχημα, τὴν μάχην καταλιπὼν ἀνε-
χώρησεν. ὕστερον εἰς συμβάσεις ἔλθόντες, τέλος ἔταξεν ὁ
Μίλτζας διδοῖναι αὐτῷ, καὶ εἰρήνευσαν, καὶ ἐκ τῶν ἐναπολει- 20
φθέντων τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας πολὺν τόπον ἔλαβε. καὶ
μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας Σιγισμόνδου πόλεμον ποιή-

7. ἐνδίνου M, ἐνδίνου P. vide infra. 9. μαεδέτ P 10.
πεχοῆ P μεθεύου P 16. τε om P ἔλθων M 22.
ποιήσας P

audita, sibi obesset, fraudem comminiscitur. statim misit, qui eum tanquam patris nomine arcesserent. ille, rerum ignarus nec quidquam formidans mali, adest; comprehensus strangulatur. ita deinceps sollicitudine vacuus Baiazetes, vere appropinquante, copias omnes in unum colligit, atque in Asiam traiectus, impressionem facit in Armeniam totamque sibi subiicit. idem Colchos domat atque Amastrim et huius urbis ameram, Dinum. deinde contra Sarcaneam ameram ducto exercitu, ipsum et Maedes, alium ameram, devincit. auctumno vergente et inita hieme Thechoeium et Methenem ameras aggressus, ipsis victis ac fugatis, tota eorum terra potitur, uxores cum liberis in servitutem rapit. tum in Europam reversus, in Hungaros movet, eosque semel atque iterum vincit, ac partem aliquam Albaniae occupat. idem adversus Miltzam, Blachiae principem, profectus, multa loca eius vexat, sed quum ad iustum proelium in locum quendam difficilem Miltzas prodisset, incommoditati loci cedens, ommissa pugna, revertit. postea ad pactiones ventum est, quibus Miltzas tributum illi pensurum se esse promisit, et pax convenit. idem e locis reliquis

σαντες, και εως τῆς Νικοπόλεως ὁ Σιγισμόνδος ἔφθασε, και τὰ στρατεύματα συνητήθη, και κακοβουλίας ἔνεκεν τὰ τῶν Χριστιανῶν εἰς ἄκρον ἐσφάλησαν, και τρέψαντες αὐτοὺς μετὰ φόβου πολλοῦ και αἰχμαλωσίας ἐδίωξαν. εἶτα τὴν Κωνσταν-
 5 τινούπολιν και ἡμετέραν πατρίδα ἐλθῶν ἀπέκλεισε πολιορκῶν αὐτήν. και τοσοῦτον ὄξυς εἰς τὰ πάντα ἦν ὥστε οὐκ ἤρκετο μόνον τὴν πόλιν πολιορκεῖν, ἀλλὰ τὸν Γιακούμπ - πασιᾶν και τὸν Βρενέζην στείλας μετὰ στρατοῦ χιλιάδων πενή-
 10 τες ἐν τῇ νήσῳ τὰ ὄσα ἐδύνατο κακὰ ἐποίησαν, ἐφθασαν δὲ και εως ἐγγὺς τῆς Κορώνης και Μεθώνης, εἶτα στραφέντες τὴν παλαιὰν και ὀνομαστὴν πόλιν τοῦ Ἄργους πολεμήσας ἔλα-
 βον, και ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας αἰχμαλώτους λαβόν-
 15 τες ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀποίκους ἐποίησαν, και τὰ τεῖχη αὐτῆς χα-
 λῶσαντες ἔρημον κατέλιπον, ἐν ἔτει 537, ἰνδικτιῶνος ε'. Λι-
 νος δὲ ὁ ἀμηνῶς και οἱ ἕτεροι οἱ τῆς ἀρχῆς ἐξωσθέντες παρὰ τοῦ Μπαγιαζήτου, ἐλθόντες πρὸς τὸν βασιλέα Ντεμίρην,
 κλαίοντες τὴν ἀδικίαν ἣν ἐδικήθησαν· και ἡ Ντεμίρης θέ-
 λων αὐτοῖς βοηθῆσαι, στείλας πρέσβυν τινὰ εἰς τὸν Μπαγια-
 20 ζήτην λέγων ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιον κατὰ τῶν ὁμοφύλων μᾶλλον και ὁμοπίστων πράττειν οὕτως, και παρῆνει αὐτὸν ἵνα τὴν ἀρχὴν ἐνὸς ἐκάστου αὐθις δώσῃ, εἰ θέλει ἵνα φίλοι ἔσονται.

2. ἕνεκα P 4. ἐδίωξεν P 8. χιλιάδας M 13. ὑπὲρ om P
 14. 537^ω P 22. θέλει φίλους ἔσεσθαι P

Bulgariae et Serviae non pauca accepit. deinde adversus Sigismundum, imperatorem Germaniae, bello excitato, quum Nicopolim usque Sigismundus processisset, et occurrissent sibi exercitus, imprudentia factum est, ut Christiani funditus devicti, cum magno hominum partim occisorum partim captorum clade fugarentur. iam Cpolim patriam nostram adortus, obsidione clausit, adeoque praeceps erat ad omnia, ut non satis haberet, urbem obsidere, sed Giacub-pazianem et Brenezem cum sex et quinquaginta millibus mitteret in Peloponnesum. hi insulam adorti, omni eam malorum genere lacera-
 runt, prope Coronen et Methonen usque progressi. inde reversi, vetustam et inclitam urbem Argos expugnarunt, eamque, triginta amplius millibus captivorum in Asiam missis deductisque in colonias, eversis moenibus, desertam reliquerunt, anno mundi 6903, indictione 5. interea Dinus ameras et reliqui, qui a Baiazete sedibus suis pulsati fuerant, Demirem regem adierant, iniurias, quas accepissent, conquerentes. Demires, succurrendi iis cupidus, per legatum Baiazeti suadebat, iniustum esse, erga homines eiusdem gentis et reli-

Β ὁ δὲ ἀμηνῶς ἄκρον πλεονέκτης ὢν καὶ οὐδέποτε ἤρκετο πλούτου καὶ τρόπου· ὀρηκτικὸς καὶ δεινὸς ὢν τοῦ πρέσβεως τοῦς λόγους εἰς οὐδὲν ἐλογίσατο, καὶ τὸν Ντεμίρην τὸν αὐθέντην αὐτοῦ ὡς ἄγροικον λέγων ἐνέπαιζεν. ὁ δὲ Ντεμίρης ἀκούσας ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τὰ ὅσα ἐφθέγγετο κατὰ τούτου ὁ ἀμηνῶς, 5 καὶ τὴν κενοδοξίαν αὐτοῦ εἰδὼς ἐθυμώθη, καὶ πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ συναθροίσας κατ' αὐτοῦ βαδίζων ἦν. ὡς δὲ ἤκουσε καὶ ὁ Μπαγιαζήτης, τὰς αὐτοῦ δυνάμεις συναθροίσας μετὰ σπουδῆς εἰς συνάντησιν τοῦ Ντεμίρη ἦν ἐρχόμενος ἀνδρείως καὶ Θαρσαλέως μετὰ μεγάλης ψυχῆς. ὑπῆρχε δὲ ὁ 10 στρατὸς τοῦ ἀμηνῶ χιλιάδες πενήκοντα καὶ ἑκατὸν, τοῦ δὲ Ντεμίρη χιλιάδες ἦσαν ὀκτακόσκιαι καὶ εἴκοσι· καὶ πάλιν ἡ μεγαλοψυχία τοῦ Μπαγιαζήτου εἰς οὐδὲν τὸν Ντεμίρη ἐλογίζετο. φθάσαντες τὰ στρατεύματα εἰς τὰ μέρη τῆς Φρυγίας συνήντησαν, καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ σύνταξις καὶ ἡ συμπλοκή 15 μεγάλη ἐγεγόνει. τέλος οἱ τοῦ Μπαγιαζήτη εἰς φυγὴν ἐτρέπησαν· καὶ ἐν τῷ φεύγειν αὐτοὺς πολλοὺς πιάσαντες, οἷς οὐδὲν ἕτερον ἀνιαρὸν ἐποίουν εἰ μὴ μόνον τὰ ἱμάτια καὶ τὰ ὄπλα αὐτῶν ἤρουν καὶ γυμνοὺς ἀπέλυνον. καὶ ἐν τῷ φεύγειν καὶ τὸν Μπαγιαζήτην πιάσαντες καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ 20 τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μωσῆν καὶ ἑτέρους πολλοὺς ἄρχοντας τῆς ἀνλῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Ντεμίρην ἤγαγον. καὶ ὁ Ντεμίρης ἐπλήσθη χαρᾶς διὰ τὴν νίκην, καὶ λέγει τῷ Μπαγιαζήτη

10. μεγαλοψυχίας P

15. συννητήθησαν P

gionis isto modo agere, eumque cohortabatur, ut suam cuique satrapiam restitueret, si se amicum sibi vellet. ameras, homo inexplebili avaritia et habendi cupiditate, idemque vehemens et praeceps, orationem legati nihili aestimavit, et Demirem, dominum eius, ludificans rusticum appellavit. Demires, quum audisset ex legato, quae in se dixisset ameras, eiusque nosset ambitionem, ira incensus, collectis omnibus copiis suis, adversus eum castra movit. re comperita, etiam Baiazetes, confestim suis collectis copiis, Demiri strenue et fortiter confidenterque obviam profiscitur. constabat amerae exercitus centum et quinquaginta millibus: Demiris octingenta et viginti millia erant: at confidentia Baiazetis nihili faciebat Demirem. quum in Phrygiam ab utraque ventum esset, concurrerunt exercitus magnumque ortum est proelium. tandem Baiazetis exercitus in fugam conversus est: in qua multi capti sunt, quibus nihil aliud molestiae factum, nisi quod vestibibus et armis nudati dimittebantur. ipse Baiazetes cum uxore et filio Mose aliisque multis aulae suae proceribus comprehensus, ad Demirem adductus est. qui propter victoriam, quam repor-

- “κακή κεφαλή, διὰ τί τὰς ὀρέξεις τὰς κακὰς τῆς σῆς γνώμης οὐκ ἐκυβέρνησας, ἵνα μὴ εἰς τοῦτο ἔλθῃς; οὐκ οἶδας ὅτι οὐδεὶς δύναται τῷ ἐμῷ στρατῷ ἀντιστῆναι;” εἶτα θανμάζων ὁ Ντεμίρης τὴν βασιλικὴν παρασκευὴν τοῦ Μπαγιαζήτου καὶ 5 ὠραίαν καὶ τὰς σκηναὶς ἐκείνας τὰς θανμαστάς, τὰ τοσαῦτα ὄρνεα καὶ κύνας κυνηγετικούς οὓς εἶχε, λέγει πάλιν αὐτῷ “εἰπέ μοι, ὦ σαλὲ καὶ παραφρων, τίς ἡ ὠφέλεια τῆς μεγάλης σου κενοδοξίας μετὰ τοσαύτης παρασκευῆς;” ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Μπαγιαζήτης λέγει τῷ Ντεμίρῃ “οἶδα καλῶς, διὰ τὸ 10 εἶναί σε ἄγροικον Σκύθην καὶ ἐξ ἀσῆμου γένους, ὅτι αἱ βασιλικαὶ παρασκευαὶ οὐκ ἀρέσουσί σοι, διότι οὐδέποτε ταῦτα ἔμπροσθέν σοι· ἐγὼ γὰρ ὡς υἱὸς τοῦ Ἀμουράτη καὶ ἔγγονος τοῦ Ὀρχάνου καὶ δισέγγονος τοῦ Ὀθμάνου καὶ τρισέγγονος τοῦ Ἐρτογρούλη, καὶ ταῦτα καὶ πλείονα πρέπον μοί ἐστι 15 ποιεῖν καὶ ἔχειν.” ὁ δὲ Ντεμίρης ἀκούσας τοὺς αὐθάδεις λόγους τοῦ Μπαγιαζήτου, θυμωθεὶς, κουβούκλιον ἐκ σιδήρου ποιήσας ἔσω αὐτὸν ἐνέβαλε καὶ μετ’ ὀλίγον αὐτὸν ἀπέκτεινε, βασιλεύσας ἑτῆ ἑξ πρὸς τοῖς εἴκοσι, ζήσας δὲ ἐν τῇ αἰχμυλωσίᾳ μῆνας ὀκτώ.
- 20 27. Τοιοῦτοτρόπως οὖν τῶν πραγμάτων, ὡς εἰρήκαμεν, ἐλθόντων, καὶ τοῦ ἀμνηρᾶ Μπαγιαζήτου αἰχμυλωτισθέντος, εἰς ἀταξίαν καὶ κίνδυνον μεγάλον ἢ τῶν Ὀθμανλίδων βασι-

20. 27.] περὶ τῶν συγχύσεων τῶν γινομένων διὰ τὸν τοῦ Μπαγιαζήτου θάνατον ἀναμέσον (ἀνὰ P) τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἄλλα τινά (ἄλλων τινῶν P) M et, qui caput numerat xγ, P

taverat, laetitia exsultans, Baiazetem allocutus, “homo nequam, inquit, cur pravis animi tui cupiditatibus non imperasti, ne huc devolverere? an necis, meis copiis neminem parem esse?” deinde regium eius ornatum et elegantiam, et tentoria illa eximia tantamque avium et canum venaticorum multitudinem miratus, rursus “dic mihi, inquit, homo turbulente et excors, qui est fastus tui cum tanto apparatu fructus?” tum ille: “bene novi, non placitum tibi, ut agrestium Scythae et ex obscuro genere oriundo, apparatus regium, qui nunquam te decuit. at me decet, Amuratis filium et Orchanis nepotem et Osmanis pronepotem et Ertogrulis abnepotem, haec et plura facere atque habere.” sermonis insolentia iratus Demires, caveam ferream fabricari iussit, in quam eum coniectum paulo post occidit. regnaverat annos sex et viginti, captivus fuerat menses octo.

27. Rebus sic transactis, ut exposuimus, et Baiazete capto, in perturbationem et magnum discrimen Othmanidarum imperium incidit propter dissidia quaedam et bella inter filios eius enascentia,

λεία ἐνέπεσε διὰ τινὰς διαφορὰς καὶ πολέμους τῶν υἱῶν τοῦ Μπαγιαζήτου, οἱ ὡς ἤκουσαν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ῥηγωνίζοντο ἵνα ἕκαστος τῆς βασιλείας τῆς πατρικῆς κύριος γένηται. καὶ περάσαντες εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ τέσσα-
 20 ρες ἀδελφοί, διὰ τὸν Μωσῆν ὡς εἰρήκαμεν αἰχμάλωτον 5
 μετὰ τοῦ πατρὸς ἐναπομείναντα, Ἰωσοῦφ, ὡς εἶπομεν, φω-
 τισθεὶς τῇ αἰγλῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος Χριστιανὸς ἐγεγόνει,
 οἱ δὲ ἕτεροι ἀναμέσον διεφέροντο, καὶ μάχης γενομένης τὸ
 τοῦ Ἰεσσαὶ ὀλίγον καιρὸν ὑπερίσχυσε. καὶ φιλίαν μεγάλην
 ἔχων μετὰ τοῦ βασιλέως κὺρ Μανουήλ καὶ στρατὸν συνα- 10
 θροίσας κατὰ τοῦ ῥηγὸς Οὐγγαρίας ἐλθὼν οὐδὲν κατώρθωσε.
 καὶ κατὰ τοῦ δεσπότη Σερβίας ἐλθὼν οὐδὲν αὐτῷ χρήσιμον
 ἐγεγόνει. καὶ περάσας ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἵνα ἐλθῆ κατὰ τοῦ ἀδελ-
 φοῦ Μουσουλμάνου, καὶ εἰς τὰ μέρη τῆς Καππαδοκῶν ἐπαρ-
 χίας συναγῆσαντος ἐκείνου Ἰεσσαὶ ἠττηθεὶς ἔφυγε, καὶ ἐν 15
 τῷ φεύγειν πιάσαντες αὐτὸν προσήγαγον τῷ ἀδελφῷ. ὁ δὲ
 ἐναπέπνιξεν αὐτὸν σταθεὶς ἐν τῇ ἀρχῇ μῆνας. . . (28.) καὶ
 ὁ Μουσουλμάνος ἐγκρατὴς γενόμενος τῆς ἀρχῆς, ὁ Ντεμίρης
 ἔπειτα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μωσῆν ἤλευθέρωσεν, ὃς περάσας
 κρυφῶς ἦλθεν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, καὶ ὁ δεσπότης Σερβίας χεῖρα 20
 ἱκανὴν δώσας καὶ βοηθήσας αὐτῷ, λέγω τῷ Μωσῆ, ἐγκρατὴς
 κατὰ τῆς Εὐρώπης ἐγεγόνει. μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ ἀδελφὸς
 αὐτοῦ Μουσουλμάνος ἐν τῇ Ἀσίᾳ περάσας διὰ τῆς πόλεως

1. τινὰς ἀφορμὰς διαφορὰς τε P 6. ἐναπομείναι P 17.
 ἐστάθη P. post μῆνας Alterus add ὀλίγους 18. ἀρχῆς ἦν τότε.
 ἔπειτα ὁ Ντ. P

qui, audita morte patris, pro se quisque nitentur, ut regno pa-
 terno potirentur. transeunt in Europam fratres germani quatuor:
 Mosem enim captivum fuisse cum patre, monuimus: diximus etiam
 Iosuphum, spiritus sancti lumine impletum, Christianum factum esse.
 reliqui inter se dissidebant. proelio facto, arma Iesses aliquamdiu
 praevalabant. is, arcta amicitia cum imperatore Manuele coniunctus,
 collectis copiis, adversus Hungarorum regem profectus est, nec tamen
 quidquam egit; nec Serviae despotam aggresso, expeditionis fructus
 constitit: et, quum in Asiam traiecisset, Musulmanum fratrem ador-
 turus, in Cappadocum finibus cum eo congressus, fugatus est et, in
 fuga comprehensus, ad fratrem adductus, qui eum strangulari iussit,
 imperio potitum menses (28.) regno a Musulmano occupato,
 Demires Mosem, fratrem eius, liberum dimisit, qui clam in Europam
 transgressus et a despota Serviae sufficiente manu instructus et adiu-
 tus, ea parte superior sit. hoc quum primum Musulmanus, frater eius,
 in Asia accepit, in Europam traiecit, ut per Byzantium fratri obviam

ἔλθειν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ φίλιαν μεγάλην μετὰ τοῦ βασιλέως ἔχων, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ δεσπότου τοῦ κύρ Θεοδώρου δάσας αὐτῷ εἰς γυναῖκα, ἡμέρας ὀλίγας ἐν τῇ πόλει διατρέψας ἐξῆλθε κατὰ τοῦ Μωσῆ. καὶ πολέμου γεγονότος ὁ

5 Μουσουλμάνος ὑπὸ τοῦ Μωσῆ ἐνίκηθη, καὶ πιασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐθανατώθη. (29.) καὶ ὁ Μωσῆς γενόμενος τῆς ὄλης ἀρχῆς κύριος στόλον ἠτοίμασε διὰ θαλάσσης καὶ στρατὸν διὰ ξηρᾶς ἐλθεῖν κατὰ τῆς πόλεως. μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων, Ῥωμαϊκὸν στόλον ἐτοιμάσας καὶ οἰκονομήσας,

10 δρογγάριον καταστήσας Μανουὴλ τὸν νόθον ἀδελφόν, καὶ ἐγγὺς τῆς νῆσου τῆς λεγομένης Πλάτης οἱ στόλοι συναντηθέντες, ὁ τοῦ Μωσῆ στόλος ἐσφάλη, καὶ μέρος μὲν τι κατεποντίσθη μέρος δὲ ἐβυθίσθη, καὶ τὰ ἐναπολειφθέντα πάνυ ὀλίγα πλοίαρια κακῶς ἔφυγον, καὶ ἡ νίκη Ῥωμαίοις ἦν. καὶ

15 ἐκ τῆς ξηρᾶς τὰ ὅμοια ὁ Μωσῆς ἔπαθεν. ἀκούων ταῦτα ἀνεχώρησε μετὰ αἰσχύνης. καὶ αὐτῶς ὁ βασιλεὺς μεθοδεύων μηχανὰς ἵνα παντελῶς νικήσῃ τὸν Μωϋσῆν, στείλας ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔφερε τὸν τοῦ Μουσουλμάνου υἱὸν Ὁρχάνην καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ αὐθέντην ἐπέβαλε. καὶ πολέμου γεγονότος τὰ τοῦ

20 Ὁρχάνου ἐσφάλησαν, ἐπιβουλευθέντος παρὰ τοῦ κυβερνήτου καὶ πρώτου βεζιρη αὐτοῦ Σαμπάνη, καὶ πιάσας αὐτὸν ὁ Μωσῆς ὁ θεῖος αὐτοῦ ἐτύφλωσε. Μεεμέτης δὲ ὁ ὑστερογενῆς υἱὸς τοῦ Μπαγιαζήτου διὰ τὸ εἶναι ἐκ πάντων νεώτερος καὶ ὑπὸ τῶν

5. πιάσας αὐτὸν ἐθανάτωσεν P

22. μεχεμέτης P

iret; et, quoniam eum non vulgaris amicitia cum imperatore coniungebat, isque Theodori despotae filiam ei dederat in matrimonium, dies aliquot in urbe commoratus, contra Mosem movit. proelio commisso, Musulmanus a Mose devictus, captus et necatus est. (29.) Moses, universo regno potitus, classem adornat, qua mari, exercitum, quo terra urbem aggrediretur. qua re comperta, imperator quoque Romanorum classem parat et instruit, cui drungarium praefecit Manuelem, fratrem nothum. ad Platen insulam classes sibi occurrunt: naves Mo- sis devictae, partim demersae, partim captae sunt: pauca admodum navigia, quae restabant, turpiter fugerunt: victoria penes Romanos stetit. similem in terra cladem Moses accepit. haec ubi audiit, cum ignominia recessit. imperator denuo excogitatis artibus, quibus prorsus devinceret Mosem, missis in Asiam legatis, Orchanem, Musulnani filium, accessivit et in Europa dominum constituit. at collatis signis, succubuit Orchanes, a duce suo et primario veziro Sabane proditus. captum Moses patrius oculis privavit. Mehemetes autem, filius Baiazetis natu minimus, fratrum omnium metu, cum quodam artifice arcuario in locum quendam aufugit, ubi mercenarius vixit, ne

ἀδελφῶν πάντων φοβούμενος φρυγῶν ἦλθεν ἐν τινι τόπῳ μετα-
 τινος τεχνίτου τοξοποιοῦ, καὶ ἐκεῖ μισθωτὸς ἐγένετο, ἵνα μὴ
 γνωσθῇ τοῖς ἀδελφοῖς· ἀνδρυνθεὶς δὲ τῇ ἡλικίᾳ ὀλίγον μετὰ τοι-
 αύτης κακουχίας, θεωρῶν οὕτως ἔχοντα τὰ πράγματα, καὶ αὐτὸς
 τῇ τῆς τύχης φορᾷ χρησάμενος ταῦτα συλλογίζεται καὶ πρὸς 5
 τὸν ἀμηρᾶν Καραμάνον ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ ἔρχεται βοήθειαν
 αἰτῶν. καὶ ὁ ἀμηρᾶς Καραμάνος δεξάμενος αὐτὸν ἠδέως
 Β καὶ χεῖρα δώσας ἐξῆλθεν οὗτος κατὰ τοῦ ἀνταδέλφου Μωσῆ.
 πρώτης καὶ δευτέρας μάχης γενομένης ὁ τοῦ Μωσῆ στρατὸς
 ὑπερίσχυσε καὶ ὁ Μεεμέτης καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ διεσκορπί- 10
 σθησαν. ἐκ τρίτου δὲ τὴν τύχην λογισάμενος δοκιμάσαι, πρὸς
 τὸν τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας ἀνθέντην καὶ πρὸς τὸν βα-
 σιλέα ἐλθὼν βοήθειαν αἰτῆσαι παρ' αὐτῶν, καὶ δώσαντες
 αὐτῷ χεῖρα ἱκανὴν καὶ στρατὸν ἐξῆλθεν αὐθις κατὰ τοῦ
 Μωσῆ· καὶ μάχης γενομένης ὁ Μεεμέτης ἀπατήσας μετὰ 15
 χρημάτων πολλοὺς τῶν πρώτων στρατηγούς καὶ κυβερνήτας
 τοῦ Μωσῆ, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πρὸς τὸν Μεεμέτην. ὁ δὲ
 Μωσῆς ἰδὼν καὶ αὐτὸς εἰς φυγὴν ἐτρέπη καὶ ἐλθὼν ἐν τινι
 τόπῳ ὑλώδει ἐκρύβη· ὃν εὐρῶν τις στρατηγὸς τοῦ Μεεμέτη
 ἐκεῖ ἀπέπνυξε προστάξει τοῦ ἀνθέντου αὐτοῦ. ἐστάθη οὖν ἡ 20
 αὐτῆ βασιλεία κινδυνεύουσα διὰ τὰς διχονοίας τὰς ἐν ἀλλή-
 λοις τοῖς τέσσαρσιν ἀδελφοῖς ἔτη τρία καὶ μῆνας δύο, (30.)
 Μεεμέτης δὲ ἐγκρατῆς πάσης τῆς ἀρχῆς καὶ βασιλείας τῆς

2. καὶ ἐκεῖ om P 5. λογίζεται P 17. μεχεμέτην, ὁ δὲ με-
 χεμέτης ὑπερίσχυσεν. ἰδὼν δὲ P, omissis καὶ αὐτὸς 22. τέσ-
 σαρσιν om P 30.] περὶ τοῦ μεεμέτου P, qui alias μεχεμέτης,
 περὶ τῆς βασιλείας Μεεμέτη M.

fratribus innotesceret. aetate paulo grandior factus in villi hac con-
 ditione, quum rerum statum considerasset, ipse quoque fortunae se
 permisit, et ad Caramanum ameram in Cappadociam confugiens, eius
 auxilium implorat: amice ab eo receptus et instructus copiis, adversus
 Mosem fratrem proficiscitur. atque e primo quidem et secundo proe-
 lio Mosis exercitus superior discessit, Mehemetes eiusque exercitus
 fugati sunt; sed tertium fortunam experiendam esse ratus, principem
 Serviae et Bulgariae et imperatorem adiit eorumque imploravit opem,
 atque acceptis ab iis copiis idoneis, denuo adversus Mosem duxit.
 proelio inito, e primariis multi duces centurionesque Mosis, pecunia
 a Mehemete corrupti, illo relicto, ad hunc transfugiunt. hoc quum
 animadvertisset Moses, in fugam et ipse conversus, in loco silvoso de-
 lituit, sed a duce quodam Mehemetis repertus, huius iussu suffocatus
 est. versata igitur in discrimine fuerat huius imperii salus propter
 intestinas quatuor fratrum discordias annos tres et menses duos, (30.)

πατρικῆς μετὰ τοσούτων κόπων καὶ δδύνων γέγονεν ἐν ᾧ
535, Ἰνδικτιῶνος γ'.

Πρῶτον μὲν ἔργον μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν ἐποίησε
τοῦτο. τὰ τέλη τῆς Μολδοβλαχίας καὶ Μπογδανίας, ὅσον
5 ἦν δυνατὸν, ἐβάρυνε, καὶ πᾶσαν χώραν καὶ τόπον ἐν τῇ
Ἀσίᾳ ἐν οἷς οἱ Σκύθαι ἐγίνοντο ἐγκρατεῖς μετὰ τὴν αἰχμα-
λωσίαν τοῦ πατρός, πάλιν μετ' ὀλίγον ὑφ' ἑαυτὸν ἀπεκατέ-
στησε· καὶ τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμοπίστους αὐθέντας οὓς ὁ
πατὴρ ἐξέωσε τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ Ντεμίρης ἐλθὼν πάλιν μετέ-
10 ὠκεν αὐτοῖς, οὗτος νόμφ πολέμου αὐθις ἐδίωξε, τὴν Γαλα-
τίαν Καππαδοκίαν τε καὶ Πόντον καὶ ὅσα τῆς ἄνωθεν Ἀσίας
ἐκέρδησε. τὸν Ἰσμαῆλ ἀμηρᾶν τοῦ Σινωπίου ὑποτελῆ ἐποίησε,
καὶ ἀπὸ Λυδίας ἕως Αἰολίδος καὶ ἄχρι Μυσίας τῆς πρὸς τὸν
Ἑλλησποντον κύριος ἐγένετο, καὶ μετὰ τῆς γερονσίας τῶν
15 Ἑνετῶν μάχην ποιήσας. ὁ οὖν τῶν Ἑνετῶν στόλος εἶχεν
ναυάρχην τὸν Πέτρον Λορδᾶν· καὶ ἄμφω οἱ στόλοι συνα-
τηθέντες, λέγω τῶν Ἑνετῶν καὶ τοῦ ἀμηρᾶ, ἀναμέσον Προϊ-
κονήσου καὶ Καλλιουπόλεως, καὶ ναυμαχίας γενομένης πολ-
λαὶ τριήρεις καὶ νῆες τῶν Τούρκων κατεποντίσθησαν· μετὰ
20 δὲ ταῦτα ἀγάπην ἐποίησαν. ἡγάπα δὲ τὸν βασιλέα κὺρ Μα-
νουῆλ οὗτος ὁ ἀμηρᾶς καὶ τοὺς ἐτέρους αὐθέντας Χριστιανούς
τοὺς ἐγγὺς τῶν ὀρίων αὐτοῦ· καὶ ἐν τῇ μέλλειν αὐτὸν τε-

7. ὀλίγον καιρὸν ὑφ' Μ 16. ὁ Λορδᾶς Λαυρεθανὸς λέγεται
τῇ τῶν Λατίνων διαλέκτῳ. Pachomius in marg. M. Λαουρεθάνον P
20. τὸν κύριον M

atque Mehemetes universi regni et imperii paterni cum tantis aeru-
mnis et molestiis potitus est anno 6907, indictione 3.

Primum post susceptum imperium opus hoc edidit. Moldoblachiae
et Bogdaniae tributa quam poterat gravissima imperabat, et quid-
quid regionum in Asia Scythae, capto eius patre, occupaverant,
brevis intervallo recepit, atque suae gentis ac religionis principes
eos, quos a patre sedibus expulsos Demires restituerat, de integro
eiecit, et Galatiam, Cappadociam, Pontum totamque Asiam superio-
rem in potestatem suam redegit, Ismaëlem, Sinopes ameram, vecti-
galem fecit, et a Lydia ad Aeolidem usque et Mysiam, quae est in
Hellesponto, dominabatur, etiam cum Venetis proelio conflictatus,
quorum classē Petrus Lordan praecerat, quum ambae classes, Vene-
torum et amerae, inter Proconnesum et Calliopolim essent con-
gressae et pugna commissa, multae Turcarum naves et triremes de-
pressae sunt, deinde pax inter eos composita. amice hic ameras am-
plectebatur imperatorem Manuelem et reliquos principes Christianos
sibi vicinos, et moribundus Amuratae filio mandavit, ut is quoque

λεντῶν τῷ νιῶ Ἀμουράτῃ παρήγγειλεν ἵν' ἔσῃται φίλος καὶ βοηθὸς τῷ βασιλεῖ κὺρ Μανουήλ. οὗτος πρῶτος ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει τὴν καθέδραν ἐποίησεν, ἣν οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐν τῇ Προύσῃ εἶχον. ὑπῆρχε δὲ λίαν φιλόδωρος καὶ τοῖς φίλοις ἄριστος· ὁμοίως δὲ τοῖς ἐχθροῖς ἕως τέλους ζωῆς καμηλοσι- 5 δῶς διέκειτο, καὶ πάντοτε νέα ἐφευρήματα καὶ μηχανὰς γυρεύων, ἵνα βλάβη καὶ ἀφανίῃ τοὺς κακῶς διακειμένους μετ' αὐτοῦ. ἀπέθανε δὲ βασιλεύσας ἕτη δέκα καὶ ἑπτά.

31. Ἀποθανόντος οὖν τοῦ ἀμηνῶ Μεεμέτη καὶ Κυρίτζῃ ὀνομαζομένον, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμουράτης ἐλθὼν τὴν ἀρχὴν 10 21 διεδέξατο ἐν ἔτει 594δ', ἰνδικτιῶνος ἧ', καὶ τοῦ φθινοπώρου ἱσταμένου οὐκ ἠρέμησε διὰ τὸν χειμῶνα, ἀλλὰ τὸν στρατὸν αὐτοῦ συνάξας ἔρχεται κατὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Μουσταφᾶ, καὶ νικήσας αὐτὸν ἐθανάτωσε. καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην καὶ τὸν Μιχαήλ-μπέην στελας, ἐλθὼν τὴν πόλιν ἀπέκλεισε. 15 ἡ αἰτία ἦν ὅτι τῷ Μουσταφᾶ, ὡς ἔμπροσθεν εἰς πλάτος ῥηθῆσεται, οἱ βασιλεῖς ἐβοήθουν. εἶτα καὶ αὐτὸς ἐλθὼν καὶ οὐδὲν κατορθώσας ἀγάπην μετὰ τῶν βασιλέων ἐποίησε, μεσιτευσάσης τῆς κυρᾶς Μάρως τῆς μητρονιάς αὐτοῦ. εἶτα ἔρχεται κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης κρατουμένης οὐσης ἔπο τῶν 20 Ἑνετῶν· ἦν πολιορκήσας καὶ ἀποκλείσας ἔλαβε. καὶ ἐκ τῆς Οὐγγαρίας μέρος οὐκ ὀλίγον ἐδούλωσε, καὶ μάχην ποιήσας

5. ἕως τέλους ζωῆς om P 6. γυρεύων] ζητῶν P 9. 31.] περὶ τῆς βασιλείας Ἀμουράτη M, περὶ τῆς τοῦ ἀμουράτου βασιλείας P, novum caput non exorsus. 15. ἐλθεῖν P 22. οὐγκρίας μερος ἔλαβε καὶ ἐδούλωσεν οὐκ ὀλίγον P

amicus et socius esset Manueli. idem primus Adrianopoli sedem regiam collocavit, quam maiores eius Prusae habuerant erat munificentissimus et sicut in amicos liberalissimus, ita hostibus usque ad finem vitae infensissimus, semperque novarum artium machinarumque studiosus, quibus male erga se animatis damnum atque interitum afferret. mortuus est anno regni decimo septimo.

31. Mortuo Mehemete amera, qui cognominatur Cyritzes, Amurates, eius filius, imperium capessivit, anno 694, indictione 8. autumno ineunte, ut quiesceret, instante hieme commoveri non poterat, sed, collecto exercitu, patrum Mustapham aggressus est, victumque occidit. ac statim post eam victoriam praemisso Cpolim Michaelbego, ipse supervenit eamque urbem obsedit: cuius rei causa erat, quod Mustaphae, ut postea fusius dicitur, imperatores auxilium tulerant. verum quum nec ipse quidquam proficeret, amicitiam cum imperatoribus composuit, conciliante Maro domina, eius noverca. inde Thessalonicam, Venetis tum subiectam, aggressus est eamque obses-

μετὰ τοῦ ῥηγῶς Λαδισλάου αὐτὸν ἐνίκησεν. ἐλθὼν δὲ κατα
 τῶν Βλάχων καὶ Μολδοβλάχων οὐδὲν κατώρθωσεν, ἀλλὰ ζη-
 μιωμένος ἐπανέστρεψεν. εἶτα αὐτίς δεύτερον στρατεύει κατ'
 αὐτῶν· καὶ οἱ Βλάχοι εἰς βοήθειαν τοὺς Οὐγγάρους προσκα-
 5 λεσάμενοι, καὶ πολέμου γενομένου ἡ νίκη τῇ ἀμηρᾷ ἦν καὶ
 αὐτοὶ διεσχορπίσθησαν φεύγοντες. λέγουσι δὲ ὅτι ἀπέθανον
 ἐν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ πλεον ἢ τριακόνα χιλιάδες Οὐγγαροὶ τε
 καὶ Βλάχοι, Τοῦρκοι δὲ πάντ' ὀλίγοι. τῆς παλαιᾶς Ἡπει-
 ρου μέρος καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνοὺς Θῆβ' ἄν τε καὶ Ἀθη-
 10 νων καὶ πᾶσαν Βοιωτίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ Ἰωάννινα ἐδούλωσεν
 πολέμῳ, καὶ τὸν τῆς Καισαρείας ἀμηρᾶν εἰς τέλος ἐνίκησεν
 καὶ ἤρᾶνισεν, καὶ κύριος τῆς ἀρχῆς ὅλης ἐκείνης ἐγένετο,
 ἄχρις δὲ τινῶν φρουρίων, ἃ ἦσαν ἐν τισιν ὄρεσιν ὑψηλοτά-
 τοις, ἐνθα ἦλθεν ὁ Καραμάνος καὶ τὴν κατοίκησιν ἐποίητο.
 15 καὶ ὁ φῆξ Λαδισλάος ὁμοφωνήσας μετὰ τινῶν ἐτέρων αὐθέν-
 των Χριστιανῶν ἔρχεται αὐτίς κατὰ τοῦ Ἀμουράτου, καὶ
 ἕως τῆς πόλεως Βάρνης φθάσαντες καὶ ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἀμηρᾷ
 συναντηθέντες, εἰς ἀγνωσίας ὁ Λαδισλάος ἐσφάλη· καὶ νική-
 σας αὐτὸν ἀπέκτεινε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διεσκέδασεν. εἶτα
 20 ἔξέρχεται κατὰ τῆς ἄνω Μυσίας, καὶ πολὺ μέρος ὑποτελεῖς

4. οὐγγαροὺς P, qui sic ubique 7. πλείονες P 10. Ἰωνίαν M
 13. ἄχρις δὲ] πλὴν P ἐν τινούσις M ὄρεσι
 15. λαδισλάος M et h. l. et mox 16. καὶ om P 17. φθά-
 σαντες om P ἀμουράτου P

sam oppugnataque in potestatem suam redegit. etiam Hungariae par-
 tem non exiguam sibi subiecit ac, proelio cum Ladislao rege conserto,
 superior discessit. contra Blachos autem et Moldoblachos profectus, suc-
 cessu caruit, imo cum detrimento recessit. mox iterum in eos ducit:
 Blachi Hungaros subsidio vocant; sed conserta manu, victoria penes
 ameram est, illi dissipati fugiunt. in ea pugna Hungarorum Blachorum-
 que amplius triginta millia, Turcarum perpaucos cecidisse dicunt.
 partem veteris Epiri, Aetolos, Acarnanes, Thebas, Athenas, totam
 Boeotiam, Helladem et Iohannina bello sibi vindicavit, atque
 ameram Caesareae postremum devicit delevitque, et universa illa
 ditione potitus est, exceptis quibusdam castellis, quae in montibus
 altissimis erant, ubi sedem collocaverat Caramanus. Ladislaus rex,
 cum aliis quibusdam principibus Christianis foedere iunctus, denuo
 contra Amuratem suscepit expeditionem, sed Varnam usque progres-
 sus ibique cum amera proeliatu, imperitia rei bellicae rem male
 gessit. namque certamine devictus et occisus, exercitusque eius dis-
 persus est. iam Amurates Mysiam superiore ingressus, magnam eius
 partem sibi vectigalem fecit, ac Bosnam et Iohannem Castriotam plane

ἐποίησε, καὶ τὴν Μπόσαν καὶ τὸν Καστριώτην Ἰωάννην εἰς ἄκρον ἐδούλωσεν. οὗτος πρῶτος τοῖς ἰαννιτζάροις τὰ προνόμια ἃ ἔχουσιν ἔχαρίσατο, καὶ εἰς τάξιν ἦν ἕως τῆς σήμερον ἔταξε πορεύεσθαι· παλαιόθεν μὲν τὸ αὐτὸ τάγμα ἑτέρας συνηθείας καὶ τάξεις καὶ ἐνδύματα εἶχον. καὶ γυναῖκας μὴ λαμβάνειν ἔταξεν, ἵνα μὴ ἀσχολῶνται διὰ γυναικῶν καὶ παίδων τροφᾶς καὶ φροντίδας, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας ἐν τῷ πολέμῳ πάντοτε ἀμερίμνος ἔσονται, καὶ υἱοὺς αὐτοῦ καλεῖσθαι ἐκέλευσε. ὑπῆρχε δὲ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ πᾶν δίκαιος, προθεωρῶν τὰ ἐρχόμενα. οὐδένα ἀδικεῖν ποτὲ τοὺς σατραπῶν καὶ κριτῶν πάντας μᾶλλον ἐπρόσταττε· καὶ εἰάν τις τὸ πρόσταγμα μικρὸν παρέβαινε, χωρὶς τινος συμπαθείας κεφαλικῶς αὐτοὺς ἐπαιδεύεν. ἦν δὲ ἐν ταῖς μάχαις ῥιψοκίνδυνος, καὶ ἡ τύχη πάντοτε αὐτῷ ἐβοήθησεν. ὕστερον ἐφάνη αὐτῷ δερβίσης γενέσθαι ἧγουν μοναχός, καὶ ἐν τῇ Προύσῃ περάσας 15 ἐγένετο, καὶ ζῶν ἔτι τῷ υἱῷ Μεμεῆτῇ τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ βασιλείαν ἔδωκε, βασιλεύσας ἕτη τριάκοντα καὶ τέσσαρα.

52. Ἐλθούσης δὲ πάσης τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἐπὶ Βτόν Μεμεῆτην ἐν ἔτει 539, ἰνδικτιῶνος ιδ', διὰ τὸ εἶναι

1. Ἰπόσαν καὶ τὸν καστηλιώτην P, στρατιώτην margo 3. 2
 — σήμερον om P 11. ἐπρόσταξε P 12. τις μικρὸν τὰ
 πράγματα P 15. τερβίσης περάσας ἐν τῇ προύσῃ ἐγένετο
 ἧγουν μοναχός, καὶ ζῶντος αὐτοῦ τῷ M 18. 32.] ἰβ'
 om P. περὶ τῆς βασιλείας Μεμεῆτη (μεμεῆτ P) βασιλέως τῶν
 Τούρκων τοῦ τὴν πόλιν λαβόντος (τοῦ καὶ τὴν πόλιν ἀλώσαν-
 τος P) MP 19. μεχεμετ P

sibi subiecit. idem primus ianitzaris iura, quae illi habent, praecipua impertivit, eosque eo, quo etiam hodie utuntur, exercitio uti iussit. antiquitas enim eius legionis aliae consuetudines, alia exercitia, alia vestimenta erant. vetuit eosdem matrimonia contrahere, ne detinerentur uxorum liberorumque cura et victu, sed alacri et soluta semper animo in militia versarentur, voluitque eosdem filios suos appellari. in subiectos egregie iustus, et futuri intelligens erat; severo satrapis et iudicibus omnibus edicebat, ne cuiquam iniuriam facerent; quod edictum si quis vel minime violasset, nulla misericordia prohibebatur, quominus eum capite mulctaret. in proeliis se obiciebat periculis, atque nunquam non favit ei fortuna. postremo ei visum est, ut derbises sive monachus fieret. itaque Prusaam profectus, derbises factus est concessitque adhuc vivus Mehemeti filio regnum et omnem auctoritatem regiam, postquam ipse functus est imperio annos triginta quatuor.

32. Translato Mehemeti regno omnique potestate regia anno 6958, indictione 14, quoniam is admodum adolescens erat, quidam

αὐτὸν πάντα νέον τινὲς τῶν γηραιῶν βασιρέδων ἔλεγον τῷ Ἀμουράτῃ ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἐμπιστευθῆναι τὴν τοσοῦτην ἀρχὴν ἐν τῷ νύμφῳ, ἵνα μὴ οἱ τῆς νεότητος καπνοὶ τὴν βασιλείαν κινδυνεύσαι ποιήσωσιν. ὁ οὖν Μεεμέτης ταῦτα αἰσθανόμενος ἐμπί-
 5νετο κατ' αὐτῶν, καὶ πολλοὺς ὕστερον ἐθανάτωσε, καὶ παι-
 δαριογέρον ἐν ταῖς μάχαις καὶ ταῖς διοικήσεσιν εἰς ἄκρον
 ἐγένετο. ἦν δὲ ὁ νέος δραστικός καὶ δεινὸς κατὰ πάντα, τοὺς
 ἐναρτέους καὶ σοφοὺς ἄνδρας ἀγαπῶν· καὶ αὐτὸς οὐκ ἀμέ-
 10θικτος ἦν σοφίας, καὶ τὴν τέχνην τῆς ἀστρολογίας οὐκ ὀλί-
 γον γευσάμενος ἀναγινώσκειν αἰεὶ ἠγάπα. τὰ τε κατορθώματα
 καὶ βίους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα καὶ τοῦ Ὀκταβίου Καί-
 σαρρος, Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου τοῦ καὶ Φλαβίου καὶ Θεο-
 15δοσίου τοῦ ἐξ Ἰσπανίας βασιλέως Κωνσταντινουπόλεως ἀνε-
 γίνωσκεν, αἰτῶν καὶ ἐρευρῶν μηχανὰς ἵνα τοὺς πάντας ὑπερβῇ
 20καὶ τὰ ὄρια τῆς βασιλείας αὐτοῦ εἰς ἄκρον αὐξήσῃ· ὁ καὶ
 ἐποίησεν. ἀκούσας οὖν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμουράτῃ ὁ
 Καραμάνος Ἀλισούριος ἐκ τῶν ὀρέων καταβὰς πολὺν τόπον
 ἐνωτῷ περιειποιήσατο. ὁ δὲ νέος αὐθέντης ὁ Μεεμέτης στρα-
 τὸν ἐτοιμάσας ἔρχεται κατ' αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ φυγῶν πάλιν
 25εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων διήρχετο, ἕως οὗ μετὰ τινα και-
 ρὸν παντελῶς ἠφανίσθη. μετὰ δὲ τὸ διωχθῆναι τὸν Καρα-
 μάνον περῶσας ἐν τῇ Καλλιουπόλει καὶ εἰς Ἀνδριανούπολιν

2. ἔστι δίκαιον P
 om P

4. ἐχθρὸς ἐγένετο P

13. ἀνεγίνωσκεν

seniores vezires Amuratem monuerunt, licitum non esse, tantam re-
 gni molem iam tum committi filio, ne spiritus iuveniles regno excita-
 rent pericula. Mehemetes haec ubi sensit, ira surebat, multosque de
 his veziribus postea interemit, in rebus tum domesticis tum bellicis
 administrandis sapientiam plane senilem praestans. erat impiger et
 acer in rebus omnibus, atque amore amplectebatur homines virtutis
 et litterarum studiosos; nec ipse rudis erat litterarum, et in disci-
 plina astrologica progressus non mediocres fecerat; assidua lectione
 occupatus, res gestas et vitas Alexandri Macedonis, Octavii Caesaris,
 Flavii Constantini magni, imperatoris Theodosii Hispani legebat, quae-
 rens et indagans artes, quibus omnes antecelleret et regni fines pro-
 ferret quam latissime: quod etiam praestitit. audita morte Amura-
 tis, Caramanus Alisurius e montibus descendit multaque sibi loca
 subiecit. iuvenis rex Mehemetes, comparata manu, adversus eum
 proficiscitur; qui in fugam versus, rursus in montium iuga se abdit,
 donec aliquanto post omnino deletur. Caramanus persecutus, Callio-
 polim, deinde Adrianopolim concessit, unde, instructis copiis, adver-
 sus urbem et imperium Romanum proficiscitur, ac tanta hac tamque

φθάσας ἠτοιμάσθη καὶ ἦλθε κατὰ τῆς πόλεως καὶ Ῥωμαίων βασιλείας, καὶ τῆς τοιαύτης περιφήμου πόλεως κύριος ἐγένετο, καὶ ἡμᾶς ἐκεῖθεν ἠχμαλώτισε καὶ ἠφάνισε καὶ ἐξέωσεν. εἶτα στρατεύει κατὰ τῆς βασιλείας Τραπεζοῦντος, καὶ ἐν εὐκολίᾳ μετ' ὀλίγον πόλεμον πᾶσαν ἐκείνην τὴν ἀρχὴν ἔλαβε, 5 καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς Δαβιδ τὸν Κομνηνὸν αἰχμαλώτον ἐν τῇ πόλει Κωνσταντίνου ἔφερεν. καὶ τὴν περιβόητον πόλιν Σινοπιῶν ἦν ὑποτελῆ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐποίησαν, οὗτος πολέμῳ τὸν αὐτῆς ἀμνηρᾶν νικήσας κύριος τέλειος ἐκείνης τῆς ἀρχῆς ἐγένετο. εἶτα τὴν ἀγάπην λύσας ἦν εἶχε μετὰ τῶν δεσπότων στρα- 10 τεύει κατὰ τῆς Πελοποννήσου, καὶ τοὺς δεσπότας διώξας πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον ἔλαβε. καὶ τὸ ἐνυπολειφθὲν τῆς Σερβίας μέρος, καὶ τὸν δεσπότην αὐτῆς διώξας καὶ τὴν μητέρα πολέμῳ, ἐγκρατῆς εἰς πάντα ἐγένετο. Χίον δὲ τὴν νῆσον καὶ Λέσβον ἄνευ πολέμου ὑφ' ἑαυτῶ ὑποτελεῖς ἐποίησεν. ὕστε- 15 ρον δὲ τῆς Λέσβου πάσης καθ' ὅλου ἐγκρατῆς ἐγένετο. εἶτα ἔρχεται κατὰ τῆς νήσου Κύπρου, καὶ μετὰ τοῦ ῥηγὸς εἰς συμβάσεις ἐλθόντες, τέλος ἔταξε διδόναι αὐτῶ καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν. εἶτα στόλον ἕτερον ἐτοιμάσας, κατὰ τῆς νήσου Ῥόδου ἐλθὼν ἄπρακτος ἐκ τῶν ἐκεῖθεν διέβη, καὶ πολλοὶ ἐκ 20 τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀπεκτάνθησαν διὰ τὸ ἐλθεῖν στόλον τινα ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς βοήθειαν. αὐτὸς δὲ θυμῶ καχλάζων, ἵνα τὴν ἀνταμοιβὴν τοῖς Ἰταλοῖς ποιήσῃ, στόλον βαρὺν ἐτοιμάσας μετὰ στρατοῦ πολλοῦ ἵππικου τε καὶ πεζοῦ ἔστειλε κατὰ τῆς

5. μετ' ὀλίγου πολέμου ἐκείνην P

nobili urbe potitus, nosmet inde captivos expulit et exterminavit. mox Trapezuntiorum regnum adortus, facili opera illud quoque brevi bello sibi vindicavit, et regem eius Davidem Comnenum captivum Cypolim duxit, quumque celeberrimam urbem Sinopen decessores eius tantummodo vectigalem habuissent, Mehemetes, armis devicto eius amera, prorsus eam in potestatem suam redegit. deinde rupta pace, quam cum despotis habebat, in Peloponnesum duxit, eamque, pulsus despotis, totam occupavit, sicut etiam reliquam partem Serviae, eius despotia cum matre fugato, imperio suo subiecit. Chium et Lesbum insulas citra bellum sibi tributarias fecit: ac Lesbo quidem mox universa potitus est. deinde Cyprum aggressus, cum eius rege de tributo sibi solvendo pactum iniit atque ita recessit. mox alia classe comparata et contra Rhodum ducta, re infecta, inde rediit, amissis non paucis militibus, quoniam classis ex Italia auxilio venerat. ipse ira et cupidine aestuans Italos ulciscendi, classem ingentem multis instructam peditibus et equitibus in Calabriam et Apuliam misit,

Καλαβρίας καὶ τῆς Ἀπουλίας, καὶ ἐν τῇ ἀπέρχεσθαι τὸν
 στόλον Ζάκυνθον καὶ Κεφαλονίαν ὑποτελεῖς ἐποίησε· φθά-
 σας δὲ ὁ στόλος ἐν τῇ Καλαβρίᾳ, τὸ φρούριον τὸ ἐν τῇ
 Ἀπουλίᾳ τὸ λεγόμενον Ὑδροῦς ἀποκλείσας καὶ πολιορκήσας
 5 αὐτὸ ἔλαβε, καὶ ἕτερα φρούριά τινα λαβῶν πρόσω ἐπορεύε-
 το. καὶ ἂν μὴ ὁ Θεὸς ἐξ ἀνθρώπων ἐποίησεν αὐτὸν οἷς
 οἶδε τρόποις, τὰ ὅμοια ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ Ἴταλοὶ ἔπαθον ἄν. 22
 ἀκουσθεῖς δὲ ὁ Θάνατος αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, οἱ σατράπαι
 καὶ οἱ κυβερνήται τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ μετὰ συμβά-
 10 σεως τὰ φρούρια ἀφέντες ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀνεχώρησαν· καὶ
 οὕτως τὰ ἐν τῇ Καλαβρίᾳ γέγονασιν. ἐβασίλευσεν δὲ ἔτη
 δύο καὶ τριάκοντα, καὶ δέκα βασιλείας ὑπέταξε καὶ ἐδού-
 λωσε, καὶ διακοσίας πόλεις ἐκ τῶν Χριστιανῶν ἔλαβε. πέντε
 δὲ διαλέκτους χωρὶς τῆς αὐτοῦ ὀρθῶς ὠμίλει, Ἑλληνικὴν,
 15 Λατινικὴν, Ἀραβικὴν, Χαλδαϊκὴν καὶ Περσικὴν. λίαν ἦν
 εὐφραινόμενος ὀμιλεῖν καὶ διαλέγεσθαι μετὰ σοφῶν καὶ συνε-
 τῶν ἀνδρῶν· διὰ τοῦτο καὶ τὸν πατριάρχην κὺρ Γεννάδιον
 ἠγάπα καὶ ἠκουεν αὐτοῦ καὶ συγγάκις ὠμίλει αὐτῷ. ἔλεγε
 δὲ ὅτι ἐκ τῆς τῶν ἄστρον κινήσεως ἐγνώριζεν ὅτι βασιλεὺς
 20 ἔμελλεν ὑποτάξαι καὶ πολλοὺς τόπους δουλωῶσαι, καὶ οὕτως
 ἐγένετο.

Καὶ οὕτως μὲν, καθὼς ἱστορήσαμεν κατ' ἐπιτομήν, ἡ
 ἀρχὴ τοῦ γένους τοῦ ἀμνηρῶ Ὀθμάνου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπο-

1. ἐπανέρχεσθαι M 2. ἐποίησαν P 4. ὕδρου P, ὕδρινθόν
 margo. Ὑδροῦς παρ' Ἰταλοῖς Ὀτρατον. Pachomius in margine M
 12. βασίλεια P.

atque in itinere Zacynthum et Cephaleniam vectigales fecit. appulsa
 classe ad Calabriam, oppidum Apuliae Hydruntem obsedit cepitque,
 atque aliis quibusdam oppidis occupatis, ultra processit. ac, nisi
 deus eum, quibus solet rationibus, e vivis abstulisset, aerumnae no-
 stris pares subeundae Italis fuissent. comperta eius morte in Ita-
 lia, satrapae et duces classis atque exercitus sub conditionibus qui-
 busdam oppida restituerunt et ex Italia decesserunt. res in Calabria
 igitur ita evenerunt. regnavit annos duos et triginta; acquisivit et
 subiecit sibi regna decem, et Christianis urbes ducentas eripuit. quin-
 que linguas praeter suam probe noverat, Graecam, Latinam, Arabi-
 cam, Chaldaicam, Persicam. in congressibus et colloquiis cum homi-
 nibus eruditus ac prudentibus hilaris erat: quare etiam Gennadium
 patriarcham diligebat et audiebat frequenterque conveniebat. dicebat,
 didicisse se ex astrorum conversionibus, se reges et loca multa sub-
 acturum esse: id quod sane evenit.

Tale igitur, quale paucis adumbravimus, Othmanis amerae eius-

γόνων ἄχρι καὶ τοῦ Μεσμέτη ἀμηρῶ ἐν ταῖς ζωαῖς αὐτῶν μάχαις καὶ πολέμους καὶ νίκαις ἐπολιτεύθησαν καὶ ἐποίησαν. ἡμεῖς δὲ τῆς τῆς ἱστορίας ὁδοῦ κατὰ τάξιν αὐθις ἀρξώμεθα.

55. Ἐν δὲ τῷ Ἰουλίῳ μηνί τοῦ 53 καὶ ἔτους ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς πόλεως ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουήλ. ἀπελθὼν εἰς τὴν 5 νῆσον Θάσον ἐπῆρεν αὐτὴν ἐν μηνί Σεπτεμβρίῳ τοῦ 53 καὶ ἔτους· καὶ αὐθις ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς τὸν Μωρέαν, ἔνθα ὑποδόμησε τὸ Ἐξαμίλιον ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ὅπου καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς ὑποδομήθη, ὅταν ὁ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς περάσας ἐκ τῆς Ἀσίας μετὰ τοῦ 10 ριαριθμήτου ἐκείνου στρατοῦ ἤρχετο κατ' αὐτῶν. εἶτα διὰ τὸ μίκρος τοῦ καιροῦ τὸ τὰ πάντα δαμάζον καὶ ἀνεπιμέλητον ἀφεθῆν διασφάρα· ἐκ δευτέρου δὲ κτισθὲν ἦν παρὰ τοῦ ἐν βασιλευσίν ἀσιμνήστου μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, οὐχ ὑπὲρ ἀνάγκης (ὅτι αὐτὸς γὰρ σχεδὸν εἶπεν τὸν κόσμον ἅπαντα 15 ὑπέταξε,) ἀλλὰ μόνον ἐφάνη αὐτῷ καλόν· ἐπεὶ καὶ ἄλλας ἑτέρας κτίσεις καὶ οἰκοδομὰς ἐποίησι, τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν καλλωπίζων, ἔδοξεν αὐτῷ καὶ ἡ κτίσις τοῦ Ἰσθμοῦ. προστάξας ἐγένετο ἐν τῷ τόπῳ ἔνθα ἔν τινι καιρῷ καὶ ὁ πατρικιος Νικητας ὁ ἐπονομαζόμενος Ὀρειφῶς τὰς νῆας ἤγουν τὰς τριή- 20

1. μεχεμὲν P ζωαῖς μάχαις καὶ πολέμοις καὶ νίκαις ἐπολ. P
4. 33.] καὶ P. ἐντεῦθεν ἀνακίμπει τὰ τῆς ἱστορίας, περὶ τῶν
βασιλέων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὡς ἐν πρώτῳ κεφαλαίῳ εἰρήκα-
μεν. MP 8. εἰς Πελοπόννησον P 10. περάσας ἐκ τῆς
Ἀσίας] Περσίας P 12. τοῦ τὰ π. δαμάζοντος M 13.
ἀφέντες P 14. οὐ περὶ P 20. Ρούφος P. ἴμμο Ὠρούφας.

que posterorum genus usque ad Mehemetem ameram fuit, eorundem-
que, dum vixerunt, ista bella, pugnae et victoriae. nunc ad interrup-
tum historiae ordinem revertamur.

33. Mense Julio anni 6921 imperator Manuel Cpoli discessit.
Thasum insulam profectus, expugnavit eam mense Septembri anni
6922; inde rursus Thessalonicam abiit, deinde in Moream, ubi He-
xamilium extruxit eo loco, quo ante exstructum fuerat, quando Ar-
taxerxes rex cum infinito illo exercitu ex Asia contra Graecos traie-
cit postea, quum diuturnitate temporis omnia consumentis et incuria
hominum collapsum fuisset, instauratum erat a magno Iustiniano,
imperatore sempiterna colendo memoria, non quidem propter neces-
sitate aliquam, quandoquidem ei parebat orbis terrarum paene uni-
versus, sed quia laudabile esse susceptum ei videbatur: nam sicut
alia quaedam aedificia extruxit, quibus ornabat imperium Romanum,
ita Isthmum munire eidem placuit. factum est iussu eius in eo loco,
in quo quondam patricius Nicetas, cognomento Oripbas, naves sive

ρεις τὰς Ῥωμαϊκὰς διὰ τῆς ξηρᾶς τοῦ Ἴσθμου ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς θαλάττης εἰς τὴν δυτικὴν περᾶσας τοὺς Κρητας Ἀγαρηνοὺς ἐτροπώσατο. ἀλλὰ πῶς καὶ διὰ τί τὸ αὐτὸ μέγα στρατήγημα καὶ ἔργον περιφανὲς καὶ ἄξιον μνήμης ἐγεγόναι, 5 οὐκ ἐγκαταλείψω, ἀλλὰ τῇ ἡμετέρᾳ ἐνώσω διηγήσει, ἔτι δὲ καὶ πῶς ἡ νῆσος Κρήτη καὶ τίνι τρόπῳ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀγαρηνοῶν ἔτυχε γενέσθαι, καὶ αὐθις πῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ῥωμαίων ἐγένετο, καὶ πῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς γερουσίας τῶν Ἑνεῖων ἐπέπεσε. καὶ πάλιν τοῦ ἡμετέρου ἔργου ὑψώμεθα
10 καὶ τὸν πλοῦν τῆς νέας ἱστορίας ποιήσωμεν.

34. Οἱ τοῦ καταράτου Μωάμεθ ἀπόγονοι διάδοχοί τε B καὶ κληρονόμοι τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς πρώτων μὲν τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς ἐγκρατεῖς γενόμενοι καὶ Μηδίας καὶ Βαβυλωνος καὶ Ἀσσυρίων κυριεύσαντες, ἤδη δὲ καὶ Αἰγύπτου καὶ Συ-
15 ρίας καὶ Ἀσσυρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ Λιβύης καὶ Ἀφρικῆς καὶ μέρους οὐκ ὀλίγου ἐκ τῆς Εὐρώπης, μετὰ δὲ τινα καιρὸν ἀλλήλοις στασιάσαντες, ἡ μία αὕτη μεγάλη ἀρχὴ εἰς πολλὰ διμερίσθη, καὶ ἄλλον μὲν ἀρχηγὸν εἶχεν ἡ Περσία, ἄλλον δὲ ἡ Βαβυλών, ἕτερον δὲ τὰ τῆς Ἀσίας ἄνω καὶ κάτω
20 μέρη· ἓνα μὲν ἀρχηγὸν εἶχεν ἡ Ταρσός, ἕτερον δὲ ἡ Τύρος, ἄλλον τὸ Ἰκόνιον καὶ ἕτερον ἡ Μελιτηνὴ ἢ τὰ πολλὰ κατὰ καὶ ἀγαθὰ ῥέουσα· ἕτερον δὲ τὸ Χαλέπι εἶχεν καὶ

11. 34] καὶ P περὶ τῶν τοῦ Μωάμεθ διαδόχων, ἔνθα καὶ ποῦ ἐβασίλευσαν M. περὶ τῶν τοῦ M—θ ἀπογόνων, omissis ἔνθα καὶ ποῦ ἐβασίλευσαν, P

triremes Romanas per continentem terram Isthmi ex mari Graeco in occidentale traxit fuditque Agarenos Cretenses. quomodo autem et quare hoc praeclarum strategema et perpetuo celebrandum facinus patratum fuerit, non praetermittam dicere, sed narrationi nostrae inseram; item commemorabo, quo pacto Creta insula in potestatem Agarenorum venerit, et rursus, qua ratione ad Romanos redierit, et tandem sub Venetorum ditionem concesserit: tum denique ad institutum redibimus et recentioris historiae filum pertexemus.

34. Execrandi Mohametis posteri et successores et imperii eius heredes, primum Persarum regno atque Media, Babylonia et Assyria potiti, deinde etiam Aegyptum, Syriam, Assyriam, Palaestinam, Libyam, Africam et Europae regiones non paucas consecuti, aliquanto post discordes inter se facti sunt, unde unum illud magnum imperium in multa regna divisum est, et alium principem Persis nacta est, alium Babylo, alium superior et inferior Asia, alium Tarsus, alium Tyrus, alium Iconium, alium multis illa et praeclaris rebus

ἄλλον ἢ Λαμασκός καὶ ἕτερον ἢ Αἴγυπτος καὶ ἄλλον ἢ Λιβύη, καὶ ἡ Ἀφρική ἕτερον, καὶ ἕτερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἢ Ἰβηρία εἶχεν, ἣ λέγεται Ἰσπανία. καὶ πρὸς ἀλλήλους οἱ γε-
 τειῶντες καθ' ἑκάστην διαφορὰς εἶχον ἀναμέσον αὐτῶν φου-
 μένας καὶ ἐμάχοντο. οἱ δὲ τὴν Ἰσπανίαν οἰκοῦντες Ἀγαρη- 5
 νοὶ εἰς πολυανθρωπίαν ἐλθόντες, καὶ ἦν ἑκατόκοντα γῆν λυ-
 πρὰν καὶ μετρίως εὐδαίμονα ὄρωντες καὶ διὰ τοῦτο τρέφειν
 αὐτοὺς μὴ δυναμένην, προσῆλθον τῷ ἄρχοντι αὐτῶν Ἀπο-
 χάψ ἀμερμονῆ καὶ μετανάστασιν ἀπήτουν γενέσθαι αὐτοῖς,
 πολλὰ στενοχωρούμενοι λέγοντες, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐσπᾶνι- 10
 ζον. ὁ δὲ μετὰ χαρᾶς τὸν λόγον δεξάμενος, νῆας μακρὰς
 εὐθύς ἐπισκεύασας καὶ δύναμιν ἐξ αὐτῶν ἐμβιβάσας, ἐπι-
 ληπτεῖαν ἔχων τὴν ἔννοιαν, πρὸς τὰς ἐν τῇ Αἰγαίῳ κειμένας
 νήσους, ἐτρέποντο καὶ πολλὰ ἐποίουν ταῖς νήσοις, οὐδένα
 ἐδρίσκοντες ἀντιπαρτασσόμενον· κᾶσαι γὰρ ἤτουν βοήθειαν 15
 καὶ οὐκ ἐλάμβανον διὰ τὸ τὸν βασιλέα Ῥωμαίων Μιχαὴλ τὸν
 τραυλὸν περισπώμενον εὐρίσκεσθαι ἐν ἐμφυλίοις πολέμοις.
 διὰ τοῦτο πολλὰ κέρδη ἐκ πασῶν τῶν νήσων ἐκαρποῦντο.
 ἔφθασε δὲ ποτε καὶ ἕως τῆς Κρήτης, καὶ ταύτην κατασρα-
 μὸν καὶ ἀνδραποδισάμενος ὡς ἔνι, καὶ τὴν τῆς νήσου κατα- 20
 μαθὼν ἀρετὴν καὶ χάριν, ἔφη πρὸς τοὺς ὑπηκόους "ἰδοὺ γῆ

8. δυνάμενοι M ἀπόχα P 10. ὄντες P 13. ἔννοιαν
 τῶν πρὸς τὴν ἠὲ κειμένων νήσων ἐτρέποντο M 15. βοήθειας
 διὰ τὸν M 17. πολέμοις ἔτει ἀπὸ χριστοῦ ωλ^ω. διὰ P

abundans Melitene, alium Chalepi, alium Damascus, alium Aegyptus, alium Libya, alium Africa, alium in Europa Iberia, quae Hispania dicitur. itaque factum est, ut vicini, quotidie exorientibus inter eos controversiis, ad pugnas descenderent. Hispaniam qui incolabant Agareni; numero sancti, quum regionem, quam habitabant, steriliorem, nec admodum felicem esse ideoque aliendis sibi haud sufficere viderent, Apochapem amermunem, principem suum, adierunt, rogantes, ut sedes mutare sibi liceret, ut qui valde premerentur angustiis et rebus tuendae vitae necessariis egerent. ille, petitione laetatus, statim naves longas aedificandas curavit, et piraticae faciendae consilio manum iis idoneam imposuit, quae ad Aegaei maris insulas conversa, multis eas calamitatibus affixit, quum nemo esset, qui resisteret. omnes auxilium flagitabant, nec nanciscébantur tamen, quoniam Michael balbus, imperator Romanus, bellis civilibus distrahebatur. itaque illi ex omnibus insulis commoda sibi multa comparabant. quum aliquando ad Cretam usque venisset, eamque, quantum poterat, pervagatus et populatus esset, comperta bonitate et fertilitate insulae, ad suos conversus, "en terra, inquit, fluens lacte et melle." haec

ρέουσα γάλα καὶ μέλι.” καὶ ταῦτα ὁ βάρβαρος εἶπε περὶ τῆς Κρήτης· ὁ δὲ ποιητὴς ταύτην ἐγκωμιάζων φησὶ “Κρήτη τιμῆσσα τιθήνη Διός, ἧς τὸ μέγεθος περιούσιον, πολλή τε λιπαρά τε καὶ εὐβοτος.” καὶ οὐδὲν πλέον ἔφη αὐτοῖς, καὶ οὕτω τὸν στόλον ἐμπλήσας παντὸς ἀγαθοῦ πρὸς τὴν Ἰσπανίαν ἐπανέστρεψεν. ὡς δὲ ὁ χειμὼν παρήλαθε καὶ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψε, τεσσαράκοντα νῆας πληρώσας ἀνδρῶν μαχίμων καὶ ἄνεμον ἐπιτήδειον τηρήσας πρὸς Κρήτην τὸν πλοῦν ἐποίησε, τὰς ἄλλας τῶν νήσων παρατρέχων. φθάσας δὲ ἐν τῇ νήσῳ ἐν ἀκρωτηρίῳ τῷ λεγομένῳ Χάρακι προσορμίζεται, καὶ οὐδὲν οὔτε κατὰ τὴν ἀπόβασιν οὔτε κατὰ τὴν ἀγωγὴν ἐφάνη πολέμιον. ἔλθων δὲ πορρωτέρω σταδίων ὡς ἑκατὸν καὶ πῦρ ἐμβαλὼν τὰς νῆας πάσας κατέφλεξεν, οὐδεμῶς φεισάμενος. ὁ δὲ στρατὸς ταραχθεὶς ἐπὶ τὸ πραχθὲν καὶ καταπληγέντες τὴν αἰτίαν ἐπηρώτων, ἔλθόντες καὶ εἰς λόγους νεωτερικούς. αὐτὸς δὲ μανεὶς ἀκούων εἶπεν “ὕμεις τοῦτων αἰτιοὶ ἔστε, ἀποικίαν ζητοῦντες καὶ γῆν ἀγαθὴν. ἐμοὶ δὲ ταύτης ἕτερα οὐ νενομίσται κρείττων· καὶ ἐνταῦθα ἦλθον· ἵνα τὰς ὑμετέρας θελήσεις καὶ ὀρθεῖς πράξω. καὶ τὰ νῦν, μὴ εἰδότες ἂ ἐγὼ ποιοῶ, φλυαρεῖτε.” οἱ δὲ ἀκούσαντες εἰσέγγησαν. ὡς δὲ γυναικῶν καὶ τέκνων ἐμμένητο καὶ φιλάτων τινές, εἶπεν αὐτοῖς “ὥδε ὠραται γυναῖκές εἰσι, καὶ παῖδας ποιήσετε.” εἶτα τάφρον ὠρυξαν βαθεῖαν καὶ χάρακα περιέ-

2. μέλεσα P
ποιήσατε M

3. εἰς M

16. ζητοῦντές μοι καὶ M

22.

barbarus de Creta: quam poeta his verbis commendavit: “Creta, honorata nutrix Iovis, insignis magnitudine, ubertate et pascuorum abundantia.” nullo verbo praeterea addito, cum classe, omni rerum genere repleta, in Hispaniam revertit. postquam autem hiems exiit et instabat verna tempestas, quadraginta naves strenuis bellatoribus complet, ventumque mactus secundum, Cretam cursu petit, ceteris insulis praetermissis. ubi advenit, ad promontorium, cui nomen Charax, appellitur: nec ei quidquam vel descendenti, vel populanti hostile comparuit. progressus stadia circiter centum, naves ad unam omnes, iniecto igne, comburit, ea re conturbati et obstupefacti milites, causam sciscitabantur, voces etiam seditiosas immiscentes. ille iratus “vos, inquit, huius rei causa estis, qui coloniam quaeritis et terram beatam: namque mihi nulla hac melior esse videtur, et huc vela feci, ut vestrae satisfacerem voluntati. itaque inscii, quae ego agam, ista blateratis.” his auditis, conticuerunt. quum autem nonnulli uxores et liberos commemorarent, occurrit iis: “hic sunt formosae feminae, e quibus liberos procreabitis.” deinde fossam profunda ducta et χάρακα

πήξαν (ὄθεν καὶ ὁ τόπος τὴν ἐπωνυμίαν λαβὼν σώζει τὴν προσηγορίαν, Χάνδαξ ὀνομαζόμενος) ἀκείσε διενυκτέρευον. μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ μετ' ὀλίγον τὰ ἐν τῇ Κρήτῃ πραττόμενα ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν παρὰ Φωτεινοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ στρατηγοῦ τῆς Κρήτης, ὅς δύνανται ἤξιόν αὐτῶν 5 στείλαι ἵνα τοὺς ἐχθροὺς ἀποσοβήσῃ. καὶ Δαμιανόν τινα κόμητα τοῦ βασιλικοῦ ἵπποστασίου μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ παρασκευῆς ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ Κρήτῃ εἰς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Φωτεινοῦ, καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν Ἀγαρηνῶν οὐδὲν χροῖσιμον αὐτοῖς τέλος ἐγεγόνει· προσβο- 10 λῆς δὲ γενομένης ὁ Δαμιανὸς καιρῶς πληγείς καὶ τοῖς λοιποῖς τροπῆς γέγονεν αἴτιος, καὶ ὁ Φωτεινὸς μόλις ἐν δρόμῳ διασώζεται καὶ τῷ βασιλεὶ ἄγγελος γίνεται. ἐγεγόνει δὲ αὐτὸς ὁ πόλεμος καὶ ἡ προσβολὴ μακροῦθεν, ἔνθα ἡ πόλις τοῦ Χάνδακος ἠκοδόμηται, ὥσει σταδίους εἴκοσι, πρὸς τὰ 15 μέρη τοῦ τόπου τοῦ λεγομένου Ἀλμυροῦ, ἐν ἔτει 571. καὶ πάλιν τοῖς Ἀγαρηνοῖς οὐ διέλιπον φροντίδες καὶ λογισμοὶ καὶ δειλία καὶ ταραχὴ καὶ μέριμνα. καὶ αὐτῶν οὕτως ἐχόντων μὲν ἀρχὸς τις ἐκ τῶν ὀρέων τῆς νήσου ἐπικαταβὰς ἀμαρτάνειν ἔφησεν ὅτι ἀσφαλῶς ὑπολαμβάνουσι κατοικήσειν οἰκοδομήσαν- 20 τες ἐν τῷδε τῷ τόπῳ· καὶ ἅμα λέγων τόπον δεξιὸν καὶ εὐφυῆ πρὸς πᾶσαν εὐετηρίαν ὑπέδειξε. καὶ ἐν τούτῳ φρου-

4. πρωτοσυγγέλου στφ. P 8. πρὸς τὴν Κρήτην P 11. τὰ
καίρια P 20. ἀσφ. ὀλοντας ἐξῆς ἰδουθέτας M 21. ἐν τῷ
λέγειν ἅμα τ. P 22. εὐκτηρίαν MP

i. e. vallo communita, (unde ductum nomen Chandax locus hodieque servat,) ibidem noctem transegerunt. imperator Michael brevi post, quae in Creta a Saracenis agerentur, per Photinum protospatharium et praefectum Cretae certior factus, qui copias sibi mitti voluit, quibus hostes dispelleret, Damianum quendam, comitem stabuli imperatorii, cum ingenti exercitu et apparatu in Cretam ad illum adiuvandum misit. verum enim vero, coniunctis licet viribus, nihil adversum Agarenos profecerunt. quippe proelio commisso, Damianus, plaga mortifera vulneratus, etiam reliquis causa fugae fuit, et Photinus in equo veloci aegre servatus, rei nuntium inperatori attulit. facta est haec pugna loco ab urbe Chandace stadiis circiter viginti dissito, cui nomen Almyri est, anno mundi 6340. rursus Agarenos non deficiebant curae, cogitationes, timor, perturbatio et angor; atque ita illis affectis, monachus quidam e montibus insulae descendit et errare illos affirmavit, si eo in loco collocatis sedibus, secure se posse habitare existimarent; simulque locum idoneum et ad omnem ubertatem accommodatum demonstravit. ibi oppidum exstruxerunt et

ριον ιδρύσαντες καὶ καλῶς ἀκροπολίσαντες, ὃ καὶ Χάνδακα
 ὠνόμασαν, καὶ ἐκ τούτου ἐρμωόμενοι τὴν ὄλην νῆσον κατέ-
 τρεχον καὶ τὰς λοιπὰς πάσας πόλεις τῆς νήσου ἐδούλωσαν,
 πλὴν τῆς Γορτύνης καὶ Κυθωνίας. καὶ οὕτως μὲν ἡ Κρήτη
 5 ἢ μία τῶν περιφήμων ἑπτὰ μεγάλων νήσων ἕτερον ὑπὸ τῶν
 Ἰσπανῶν Σαρακηνῶν. καὶ αὐθις μετὰ ἔτος ἐν ὃ βασιλεὺς
 Μιχαὴλ ἕτερον στόλον ἐκπέμπει κατ' αὐτῶν, καὶ οὐδὲν ἄξιον
 ἔργον ἐποίησαν· καὶ οἱ Σαρακηνοὶ τοῦ λοιποῦ ἀμερίμνος
 διῆγον, καὶ πάσης τῆς νήσου κληρονόμοι καὶ κύριοι γεγόνα-
 10 σιν, καὶ πολλοὶ Χριστιανοὶ ὑπὲρ τῆς ὑγιούσας ἡμῶν πίστεως
 τῆ καιρῶ ἐκείνῳ ἐμαρτύρησαν. ἔστι δὲ ἡ νῆσος αὕτη ὄρεινή
 καὶ δασεῖα, ἔχει δὲ καὶ ἀνθρώπων εὐκάρπους· τὰ δὲ ὄρη αὐ-
 τῆς οὐκ ἐλάττωτα τοῦ Ταυγέτου ἐν τῷ ὕψει. ἔχει δὲ πόλεις
 15 φανεστάτας τρεῖς, Κνωσσὸν Γόρτυναν καὶ Κυθωνίαν. ὧν ὁ
 Μίνος ὁ βασιλεὺς Κρήτης, Θαλαττοκρατῶν ποτέ, τὴν νῆσον
 τριχῆ διελάων, ἐν ἐκάστῳ μέρει κτίσας πόλιν, τὴν Κνωσσὸν
 καπάντικον τῆς Πελοποννήσου· αὕτη δὲ ἐστὶ προσβόρειος.
 οὗτος ὁ βασιλεὺς ὁ Μίνος, ὡς ἰστορεῖται, πρῶτος τὴν Κρή-
 20 τιν ἐξημερώσας νομοθέτης ἐγένετο σπουδαῖος· διὸ λέγει καὶ
 ὁ ποιητὴς περὶ αὐτοῦ “διὰ τὴν ἄκραν δικαιοσύνην Μίνος καὶ
 Ῥαδάμανθος Κρηταὶ ὄντες ὑπὸ τοῦ Διὸς κριταὶ κατεστάθη-

2. ἐπωνόμασαν P 10. ἀγίας Alterus 20. ἀνεξεργημάσας M,
 ἐξεργήμασε καὶ P, ἐξημέρωσε καὶ Brunetus

arce bene communiverunt, cui Chandacis nomen datum est: unde
 progressi, totam insulam incursabant, omnesque urbes eius, praeter
 Gortynam et Cydoniam, in ditionem suam redegerunt. hoc igitur
 modo Creta, una ex septem nobilioribus insulis, ab Hispanis Sara-
 cenis occupata est. uno anno post rursus Michael imperator aliam
 classem adversus eosdem misit, quae tamen nihil memorabile gessit.
 iam Agareni cris omnibus soluti vixerunt totaque insula sunt potiti:
 ac multi Christiani pro sana fide nostra illo tempore martyrium tulerunt.
 est autem haec insula montana et silvosa atque valles fertiles
 habet; montes altitudine Taygeto non cedunt. habet urbes antiquas
 supra nonaginta, atque in primis magnas et nobiles tres, Cnossum
 Gortynam et Cydoniam, a Minoe, Cretensium rege, qui imperium ma-
 ris olim tenebat, extractas: qui in tres partes insula divisa, in qua-
 libet parte unam condidit, et Cnossum quidem e regione Pelopon-
 nesi et ad septentrionem. hunc regem proditum est primum Cretam
 literis excoluisse et legibus studiose moderatum esse: unde poeta di-
 cit: “propter summam iustitiam Minos et Rhadamanthus, Cretenses

σαν ἐν ταῖς τῶν μακάρων νήσοις." καὶ ταῦτα περὶ τοῦ Μίνου. ἡ δὲ Γόρτυνα κεῖται ἐν πεδίῳ πρὸς τὸ Λιβύης πέλαγος, ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης σταδίου ἐξήκοντα, παλαιόθεν μὲν τειχεισμένη, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ καιροῦ τὰ τείχη φθάρθοντα ἢ πολιτεία αὐτὴ ἤθελον πάλιν τειχίσαι, καὶ ἄρχῃν λαβούσα κτίσαντες τεῖχος στάδια ὄγδοήκοντα, καὶ στάσεως γενομένης ἀναμέσον τὸ ἔργον ἀτελὲς διέμεινεν. ἡ δὲ Κυδωνία μεγίστη τὴν προσθήκην ἦν, κεῖται δὲ αὐτὴ ἢ πόλις πρὸς τοὺς ἐσπερίοις τῆς νήσου πέρασι, τὰ δὲ ὄρη τὰ ἐγγὺς αὐτῆς τὰ ὑψηλὰ Τίτυρος καλοῦνται· ἴδρονται δὲ ἐπὶ θαλάσσης, βλέπουσα πρὸς τὴν Λακωνικὴν πεδιάδα, ἀγαθὴ καὶ λίαν πανέμορφος καὶ πολλὰ κύκλωθεν ἔχουσα. λοιπὸν εἰς τρία ἢ νήσος, ὡς προείπομεν, μεμερίσται, καὶ τὸ μὲν πρὸς ἠΰαν μέρος ἐν τοῖς τῆς Γορτύνης μέρεσι Δωριεῖς ἐκάλουν, τὸ δὲ νότιον Ἐτεόκρητας, ἐν ᾧ ἔστι καὶ τὸ πολίχμιον Πράσου, τὸ δὲ δυτικὸν μέρος Κυδωνας· καὶ ἀναμέσον αὐτῶν πολλάκις μάχαι καὶ πόλεμοι ἐγένοντο. λέγουσι δὲ καὶ τοῦτο περὶ τῆς Κρήτης, ὅτι διὰ τὸ τῆς νήσου τραχὺ οὐκ ἐδύναντο μετὰ ἀμαξῶν προσβολὰς ποιεῖν καὶ ἀκοντίζεσθαι, καὶ πρῶτον διὰ τοῦτο ἐφιπποὶ οἱ Κρητῆς ἐδιέξαν μάχεσθαι.

Κύριοι δὲ γεγονότες τῆς τοιαύτης μεγάλης νήσου τρόπον

1. Μίνου Μ	2. Γορτύνη Ρ	4. φθαρεῖσα τὴν πολιτείαν αὐτῶν	
ταύτην Ρ	7. ἀναμέσου Ρ	8. τις πρὸς δύσιν Alterus	10.
τέτρα Ρ	12. πολὺ Ρ, loco vacuo post ἔχουσα relicto		16.
ἀναμέσου Ρ	21. τῆς νήσου ταύτης τοιῦδε τρόπῳ οἱ Ἄγαρηνοί, ὡς ἔφημεν, Ρ		

genere, a love in beatorum insulis iudices constituti sunt." haec de Minoe. Gortyna in planitie sita mare Libycum spectat, a quo abest stadiis sexaginta. antiquitus muris cincta erat, quos, iniuria temporis labefactatos, magistratus instaurare coeperunt, sed ad octo stadia productos, exorta seditione, reliquerunt inchoatos. Cydonia incrementis, quae paulatim cepit, maxima fuit, in occidentalibus finibus insulae posita. alti montes, qui in vicinia sunt, Tityri nomen habent. ad mare sita est, et Laconicam spectat, egregia et mirifice elegans et ampla in circuitu. ceterum in tres partes, ut diximus, insula divisa est: partem versus orientem circa Gortynam Dorienses nominarunt, australem partem Eteocretenses, in qua etiam Prasus oppidulum est, occidentalem Cydonenses. inter hos saepe bella et proelia commissa sunt. tradunt etiam hoc de Creta, propter asperitatem soli non potuisse in ea cum curribus impetus fieri et iaculari, unde Cretes primi ex equis pugnarint.

Potiti igitur magna hac insula eo, quo diximus, modo Aga-

ὃν ἔφημεν οἱ Ἰλαρηνοί, καὶ νῆας μακρὰς ποιήσαντες, καὶ
 Θυλασσοκρατοῦντες πρὸς τὸν Μίνωα μιμούμενοι, ληστεύον-
 τες ἦσαν καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους ἐλήϊζον καὶ πολλὴν φθο-
 ρὰν εἰς τοὺς Χριστιανούς καθ' ἡμέραν ἐποιοῦν. χρόνων δὲ
 5 παραδραμόντων τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐπὶ τῆς βασιλείας
 Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, Σαῦλ Ἀπόχαψ ὁ ἀρχηγὸς Κρή-
 τῆς, υἱὸς τοῦ ἄμερμονῆ Ἀπόχαπος τοῦ τὴν Κρήτην κερδή-
 σαντος, αὐθις αὐτὸς ληστρικὰς νῆας μακρὰς οἰκονομήσας,
 αἷς ἦδη γαλέας κατονομάζειν εἰώθασιν ἦτοι τριήρεις, τὸν
 10 ἄριθμόν ὡσεὶ τριάκοντα (καπαρίων εἴκοσι καὶ δύο ἐκάστη
 αὐτῶν), καὶ ἑτέρας νῆας ληστρικὰς, ἐξορμήσας ἐκ τῆς Κρή-
 τῆς τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει νήσους ἐλήϊσατο, εἶτα καὶ αὐ-
 τὴν τοῦ Πέλοπος νήσον κατέβαλε καὶ τὰς κάτωθεν αὐτῆς νή-
 σους ἐλύπει, Ζάκυνθόν τε καὶ Κεφαληρίαν. ἐμνήσθη δὲ
 15 τοῦτο τῷ βασιλεῖ διὰ ταχυδρόμου, καὶ ἐξαρτίσας στόλον ἱκα-
 νὸν στέλλει κατ' αὐτῶν, καταστήσας δρουγγάριον τῆς αὐτῆς
 ναυτικῆς δυνάμεως τὸν πατρίκιον Νικήταν, ἄνδρα δευτὸν καὶ
 δραστηρόν καὶ ἐμπειρὸν παντὸς πολέμου, ὑδραίου τε καὶ χειρ-
 σαίου, ὃς μηχανὰς οἶδεν ὡς εὖχ ἕτερος. πνεύσαντος δὲ ἀνέ-
 20 μων βορείου ἡδίστου δι' ὀλίγων ἡμερῶν καταλαμβάνει τὴν
 Πελοπόννησον. καὶ φθάσας ἐν τῷ λιμένι τῶν Κεγχρέων, ὡς
 εἴρηται, μαθὼν δὲ ὅτι αἱ τῶν ἐχθρῶν τριήρεις τὰ δυτικώ-
 τερα μέρος τῆς Πελοποννήσου ληϊζουσι, Μοθῶνης καὶ Πύλου

2. τῷ Μίνω M 7. ἀπόχαψ P 10. δύο ἐπὶ εἴκοσι P 13.
 κατέλαβε? 15. ταχυδρόμων M 18. αὐστηρῶν P

remi, navibus longis exstructis et vindicatio sibi imperio maris, ad
 Minois exemplum piraticam exercebant et Cycladas insulas popula-
 bantur et multam quotidie perniciem Christianis inferebant. post an-
 nos septem et quadraginta, imperante Basilio Macedone, Sael Apo-
 chaps, Cretae princeps, eius, qui Cretam occupavit, Apochapis amer-
 mumis filius, denuo naves piraticas, quas nunc galeas sive triremes
 nominare solent, numero fere triginta et remigibus viginti duobus in-
 structas, atque alias naves praedatorias comparavit: deinde e Creta
 progressus, insulas maris Aegaei populatus est, ipsamque adeo Pelo-
 ponnesum invasit, et insulas infra eam sitas, Zacynthum et Cephale-
 niam, vexavit. qua re imperatori per faselum nuntiata, idoneam is
 classen adversus illos misit, drungario facto Niceta patricio, viro pru-
 denti et strenuo ac scienti omnis rei bellicae, tum terrestris tum nava-
 lis. idem bellicarum artium peritus erat, ut nemo supra. flante lenis-
 simo borea, paucis diebus in Peloponnesum pervenit. delatus in por-
 tum Cenchrearum, ut dictum est, quum hostium triremes occidentales

καὶ Γλαρέντζας καὶ Πάτρας, καὶ τὰ ἕτερα ἐκεῖθεν χωρία, βουλὴν βουλευέται ἐν τῇ διανοίᾳ συνετὴν καὶ σοφὴν. καὶ ἦν ἡ βουλὴ καὶ ὁ λόγος ἔργον εὐθύς· Ἰλιγγιάσας γὰρ περιοδεύσαι τὴν Πελοπόννησον διὰ Μυρμιδόνων καὶ Ἐπιδάουρου καὶ Μαλέου καὶ Νεταρίου, διὰ δυσκόλου πλοῦ καὶ χιλίων μιλίων 5 μῆκος τηνάλλως ἀναμετρήσας τε καὶ προσήκοντος ἑσπερήσας καιροῦ, ὡς εἶχεν, εὐθύς τῇ αὐτῇ νυκτί διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ πολυχειρία χρησάμενος πρὸς τὴν ἐκεῖθεν δυτικὴν θάλασσαν, πλησίον τοῦ ὀρύγματος ὄπου τὸ τοῦ ἰσθμοῦ τεῖχος ἐγεγόνει, κατὰ τὸ ξηρὸν διαβιβάζει τὰς νῆας. ἐμβιβάσας δὲ λαὸν 10 καὶ ἄνδρας μαχίμους συντόμως ἐν αὐταῖς ὑπὲρ τὸ ἀρκετόν, ὅσον ἦν δυνατόν, ἔργον εἶχετο. καὶ μηδὲν ἐλπίζοντες οἱ πολέμιοι Κρηῆτες (ἐπὶ Μαλέου γὰρ εἶχον τὰς ἡμεροσκόπους καὶ νυκτοσκόπους ταχεῖς νῆας φυλάττειν, εἰάν τις στόλος Ῥωμαϊκὸς ἔλθῃ 24 κατ' αὐτῶν) οὕτως ἀφηνιδίως ἐπιτίθεται αὐτοῖς, καὶ συγχύσας 15 καὶ συνταράξας αὐτούς, εἰς φυγὴν ἐπάραψαν. τὰς μὲν οὖν πυρπολήσας τῷ ὑγρῷ πυρὶ τὰς δὲ καταποντίσας τὰς δὲ ζωογρήσας τῶν πολεμίων νηῶν, τοὺς δὲ βαρβάρους τοὺς μὲν ἀνελῶν τῷ ξίφει τοὺς δὲ ὑποβρυχίους ποιησάμενος, καὶ τὸν ναυάρχη καὶ αὐθέντην αὐτῶν ἀνελῶν, τοὺς λοιποὺς διασκε- 20 δασθῆναι κατὰ τὴν νῆσον ἠνάγκασεν· εἶτα αὐτὸς πάντας ζωογρήσας καὶ σαγηνεύσας διαφόροις τιμωρίαις ἐπέβαλε. καὶ

5. τετάρου δυσκόλου P 6. τῆς ἄλως M ἀναμετρήσαντος P
 11. ἀρκετόν P 17. τῷ ὑγρῷ πυρὶ om M 18. τῶν δὲ βαρ-
 βάρων P

partes insulae, Mothonen, Pylum, Glarentzam, Patras et reliqua illius regionis loca populari audivisset, consilium animo cepit prudens et callidum. atque consilium et verbum statim excepit ipsa res. quum enim horreret circumire Peloponnesum per Myrmidones, Epidaurum; Maleam et Nectarium, ne navigationem molestam subiret aut, mille milliarium longitudinem nequidquam emensus, adveniret sero, statim illa ipsa nocte, multorum usus opera, per Isthmum Corinthiacum ad occidentale mare, prope fossam, ubi murus Isthmi erat, per terram naves transfert. imposito confestim strenuorum militum numero maiori, quam satis erat, operi, quantum poterat, incumbabat, atque nihil tale sperantes Cretes hostes, qui ad Maleam diu noctisque celoces habebant, quae observarent: si qua Romanorum classis contra ipsos cursum tenderet, subito invadit, confusosque et turbatos in fugam vertit. naves eorum partim igne Graeco incendit, partim depressit, partim cepit; barbaros ipsos aut gladio interemit, aut undis summersit, atque, occiso eorum duce et principe, reliquos per insulam ut se dissiperent coegit: quos tamen postea omnes comprehensos variis

οὕτως οἱ Κρήτες Ἀγαρηνοὶ ἰδόντες ἐδειλίασαν, τὰς τῶν Ῥωμαίων στρατηγίας καὶ μηχανὰς θαυμάζοντες· καὶ τὴν τοιαύτην ἀπώλειαν ἐξάφνης παθόντες, φοβηθέντες καὶ δειλιάσαντες ἤρέμησαν τοῦ λοιποῦ καιρὸν τινα καὶ φόρους τῷ βασιλεῖ
5 Βασιλεῖ ἔταξαν δοῦναι.

Καιροῦ παρελθόντος ἑτῶν ὡσεὶ δέκα τὰ συνήθη αὐτῶν οἱ βάρβαροι πάλιν οὐκ ἔπαυον πράττειν καὶ ληΐζειν τὰς νήσους, καὶ τοὺς φόρους τοῖς βασιλεῦσι κατὰ τὰς ὑποσχέσεις ἤθετησαν καὶ οὐκ ἔεμπον. ἑτῶν δὲ παρελθόντων ἑβδομή-
10 κοντα, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ῥωμανοῦ τοῦ παιδίου, τρισεγγόνου τοῦ βασιλέως Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς στόλον ἱκανὸν καὶ ἀξιόλογον οἰκονομήσας καὶ προπαρασκευάσας στέλλει κατὰ τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Συρακηῶν, καταστήσας ἑξαρχον καὶ δεσπότην τῆς αὐτῆς δυνάμεως, ὑφ' αἰτίας
15 τε καὶ χειραίων, τὸν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν τὸν καὶ ὕστερον βασιλεύσαντα. καὶ ἐλθὼν ἐν τῇ Κρήτῃ καὶ συμβαλὼν πολλάκις τοῖς Ἀγαρηνοῖς καὶ προσβολῆς γενομένης πάντοτε ὑπερεῖχεν ὁ στρατὸς τοῦ Φωκᾶ· καὶ οὐ δυνάμενοι ἀντισηγαῖν οἱ Κρήτες φόβῳ ληφθέντες ἔφυγον, καὶ τῶν φρου-
20 ρίων ἐντὸς εἰσελθόντες ἐκλείσθησαν. ὁ δὲ Φωκᾶς κατὰ πῦσαν μηχανὴν πολιορκήσας πρὸς τειχομαχίαν ἐπιτήδειον τοῖς ἄσπεσιν ἐπαγαγὼν, καὶ φοβερὸς φανεὶς τοῖς ἐναντίοις, ὕφ' αὐτὸν πᾶν φρούριον τῆς νήσου ἐποιήσατο καὶ τὴν μητρόπολιν

1. ἴαν ἐφοβήθησαν M 2. ἐθαύμαζον P 5. ἔστησαν M 7.
ἔμπον P 10. παιδὸς P 20. κατὰ om P

afecit suppliciiis. his compertis, Agareni Cretenses terrore perculti sunt, admirantes rei bellicae peritiam artesque Romanorum; ac tali clade repente affecti, prae timore ac metu postea quieverunt aliquamdiu, et imperatori Basilio tributa pendere statuerunt.

Exactis annis prope decem, barbari non desinebant rursus solita sibi facere, sed populabantur insulas atque mittere recusabant promissa imperatoribus tributa. at annis post septuaginta imperator Romanus puer, Basilii Macedonis pronepos, classem non contemnendam contra Saracenos Cretenses misit, harum copiarum tum terrestrium tum navalium duce constituto Nicophoro Phoca magistro, eo, qui postea imperavit. is in Cretam delatus et frequentibus proeliis cum Agarenis confictatus, semper superior discessit; atque Cretenses quum illi resistere non possent, timore perculti, in castella sese abdidierunt. Phocas omnes machinas urbibus expugnandis aptas moenibus admovit, et incusso hostibus terrore, insulae castella omnia in potestatem suam redegit, adeoque ipsum eius caput Chandacem ex-

αὐτὴν Χάνδακα ἐξεπόρθησε, καὶ ἑτερά τινα πόλιν ἄμα
 ὑπέκλυτε τῆ αὐτοῦ θελήματι· καὶ τὸν ἀρχηγὸν Κρήτης Κου-
 ραύην καλούμενον ἐχειρώσατο, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν ἄλλον
 πρωτεύοντα Ἀνεμᾶν· καὶ ταῦτα πάντα κατορθώσας ὁ Φω-
 κᾶς διὰ μηνῶν ἐπτά, καὶ τὴν νῆσον πᾶσαν τοῖς Ῥωμαίοις 5
 ἐποίησεν ὡς τὸ πρότερον, κρατουμένην ὑπὸ τῶν Ἀγυρηνῶν
 οὐσαν ἑτη ρκδ'. ἀπεκατεστάθη δὲ πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν
 τῆς ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Φωκᾶ
 ἐν ἔτει σιξή', Ἰνδικτιῶνος η'. ὁ δὲ Φωκᾶς στρατηγούς καὶ
 κυβερνήτας ἐν τῇ νήσῳ καταλειπὼν προστάξει βασιλικῇ ἐν τῇ 10
 Κωνσταντινουπόλει ἐπανέστρεψε, καὶ τοὺς θριάμβους αὐτῷ
 ἐποίησαν τῆς νίκης. ἐστάθη δὲ ἡ νῆσος αὐτῇ ὑπὸ τὴν ἐξου-
 σίαν τῶν Ῥωμαίων μέχρι τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Ἀγγέ-
 λου τοῦ τυφλώσαντος τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν βασιλείαν λαβόν-
 τος, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἐρρέθη. ἔπειτα 15
 μὲν τῶν Ἰταλῶν εἰς πολυμερίαν τὴν μοναρχίαν Ῥωμαίων
 κληρωσαμένων, καὶ τοῦ μὲν κόμητος Φλανδρίας Βαλδουίνου
 βασιλέως ἀναγορευθέντος Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ δὲ Ἐνρί-
 κου Λαντούλου δονκὸς Βενετίας, ὃς καὶ αὐτὸς αὐτοτρόπως
 παρῆν, μερίδα οὐ μικρὰν ἔχειν ἐξ ὅλου πρὸς τὸ ὅλον, ὅσας 20
 χώρας τε καὶ τόπους τὸ τῶν Ἰταλῶν ἐκτήσατο γένος, τούτων
 ἔχειν τὸ τέταρτον καὶ τοῦ τετάρτου ἡμισυ, καὶ δεσπότης

1. αὐτῶν P	6. ποιήσας ὡς καὶ πρ. M	11. ἐπ. τῆς νίκης
τοὺς θριάμβους αὐτῷ ποιήσαντες.	αταδείσα δὲ M	13. ἕως
καὶ μέχρι M	15. ἀρχῆν P	16. μὲν] μέντοι? πο-
λυμοιρίαν P	17. φιλανδρίας P	19. ἐνετίας P
ἀξιοθέντος ἐξ?	21. τούτων ἔχειν om M	20. ἔχειν

puignavit: cum qua urbe alia quaedam oppidula illius se permiserunt
 arbitrio. idem cepit principem Cretae, Curupem nomine, et dignitate
 illi secundum Anemanem. confecit Phocas haec omnia septem mensium
 spatio, ac tota insula Romanis, ut ante fuerat, restituta est, ab
 Agarenis annos 120 possessa. revocata est virtute Phocae sub imperium
 Romanum anno 6368, indictione 8. Phocas, ducibus et gubernatori-
 bus navium in insula relictis, iussu imperatoris Cpolim rediit ac vi-
 ctoriarum suarum egit triumphos. mansit insula in potestate Roma-
 norum usque ad imperium Alexii Angeli, qui, excaecato fratre, regnum
 invasit, ut in principio historiae nostrae docuimus. deinde, quum Itali
 imperium Romanum in plures partes dividerent, Balduisus, comes Flan-
 driae, imperator Cpolitianus salutatus est, Henrico Dadulo, Veneto-
 rum duci, qui et ipse sua sponte aderat, pars non mediocris de toto
 regno destinata est: obtinuit enim terrarum locorumque omnium, quae
 Itali occupaverant, quadrantem unum et dimidium atque ab imperatore

παρὰ τοῦ βασιλέως τετίμηται· ὁ δὲ Δάβαλος πρίγκιψ Πελο-
 ποννήσου ἐγένετο, ὁ δὲ Ῥωματὸς Δελατζιόλης, ὁ ἐκ Φλωρεν-
 τίας ὀρμώμενος, χρήματα δανείσας τῷ συνδέσμῳ πολλὰ καὶ
 ἀναλώσας καὶ ἀντοτρόπως παρῶν ἦν, τὴν τῆς Ἀθῆνας καὶ
 5 Θήβας μερίδα ἐπέτυχεν ἐνέχυρον. καὶ οἱ Λιγούριοι ἦτοι Γε-
 νουβίται ὁμοίως τὴν τῆς Εὐρίπου νῆσον καὶ ἐτέρων τόπων
 μοῖραν ἐνέτυχον· ὕστερον δὲ καὶ αὐτοὶ τοῖς Ἐνετοῖς τὴν
 Εὐβοίαν ἔδωσαν. ἐπειδὴ καὶ ὁ Βονιφάτιος μαρκίων τοῦ
 Μοντεφερράτου ἀξιολόγῳ μοῖρα τὴν συμμαχίαν ἦν ἐνεγκάμε-
 10 γος καὶ κυβερνήτης παντὸς τοῦ χερσαίου στρατοῦ ἄνωγιζετο,
 ἣς Θεσσαλονίκης παρὰ τοῦ βασιλέως Βαλδουίνου τετίμηται,
 καὶ ἡ νῆσος αὕτη τῆς Κρήτης μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῇ ἰδίᾳ
 μοῖρᾳ ἐνέτυχε. μετὰ δὲ τινα καιρὸν ἐπεπωλήκει αὐτὴν τῇ
 τῶν Ἐνετῶν γερουσία, καὶ οὕτως ἄχρι τῆς σήμερον ὑπὸ τὰς
 15 χεῖρας αὐτῶν ἐστί.

Καὶ ταύτην τὴν ἱστορίαν τῷ λόγῳ ἠνώσαμεν τῷ ἡμετέρῳ
 βιβλίῳ εὐρίσκεσθαι· καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ Ἴσθμου οἰκοδομήν
 ἐπανέλθωμεν.

35. Τῷ 5θιᾳ ἔτει, Μαρτίου 13, ὁ βασιλεὺς ἀπέσωσεν
 20 ἐν τῷ λιμένι τῶν Κεγχρεῶν ὀνομαζομένῳ· καὶ τῇ ὀγδόῃ
 Ἀπριλλίου ἤρξατο ἀνακαθαίρειν καὶ ἀνοικοδομεῖν αὐτὸν δὴ

1. post τετίμηται M: ἡ δὲ δημοκρατία τῶν Λιγουρίων τὴν τῆς
 Εὐρίπου νῆσον καὶ ἐτέρους τόπους ἐνέτυχεν 2. Ῥωματὸς δὲ
 ὁ ἐκ P 3. ὀρμώμενος, δε χρ.? δανείσας σὺν δασμῷ οὐκ
 ὀλίγα P 4. παρῶν ἦν om P 5. ἐτυχεν. καὶ οἱ Γενουβίται M
 7. μοῖραν om M ἐναντίοις τὴν εὐρίπον M 8. ἐπεὶ δὲ καί?
 17. τὴν add A 19. 35.] κς' P

insuper dignitate despotae ornatus est. Dabalus Peloponnesi princeps
 declaratus est, Romanus Delatziolus, Florentia oriundus, qui gran-
 dem pecuniam foederatis principibus crediderat impenderatque, et
 ultro praesens aderat, Athenarum et Thebarum tractus pignori accepit.
 Ligures sive Genuenses Euripi insulam aliarumque regionum parti-
 culas sortiti, postea Venetis Euboeam dederunt. Bonifacius, mar-
 chio Montisferrati, quum manu non mediocri adiuvisset socios to-
 tiusque terrestris exercitus summus dux esset, rex Thessalonicae ab
 imperatore Balduino creatus est et Cretam insulam cum aliis locis
 propriam accepit, sed mox eam Venetorum senatui vendidit, in quo-
 rum hodieque ditio est.

Hanc igitur narrationem libro huic nostro intexendam putavimus;
 revertamur nunc ad communionem Isthmi.

35. Anno 6913, die Martii 13, imperator incolumis in portum
 Cenchrearum pervenit et 8 die Aprilis expurgare et instaurare Isth-

τὸν Ἴσθμόν, οὗ πέρ ἐστι τὸ μῆκος ἢ μᾶλλον εἶπεῖν τὸ εὖρος
 ἕκ μιᾶς θαλάττης εἰς τὴν ἑτέραν ὀργυίας τρισχιλίαις καὶ
 ὀκτακοσίαις· τὸ δὲ μᾶκρος ἕκ τῆς χέρσου τῆς Ἑλλάδος ἦτοι
 τῆς Ἀττικῆς γῆς μετὰ τὸ καταβῆναι τὴν τραχεῖαν ὁδὸν τὴν
 λεγομένην Πλάγιον Κακόν, ἕως τῆς πεδιάδος κίτωθεν φθά- 5
 σαι, ἐν ᾗ τόπῳ ἦν κτισθέντα τὰ τεῖχη ταῦτα τοῦ Ἴσθμοῦ,
 στάδια τριάκοντα. ἀπὸ δὲ τῶν τειχῶν τοῦ Ἴσθμοῦ ἕως τῆς
 Κορίνθου τοῦ ὑπὲρ νεφέλας φρουρίου βουνῶν καὶ τοῦ Ἴσθμοῦ
 τέλος στάδια ὑπάρχουσι πολλά. ἔοικε δὲ ἡ Πελοπόννησος
 πλατάνου φύλλῳ εἰς πάντα, τοῦ δὲ φύλλον τὸ καῦλος ὁ 10
 Ἴσθμός ἐστιν. ἀνέστησε δὲ πύργους ἐν αὐτῷ ἑκατὸν πενήκοντα
 καὶ τρεῖς. καὶ ἐν τινι μαρμάρῳ εὖρον γράμματα γεγραμμένα
 λέγοντα οὕτως “φῶς ἐκ φωτός, θεὸς ἀληθινὸς ἐκ θεοῦ ἀλη-
 θινοῦ φυλάξῃ, τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν καὶ τὸν πιστὸν
 δοῦλον αὐτοῦ Βικτωρίνον καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι 15
 οἰκούντας, τοὺς ἐκ θεοῦ ζῶντας.”

Τῷ δὲ 5^ῳ Ἰδῷ ἔτει, μηνὶ Μαρτίῳ, ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν
 Κωνσταντινούπολιν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ μετ’ αὐτοῦ οὖσα πᾶσα
 ἡ σύγκλητος, ἐν ᾗ μηνὶ μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ δὴ τοῦ βα-
 σιλέως ἀπέθανε καὶ ὁ πατριάρχης κύρ Εὐθύμιος· καὶ τῇ 20
 καὶ τοῦ Μαΐου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγενόνη πατριάρχης

1. μᾶλλον] πάλιν M 2. ὀργυίας τρισχιλίας καὶ ὀκτακοσίας P
 5. φθάσας M 7. τριάκοντα καὶ ἀπὸ P 8. τοῦ]
 τῶν P βουνῶν καὶ λόφων καὶ M 9. pro πολλά locum va-
 cuum P 12. εὐρῶν M 14. κατὰ P 15. βικτόριον P
 20. κύρ om P

num ipsum coepit, cuius longitudo, sive, ut melius dicam, latitudo
 ab uno mari ad alterum orgyias ter mille et octingentas patet, longi-
 tudo a terra Graeca vel Attica, postquam descenderis via aspera,
 quae Πλάγιον Κακόν dicitur, donec in planitiem venias, quo in loco
 muri illi exstructi erant, stadia triginta; a muris deinde usque ad
 Corinthi colles arcemque supra nubes eminentem et finem Isthmi sta-
 dia multa sunt. Peloponnesus folio plataui simillima est, cuius cau-
 lem Isthmus refert. in eo exstruxit imperator turres centum quinquag-
 inta tres. invenerunt tum in marmore has litteras insculptas: “lu-
 men ex lumine, deus verus ex deo vero custodiat imperatorem Iusti-
 nianum et fidelem eius ministrum Victorinum et omnes Graeciae in-
 colas, qui vitam conformant ad voluntatem dei.”

Anno 6914, mense Martio, imperator et, qui eum comitatus erat,
 procerum ordo universus, Cpolim redierunt: quo eodem mense, post illius
 adventum, excessit e vivis Euthymius patriarcha, in cuius locum die
 Maii 21 eiusdem anni surrogatus est Iosephus, metropolita Ephesi.
 anno 6915, autumnali tempestate, imperator Iohannes, quum, in Pe-

κὺρ Ἰωσήφ ὁ Ἐφέσου μητροπολίτης. καὶ τῷ 5^θ εἴπει ἀπῆλ-
θεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ βασιλεὺς κὺρ Ἰωάννης ἐν καιρῷ
φθινοπώρου, ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τὴν Θεσσαλονικὴν διερχόμενος
τὸν πλαστὸν υἱὸν τοῦ Μπαγιαζήτου ἐκείνου τὸν Μουσταφᾶν,
5 διωκόμενον ὄντα παρὰ τοῦ ἀμηρᾶ Ἀμουράτου τοῦ τάχα ἀδελ-
φοῦ αὐτοῦ, ἐπῆρε, καὶ ἀποστείλας εἰς Λήμνον, εἶτα εἰς
Μιζιθρᾶν.

Ἐν δὲ τῷ χειμῶνι τοῦ αὐτοῦ ἔτους λοιμικῆς νόσου γενο-
μένης ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ ἦτοι ἐν τῇ μαύρῃ θαλάσῃ, καὶ 25
10 πανοικί ὄντες ἐν τινι ἄστει τῶν ἐκεῖσε κεφαλατεύοντες ὁ γαμ-
βρός μου Γρηγόριος Παλαιολόγος Μαμωνᾶς, ἀνὴρ ἄριστος,
υἱὸς τοῦ μεγάλου δουκὸς Μαμωνᾶ τοῦ κυριεύοντός ποτε τῆς
Μονεμβασίας καὶ τῶν περὶ αὐτήν, καὶ σὺν αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ
μου ἡ γυνὴ αὐτῷ οὐσα· καὶ ἐν παιδίον αὐτῶν Θῆλυ, ὃ εἰ-
15 γον, ἀπέθανε, καὶ μετὰ τὰς ἐπτὰ ἡμέρας τῆς Θανῆς τοῦ παι-
δίου ἀπέθανεν ὁ πατήρ, καὶ πάλιν μετὰ ἐπτὰ ἡμέρας τῆς
τούτου τελευτῆς ἐτελεύτησε καὶ ἡ μήτηρ, εἶτι δὲ καὶ ἐξ τῶν
ὑποχειρίων αὐτῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· καὶ δύο ἐξ
αὐτῶν μόνοι ἐναπελείφθησαν, καὶ ἐλθόντες εἰς Κωνσταν-
20 τινούπολιν εἶπον ἐν μιᾷ φωνῇ ταῦτα τοῖς ἀθλίους μου γο-
νεῦσι· καὶ ἐκ τῆς τοσοῦτης θλίψεως καὶ ἀπαραμυθῆτου λύ-
πης ἐν ἀσθενείᾳ πεσόντες καὶ σχεδὸν εἰς κίνδυνον θανάτου

4. ἐκεῖνον P 6. ἀπῆρε M 7. Λακεδαιμονίαν P 10.
κεφαλεύοντες P 12. Μαμωνᾶ om P 14. ἡ om P αὐ-
τοῦ P αὐτοῦ P 15. Θανῆς P 17. εἶτι δὲ| καὶ οὐ λοι-
ποὶ P 18. ἀνδρῶν — αὐτῶν om P 22. καὶ om P

loponnesum proficiscens, transiret Thessalonicam, Mustapham, spu-
rium Baiazetis filium, quem Amurates ameras, frater eius, persequer-
batur, recepit et in Lemnum indeque Mizithram misit.

Per hiemem eiusdem anni ad Pontum Euxinum sive Mare Nigrum
saeviente pestilentia, quum in urbe quadam eius regionis cum tota fami-
lia esset eamque regeret affinis meus Gregorius Palaeologus Mamonas,
filius magni ducis Mamonae, eius, qui aliquando Monembasiam cum
finitimis oppidis administrabat, et apud eum esset soror mea, eius uxor:
eorum filia, quam unicam prolem habebant, extincta est, et post
filiolae mortem die septimo obiit pater, rursumque post totidem dies
etiam mater mortua est, et praeterea sex domestici utriusque sexus,
duobus tantum relictis, qui Cpolim profecti, uno ore miseris paren-
tibus meis istum nuntium attulerunt. hi ex magnitudine calamitatis
et dolore solatii impatienti in morbum adeo non levem inciderunt,
ut in periculum vitae venirent. qua de causa, quum pater meus esset

ἦλθον. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἦλθεν ὁ γεννήσας με, καὶ γὰρ εἰς τὴν Πελοπόννησον σὺν τῷ αὐθεντοπούλῳ κὺρ Θωμᾷ εἰς τὴν αὐτοῦ τᾶξιν ἦν, εἰς ὑπηρεσίαν ἐπὶ τραπέζης καὶ κελλιώτης αὐτοῦ, ὡς ὠρίσθημεν παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἡτοιμαζόμεθα, καὶ ἐπεὶ ὁ μὲν πρῶτός μου ἀδελφὸς ἦν εἰς 5 τὴν Πελοπόννησον μετὰ τοῦ βασιλέως, ὁ δὲ μετ' ἐμὲ ἕτερος, ὡς ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἀφείς πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφούς ἀπῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τὴν λεγομένην τοῦ Χαρσιανίτου, ὅπου ἦν καὶ ὁ κατὰ ἀλήθειαν διδάσκαλος κὺρ Ἰωσήφ, καὶ ἐκεῖσε ἐγένετο μοναχός. 10

Ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔαρι καὶ θέρει λοιμοῦ γεγονότος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀπέθανε καὶ ἡ δέσποινα κυρὰ Ἄννα ἡ ἀπὸ Ῥωσσίας λοιμώδει νόσῳ, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Λιβός μονῆς.

36. Ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ 593^ς ἔτους ἐστάλη εἰς Πελο- 15 πόννησον ὁ αὐθεντοπούλος κὺρ Θωμᾶς παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς αὐτοῦ. ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ ἐπανέστρεψε εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ με εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ προσηγάγετο Μαρτίου 17 ὑπάρχοντός μου ἔτων 15 καὶ ἡμισυ, ἐκείνου δὲ τοῦ ἀειμνήστου καὶ μακαροῦ 20 του ἔτων ἐξήκοντα ὀκτὼ ἡμισυ.

Καὶ τῷ 593^ς ἔτει μηνὶ Νοεμβρίῳ ἦλθεν εἰς τὴν Κων-

1. δι' αὐτὴν τὴν M ἐλήλυθεν P 5. καὶ ἀφ' οὗ ἐπεὶ M
6. μετὰ τοῦ βασιλέως om P 9. διδάσκαλος] ὄντως M 10.
ἔγνω M 13. ἀπὸ τῆς Ῥωσσίας M Λιβός P 15. 36.]
κ^ς P 17. κωνσταντινούπολιν. ὁ δὲ β. P 19. κελλίον P
20. δέκα πέντε καὶ ἡμίσειος P

praepeditus, ego cum Thoma principe in Peloponnesum profectus, illius fungebam officio in coenatione et cubiculo, quemadmodum iussi ab imperatore, patre eius, et parati eramus. frater meus natu maximus in Peloponneso erat cum imperatore, et alter, me minor, quum morte occubuissent eius fratres, relictis patre et matre et fratribus, in monasterium additus, quod dicitur Charsianitae, ubi etiam verus ille magister Iosephus versabatur, monachicam vitam agebat.

Vere et aestate pestilentia Cpoli grassante, Anna domina, e Rossis orifunda, obiit et sepulta est in monasterio Libis.

36. Principio autem anni 6926, ab imperatore patre Thomas princeps iuvenis in Peloponnesum missus est. quo quidem tempore Cpolim rediit imperator, eius pater, et me in cubiculum assumpsit Martii die 17, annos natum sedecim et dimidium, quum ipse ille aeternae et beatae memoriae vir sexagesimum octavum cum dimidio ageret.

Anno 6927, mense Novembri, Cpolim venit domina Sophia, filia

στατινούπολιν καὶ ἡ δέσποινα κυρὰ Σοφία ἡ τοῦ Μοντεφερ-
ράτου μαρκιόνος θυγάτηρ, καὶ τῇ 13^ῃ τοῦ Ἰανουαρίου ηὐλο-
γήθη αὐτὴν καὶ ἐοτέφθη ὁ βασιλεὺς κὺρ Ἰωάννης ἐν τῇ ἁγίᾳ
Σοφίᾳ, καὶ μεγάλη ἐορτὴ ἐγένετο ἐν τῇδε τῇ στέψει, καὶ ὄν-
5 τως ἐορτῶν ἐορτὴν καὶ πανηγυριν πανηγύρεων ἐποίησαν.

37. Καὶ τῷ 5^ῃ κη' ἔτει ἦλθεν ὁ ἀμνηστὸς ὁ κύριος Κυ-
ρίτζης καὶ Μεεμέτης, ἵνα διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διέλ-
θη εἰς τὴν ἀνατολήν· καὶ ἐπρομαθητεύθη παρὰ τῶν κατα-
σκόπων ὅτι ὑπῆγεν ἵνα τὰ τῆς ἀνατολῆς διορθῶσιν, καὶ ἐν
10 τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν κατὰ νοῦν ἐλογίζετο ἐλθεῖν κατὰ τῆς
πόλεως, ὡς ἐμελέτα. πάντες οὖν οἱ τῆς βουλῆς τοῦ βασιλέως
οἱ ἐμπιστευθέντες τὸ μυστήριον, ἄρχοντες καὶ ἐκ τῶν ἱερω-
μένων, παροξύνοντες ἐβούλευον τῷ βασιλεῖ ἵνα πιάσῃ αὐτόν·
15 οὓς πρὸς ἐκεῖνον ἐποίησάμην, εἰ καὶ ἂν ἐβεβαιούμην ὅτι
ἔλθη καθ' ἡμῶν, μέλλει νικῆσαι καὶ αἰχμαλωτεῦσαι ἡμᾶς.
εἰ δὲ πάλιν ἐκεῖνος ἀπειθήσῃ τοὺς ὄρκους αὐτοῦ, πρὸς Θεὸν Β
τὸν περισσοτέρως ἐκείνου δυνάμιμον τὰ πάντα ἀνατίθῃμι."
δι' ἣν αἰτίαν οὐδέ τινα τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἔστειλεν εἰς συνάν-
20 τισιν τῷ ἀσεβεῖ, εἰ μὴ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας, Δημήτριον
τὸν Λεοντάρην, Ἰσαάκιον τὸν Ἀσάνην καὶ Μανουὴλ τὸν πρω-
τοστράτηρα τὸν Καντακουζηνὸν μετὰ πολλῶν ἀρχόντων καὶ
στρατιωτῶν καὶ δωρεῶν βασιλικῶν. καὶ συναντήσαντες αὐτῷ

6. 37.] κη' P κύριος] καὶ P 8. προεμαθεύθη P 13.
παροξύνοντες P 15. εἰ καὶ ἐβ. ὅτι ἂν? 19. ἦν δὲ τὴν
αἰλίαν P 21. λεονταρὴν P, et mox λεονταρῆ

marchionis Montisferrati. eam die Ianuarii 19 soleanni ceremonia du-
xit inauguratusque est in aede S. Sophiae imperator Iohannes; quae
inauguratio summam habuit festi diei celebritatem fuitque revera so-
lenne solemnissimum et panegyris panegyrium.

37. Anno 6928 adfuit ameras Cÿritzes Mehemetes, per Cpolim in
Asiam profecturus. praenuntiatur autem fuerat ab exploratoribus, eum
orientem ordinatum advenire atque in reditu urbem invasprum.
omnes igitur consiliarii imperatoris, quibus creditum est hoc secre-
tum, principes et ecclesiastici, suadebant magnopere, ut comprehen-
deret ameram. at ille renuens, "non violarem, inquit, quod illi dedi,
iusiurandum, etiamsi eum nos adorturum devictosque servituti addi-
cturum esse certo scirem. si ipse violarit sacramentum, cuncta deo
committam, qui est illo potentior." nullum tamen e filiiis impio isti
obviam misit, sed optimates quosdam, Demetrium Leontarim, Isaacium
Asanem et Manuelem Cantacuzenum protestratorem cum multis

περὶ τὰ Κοντούλου ἦλθον μετ' ἐκείνου ἕως τοῦ διπλοῦ κίονος· καὶ δι' ὄλης τῆς ὁδοῦ ὠμίλει ὁ ἀμηνῶς μετὰ τοῦ Λεοντάρη. ἐκεῖσε περὶ τὸν διπλοῦν κίονα εὐρέθη καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἔν τινι τριήρει, ἔχοντες καὶ ἐτέριον ἡτοιμασμένην βασιλικῶς, ὅπως δι' αὐτῆς διέβη ὁ ἀμηνῶς. ἐμ-5
βὰς οὖν ὁ ἀμηνῶς ἐν τῇδε τῇ τριήρει, πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ θαλάσῃ χαιρετισθέντες ἠσπιάθησαν, ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ τριήρει ὄν· καὶ ὀμιλοῦντες ἦλθον ἄχρι τῆς Ἀσίας ἡτοι τῆς ἀνατολῆς πέραν, ὅπου τὰ νῦν Σκούταρι ὀνομάζεται, πρότερον δὲ Χρυσόπολις. ἐκεῖνος μὲν ἐξελθὼν τῆς τριήρεως εἰς-10
ἦλθεν εἰς τὰς σκηνὰς ἡτοι παρεμβολὺς τὰς αὐτῷ προστοιμασθείσας, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἔνδον τῶν τριήρεων ἡσθιον καὶ ἔπιον, καὶ ἀποστολὰς τροφίμους εἰς πρὸς τὸν ἕτερον ἀπέστειλλον. περὶ οὖν τὸν ἑσπερινὸν ὁ ἀμηνῶς ἔφιππος ἀπῆλθε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς περὶ τὴν 15
Νικομήδειαν φερούσης, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον οἴκαδε.

38. Τῷ δὲ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπαναστρέψας ὁ ἀμηνῶς εἰς τὴν δύσιν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Καλλιουπόλεως ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐτοιμάσας τὸν 20
Λεοντάρην Δημήτριον πρὸς ἐκείνον ἀπέστειλεν, ἵνα περὶ τῶν προμελετωμένων μάθῃ καὶ αὐτῷ προμηνύσῃ, ὃν καὶ ἐλέγξῃ

3. περὶ] δὲ εἰς P 9. Σκούταρις M 15. ἔπι? 18. 38.]
κῶ P ἐπαναστρέψαντος τοῦ ἀμηνῶ M 22. καὶ ὡς λέξῃ P

ducibus et militibus muneribusque regis, circa Cutulum obvii facti, prosecuti eum sunt ad duplicem columnam: quo toto itinere sermonem ameras conferebat cum Leontari. illic etiam imperator et eius filii in triremi aderant, cum alia triremi cultu regali ornata, qua Mehemetes veheretur. eam postquam conscendit ameras, invicem se in mari consalutarunt, in sua quisque triremi vecti. itaque inter colloquendum ad Asiae seu orientis litus pervenerunt, ubi urbs est, quae prius Chrysopolis, nunc Scutari dicitur. ibi ameras e triremi egresus, in tentoria sive tabernacula sibi parata concessit; imperator cum filiis in triremibus edebat ac bibebat: atque invicem sibi partes delicatas mittebant. sub vesperam ameras, equo insidens, et qui eum comitabantur, Nicomediam versus abierunt, imperator cum filiis domum discessit.

38. Vere eiusdem anni revertens ameras in occidentem, via, quae trans Calliopolim ducit, Adrianopolim profectus est. imperator ad eum expeditivit Demetrium Leontarim, ut, quae inisset consilia, cognosceret sibi quae renuntiaret, eumque de gratia et honore, quae ei praestitisset, et de transvectione moneret, legatus tum personae

περὶ τῆς καλῆς ἀγάπης καὶ τιμῆς ἦν πρὸς ἐκεῖνον ἐπεδείξατο καὶ περὶ τοῦ περάματος καὶ διὰ τοῦ τοιούτου πρῆσβυος, καὶ πρόσωπον λέγω καὶ τὰ ὄψρα ἃ προσεκόμισεν αὐτῷ. ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἀμηρᾶς μετὰ τιμῆς καὶ ἀγάπης πολλῆς ἐδέξατο τὸν 5 τοιούτον. καὶ τέλος εἶπεν αὐτῷ ὁ ἀμηρᾶς ὅτι ἄσθενῶν εἶχε τινὰς ἡμέρας, καὶ μετὰ τὸ ὑγιᾶναι αὐτὸν ὁμοῦ συναυλίσσεται καὶ συνομιλήσουσιν. ἐκεῖνος δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε. καὶ οἱ τοῦ παλατίου αὐτοῦ βουλευφόροι οὐκ ἀπεκάλυψαν τὸ συμβὰν τῷ Λεοντάρει· ἀλλ' ἐν τῇ σκηνῇ 10 αὐτοῦ ἦν, τάχα θαυμάζων πῶς οὐ προσεκαλεῖτο αὐτὸν ὁ ἀμηρᾶς, ὅπως καὶ τὰς δουλείας αὐτοῦ ἀκούσῃ. κατ' αὐτὴν γὰρ τὴν ὥραν τούτου τὸν θάνατον μαθὼν πολλοὺς γραμματοκομιστὰς ὁ Λεοντᾶρις ἀπέστειλεν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ οὐκ ἐδυνήθησαν ἀπελθεῖν διὰ τὸ εἶναι κλεισμένας τὰς λάθρα 15 φερούσας ὁδοὺς εἰς τὴν πόλιν. καὶ οὕτως ἡμέραι πλείσται παρήλθον, ἀφ' οὗ δὴ τὸ κατὰ τῆς πόλεως ἀπεκαλύφθη μυστήριον, καὶ θροῦς μέγας ἐγένετο καὶ βουλή καὶ μελέτη, καὶ πολλοὺς ἐλέγχους ὁ βασιλεὺς ἔλαβε παρὰ τῶν συμβουλευσάντων αὐτὸν ποτε ἵνα πιάσῃ αὐτόν· ἐβρίσκετο δὲ 20 τότε ὁ βασιλεὺς δι' αἰτίαν λοιμοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Περιβλέπτου. μόλις οὖν δι' ἄλλης ὁδοῦ τῆς πρὸς τὴν Μεσημβρίαν ἀπαγούσης ποτὲ ἔστειλεν ὁ Λεοντᾶρις δρομέα, καὶ ἐκείθεν διὰ θαλάσσης ἐλθὼν ἐκομίσατο γραφὴν περὶ τοῦ θανάτου

3. ἰδὼν οὖν αὐτόν P

9. λεονταρῆ P

10. ἦν] ὦν καὶ M

14. κλ. λάθρα τὰς?

15. πρὸς P

19. βουλευόντων ἵνα M

ἐβρισκόμενος γὰρ τότε M

dignitate, tum donorum, quae afferret, amplitudine insignis. excepit eum admodum et honorifice et amice ameras, tandemque ei dixit, aegrotare se dies iam aliquot: postquam convaluisset, sermonem se collaturus esse. at post diem tertium vitam posuit. consiliiarii eius palatini, quod evenerat, non aperuere Leontari, qui in tentorio suo debebat, mirans, cur non vocaretur ab amera ad explicandum ei legationis consilium. ipsa autem hora, qua eum obisse cognovit, tabellarios complures ad imperatorem misit, qui tamen, quoniam viae, quae Cpolim ferebant, clam praeclusae erant, eo pervenire non poterunt. itaque multi dies effluxere, ex quo arcanum invadendae urbis consilium patuit, tumultusque ingens exortus est, multaque deliberatio et sollicitudo erat, et vehementer reprehensus est imperator ab iis, qui ameram comprehendendum esse olim suaserant. versabatur tum imperator pestis vitandae causa in monasterio Peribleptae. vix tandem alia via, quae Mesembriam ferebat, Leontaris mittere potuit cursorem, qui inde per mare profectus, litteras de obitu amerae

τοῦ ἀμηνῶ· καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὸ "ἐσπέρας
 26 ἀυλισησεται κλαυθμός, καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλίασις." καὶ
 ἰδοὺ ἔπεσον εἰς ἑτέραν βουλὴν καὶ μελέτην, πότερον ἔχειν
 μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀμουράτου ἀγάπην καὶ παραχωρήσω-
 σιν εἶναι αὐτὸν ἀυθέντην, ὡς καὶ τὰ ὀρκωμοτικά αὐτοῦ διε- 5
 λάμβανον, ἣ ἵνα φέρωσι τὸν Μουσταφᾶν ἀπὸ τῆν Μιζιθρᾶν
 καὶ καταστήσωσιν αὐτὸν ἀυθέντην εἰς τὴν δύσιν, καὶ ὁ Ἀμου-
 ράτης ἔσεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀυθέντης, τοῦ μὲν βασιλέως καὶ
 πατρὸς τὸ πρωῶτον βουλευομένου καὶ κρινόντος δικαίως ἐκ
 πολλῶν αἰτιῶν ἵνα ὁ Ἀμουράτης ἀυθέντης γένηται, τοῦ δὲ 10
 υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ Δημητρίου ἵνα ποιήσωσι τὸν
 Μουσταφᾶν, λέγοντες ὅτι ἔδιδεν αὐτοῖς καὶ τὴν Καλλιούπο-
 λιν. μόλις δὲ ποτε οἰονεὶ κατὰ παραχώρησιν ὁ βασιλεὺς δέ-
 δωκεν ἔξουσίαν τῷ υἱῷ αὐτοῦ λέγων "ἐγὼ γὰρ εἰμί, υἱέ μου,
 γέρων καὶ ἀσθενής καὶ ἐγγὺς τοῦ θανάτου· τὴν οὖν βασι- 15
 λείαν καὶ τὰ αὐτῆς δέδωκά σοι, καὶ πρᾶξον ὡς βούλει." ἐν
 δὲ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ 5929 ἔτους μετὰ πλείστων τριή-
 ρεων ἀπῆλθεν εἰς τὴν Καλλιούπολιν ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης
 ἄγων σὺν αὐτῷ καὶ τὸν ἀμηνῶν Μουσταφᾶν ἀπὸ τῆς Πελο-
 ποννήσου, καὶ ἀυθέντην ἐξέβαλεν εἰς τὴν δύσιν. καὶ ἡ Καλ- 20
 λιούπολις προσεκύνησεν αὐτόν· καὶ μετὰ τινος ἡμέρας ζη-
 τηθεῖσα παρὰ τοῦ βασιλέως τάχα κατὰ τὰς ὑποσχέσεις, ἀπε-

6. ἡ om M ἀπὸ τῆς Λακεδαιμονίας P 8. μὲν] δὲ MP
 13. οἰονεὶ ὡς κατὰ M 16. ἐν δὲ τῷ] hinc caput 3o incipit P
 21. αὐτῷ P ζητηθεῖσαι P 22. τάχα αἱ ὑποσχέσεις P ἐν
 φ̄ ἀπ. M.

attulit: atque comprobatum est eo die dictum illud: "vesperi fletus erit, et mane laetitia." en autem, ad aliam curam conversi sunt et consultationem, utrum cum filio eius Amurate amicitiam inirent eumque sinerent principem esse, quemadmodum sane eius exigebant sacramenta, an Mustapham, Mizithra reductum, in occidente principem constituerent, Amurates princeps esset in oriente. imperator pater, qui primus sententiam dixit, multis de causis aequum iudicabat, ut penes Amuratem rerum summa esset, filius autem eius et Demetrius Cantacusenus, ut Mustaphas princeps fieret, quod is Romanis dedisset Calliopolim. tandem, licet aegre, imperator filio agendi, quod vellet, potestatem concessit his verbis: "fili mi, ego senex infirma valetudine et morti propinquus sum: itaque tibi trado imperium et quae ad id pertinent: facito, quod placuerit." mense Septembri anni 6929 multis cum triremibus Calliopolim venit Iohannes imperator, Mustapham e Peloponneso secum ducens, quem in occidente principem constituit. coluit quidem Iohannem ea civitas,

κριναντο πάντες οἱ Τοῦρκοι λέγοντες ὅτι ἄγγος τῆς πίστεως ἡμῶν ἡ Καλλιούπολις ἐστὶ καὶ μεγάλη τις εὐλάβεια, ἐπεὶ ὁ πρῶτος τόπος ὃν ἐλάβομεν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐστὶ τοῦτο τὸ φρούριον, ἔνθα καὶ τὰς τῆς ἡμῶν πίστεως προσκυνήσεις καὶ τὰ ἑλοπιὰ πρῶτον ἐποιήσαμεν εἰς τὰ τῆς Εὐρώπης μέρη, καὶ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν κατὰ τὸν ἡμέτερον κορὰν δοῦναι αὐτῇ. ἀλλὰ δώσωμεν ὑμῖν ἑτέρους τόπους καὶ χώρας ἀντ' αὐτῆς. ἔτι καὶ ὁ Ἀμουράτης ἐκ τῆς ἀνατολῆς διὰ πρόσβρων πολλὰ ἔτασσε τοῖς Ῥωμαίοις, δεόμενος ἵνα μὴ γενέσθαι τὸν Μουσταφᾶν αὐθέντην βοηθήσωσιν· οἱ δὲ ἡμέτεροι τὰ ἐναντία φρονούντες οὐδὲν ἀπεκρίναντο. περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ μπεγλέρ μπέης Μπαγιαζήτης διερχόμενος διὰ τοῦ ἐπάνω στενοῦ εἰς τὴν δύσιν, ἀνὴρ χρήσιμος καὶ πρακτικός ἐν πολέμοις καὶ βιζιρις ὢν τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀμουράτου, ὃς τὴν Ἀγκυραν ἐκέκτητο εἰς κεφαλαίτικον, βουλόμενος, εἰ δυνατόν ἦν, κρατῆσαι εἰς τὴν τοῦ Ἀμουράτη ἔξουσίαν, τὴν δύσιν δηλονότι. καὶ τοῦ Μουσταφᾶ πάλιν ἐξελθόντος ἐκ τῆς Καλλιουπόλεως, διήρχετο κατ' αὐτοῦ εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν. καὶ συναντηθέντες πόλεμος ἐγένετο, καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ νικηθεὶς καὶ πιασθεὶς ἀπεκράνθη, καὶ τὴν εἰς τὴν δύσιν πᾶσαν ἀρχὴν τῶν ἀσεβῶν ἐκυρί-

1. διὰ παρὰ τῇ πίστει ἡμῶν ἐν τῇ Καλ. ἐστὶ μεγ. P 8. δια-
 πρεσβεύων P 9. γενέσθαι om M 13. διερχομένου τοῦ
 μπεγλέρπει μπαγιαζήτου M 16. ἦν om P 17. δηλονότι
 om P 19. γέγονεν ἀλλήλοις, ὁ P

sed quam post dies aliquot requireret eam, ut pactum erat, imperator, Turcae omnes responderunt, ipsorum sacris addictam esse Calliopolim, et magna se adstringi religione, siquidem primus locus, quem obtinuissent in Europa, hoc oppidum esset, in quo primo inter omnia Europae oppida religionis suae auspicia et reliquas ceremonias fecissent: unde non liceret per coranem, eam urbem dare Romanis. daturus se illis esse huius loco alia oppida ac regiones. interim Amurates ex oriente per legatos multum instabat Romanis orabatque, ne Mustapham ad principatum proveherent. at nostri, ut qui contraria sentirent, nihil responderunt. circa initium hiemis eiusdem anni beglerbegus Baiazetes, vir strenuus et bello exercitatus, idemque vezires patris Amuratis et praefectura Ancyrae auctus, per superiores fauces in Europam transiit, eam, si posset, in potestatem Amuratis redacturus. Mustaphae, qui Calliopoli exierat, ad Adrianopolim obviam sit. pugna commissa, Mustaphas Baiazetem vincit captumque obtruncat, et universo Turcarum in occidente imperio potitur. eodem autem anno Mustaphas Calliopolim reversus, susceptaque adversus

ευσε. καὶ πάλιν ἐπιστρέψας ὁ Μουσταφᾶς εἰς τὴν Καλλιού-
 πολιν τῷ αὐτῷ ἔτει, καὶ περάσας εἰς τὴν ἀνατολὴν κατὰ τοῦ
 ἀνεπιμοῦ αὐτοῦ Ἀμουράτη εἰς Προῦσαν εὐρισκομένον, ἠττηθεὶς
 ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν δύσιν. καὶ τῷ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους
 διήλθε καὶ αὐτὸς δὴ ὁ Ἀμουράτης μετὰ Λιγουρικῶν ἦτοι 5
 Γενουϊτῶν νηῶν, καὶ διώξας τὸν θεῖον αὐτοῦ καὶ καταλήψας
 ἀπέκτεινε. ψευθέντες δὲ τὰς ἐλπίδας, ἃς ἤλπιζον ἔχειν, διὰ
 τὸν θάνατον τοῦ Μουσταφᾶ οἱ βασιλεῖς [οἱ] εἰς ταραχὴν
 λογισμῶν καὶ φόβον ἐπέπεσον διὰ τὴν ἔχθραν ἣν ἔδειξαν κατὰ
 τοῦ Ἀμουράτη, ζητοῦντες τρόπον καὶ αἰτίαν ἵνα, εἰ δυνατόν 10
 ἦν, εἰρήνην καὶ ἀγάπην ἀναμέσσω τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ῥω-
 μαίων γενήσῃται· καὶ ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἀμηνῶν πρέσβεις
 Β Δημήτριον τὸν Κατακουζηνόν, Ματθαῖον τὸν Λύσκαριν καὶ
 τὸν γραμματικὸν Ἀγγέλον τὸν Φιλομάτην. ὁ δὲ ἀμηνῶς
 μαινόμενος ἦν τῷ θυμῷ κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς δι' 15
 αἰτίας ἃς εἶπομεν· καὶ εὐθὺς ὡς εἶδεν αὐτούς, προστάξας
 ἐν εἰρκτῇ ἔζοφωμένῃ δεσμίους ἔθετο, καὶ ἀσφαλῶς τηρεῖσθαι
 κελεύσας.

39. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους, τῇ ὀγδόῃ τοῦ Ἰου-
 νίου, τῷ 5^ῳ ἔτει ἀποστείλας ὁ Ἀμουράτης διὰ τὸν Μιχαῆλ- 20
 μπει, καὶ ἀπέκλεισε τὴν Κωνσταντινούπολιν πολιορκῶν αὐ-
 τήν. καὶ τῇ 11^ῃ τοῦ αὐτοῦ ἔφθασε καὶ αὐτὸς ὁ ἀμηνῶς μετὰ

5. ἦλθε καὶ ὁ P	6. γενουβικῶν P	7. ταῖς ἐλλίσιν M	10.
τῷ ἀμουράτῃ P	11. ἀγαμέσου P	12. σιελαντες M	14.
φιλομάτην P	15. γέμων θυμοῦ ἦν P	17. δεσμίους om P	19.
39.] λα' P	ὀγδ.] κη P	22. 11 ^ῃ τοῦ	τοῦ αὐτοῦ ἔτους P

Amuratem, qui Prusae erat, expeditione in Asiam, victus in oc-
 cidentem rediit; et aetate eius anni patrum Amurates cum Ligurum
 sive Genuensium navibus persecutus est, comprehensumque interemit.
 iam morte Mustaphae spe sua delusi imperatores, turbati ac sibi me-
 tuere coeperunt, propterea quod hostilem in Amuratem animom pro-
 didissent. itaque modum et occasionem quaerebant, qua concordia et
 amicitia inter Turcas et Romanos conciliaretur, miseruntque ad ameram
 legatos Demetrium Cantacuzenum, Matthaëum Lascarium et Angelum
 Philommatem grammaticum. ameras, ira incensus adversus Romanos
 propter eam, quam significavimus, causam, ubi primum legatos vidit,
 victos in obscuram carcerem detruendi diligenterque custodiri iussit.

39. Ineunte aetate, octavo die Iunii, anno 6930, misit cum exer-
 citu Michælbegum Amurates, clausitque et obsedit Cpolim. die eius-
 dem mensis decimo quinto ipsemet cum magnis copiis accessit, lega-
 tos in vinculis adducens, et die vicesimo secundo mensis Augusti

πλήθους στρατοῦ, ἔχων σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς ἀποσταλέντας
 πρὸς αὐτὸν πρέσβεις δεσμίους. καὶ τῇ κβ' τοῦ Ἀγούστου
 μηνὸς ἐπολέμησεν αὐτὴν δὲ τὴν πόλιν πολέμῳ καθολικῷ. καὶ
 τῇ ε' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ ε' λα' ἔτους ἀπῆλθεν ἀπρα-
 5 κτος ἀπὸ τῆς πόλεως Θεοῦ βοηθεία. καὶ τῇ λ' τοῦ αὐτοῦ μη-
 νὸς ἦλθεν ὁ Μουσταφάπουλος ὁ τοῦ αὐτοῦ Ἀμουράτη ἀδελ-
 φός, καὶ διελθὼν τὴν πόλιν ἔπεσεν ἔξω εἰς τὸν ἀθρευτικὸν
 περίβολον, καὶ ἐπὶ τὴν αὐριον τῇ α' τοῦ Ὀκτωβρίου ἦλθε
 προσκυνῆσαι τὸν βασιλέα καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. καὶ τῇ αὐτῇ
 10 ἡμέρᾳ μετὰ τὸ ἄριστον ἐπῆλθε τῷ βασιλεῖ τὸ τῆς ἡμιπληξίας
 νόσημα, ὃν ἰδόντες οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Τοῦρκοι ἔλεγον θαν-
 μάζοντες ὅτι ὅμοιος τῷ τῆς αὐτῶν πίστειως προφήτῃ Μα-
 χουμέτῃ ἐστὶ τῇ Θεωρίᾳ, ὥς ποτε καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ὁ καὶ
 ἐχθρὸς αὐτοῦ περὶ τούτου εἶρηκε "καὶ ὅστις οὐκ οἶδε τὸν
 15 βασιλέα, ἀπὸ μόνης τῆς Θεωρίας αὐτὸν λέξῃ εἶναι βασιλέα."
 ὁ δὲ Μουσταφάπουλος πλημμελήσας πλείσταις ἡμέραις ἐν τῇ
 πόλει ἔνεκεν τοῦ τῷ βασιλεῖ συμβάντος τέλος ἀπῆλθε μέχρι
 τῆς Σηλυμβρίας, καὶ μὴ διατρίψας ἐκεῖσε ἐπανάστρεψεν εἰς
 τὴν πόλιν, καὶ διελθὼν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Προῦσαν. τῷ δὲ
 20 ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπῆλθε καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κατ' αὐ-
 τοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν προδοσίᾳ τῶν ἰδίων
 αὐτοῦ.

40. Τῷ δὲ Μαΐῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔαλω τὸ Ἑξα-

2. 137 P 10. ἀριστῆσαι P 12. προφήτῃ om M μωά-
 μεθ P 15. ἔλεξεν P 16. ποιήσας πλείστας ἡμέρας P 19.
 καὶ διῆλθεν εἰς P 23. 40.] λδ P 56λα^{ou} P

urbem universis viribus oppugnavit. die tandem sexto Septembris anni
 6931 dei gratia re infecta ab urbe recessit. eiusdem mensis die tri-
 cesimo Mustaphopulus, Amuratae frater, per urbem profectus, in se-
 ptum dominicum pervenit, et proximo die, qui fuit primus Octobris,
 ad imperatorem et filios eius adorandos accessit. eodem die post ien-
 taculum imperator semiplexia correptus est: quem Turcae Asiani mi-
 rabundi dicebant specie simillimum esse auctori religionis suae Ma-
 hometi; quemadmodum aliquando eius hostis Baiazetes de eodem as-
 firmavit: quicumque non nosset imperatorem, eum tamen e solo aspe-
 ctu imperatorem illum esse intellecturum. Mustaphopulus per dies
 multos propter casum imperatoris flagitiis in urbe designatis, postre-
 mo Selymbriam usque abiit, sed inde statim Cpolim reversus, Pru-
 sam se contulit. vere huius anni frater eius in Asia adversus eum
 profectus est proditumque a suis morte multavit.

40. Mense Maio eiusdem anni captum est a Turachane Hexami-
 lium sive Isthmus Peloponnesi, ac multi ex Albanitis occisi sunt. ae-

μίλιον ἦτοι ὁ τῆς Πελοποννήσου Ἰσθμὸς ὑπὸ τοῦ Τουρα-
 χάνη, καὶ πολλοὶ τῶν Ἀλβανιτῶν ἀπεκτάνθησαν. καὶ τῷ
 θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐφυγεν ὁ αὐθεντόπουλος κῦρ Δημή-
 τριος μετὰ Ἰλαρίωνος Δόρια καὶ Γεωργίου Ἰζουὺλ γαμβροῦ
 τοῦ αὐτοῦ Δόρια, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸν Γαλατάν, ἵνα ὑπά- 5
 γωσι πρὸς τοὺς Τούρκους· καὶ πάλιν οὐκ ἀπῆλθον, ἀλλ' εἰς
 τὴν Οὐγγαρίαν. καὶ τῇ ιε' τοῦ Νοεμβρίου, τοῦ 593β ἔτους,
 διέβη ὁ βασιλεὺς κῦρ Ἰωάννης εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ποιήσας
 δεσπότην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν αὐθεντόπουλον κῦρ Κων-
 σταντῖνον, καὶ καταλείψας αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν ἀντ' αὐτοῦ. 10
 τῇ δὲ κβ' τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐποιήσα-
 μεν ὀρκωμοτικὸν ἀγάπης μετὰ τοῦ ἀμηρᾶ Ἀμουράτη, καὶ
 τότε τοὺς πρέσβεις ἤλευθέρωσε. τότε οὖν αὐδὶς ἀπῆλθομεν
 πρέσβεις, Λουκάς ὁ Νοταρᾶς ὁ καὶ ὕστερον μέγας δοῦξ γε- 15
 νόμενος καὶ ὁ Μελαχρηνὸς Μανουήλ καὶ ἐγώ, δι' αἰτίας τοι-
 αῦτης, ὅτι ὁ μὲν Μελαχρηνὸς καὶ ἄλλοτε ποτε προαπῆλθε πρὸς
 τὸν ἀμηρᾶν καὶ ἔγνω ὅτι ἔμελλε γενηθῆναι ἡ ἀγάπη, ὁ δὲ
 Νοταρᾶς ἵνα τελέσῃ αὐτὴν ὡς χρήσιμος καὶ καλὸς, ἐγὼ δὲ
 27 ὡς παρὰ τῆς ἀγίας δεσποίνης τῆς συγγενοῦς τοῦ ἀμηρᾶ ἐκ
 τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἀποσταλείς· καὶ εἴ τι ἂν δέησῃ, χρά- 20
 ψω καὶ διὰ ὑψελιτῶν γραμμῶν πρὸς τε τὸν γηραιὸν βα-
 σιλέα καὶ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν βασιλέα κῦρ Ἰωάννην
 εἰς τὴν Οὐγγαρίαν εὐρισκόμενον. ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ Ὀκτω-

3. ὁ κύριος M 9. τὸν κύριον M 12. ὀρκωμοτικὴν ἀγά-
 πην P 16. καὶ ἄλλοτε ποτε] Μανουήλ M 18. αὐτὴν κα-
 λῶς ὡς P

state sequenti princeps Demetrius cum Hilarione Doria et huius ge-
 nero, Georgio Hizaülo, profugus Galatam venit, ut ad Turcas
 abirent: ad quos tamen non venerunt, sed in Hungariam profecti
 sunt die decimo quinto Novembris, anno 693, imperator Iohannes
 in Hungariam transit, despota facto et in urbe relicto fratre Con-
 stantino, qui suum interim locum teneret. die vicesimo secundo Februa-
 riij eiusdem anni amicitiam sacramento firmavimus cum Amurate ame-
 ra, qui legatos iam liberos dimisit. tum rursus legati missi sumus,
 Lucas Notaras, qui postea magnus dux factus est, Manuel Melachre-
 nus et ego, propterea, quod Melachrenus iam prius ad ameram vene-
 rat pacemque esse conventuram cognoverat, Notaras ad perficiendam
 eam imprimis utilis et idoneus esse videbatur, et ego a sancta despo-
 na, quae a materno genere ipsi amerae cognata fuit, missus eram,
 cui etiam hoc munus datum est, ut, si quid opus foret, litteris id
 consignatum ad imperatorem senem et filium eius, Iohannem impe-
 ratorem, in Hungariam perscriberetur. exeunte autem Octobri mense

βρίον τοῦ εὐλαγ' ἔτους ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πόλιν διὰ τοῦ μέρους τοῦ εἰς τὸν Ἰστρον ποταμὸν κατερχομένου ἐν χώρᾳ τινὶ Κελλίῳ ἐπονομαζομένῳ ὃ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης, ἀπελθουσῶν τριήρων ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐκεί-
 5 σε· προέπεμψε γὰρ ἀπὸ Οὐγγαρίας ἄνθρωπον ἀλλόγλωσσον καὶ ἀλλογενῆ τοῦ ἐλθεῖν διὰ ξηρᾶς μετὰ πιττακίου ὑφειλτοῦ, ὃς ἐλθὼν ἐζήτηε ἰδεῖν τὸν βασιλέα λέγων ὅτι ἀνάγκη ἦν αὐτῷ ἰδεῖν αὐτὸν καὶ ὁμιλῆσαι σὺν αὐτῷ. ἄτοπον· πῶς ἐδύνατο τοιοῦτον ἄνθρωπον ἰδεῖν βασιλέα ἀσθενῆ; κατὰ κοι-
 10 τος γὰρ ἦν, καὶ μόνος πρὸς μόνον ἤθελεν συνᾶραι λόγον. πολλῶν οὖν λόγων δαπανηθέντων ἐστάλησαν πρὸς τὸν ἄνθρωπον δύο τῶν σεκρέτων σὺν ἐμοί, καὶ εἶπον αὐτῷ "ἢ εἰπέ ὃ βούλει τῷ παρόντι" δειξάντες ἐμέ "ἢ ἀπελθε ἔνθα βούλει," ἤρκα παραλαβὼν με κατ' ἰδίαν δέδωκέ μοι χάρτην ὑφειλτόν,
 15 ὃς δεδήλωκέ μοι ἔτι δὲ πόθεν καὶ πότε ἐξῆλθεν. ὡς δὲ διώρθωσα τὸ ὑφειλτόν καὶ ἀπῆλθον ἀναγνῶναι τοῦτο, ἀνέφερον ὅτι ζητῶ εὐεργεσίαν, ἐπεὶ χαρίεντα ἔμελλον μνηύεσθαι διὰ τῶν ὑφειλιτῶν. ἐκείσε καὶ τῆς δεσποίνης καθεζομένης καὶ τῆς νύμφης αὐτῆς, τοῦ δεσπότης ἀπόντος εἰς τὸ κυνήγιον, κάγω
 20 ἀνέγνωσα τὸν χάρτην, καὶ ἀκούσαντες ὅτι ὑγιαίνει καὶ ἔμελλεν ἐλθεῖν καλῶς εἰς τὰ περὶ τὴν μεγάλην Βλαχίαν, καὶ ὅπως ἀπέλθωσι τριήρεις εἰς τὸν τόπον τὸν ἐπονομαζόμενον Κελλίον

8. ἄτοπον] τοῦτο λοιπὸν P 12. δύο] τινὲς P συγκρήτων
 μοι M 15. ὅθεν M 18. τοῦ ὑφειλιτοῦ P 20. ἀναγνώ-
 σας τὴν M ὑγίαινε καὶ ἀπῆρχετο κ. M 22. κέλλον, ἄραι
 αὐτὸν καὶ φέρωσι, περὶ οὗ ἐχάρισαν M

anni 6933, per regionem, cui Cellii nomen est, ad Istrum fluvium pertinentem, imperator Iohannes in urbem reversus est, missis illic Cpoli triremibus. praemisera enim ex Hungaria Iohannes hominem peregrinum et peregrina utentem lingua, qui cum tabella obsignata terrestri via in urbem proficisceretur. is, ubi advenit, imperatorem videre cupiebat, affirmans, necessè esse, ut videret eum et cum eo colloqueretur. at enim quo pacto fieri poterat, ut imperatorem, qui aegrotus decumbebat, iste homo conveniret et solus, id quod volebat, cum eo conferret sermonem? itaque, quum multum esset disceptatum, missi ad eum sunt mecum duo viri imperatori a secretis, qui ita eum compellarunt: "aut aperi, quid velis, huic viro" (me autem demonstrabant), "aut abi, quo libet." sic tandem seducto mihi literas tradidit obsignatas, e quibus didici, unde et quo tempore Iohannes discessisset. deinde quum abissem ad recitandas eas, praemium me exspectare significavi, ut qui laetum nuntium essem allaturus. consedentes ibi imperatrix et filia eius, absente venandi causa imperatore, quum ego literas praelegissem, magnam ex illis voluptatem perceperunt, quippe e quibus discerent, Iohannem bona

καὶ ἄρασαι αὐτὸν φέρωσι, ἐχώρησαν λίαν. καὶ μετὰ μικρὸν
 κελεύσας ὁ βασιλεὺς τὸν ἱματοφύλακα ἔδωκέ μοι καβάδιον
 μολιβδὸν χαμουχὰν μετὰ βαρεοκοιλίας ἐνδεδυμένον καὶ χρυ-
 σίου κεντηνάριον, ἔτι δὲ καὶ τὸν κάλλιστον γλωσσόκομον τὸν
 μέγαν καὶ ὠρατον, ὃν πέρ ποτ' ἐμοῦ ἐζήτει· εἶχε γὰρ ὅδε 5
 ὁ γλωσσόκομος ἐνδον λάφυρα ἄξια θεάς πολλὰ καὶ καλὰ καὶ
 ἕτερα εἶδη θαυμασία, ἅπερ ἐδώθησαν ὕστερον μετὰ τὴν ἀπο-
 Β δημίαν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἔνθεν ζωῆς τὰ μὲν τοῖς νιοῦς αὐτοῦ τὰ
 δὲ ὑπὲρ τῆς ἀγίας ψυχῆς αὐτοῦ. τοῦτον γὰρ τὸν ὠρατον καὶ
 θαυμαστὸν γλωσσόκομον ἀπὸ καιροῦ ὠρέχθη αὐτόν· διὸ 10
 ἔδοξέ μοι ζητῆσαι τοῦτον, δεόμενος τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ ἀπε-
 κρινάτό μοι ὅτι αὐτὸς ὁ γλωσσόκομος ὑπῆρχεν τοῦ πατρός μου
 τοῦ βασιλέως, καὶ ἐν αὐτῷ, ὡς οἶδας, εἶχε πολλὰ καλὰ λά-
 φυρα καὶ λίθους πολυτίμους καὶ ἕτερα πλείστα βασιλικὰ εἶδη,
 πλείονα ὢν οἶδας. ἐγὼ δὲ πάλιν θέλω δωρῆσασθαι αὐτόν 15
 τῷ βασιλεῖ τῷ νιῷ μου, ἵνα ἐν αὐτῷ ἔχη κάκεινος μετὰ τῆς
 εὐχῆς αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ τὰ ἑαυτοῦ. καὶ ἀπέπεμψέ με· καὶ
 τότε διὰ τὰς χρηστὰς ἀγγελίας, ἃς ἐκόμισα αὐτῷ, προσέτα-
 ξεν ἵνα λάβω τὸν εἰρημένον γλωσσόκομον, ὃν καὶ ἔσχηκα με-
 τὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ εὐχῆς πληρῆ πολλῶν χρησίμων καὶ τι- 20
 μίων πραγμάτων τούτου τοῦ ματαίου βίου, κελεύσασα ἔτι καὶ

2. post ἱματοφύλακα M: ἦτοι τὸν τὰ ἐνδύματα φυλάγοντα δώ-
 σαι M 3. μολυβδὸν καβάδιον χαμουχὰν P 5. πέρ om P
 9. ζωῆς iterum M 11. αὐτόν P 13. ὡς οἶδας εἶχε] εἶσι P
 16. τὴν εὐχὴν τοῦ πατρός μου καὶ ἐμοῦ· ταῦτα εἰπὼν ἀπέμ. P
 21. τοῦ βίου τούτου τοῦ ματαίου P

uti valetudine et in magnam Blachiam profecturum esse atque cupere,
 ut in regionem, Cellium quae appellatur, mitterentur trirèmes, quae
 se reciperent et in urbem reducerent. ac brevi post imperator per
 praefectum vestimentorum donavit mihi vestem sericam egregiam et
 centenarium auri, atque arcam insuper vestiariam amplam et mire
 pulcram, quam olim mihi recusaverat. continebat enim ea arca multam
 supellectilem visu dignam et praeclaram, aliasque res mirabiles, quae
 deinceps post obitum imperatoris partim filiis eius donata, partim ob
 salutem beatæ eius animæ sacrificata sunt. huius igitur arcae egre-
 giae et plane mirabilis quum diu flagrassem desiderio, visum est mihi
 ab imperatore eam expetere. at ille ita respondit: "fuit ea arca im-
 peratori, patri meo, qui, ut nosti, multa praeclara opera, lapides
 pretiosos aliaque regia ornamenta plura, quam credas, in ea asservabat.
 ego eam rursus imperatori, meo filio, donabo, ut is quoque ex votis
 tum suis tum meis in eadem res suas asservet." ita dimisit me. tum
 autem propter laetos, quos ei attuleram, nuntios imperavit, ut tra-

ἡ δέσποινα ἵνα σηρικὸν ἔνδυμα προσφέρωσί μοι καλὸν πρῶ-
σινον καὶ νομίσματα πεντήκοντα, ἥ δὲ νέα δέσποινα μηνύ-
σασά μοι ὅτι τὸ δεῖνα αὐτῆς ἔνδυμα ἔσται τῇ ἐμοῦ συνεύ-
νερ, ὅταν γυναικί συναρμολοῦμαι, καὶ χρυσίνοι τεσσαράκοντα.

5 Τῇ δὲ καὶ τοῦ Ἰουλίου μηνός τοῦ αὐτοῦ ἔτους κεκοιμή-
ται ὁ ἐν τῇ μακαρίᾳ τῇ λήξει αὐιδίμος καὶ εὐσεβῆς βασιλεὺς
κύρ Μανουήλ, ὃς δι' αὐτοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος
μετωνομάσθη πρὸ ἡμερῶν δύο τῆς θανάτου αὐτοῦ Ματθαῖος
μοναχός· καὶ ἐτάφη ἐν τῇ σεβασμίᾳ βασιλικῇ καὶ περικαλ-
10 λεί μονῇ τοῦ Παντοκράτορος, μετὰ πένθους καὶ συνδρομῆς
οἷα οὐ γέγονε πώποτε πρὸς τινὰ τῶν ἄλλων. ἦσαν δὲ πᾶσαι
αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη οὗ καὶ ἡμέραι κέ, ἐξ ὧν
ἐβασίλευσεν ἔτη δύο καὶ τεσσαράκοντα.

Οὗτος οὖν ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουήλ πρῶτον θυγατέρα
15 ἐγέννησε τὴν, εἶτα Κωνσταντῖνον, Ἰωάννην τὸν βα-
σιλέα καὶ Ἀνδρόνικον τὸν δεσπότην, καὶ θυγατέρα δευτέραν
τὴν, Θεόδωρον τὸν δεσπότην καὶ πορφυρογέννητον,
Μιχαὴλ τὸν αὐθεντόπουλον, Κωνσταντῖνον τὸν δεύτερον τὸν
καὶ βασιλέα γενόμενον, Δημήτριον τὸν δεσπότην καὶ Θωμᾶν
20 τὸν δεσπότην. ζῶν δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτῶν διεμέρι-
σεν ἐκάστῳ τούτων τούσδε τοὺς τόπους, δι' ἣν αἰτίαν καὶ μέγα

1. συρικὸν P καλὸν om P πρῶσινον P 4. χρυσία P
6. εὐσ. ὁ εἰρημένος βασ. M 14. Οὗτος — ἐναπομείναντα ἐν
τῇ Πιλοποννήσῳ add P

deretur mihi ista arca, quam cum pio eius voto rebus utilibus et in
hac inani vita laudatis repletam accepi. similiter imperatrix vestem
sericam eximiam prasino colore et numos quinquaginta mihi dari
iussit; eius filia autem significavit, postquam uxorem duxissem, hinc
se vestem suam praestantissimam et numos aureos quadraginta dona-
turam esse.

Die Iulii 21 eiusdem anni beatorum sorte obdormivit gloriosus
et pius imperator Manuel dominus, biduo ante mortem divino et an-
gelico habitu indutus et appellatus Matthaëus monachus. sepultus est
in venerabili basilica et pulcherrimo monasterio Pantocratoris, cum
luctu et concursu, qualis nulli unquam alii contigit omnino vixe-
rat annos 77 et dies 25, e quibus regnaverat annos duos et qua-
draginta.

Hic igitur imperator, Manuel dominus, primum filiam procrea-
vit nomine, deinde Constantinum, imperatorem Iohannem
et Andronicum despotam, tum alteram filiam, cui nomen
erat, Theodorum despotam et porphyrogenitum, Michaelem principem,
Constantinum minorem, qui imperator fuit, Demetrium despotam et Tho-
mam despotam. his imperator pater, quum in vivis adhuc esset, locos hosce

κακὸν προεξένησε τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ. καὶ πρῶτον μὲν τὸν Ἰωάννην βασιλέα εἶασε, τῷ δὲ δεσπότη κῦρ Ἀνδρονίκῳ τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ τὰ ἑαυτῆς δέδωκεν. οὗτος δὲ βλαβεῖς ὑπὸ βαρυντάτης ἀσθενείας, ἔδοξεν αὐτῷ πωλῆσαι τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ τὰ ἑαυτῆς τῇ τῶν Ἐνετῶν γεμουσίᾳ διὰ χρυσίου 5 χιλιάδας πενήτηκοντα. εἶτα περάσας ἦλθεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἐν χώρᾳ λεγομένῃ Μαντινεΐα, καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τὴν διατριβὴν ἐκεῖ ἐποίησεν ἕνεκεν τῆς τοῦ ἀέρος εὐκρωσίας. ὕστερον δὲ μοναχὸς γενόμενος κατέκησεν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῇ λεγομένῃ. τῷ δὲ 10 δεσπότη κῦρ Θεοδώρῳ τὴν Λακεδαιμονίαν καὶ τὰ ἑαυτῆς. τῷ δὲ βασιλεὺς κῦρ Κωνσταντίνῳ τὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου μέρος, λέγω Ἀγχιάλον καὶ Μεσημβρίαν καὶ τὰ αὐτῶν, καὶ τῷ δεσπότη κῦρ Θωμᾷ τὰ ἀναπομεινάντα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ.

Καὶ τῷ 593δ' ἔτει μηνὶ Ἀυγούστῳ ἡ δέσποινα κυρὰ Σο- 15 φία φυγοῦσα διέβη εἰς τὴν αὐτῆς πατρίδα, δι' αἰτίαν τοιαύτην ὅτι ὁ βασιλεὺς κῦρ Ἰωάννης ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ εἶχε τοσαύτην εὐνοίαν καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτὴν καὶ εἰρήνην ἀνὰ αὐτῶν οὐ διέκειτο διὰ τὸ ἐρᾶσθαι τὸν βασιλέα ἐτέρων γυναικῶν, οὐνεκα οὐκ ἦν ἡ δέσποινα ἐκ φύσεως ἐστολισμένη τὴν 20 ὀφραϊότητα.

15. κυρία P

19. ἑτέρας γυναιξί M

20. τούτου ἕνεκα P

distribuit: quae res imperio Romanorum magnam calamitatem attulit. ac primum quidem Iohannem sivit imperatorem esse, Andronico autem despotae Thessalonicam eiusque urbis territorium donavit. visum autem est huic propter summam imbecillitatem, Thessalonicam urbem et quae ad eam pertinent Venetorum civitati vendere numis aureis quinquagies mille: quo facto, ipse, in Peloponnesum profectus, Mantineam urbem se contulit ibique cum Iohanne filio vitam agebat propter commodam aeris temperiem. postea monachus factus, Cpoli sedem collocavit in monasterio Pantocratoris. Theodoro despotae pater Lacedaemonem eiusque territorium assignavit; imperatori Constantino domino tractus ad Pontum Euxinum, h. e. Anchialum et Mesembriam cum territoriis, ac Thomae despotae partes Peloponnesi reliquas.

Anno 6934, Augusto mense, imperatrix Sophia domina fuga se in patriam recepit, quoniam imperator Iohannes dominus, eius coniux, parum ei amoris caritatisque praestabat, nec concordia inter eos erat, quia ille alias amabat mulieres, quum imperatrici formam natura negavisset.

B I B Λ Ι Ο Ν Β.

ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΘΑΝΗΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΥΡΟΥ
ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΤΙΟΥ ΑΥΤΟΥ,

5 1. Ἐν τῷ καιρῷ οὖν τοῦ ςΘλδ' ἔτους μηνὶ Ἀυγούστῳ 28
διέβη τὰ βασιλικὰ σκήπτρα καὶ πᾶσα ἡ τῆς βασιλείας ἔξου-
σία πρὸς Ἰωάννην τὸν υἱὸν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει κύρ Μα-
νουὴλ βασιλέως, ὃς καὶ προστεμεμένος ἦν εἰς βασιλεία. καὶ
τῷ ςΘλέ' ἔτει, Ἀυγούστου κθ', ἤγαγον διὰ θαλάσσης μετὰ
10 τριήρεων τὴν κυρὰν Μαρίαν τὴν Κομνηνὴν ἐκ Τραπεζοῦν-
τος, θυγατέρα Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ βασιλέως Τραπεζοῦν-
τος· ἐν δὲ τῷ ςΘλς' ἔτει μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἠύλογηθη αὐτὴν
ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης, ἦν καὶ αὐγουῦσταν ἀνηγόρευσεν. καὶ
τῷ αὐτῷ ἔτει μηνὶ Νοεμβρίῳ ἐξῆλθεν αὐτὸς δὴ ὁ βασι-
15 λεὺς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον
τῇ κς' Δεκεμβρίου σὺν τῷ αὐτοῦ ἀγαθέλφῳ κύρ Κωνσταν-
τίνῳ δι' αἰτίαν τοιαύτην ὅτι ὁ αὐτῶν ἀγαθέλφος ὁ δεσπότης

2. τὸν θάνατον P κυρίου M 3. καὶ ἀρχὴ τῆς βασιλείας
Ἰωάννου M 5. δὲ τῷ καιρῷ P 7. τῇ μνήμῃ εἰρημένου κυ-
ρίου M 15. διὰ τὸν ἑαυτῶν ἀγαθέλφον τὸν δεσπότην κύριον
Θεόδωρον βούλσθαι μογαχὸν γενέσθαι M

L I B E R II.

INCIPIENS POST MORTEM IMPERATORIS MANUELIS PALAEOLOGI
ET AB INITIO IMPERII IOHANNIS, FILII EIUS.

1. Anno igitur 6934, mense Augusto, imperium omnisque po-
testas imperatoria, in Iohannem transiit, Manuelis, beatæ memoriæ
imperatoris, filium, qui iam ante diademate imperatorio ornatus fue-
rat. atque anni sequentis die Augusti 29 per mare triremibus Maria
Comnena Trapezunte advecta est, Alexii Comneni, Trapezuntiorum
regis, filia. eam mense Septembri anni 6936 imperator Iohannes ma-
trimonio sibi iunxit declaravitque Augustam; atque eodem anno, mense
Novembri, imperator ipse ex urbe profectus, die Decembris 26 cum
Constantino fratre in Peloponnesum pervenit, ut hic totius insulae

κύρ Θεόδωρος ἐβούλετο γενέσθαι μοναχός, καὶ ὁ κύρ Κων-
 σταντῖνος ἐπαπομείνη ἀυθέντης εἰς πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον-
 ὃς μεταμεληθεὶς ὕστερον οὐκ ἐγένετο μοναχός. μεθ' ὧν καὶ γὰρ
 ἀρχῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦλθον, εἰς δουλοσύνην τοῦ βασι-
 λέως τοῦ ἀυθέντου μου ὧν, καὶ ἵνα ἀποβλέπω καὶ τὸν δεσπό- 5
 την κύρ Κωνσταντῖνον δι' αἰτίαν τοιαύτην. ὅτε ὁ μακάριος
 καὶ ἀοιδίμος πατὴρ αὐτῶν ἤγγιζε πρὸς τὸ ἀποθανεῖν, προσέ-
 ταξέ με καὶ ἔγραψα τοιαῦτα οἰκειοχείρως, οὐχὶ ὡς διαθήκη
 αὐτοῦ· οὐ γὰρ διατιθεῖσιν οἱ βασιλεῖς, ἀλλὰ προσταττου-
 σιν. ἐν ἣ προσταξέει διωρίζετο τάδε ἄπερ καὶ ἔγραψα, ἵνα 10
 ἔχη ἕκαστος τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ μὲν τότε ὁ δὲ τότε ἀπὸ τῶν
 ἰδίων αὐτοῦ λαφύρων καὶ λίθων πολυτίμων καὶ ἀξιολόγων
 εἰδῶν, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἤγουν τῆς ἔσω παλα-
 τίου, ἱματισμοὶ καὶ παρασκευαί, ἵνα μερισθῇ εἰς τέσσαρα 15
 μέρη, εἰς παραστάσιμα καὶ λειτουργίας ὑπὲρ αὐτοῦ κατεπέ-
 κεινα τῶν συνήθων, ἃ πολυτελῶς καὶ καλῶς ἐδόθησαν, τὰ
 δὲ ἕτερα τρία μέρη εἰς πτωχοὺς, εἰς ἰατροὺς καὶ εἰς τοὺς
 αὐτοῦ κελλιώτας· ἐπίτροποι δὲ ὧσιν ὁ πνεύματικὸς αὐτοῦ
 ὁ ἐν τῇ τῶν Ξανθοπούλων μονῇ Μακάριος ὁ εἰς Ἰουδαίων,
 Β ὁ διδάσκαλος Ἰωσήφ ἐν τῇ τοῦ Χαρσιανίτου μονῇ, καὶ ἐγώ. 20

3. μοναχός om P	4. ἀρχῇ] πρώτων P	5. τοῦ ἀυθέντου
μου om M	ἀποβλέπη M	6. ὁ om MP
ἔγραψε P	9. διατιθέασιν P	8 με om P
12. ἀξ.] ἄλλων P	13. τὸ λοιπὸν M	10. ἄπερ καὶ ἔγραψα om P
so ἵνα, P	16. ἐντελῶς P	14. μερισθῶσιν, omis-
		ἐτέθησαν M

constitueretur princeps, quoniam Theodorus despota, illorum frater,
 monachus fieri voluit, quod tamen is consilium postea mutavit. cum
 his ego tum primum in Peloponnesum veni, unus e ministris impe-
 ratoris, domini mei, et ut curam haberem Constantini despotaе, pro-
 pter causam huiusmodi. iussus a beato et glorioso eorum patre, morti
 vicino, haec ego manu mea scripsi, non ut testamentum tamen:
 non enim testantur imperatores, sed iubent: haec igitur, quae ille
 constituēbat, ego ab eodem iussus scripsi: ut singuli eius filii alius
 aliud de ornamentis eius et gemmis rebusque aliis pretiosis accipe-
 rent, reliqua autem bona, quae quidem in palatio essent, vestimenta
 et apparatus, in quatuor partes dividerentur: quarum una consume-
 retur in liturgiis et ecclesiarum ornamentis supra solitum modum ad-
 ornandis, quae sane magno cum sumtu et splendore instituta sunt;
 reliquae tres distribuerentur mendicis, medicis et domesticis eius. cu-
 ratores autem essent spiritualis pater eius Macarius, qui, ex Iudaeis
 oriundus, in Xanthopulorum monasterio erat, Iosephus, monasterii
 Charsianensis magister, atque ego. haec quum coram ipso Manuele,

καὶ ἀναγνωσθείσης ταύτης δὴ τῆς προσταξέως παρ' ἐμοῦ ἐμ-
 προσθεν αὐτοῦ καὶ τῆς δεσποίνης καὶ τοῦ βασιλέως καὶ υἱοῦ
 αὐτῶν καὶ μόνον, τέλος προσέταξε τῷ υἱῷ αὐτοῦ λέγων “υἱέ
 5 μου, ἤκουσας ἃ προσέταξα μὲν ὑμῖν περὶ τῶν ὑπηρετησάν-
 5 των μοι ἰδίων” (ἔγραφε γάρ). “οἱ δὲ κελλιῶται μου οἱ
 ὑπηρετήσαντές μοι καλῶς καὶ εὐνοϊκῶς διακείνται ὡσεὶ κυ-
 ρίως πρὸς με, ἵνα ἔχωσι παρὰ πάντων τῶν υἱῶν μου ἀγά-
 πην τε καὶ ἀναδοχὴν καὶ προμήθειαν κατὰ τὸ ἀναλογοῦν ἐνὶ
 10 τοῦ Φραντζῆ, ὃς καλῶς μοι ἐδούλευσε καὶ εἰς πάντα τὰ τῆς
 ψυχῆς μου καὶ σώματος ἐθεράπευσε, καὶ νῦν εἰς τὰ τῆς
 ἀσθενείας μου πλεῖον τῶν ἄλλων θεραπεύει, ὡς καὶ ἐλπίζω
 ὅτι καὶ τὰ τῆς ψυχῆς μου μετὰ θάνατον καλῶς οἰκονομήση.
 15 ἡ νεότης γὰρ αὐτοῦ καὶ τὸ γῆρας τὸ ἐμὸν οὐκ εἴασαν γενέ-
 15 σθαι τι πρὸς αὐτὸν ἀντάξιον τῆς ἀγάπης καὶ δουλοσύνης ἣν
 ἐφύλαξεν εἰς ἐμέ· διὰ τοῦτο ἀφήμι αὐτόν σοι· καὶ ὅπως
 τῆς εὐχῆς καὶ εὐλογίας τῆς ἐμῆς τύχης, ὃ δὲ αἰτίαν τοιαύ-
 την παρ' ἐμοῦ οὐκ ἐγένετο αὐτῷ, αὐτὸς ποιήσον.” καὶ ταῦ-
 20 τα ἔλεγε καὶ προσέταττε περὶ ἐμοῦ. ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ τοῦ
 20 δεσπότου κύρ Κωνσταντίνου πολλὴν ἀγάπην εἶχον ἀγῶ καὶ
 πληροφορίαν, ἣν ὁ θεὸς ἀπεδέχετο, ἐξ αἰτίας τοιαύτης ὅτι
 τοῦ πατρὸς μου ὁ ἀδελφὸς ἦν αὐτοῦ παιδαγωγὸς καὶ οἱ υἱοὶ

6. εὐν. ὡς εἰκὸς διέκειντο πρ. P 7. ἵνα om P 8. ἀνάλογον
 M 10. ὃς ἐδούλευσέ μοι εἰς πάντα ἐπιτηθείως καὶ πιστῶς καὶ
 νῦν αὐθις εἰς P 12. ὡς om P 16. πρὸς με P

imperatrice et eorum filio imperatore, et iis solis quidem, recitasset, postremo imperator ita filio suo praecepit: “audisti, fili mi, quae vobis super ministris meis iussa dedi. cubiculariis autem, qui pulcre mihi et studiose servierunt, praecipuam gratiam habeo, atque volo, ut ab omnibus filiis meis id illis amoris, tutelae et studii contingat, quod cuique convenit. itaque in primis hunc tibi Phrantzen commendo, qui egregie mihi ministravit, omnibusque animi et corporis commodis quum ante prospexerit, tum nunc in aegrotatione mea praeceteris prospicit, ac spero, eundem etiam, quae ad animam meam post obitum expiandam pertinent, probe administratum esse. per ipsius enim iuventutem et senectutem meam non licuit, quod amore ac studio, quae mihi praestitit, dignum esset, illi referre. quare tibi eum committo, atque spero, te, ut, quae exopto precorque tibi, adipiscaris, suppleturum esse, quod illam ob causam Phrantzae ipse praestare non potui.” haec ille de me dixit et praecepit. intercodebat autem etiam cum Constantino despota, numinis divini gratia, magna mihi familiaritas, quum patris mei frater praceptor eius esset, et

αὐτοῦ οἱ ἔμοι ἑξάδελφοι συνανάτροφοι αὐτῷ καὶ φίλοι καὶ
 δούλοι αὐτῷ, καὶ ἐγὼ μετ' αὐτῶν. εἶτα τοῦ καιροῦ φέρον-
 τος οἰκείωσιν ἐμοῦ πρὸς τὸν μακαρίτην καὶ ἀοίδιμον πατέρα
 αὐτοῦ, καὶ ὅσα αὐτῷ ἦν ἀναγκαῖα δι' ἐμοῦ εὗρισκεν. ἡγάπα
 γὰρ ἔχειν με καθόλου εἰς τὴν αὐτοῦ δουλοσύνην· συνηθῆια 5
 γὰρ ἦν καὶ τάξεις ἐν τοῖς τῶν βασιλέων οἴκοις χωρεῖν τοὺς
 τῶν πατέρων κελλιώτας ἐν τοῖς τῶν υἱῶν κελλίοις, ἀλλ' οὐχὲ
 τοὺς τῶν υἱῶν κελλιώτας ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς· τοῦτο δὲ εἶτε
 ζώντων τῶν πατέρων, ἀλλ' οὐχὲ μετὰ θάνατον. ὡς οὖν ἀπέ-
 θανεν ὁ μακαρίτης καὶ ἀοίδιμος πατὴρ αὐτοῦ, μετὰ τὸ πρῶ- 10
 τον αὐτοῦ μνημόσυνον ἐπεστρέψαμεν πάντες οἱ κελλιῶται αὐ-
 29 τοῦ εἰς τὸ παλάτιον· ἔθος γὰρ ἐστὶ καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ κελ-
 λιῶται αὐτοῦ δὴ τοῦ βασιλέως καταμένειν ἐπὶ τὸν τάφον
 αὐτοῦ μέχρι τοῦ πρώτου μνημοσύνου. καὶ οὕτως ἀπῆλθο-
 μεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἔνθα κατέμενε ὁ ῥηθεις δεσπότης κύρ 15
 Κωνσταντῖνος, καθίσαντες ἔξω ὡς οἱ πολλοί. μαθὼν δὲ τοῦτο
 ὁ δεσπότης ἀποστείλας τὸν θεῖόν μου, καὶ εἰρηκὲ μοι δεσπο-
 τικῷ προστάγματι ὅτι σὺ μὲν τετήρηκας τὴν τάξιν καὶ οὐκ
 εἰσηλθες εἰς τὸ κελλίον μου ἕξ ὄρθου, ὡς ἔθος σοι ἦν εἶτι
 ζῶντος τοῦ ἀψθεντός μου καὶ βασιλέως καὶ πατρὸς· πλὴν 20
 ἡμεῖς ὀφειλέται ὄντες τῆς ἀγάπης καὶ δουλοσύνης τῆς παρὰ
 σοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς εὐεργετουμένον σε τοῦ δύνασθαι
 ἔρχεσθαι ἕξ ὄρθου καὶ εἰς τὸ κελλίον μου, ὡς καὶ πρότερον

7. κελλείοις P

12. ὅτι τοὺς κελλιώτας P

18. ὅτι] τάδε P

21. ὄντες] οὕτω P

22. ἡμᾶς ἐσμέν εὐεργ. P

huius filii, fratres mei patruales, una cum illo educarentur, in eius-
 demque essent amicis et ministris: quibuscum ego in illius veni fa-
 miliaritatem. deinde, ferente ita tempore, in beati et gloriosi pa-
 tris eius ministerium transiit, qui in omni re sibi necessaria opera
 mea utebatur. prorsus enim cupiebat in suo me habere ministerio.
 more autem et consuetudine receptum erat in imperatorum palatiis, ut
 patrum cubicularii in cubicula filiorum intrarent, non contra filio-
 rum cubicularii in cubicula patris: idque vivis patribus, non post
 eorumdem mortem. postquam igitur obiit beatus et gloriosus pater
 eius, peractis illi primis iustis, omnes cubicularii eius in palatium
 reversi sumus. nam hic quoque mos tenet, ut cubicularii imperatoris
 circa sepulcrum eius maneat usque ad prima sacra funeralia. ita
 demum ad aedes, in quibus Constantinus despota commorabatur,
 discessimus, forisque, ut ceteri plerique, consedimus. quod ubi audivit
 despota, misit ad me patrum meum, qui suo nomine ita mihi renun-
 tiaret: "recte tu quidem morem observasti, ut non intrares statim in

ἐποιεῖς εἶτι ζῶντος τοῦ πατρὸς μου. προσταχθεὶς οὖν παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἵνα συνακολουθῶ αὐτῷ ἀπερχομένῳ εἰς Πελοπόννησον, δι' αἰτίαν ἣν ἐδηλώσαμεν, προστάξας μοι εἴρηκεν ἐξόχως ὁ ῥηθεὶς δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος περὶ τοῦ μέλλειν συνακολουθεῖν καὶ σὺν αὐτῷ εἶναι με· καὶ γὰρ ἀναφέρας αὐτῷ εἶπα ὅτι καὶ ἐγὼ μείζον τούτων ἐπιθυμῶ, σωζομένου μόνον ἵνα μετὰ ἀποδοχῆς καὶ προστάγματος τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ γένηται. ὁ δὲ ζητήσας με παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μετὰ λόγων παρακλη-
 10 τικῶν καὶ αἰτιῶν ἀναγκαίων, ἐξ ὧν ἠναγκαζέτο ἔχειν αὐτὸν χρεῖαν ἐμοῦ, ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίνατο ὡς τὸ ζητούμενον ἀδύνατον ἔστιν, οὐδ' ἄλλον εἰ μὴ ἵνα μὴ ἀδειτήσῃ τὸ τοῦ πατρὸς πρόσταγμα καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐμὴν διὰ στόματος παράδο-
 15 σιν. ὁ δὲ πάλιν ἐζήτησε τοῦτο διὰ τῆς δεσποίνης καὶ μητρὸς αὐτοῦ καὶ μετὰ αἰτιῶν ἀναγκαίων, καὶ μόλις προσέταξε τοῦτο εἰπὼν ὅτι ἔλθέτω μεθ' ἡμῶν ὁ Φραντζῆς ἕως τῆς Πελοπον-
 20 νήσου, καὶ εἰ μὲν ὁ ἀδελφός μου μείνῃ ἐκεῖσε, μενέτω καὶ αὐτὸς μετ' αὐτοῦ, ἐπεὶ καὶ ἡ κυρία μου ἡ δέσποινα προσέταξέ μοι οὕτως καὶ συγχωρεῖ αὐτό· εἰ δὲ ἐπαναστρέψει ἐνταῦθα μετ' ἐμοῦ ὁ ἀδελφός μου, οὐ χρὴ εἰ μὴ εἶναι αὐτὸν σὺν ἐμοί, ὡς παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ αὐθέντός μου καὶ πατρὸς προσε-

1. δι' ἕς αἰτίας προσταχθεὶς παρὰ M 5. μέλλοντος M 7.
 μόνον] μου M 10. ἐξ om M 13. ἐμοί P 20. ἐμοῦ
 ἔσται ὁ P 21. αὐθέντου P

cubiculum meum, ut ante, vivo imperatore, patre meo, solebas facere; sed nosmet, obligati tibi propter amorem et officia, quae erga patrem nostrum praestitisti, potestatem tibi damus libere intrandi cubiculum nostrum, quemadmodum ante faciebas, quum pater meus in vivis esset." quum deinde mandasset mihi imperator, illius frater, ut in Peloponnesum abeuntem se comitarer, propter eam, quam supra commemoravi, causam, ipse Constantinus vehementer me invitabat, ut sibi vellem comes esse. cui ego respondi, me quoque ipsum istud praecipere, modo id approbante et iubente imperatore, fratre eius, fieret. itaque ille me a fratre precibus petivit, propositis rationibus, ob quas necessaria sibi esset mea opera. at respondit alter, fieri non posse, quod rogaret, propterea quod non liceret negligere voluntatem patris eiusdemque commendationem, qua is suo ore ipsi me tradidisset. instabat rursus Constantinus, opera matris imperatricis causisque idoneis usus, quibus ille commotus, aegre tandem edixit: "sequitor nos Phrantzes in Peloponnesum, atque ibi si maneat frater meus, maneto ille quoque cum eo, quandoquidem ita suadet conceditque mihi imperatrix; sin redibit mecum frater, illum ne-

τάχθη, ὃ καὶ δικαίως ὀφείλομεν ἡμεῖς ποιῆσαι αὐτό. ἐρχομένων οὖν εἰς τὴν Πελοπόννησον τῷ μὲν ἡμῖν τελείως ὑποχείριος, ὡς προείπον, τῷ δὲ ἀγάπῃ καὶ ἐλπίδι προσαπέβλεπον αὐτόν.

Ἀποσθάντες οὖν εἰς Πελοπόννησον καὶ κατὰ τοῦ τόπου 5 παντός τοῦ ἐπὶ τὸν Πελοπόννησον ὃς ὑπὸ τοῦ δεσπότητος Καρόλου ἐκρατεῖτο, ἀπελθόντες οὖν πάντες οἱ αὐθένται καὶ ἀδελφοὶ καὶ βουλὴν ποιησάμενοι τοιαύτην, μὴ θαρροῦντες γὰρ εὐκόλως ὑποτάξαι τὸν τόπον αὐτοῖς ὃν εἶχεν ὁ Κάρολος, ὁμοίως καὶ αὐτὸς οὐκ ἐθάραρει δυνηθῆναι φυλάξαι τὸν ἐπίλοι- 10 πον τόπον τὸν ἐναπομείναντα αὐτῷ· καὶ τινὰς τῶν αὐτοῦ τόπων ἔλαβον οἱ ἡμῶν αὐθένται, εἰς συμβάσεις ἐλθόντων, καὶ εὐδοκῆσαντος τοῦ δεσπότητος κύρ Κωνσταντίνου ἵνα λάβῃ εἰς νόμιμον γυναικὰ τὴν ἀνεψιᾶν τοῦδε τοῦ δεσπότητος Καρόλου, καὶ ὅσα ἂν εἶχε κάστρα εἰς τὴν Πελοπόννησον λάβῃ εἰς 15 προῖκαν αὐτῆς, οὕτω γενομένης τῆς συμφωνίας. (2.) τῇ οὖν πρώτῃ Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους σταλθεῖς ἐγὼ παρέλαβον τὴν Γλαρέντζαν, καὶ ἄλλοι τᾶλλα. καὶ ἐπαναστρέψαντες εἰς Σπάρτην ἐνηργεῖτο ἵνα λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος, καὶ τρόπον καὶ ὑναβολὴν ποιήσῃσι τοῦ παραλα- 20

1. ὀφείλει ἡμᾶς M 2. τῷ μὲν — εἰς Πελοπόννησον om P
 6. παντός om P ἐν Πελοπόννησῳ M 8. ποιήσαντες M
 11. τὸν τόπον ὃν ἐκέκτητο ἕπει τινὰς P 12. ἦλθον P 15.
 καὶ τὰ ἐναπομείναντα ἐν τῇ Πελοπόννησῳ αὐτῷ κάστρα P 16.
 οὐπω M 18. ἕτερα P 19. ἵνα — Θεόδωρος] τὸ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος τοῦ δεσπότητος κυρίου Θεοδώρου P

cesse est apud me esse, quemadmodum iussi sumus ab imperatore nosque facere decet” quum igitur in Peloponnesum proficisceremur, alteri, ut ante dixi, perfecte obtemperabam, alterum cum amore et spe suspiciebam.

Delati igitur in Peloponnesum, vidimus loca omnia, quae a Carolo despota tenebantur. tum principes et fratres omnes, deliberatione habita, quum partem a Carolo occupatam subigere se posse diffiderent, nec ille confideret, se totam tueri posse, pactione facta, nostri principes nonnulla ab illo loca acceperunt; placuitque Constantino despota, ut eiusdem consobrinam legitimo sibi matrimonio iungeret, et quaecunque ille castra in Peloponneso haberet, ea dotis nomine acciperet: quibus quidem conditionibus concordia firmata est. (2.) calendis igitur Maii eiusdem anni missus ego Glarentzam, alii reliqua loca receperunt. Spartam reversi, principes in hoc occupatos invenimus, ut Theodorus despota monasticum habitum indueret, rationemque ac viam invenirent, qua Patrae subigerentur, locus

βειν τὴν Πάτραν, ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον τόπον, ἵνα τὴν κατοικήσιν οἱ δεσπότες καὶ ἀδελφοὶ ποιήσωσι καὶ διὰ τὸ μὴ εἰς Λακεδαιμονίαν ἦγον Σπάρτην εὐρεθῆναι ὁμοῦ τοὺς ἀδελφούς, ἦνίκα ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν ἐβούλετο μοναχὸς γενέσθαι. τῆ 5 πρώτῃ Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξεληθόντες ἦλθον κατὰ τῆς Πάτρας οἱ τρεῖς τῶν αὐταδέλφων, καὶ περὶ τοὺς μύλους ἔξωθεν τῆς αὐτῆς πόλεως σκηνώσαντες ἐκείσε καὶ τὴν ἀνεψιῶν τοῦ Καρόλου κυρίαν Θεοδώραν ἤγαγον, ἔνθα καὶ ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος συνεξέυχθη καὶ ἠυλογήθη αὐτήν. εἰς δὲ 10 Πάτραν οὐδὲν ἐκατωρθώθη πρὸς ἄλλωσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὥς τι αὐτεῖον ἦν τὰ παρὰ τοῦ δεσπότου κύρ Θεοδώρου μελετούμενα τοῦ γενέσθαι μοναχόν· ἀδειτῆσαι γὰρ ἐβούλετο καὶ ἀνὰ τῶν ἀδελφῶν σκανδάλου ἦν αἴτιον, ὥστε εἰς τὰ τῆς Πάτρας συμπεράσματά τι χρηστὸν οὐ κατωρθοῦτο, ἀλλ' ἢ μόνον τρία μι- 15 κρὰ ἕστεα παρέλαβον, ποιήσαντες εἰρήνην καὶ συμβάσεις μετὰ τῶν ἔνδον οἰκούντων μετὰ συνθήκης, ἵνα τελῶσι πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Κωνσταντῖνον κατ' ἔτος χρυσᾶ νοῦμια πεντακόσια. καὶ οὕτως ἐγερθέντες μὲν μετὰ τοῦ βασιλεῦς καὶ

1. ἵνα μὴ εἰς Λακεδαιμονίαν εὐρίσκωνται ὁμοῦ οἱ ἀδελφοί, εἰ μὴ ὁ προρηθεὶς κύρ Θεόδωρος, διὰ μοναχὸς γενήσεται P 6. ἀδελφοί P 9. αὐτήν καὶ εὐλογήθη P 10. κατῶρθον P 12. μοναχόν, καὶ διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης διορθώση, ὡς ἐληρηται, ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον, ὑπερον ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος μεταμεληθεὶς ἀπήτησεν ὁ ἐβούλετο, καὶ ἀνὰ P 13. ὡς δὲ τα τῆς Πάτρας συμπεράσματα χρηστὰ P 14. ἀλλ' ἢ] εἰ μὴ P 15. μετ' εἰρήνης συμβάσεις ποιήσαντες μετὰ P 16. μετὰ συνθήκης om P 17. χρυσίνους πεντακοσίους. καὶ οὕτω τὰ τῶν Πατρῶν ἐγεγόνει. ἐκ τῶν ἐκείθεν ἀνεγυρίσαμεν, καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς καὶ ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος ἀπῆλθον διὰ P

praecipuus et opportunus, ubi fratres domicilium collocarent, neve Sparta simul omnes essent, quando eorum frater vellet monachus fieri. calendis Iuliis eiusdem anni egressi tres fratres, Patras venerunt, et extra urbem apud molas fixerunt tentoria, quo deinde adducta Theodora domina, cognata Caroli, solemniter ceremonia Constantino matrimonio iuncta est. verum ad subiugandas Patras nihil prospere gestum est, quin potius callida quaedam simulatio erat vitae monachicae meditatio a Theodoro suscepta. repudiaturus enim illum erat, magnosque inter fratres excitabat tumultus, ita ut res Patrensis felicem exitum non haberet, sed tria tantum exigua oppida caperentur, cum incolis pace ita pacta, ut Constantino in annos singulos numos aureos quingentos penderent. ita collectis vasis, cum imperatore et Theodoro despota Spartam discessimus; Constantinus autem despota

τοῦ δεσπότου κύρ Θεοδώμου ἀπῆλθομεν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς τὴν Σπάρτην φερούσης, ὃ δὲ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος δὲ ἄλλης εἰς τὸ Χλομουτζιν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ βασιλείσης. μετὰ δὲ τινα καιρὸν ὀλίγον ἐπεὶ ἐβούλετο ἐπαγελθεῖν ὁ βασιλεὺς οἴκαδε, μηνυθεὶς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην ἀπὸ τοῦ Χλομουτζίου· κακεῖθεν διαβιάσαντες ἀμφοτέρω, καὶ οἱ τέσσαρες ἀδελφοὶ ὁμοῦ ἡμέρας ὀλίγας ποιήσαντες, τῷ Ὀκτωβρίῳ μηνὶ τοῦ 537 εἰς ἀναβάντες ὁμοῦ ἀπῆλθομεν μέχρι καὶ τῆς Κορίνθου· καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐμβὰς εἰς τὰς τριήρεις ἀπῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὃ δὲ δεσπότης ὁ κύρ Θεόδωρος ὄπισθεν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπαγούσης εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ὁ κύρ Θεωμᾶς ὁ ἀυθεντόπουλος σὺν αὐτῷ μέχρι τινὸς ἀπῆλθεν εἰς τὰ Καλάβρυτα.

Ἡμεῖς δὲ μετὰ τοῦ ἀυθέντου ἡμῶν Κωνσταντίνου τοῦ δεσπότου δι' ἄλλης ὁδοῦ ἤλθομεν εἰς Βοστίτζαν· καὶ γὰρ εἰ καὶ μοναχὸς οὐκ ἐγένετο ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος, ἵνα ἀπομείνῃ ἅπασ ὁ τόπος αὐτοῦ εἰς τὸν κύρ Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ κατὰ τὰς συνθήκας καὶ συμβάσεις τὰς ἀνὰ αὐτῶν, ἀλλ' οὖν καὶ οὗτος δέδωκε πρὸς αὐτὸν τὴν Βοστίτζαν καὶ τὰ πέραξ αὐτῆς καὶ εἰς τὸ ἕτερον μέρος τὰ ὅσα ἐν τοῖς ποσὶ τοῖς πρὸς δυσμὰς ἡλίου εἰσὶ τοῦ ὑπερμεγέθους ὄρους τοῦ Ταυγέτου (καὶ ἐνέκειτο βέλτιον φρούριον καὶ χώρον Πε-

3. ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὸ χλομουτζι P
 ὁμοῦ om P 12. ἀπαγαγούσης P
 18. αὐτοῦ τῷ κύρ Κωνσταντίνω P
 αὐτῷ P

4. ἀπελθεῖν P 9.
 13. σὺν αὐτῷ om P
 20. οὖν αὐτὸς δέδωκεν

alia via cum regina uxore Chlomotzim profectus est. brevi tempore intermisso, quum domum redire vellet imperator, etiam Constantinus de ea re certior factus, Chlomotzio Spartam venit. inde, postquam quatuor fratres aliquot dies una fuerunt, mense Octobri anni 6937 Corinthum traiecimus: ibi imperator triremi conscensa Cpollim profectus est; Theodorus despota iter, quod Spartam fert, relegit, comitante eum Thoma principe usque Calabryta.

Nos cum principe nostro Constantino despota alia via Bostitzam venimus. etiamsi enim ad monachis sese non aggregavit Theodorus despota, qua re omnes possessiones eius ad Constantinum fratrem secundum pacta conventaque transiturae erant, tamen donavit ei Bostitzam cum locis adiacentibus et ex altera parte quaecunque occidentem versus ad radices montis altissimi Taygeti iacent: est autem ibi situm Leuctrum Mainae, castellum Peloponnesi praestantissimi-

λοποννήσου, τὸ Λεῦκτρον Μαίνης, τὸ ὄποδον Κεταρία πάλαι ἐκαλεῖτο) καὶ πάντα τὸν ἐκείνου ζυγὸν ἄχρι καὶ τῆς Πύλου τῆς λεγομένης Ἰτίλου, ἐκ δὲ τοῦ ἔξω ζυγοῦ τὸ κάστρον Ζαρνάτας καὶ Γαστίτζα, τὸ Διάσειστον, Μελέ, Δράχιον καὶ Πολιανοῦν καὶ τὰ περὶ αὐτόν. καὶ ἔδωσεν αὐτῷ καὶ τὰ ὄσα

ναβαρίνου

3. νιίλου Ρ Ζαρνάτας καὶ — p. 132, 24 παιδός] Ζαρνάταν καὶ Γαστίτζαν, τὸ ἀδιάσειστον Μελέ, Διραχίον καὶ Πολιανούς καὶ Γαρδίκιαν καὶ τὰ περὶ αὐτά, ἐτι δὲ χορηγήσας αὐτῷ τὴν πᾶσαν ἐπιτροπικὴν καὶ διοίκησιν τοῦ μεγάλου πρωτοστράτορος Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν καὶ Μελισσουργὸν ἐπωνόμαζον διὰ τὴν αὐτοῦ πρὸς πάντα δεξιότητα. ὃς ἐκ τῆς φυλῆς ἦν καταγόμενος τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου Νικηφόρου Καίσαρος τοῦ Μελισσηνοῦ. ὁ δὲ Νικηφόρος οὗτος ἐκ γονέων ὑπῆρχε τοῦ πατρικίου Εδωγενίου τοῦ Μελισσηνοῦ, διατι μὲν ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ ὁ τὴν προσηγορίαν Ῥαγκαβὴ καὶ ὁ πατρικίος Μιχαήλ ὁ Μελισσηνὸς ὑπῆρχον κασιγνήτων δύο ἀποτοκεύματα καὶ ἀπόγονοι τοῦ ἠθδέντος Καίσαρος. καὶ ὁ μὲν τῆς βασιλείας ἐξωθεὶς καὶ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ ἐξορισθεὶς μοναχὸς γενόμενος τὸν βίον κατέλιπε, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ Θεοφύλακτον τῶν παιδοφύλων μορῶν ἐστέρησαν· καὶ οὕτως τὰ τοῦ Ῥαγκαβὴ πέρας ἔλαβον. ὁ δὲ πατρικίος Μιχαήλ ἔσχεν υἱούς δύο, Δημήτριον καὶ Θεόδοτον. καὶ ὁ μὲν πατριάρχης γενόμενος τὴν ἐκκλησίαν κυρίου Ἰωαννῆ, ὥσπερ οἱ περὶ αὐτοῦ ἱστορήσαντες γράφουσιν· ὁ δὲ Δημήτριος γεννᾷ Νικηφόρον. ὁ δὲ Νικηφόρος γεννᾷ Θεόδοτον, ὁ δὲ Θεόδωρος τὸν πατρικίον Νικήταν τὸν καὶ Ροῦφαν· ὁ δὲ Νικήτας γεννᾷ Θεοφάνην τὸν πατρικίον, τὸν καὶ πρωτοβεσιτάριον, καὶ Νάσαρ. ὁ δὲ Θεοφάνης Χριστόφορον, ὁ δὲ Χριστόφορος τὸν μαΐστρον Λέοντα καὶ Θεόκλητον. ὁ δὲ μαΐστρος Λέων γεννᾷ Θεοδόσιον, ὁ δὲ Θεοδόσιος Θεοφύλακτον, ὁ δὲ Θεοφύλακτος Θεόδωρον, ὁ δὲ Θεόδωρος Νικηφόρον τὸν Καίσαρα τὸν ἐπ' ἀδελφῷ γαμβρὸν τοῦ ἀνακτοῦ Ἀλέξιοι τοῦ Κομνηνοῦ. ὁ δὲ Καίσαρ Νικηφόρος γεννᾷ Ἰωάννην τὸν Κομνηνόν. ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἰωάννης γεννᾷ Ἀλέξιον. ὁ δὲ Ἀλέξιος γεννᾷ Θεοδόσιον. ὁ δὲ Θεοδόσιος γεννᾷ Ἀλέξιον τὸν Καίσαρα καὶ Μιχαήλ, οὗς Στρατηγοπούλους ἐπωνόμαζον. ὁ δὲ Καίσαρ Ἀλέξιος γεννᾷ Γρηγόριον, ὁ δὲ Γρηγόριος Θεόφιλον καὶ Μιχαήλ. ὁ δὲ Θεόφιλος γεννᾷ Λέοντα, ὁ δὲ Λέων τὸν μέγαν πρωτοστράτορα Νικηφόρον καὶ Γεώργιον. ὁ δὲ μέγας πρωτοστράτωρ Νικηφόρος γεννᾷ Νικόλαον. ἡ δὲ αἰτία τῆς τοιαύτης ἐπιτροπικῆς οὕτως ἦν. τὸν ἐξηρημένον Νικόλαον ἀνεδέξατο ἐκ τοῦ θείου βασιλισματος ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος. ἐν δὲ τῷ παρελθόντι ἔαρι μέλλων ἀποθανεῖν ὁ μέγας οὗτος πρωτοστράτωρ, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικόλαος τριετῆς ὢν, διαθήκην ποιήσας εἶπεν τὸν δεσπότην κύρ Θεόδωρον ἐπίτροπον καὶ κυβερνήτην τοῦ πνευματικοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικόλαου Ρ.

mum, quod olim Cetaria vocabatur: et omnem illum tractum usque ad Pylum, quae Itilus dicitur, et extra eum tractum castellum Zarnatas, Gastitzam, Diaseistum, Mele, Drachium et Polianum cum locis finitimis; insuper omnia oppida et castella ad sinum Messenia-

πολίσιματα καὶ φροῦριά εἰσιν εἰς πάντα τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, ἔνθα ῥέει διὰ μέσου καὶ ὁ Πάμισος ἐκεῖνος ποταμός. ταῦτα ἐπιτροπικῶς ἤρχετο, τοῦ μεγάλου πρωτοστράτορος Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ ὄντα, ὃν διὰ τὴν ποικιλότητα τῆς φρονήσεως καὶ τὸ ὄξυ τῆς διανοίας καὶ εἰς τὰ πάντα 5 δεξιώτατον κοινοτέροις πείθεσθαι πράγμασι καὶ Μελισσουργὸν ἐπωνόμαζον τὸν ἄνδρα· διστρισέγγονος γὰρ ἦν τοῦ Θαν-
 30 μαστοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς Νικηφόρου Καίσαρος τοῦ Μελισση-
 τοῦ, υἱὸς δὲ τοῦ σεβαστοκράτορος Λέοντος τοῦ Μελισσηνοῦ, καὶ αὐθέντης ἐκπαλαι καὶ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἰσχυροτάτης Ἰθώμης, 10 ἢ καὶ Μεσσήνη ἐκαλεῖτο, καὶ παντὸς τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου· ὃς γέγονε καὶ μητροπολίτης Ἀνδριανουπόλεως ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ διὰ πολλὰς καὶ ἀναγκαίας αἰτίας εἰς κοινὴν ὠφέλειαν, εἰ καὶ τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου ἤρπαξεν αὐτὸν καὶ ἀτελὲς τὸ ἔργον ἀπέμεινε. εἰπόντες οὖν ἕτεροι πολ- 15 λοι τὰς αἰτίας εἰς πλάτος, ἐγὼ ἐγκατέλειπον. ἡ δὲ αἰτία τῆς τοιαύτης ἐπιτροπικῆς τοιουτοτρόπως εἶχεν, τῆς πρὸς τὸν δεσπότην κῦρ Θεόδωρον. ὁ προρρηθεὶς Νικηφόρος ὁ Μελισσηνὸς ἔσχεν υἱὸν ὀνόματι Νικόλαον, ὃν ἀνεγέννησε διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὁ δεσπότης κῦρ Θεόδωρος· καὶ ἐν τῷ καιρῷ 20 τῆς μεταστάσεως αὐτοῦ εἰς τὰς αὐλούς μονὰς (ὁ γὰρ υἱὸς αὐτοῦ τριετῆς νήπιος ὦν) διαθήκην ποιήσας τοῦτον κατέλιπε τὸν δεσπότην κῦρ Θεόδωρον κύριον καὶ δεσπότην καὶ ἐπίτροπον τοῦ παιδὸς καὶ πάντων τῶν αὐτοῦ κτημάτων καὶ χρημιά-

24. χρημάτων — διε om P

cum, per quam mediam regionem Pamisus fluvius labitur. haec procuratoris nomine administrabat, quae Nicephori Melisseni, magui protostratoris, erant; quem propter animi versutiam et ingenii celeritatem dexteritatemque summam ad res novas, quas vellet, perficiendas etiam Melissurgum cognominabant. erat autem viri illius admirandi, Nicephori Caesaris Melisseni, longo posterorum ordine nepos, filius Leonis Melisseni Sebastocratoris, atque iam pridem et ab initio dominus munitissimae urbis Ithomes, quae etiam Messene appellabatur, et totius sinus Messeniaci. idem post obitum uxoris metropolita Adrianopolis factus est, communi utilitate multis et necessariis de causis id postulante: quamquam mors intempestiva eum rapuit, atque ita res caruit eventu. ceterum causas illas quum complures copiose explicuerint, ego illis supersedebo. causa autem procuratoris illius, quam Theodorus despota habebat, talis fuit. quem nominavi Nicephorus Melissenus filium habuit Nicolaum, quem e sacro fonte susceperat Theodorus despota. itaque ad sedes animarum

των κινήτων και ἀκινήτων, ὅτι ἐὰν ὁ υἱὸς αὐτοῦ και κληρο-
νόμος εὐθὺς ἀποθάνῃ χωρὶς κληρονόμων, πάντα τὰ ἐαυτοῦ
ἄστυα κῶμαι και χῶραι και φρούρια ἔσονται τῷ δεσπότῃ κύρ
Θεοδώρῳ, τὰ ἐκτὸς και ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου. ἦσαν γὰρ
5 τὰ ἐντὸς, Ἀνδροῦσα λέγω και Καλαμάτα, Μαντίνεια, Ἰάν-
νιτζα, Πίδημα και Μάνη και Νησίον και Σπιτάλιον και Γρεμ-
πενή και Ἀετός και Νεόκαστρον και Ἰθώμη ἢ νῦν λεγομένη
Μεσσήνη και Ἀρχάγγελος και Σαυλάουρος και Ἰωάννινα και
Λιγούδιστα, τὰ δὲ ἐκτὸς μεγάλη Αἴνος και ἡ περι αὐτήν
10 παροικία πῦσα, κῶμαι και χῶραι ἕως και Περιθεωρίου· ἃ
και σταλεῖς ἐγὼ παρέλαβον αὐτά.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τινὰς ἐκ τούτου τοῦ γένους τῶν Με-
λισσηῶν και Στρατηγοπούλους ἐπωνόμαζον, και ἐν ταῖς χρο-
νικαῖς ἱστορίαις οὕτως ἔγραφον τοὺς Μελισσηνοὺς Στρατηγο-
15 πούλους, δι' αἰτίαν τοιαύτην· τὸν γὰρ Ἀλέξιον Καίσαρα τὸν
Μελισσηνόν, τὸν και τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐλευθερώσαντα

2. πάντα τὰ — παρέλαβον αὐτά] πάσης τῆς αὐτοῦ δεσποτείας
τόποι και χῶραι ἐκτὸς και ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου ἔσονται τῷ
κύρ Θεοδώρῳ τῷ δεσπότῃ. ἦσαν γὰρ ἐκτὸς μεγάλη Αἴνος, Πέ-
ριθεωρίου και Ξάνθη και τὰ περι αὐτοῖς και πᾶσα ἡ Χερρόνη-
σος τοῦ Ἑλλησπόντου. τὰ δὲ ἐντὸς Πελοποννήσου ἐν τῷ Μεσση-
νιακῷ κόλπῳ, ἐνθα ἕξει διὰ μέσου και ὁ Πάμισος ἐκεῖνος πο-
ταμός, Ἀνδροῦσα, Καλαμάτα, Μαντίνεια, Ἰάνιτζα, Πίδημα,
Νῆσι, Σπιτάλι, Γρεπένι, Καράνιτζα, Ἀετός, Ἐλωί, Νεόκαστρον,
και Ἰθώμη ἢ νῦν λεγομένη Μεσσήνη, και Ἀρχάγγελος, Σαυλά-
ουρος, Ἰωάννινα, Λιγούδιστα, Φυλατρία, και Πύλος και τὰ
περὶ αὐτά, και τὰ ἐν τοῖς ποσὶ τοῦ ὄρους τῆς Νίχης τοῦ Σίμου
λεγομένου, ἄχρι τοῦ πεδίου Στενικάρου και τοῦ ῥεύματος τῆς
Βελλίρας· και σταλεῖς ἐγὼ παρέλαβον αὐτά ὅσα μὴ ὑπὸ τὴν ἔξ-
ουσίαν τῶν Ἀγαρηνῶν εὐρίσκοντο, ὅλγα πάνυ. Ρ. 16. τὸν και
— χειρὸς om Ρ

transiens, quum filius tres annos natus esset, Theodorum despotam
testamento tutorem pueri instituit, omniumque facultatum suarum,
mobiliū et immobiliū, procuratorem, ut, si filius et heres ipsius
mox e vita decederet, nullis relictis heredibus, omnia oppida, vici,
loca, castella Theodoro cederent, sive extra, sive intra Peloponne-
sum sita. intra Peloponnesum erant Andrusa, Calamata, Mantinea,
Iannitza, Pidema, Mane, Nesis, Spitalis, Grempe, Aëtus, Neoca-
strum, Ithome, quae nunc Messene dicitur, Archangelus, Saulaürus,
Iohannina, Ligudista; extra Peloponnesum magna Aenos et eius vi-
cinita tota, vici nimirum et loca usque Peritheorium; quae ego mis-
sus recepi.

Plerumque quosdam de hoc Melissenorum genere etiam Stratego-
pulos cognominarunt, et in libris chronicis ita eos appellarunt, Me-
lissenos Strategopulos, ob causam hanc. Alexium Caesarem Meliase-

ἐκ τῆς Λατίνων χειρός, Στρατηγόπουλον ἐπωνόμαζον διὰ τὴν μάμμην αὐτοῦ, καὶ ἔκτοτε τὸ ἐπικλην τοῦτο εἰς τινὰς τοῦ γένους τούτου ἐπεκράτησε· τὸν δὲ Νικηφόρον καὶ μέγαν πρωτοστράτορα καὶ Μελισσουργὸν ἐπωνόμασαν.

Διήρηστο δὲ τὴν εἰρημένην ἐπιτροπικὴν καὶ διοίκησιν καὶ ὁ πρωτοστράτωρ Λέων ὁ Φραγκόπουλος καιρῷ τινὶ προστάξει τοῦ δεσπότη κὺρ Θεοδώρου, ἐπεὶ τῷ ἀδελφῷ καὶ δεσπότη κὺρ Κωνσταντίνῳ ἐδώρησατο μετὰ πάντων τῶν προνομίων ὧν εἶχε, τουτέστιν, ἐὰν ὁ γνήσιος ἐκεῖνος κληρονόμος ἀποθάνῃ πρὶν τοῦ εἰς νόμου ἡλικίαν φθάσῃ, πάντα ταῦτα 10 τὰ τῆς ἐπιτροπικῆς κτήματα ἔσονται τῷ κὺρ Κωνσταντίνῳ.

3. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει Μαρτίου τετάρτη τέθνηκεν ὁ δεσπότης κὺρ Ἀνδρόνικος, ὁ διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Ἀκάκιος· καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῆ, ἔνθα κατέμενε. βουλῆς δὲ ἀποκρύφου ἐμοὶ 15 γενομένης παρὰ τοῦ αὐθεντοῦ μου καὶ δεσπότη ἵνα κατὰ τῆς Πάτρας ἀπέλθωμεν, καὶ εἰ μὲν παραλάβωμεν αὐτήν, μείνωμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ὁ τόπος ὃν εἶχεν ἐν τῇ μάτρῳ Βδηλονότι Θαλάσση δοθεῖν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν βασιλέα, εἰ δὲ οὐ παραλάβωμεν τὴν Πάτραν, ἀπέλθωμεν εἰς τὴν 20 Κωνσταντινούπολιν, καὶ αὐτὸς ἔχειν εἰς τὴν Πελοπόννησον

1. διὰ — αὐτοῦ om P

διήρησε P

7. εἶτα P

πατρῶν P

18. τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, δηλονότι τῇ μάτρῳ Θαλάσση, δοθῆ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ P

τρας P

21. ἔχη?

3. τὸν — ἐπωνόμασαν om P

15. ἐμοὶ om P

16. τῶν παλαιῶν

20. τὰς Πά-

num, qui Cpolim a Latinis vindicavit, Strategopulum a matre eius nominavit, atque inde istud cognomentum in quibusdam posteris eius obtinuit. Nicephorum vero et magnum protostratorem et Melisurgum appellarunt.

Gessit aliquamdiu tutelam et procurationem illam etiam Leo Francopulus, iussu Theodori despotaе, quum eam Constantino despotaе fratri donasset cum omnibus privilegiis, hoc est, si legitimus ille heres moreretur, antequam iustam attigisset aetatem, ut tum omnia huius pupilli bona Constantino domino cederent.

3. Eodem anno, quarto die Martii, e vita cessit Andronicus despota, qui per divinum et angelicum habitum dictus est Acacina. sepultus est in monasterio Pantocratoris, ubi degebat. quum clam constitutum esset a Constantino despota, domino meo, ut Patras proficisceremur, et, si potiremur eo loco, in Peloponneso maneremus, et locus, quem habebat ad mare nigrum, traderetur imperatori fratri suo: sin non potiremur, abiremus Cpolim, ipse in Peloponneso castra,

τὰ τῆς προικὸς αὐτοῦ κάστρα καὶ τὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου
 ἦτοι τῆς μαύρης Θαλάσσης, τὰ δὲ δοθέντα παρὰ τοῦ δεσπό-
 του κῆρ Θεοδώρου κάστρα καὶ πάντα τὰ τῆς ἐπιτροπικῆς τοῦ
 Μελισσηνοῦ Νικηφόρου ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ κόλπῳ πάλιν δο-
 5 θῶσιν, ὅπου δ' ἂν ὁ βασιλεὺς διακρίνη, παρηκολούθησε καὶ
 τοῦτο, ὅπερ ἦν ἀπὸ μέρους αὐτοῦ βεβαιώσεις ἀποκρύφου με-
 λέτης. διερχόμενοι τὴν ὁδὸν τῆς Πάτρας ἐκ Βοστίτζης, ἵνα
 εἰς τὴν Γλαρέντζαν καὶ τὸ Χλομούτζιον ἀπέλθωμεν, ἔνθα
 καὶ ἡ βασίλισσα ἦν, σταλαῖς ὁ Ἄνδρόνικος Λάσκαρις ὁ Πα-
 10 διάτης πρὸς τοὺς ἐν τῇ Πάτρᾳ ἄρχοντας περὶ τινων ὑποθέ-
 σεων κάκεισε προσμείνας, συνέντευχον αὐτῷ ἰδίως καὶ ἐξόχως
 ἱερεῖς τε καὶ λαϊκοὶ περὶ τοῦ, εἰ ὁ ἀνθέντης αὐτοῦ θέλει,
 αὐτοὶ εὐρήσωσιν τρόπον δι' οὗ παραλάβῃ αὐτὸς τὴν Πάτραν.
 ἐλθόντος δὲ τοῦ Λασκάρως καὶ εἰπόντος μετὰ τῶν ἄλλων τὰ
 15 τῶν Πατρηνῶν ἀπόκρυφα, ἀπεπέμφθη ὡς ἀδύνατα καὶ πε-
 ρισὰ ἢ ἤκουσε καὶ ἔλεγε. ἐστάλη οὖν εἰς κεφαλὴν τῆς Ἰθώ-
 μης καὶ Ἄνδρούσης ὁ αὐτὸς Λάσκαρις, ἔτι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 ἄρχοντες οἱ εἰς τὰ ἐκεῖσε κάστρα κεφαλᾶδες· ἀλλὰ δὴ καὶ
 ὁ πρῶτος τῶν ἀρχόντων τοῦ οἴκου αὐτοῦ ὁ Λάσκαρις Ἄλε-
 20 ξιος ἐλείφθη εἰς κεφαλᾶτικόν τῆς Βοστίτζης καὶ ἐναπέμεινε
 ἐκεῖσε. διερχόμενος οὖν, ὡς δεδήλωκα, ὁ ἐμὸς δεσπότης
 καὶ ἀνθέντης μετ' ἐμοῦ μόνον ἐνεργοῦντος τὸ περὶ τῆς

2. ἦτοι — Θαλάσσης om P 7. βοστίτζας P 8. χλομούτζι P
 9. παιδιάτης P 12. λαϊκοὶ λέγοντες ἐν μυστηρίῳ, εἰ — θέλει,
 τρόπον καὶ μηχανὴν ποιήσωσιν ὑπ' αὐτῷ τὴν Πάτραν γενέσθαι P
 16. & om P σταλαῖς M 18. ἐν τοῖς — κάστροις P 20.
 τὴν βοστίτζαν P

quae dote acceperat, quaeque ad pontum Euxinum erant, retineret, a fratre autem Theodoro sibi donata, et quae nomine tutelae Nicephori Melissenii administrabantur, ad sinum Messeniaticum sita, restituerentur omnia, quando imperatori videretur: secuta etiam sunt, quae, quantum in ipso esset, rem clandestino consilio inter nos agitatam ad exitum perducerent. nam quum Bostitza Patras transiremus, ut proficiiceremur Glarentzam et Chlomotzium, ubi etiam regina erat, Andronicus Lascaris Pediatas interim arbiter ad magistratus Patrenses super quibusdam negotiis missus est: qui quum ibidem aliquamdiu moraretur, convenerunt eum tum privato tum publico consilio sacerdotes et laici, promiseruntque, si dominus eius vellet, se modum ac viam inventuros, qua is se in possessione urbis collocaret. ubi Lascaris quum reliqua, tum secreta haec Patrensiu consilia renuntiavit, reiecta sunt, quae audierat dicebatque, ut quae nec fieri possent et essent supervacanea. itaque in praefecturam Ithomes et Andrusae idem missus est, et alii praeterea viri castris istarum regionum praefecti. quin etiam Alexius

Πάτρας, εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Γλαρέντζαν ἐγράψαμεν πολλα-
 κίς πρὸς τοὺς τῆς Πάτρας, σταλέντος ἐκεῖ τοῦ Πεδιάτου, ἃ
 συνέντευχον ἐκεῖ λέγοντες αὐτοῖς καὶ περὶ ὧν ἔταξαν τῷ Πε-
 διάτῃ. οἱ δὲ ἀντέγραψαν πρὸς ἡμᾶς πολλάκις. πλὴν ἐκρί-
 νοντο παρ' ἡμῶν ἀδύνατα, ὡς καὶ ὁ καιρὸς ἔδειξε. τέλος 5
 ἐστῆσαμεν ἵνα διὰ νυκτὸς βαδίσαντες εὐρεθῶμεν εἰς τόπον
 πλησίον τῶν ὀρίων τῶν Πατρηνῶν ἀμπελώνων, καλούμενον
 εἰς τὰς τρεῖς ἐκκλησίας, αἱ παλαιότεν ἦσαν· ἐκέῖσε δὲ εὐ-
 ρεθῶσι καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ δηλώσωσι πλατύναντες τὰ διὰ
 γραφῆς, καὶ εἰ μὲν ἦσαν δυνατά, ἐνεργηθῶσι, εἰ δ' οὐ, 10
 ἀπέλθωμεν φανερῶς ἀποκλείσαι τὸ κάστρον, καὶ ὡς φέρῃ τὸ
 φέρον. καὶ ἰδοὺ ἐγράψαμεν προστάγματα πρὸς πάντας τοὺς
 ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἰθώμης καὶ Ἀνδρούσης ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ
 κόλπῳ καὶ τῶν ἔσω καὶ ἔξω ζυγῶν, ἵνα τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρ-
 τίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔλθωσι μετὰ ὄπλων καὶ τῶν 15
 πλειόνων ἀνθρώπων τῆς ἀρχῆς ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν, καὶ οὐ-
 τως τακτικῶς διελθεῖν τὸν τόπον τοῦ προικίπου, καὶ δεχθῶσι
 καὶ συναπαντήσωσι τὸν νέον ἀθρόντην εἰσερχόμενον ἐν τῷ
 Μεσσηνιακῷ κόλπῳ καὶ ζυγοῖς. ὁμοίως ἐμηνύθη καὶ τῷ Ἀσ-
 σκάρει Ἀλεξίῳ τῷ ἐκ Βοσιτίτζης. ἐλθόντες οὖν ἐκινήθημεν οὐ 20
 διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς πρὸς τὴν Ἄσσον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξ εὐωνύ-

1. εὐρισκόμενος P 2. πρὸς οὗς συνέντευχον τῷ Παδιάτῃ, καὶ
 ἀντέγραψαν M 7. πατρῶων ἀμπελών P 10. ἦν δυνατόν P
 11. καὶ ἀποκλείσωμεν P 21. τῆς περὶ (παρὰ?) τὸν ἀλφειὸν P

Lascaris, inter proceres illius domus princeps, ad gubernandam Bostitzam relictus est ibique remansit. in viam igitur se dedit, ut significavi, Constantinus despota, dominus meus, mecum solo in re Patrensi adiutore; quumque Glarentzae essemus, Pediate nuntio usi, saepe scripsimus ad Patrenses de iis, quae cum Pediate egerant constituerantque, atque illi saepe nobis rescripserunt: quae tamen iudicabamus fieri non posse: id quod tempus probavit. tandem constituimus, ut nocturno itinere in locum finibus Patrensiū vinetorum vicinum nos conferremus, a tribus ecclesiis nuncupatum, quae ex longo inde tempore ibi erant: eodem illi se conferrent, et quae scripsissent, plenius coram exponerent; atque ea si quidem essent eiusmodi, ut fieri possent, fierent: sin minus, aperte ad oppidi obsidionem aggredieremur et permitteremus rem nostram fortunae. item ad omnes in circuitu Ithomes et Andrusae, ad sinum Messeniācum et intra vel extra tractum illum habitantes, scripsimus, ut calendis Martiis eiusdem anni cum armis, manuque militari non exigua ditionis suae quilibet adessent, et ita instructi fines principis transirent, occurrerentque novo principi, versus sinum Messeniācum et illum tractum procedenti. idem Bostitzam Alexio Lascari nuptiatum est. nos viam non eam, quae trans

μων· και πάντες ἐθαύμαζον λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, και ἐπυνθάνοντο ποῦ ἀπῆρχοντο. περὶ δὲ ὥραν ἀλεκτροφωνίας ἤλθομεν περὶ τὸν συμφωνηθέντα τόπον, εἶδα εὖραμεν τοὺς ἀνθρώπους· και ἰδόντες αὐτοὺς ἀπράκτους εἶναι και ἄπρακ-
 5 τα λέγοντας ἀπεπέψαμεν αὐτούς. πρωΐας οὖν γενομένης συμβουλευθέντες τί ἄρα πραχθῆ, και διακρίναντες ἵνα τὸ στρατόπεδον δρᾶμη πρὸς τὸ αἰγμαλωτίσαι τοὺς ἔξω τῆς πό-
 λεως οἰκοῦντας και πᾶσαν τὴν τῶν Ἑβραίων οἰκῆσιν, ὡς οὖν ἐφάνη εὐπρακτον διὰ πολλὰς αἰτίας, ἰδοὺ και οἱ ἐκ τοῦ κά-
 10 στρου ἰδόντες ἡμᾶς και ἀπορήσαντες τί ἄρα και ἐνι (οὐ γὰρ προενόμισαν τὸ τυχόν) ἀπέστειλαν ἕνα τῶν ἀρχόντων και ἕνα 31
 κανονικὸν Μάρκον τοῦνομα, μετὰ τινος ἀνθρώπου πρὸς τὸ μεταφράζειν και ἄλλων ἀνθρώπων, ὅπως μάθωσι τίνας οἱ ἐπερχόμενοι και διὰ τί. ὡς οὖν εἶδον ἡμᾶς, και πῶς ἡμεῖς
 15 ζητοῦμεν τὸ κάστρον ἢ μετὰ συνθήκης ἢ οἶψι δὴ τρόπῳ θν-
 νησόμεθα παραλάβωμεν αὐτό, ἐπιστρέψαντες μετὰ σπουδῆς ἔκρουσαν τὰς σάλπιγγας και πᾶν ὄργανον πολεμικόν, και εὐ-
 θύς πάντες οἱ ἐντὸς και ἐκτὸς συνήχθησαν εἰς τὸ δπλαῖε-
 σθαι. ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὴν αὖριον ἤρξαμεν τοῦ πολέμου.
 20 4. Ἐπὶ τὴν αὖριον οὖν τυχοῦσα ἡ ἑορτὴ τῶν βαιῶν ἐπόψαμεν βαιῶν μυρσίνης, και πᾶν τὸ στρατόπεδον φέροντες

2. ποῦ ἢ δρᾶμη P ἀλεκτροφωνίας P 6. πραχθειη P 9.
 ἄπρακτων P 11. προενόμισαντο τυχόν P 14. πῶς ζητοῦ-
 μεν P 20. 4.] ἀποκλεισμός τῆς Πάτρας (τῆς παλαιᾶς π. P)
 ὑπὸ τοῦ δεσπότου κυρίου Κωνσταντίνου MP 21. ἔπαν P, ομια-
 so και

Assum fert, sed quae est a sinistris, tenuimus; ac mirabantur omnes, percontabanturque inter se, quonam iter facerent. sub gallicinium ad conductum locum quum perventum esset, homines ibi illos invenimus. quos quum inanes esse animadverteremus, et polliceri inania, dimissimus eos. mane consultatione habita, quo facto opus esset, et constituto, ut miles ad capiendos suburbanos et quotquot illic domicilia haberent Hebraeos discurreret, quum id multis de causis commo-
 dum esse videretur, ecce oppidani nos videntes, et quid hoc rei es-
 set dubii (nihil enim huiusmodi opinione praeceperant), unum e magistratibus, et canonicum quendam, Marcum nomine, cum alio quodam homine ex altis percontatum miserunt, qui essent qui venirent et quam ob causam, qui postquam nos agnoverunt oppidumque a nobis quaeri sive pactione, sive quocunque alio modo, intellexerunt, festinanter reversi, tubis et reliquis instrumentis bellicis ad arma vocant, et cuncti, quique intra, quique extra moenia erant, ad vim arccendam concurrunt. nos sequenti luce bellum orsi sumus.

4. Postridie igitur, quoniam palmarum dies erat, ramos myrti

ταῦτα ἀνὰ χεῖρας καὶ ἐλθόντες ἐπέσαμεν περὶ τὰς πύλας τοῦ κάστρου. ὡς δὲ ἐκείμεθα τῇ κς' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Μαρτίου μετὰ τὴν τοῦ μεγάλου σαββάτου ἀκολουθίαν ἦτοι τὴν θείαν μυσταγωγίαν, ἀριστήσαντες καθελζόμεθα ἐν τῇ παρεμβολῇ ἦτοι σκηπῇ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν συνομιλοῦντες περὶ πολλῶν. ἰδοὺ ἄφνω 5 τινὲς ὀλίγοι ἔφιπποι ἐξῆλθον τῆς πύλης τῆς καλουμένης Ἑβραϊκῆς ἢ τοῦ Ζευγαλατείου (οὕτω γὰρ ὠνομάζετο), καὶ ὡς ἐφάνησαν, διωχθέντες εἰσῆλθον διὰ τῆς τοῦ αἰγιαλοῦ πύλης· ἐκεῖσε κατασκευαστικῶς ἦσαν πάντες οἱ τοῦ κάστρου μετὰ τζαγκρῶν καὶ τῶξων καὶ σκολόπων. εὐρεθεὶς οὖν ὁ δεσπότης 10 κἀγὼ προβαδίζοντες πρὸ τοῦ διωγμοῦ τῶν εἰρημένων, διὰ τὸ τοὺς ἵππους ἡμῶν εὐρεθῆναι κατὰ συγκυρίαν ἡτοιμασμένους πλησίον τῆς γεφύρας τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπαγούσης εἰς τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν, τίς τῶν Πατρηνῶν τοξεύσας τὸν τοῦ δεσπότητος ἵππον, ὃς καὶ εὐθέως ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ δραμόντες οἱ 15 ἐχθροὶ ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτὸν ἢ πιᾶσωσιν, εὐρέθην ἐγὼ ἐκεῖ ὑπέρμαχος. κἀκεῖνος μὲν Θεοῦ βοηθείᾳ ἀποπλακεὶς τοῦ ἵππου ἔφυγε πεζός· ἐγὼ δὲ κατ' αὐτῶν μαχόμενος ἐπιάσω τινὰ υἱὸν Σαματέλλου. ἀλλ' ἤμην βαρέως τραυματισθεὶς ἅμα τῷ ἵππῳ, ὃς οὐκέτι ἴσχυε, καὶ ἔπεσεν ὁ ἵππος ὁ ἄριστος, ὃς παρὰ τοῦ 20 ἀμηνῶ ἐδόθη τῷ Ἀσάνῃ Ἰσαακίῳ ἥνικα συνήντησεν ἐκείνῳ, ὁ δ' Ἀσάνης τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ τῷ Φιλανθρωπῳ Γεωργίῳ, κα-

2. κη^η P 4. ἡμεν καθήμενοι P 16. ἐκεῖ om P 19. στα-
ματέλου P ἡμην] ἔγωγε M 22. φιλανθρωπικῷ P

amputavimus, quos manibus gestans totus exercitus portas castris ad-
ortus est. eiusdem mensis Martii die 26, quum post officium ma-
gni sabbati sive divinam initiationem, a prandio in tentorio do-
mini nostri condissemus et varios misceremus sermones, repen-
te aliquot equites per portam, cui nomen est Hebraicae vel Zeu-
galatii (ita enim appellatur) prorumpunt, sed, ubi comparuerunt,
mox repulsi, per portam litori oppositam refugiunt. ibi omnes in-
colae, labaris, arcubus et palis armati, aderant. iam quum de-
spota et ego, antequam illi nos persequerentur, fugae nos commisisse-
mus, quia equi nostri iuxta portam viae, quae ad S. Andream ducit,
forte parati erant, et a Patrensi quodam equus Constantini sagitta
perforatus esset, ut statim collaberetur humi, Constantinum ab inse-
quentibus hostibus, qui aut capere aut occidere eum vellent, ego
defendi. itaque divino auxilio ille ex equo expeditus, pedes se
subtraxit; ego adversus hostes decertans, filium quendam Samatelli
cepi, sed et ipse graviter vulneratus sum cum equo generosissimo,
qui mox defectu virium concidit. eum equum dederat ameras Isaacio
Asani, ad se profecto, Asanes Georgio Philanthropeno, genero

κείνος τῷ ἑαυτοῦ ἀνεπιῶ τῷ Κομνηνῷ τῷ τοῦ πρωτοστράτορος
 Καντακουζοῦ γαμβρῷ, ὃν φεύγοντα πρὸς Γαλατῶν φθάσας
 ὁ ἀδελφός μου καὶ ἐπίασεν αὐτόν, καὶ οὕτως ὁ ἀδελφός μου
 εὐηργετήθη τὸν ἵππον παρὰ τοῦ βασιλέως· ἔγωγε λαβὼν
 5 παρ' ἐκείνου τὸν ἵππον ἀπῆλθον εἰς Πελοπόννησον. πεσὼν
 οὖν ὁ ἵππος, ἐπίασθην πολλαῖς πληγαῖς πεπληγμένος. καὶ
 ἀπαγαγόντες με ἐμβλήσαν εἰς τὸν γουλιᾶν ἦτοι τὸν πύργον ἐν
 οἴκῳ σκοτεινῷ, ἔνθα ἦσαν μύρμυγκες καὶ σιτόφθεις καὶ
 μύες διὰ τὸ εἶναι ποτε σίτου ἀποθήκη, καὶ χειροπέδας σι-
 10 δηρᾶς περιέθησαν τοῖς ποσί μου καὶ σειρὰν λίαν βαρυτάτην
 καὶ στερεὰν μετὰ σκόλοπος μεγάλου κατὰ γῆς πεπηγός·
 ἔνθα κακῶς ἐκοιτώμην ἐν τῇ τοιαύτῃ φρουρᾷ, πικρῶς διαγα-
 γῶν ἀπὸ τε τῶν πληγῶν καὶ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὡς
 δεδήλωται, ἃ ὑπῆρχον ἐν τῇδε τῇ φρουρᾷ.
 15 5. Ἐνταῦθα δὲ χρὴ διηγῆσασθαι ἡμᾶς καὶ περὶ τῆς
 δσιωτάτης Θωμαΐδος. αὕτη ἐκ γένους χρησίμου ὑπῆρχεν ἐν Β
 τῇ ἀνατολῇ τῆς Ἀσίας· καὶ ἀπορφανισθεῖσαν οἱ ἑαυτῆς συγ-
 γενεῖς ἤγαγον αὐτὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔδωκαν αὐ-
 20 τὴν τῇ ἀδελφῇ τῶν τριῶν ἀρχιερέων καὶ ἀδελφῶν καὶ βασι-
 λέων καὶ μητρὶ τοῦ σοφωτάτου Καβασιᾶ Νικολάου, καὶ εἰ-
 χεν αὐτὴν καὶ ἐπαίδευε. καὶ μετὰ τινα καιρὸν ἀπῆλθεν εἰς
 Θεσσαλονίκην διὰ τὸ ἐκεῖσε εἶναι τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Καβά-

2. φυγόντα P 4. ἐγὼ δὲ? 7. ἐρέβαλον P 15. 5.] βίος
 καὶ πολιτεία τῆς δσιωτάτης Θωμαΐδος MP 19. καὶ βασιλέων
 om P 20. καβασιᾶ καὶ νικολάου P

suo, atque hic rursus Comneno consobrinus, Cantacuzeni protostratoris genero, quem Galatam fugientem frater meus comprehendit, is equum dono accepit ab imperatore, atque ego eodem a fratre donatus, in Peloponnesum eum abduxi. collapsus igitur equo, ipse multis plagis percussus, in potestatem hostium veni, qui abductum me in carcerem sive turrim aedificii tenebrosi coniecerunt, formicis, curculionibus et muribus scatentem, quippe quae quondam fuisset granarium. brachia et pedes vinculis et catena gravi et solida ad palum magnum in terra defixum constrinxerunt. male in ea custodia cubabam propter plagas, vincula, et reliqua, quae ibi fuisse incommoda significavi.

5. Hic loci de sanctissima Thomaide narrandum nobis est. ex honesta familia orientis in Asia progenerata erat. parentibus orbatam cognati Cpolim perduxerunt, et sorori trium archiepiscoporum ac fratrum et imperatorum, matri sapientissimi viri Nicolai Cabasilae, tradiderunt, a qua educata et instituta est. ea, interiecto aliquo tempore, Thessalonicam abiit, in qua urbe Cabasilas, ipsius frater, esset archiepi-

σιλαν ἀρχιερέα, καὶ ἤκησεν εἰς τὴν μονὴν τῆς ἁγίας Θεοδώρας μετὰ τῆς Παλαιολογίνης, ἐναρέτου καὶ λογίας γυναικός, περὶ ἧς πολλάκις πολλοὺς ἤκουσα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κύρ Μανουὴλ ἐπαίνους, καὶ πολλοὺς κανόνας εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον καὶ ἁγίαν Θεοδώραν καὶ εἰς ἄλλους 5 ἁγίους ἀνέγνωσα ἐγὼ ἐκείνης ποιήματα· αἱ εἶχον σὺν αὐταῖς καὶ τὴν ἁγίαν Θωμαῖδα, καὶ ἐπαιδεύον εἰς τε τὴν ἀρετὴν καὶ λόγον. ὡς δὲ ἦλθε τὸ τέλος αὐτῶν, κατέλιπον αὐτῇ πάντα τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τοῦ Κυπριανοῦ γυναῖκα, ἣτις ἀγανακτήσασα τὸ σκληρὸν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ ἀπελ- 10 θούσα πρὸς τὰς ῥηθείας μονᾶς μοναχῇ ἐγένετο, ἐπεὶ δὲ τὸ τέλος αὐτῶν ἐγένετο, πάλιν ὑπετάγη τῇ ἐκείνων κληρονομίᾳ καὶ τοῦ βίου, ὅπως δῆποτε καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἔπεταγη, καὶ καλῶς διήνυσε τὸν τῆς ὑποταγῆς δρόμον μέχρι θανάτου. ἡ Κυπριανοῦ λέγω γυνὴ ἦν αὕτη τοῦ ἐλθόντος εἰς Κωνσταντι- 15 νούπολιν καὶ τὴν μονὴν κτίσαντος τὴν εἰς ὄνομα τῶν ἁγίων ἐνδόξων μεγαλομαρτύρων Θεοδώρων, ἐπονομαζομένην τοῦ Κυπριανοῦ. τῶν δὲ ἀσεβῶν τὴν Θεσσαλονικὴν παραλαβόντων ἐξελθούσα ἡ ὁσία Θωμαῖς μετὰ τῆς ὑποτακτικῆς αὐτῆς τῆς Κυπριανοῦ γυναικὸς ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήμον, ἵνα ἐκεῖθεν πάλιν 20 εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἐπανέλθῃ. ἐν δὲ τῇ Ἀθήμῳ ὁ πάππος μου εὐρίσκετο μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τέκνων. ἡ οὖν πρώτη τῶν αὐτοῦ θυγατέρων ἰδοῦσα τὴν ὁσίαν καὶ τὴν αὐτῆς ἀρετὴν, καὶ τὸν λόγον ἐγκατέλιπε γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς καὶ

6. εἶχαν P

9. ἡ — γυνὴ P

12. πάλιν om P

scopus, abdiditque se in monasterium sanctae Theodorae cum Palaeologina, femina virtutis et literarum studiosa, cuius ego multas saepe laudes e venerando imperatore, Manuele domino, audivi, et hymnos non paucos in sanctum Demetrium et sanctam Theodoram et alios sanctos legi. habebant autem secum sanctam quoque Thomaidem eamque ad virtutis et literarum disciplinam erudiebant. quum instaret ipsis vivendi finis, eidem quae habebant omnia reliquerunt, una cum uxore Cypriani, quae asperam viri sui naturam non ferens, in illud profecta monasterium, inter monachas nomen dederat, postquam autem illae diem obierunt, quemadmodum virtuti se subiecit, ita illarum tum bonorum tum vitae se subiecit heredi, et huius subiectionis cursum praeclare usque ad mortem confecit. coniux haec Cypriani, inquam, illius erat, qui Cpolim venit, et monasterium sanctorum martyrum nobilium Theodororum construxit, quod Cypriani cognominatur. Thessalonica ab impiis occupata, sancta Thomais cum alumna sua, Cypriani coniuge, in Lemnum discessit, inde Cpolim reversura

ἀδελφας καὶ ὄν ἐμνηστεύσατο εἰς ἄνδρα ἅμα τοῖς παισὶ, καὶ ἀπελθοῦσα εἰς Θεσσαλονικὴν γέγονε μοναχῆ, καὶ ἐν ὑποταγῇ αὐτῆς δὴ τῆς ὁσίας κάκεισε ὑπομείνασα. κάκειθεν δὲ ἐξελθοῦσαι αἱ τρεῖς καὶ μόναι ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει κατήν-
 5 τησαν ἀρχῇ ἐν τῇ μονῇ τῇ ἐπονομαζομένη τῆς Κλερένας. διαδοθεῖσα δὲ ἡ ἀρετὴ τῆς ὁσίας καὶ ἡ εἰς τὴν θείαν γρα-
 φὴν αὐτῆς ἐμπειρία εἰς τε τὸν βασιλέα καὶ πατριάρχην καὶ πάντας τοὺς τῆς πόλεως, ὁ μὲν βασιλεὺς ἐζήτηε λαβεῖν ἄλλο
 τῶν μοναστηρίων μειζότερον καὶ εἰσοδηματικώτερον δοῦναι
 10 αὐτῇ, ὁ δὲ πατριάρχης ἔνταλμα πατριαρχικῆς ἐξουσίας ἐξέ-
 δωκεν εἰς τὰς βουλομένας τῆς πόλεως γυναικας προσιέναι αὐτῇ, οἱ δὲ τῆς πόλεως ἤθελον δοῦναι αὐταῖς πᾶν ἀναγκαῖον
 εἰς τὸ ἐπισκέπτεσθαι καὶ θεραπεύειν τὰ πρὸς χρείαν αὐτῶν·
 15 ἄλλο τι εἰ μὴ τὸ ἐργόχειρον καὶ ἡ τοῦ θεοῦ διὰ τῶν ἀρχόν-
 των προμήθεια. λαβοῦσα δὲ μικρόν τι κῆδισμα, συνέδρα-
 μον εἰς ὑποταγὴν αὐτῆς τοσαῦται ὄσαι οὐκ ἐχώρησαν εἰς
 τε τὴν τοῦ Λιβὸς μονὴν καὶ τῆς κυρᾶς Μάρθας. ἡ δὲ οὐ
 πλείους ἢ δυοκαίδεκα προσελάβετο· καὶ ἦσαν τοιαῦται εἰς τε
 20 ἀκτιμοσύνην καὶ ὑπακοὴν καὶ σωφροσύνην καὶ πᾶν εἶ τι εἰς

1. πᾶσιν P 5. κλήρενας P 6. διασώσασα P 9. σοδώτερον M
 10. πατρ. τὸ δοῦναι αὐτῇ ἔνταλμα πνευματικῆς ἐξουσίας εἰς M
 11. γυναικας, οἱ δὲ τῆς πόλεως ἵνα ἐρχηται εἰς τὸ ἐπισκέπειν καὶ M
 17. ὄσας οὐκ ἐχώρησεν ἢ τε μονὴ τοῦ λυβὸς καὶ τῆς κυρίας μάρ-
 θας P

in Lemno tum erat avus meus cum uxore et liberis. itaque na-
 tu maxima filiarum eius quum sanctam hanc feminam vidisset et
 observasset virtutem eius ac sermonem, relictis parentibus, fra-
 tribus, sororibus, et quocum coniuncta erat marito, atque liberis,
 Thessalonicam profecta, monachis se adscripsit ibique sub imperiis
 sanctae huius mulieris vixit. inde hae tres solae Cpolim emigran-
 tes principio in monasterium Clerenae venerunt. quum autem sanctae
 illius feminae virtus et litterarum sacrarum peritia imperatori et
 patriarchae, universaeque civitati innotuisset, imperator ei aliud
 maius et locupletius monasterium tradi iussit, patriarcha patriarchali
 auctoritate omnibus, quae vellent, urbis mulieribus potestatem de-
 dit, illi se aggregandi, cives quae essent necessaria ad res ordinandas
 et administrandas praestare iis volebant. neque enim illis erat vel au-
 rum, vel argentum, vel aliud quidquam nisi opus manuum et divina
 per magistratus providentia. itaque, quum non ita amplum domici-
 lium haberet, ad vitam ex imperio eius agendam tot confluerunt,
 quot non concesserunt in monasterium Libis et Marthae dominae.

Θεὸν εὐαπόδεκτον, ὅτι κατέλιπον οἱ τῆς πόλεως λέγειν ἢ ἀγία, ἀλλ' αἱ ἄγιοι· καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ὄνομα εἶχον εἰς τὰς ἀγίας. καὶ τὸ μὲν τῶν μοναχῶν ἐκείνων γυναικῶν κοινὸν τὸ τῆς τροφῆς καὶ 32 ἐνδυμάτων καὶ τὸ μὴ ἔχειν ἴδιον καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι τὸ μικρότερον ἢ πρὸς κοινὴν ἢ πρὸς ἰδίαν χρεῖαν εἰ μὴ μετὰ συγχωρη- 5 σεως ὑπῆρχεν αὐταῖς, καὶ τὸ ἀνυπόδητον καὶ ὀλιγότροφον καὶ χαμαὶ κεῖσθαι καὶ ἐν εὐτελείᾳ καὶ τᾶλλα ὅσα τῶν ἀρετῶν εἰσὶν ἐκ μαρτυρίας τῶν περισοῶν ἔστι διηγεῖσθαι. ὁμοίως δὲ πάλιν καὶ τῆς αὐτῶν ὀσίας καὶ πνευματικῆς μητρὸς τῆς ἐκείνων συνδρομῆς καὶ ἐπισκέψεως τῶν βυσιλέων καὶ δε- 10 σποινῶν καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχοντισσοῶν, αἱ μὲν χάριν ἔξομολογήσεως αἱ δὲ εὐχῆς καὶ ἐπισκέψεως, τίς ἂν ἀκριβῶς ταῦτά τε καὶ τὴν ἐκείνης ἀρετὴν δυνηθεῖη διηγήσασθαι; ἐν δὲ μόνον διηγησόμενοι δεῖξωμεν τὰ πάντα ἀληθῆ. τῷ ῥηθέντι μεγάλῳ σαββάτῳ, ὥσπερ μοι συμβέβηκεν ἄπερ ἐδιηγησάμην, 15 καθημένης μετὰ τὴν τῆς λειτουργίας τελετὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ σὺν αὐτῇ πᾶσαι αἱ μοναχαὶ αὐτῆς προσμένουσαι ἵνα μικρόν τι καὶ ἀπογεύσωνται διὰ τὴν τοῦ ἀντιδώρου μετάληψιν· εἶτα εἰς τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων τεθῆναι τὴν ἀνάγνωσιν λέγει οὖν ἡ ὀσία “μοναχαί, ἐγείρεσθε.” αἱ δὲ “τί σοὶ ἔστι 20 χρεῖα, κυρία ἡμῶν ἀγία;” ἡ δὲ “τῷ κυρ Γεωργίῳ ἐπῆλθε

1. εὐπρόσδεκτον P 7. κεῖσθαι ἐνυπῆρχεν αὐταῖς καὶ P 15. ὥπερ?

at recepit illa non plus duodecim, atque erant omnes ad paupertatem, obedientiam, modestiam, denique quidquid deo gratum est, tam egregie paratae, ut iam non sanctae, sed sanctarum vocabulo uterentur cives et monasterium ad sanctas diceretur. fuisse monachis illis feminis communem cibum, communem vestitum, commune etiam, ut nihil proprium possiderent, nihil, quamvis modicum, vel ad communem, vel ad privatam utilitatem facerent, nisi concessum iis esset, eandem calceamentis nullis et alimento tenui usas esse, humi cubuisse et omnino vitam vilem egisse et reliquis virtutibus monachicis dedisse operam, supervacaneum est dicere. similiter ad ipsam matrem sanctam et spiritualem concursum imperatorum, imperatricum, principum virorum feminarumque conventus, quarum aliae benedictionis, aliae eius salutandae et precibus ipsius sese commendandi gratia ventitabant, quis haec, et virtutem illius digne possit enarrare? una quadam re enarranda omnem ostendemus veritatem. magno illo die sabbati, quo quae narravi mihi acciderunt, quum, finita liturgia, consedisset in ecclesia cum reliquis monachis suis exspectaretque panis benedicti communionem, deinde ad acta apostolorum legenda se convertisset, subito “monachae, inquit, expergiscimini.” hae quum rogassent: “qua tibi re opus est, sancta domina?” pergit illa “Georgius

πειρασμός, και δεηθῶμεν τῆς Θεοτόκου ὑπὲρ ἐκείνου.” τόδε ἀκούσασαι πῦσαι προσέδραμον αὐτῇ μετὰ δακρῶν, ἔξαιρέτως δὲ αἱ τῆς μητρὸς μου ἀδελφαί· και γὰρ ἑτέρα ἀδελφῆ ἦν, ὕστερον γεγонуῖα κακείνη μοναχῆ και ὑποτακτικῆ αὐτῆς 5 καλῆ. προσέδραμε καὐτῇ μετὰ δακρῶν, πυνθανομένη “τί τοῦτο ὃ λέγεις, κυρία ἡμῶν ἀγία;” ἡ δὲ πρὸς αὐτὰς ἔφη “μὴ θροεῖσθε· ὁ θεὸς ὃ συγχωρήσας τὸν πειρασμὸν χορηγήσει και τὴν βοήθειαν και διάλυσιν αὐτοῦ δὴ τοῦ πειρασμοῦ.” και ἰστάμεναι ἔψαλλον εἰς τὴν Θεοτόκον παράκλησιν 10 δακρῶνουσαι. τούτου τί κρεῖττον εἰς μαρτύριον τῆς εἰς θεὸν αὐτῆς ἀρετῆς και οἰκειώσεως; ζήσασα οὖν οὔτως καλῶς, και πολλὰ εἰς μαρτυρίαν τῆς ἀρετῆς αὐτῆς ἐπιδειξας ὁ θεός, τέλος και ὁ θάνατος αὐτῆς τίμιος ἐναντίον κυρίου ἐγένετο και τῶν ἀνθρώπων προέβη. ἡμέραις γὰρ τισιν ἀσθενήσασα μικρὸν, 15 και πάσας τὰς μοναχὰς κοινῶς νουθετήσασα, και καταλείψασα εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἀδελφῆς τῆς ἐμῆς μητρὸς, ἡ και πρῶτα εἰς ἀρετὴν και ὑποταγὴν αὐτῆς ἦν και πάντα τὰ τοῦ κελλίου αὐτῶν ἐκείνη διοίκει, εἶτα ὡς ἔνθους γενομένη ἐκάθητο, τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς ἔχουσα κεκαλυμμένους, τὸ δὲ στόμα αἰεὶ κινούσα πρὸς ὕμνους και εὐχαριστίας πρὸς θεόν· ἐμιμεῖτο γὰρ πάντοτε ἡ ἀγία τὸ τοῦ θεοῦ χρυσορρήμονος πατρὸς ῥητὸν τὸ λέγον “μὴ τύσιν φωνῆς νοήσης και μέγεθος (χρηῖμα γὰρ ἀνάρμοστον ἀγίοις ἡ κραυγῆ) ἀλλὰ τὸ νοερὸν τῆς διανοίας και τὴν

11. οὕτως om P

13. και τὰ τῶν P

dominus in sollicitationem incidit; precemur ob eum matrem dei.” his auditis, lacrimantes ad eam accurrerunt quum reliquae, tum in primis matris meae sorores. nam altera quoque soror postea se fecerat monacham illiusque se subiecerat imperio. itaque haec quoque cum lacrimis accurrit, quaerens: “quid illud est, quod dicis, sancta domina nostra?” at illa: “ne tumultuamini, inquit; qui sollicitationi locum dedit deus, eiusdem etiam praesidium et remedium praestabit.” itaque illae sientes matrem dei implorabant celebrabantque hymnis. hac re quid potest esse disertius virtutis pietatisque testimonium? ita igitur quum pulcre vixisset et sanctimoniam eius multis rebus testatus esset deus, tandem mors ei gloriosa coram domino obtigit, qua e rebus humanis excessit. nam quum leviter aliquot dies aegrotasset et monachas communiter ad virtutem esset cohortata, sororem matris meae, quae in eius integritate imitanda et subiectione prima erat, et omnia in cella illius procurabat, in locum suum delegit; deinde tanquam divino afflatu concitata sedebat, clausis oculis et labiis ad dei laudes et gratiarum actiones semper motis. servabat enim omnino sancta haec, quod pater aurea verba fundens dicit:

θεριότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν συντονίαν τῆς δειξέως, καθ' ἣν καὶ σιωπῶντων ἀκούει ὁ θεός." ἡ οὖν ἀγία μήτε τι προλαμβάνουσα τροφίμου ἢ ποσίμου, μήτε ὀμιλοῦσα τὸ τυχὸν ἄνευ τοῦ καθ' ἡμέραν ἐρχομένου ἱερέως εἰς τὸ μεταλαμβάνειν αὐτὴν τῶν θείων μυστηρίων, τότε καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλ-
 5 μούς εἰς τὸν οὐρανὸν αἴρουσα καὶ συγχώρησιν αἰτουῦσα λαβεῖν ὕστερον μετελάμβανεν. ἀλλὰ καὶ τοῦ βασιλέως κύρ. Ἰωάννου καὶ τῶν δεσποινῶν καὶ ἄλλων πολλῶν πολλὰκις προσερχομένων αὐτῇ, ἀλλὰ δὴ καὶ τότε διὰ τελευταίαν εὐχὴν ἀρχόντων καὶ ἀρχοντισσῶν καὶ ἐγκρίτων ἱερομονάχων καὶ μονα-
 10 χῶν, ἀνένευε καὶ συγχώρησιν καὶ εὐχὴν ἐχορήγει. καὶ οὕτως Β διαρκέσασα ἡμέρας ἑπτὰ πρὸς κύριον ἐξεδήμησε, καὶ ἐτάφη φιλοτίμως συνδραμόντων σχεδὸν πάντων τῶν ἱερέων ἱερομονάχων, κλητῶν καὶ ἀκλήτων, ἀρχόντων καὶ ἀρχοντισσῶν. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἔχει καὶ ἀληθῶς. 15

6. Κειμένον μου οὖν ἐν τῇ φρονεῖ ἡμέρας τεσσαράκοντα, ὡς ἦλθεν ἡ ἑορτὴ τῆς μνήμης τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῶν αἰχμαλώτων ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐδεήθην τοῦδε, ὡς καὶ γὰρ Γεώργιος καὶ παιδιόθεν δοῦλος αὐτοῦ, ἵνα λυτρωσῆταί με τῶν δεινῶν καὶ δεσμῶν· καὶ ἀφυπνιασθεῖς, ἔδοξέ μοι εὐρεθῆναι με εἰς τὸ περικαλλῆς ἄγιον τέμενος αὐτοῦ τὸ

2. προσλαμβάνουσα?
 2. γενεὲ P. an ἐπένευε?

6. λαβεῖν ὕστερον om M

11. ἐπέ-

15. εἶχον δὴ καὶ ἀληθῶς. αὐτὴ δὲ τὸ πρῶτον Θεοδώρα ἐλέγετο P

ne contentionem vocis et vehementiam noveris, (res enim sanctis indecora clamor est) sed attentionem mentis et fervorem animi et ardorem precatationis, quibus fit, ut etiam tacentes deus audiat." sancta igitur nec cibum nec potum sumebat, nec loquebatur quidquam nisi cum sacerdote, qui ad eam divinis mysteriis impertiendam quotidie ventitabat; tum manus et oculos in coelum attollens et veniam delictis suis petens, divini mysterii particeps fiebat. quin etiam imperatori Iohanni et despoenis aliisque multis frequenter se invisentibus, et qui tum propter ultimas eius preces eam visebant, viris et feminis illustribus, et probatis hieromonachis et monachis abnuebat adeunde copiam precesque fundebat. ita quum vixisset dies septem, ad dominum abiit, et sepulta est honorifice, omnibus propemodum hieromonachis, vocatis et non vocatis, et primoribus utriusque sexus concurrentibus. atque haec quidem talia sunt et ad veritatem narrata.

6. Ego quum in carcere fuisset dies quadraginta adessetque lux dicata memoriae magni martyris sancti Georgii, captivorum liberatoris, suppliciter hunc rogavi, ut cognominem me et a puero ipsius cultorem miseris et vinculis eriperet. tum somno oppressus, visus sum

εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τῶν Μαγγάνων ἐπονομαζόμενον. ἐκεῖ
 ἰστάμενος τὴν φυάλην ἔχων καὶ τοὺς σιδήρους τοῖς ποσί,
 διερχομένου τάχα τοῦ βασιλέως ἵνα εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς
 ἐκκλησίας ἀπέλθῃ, ἐδεήθη αὐτοῦ ἵνα με τῶν ἀλύσεων ἐλευ-
 5 θερῶσῃ. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
 ἄρχων τις ἐπιστρέψας πρὸς μὲ εἶπέ μοι τάδε· “προσέταξεν
 ὁ βασιλεὺς ὁ αὐθέντης ἡμῶν ἵνα ἐξάρωσί σου τοὺς σιδήρους,
 ὃ καὶ ἡ κυρία ἡμῶν ἡ δέσποινα ἐζήτησεν αὐτοῦ καὶ ἅπαν-
 10 τες ἡμεῖς.” καὶ περὶ τὸν ὄρθρον αὐτῆς τῆς νυκτὸς ἰδοὺ ἐν
 τῇ συνῆθει ὥρα οἱ τοῦ πύργου ἄρχοντες καὶ ἕτεροι μετὰ σι-
 δηρῶν ὄργάνων ἐκβαλόντες με τῶν ἀλύσεων καὶ ἐξαιτιῶνται,
 καὶ λέγουσιν οὐχ ὅτι ἐχθρῶδῶς ἔχουσι κατ’ ἐμοῦ καὶ οὐ τρέ-
 φουσί με, εἰ μὴ ἔστι διὰ μὴ κεκτηῖσθαι αὐτούς. καὶ μετὰ
 δύο ἡμέρας ἐλθόντες πάλιν ζητοῦσί με· καὶ ἐδεήθη τοῦ
 15 αὐθέντου μου διὰ γραφῆς ἵνα ἐξαποστείλῃ ἄρχοντας συλλα-
 λῆσαι τοῖς αἰχμαλωτεύουσί με πρὸς συμβίβασιν περὶ τῆς ἐμῆς
 ἐλευθερίας. ὅπερ καὶ γέγονε. καὶ συμβιβασθέντες δεδώκασιν
 αὐτῷ τὸ Σαραβάλε φρούριον τοιοντοτρόπως, ἵνα ἐγερθῇ καὶ
 ἀπέλθῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν τῇ Γλαρέντζα· καὶ μέχρις ὅλου
 20 Μαΐου εἰ μὲν ἔλθῃ ὁ μητροπολίτης καὶ αὐθέντης αὐτῶν, ποιησάτω
 ἐκεῖνος ὡς θέλει, εἰ δ’ οὐ, παραδώσωσιν αὐτῷ τὸ κάστρον.
 καὶ γενομένων ὄρκων, καὶ παραλαβομένου καὶ τοῦ Σαραβάλε

1. εἰς τὴν κεφαλὴν ἰστάμενος ἔχων καὶ P

13. κεκτημέναι M

21. παραδιδόασιν τὸ P

mihī esse in pulcherrimo templo Manganorum quod dicitur, illius nomi-
 ni sacro. ibi quum constitissem, pateram manu tenens et com-
 pedibus vinc-tus, imperatorem forte transeuntem, ut ecclesiae sa-
 cris interesset, obsecravi, ut catenis me levaret. quum iam intrasset
 in ecclesiam imperator, reversus unus de proceribus ita me allocutus
 est: “iussit imperator, dominus noster, vinculis te liberari; id quod
 imperatrix, domina nostra, et omnes nos ab eodem petivimus”. et
 ecce, circa matutinum noctis eiusdem tempus, hora consueta, turris
 praefecti et alii viri, instrumentis ferreis instructi, catenis me ex-
 pediunt, et excusant se mihi aiuntque, non hostili odio tam parce
 ac maligne victum se prae-buisse, sed quia meliora quae darent, non
 habuissent ipsi. post biduum adsunt iterum et me cohortantur, atque
 ego per literas dominum meum oravi, ut mitteret viros honoratos,
 qui de conditionibus liberationis meae transigerent cum his, a qui-
 bus captivus detinebar: id quod factum est, et, composita amicitia,
 castellum Sarabale hoc ei pacto tradiderunt, ut Glarentzam domum
 recederet; et quidem si per Maium venisset metropolitā et dominus
 ipsorum, faceret is, quod vellet; si non venisset, castrum illi dederent.

τῆ πέμπτῃ Μαΐου, ἀπῆλθε μέχρι τῆς Σκλαβίτζας καὶ Τεριόλου τὰ ὄρια. δι' ἐμὰ δὲ ἐπαφῆκεν Ἰωάννην τὸν Ῥωσσιτῶν, ἵνα με ἄρῃ, σωζομένου ὁμως ὅτι μετὰ τὸ ἐλευθερωθῆναι με ἔξουσι τὸ βέβαιον τὰ πραχθέντα. καὶ ἐλευθερωθεὶς ἡμιθανῆς σχεδὸν ἀπέσωσα ἔνθα ἦν ὁ αὐθέντης μου, ὃς εἶδε με 5 μετὰ χαρᾶς πολλῆς καὶ λύπης, τὸ μὲν ὅτι ἤμην οὕτως ἡμιθανῆς, τὸ δὲ ὅτι ἠλευθερώθην, καὶ πολλὰ εἶπε πρὸς ἔπαινον καὶ παραμυθίαν μου. ἀπελθόντος μου οὖν εἰς τὴν σκηπὴν τὴν ἐμὴν προσέφερόν μοι εὐεργεσίαν τοιάνδε. ἱμάτιον ἐπ' αὐτόφορον διπλοῦν, χαμουχᾶν πράσινον ἀπὸ Λουίκακας ἀξιότι- 10 μον μετὰ πρασίνου ὑφάσματος καὶ καλοῦ ἐνδεδυμένον, σκούφιαν Θεσσαλονικαίαν μετὰ χρυσοκοκκίνου χασδίου ἐνδεδυμένην, καβάδιον χαρμεζῆν χαμουχᾶν μετὰ βαρέων καταρούχων ἐνδεδυμένον, κουρτζουβάκαν χαμουχᾶν χρυσὸν πράσινον, καὶ φωᾶν προύσινον, καὶ σπάθην ἐγκεκοσμημένην, καὶ φλωρία 15 ἦτοι νούμια χρυσᾶ χιλιάδας τρεῖς.

7. Ἐπὶ τὴν αὐριον οὖν ἀπελθόντες εἰς Γλαρέντζαν, ἰδού τις ἄρχων τοῦ ἀμηνᾶ μετὰ τινος ὀλίγας ἡμέρας ἦλθε 33 λέγων ὅτι ἡ Πάτρα τελεῖ τῷ ἀμηνᾶ τέλη, καὶ διαβαίνει αὐτῷ εἶναι· διὸ ἄπεχε αὐτῆς καὶ μὴ πολιόρκει αὐτήν. εἰ δ' 20 οὐ, πέμψομεν στρατὸν κατὰ σοῦ. ὁ δ' αὐθέντης μου ἀποκρι-

1. τριόλου τῶν ὄριων P	2. ῥωσιτῶν P	3. ὁμως δι] γὰρ M
ἐλευθερωθεὶς με ἔξωσι M	9. ἐπαπέφερον M	10. χαμουχᾶν P
λουίκακας P	11. προύσινου P	13. χαρμεζῆν
χαμουχᾶν P	μετὰ — χαμουχᾶν om P	15. φουτῶν προύσινόν P
18. ἦλθε om P	19. διαβαίνει P	

dictis deinde utrimque sacramentis, et quinto Maii Sarabale accepto, Sclabitzam usque et ad fines Terlioli abiit, ad me autem liberandum Iohannem Rhosotanem misit, pactus, ut me libero demum, quae acta essent, forent rata. liberatus igitur, paene semianimis perveni ad principem meum, qui magno me tum gaudio, tum dolore vidit, quum liber quidem, sed idem semianimis essem, multaque ad laudem et consolationem meam dixit. postquam discessi in tentorium meum, haec mihi munera oblata sunt: duplex amiculum, supparum prasini coloris pretiosum, Luccae emtum et bombyce perpulcra inductum, birretum Thessalonicense, coccineo holoserico inductum, sagum sericum eleganter ornatum, curtzubacas sericus aureus prasinus, gladius ornamentis conspicuus et florenorum sive nummorum aureorum tria millia.

7. Quum postridie Glarentzam profecti essemus, ecce paucis post diebus quidam ex amerae optimatibus nuntius nobis affert, Patram amerae tributa pendere in eiusdemque concessisse ditionem. abstine-

Θεὸς αὐτῷ εἶπεν “ἡμεῖς ἠκούσαμεν ὅτι θέλουσι παραδοῦναι αὐτὴν τοῖς Καταλάνοις. οὐκ οὖν δοκεῖ μοι πρέπον εἶναι ἔσσαι ἡμᾶς τοὺς γε τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν καὶ ἐχθροὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ μεγάλου ἀμηρῦ καὶ ἡμῶν παραλαβεῖν αὐτούς
 5 τὸ τοιοῦτον κάστρον τὸ ἐν μέσῳ τῶν ὄριων ἡμῶν κείμενον. διὰ τοῦτο ἀπήλθομεν ἐκεῖ, καὶ ἐξετάσαντες τὸ πρᾶγμα ἐστήσαμεν ἵνα μὴ γένηται· καὶ ἰδοὺ, ὡς βλέπεις, ἠγέρθημεν ἐπαελθόντες οἴκαδε. οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἔχω κατὰ νοῦν ἵνα ἀποστείλω πρὸς τὸν ἀδελφόν μου τὸν μέγαν ἀμηρῦν τοῦ
 10 τον δὴ τὸν ἄρχοντα,” δεικνύων ἐμέ, “ὃς δηλοποιήσει αὐτῷ καὶ πλείονα ἄλλα ἢ ἀναμεταξὺ ἡμῶν δεῖ ἐνεργεῖσθαι.” ὁ οὖν Τούρκος ἀκούσας τούτους τοὺς λόγους, ἔτι δὲ καὶ φιλοδωρηθεὶς καλῶς, ἀπῆλθε χαίρων. ἐκείνου δ’ ἀναχωρήσαντος προσέταξε μοι λέγων “ἰδοὺ προετοιμάζε τὰ πρὸς χρεῖαν τῆς
 15 ὁδοῦ.” καὶ μὴ εἰδὼς ἐγὼ τὸ τυχόν, ἀνέφερον αὐτῷ ὅτι εἰ μὴ ἔλθῃ ὁ μητροπολίτης Θεοῦ εὐδοκοῦντος, καὶ δώσωσι ἡμῖν τὸ κάστρον, καὶ γὰρ ἀναρρωσθῶ ὀλίγον. ἀλλ’ ὅμως, εἰπέ μοι, προετοιμάζε πάντα τὰ εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς προσταξείας σου.

8. Τῆς δὲ προθεσμίας ἐλθούσης καὶ μὴ ἐλθόντος τοῦ
 20 μητροπολίτου, τῇ α’ Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπερχόμεθα κινήσαντες εἰς Πύτραν. ἐν ταύταις οὖν ταῖς ἡμέραις καὶ ὁ

2. μοι μὴ πρέπον P
 στρον ἦτοι ππολλεθρον τὸ M
 μὲν ἐτοιμασε M

3. τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν om M
 17. ἀναρρωσίσσω P

5. κά-
 ἀλλ’ ὁ

ret proinde ea urbe, neve eam obsideret: si minus, contra eum exercitum missum iri. cui ita respondit princeps meus: “nos audieramus, velle eos urbem Catelanis tradere. iam parum mihi aequum videtur, pati nos communes fratris mei, magni amerae, nostrosque hostes tale castrum occupare, in mediis finibus nostris situm. qua de re hoc iter suscepimus, et, re cognita, id negotium ut impediremus, dedimus operam. atque vides nos, collectis sarcinis, domum iam redire. propediem autem ad fratrem meum, magnum ameram, mittere constitui hunc illustrem virum” (me autem ostendebat.) “qui illi etiam alia multa exponet, de quibus inter nos agi necesse est.” Turca, his auditis, et muneribus bene cumulatus, laeto animo discessit. qui quum abisset, Constantinus iussit me parare, quae ad iter faciendum necessaria essent. ego, quid rei esset ignarus, respondi, ita fore, si deo placuisset, ut non veniret metropolita, ac castrum nobis traditum esset, et postquam ipse aliquantum convaluissem. at ille “nihilominus, inquit, ad perficiendum, quod mandatum tibi est, omnia praepara.”

8. Ubi venit dies praestituta, nec adfuit metropolita, Calendis Iuniis eiusdem anni Patram movimus. per eosdem dies etiam Thomas

αὐθεντόπουλος ὁ κύριος Θωμᾶς τὸ τοῦ πριγκίπου Κεντηρίωνος πτολιέθρον τὴν Χαλατρίτζαν, τοῦ καὶ μετέπειτα γεγονότος πενθεροῦ αὐτοῦ, ἐπολιόρκει· ὁ δὲ αὐθέντης μου ἅμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ διήρχοντο διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς Πάτραν φερούσης· κατελθόντες οὖν ἐμείναμεν ἡμῶν εἰς τὴν Καμενί-5 τζαν. Ἰωαννίκιος Βαλότας οὖν ὁ τοῦ πριγκίπου ἐκεῖσε ἄρχων ὡς ἔμαθε τοῦτο, αἰτήσας ἀφιέρωσιν ἵνα ἀμφοτέρους τοὺς αὐθέντας ἔλθῃ προσκυνῆσαι αὐτούς, καὶ ἐλθῶν εὐθύς τὰς τοῦ πτολιέθρου κλεῖς ἐκβαλὼν δέδωκε ταύτας τῷ αὐθέντῃ μου τῷ δεσπότη, εἰπὼν “τοῦτό ἐστι πτολιέθρον ἰδίως τοῦ αὐθέντου 10 μου καὶ συγγάμβρου τῆς βασιλείας σου” (καὶ γὰρ ὁ τοῦ πριγκίπου υἱὸς προέλαβεν εἰς νόμιμον γυναικα τὴν ἀδελφὴν τῆς βασιλίσσης κυρίας Θεοδώρας), “ὅς μοι προσέταξεν ἵνα παραδώσω τοῦτο τῇ βασιλείᾳ σου.” ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ “οὕτως ἔχει, ὅτι συγγενοῦς μού ἐστιν ὁ τοιοῦτος τόπος, ἀλλ’ οὐ γνησι- 15 στέρου τοῦ ἀδελφοῦ μου. λοιπὸν εἰ προγενέστερον ἐποίει τοῦτο, ὁ ἀδελφός μου κατ’ ἐμοῦ οὐκ ἐνεχειρίζετο οὐδὲν ὃ ἐγὼ εἶχον, καὶ αὐτὸς καὶ ὁ αὐθέντης σου ἄλλοτρόπως εἶχον αὐτό. τὰ νῦν οὖν εἰ παραλάβω αὐτό, ἀνάγκη ἐστὶν ἵνα διαφερώμεθα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ οὐ τυγχάνει διὰ πο- 20 λὺ τι, πολλῷ μᾶλλον διὰ τοσοῦτον. ἀλλ’ ἄπελθε ἐν αὐτῷ, καὶ ὡς δύνασαι ποιήσον.” ὡς οὖν ἤκουσε ταῦτα, ἤτησεν ἵνα ἀκάκως εἰσέλθῃ ἐν τῷ αὐτοῦ πτολιέθρῳ. προσταχθεὶς

5. ἐμείναν M 6. Ἰωάννης οὖν Βάλοτας P 7. pro ἀφιέρωσιν locum vacuum P
 12. ἔλαβεν P 15. ὁ τόπος οὗτος P
 17. ἐχειρίζετο P 18. αὐτὸς καὶ om P ἀλλοτρόπως P
 23. αὐτῷ P

dominus Centerionis principis, cuius idem postea gener factus est, oppidulum Chalatrítzám obsidebat. dominus igitur meus cum fratre Patram processit, divertimusque una omnes Camenítzám. itaque Iohannícus Balotas, principis ibi procurator, ubi hoc didicit, postulata admisione, ambos dominos adoratum venit, et illico prolatas oppidi claves despotae, domino meo, his verbis tradidit: “oppidum hoc proprium est domino meo maiestatis tuae affini” (etenim principis filius sororem Theodorae imperatricis legitimis nuptiis sibi coniunxerat), qui mandavit mihi, ut maiestati tuae id dederem.” respondet Constantinus: “ita se res habet, locus iste affinis mei est, non fratris mihi cognatioris. ceterum si prius hoc fecisset, frater meus nihil, quod ego tenerem, contra me occuparet, atque ille et princeps tuus incommode id tenebant. nunc autem si oppidum accipio, inter me fratremque meum dissidium exoriri necesse est, quod ne magnae quidem rei causa, nedum tantillae fieri oportet. sed tu

οὖν ἐγὼ συνώδενσα αὐτῶ μετὰ στρατιωτῶν. καὶ περὶ τὴν
 ὁδὸν εὔρεθεὶς Ῥαυλὸς ὁ Θωμᾶς, καὶ νομίσας εὐκόλον εἶναι
 ἵνα ἄρῃ αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἰς κίνδυνον ἦλθε τοῦ φνέναι
 ἀνὰ τῶν ἀδελφῶν τι μάχιμον καὶ ληπρὸν· ὁμῶς οὖν θεοῦ
 5 εὐδοκοῦντος ἐκείνον μὲν σῶον ἀπεκατέστησα οἴκαδε, καὶ γὰρ
 ἐπιστρέψας εὔρον τὸν αὐθέντην μου ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Ἀν- B
 δρέου τοῦ πρωτοκλήτου ναυῖ καὶ τάφῳ ἀποσωθέντα τῇ δ'
 Ἰουνίου ἐσπέρας. τῇ ε' πρωτῷ τοῦ αὐτοῦ, ἡμέρᾳ πρώτη τῆς
 ἑβδομάδος, ἐξελθόντες πάντες οἱ τοῦ κάστρου ἔγκριτοι μετὰ
 10 πατὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ἐλθόντες μέχρι καὶ τοῦ ῥηθέντος ναοῦ
 τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, τὸν δεσπότην καὶ αὐθέντην μου προσε-
 κύνησαν καὶ τὰς κλεῖς τοῦ κάστρου παρέδωκαν αὐτῷ. καὶ
 οὕτως κινήσαντες μετὰ πλείστης χαρᾶς ἀμφοτέρω τὰ μέρη,
 λέγω τοῦ αὐθέντου μου καὶ τοῦ πτολιέθρου, τινὲς ἐφιπποι
 15 καὶ τινες πεζοί, ἕκαστος κατὰ τὴν ἑαυτοῦ πηλικότητα, καὶ
 εἰσελθόντες εἰς τὸ κάστρον μέχρι καὶ τῶν κατὰ τὸν ναὸν τοῦ
 ἁγίου Νικολαίου δωματίων ἀπήλθομεν, τῆς μὲν ὁδοῦ πάσης
 κατεστρωμένης οὐσῆς πάντων ἀνθέων, καὶ εὐκοσμίας ἐκ δε-
 20 ξιῶν τε καὶ ἐξ εὐωνύμων, ἐκ δόμων πάντοθεν ζαινομένων
 ῥοδοσταμμάτων καὶ ῥόδων καὶ τριακονταφύλλων. ἀπὸ δ'
 ἄνωθεν τοῦ φρουρίου ἦτοι τοῦ πύργου διὰ σκευῶν καὶ τζαγ-

3. φηῖναι? 12. καὶ τὰς — αὐτῷ om P 14. πτολιέθρου
 ἦτοι κάστρου τινὲς M 15. ποικιλότητα P 16. ἐν τῷ πτο-
 λιέθρῳ ἦτοι κάστρῳ P 18. εὐκοσμίας M 19. δῆμων P
 ῥοδοστάμων P 20. καὶ τριάκοντα φύλλων om P

abi in urbem et, quod potes, effice." his auditis, petivit, ut tute ur-
 bem intraret. itaque iussus ego una perrexi cum manu militum. in
 itinere in Thomam Raulum incidimus: qui quum facile se posse Io-
 hannicium a me distrahere arbitraretur, periculum erat, ne inter fra-
 tres pugnae et mala excitarentur. sed favente deo, illum salvum do-
 mum restitui, atque ipse reversus, in templo et sepulcro sancti An-
 dreae, qui primus ad apostolatam vocatus est, Constantinum inveni,
 quarto die Iunii, ad vesperam. die quinto, qui erat primus hebdoma-
 dis, mane omnes oppidi primores et plebs universa ad templum,
 de quo dictum est, progressi, despotam, dominum meum, venerun-
 bundi salutarunt tradideruntque ei oppidi claves. ita laetitia maxima
 pars utraque, et domini mei, et oppidi, alii equestres, alii pedites, pro
 sua quisque conditione, incedebant, atque castrum ingressi usque ad
 aediculas iuxta templum sancti Nicolai sitas processimus, tota via com-
 strata omnis generis floribus et ad dextram laevamque ornata,
 quum e domibus iusuper undique aqua rosacea et rosae et odorifera
 folia spargerebantur. de summo autem castello sive arce telis

γρῶν κακῶς ἐδεξιούντο ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲν ἔβλαψαν· οἱ γὰρ τοῦ μητροπολίτου κρατήσαντες τὸ φρούριον, ἔτι δὲ καὶ τὰ ἀυθεντικὰ παλάτια τὰ πλησίον αὐτοῦ οἰκήματα σιταρχήσαντες καὶ ἀφιερῶσαντες κατέσχον, ἐλπίζοντες ὅτι ἐλθόντος τοῦ μητροπολίτου διὰ τούτου πάλιν λάβωσι τὸ πτολίεθρον, ὅπερ 5 καὶ πρότερον εἶχον. ἡμῶν δὲ ἐπὶ τὴν αὐριον συναχθέντων ἐν τῷ τοῦ ἀγίου Νικολάου ναῷ, καὶ παντὸς τοῦ τῶν πολιτῶν δῆμου, ὤμοσαν μετὰ ὄρκων ἕν' ὧσι πιστοὶ δοῦλοι καὶ ὑποτακτικοὶ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ δεσπότη· εἶτα ἐζήτησαν καμὲ τοῦ κρίνειν ἐν αὐτοῖς καὶ ἰθύειν. ὁ δὲ αὐθέντης 10 μου ἀπεκρίνατο λέγων "καὶ μᾶλλον τοῦτο αὐτῷ ὀφείλομεν, καὶ χάριν τῆς ὑμῶν αἰτήσεως ἔσεται αὐτὸς εἰς κεφαλὴν ὑμῖν." τῇ δὲ ὀγδόῃ τοῦ αὐτοῦ Ἰουνίου μηνὸς διερχομένου μου εἰς Ναύπακτον, ἵνα πρὸς τὸν βασιλέα πρῶτον ἀπέλω ἀκουστὸν ποιῆσαι αὐτῷ τὰ ἐν τῇ Πάτρᾳ παρακολουθήσαντα, εἰτ' ἀπ' 15 ἐκεῖσε μετ' ἄρχοντος αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀμηρᾶν, κατὰ τὴν τετάρτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φθάσαντες ἐμεινάμεν ἐν τῷ τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου ναῷ. ἰδοὺ καὶ δύο Τοῦρκοι διερχόμενοι τὴν Ναύπακτον, ὁ μὲν τοῦ ἀμηρᾶ ὁ δὲ τοῦ Τουραχάνη, προσαγγέλλοντες ἐν προστάγματι ἵνα μὴ τὴν Πάτραν παραλάβωμεν. 20 αἰτινες δὲ πάλιν ὑπέστρεψαν μετ' ἐμοῦ ἀπολογία λαβόντες τοιάνδε, ὅτι ἐπεὶ ὁ παρῶν ἡμῶν ἄρχων ἀπέροχεται πρὸς τὸν ἀδελφόν μου τὸν μέγαν ἀμηρᾶν (δεικνύων ἐμὲ ἔφη αὐτοῖς ὁ

4. ἀφηρώσαντες P 5. τούτου ἔστιν πάλιν M 9. τῷ αὐθέντῃ ἡμῶν καὶ δεσπότη P

arcubusque balearibus male nos excipiebant, nec laedebant tamen. nam qui a metropolitā stabant, castellum occuparant et praeterea palatia principis in illius vicinia aedificata, spe ducti, fore ut, quum redisset metropolitā, huius auctoritate oppidum, quod etiam prius tenuerant, reciperent. postera luce tota civitas, nobiscum in aede sancti Nicolai congregata, sacramentis fidem et obedientiam ad dicit despotae, domino nostro. deinde quum me praefectum et gubernatorem sibi exoptarent, respondit dominus meus: "et ipsi admodum hoc debeo, et petentibus vobis satisfacio, ut vobis praesit." quum octavo die eiusdem mensis Iunii Naupactum discessissem, primum imperatori nuntium allaturus de rebus ad Patram transactis, deinde cum uno e proceribus eius profecturus ad ameram, die quarto eius mensis in templo sancti Andreae commorati sumus. advenunt tum Naupactum forte duo Turcae, vetantes unus amerae, alter Turachanis nomine, ne Patram in ditionem nostram accipere-mus. hi mecum reversi, tale a Constantino responsum ferunt: "quo-

δεσπότης ὁ αὐθέντης μου), καὶ ὡς ἐκεῖνος προστάξει, οὕτως καὶ ποιήσομεν. ἀναχωρησάντων οὖν ἡμῶν ἐν Ναυπάκτῳ ἐμείναμεν. πρῶτ' σκοτίας ἔτι οὕσης Ἰδοῦ ἐκεῖσε καὶ ὁ παλαιῶν Πατρῶν μητροπολίτης τοῦνομα Πανδούλφος Μαλατέ-
 5 στας μετὰ τριήρεως Καταλανικῆς ἔφθασε· διερχόμενος γάρ περὶ τὰ νησίδρια τὰ μέσον τῆς ὁδοῦ, ὡς ἔμαθεν ὅτι ἐδόθη τὸ πτολίεθρον τῷ δεσπότῃ, τὸν πλοῦν ἐποιήσατο διὰ τοῦ ἐκεῖσε κόλπου παρὰ τὴν Αἰτωλικὴν χέρσον ἔγγιστα, καὶ ἀπε-
 10 σάθη εἰς Ναύπακτον πόλιν τῆς Αἰτωλίας, ὅπως καλῶς μάθῃ περὶ τοῦ γεγονότος. ἐδεήθη οὖν ἐπιμεῖναι καμὲ ἐκεῖσε καὶ ἐπὶ τὴν αὐριον· ἔγωγε ὑπεσχέθην τοῦτο ἕνεκεν δύο αἰτιῶν, τῆς μὲν ἵνα μὴνύσω τῷ αὐθέντῃ μου περὶ τοῦ γεγονότος, ὃ καὶ παρ' ἐμοῦ ἔμαθε πρῶτον, τῆς δὲ ἵνα μάθῃ τις ὁ σκοπὸς αὐ-
 15 ἀπέμεινα παρ' αὐτῷ. μέσον δὲ γενομένου καὶ τοῦ Βικάρδου 34 Μαρκέλλου ἡγεμόνος Ναυπάκτου, καὶ εἶδομεν ἀλλήλους, ὃν καὶ γὰρ βλέψας ἐθαύμασα ὅτι ἔοικεν εἰς πάντα τῷ τοῦ Σίδης μητροπολίτῃ. συνανακείμενος οὖν ἐγὼ αὐτῷ καὶ συνομιλῶν, ἐν τῷ διαλέγεσθαι αἰεὶ μηχανούμενος ἦν ὅπως γνωρίσῃ τίνος
 20 ἕνεκεν ἤθελον ἐγὼ ἀπελθεῖν πρὸς τὸν ἀμῆρᾶν, καὶ γὰρ ἐκεῖνον πυνθανόμενος τις ὁ σκοπὸς αὐτοῦ περὶ τῶν κατὰ τῆς Πά-

5. καταλάνης P 9. Ναύπακτος λέγεται ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ναυπη-
 γίας τῶν Ἡρακλειδῶν πρὶν ἢ κατασχεῖν τὴν Πελοπόννησον. Pa-
 chomius in marg. M 15. βηράρδου μαρκέλου P 18. ἐγὼ
 — μηχανούμενος om P

niam praesens hic vir ad fratrem meum, magnum ameram, proficiscitur (me autem his verbis significabat), ut ille decreverit, ita faciemus." sic igitur recessimus, constitimusque Naupacti. antequam porro diluxerat, ecce etiam veterum Patrum metropolita, Pandulphus Malatesta, illuc advectus est triremi Catelanica. obiens enim insulas, trans quas via ferebat, quum oppidum despotae traditum esse audisset, cursum per sinum illum proxime terram Aetolicam flexit, Naupactumque urbem Aetoliae, ut factum explorete cognosceret, devenit. rogavit igitur, ut ego quoque ad diem sequentem ibi manerem: quod ei duabus de causis promisi: una, ut indicarem domino meo quid contigisset, quod is sane ex me primum cognovit; altera, ut consilium metropolitae discerem. ob eas duas causas igitur cum illo mansi. vidi ibi etiam intervenientem Bicardum Marcellum, Naupacti praefectum, quem mirabar omnino simillimum esse metropolitae Sidensi. Malatesta, quum accubuissemus una et colloqueremur, in sermonibus studiosè conabatur expiscari, qua de re ego ad ameram iter suscipere vellem, atque ego vicissim ex illo quaerebam audire, quid ipse de rebus adversus Pa-

τρας συμβάντων, καὶ μὴ δυνάμενοι εἰς τοῦ ἑτέρου τὰ κρῆ-
φια γνωρίσαι. ἔοικεν γὰρ ὡς τινες κερδαλέοι ἐποίησαν
ἐμπορίας. ὁ μὲν φορτίον εἶχεν ἀντὶ σηρικῆς μετὰξῆς τὰς
τῆς θαλάσσης βρῦνας, ὁ δὲ ἀντὶ πεπερέως σχολίνου σπέρον
ξηρόν· καὶ συναπανηθέντες ὁμοῦ ἐπυθάνοντο ἀλλήλων "τί⁵
τὸ φορτίον;" ὁ μὲν "μετὰξά" ἔφη "ἐστὶ τὸ ἐμόν," ὁ δὲ "πέ-
περι," καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐνόμιζε μήπως τὸν ἕτερον συν-
παιῆξῃ. καὶ οὕτως εἰς συνθήκην ἤλθον ἵνα ἀνταλλάξωσιν τὰ
φορτία, καὶ μὴ γινώσκων ὁ εἰς τὰ τοῦ ἑτέρου ἔλαβον φορ-
τία, καὶ σπονδαίως ἐπορεύετο ἕκαστος ἵνα πόρρω μακρῶν¹⁰
ἀπὸ τοῦ ἄλλου, μὴ πως ἡ μηχανὴ φανερωθεῖη· καὶ παρα-
γενόμενοι ὁ εἰς ἔνθεν καὶ ὁ ἕτερος ἐκεῖθεν πολλῶ διαστήματι
τῆς ὁδοῦ καὶ ἀνοίξαντες οὐχ εὔρον οὐδέν. οὕτως ἐπάθουμεν
χῆμεῖς. λοιπὸν ὁ μητροπολίτης δέδωκε τοῖς ἀπεσταλμένοις
Τούρκοις παρὰ τοῦ ἀμηνῶ καὶ τοῦ Τουραχάνη τοῖς μετ'¹⁵
ἐμοῦ ὄσκι γράμματα πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἀνθέντας τοὺς ἀπο-
στειλαντας αὐτούς, κάμοι δὲ πολὺς συνέβη λογισμός, μὴ
ποτε ὑπόσχηται δοῦναι ἄστεα τίνα τῆς Πάτρας, εἴπερ αὐ-
τῷ βοηθήσῃ παραλαβεῖν αὐτήν, ἢ πληθὺς τι χρημάτων.
καὶ μὴ παύομενος τῷ λογισμῷ ἕως οὗ μάθω τὸ τί περιεῖ-²⁰
χον τὰ γράμματα, καὶ πολλὰ κοπιήσας καὶ συνθεσίτων αὐ-
τοῖς ἐμέθυσσα αὐτούς τὰ μέγιστα ἀκουσίως διὰ τὸ συγκοινων-

3. σηρικῆς P 4. σχολίνου] ἑλικῶν P an σχολίνου? 6. μετὰ-
ξας P 11. μηχανία M 18. ὑπόσχηται ἄστεα τὰμὰ τῆς P
19. παραλάβαι M 20. μαθεῖν M 21. ποιήσας P

tram gestis sentiret: quumque neuter ex altero elicere posset secreta
eius consilia, accidit nobis, quod quaestuosis quibusdam accidit mer-
caturam facientibus, quorum alter pro serico plantam quandam mar-
ritimam portabat, alter pro pipere iunci baccam aridam. hi quum sibi
occurrissent, quaesissentque vicissim, quidnam mercium portarent,
unus sericum, alter piper dixit. itaque quum uterque alterius delu-
dendi cupidus esset, convenit inter eos, ut permularent merces, atque
uterque quid alter haberet ignarus, eius onus accepit abibatque fes-
tinanter, ut longe recederet, ne fraus fieret manifesta. diversi igitur
quum abiissent et longo iam intervallo distarent, postremo apertis
sarcinis, quod quaerebant haud repererunt. tale quid etiam nobis usu
venit. deinceps metropolita Turcis, ab amera et Turachane missis, qui
mecum erant, ad eorum dominos, a quibus missi venerant, literas
dedit; ac vehemens me subiit suspicio, ne forte oppida quaedam Pa-
trensium territorii, aut aliquantum pecuniae promississet, si se in occu-
panda ea urbe adiuveret. nec cessavi a suspicione, donec cognovis-
sem, quid eae literae continerent, multumque operae impendens et
cum iis convivans, inebriavi eos quamvis repugnantes, quum una cum

νέν καμὲ σὺν αὐτοῖς πρὸς τὸ πιεῖν, καὶ σχεδὸν ἐμεθύ-
 σθην· καὶ τοσοῦτον ἐμέθυσαν ἐκεῖνοι ὥστε ἀπῆρα ἀπ'
 αὐτῶν τὰς ἐπιστολάς, καὶ ἀνεγνωκῶς αὐτὰς καὶ μεταγράψας,
 πάλιν σφραγίσας εἴασα αὐτούς. ὡς δὲ ἔφθασα εἰς τὴν πό-
 5 λιν, ἐδόθη μοι συμπρέσβυς Μάρκος ὁ Παλαιολόγος ὁ Ἰαγρος
 ὁ καὶ ὕστερον πρωτοστράτωρ, τότε δὲ πρωτοβεστιαρίτης. καὶ
 ἀντὶ τοῦ συμβοηθεῖν μοι ἐναντίος ἦν κατὰ τῆς ὑποθέσεως δι'
 ἦν ἐπηρχόμην, καὶ οὐκ οἶδα τὸ αἴτιον, ἀλλ' ἦ τὸ ὁ φθόνος
 οὐκ οἶδε προτιμῶν τὸ συμφέρον. ἀπελθόντες δ' ὁμοῦ πρὸς
 10 τὸν ἀμηνῶν ἐλάβομεν ἀπολογίαν ἵνα αὐτίς ἀποδώσωμεν τὴν
 Πάτραν οἷς προεἶχον αὐτήν. ἀπελογισάμην οὖν κατὰ τῷ
 πρώτῳ τῆς βουλῆς τοῦ ἀμηνῶ τὸ ὄνομα Ἰβραῆμ - πασιᾶ δι-
 τοιαύτην ἀπόκρισιν· ἐγὼ οὐ τολμῶ εἰπεῖν τῷ αὐθέντῃ μου·
 ὅμως, ἐπεὶ ἐκεῖνος ἀπέστειλεν ἐμὲ πρὸς τὸν μέγαν ἀμηνῶν,
 15 προσταξάτω καὶ αὐτός τινα τῶν αὐτοῦ, ἵνα μετ' ἑμοῦ ἔλθῃ
 καὶ ἀπαγγέλῃ τῷ αὐθέντῃ μου τὸ τοῦ μεγάλου ἀμηνῶ δόγμα.
 καὶ στερεώσας τοῦτο λέγει "φρονίμως καὶ χρηστῶς εἶρηκας."
 ὁ δὲ Ἰαγρος μεμφόμενος ἐμὲ ὡς ἄπρακτον ἐλογίζετο καὶ μὴ
 δυνάμενον ἐκτελέσαι τι χρηστὸν εἰ μὴ ἐπιζήμιον· ἐγὼ δὲ
 20 θεοῦ εὐδοκίᾳ ἔπραξα τοῦτο, καὶ ἤλθε σὺν ἐμοί τις παρὰ τοῦ
 ἀμηνῶ πρέσβυς. καὶ τοῦτο ἦν τὸ πρῶτον αἴτιον τοῦ λαβεῖν
 τὴν διόρθωσιν τὸ περὶ τῆς Πάτρας.

6. πρωτοβηστιαρίτης P 8. αἴτιον· οὐ γὰρ ἄλλο τι ἢ φθόνος
 ἦν· ὁ φθόνος γὰρ οὐκ P 17. στεραιώση P 19. εἰ μὴ]
 ἀλλ' P

iis potarem, nec aberat multum, quin inebriarer ipse. illi autem eo
 ebrietatis processerunt, ut epistolas iis subtraherem, quibus lectis et
 descriptis rursumque obsignatis, ipsos missos feci. postquam in ur-
 bem veni, Marcus Palaeologus Iagrus, qui postea protostrator fuit,
 tum autem protovestiarium dignitate fungebatur, legationis socius mihi
 adiunctus est. is tantum aberat, ut me iuvaret in negotio, ob quod
 veneram, ut adversaretur mihi: cuius ego rei nullam aliam causam
 novi, nisi quod invidia honorare utilitatem non consuevit. una igitur
 ad ameram profecti, responsum tulimus, ut Patram iis, quorum iuis-
 set, restitueremus; qua de re ego ei, qui amerae primus erat a con-
 siliis, Ibraemi-pasiani nomine, edixi, tale responsum non audere me
 referre ad dominum meum: veruntamen, quum ad magnum ameram
 ille me misisset, ipse quempiam mecum iuberet abire, qui magni
 amerae decretum domino meo renuntiaret. quam petitionem appro-
 bans "prudenter," inquit, "commodeque dixisti." Iagrus autem me
 calumnians pro inepto habebat, quique ad nihil, nisi ad damnum
 parandum factus essem. ego vero auxiliante deo hoc effeci, venitque
 mecum ab amera legatus. atque haec prima causa fuit, qua Patrense
 negotium eventum habuit.

9. Τῷ δ' αὐτῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανε καὶ ὁ δεσπότης Κάρολος εἰς τὰ Ἰωάννινα, καὶ τῷ 5 Ἰουλίου ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εἰς τοὺς κρατικούς ἐπραξαν τὸ συνοικέσιον τοῦ ἀνθεντοπούλου κύρ Θωμᾶ οἱ ἀντάδελφοι αὐτοῦ καὶ δεσπότηται μετὰ τῆς θυγατρὸς πριγκίπου Ἀσάνη Ζαχαρίου τοῦ 5 Κεντηρίωνος· ἐν ᾧ δὴ μηνὶ καὶ πάλιν ἐπανέστρεψα εἰς Λαρίσσαν πρὸς τὸν Τουραχάνην, καὶ τὸ περὶ τῆς Πάτρας τελείως ἐδιώρθωσα. καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ ἡ βασιλισσα κυρία Θεοδώρα ἐνδοξομένη εἰς τὸ Στάμηρον ἀπέθανε, καταλείψασα λύπην πολλήν εἰς τε τὸν ἄνδρα αὐτῆς 10 καὶ πάντας ἡμᾶς τοὺς αὐτῷ οἰκείους διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν καλλίστην. ἐτάφη δὲ μέχρι τινὸς ἐν μιᾷ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Γλαρέντζας, καὶ μετὰ ταῦτα ἀνεκόμισαν αὐτὴν εἰς τὴν ἐν τῇ Σπάρτῃ τοῦ Ζωοδότου μονήν. καὶ τῷ Ἰανουαρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους εὐλογηθῆ ὁ ἀνθεντόπουλος κύρ Θωμᾶς τὴν 15 κυρίαν Αἰκατερίναν, θυγατέρα τοῦ ῥηθέντος πριγκίπου ἐν τῇ Σπάρτῃ.

Τῇ δὲ κς̄ Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ οἷα οἱ Πατρινοὶ με ἐπίασαν, ἐρχομένου μου εἰς τὸ δεσποτάτον ὡς πρέσβυς ζητήσῃ τοῦ Καρόλου δεσπότητος, ἀνεψιοῦ 20 καὶ γυναικαδέλφου τοῦ ἀνθεντός μου, καὶ τῶν φυσικῶν νίδων αὐτοῦ δὴ τοῦ Καρόλου, Ἐρκούλου καὶ Μενώνου, ἵνα εἰρη-

1. αὐτῷ om P 3. ὀκτωβρίῳ εἰς τοὺς κρατικούς P 8. ἔτει ἐν om P
18. τῇ αὐτῇ ἢ οἱ P 19. ἐρχόμενος εἰς P

9. Eodem mense Iulio eiusdem anni Carolus despota apud Iohanninam mortuus est, et anno 6938, mense Septembri, Thomae principis fratres despotaee connubium inter ipsum et filiam principis Asanis Zachariae Centerionis conciliarunt: quo mense ego Larissam ad Turachanem reverti, et Patrensem controversiam ad finem perduxim. mense Novembri eiusdem anni imperatrix Theodora Stameri e vita excessit, ingenti desiderio sui tum marito, tum nobis omnibus domesticis propter eximiam suam venustatem relicto. corpus in aede quadam Glarentzae ad tempus conditum, postea Spartam in monasterium Christi Salvatoris delatum est. eiusdem anni mense Ianuario Thomas dominus solemni ritu Catharinam, dicti principis filiam, Spartae uxorem duxit.

Die Martii vicesimo sexto eiusdem anni, die et hora, qua me Patrenses comprehenderant, quum legatus in despotatum proficiscens, rogatu Caroli despotaee, qui domini mei affinis et frater patruelis erat, et germanorum filiorum eiusdem, Herculis et Menouis, ut eos dissidentes inter se restituere in concordiam: convenerant quippe et

νοποιήσω τούτους εἰς τὰ διαφερόμενα αὐτῶν· ἐποίησαν γὰρ ἐνόρκους συμφωνίας, λέγοντες ὅτι εἴ τι ἄρα γε διακρίνη ἢ ζητήσῃ ἡμῶν σταλαῖς ἄρχων τοῦ δεσπότου κύρ Κωνσταντίνου (δηλονότι ἐγὼ) περὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν ὧν ἔχομεν, 5 στερεώσωμεν ἑμοῦ τὰ μέρη· ἐρχόμενος οὖν κατὰ τὰ πλησίον τῆς ἁγίας Μαύρας νησίδρια ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Καταλάνων μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν ἀνθρώπων καὶ σκευῶν πολυτίμων, καὶ κρατήσαντές με μέχρι τινὸς ἀπήγαγόν με ἄχρι τῆς Κεφαληνίας, ὡς δῆθεν διελθόντες εἰς τὰ περὶ τὴν Νεά-
10 πολιν. τέλος ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Γλαρέντζαν, κάμῃ δὲ ἐπώλησαν καὶ τοὺς σὺν ἑμοί διὰ χρυσίνους χιλιάδας πέντε.

Ἐν ᾧ δὴ καιρῷ μηνὶ Μαρτίῳ καὶ ὁ ἀμηνῶς Ἀμουράτης ἐπολιόρκει τὴν Θεσσαλονίκην, κρατουμένην ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς πρόσβυν τὸν πρωτοσέβαστον Νι-
15 κόλαον τὸν Χωνιάτην καὶ Φραγκόπουλον τὸν πρωτοστράτορα πρὸς τὸν ἀμηνῶν, λέγων “οὐκ ἔξεστι μενούσης τῆς ἡμῶν φιλίας καὶ ἀγάπης πολιορκεῖν σε τὰ ἡμέτερα” ὁ δὲ ἀμηνῶς ἀπεκρίνατο “ἀληθῶς λέγετε. εἰ ἦτο ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως, ἐγὼ οὐκ ἐπιχειρίζομην τι· εἰ δὲ καὶ ἐπιχειρίζομην, ἔγκα-
20 τέλειπον ἄν. πλὴν τοῖς πᾶσι δῆλόν ἐστι καὶ γνωστὸν ὁμοίως καὶ τῷ ἀδελφῷ μου τῷ βασιλεῖ καὶ ὑμῖν, ὅτι ἐκ πολλοῦ ἐπώλησε τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς πάντα ὡς ἴδιον

3. ζητηθεῖς παρ' ἡμῶν καὶ σι. P

12. ἐν δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ μηνὶ P, qui c. 10 hinc incipit

εἰ ἢ τὸ M, πλὴν P 20. ὁμως P

καὶ P omissis ὡς — Ἑνετίοις.

4. διαφορῶν ἢς ἔχον P

18. Θεσσ. ὁ Ἀνδρόνικος

22. Θεσσ. ὁ Ἀνδρόνικος

jurant, si quid vir princeps a Constantino missus (ego videlicet) de litibus, quas haberent, decerneret, se id ratum habituros: quum igitur prope insulas sanctae Maurae venissem, Catelani me cum aliis multis hominibus et rebus pretiosis ceperunt, atque aliquamdiu retentum, abduxerunt in Cephaleniam, Neapolim videlicet trajecturi. tandem Glarentzam reversi sumus, ubi me et reliquos captivos quinque aureorum millibus venderunt.

Quo quidem tempore, mense Martio, Amurates ameras Thessalonicam obsedit, quam tum Veneti tenebant. misit imperator legatos Nicolaum Choniaten protosebastum et Francopulum protostratorem, qui haec amerae renuntiarent: “pace et amicitia inter nos vigente, non licet tibi nostra obsidere.” respondit ameras: “recte dicitis, si ea urbs imperatoris esset, non invasurus eam fuisset, aut, si invasisset, dimissurus; sed constat et notum est omnibus, et imperatori, fratri meo, et vobis, iam pridem Thessalonicam cum locis

αὐτοῦ κτῆμα ὁ δεσπότης κῆρ Ἀνδρόνικος τοῖς Ἑνετίοις. νῦν δὲ οὐκ ἔξοστιν, εἰσὼ αὐτὴν ἐν μέσῳ τοῦ τόπου ἡμῶν καὶ ὑμῶν ἄρχοσθαι ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν.” καὶ οὕτως τῷ Ἀπριλλίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβε τὴν θαναταστὴν Θεσσαλονικὴν ὁ ἀμηρᾶς πολέμῳ. 5

Ὁ δὲ δεσπότης καὶ ἀνθέντης μου κῆρ Κωνσταντῖνος Μαῖῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβε τὸ τῆς Πάτρας πολίχνιον, λιμοῦ αἰτία καὶ ἄλλης κακοπαθείας τῶν ἔνδον αὐτοῦ. καὶ τῇ δεκάτῃ ἐβδόμῃ Ἰουλίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβον οἱ Καταλάνοι τὴν Γλαρέντζαν, καὶ κρατήσαντές τιμὴν καιρῶν εἶτα 10 ἐπώλησαν αὐτὴν διὰ χρυσίνων νομισίων χιλιάδας δύο καὶ δέκα τῷ ἀνθέντῃ μου, καὶ μετ’ ὀλίγον προστάξας πάντα τὰ τείχη αὐτῆς ἐπόρθησε. καὶ τῷ Ἀγούστῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ 35 ἔτους ἐπαναστρέψαντες οἱ ἀπὸ τοῦ βασιλέως κῆρ Ἰωάννου πρὸς τὸν πάπαν Μαρτῖνον πρέσβεις, Μάρκος λέγω ὁ Ἰαγρός 15 καὶ μέγας στρατοπεδάρχης, καὶ ὁ μέγας πρωτοσύγκελος καὶ ἡγούμενος τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, καὶ ὁ ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς Μακάριος ὁ Μακρῆς ὀνομαζόμενος, ἀνὴρ ἄριστος κατὰ τε λόγον καὶ ἄρετὴν καὶ σύνεσιν, καὶ διερχόμενοι τὴν Πελοπόννησον ἐποίησαν δι’ ὄρισμοῦ τοῦ 20 βασιλέως δεσπότην τὸν ἀνθεντόπουλον κῆρ Θωμᾶν.

Καὶ τῷ 5939 εἶτι μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εὐηργετήθη ἐγὼ

1. τανῦν οὐκ ἔστι δίκαιον εἶσαι P 13. ἀγούστῳ] αὐτῷ M
17. σεβ. βασιλικῆς μονῆς P 18. μακρὸς P

adiacentibus omnibus ut peculium ab Andronico despota venditum esse Venetis. iam vero non licet nec concedam, eam in confinio nostri vestrique imperii teneri a Venetis.” atque ita mense Aprilii eiusdem anni inclitam Thessalonicam ameras vi cepit.

Constantinus despota autem, dominus meus, mense Maio eiusdem anni Patram in potestatem redexit, pesti aliisque civium incommodis subactam. decimo septimo Iulii anni eiusdem Catelani Glarentzam occuparunt, eamque aliquamdiu retentam, duodecim aureorum millibus domino meo vendiderunt, qui brevi post moenia eius universa destrui iussit. mense Augusto eiusdem anni redierunt ab imperatore Iohanne ad Martinum papam missi legati, Marcus Iagrus, magnus stratopedarcha, et magnus protosyncelus et venerando monasterio Pantocratoris praefectus, hieromonachus et spiritualis pater Macarius, cognomine Macra, vir eloquentia, virtute et prudentia praestantissimus. hi, per Peloponnesum proficiscentes, Thomam principem iussu imperatoris despotam fecerunt.

Anno 6939, mense Septembri, praefectura Patrensi coonestatus sum. eodem anno, mense Octobri, Beglerbegus Turca, nomine Sina-

την τῆς Πάτρας ἡγεμονίαν. καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει Ὀκτωβρίῳ μηνὶ ἀπῆρην ὁ μπεγλέρ μπέης τῶν Τούρκων τοῦνομα Σινάνης τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν αὐτῶν περιοχὴν. καὶ τῇ κς' Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐν ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ τῇ αὐτῇ ἐν ἣ καὶ 5 τὰ προγεγονότα μοι συνέβη, ἐδεξάμην καὶ τὸ λυπηρὸν ἐμοῦ μῆνυμα παρὰ τοῦ αὐθέντου μου δι' ἐκείνου γραμματος ἐκ τῆς Βοσιτίτζας, ὅτι τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου ζ' τέθνηκε λοιμῶδε νόσῳ ὁ ἄριστος κάμοι φίλος Μακάριος ὁ καὶ Μα-
 10 κρῆς καλούμενος, ὁ παρ' ὀφθαλμῶ μὲν πατριαρχικῶ ὑπερη-
 μῶ φάνῳ καὶ πλεῖστα ἀγερώχῳ καρδίᾳ αἰρετικὸς, παρὰ δὲ ὀφθαλ-
 μῶ παντοκρατορικῶ ἀκοιμήτῳ καὶ ἀληθείᾳ δικαζούσῳ ὀρθό-
 δοξος ὤν. ὅς τιτι καιρῶ καὶ εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἐπανηλ-
 15 θεν ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὄρους καὶ τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος ἔλαβε παρακινήσει καὶ συνεργίᾳ ἐμῇ, ὡς οἱ πάντες ἐπίσταντο·
 20 καὶ συνάρσει μὲν πρῶτον τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, ἔπειτα δὲ σπουδῇ τε καὶ ἐπιμελείᾳ ἐμοῦ τε κἀκείνου πᾶν καλὸν πρὸς σύστασιν καὶ εὐκοσμίαν εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν προεχώρησε. καὶ τῷ τέλει τοῦ ἔαρος αὐτοῦ δὴ τοῦ ἔτους ἦλθεν ὁ Τουραχάνης καὶ κατεγάλασεν αὐτίς τὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τείχη. καὶ πολλὴ λου-
 20 μική νόσος γέγονεν ἐν τῇ Πάτρᾳ.

10. Καὶ τῇ λα' Ἰανουαρίου τοῦ 53μ' ἔτους σταλθεῖς ἐγὼ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀμηνῶν καὶ τὸν βασιλέα, ἀφ' οὗ δὴ τοῦ βασιλέως καὶ τὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίου ὀφφίκιον

10. ἀπλήσιw τῇ ἀγαρικῇ x. P

11. δικάζοντι M

14. ἐπί-

σταται P

19. πολὺς λιμὸς καὶ νόσος ἐγένετο P

21. δέ-

κατον πρῶτον P

nes, Iohannina regionesque adiacentes occupavit; et vicesimo sexto Martii, die et hora eadem, qua ante narrata mihi acciderunt, per literas domini mei, Bostitza scriptas, tristem nuntium accepi, prae-
 teriti Ianuarii die septimo mortuum esse pestifero morbo virum opti-
 mum et mihi amicissimum Macarium Macram: qui quum patriarchae oculis superbis et animo ferocissimo haereticus videretur, omnipotenti semperque vigili et ad veritatem iudicanti oculo orthodoxus erat. is
 quodam tempore Cpolim a monte sancto reversus, me auctore et ad-
 iutore, ut sciebant omnes, monasterium Pantocratoris regendum accepit, et auxilio quidem primum omnipotentis dei, deinde meo et
 ipsius studio et diligentia, ad res monasterii eius ordinandas admi-
 nistrandasque omnia praeclarissime fecit. exeunte vere eiusdem anni Turachanes, impressione facta, deiecit rursus muros Isthmi, ac Patrae vehemens pestilentia fuit.

10. Die primo et tricesimo Ianuarii anni 6940 missus sum legatus ad ameram et imperatorem, qui tum protovestiarium dignitate me ornavit. quo eodem anno, mense Martio, permutatio locorum in-

τότε εὐηργετήθην. ἐν ᾧ ἔτει τῷ Μαρτίῳ μηνὶ καὶ ἡ ἐναλλαγή τῶν τόπων ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν καὶ δεσποτῶν κυρ Κωνσταντίνου καὶ κυρ Θεωμᾶ ἐγένετο· ὁ μὲν ἀπῆρσεν τὰ Καλάβρυτα καὶ πάντα τὰ ἐκεῖσε, ὁ δὲ τὴν Γλαρέντζαν καὶ τὰ πέραξ αὐτῆς πάντα. 5

Καὶ τῷ 53μᾶ ἔτει τέθνηκεν ἡ τοῦ Μαλατέστα θυγάτηρ, γυνὴ τοῦ δεσπότη κυρ Θεοδώρου τοῦ πορφυρογεννήτου, ἡ κυρία Κλεώπα τοῦνομα· καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Ζωοδότου μονῇ.

Καὶ τῷ 53μβ ἔτει Ἰανουαρίου ζ' πάλιν ἀπῆλθον πρό-10 σβυς πρὸς τὸν κυρ Ἀτῶνιον τὸν Κομνηνὸν τὸν τῶν Ἀθηνῶν αὐθέντην καὶ πρὸς τὸν ἀμυρᾶν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα. ἐν ᾧ δὲ Ἰανουαρίῳ τῇ κθ' αὐτοῦ, νυκτὸς ὥρα τρίτη, ἐκυρπόλησαν παῖδες τινες ἀρχοντόπουλοι τὸν ἐν Βλαχέρναις εἰς ὄνομα τῆς θεομητορος θεῖον ναὸν τὸν περικαλλῆ καὶ θαυματουργόν, 15 θέλοντες πιάσαι τινὰς νεοττοὺς περιστερῶν· ὃς ναὸς ἐκεῖτο ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει πλησίον τοῦ κερατικοῦ κόλπου ἐν τῷ αἰγιαλῷ. καὶ τοῦτο ἀκηκόαμεν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀπερχόμενοι τῇ πρώτῃ Φεβρουαρίου, ὥρα μετὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς δεσποτικῆς ἑορτῆς τῆς ὑπαπαντῆς. καὶ ἐπεὶ ὁ εἰρη-20 κῶς οὐκ ἐγνώσθη, ἐλογισάμεθα ψεῦδος εἶναι, καὶ διελεύοντες Βπαρέμπροσθεν μονὰς πέντε οὐδὲν περὶ τοῦτου ἠκούσαμεν, καὶ

3. ἐπῆρε P 6. μαλτέστου P 7. τοῦ Θ. τοῦ δεσπότη P,
omissis τοῦ πορφ. — τοῦνομα 11. τὸν Κομνηνόν] δελαιζιό-
νην P 16. τινὰς om P 17. κερατίου M, κερατίου sec P

ter duos fratres et principes, Constantinum et Thomam, facta est: quorum alter Calabryta et quae sunt in vicinia, alter Glarentzam et circumiacentia loca accepit.

Anno 6941 Malatestae filia, uxor Theodori despotaе porphyrogeniti, Cleopa domina, obiit et in monasterio Christi Salvatoris sepulta est.

Anno 6942, die Ianuarii septimo, rursus legatus ad Antonium Comnenum, Athenarum dominum, ad ameram et ad imperatorem profectus sum: cuius mensis die vicesimo nono, noctis hora tertia, pueri quidam nobiles, pullos columbinos comprehendere laborantes, incenderunt dei matris nomine aedificatum in Blachernis templum pulcherrimum et miraculis nobile, situm Cpoli in litore prope sinum ceratinum. audivimus hoc Cpoli in ipso discessu, Calendis Februariis, hora prima post meridiem diei festi, qui ὑπαπαντή dicitur; quumque homo, qui rem narravit, ignotus nobis esset, commenticiam eam esse putavimus, et per itineris stationes quinque nihil de eadem edocti, tandem Rhaedesti, quae erat statio sexta, certo cognovimus, quo

εἰς τὴν ἐν τῷ 'Ραιδεσιῶ ἕκτη' μονῇ ἡμῶν ἐμάθομεν τοῦτο ἀκριβῶς, πῶς καὶ πότε ἐγένετο, ὅπερ καὶ παράδοξον.

Καὶ κατ' ἀρχὰς τοῦ θέρους τοῦ ἑβδόμου ἀπέθανε καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων ἀνθύστης καὶ Θηβαίων ὁ προρρηθεις κύρ Ἀντί-
 5 νιος Λαντζιόλης ὁ Κομνηνός· καὶ ζητήσει τῆς ἐκείνου γυ-
 ναικὸς Μαρίας Μελισσηνῆς, θυγατρὸς Λέοντος τοῦ Μελισ-
 σηνοῦ, πρώτου ἐξαδέλφου Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ ὃν
 προεδηλώσαμεν, ἐστάλην ἐγὼ μετὰ ἐνόρκου ἀργυροβούλλου καὶ
 10 καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον αὐτῇ δώσω τό-
 πον, κατὰ τὰ μέρη τῆς Λακωνικῆς, πλησίον ὧν περ εἶχε τῆς
 αὐτῆς πατρικῆς κληρονομίας καὶ προικός, αἱ εἰσιν αἱ κάτω
 γεγραμμέναι χωραὶ καὶ πόλεις καὶ κῶμαι, Ἄστρον, Ἅγιος Πέτρος,
 15 Ἅγιος Ἰωάννης, Πλαταμόνας, Μελίγον, Προάστειον, Λεωνίδας,
 Κυπαρισσία, Ῥεόντας καὶ Σίτανας, καὶ οὕτως ἐγγὺς αὐτῶν
 δάσω αὐτῇ τόπον ὅπου καὶ ὄλον φανήσεται μοι εἰς γνώμη
 καὶ βουλὴν αὐτῆς. προλαβόντος δὲ τοῦ Τουραχάνη καὶ τὴν
 Θήβαν ἀποκλείσαντος, ἦν καὶ παρέλαβε μετὰ τινος ἡμέρας,
 ἄπρακτος ἐγὼ ἐπανέστρεψα ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ, τοῦτο παραγ-
 20 γελίαν γὰρ ἔχοντός μου. εἰς δὲ τὰ Στυλάρια εὐρισκομένου
 τοῦ δεσπότη καὶ ἀνθεντός μου, καὶ τὰς τῶν Ἑνετῶν ἐμπο-

3. Καὶ om P 5. δελαντζιόνης P 6. Μελισσηνῆς om P
 17. προλαβῶν δὲ ὁ ταραχάνης τὴν Θήβαν ἀποκλείσας παρέλαβε P
 19. καὶ ἄπρ. P 20. στυλάρια P

modo et tempore acciderit, quantumvis res videretur incredibili
 esse.

Ineunte aestate anni 6943 etiam Antonius Lantziola Comnenus, Athenarum Thebarumque dominus, e vita cessit; ac rogante coniuge eius, Maria Melissena, filia Leonis Melisseni, primi e patribus Nicephori Melisseni, cuius supra mentionem fecimus, ego cum literis iuratoriiis, bulla argentea insignitis, multisque militibus missus sum Athenas et Thebas receptum, pro quibus illi alium locum in Peloponneso darem, in regione Laconica, finitimum iis, quae ex hereditate paterna et dote sua habebat: quae quidem regiones, oppida et vici haec sunt: Astrum, sanctus Petrus, sanctus Iohannes, Platamonas, Meligum, Proasteum, Leonidas, Cyparissia, Rheontas, Sitanas. his igitur finitimum locum ei darem, qualem quantumque mihi videretur, et qui ad ipsius sententiam ac voluntatem esset. sed quoniam antevertens Turachanes Thebas iam obsidebat, quas idem paucis diebus expugnavit, ego, ut mandatum mihi fuerat, ex Isthmo re infecta redii, atque ad dominum meum Stylariis agentem triremesque

ρικὰς τριήρεις προσδοκῶντος ἵνα ἐμβὰς εἰς τὴν πόλιν ἀπέλθῃ, ἰδοὺ ἐγὼ ἄπρακτος ἔφθασα.

11. Καὶ ἐμβάντες εἰς τὰς τῶν Ἐνετῶν τριήρεις καὶ φθάσαντες εἰς Εὐριπον, ἔδοξε τῷ ἀνθέντῃ μου καλὸν εἶναι ἀποστελαί με πρὸς τὸν Τουραχάνην ἐν Θῆβῃ εὐρισκόμενον, ἵνα ἡμεῖς περὶ τῆς Ἀθήνης αὐτῷ δηλοποιήσω. καὶ παραγενομένου μου ἐδέχθη με μετὰ χαρᾶς, καὶ ἐπληροφόρησέ μοι μεθ' ὄρκου λέγων ὅτι εἰ ἐγνώκα τοῦτο πρὶν οἰκοθεῖν ἐξελεθεῖν με ἐνταῦθα, ἔνεκεν τῆς πρὸς τὸν δεσπότην ἀγάπης καὶ πρὸς σέ γνωριμίας χαριέντως ὃ αἰτεῖς πληρῶσαι εἶχον, ἐπεὶ ἄνευ προστάγματος τοῦ μεγάλου ἀνθέντου ἐποίησα τοῦτο, διότι ὅτε ἤμην ἐν τῷ οἴκῳ μου πλείστας προφάσεις ἐδυνάμην εὑρεῖν, νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχω οὐδεμίαν. φιλοφρονηθεῖς δὲ φιλοτιμίως ἐγὼ παρ' ἐκείνου, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ προσέφερε μοι εἰς προσκύνησίν μου, καὶ παρετίθετο αὐτοὺς ἐμοὶ καὶ τῷ ἀνθέντῃ μου, ἐξ ὧν ἦν εἷς ὃ νῦν πολὺς καὶ μέγας ἀμῆρης. καὶ οὕτως τῶν ἐκείθεν ἐπανέστρεψα ἄπρακτος. καὶ ἐπεὶ προλαβόντες οἱ ἐν τῷ Εὐρίπῳ ἦσαν τὴν γέφυραν ἀκουσίως τῇ κθ' Ἀυγούστου, ἡμεῖς ἐμείναμεν ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ εἰς τὰς ἔξωθεν τῆς γεφύρας πέτρας. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ πολλὰ ἐναντία ἐπάθομεν ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ πείνας καὶ ἀπὸ τῆς ξηρότητος τῶν πετρῶν ἀπὸ τοῦ φόβου τῶν ληστῶν καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Τουραχάνη στρατοῦ

1. ἔμβη καὶ εἰς P

4. Εὐβοίαν P

16. παρὰ τῷ ἀμῆρῳ P

17. Εὐβοίᾳ P

18. κθ' ἦν αὐγ. P

20. ἐν ἧ καὶ πολλὰ P

Venetorum mercatorias expectantem, quibus in urbem veheretur, frustra suscepto itinere, perveni.

11. Quum consensis Venetorum triremibus venissemus in Euripum, visum est domino meo, mittere me ad Turachanem Thebis versantem, ut de Athenis cum eo agerem. is advenientem me hilariter excepit, affirmavitque cum iureiurando, istud si novisset, priusquam domo huc profectus esset, pro amore, quo in despotam esset, et propter notitiam mei, libenter, quod peterem, facturum fuisse, siquidem iniussu magui amerae hoc fecisset et domi plurimas potuisset causas prae-tendere, nunc nullam posset. habebat autem me benigne et honorifice, ac filios etiam me salutatum adduxit, eosque mihi et domino meo commendavit: e quibus unus fuit, qui hodie nobilis et magnus amerae est. hoc igitur modo infecta re redii. quum autem Euripum qui accolebant, licet inviti, pontem sustulissent die Augusti 29, nos eam noctem extra pontem inter saxa transegimus, et multa adversa a frigore, fame et duritie saxorum, a timore item latronum et militum Turachanis pertulimus, quoniam equi nostri, quos e Lie-

διὰ τὸ ξένους τοὺς ἵππους εἶναι, οὐς ἐκ τοῦ Λιέθρου ἐδανεισάμεθα, ὅτι καὶ παροιμία ἐγένετο ἐπὶ κακῶ τοῖς μετ' ἐμοῦ τότε οὖσιν εἰς τὸν μετέπειτα ἤτοι ἐπιόντα χρόνον. ἀναβάντες οὖν εἰς τὰς τριήρεις ἐπὶ τὴν αὐριον, τῇ κ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ 53μδ' ἔτους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐφθάσαμεν.

12. Τῇ δὲ κ' Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν ἡ τοῦ Παρισπονδήλου μεγάλου δονκὸς θυγάτηρ ὀνό- 36
ματι Ζωή, μετὰ βασιλικῆς τριήρεως ἐσταλμένη μετὰ Μα-
10 νουήλ τοῦ Παλαιολόγου, ἵνα κομίσωσιν αὐτήν, ἣν δὴ καὶ
μετὰ τινὰς ἡμέρας ἠύλογηθη ὁ δεσπότης ὁ κὺρ Δημήτριος·
μεθ' ἧς δὴ τριήρεως παρεγένετο εἰς τὴν πόλιν καὶ ὁ δεσπότης
κὺρ Θεόδωρος διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ πόλει διάδοχον τῆς
βασιλείας ὡς δευτέρος ἀδελφός, ὃ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεκύρου
15 αὐτῆ ἀκουσίως, ὅτι τὸν κὺρ Κωνσταντῖνον τὸν ἀθόνητον μου
καὶ ἀδελφὸν αὐτοῦ πλεῖον ὠρέγετο ἔχειν ἐγγὺς αὐτοῦ ἐν τῇ
πόλει, ὡς καὶ ὁ λόγος προῖων δηλώσει. ἐπεὶ δὲ οὕτως πα-
ρηκολούθησε τὸ πρῶγμα, ἐσπούδαζεν ἵνα εἰς τὴν Πελοπόννη-
σον καὶ τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς ἐγκατοικήσῃ. ὁ γοῦν ἀθόνητης
20 μου πάλιν ὁ δεσπότης κὺρ Κωνσταντῖνος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ
αὐτοῦ κὺρ Θωμᾶ τοῦ δεσπότου (ἦν γὰρ μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ
πόλει ὁ πρῶτος ἄρχων τοῦ οἴκου ἐκείνου ὀνόματι Ῥαοὺλ Μι-
χαήλ) ἐσπούδαζον ἵνα οἱ δύο μὲν σὺν τῷ βασιλεῖ μείνωσιν
ἐν τῇ πόλει, οὗτοι δὲ οἱ δύο ἀθόνηται εἰς τὴν Πελοπόννη-

1. πτολιέθρου P 7. 12] δέκατον τρίτον P 10. κομίσῃ P
12. θῆ] δὲ τῆς M 13. τῆς βασιλείας om P

thro mutuati eramus, peregrini erant: quae res prooemium quoddam malorum fuit, quae postea experti sunt, qui tunc mecum erant. conscensis postridie triremibus, vicesimo tertio die Septembris, anno 6944, Cpolim pervenimus.

12. Vicesimo quinto Martii eiusdem anni in urbem venit Paraspodelli, magni ducis, filia, nomine Zoe, triremi imperatoria, qua eam adduci voluit imperator, cum Manuele Palaeologo advecta, atque nupsit post dies aliquot Demetrio despotae. in eadem triremi venit etiam Theodorus despota, qui ut frater natus secundus imperii in urbe heres erat, quod ei ius imperator non nisi invitatus concessit, quippe qui Constantinum fratrem, dominum meum, secum in urbe habere mallet, id quod procedens narratio nostra declarabit. quia vero sic evenerat, dedit operam, ut in Peloponneso tres fratres collocaret. itaque Constantinus, dominus meus, et frater eius, Thomas despota, (erat enim nobiscum in urbe primus illius domus dux, Raul Michael) nitebantur, ut apud imperatorem in urbe duo alteri mane-

σον. διὰ ταύτην δὴ τὴν αἰτίαν καὶ τῷ Ἰουνίῳ μηνὶ τοῦ αἰ-
 τοῦ ἔτους διέβη ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ δε-
 σπότης κύρ Κωνσταντῖνος ὡς φεύγων μετὰ ἀκατίου τινός,
 καὶ γὰρ δὲ παρ' αὐτοῦ σταλείς πρὸς τὸν ἀμνηρᾶν διὰ ταύτην
 δὴ τὴν αἰτίαν, ἵνα αὐτὸν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἔχουσι. καὶ οὕτως 5
 ἀπελθὼν τὰ ἀνατεθειμένα μοι καλῶς ἠκονόμησα, καὶ διὰ ξη-
 ρᾶς εἰς Πελοπόννησον ἔφθασα. εὗρον δὲ τοὺς ἀδελφούς καὶ
 αὐθέντας ἔχοντας ὄχλησιν μάχης μεγάλην· ὅπισθεν γὰρ τοῦ
 κύρ Κωνσταντίνου τοῦ αὐθέντου μου σταλείς μετὰ τριήρεως
 ὁ κύρ Θεόδωρος, ἵνα κατὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ μάχη-10
 ται, καὶ στρατοῦ πλείστου συναθροισθέντος ἄμφω τοῖς μέ-
 ρεσι, καὶ πόλεμὸς τις ἀνὰ αὐτῶν γέγονε. τῷ 5^θ μὲ ἔπει
 ἀπεστάλησαν παρὰ τοῦ βασιλέως πρέσβεις πρὸς τοὺς ἀδελ-
 φούς αὐτοῦ ὁ ἄγαν χρηστὸς Διονύσιος ἱερομόναχος, ὁ χρη-
 ματίστας καὶ μητροπολίτης Σάρδεων, καὶ ὁ Δισυπάτος Γεώργ-15
 γιος, καὶ οὗτοι τὴν μάχην μικρόν τι κατεπραῦναν. τέλος δὲ
 πάλιν ἄλλων ἐλθόντων πρέσβεων, τοῦ Μελισσηνοῦ λέγω Γρη-
 γορίου ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ, τοῦ καὶ χρηματίσαντος
 ὕστερον πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὃς καὶ παρ' ἄλ-
 λοις Στρατηγόπουλος ἐπωνομάζετο, καὶ σὺν αὐτῷ δὴ καὶ τῷ 20
 Γρηγορίῳ πάλιν τοῦ Δισυπάτου καὶ ἐμοῦ συμβιβασάντων καὶ
 συμφρονησάντων αὐτούς ἵνα ὁ μὲν αὐθέντης μου καὶ δεσπό-
 της ἀπελθὼν παροικήσῃ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ὁ δὲ κύρ

4. ἀπεστάλην P 15. δυσώπατος P 16. τι om P 18.
 καὶ πνευματικοῦ om P 21. πάλιν om P ἐμβάντων P

rent. ipsi discederent in Peloponnesum. atque hac de causa Iunio
 mense eiusdem anni Constantinus despota velut fugitivus parvo na-
 vigio Cpoli in Peloponnesum abiit, et ego ad ameram missus sum,
 ut hunc in ipsorum partes pertraherem. discessi igitur et mandatum
 mihi negotium feliciter transegi; deinde per terram in Peloponnesum
 reversus, inveni fratres principes magnis bellorum turbis implicatos.
 Constantinum enim, dominum meum, ut insequeretur et duos fra-
 tres debellaret, auctus est cum triremi Theodorus dominus, atque
 utrimque magnis collectis copiis, bellum exarsit. anno 6945 ab impe-
 ratore ad fratres legati probissimus vir Dionysius hieromonachus, qui
 metropolitani Sardiniae fuit, et Georgius Disypatus bellantium im-
 petum aliquantum mitigarunt; tandemque alii missi legati, Grego-
 rius Melissenus hieromonachus et pater spiritualis, qui etiam patri-
 archa Cpolitana postea fuit et a nonnullis Strategopulus appellaba-
 tur, et cum eo rursus Disypatus et ego, ita eos in amicitiam con-
 cordiamque reduximus, ut dominus meus discederet Cpoli habitatum,
 Theodorus et Thomas despota in Peloponneso essent. itaque Con-

Θεόδωρος καὶ κύρ Θωμάς οἱ δεσπόται ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. καὶ τῇ ε' τοῦ Σεπτεμβρίου τῷ 5948 διέβη ἀπὸ τῆς Πάτρας διὰ ξηρᾶς εἰς τὸν Εὐριπον ἀπελθὼν, ὁ αὐθέντης μου λέγω, σὺν ἡμῖν· καὶ ἐμβάντες εἰς τινα τῶν Ἑνετῶν τριηρη ἀπὸ 5 ἄστεος Εὐρίπου Εὐβοίαν λεγομένην, ἐν ἧ δὴ τριηρεὶ ἦν καὶ ὁ ποτε ἐν τῇ Πάτρᾳ κανονικὸς Μάρκος ἠνίκα ἀπήλθομεν κατ' αὐτῆς, ὃς γέγονε καὶ λεγάτος παρὰ τοῦ πάπα Εὐγενείου τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ, καὶ παρ' ἐκείνου ἔτι καὶ πρὸς τὸν βασιλέα διὰ πρεσβείας ἀπεστάλη, καὶ τῇ κδ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου ἀπεσώθημεν εἰς τὴν πόλιν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷδε τῷ καιρῷ διάλειξίς τις σεσημειωμένη ἐγένετο ἀναμεταξὺ τοῦ βασιλέως κύρ Ἰωάννου καὶ τινος Ἑβραίου Ἐένου τοῦνομα, τοῦ μετέπειτα διὰ τῆς τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος ἀναγεννήσεως μετονομασθέντος Ἐμμαουήλ, λοιπὸν οὐκ ἀφήσω τοῦ διηγεῖσθαι.

Ἐν πρώτοις ἠρωτήθη ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ Ἑβραίου τοιαύτε "πῶς ἦν δυνατόν τεκεῖν τὴν Μαρίαν τὸν Χριστὸν παρθένον οὖσαν;" ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίθη "πῶς ἔτεκεν ὁ Ἄδὰμ τὴν Εὐάν χωρὶς γυναικός; καὶ πῶς ἐξήνθησεν ἡ γῆ 20 χωρὶς σπέρματος; πῶς ἔβλυσεν ὕδωρ ἢ ἀκρότομος πέτρα; πῶς τοῦ Ἀαρὼν ἐβλάστησεν ἡ ῥάβδος; πῶς οὐρανόθεν κατεπέμφθη τὸ μάννα; πῶς ἐπληθύνετο ἡ ὕδρια τοῦ ἀλεύρου; πῶς τὸ ἔλαιον Ἐλισσαίου ἐβλυσεν εἰς τοὺς κεράμους; πῶς ἡ

3. ἀπελθὼν om P 4. ἀπὸ τινος ἄστεος τῆς εὐρείπου εββοίας λεγομένην ἐπλεύσαμεν P 8. βασ. πρέσβυς ἀπ. P 15. ἀφήσωμεν P 16. ἐρωτηθεὶς M 17. πῶς | Ἑβραίου ξένου ἐρωτήσις. πῶς P 18. τοῦ βασιλέως κύρ Ἰωάννου ἀπόκρισις. πῶς P

stantinus die 5 Septembris anni 6948 Patra per terram ad Euripum nobiscum abiit, et vela fecimus ab urbe Euripi, in triremi Veneta, Euboëa dicta, in qua eadem Marcus erat, qui olim, quum Patram oppugnarem, in ea urbe canonicus, tum autem legatus Eugenii patriarchae, sibi cognati, ad imperatorem mittebatur. die quarto et vicesimo Septembris incolumes Byzantium delati sumus.

Quoniam autem illo tempore habita est memorabilis disputatio inter Iohannem imperatorem et Hebraeum quendam, nomine Xenum, qui postea, sacro baptismate regeneratus, Emmanuelis nomen accepit, eam litteris mandare non omittam.

Primum Hebraeus imperatorem sic interrogavit: "quomodo Maria Christum generare potuit, dum virgo erat?" respondit imperator: "quomodo Adamus Evam sine usura mulieris genuit? terra effloruit sine semine? saxi superficies percussa emisit aquam? aut quomodo virga Aaronis fronduit? quomodo coelitus manna demissum est? hy-

ῥάβδος τοῦ Ἰεσσαὶ ἐβλάστησεν ἄνθος; πῶς ἐπὶ Γεδεών ὁ πόκος ἀπερρώη δρόσον; πῶς ἐπὶ Σαμψῶν ἐβλυσεν ὕδωρ τὸ ὄστουν; πῶς ἐφύλαττε τοὺς παῖδας ἀφλέκτους ἢ κάμινος; πῶς ἐπὶ Μανωὲ ἀνήφθη ἡ πέτρα δίχα ὕλης; πῶς ἐκαίετο ἡ βάτος ἐπὶ Μωϋσέως καὶ οὐ κατεκαίετο; πῶς οὐ κατεφλέχθη ἡ Ἡλίας ἐπὶ τὸ ἄρμα τὸ πύρινον ἐπιβάς; πῶς ὁ Ἡσαΐας εἶδε τὸν κύριον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου καθήμενον; πῶς ὁ Δανιὴλ ἐφανέρωσε τὸ κεκρυμμένον ἐνύπνιον τοῦ Ναβουχοδονόσωρ; πῶς ὁ οὐρανὸς τοὺς ἀστέρας κατέχει μὴ βασταζόμενος; πῶς ἡ νύξ ἐγέννησε τὴν ἡμέραν καὶ γίνεται; 10 πῶς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου φωτίζει πάντα τὸν κόσμον; εἰ ταῦτα ἐρμηνεύσης μοι ἃ ἐρωτῶ σε, οἶδα ὅτι καταλαμβάνεις καὶ τὴν γέννησιν τῆς παρθένου. ἀλλὰ ἀλλότριος ἀκείνων καὶ τούτων ὑπάρχεις.

Ὁ Ἑβραῖος πάλιν ἠρώτησεν “εἰ οὐκ ἀναγκαίως ἀλλ’ ἐκῶν, 15 ὡς αὐτὸς φησί, ἀπέθανεν ὁ Χριστός, φονεὺς ἄρα ἑαυτοῦ νομίζοιτ’ ἂν εἰκότως, καὶ ψυχικῆς διὰ τοῦτο τιμωρίας ἄξιος.” ὁ βασιλεὺς ἀποκριθεὶς “πολύ τι, Ξένε, τοῖν λόγῳ ἀμφοῖν μεταξὺ τὸ διάφορον· ἀλλὰ θαυμά γ’ οὐδὲν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἀγνοεῖν σε καὶ τοῦτο. φονεὺς γὰρ ἑαυτοῦ λέγοιτ’ ἂν δικαίως 20 ὁ ἑαυτὸν διαχειρίσας, οὐχ ὁ ὑπὲρ τῆς τῶν φιλουμένων ἀγάπης ἀφειδήσας ἑαυτοῦ καὶ θάνατον ὑποστάς· ὁ γὰρ τοιοῦ-

2. ἀπέρρει P 5. κατεφλέγειο P 9. μὴ κατέχων βασι. P
10. γεννᾶται P

dria impleta est farina? quomodo in vasa fictilia oleum Elisaei manavit? Iessai baculum flores egit? irroratum est Gedeonis vellus? quomodo Sampsoni ex osse aqua saliiit? tres pueri in camino a combustione servati sunt? quomodo Manoi saxum sine materia arsit? aut rubus Mosi flagravit, nec consumptus est? aut Elias in curru igneo non est combustus? quomodo Isaias dominum in throno excelso et elevato sedentem vidit? Daniel occultum somnium Nabuchodonosori aperuit? quomodo coelum astrorum pondus continet, quum non sustentetur? nox diem genuit et gignitur ipsa? lumen solis totum mundum illuminat? haec mihi si explicaveris, te etiam virginis partum putabo explicare posse. enimvero tu nec illa, nec hunc comprehendis.”

Rursus Hebraeus rogavit: “si non coactus, sed volens, ut ipse dicit, Christus mortuus est, merito semet interfecisse et ideo poena spiritali dignus esse videatur.” imperator respondens “magnum, inquit, Xene, inter haec discrimen est; nec mirum tamen, te hoc cum reliquis ignorare. semet interfecisse enim iure dicatur, qui sua se manu occiderit, non is, qui, caritate in amicos commotus, vitae suae

τος οὐκ αὐτόχειρ ἀλλὰ φίλος προσηκόντως ἀληθῆς καλοῖτ' ἂν ὡς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν φιλουμένων προδούς, ἔν' ἐκείνους, εἰ οὕτως τύχοι, τῶν επικρεμαμένων θανάτων ἐξέληται. ταῦτ' ἄρα φιλανθρωπίας, καὶ ὁ Χριστὸς ἀποίσεται μᾶλλον χάριν ἢ 5 τοιούτοις ἐγκλήμασιν ὑποκίσεται."

Ἄνετος ὁ Ἑβραῖος ἐρωτᾷ "πόσων ἄρα δεινῶν αἰτίων αἰεὶ τὸ ψεῦδος καθίσταται! ὁ γὰρ προφήτης οὐχ ἡ παρθένος ἀλλ' ἡ νεάνις φησὶν ἐξεί, δηλονότι συνελθούσα ἀνδρί· ἡμεῖς δὲ τὰς ἑαυτῶν συσπῆσαι βουλόμενοι τερατείας, τὴν παρθένον τῆς 10 κενάιδος ἀντιτίθετε. τί γὰρ ἂν τις καὶ λέγοι, πόσων ἐντεῦθεν ἰλιγγον καὶ μόνον λεγόμενον ἐμποιεῖ, καὶ τὴν ἀπιστίαν ἡλίκην κατάγει τῶν ἀκροωμένων. τίς γὰρ τῶν ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος παρθένον ἤκουσε τετοκυῖαν; εἴ μοι μίαν ἔχει δεικνύναι τις, πρὸς οὐδ' ὅτιοῦν ἀντερῶ περαιτέρως." ὁ βασι- 15 λεύς ἀπεκρίθη "εὖ λέγεις. δεῖξόν μοι σὺ θεὸν ἕτερον ἐξ οὐρανοῦ κατεληλυθότα καὶ σάρκα φορέσαντα· κἀγὼ σοι δεῖξω τὴν, ὡς αὐτὸς ἀξιοῖς, παρθένον αὐτὸν γεννήσασαν. σὺ δ' ἀλλ' ἐπεὶ τούτῳ πιστεύειν ὑπισχῆ, εἴ σοι τις καὶ ἄλλο τοιοῦτο ἔχει δεικνύναι γεγενημένον, δεκτέον ἂν εἴη σοι καὶ τοῦτο 20 πρῶτον καὶ μόνον ὄν, ἐπεὶ κἀκεῖνο πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀφορᾷ ἐμέλλεν, εἶπερ πρῶτον ἦν. εἰ δ' οὖν, τοῦτο μὲν ἐατέον, δεῖ- 37

6. ἐρώτησις ξένου P 10. ἀντελήφατε P 12. δεδουχεῖ τοῖς ἀπρωωμένοις P 18. ἔλλ' ἀπαιτεῖς τούτῳ M 21. post ἐμελεν M: ἄκουσον καὶ σύγες, ὦ ἄνετε. εἰ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί

non parci eorumque causa subit mortem. talis enim non sui homicida, sed sincerus amicus merito nominatur, qui semetipsum pro dilectis tradit, ut eos, si possit, ab impendente morte eripiat. quare illud animi benigni est, et Christus gratiam potius, quam istas criminationes meretur."

Rursus Hebraeus: "quot mala semper mendacium creavit! propheta enim non virginem ait, sed adolescentulam parturam esse, virum videlicet expertam; vos autem, portenta vestra nobis commendaturi, pro adolescente muliere virginem supponitis. quis hoc verbis assequatur, quanta quasi vertigine laboret, istud qui dicat, apud audientes quam parum fidei habiturus sit. quis post hominum memoriam audivit, virginem matrem fuisse? si quis mihi unam proferre poterit, in nulla re tibi iam adversabor." imperator "pulcre" inquit, "istud dicis. ostende tu mihi alium deum de coelo profectum et corpore indutum: et ego tibi ostendam, quam tu desideras, virginem, quae eum pepererit. verum enim vero quoniam fidem te habiturum polliceris, si quis aliud simile factum demonstraverit, admittendum tibi erit etiam primum hoc et unicum exemplum, quandoquidem nec illud ad aliud poterit referri, quum primum sit. sed mittamus hoc,

ξον δὲ σὺ μοι πῶς Μωσῆς τοὺς ὑμετέροους πατέρας τὴν ἐρη-
θρὰν περικαιωθῆναι πεποιήκε, καὶ τῆς πέτρας τοσοῦτον ἔβλυ-
σεν ὕδωρ ὡς ἅπαντα τὸν λαὸν κορεσθῆναι, καὶ ἡ κιβωτὸς
τοῖς ἱερεῦσιν ἀνεχομένη καὶ τὸν Ἰορδάνον διαστήσασα ῥοῦν
ἐπὶ τοῦ ξηροῦ διέβη, καὶ τὰ Ἰερικουντῖνα κατεσεῖσθη τεί- 5
χη, καὶ τῇ μηλωτῇ τὸν Ἰορδάνην αὐθις Ἐλισσαῖος διέερηξεν
καὶ διηρέθη τὰ ὕδατα ἐνθεν καὶ ἐνθεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ
ξηροῦ διέβη. Ἄρα κατὰ φύσιν τι γενέσθαι τούτων ἔστιν εἰ-
πεῖν; οὐδαμῶς. εἰ δ' ἐκεῖνα ὑπὲρ φύσιν, οὐδὲ τὸ τῆς παρ- 10
θένου κατὰ φύσιν. ὑμῶν δὲ καλῶς τὴν ἀπειθειαν ὁ μεγαλο-
φρονότατος ἐστηλάτευσεν Ἡσαΐας λέγων ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξε-
πέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέ-
γοντα. πρὸς μὲν γὰρ πάσας τὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ προφη-
τείας ἐναργεῖς οὐσας καὶ σαφειστάτας μαινομένων τρόπον δια-
κεισθε, οἱ τῶν ὁδῶν τὰς τετριμμένας ἐκκλίνοντες κατὰ κρη- 15
μῶν πολλάκις ἑαυτοὺς ῥίπτουσιν· μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων πρὸς
τὴν παρούσαν σαφειστέραν περιλήψιν τῶν εἰρημένων. ὁμοῦ
γε μὴν ἀνωτέρω μικρὸν αὐτὴν ἀναλάβωμεν, ἵν' ἴδωμεν σα-
φειστερον τίς ἢ τῶν εἰρημένων τῷ προφήτῃ διάνοια καὶ περὶ
τίων ἔστιν. Ἐπροσέθετο φησὶ κύριος λαλῆσαι τῷ Ἀχαζ, λέ- 20

ταύτην ἠρμηνεύσαμεν τὴν ῥῆσιν, εἶχεν Ἰσως χώραν ὁ σὸς λό-
γος· εἰ δὲ ἐκ τοῦ ὑμετέρου γένους ἦσαν οἱ ἠρμηνεύσαντες (προϋπ-
ήχον γὰρ ταύτης τριακοσίων ἐτῶν), ἄρα ματαίως ἐγκαλεῖται
ἡμῖν. ἀλλ' οὐδὲ ἐνδέχεται τοσοῦτον πλήθος τῶν φιλοσόφων ψευ-
δεσθαι· δύο γὰρ καὶ ἑβδομήκοντα ὑπήρχον τὸν ἀριθμὸν, ἐξ
ἐκάστης φυλῆς συλλεγέντες. 4. αἰρομένη P διασχί-
σασα P 8. τὸ γενέσθαι ταῦτα P 17. σαφ. — εἰρημέ-
ων om M 20. τίνος P

atque tute nunc me doce, quomodo Moses patres vestros per mare
rubrum transducere potuerit, et e saxo profuixerit tanta aquae co-
pia, quanta ad satiandum universum populum satis esset; quomodo
arca a sacerdotibus portata, flumine Iordanis diviso, per siccum de-
lata sit; quomodo Hierichuntina moenia concussa sint, et pelle ovili
Iordanem rursus Elisaeus perruperit, et, separata utrimque aqua, am-
bulaverit per aridam terram. num quid horum vi naturae factum esse
dici potest? profecto non potest. atqui si illa supra naturam sunt, nec
alterum de virgine naturae conveniens est. ceterum ab incredulitate bene
vos notavit grandiloquus Isaias: "per totum diem," inquit, "protendi
manus ad populum incredulum et contra dicentem." in omnibus enim
de Christo vaticiniis, quum evidentissima sint et apertissima, furen-
tium instar agitis, qui, vias tritae declinantes, per rupes saepe se
proficiunt; idque magis, quam in reliquis rebus, in hac, de qua
quum maxime sermo est, ceteris evidentiore. verum enim vero paulo
altius eam repetamus, ut quid propheta dicat et de quibus dicat,

γων αἰτησαι σεαυτῆ σημεῖον παρὰ κυρίου τοῦ θεοῦ σου εἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος. καὶ εἶπεν Ἄχαζ, οὐ μὴ αἰτήσω, οὐδ' οὐ μὴ πειρώσω κύριον. καὶ εἶπεν Ἡσαΐας, διὰ τοῦτο δώσει κύριος ὑμῖν σημεῖον. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται
 5 καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. βούτυρον βοῶν καὶ γάλα προβάτων καὶ μέλι φάγεται πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προσελεύσθαι πονηρὰ, ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν· διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθόν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρία ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν. ἀπ' ἀρχῆς τοίνυν αὐθις κατ' ὄλιγον ἐπιθέντες σκοπῶμεν. προσέθετο κύριος λαλήσαι τῷ Ἄχαζ, λέγων αἰτησαι σεαυτῆ σημεῖον παρὰ κυρίου τοῦ θεοῦ σου εἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος. καὶ εἶπεν Ἄχαζ, οὐ μὴ αἰτήσω οὐδ' οὐ μὴ πειράσω κύριον. ἐξετάσαι τοίνυν πρῶτον δίκαιον, τίς ἦν ἡ αἰτία τῆς τοῦ Ἄχαζ παρακοῆς ὥστε μὴ θελήσαι ποιῆ-
 15σαι τὰ προστεταγμένα παρὰ θεοῦ. φαιδὲν δὴ οὖν ὡς ἄνθρωπος ὢν ματαιότητι καὶ ἀπονοίᾳ συνεζηκῶς καὶ ἐπὶ ψευδοπροφήτας καὶ χρησμολόγους καὶ τοιούτους ἀγρυπτικούς κεκηνώς ὑπερφρονεῖν οὐκ ὄκνει τῶν θείων ἐπιταγμάτων· ὄθεν τὸ καταφρονητικὸν οἰοεὶ καὶ τὴν ἀναίδειαν Ἡσαΐας ὄνειδίζων ἐκεῖ-
 20νον ἑαυτὸν ἑαυτὸν φησὶ δώσει κύριος αὐτὸς σημεῖον ὃ ἀποστελλας με δηλονότι πρὸς σὲ τὸν βέβηλόν τε καὶ δυσσεβῆ, τὸν κατορχησάμενον τῶν θείων ἐπιταγμάτων. μὴ γὰρ δὴ νο-

5. ἔξει P 7. ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν . . . καὶ τὰ ἐξῆς P 10.
 λαλήσαι om P 14. ποιῆσαι om P 16. συνεστηκῶς P 22.
 νομίσης?

clarior perspicimus.. "mandavit," inquit, "dominus, ut Achazum appellarem his verbis: expete tibi signum a domino, deo tuo, sive profundum, sive sublime. respondit Achazus, non expetam, nec tentabo dominum. perrexit Isaias: idcirco dominus ipse dabit vobis signum. ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabunt nomen eius Emmanuelem. butyro boum et lacte ovium et melle vescetur, antequam noverit vel praeoptabit malum, aut eliget bonum; quoniam, priusquam infans dignoscere didicit bona vel mala, pravitas facere recusat, quod bonum est." iam nunc ab initio singula repetamus consideremusque. "mandavit dominus, ut Achazum appellarem his verbis: expete tibi signum a domino, deo tuo, sive profundum sive sublime. respondit Achazus, non expetam, nec tentabo dominum." aequum est, primum nos causam exquirere, cur non obediverit Achazus, nec facere voluerit, quod a Deo ei mandatum erat. arbitramur igitur, eum, quod homo esset, vanitate et amentia obstrictus, ac pseudopropheta et fatidicis et istius generis aliis impostoribus inhiare, divina mandata contemnere non cunctatum esse. unde Isaias, in

μίσας ἀπεστάλθαι με πρὸς σὲ ὡς ἄξιον ὄντα· πόρρω γὰρ εἶ σὺ τοῦ τοιοῦτος εἶναι, ὥστε οὐ σοῦ γε ἕνεκα ἀλλὰ τοῦ οἴκου Ἰούδα καὶ πάντων ἀπέσταλμαι τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. διὰ τοῦτο οὖν δώσει κύριος αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον. ἰδοὺ ἡ παρθέ-
 Β νος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ 5
 ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. εἰ μὲν, ὡς σὺ φῆς, νεάνιν ὁ προ-
 φῆτης προύλεγεν ἐν γαστρὶ ἔξειν ὠμιληκυῖαν ἀνδρὶ, μάταιον
 ἦν ἀτεχνῶς καὶ λίαν ἀλόγιστον τὸ σημεῖον τοῦτο καλεῖν.
 ἄνευ δὲ τούτου καὶ τὸ νεάνις ἀντὶ τοῦ παρθένου εὐρήσεις
 ἐφιστάς ἐν τῷ δευτερονομίῳ. φησὶ γὰρ ὡς ἐάν τις βιάσῃται 10
 ἐν τῷ πεδίῳ νεάνιδα, παρθένον δηλαδὴ· ἀλλαχοῦ δὲ ἐάν
 τις εὐρη τὴν παῖδα τὴν μεμνηστευμένην καὶ βιασάμενος κοι-
 μηθῆ μετ' αὐτῆς, ἀποκτενεῖτε τὸν ἄνθρωπον μόνον, καὶ τῆ
 νεάνιδι οὐ ποιήσετε οὐδέν. καὶ ὁ Ἐσδρας δὲ νεάνιδα καλεῖ
 τὴν τῷ βασιλεῖ καὶ προφήτῃ Δαβὶδ γεγηρακότε συγκοιμωμέ- 15
 νην παρθένον, ἣ περιθάλψεως αὐτῷ χάριν ὑπὸ γήρεος κα-
 τεψυγμένῳ συνεκοιμᾶτο καὶ οὐδὲν ἕτερόν τι. φησὶ γὰρ ὅτι
 καὶ οὐκ ἔγνω ταύτην ὁ βασιλεύς. ἐπεὶ δ', ὥσπερ εἶπομεν,
 καὶ τὸ συλλαβεῖν γυναῖκα συγκοιμωμένην ἀνδρὶ καινὸν οὐ-
 δὲν ἦν, οὐδὲ σημεῖον εἰκότως τοῦτ' ἂν ἐκάλεσεν ὁ προ- 20
 φῆτης, λείπεται τοῦτο νομίζειν αὐτὸν εἰρηκέναι σημεῖον
 δεδῶσθαι παρὰ Θεοῦ, τὸ παρθένον ἄνευ ἀνδρὸς τεκεῖν· ὁ

11. δηλαδὴ om M
 ψεως P

15. καὶ προφήτη om P

16. ἦπερ θάλ-

solentiam istam et impudentiam ei exprobrans, "idcirco," inquit, "dominus ipse dabit vobis signum," qui videlicet misit me ad te profanum et impium et insultantem imperiis divinis. noli enim existimare, me ad te missum esse, quia dignus sis: multum abest. itaque non propter te, sed propter domum Iuda, et universos filios Israel missus sum. "idcirco igitur dominus ipse dabit vobis signum. ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabunt nomen eius Emmanuelem." quod si, ut tu dicis, propheta adolescentulam, marem passam, concepturam esse praediceret, prorsus ineptum foret et ab omni ratione alienum, istud signum appellare. praeterea adolescentulam pro virgine positam invenies, si attenderis, in Deuteronomio, ubi haec leguntur: "si quis in agro violaverit adolescentulam" i. e. virginem; et alibi, "si quis invenerit filiam sponsam eique vi facta concubuerit, occiditis solum hominem, in adolescentulam nihil statuetis." atque Esdras virginem illam cum Davide rege et propheta iam senio confecto cubantem, non ob aliud, nisi ut annis iam frigentem foveret, adolescentulam vocat. dicit enim a rege eam non initam esse. quoniam igitur, ut diximus, feminam a viro compressam concipere nihil novum erat, parumque convenienter hoc propheta signum nominaturus fuisset, relinquatur, ut putemus,

δὴ καὶ πέρας ἔσχε, κἄν ὑμεῖς τᾶληθῆς σαθροῦς τισὶ λόγοις
καὶ ἀσυστάτοις, οἰκειότερον δὲ εἰπεῖν ἀνοήτοις, περιτρέ-
πειν ἐπιχειρεῖτε. ἄξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παρατρέχειν ὡς
εἰ μὴ ἐν τῇ παρθένῳ Μαρίας τὸ σημεῖον εἴληψε πέρας, πῶς
5 ἔξ αὐτῆς ὁ γεγεννημένος οὐκ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ
θελήματος ἀνδρὸς ἀλλ' ἐκ πνεύματος ἁγίου κατὰ τὸ προφη-
τικὸν λόγιον Ἐμμανουὴλ ὠνομάσθη, ἡγουν μεθ' ἡμῶν ὁ θεός;
ἢ δηλονότι ὁ θεὸς ἔσται μεθ' ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, ἡγουν
ὁμοιος ἡμῖν ἄνθρωπος ἔσται καὶ θεὸς ὁ αὐτὸς ὑπάρχων.
10 ὡσαύτως δὲ καὶ διὰ τοῦ καλέσουσι τὴν πληθὺν πᾶσαν εἴρηκε
τῶν ἀνθρώπων, ὃ καὶ ἐγεγόνει. τούτοις δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ
Βαρούχ τοῦ Ἱερεμίου παντάπασι συμφωνεῖ. οὗτος γάρ φη-
σιν ὁ θεὸς ἡμῶν οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· ἔξευρε
πᾶσιν ὁδὸν ἐπιστήμης, ὡσανεὶ ἔλεγεν οἶδε πᾶσαν ἐπιστήμην
15 ὡς αὐτοσοφία ὦν, καὶ πάντας τοὺς λόγους αὐτῶν ὡς δημιουργ-
γὸς αὐτῶν ὦν, 'καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ'
ἦτοι τῷ δούλῳ αὐτοῦ, 'καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐ-
τοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις
συνανεστράφη.'

20 Ἐξῆς ἐρωτᾷ "μηθὲν ὅτι πῶς αὐτὸν τὸν Μεσ-
ἀνθρώπων ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη ζήσαντος, πῶς αὐτὸν τὸν Μεσ-

15. δημ. ὦν αὐτός P 20. ἐρώτησις P πω] ἀπό P

eum hoc signum a deo datum iri dicere, ut virgo, virum minime
passa, filium ederet: quod sane eventum habuit, quantumvis vos ve-
ritatem marcidis maleque cohaerentibus, aut, ut dicam rectius, sto-
lidis argumentis evertere conamini. nec illud fas est nos praeterire,
nisi in virgine Maria hoc signum eventum habuisset, quomodo ex ea
natus, non ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex spiritu
sancto secundum prophetae oraculum vocatus sit Emmanuel i. e. no-
biscum deus: quo nimirum significavit, deum nobiscum fore qui su-
mus homines, sive similem nobis hominem fore et tamen eundem
deum. quod et factum est. idem verbo "vocabunt" generis humani
universitatem significavit: quod et ipsum eventu comprobatum est.
cum his etiam Hieremiae quae sunt apud Baruchum penitus consen-
tunt. is enim, "deus noster, inquit, non habebitur diversus ab eo.
invenit omnibus viam scientiae," quasi diceret, novit omnem scien-
tiam, ut qui est ipsa sapientia, et omnes sermones eorum, ut eorum
conditor, "atque dedit eam Iacobo puero suo" i. e. servo suo, "et
Israel a se dilecto; postea autem in terra visus et cum hominibus
conversatus est."

Xenus interrogavit: "quum post homines natos, imperator, nullus
unquam ultra annos mille vixerit, quo pacto ipsum Messiam iam annis
plus mille et quadringentis praeteritis adhuc vivere opinamini? fieri non

σίαν τετρακοσίων ἔγγυς ἤδη καὶ χιλίων παρωχηκότων ἐνιαυ-
 τῶν ἔτι ζῆν ὑπειλίφατε; ἀδύνατον γάρ. εἰ δ' ἀποθανεῖν
 φαίητε, ψεῦδος αὐθις περιφανές αὐτὸν εἶναι τὸν Μεσσίαν·
 οὐδὲ γὰρ Ἡλίας ἦλθεν, ὡς φασιν, αὐτὸν γεννηθέντα χρῖσαι." ὁ
 βασιλεὺς ἀποκριθεὶς "πλανᾷσθε, Ξένε, μὴ εἰδότες τὰς 5
 γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ· ἤξειν μὲν γὰρ τὸν
 Θεοσίτην Ἡλίαν καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται, οὐκ ἐπὶ τὸ
 χρῖσαι γε μὴν τὸν κύριον· ἀλλ' ἐπέπειρο ἀπόκειται τινα
 γεννηθῆναι μυσαρὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ γένους, ὡς φασί τι-
 νες, τῶν Ἑβραίων, πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ δεξιόμενον τοῦ διαβόλου 10
 τὴν ἀέργειαν, καὶ ποιεῖν δι' αὐτῆς σημεῖα καὶ τέρατα, θεὸν
 ἑαυτὸν καὶ Χριστὸν ὀνομάζοντα, ὥστε μὴ μόνον πολλοὺς τῶν
 τότ' ὄντων πλανηθῆναι Χριστιανῶν, ἀλλὰ τὸ καταλελειμμέ-
 38 νον ὀλίγον μέρος τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων ἤτοι ἔθρους τῆ
 πλάνῃ τοῦ ἀντιχρίστου συναπαχθῆ, ἤξειν φασί τῆνικαῦτα τὸν 15
 τε Ἡλίαν καὶ Ἐνώχ ἀπεσταλμένους ὑπὸ θεοῦ σπλάγγνα οἰ-
 κτιρῶν λαβόντος, διδάξαι τε καὶ ἐπιστρέψαι τοὺς τε ἄλλους
 καὶ δὴ τὸ ταλαίπωρον τῶν Ἑβραίων ἔθρος εἰς τὴν τοῦ Χρι-
 στοῦ, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν εἰς τὴν τῆς ἀγίας τριάδος πίστιν, ἵνα
 μὴ τὸ σύμπαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου καταποθεῖη. εἰ γὰρ καὶ 20
 διὰ τὸν εἰς τὸν Χριστὸν φόνον ἐχθροὺς ἑαυτοὺς εἰργάσαντο
 τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλ' ἀγαπητοὶ εἰσι διὰ τὴν εἰς
 τοὺς πατέρας αὐτῶν τοῦ θεοῦ ἀγάπην. οὓς μὲν οὖν οἶδεν ἡ

2. φασί P

5. ἀπόκρισις P

14. ἤτοι τοῦ ἔθρους P

potest. sin autem mortuum eum esse dicatis, hoc rursus manifestum mendacium erit, eum Messiam esse. neque enim Elias venit, ut aiunt, natum uncturus." respondens imperator "erratis, inquit, Xene, ignorantes litteras et potentiam dei. venturus enim esse Elias Thesbites et dicitur et creditur, non tamen dominum uncturus; sed quia futuram est, ut nascatur homo execrabilis ex gente, ut quidam volunt, Hebraeorum, qui omnem potestatem diaboli habebit et per eam signa et portenta efficiet, deum se et Christum nominans, ut non solum multi Christianorum tunc viventium erraturi sint, sed etiam quae restabunt exiguae reliquiae Iudaeorum antichristi illius erroribus abripiendae sint, venturos illo tempore aiunt Eliam et Enoch, a deo misericordia commoto missos, ut doceant et quum alios tum miseram Hebraeorum nationem ad Christum convertant, aut quod idem est, ad sanctae trinitatis fidem, ne tota a diabolo absorbeat. etiamsi enim propter caedem in Christum factam semet dei et evangelii hostes fecerint, tamen cari deo sunt propter caritatem, qua is eorum patres amplexus est. quos igitur providentia divina poenitentiam aversaturos esse novit, eos deseruit: quos autem divinam evan-

Θεία πρόνοια ανεπιστρόφως ἔχοντας πρὸς μετανοίαν, κατέλι-
 πεν· οὗς δὲ ἤδει τὸ θεῖον εὐγνωμότως τὸ τοῦ εὐαγγελίου
 κήρυγμα δεξιμένους, οὐ παρεῖδε. τότε τοῖνυν πληρωθήσεται
 ἡ λέγουσα προφητεία τοῦ Ἡσαίου· ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν
 5 Ἰσραὴλ ὑπὲρ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα τοῦ
 Ἰσραὴλ σωθήσεται· καὶ διὰ ταῦτα γοῦν Ἠλίας ὑπὸ θεοῦ
 πεμφθήσεται τότε, οὐχὶ δ', ὡς ὑμεῖς, χρίσων τὸν Μεσσίαν·
 τὸ γὰρ τοιαῦτα λογοποιεῖν ἀμαθῶν ἐστίν, ὡς κού γε εἰρηκῶς
 ἔφθην, καὶ τῆς γραφῆς παντάπασιν ἀμνητῶν. ὁ δὲ Χρι-
 10 στός, καθὸ μὲν θεός, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ ἐστί
 καὶ ἐν τῷ παντί καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν (τὸν γὰρ οὐρανὸν καὶ τὴν
 γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει κύριος)· καθὸ δὲ ἄνθρωπος, οὕτε
 χίλια ἔτη ἔζησεν οὔτε ἐνταῦθα ἤγουν ἐν τῇ γῆ ἐστί, ἀλλ'
 15 ἔζησε μὲν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη, σταυρωθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν
 κακίστων πατέρων ὑμῶν τέθνηκε· καὶ τὸ μὲν ἅγιον αὐτοῦ
 σῶμα ἐτέθη ἐν μνημεῖῳ, φθορὰν μὲν δεξάμενον, οὐ διαφθο-
 ρὰν δέ, ἡ δὲ θεία ὑπόστασις, ἀχωρίστως τῷ προσλήμματι
 ἠνωμένη, κατήλθεν εἰς ἄβου σκότη σὺν τῇ θεῷ ψυχῇ, πάν-
 20 μετ' ἐξουσίας θεϊκῆς τὸ σῶμα ὃ προσελάβετο, τὴν μὲν φθο-
 ρὰν ἤδη καὶ τὸν θάνατον ἀποβεβληκός, ἀφθαρσίαν δὲ καὶ
 ἀθανασίαν ἐνδεδυκός. Χριστὸς μὲν οὖν οὕτω τριήμερος ἀνα-
 στάς καὶ τὸν Ἀδὰμ τῶν δεσμῶν ἀνεῖς καὶ τὴν πρὶν δίαιταν

12. πληρώσω P
 χρόνων M

14. τριακόσια M

18. σκότη om M

19.

gelli praedicationem studiosè amplexuros praevidit, eos non negle-
 xit. tunc igitur exitum habebit Isaiæ vaticinium, quod tale est: "si
 numerus filiorum Israelis superaverit arenam maris, reliquiae Israelis
 salvabuntur." hanc ob causam igitur Elias tunc a deo mittetur, non,
 ut vos iactatis, Messiam uncturus. nam tales confingere fabulas, in-
 doctorum hominum est, ut ante dixi, et sacrarum literarum proprus
 expertium. Christus autem, qua deus, in coelo et in terra est et in
 universo et supra universum (coelum enim et terram ego impleo,
 dicit dominus); qua autem homo, neque mille annos vixit, neque hic
 i. e. in terris est, sed vixit ultra annos triginta, deinde, a scelera-
 tissimis maioribus vestris cruci affixus, mortuus est; et sanctum cor-
 pus eius, in monumento repositum, admisit interitum, non corruptio-
 nem; divina autem hypostasis, insolubili vinculo cum eo, quod as-
 sumperat, coniuncta, cum anima divina ad inferorum tenebras de-
 scendit, omnesque e diuturno carcere recepit, atque corpus, quod as-
 sumperat, virtute divina suscitavit, interitu et morte liberatum, in-
 corruptione et immortalitate indutum. itaque Christus quum hunc in

τὸν παράδεισον αὐτῷ δούς, τοῖς ὑπολειφθεῖσι τῶν μαθητῶν ἔνδεκα συγγενόμενος (ὁ γὰρ Ἰούδας ἀπῆλθεν εἰς ὃν οἱ προφητῆται τόπον εἰρήκισαν, εἰς κόλασιν δηλονότι τὴν ἀτελεύτητον), μεθ' ἡμέρας τεσσαράκοντα τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, πάντων αὐτῷ τῶν μαθητῶν 5 ὁμοῦ τῇ παναγίᾳ μητρὶ συμπαρόντων τε καὶ δρώτων, καὶ νῦν ἐστὶν ἐν οὐρανοῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ συγκαθήμενος καὶ συμπροσκυνούμενος ὑφ' ἀπάσης τῆς οὐρανοῦ ἰεραρχίας."

Παρῶν καὶ Ματθαῖος ὁ ἱερομόναχος καὶ μέγας πρωτοσύγκελλος βασιλικῇ προστάξει ταῦτα ἔφη καὶ ἀπελογίσατο. 10 καὶ ὁ μὲν Ξένος ἐρωτῶν εἶπεν οὕτως ὡς ἤδη τὸν μὲν Μεσσίαν ἐληλυθῆναι φατέ, τὸν Θεοβίτην μὴ ἤκοντα κατὰ τὰς τῶν προφητῶν φήσεις. ὁ Ματθαῖος ἀποκριθεὶς "ἄκουσον, ὁ Ξένε, καὶ σύνεες. δύο τὰς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας οἱ προφητῆται κηρύττουσι, ταύτην τε τὴν ἤδη γεγενημένην καὶ τὴν εἰς 15 ἔπειτα τῇ τελευτῇ τοῦ κόσμου φανησομένην· καὶ τῆς μὲν μιᾶς, τῆς δευτέρας δηλαδὴ, πρόδρομον ἔσεσθαι τὸν Ἡλίαν λέγουσι, τῆς δὲ προτέρας Ἰωάννης ἐγένετο, ὃν ἄγγελον μὲν ὁ προφήτης ἀνόμασε Μαλαχίας οὐ μόνον ὡς τὴν προτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ἐγγὺς οὖσαν μνηνόντα, ἀλλὰ καὶ ὡς βίον ἀσπασόμενον 20 μικροῦ τοῦ τῶν ἀγγέλων ἐξ ἐφαμιλλου χωροῦντα. Ἡλίαν Β δὲ καὶ τοῦτον ὁ Χριστὸς ἐκάλει, οὐκ ἐπειδὴ Ἡλίας ἦν, ἀλλ'

3. εἰρήκισιν P τὴν om P 10. ἀπελογήσατο M 11. ἐρωτῶν τὸν Ματθαῖον εἶπεν P 13. ἀπόκρισις τοῦ Ματθαίου P

modum die tertio resurrexisset, et Adamum, vinculis solutum, in vitam pristinam paradisi restituisset, et cum reliquis discipulis undecim saepe versatus esset (Iudas enim abierat in locum, quem prophetae dixerant, in supplicium videlicet sempiternum), post dies a resurrectione quadraginta, omnibus discipulis et sanctissima ipsius matre praesentibus spectantibusque, in coela susceptus est, ibique nunc assidet deo patri, cum eodem ab universo sancto coelestium choro adoratus.

Qui huic disputationi intererat Matthaeus hieromonachus et magnus protosyncellus, iussu imperatoris haec dixit responditque. interrogans Xenus, "vos", inquit, "Messiam iam venisse dicitatis, Theobiten non venisse secundum voces prophetarum?" respondit Matthaeus "audi, Xene, et adverte. duplicem adventum Christi prophetae praenuntiant, eum, qui iam praeteriit, et qui in fine rerum futurus est; et unius quidem, secundi nempe, praecursorem Eliam fore canunt, sicut alterius praecursor Iohannes fuit, quem Malachias propheta angelum nominavit: non solum, quia priorem domini adventum iam vicinum indicavit, sed etiam, quia vitae institutum sectatus est, quod cum

ὅτι τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ πληρῶν ἐτύγγανε δικονομίαν· ὡσπερ
 γὰρ ἐκεῖνος πρόδρομος ἔσται τῆς δευτέρας παρουσίας, οὕτω
 καὶ οὗτος τῆς προτέρας ἐγένετο. οὐ παρὰ τοῦτο δὲ μόνον,
 ἀλλ' ὅτι καὶ βίον μετῆει κατάκρας τῷ ἐκείνου συμβαίνοντα.
 5 ἀλλ' οἱ μὲν προφητῆται καὶ ἀμφοτέρων μέμνηνται τούτων καὶ
 τοὺς προωδευκότας ἑκατέρας κηρύττουσιν· ὑμεῖς δὲ τὴν μὲν
 προτέραν σιγῇ κακούργως παρέργεσθε, εἶγε καὶ τῷ νῶ τῆς
 γραφῆς ἀτεχνῶς ἐπιβάλλετε, τῆς δὲ δευτέρας μέμνησθε μό-
 νης, ἧς ὁ Θεοσβίτης προδραμεῖται πάντως Ἡλίας. ἀλλὰ γὰρ
 10 καὶ τῶν χρησμῶν αὐτῶν ἀκουσώμεθα. ὁ Θεοπέσιος Μαλα-
 χίας τὴν τοῦ σωτήρος βουληθεῖς παρουσίαν διδάξει, καὶ ὡς
 ἦξει τῆς δικαίας ἀνταποδόσεως ὁ καιρὸς, πρῶτος μὲν τὴν
 προτέραν ἐπιφάνειάν του προθεσπίζει καὶ δείκνυσι τὸν μετὰ
 Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν ἐκείνης προηγούμενον, ἰδοὺ γὰρ ἐγὼ
 15 λέγων ἔξαποστελῶ τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
 κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου καὶ ἐπιβλέψεται
 ὁδὸν πρὸ προσώπου σου· καὶ ἑξαίφνης ἦξει εἰς τὸν ναὸν
 αὐτοῦ κύριος· πάντων γὰρ ἀγνοούντων ὁ σωτήριος τόκος ἐγέν-
 20 ἔνετο· ναὸν γὰρ τὴν ἀνθρωπείαν ἀνόμασε φύσιν, ἣν ὁ θεὸς
 λόγος ἀνέλαβε. πρὸς δὲ τῇ προτέρᾳ καὶ τὴν δευτέραν ἔλευ-
 σιν ὑπογράφει· ἰδοὺ ἔρχεται κύριος παντοκράτωρ, καὶ τίς
 ἔσθ' ὅστις ἠμέραν εἰσόδου αὐτοῦ, ἣ τίς ὑποστήσεται ἐν τῇ

7. παρέχεσθε M
σου om P

15. λέγει ἀποστελῶ P
16. ἐπιβλέψωσιν P

δς — ἔμπροσθέν

angelica vita propemodum certaret. atque hunc quoque Christus Eliam
 appellavit, non quod Elias esset, sed quod eodem ministerio funge-
 batur, quo ille fungetur. sicut enim alter adventum secundum ante-
 cedet, sic alter priorem antecessit. nec ob unam istam causam ita
 eum appellavit, sed etiam, quia vitam colebat illius vitae prorsus si-
 milem. prophetae igitur utrumque adventum memorant et utriusque
 praedicant praecursorem; at vos priorem quidem adventum nequiter
 silentio praeteritis, siquidem sensum scripturae haud dubie assequi-
 mini; ac solum posteriorem commemoratis, cui omnino praecursurus
 est Thesbites Elias. at enim audiamus ipsa oracula. divinus Malachias
 de salvatore affuturo nos docere volens, et quale futurum sit tempus
 iustae compensationis, primum quidem priorem alicuius adventum vati-
 ciniatur significatque, qui praecursori Iohanni baptistae successurus
 sit: "ecce enim", inquit, "angelum meum ante faciem tuam mittam,
 qui viam tibi sternet spectabitque eam ante faciem tuam; et statim
 veniet ad templum suum dominus." omnibus enim nesciis partus sa-
 lutaris factus est. nimirum templum naturam humanam appellavit,
 quam deus verbum suscepit. cum priore autem adventu etiam secun-
 dum describit. "ecce venit dominus omnipotens: quis sustinebit diem

ὀπτασία αὐτοῦ; ἀδυσώπητος καθιέται κριτῆς ὁ ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. εἶτα διδάσκει τὰ κατὰ τὴν προτέραν ἀδτις παρουσίαν ὑπ' αὐτοῦ δρώμενα. διότι αὐτὸς πορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου καὶ ὡς πόα πλυνόντων, καὶ καθιέται χωνεύων καὶ καθαρῶν τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυ-5 σίον. σημαίνει δὲ διὰ τούτων ὁ προφήτης τὴν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος κάθαρσιν, ἣν Θεανδρικῶς ὁ λόγος πολιτευσάμενος ἡμῖν ἐχαρίσατο. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ μυστικῶς τοὺς προσιόντας ἀναχωνεύει καὶ νεουργεῖ, τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος χρώμενος, οἷα δημιουργὸς ὁ δεσπότης. καθάπερ τινὶ πόα τῷ ὕδατι τοῦ βα-10 πτίσματος τὸν τῆς ἁμαρτίας ῥύπον ἀποσμήχει, καὶ τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ταύτης λοῦ τὰς ἡμετέρας ἐλευθεροῖ ψυχάς. μεθ' ἣν τοῖς μὴ φυλάξασι εἰς τέλος τὴν ψυχὴν ἀκηλίθωτον φοβερός ὄφθῆσεται καὶ ἀπαραίτητος κολαστής, τὸ δευτερον αὐτῆς ἐπανιών. καὶ μετὰ τινὰ τῆς δευτέρας κάλις ἐπιδημίας 15 ὑπομιμνήσκει. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμῖν Ἡλίαν τὸν Θεσβίτην. καὶ σημαίων τὸν καιρὸν ἐπήγαγε πρὶν ἔλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ, τὴν τῆς δευτέρας λέγων ἐπιφανείας. διδάσκει δὲ ἅπερ ὁ μέγας Ἡλίας ποιήσει παραγενόμενος. ὅς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱόν. 20 ἐπειδὴ γὰρ πατέρες τῶν ἀποστόλων οἱ Ἰουδαῖοι, τοῦτο ἔοικε λέγειν, ὅτι ἀποκαταστήσει τοῖς δόγμασι τῶν υἱῶν αὐτῶν ἦτοι τῶν ἀποστόλων τὰς τῶν πατέρων καρδίας, τοῦτέστι τοῦ γέ-

4. ἐν χωνευτηρίῳ P πλατυνόντων P 12. υἱοῦ M

ingressus eius, aut quis prodibit in eius conspectum! inexorabilis iudex sedebit referetque cuique secundum eius opera." deinde in priori rursus adventu ab eo facta docet: "quare ipse veniet ut ignis fornacis et sicut herba fullonum, ac sedebit confians et purgans argentum et aurum." quibus verbis propheta purgationem per spiritum sanctum futuram significat, quam verbum utraque natura nobiscum versatum nobis impertivit. huius enim opera accedentes ad se mystice confiat ac renovat dominus, igne spiritus, tanquam artifex quispiam, usus, aqua baptismatis tanquam herba quadam sordes peccatorum abstergens, atque igne spiritus eorum quasi aerugine animas nostras liberans. post quam purgationem qui ad finem usque animam non servaverint a labe, iis terribilis et implacabilis vindex erit in secundo adventu: de quo mox idem propheta ita praedicat: "ecce, mittam ego vobis Eliam Theshbiten," et, tempus significans, addit "antequam veniat dies domini magnus et praeclarus" alterius nimirum adventus. docet idem quae facturus sit magnus Elias, quum advenerit: "qui convertet animum patris ad filium." quoniam enim patres apostolorum Iudaei erant, hoc videtur dicere, conversurum eum esse per filiorum

νους τῶν Ἰουδαίων τὴν διάνοιαν· ἀποκαταστήσει δὲ τοὺς
 εὐεθρομένους τῆρκαυτα πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν εὐγνώ-
 μονας εἰς πατρῶν ὡς περὶ τὴν εὐσέβειαν κληρὸν, πάλαι δι'
 ἀπιστίας ἐκπεπτωκότας αὐτοῦ. καὶ καρδίαν ἀνθρώπου πρὸς
 5 τὸν πλησίον αὐτοῦ· καὶ τοὺς ἀδελφούς γὰρ ἀδελφικὰ παρα-
 σκευάσει φρονεῖν. καὶ δεικνύς τὸν σκοπὸν δι' ὃν Ἠλίας πρό-
 τερος παραγίνεται, ἐπήγαγε ἄλλων πατάξω τὴν γῆν ἀφ- 39
 δην, ἵνα μὴ εὐρὼν ὑμᾶς ἅπαντας ἐν ἀπιστίᾳ εἰς τὴν ἀτε-
 λεύτητον κόλασιν παραπέμψω. ἐνταῦθα περιφανέστερον τὴν
 10 δευτέραν καὶ φοβερὰν τοῦ κυρίου παρουσίαν ἐνέφησε· τῇ
 γὰρ προτέρᾳ οὐκ ἦλθε τὴν γῆν πατάξαι ἀλλὰ σῶσαι. ἀρ' οὐ
 φανερώς καὶ ἠκριβωμένως καὶ ἀμφοτέρας τὰς τοῦ σωτήρος
 ἐδήλωσε παρουσίας; ἡ μὲν γὰρ ἤδη γεγένηται, θυμασίους
 ἡμῶν ὄμβρους ἐπιβλύσασα χαρισμάτων· ἡ δὲ πρὸς τῷ τέλει
 15 τοῦ παρόντος αἰῶνος γενήσεται, εὐθύνας τῶν ἐκάστη βεβιω-
 μένων εἰσπράττουσα. εἰ οὖν τὴν ἐπὶ τὸ σῶσαι μόνον γεγε-
 νημένην παρὰ φαῦλον ἠγείσατε, τὴν δὲ ἐπ' εὐθύνην ἄγουσαν
 τοῦ Μεσσιῶντος παρουσίαν ἐπιζητεῖτε, σκοπεῖτε μὴ πρὸ ἐκείνης
 λάθητε λύκω προϊόντες ἀπὸ ποιμένος καὶ τῷ τοῦ ἀντιχρί-
 20 στοῦ στόματι περιπέσητε καὶ σὺν ἐκείνῳ τῷ πύρι τῷ αἰωνίῳ
 παραπεμπόμενοι ἀνόνητα μετακλαύσησθε. ἢ οὐ καὶ τοῦτον
 μετὰ τὴν τοῦ χρόνου περίοδον καὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐξαρί-

3. ὡσπερ τὴν? πάλιν P 5. ἀδελφὰ P 6. πρότερον P
 11. τὴν γῆν om P 13. θυμασίους ἡμᾶς ὄμβροις M 14. τὸ
 τέλος P 16. εἰ] ὁμεις P

ipsorum h. e. apostolorum doctrinam animos patrum i. e. mentem
 generis Iudaici. convertet autem quos tunc invenerit ad fidem Christi,
 quasi ad paternam pietatis sortem, unde pridem propter infidelitatem
 exciderunt. "et cor hominis ad hominem convertet" fratres enim ut
 sensus fraternos induant faciet. deinde rationem explicans, ob quam
 Elias prius venturus sit, addit "ne adveniens terram penitus percus-
 tiam" i. e. ne vos omnes infideles repertos ad supplicium sempiter-
 num detrudam. atque his quidem verbis secundum et horribilem do-
 mini adventum clarius significavit. prius enim terram non percussam,
 sed salvatam venit. nonne igitur manifesto et accurate duplicem sal-
 vatoris adventum significavit? unus iam evenit, quo admirandis gra-
 tiarum imbribus irrigati sumus; alter sub finem huius mundi eveniet,
 quo totius vitae ab unoquoque peractae ratio repetetur. quodsi ad-
 ventum eum, qui tantum ob salutem hominum susceptus est, nihili
 aestimatis, illius autem, quo ratio danda erit, tenemini desiderio, ca-
 vete, ne ante eundem imprudenter lupum pro pastore inveniatis neve
 in fauces antichristi incidatis. et cum ipso in ignem aeternum con-

Θμησιν ὁ προφήτης ἐπιδημήσειν εἶρηκε Δανιήλ, Θηρίον τροπικῶς ὀνομάσας παρὰ τὸ τῆς γνώμης ἀτίθασον, πάσης γέμον ἀπονοίας καὶ δυσσεβείας, καὶ τῷ τοῦ πυρὸς ποταμῷ τῷ ὑπ' ὄψιν ἔβοντι τοῦ κριτοῦ πρὸ τῶν ἄλλων δοθῆσεται; ὡσπερ γὰρ ὁ διάβολος παρὰ πάντα τὸν νῦν αἰῶνα τῆς ἡμετέρας 5 γνώμης ἀφείδη βάσανος καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς αὐτεξουσίου γυμνάσιον, εἰ προαιρετικῶς ἔχομεν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς (τοὺς γὰρ ἀρίστους ἢ πάλῃ δείκνυσιν), οὕτω καὶ ὁ ἀντίκριστος· ὃς καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἐνώχ καὶ Ἡλίου ἐλεγχον μὴ φέρον ἀνελεῖ αὐτοὺς ὡς τύραννος, τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον 10 προξενήσων αὐτοῖς· καὶ γὰρ οὐπω πείραν θανάτου ἔγνωσαν.

Λοιπὸν ἐνεκεν τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος αἵγλης καὶ τοῖς σοφοῖς ῥήμασι τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ἱερομονάχου Ματθαίου φωτισθεῖς ὁ Ἑβραῖος τὴν ἁγίαν τριάδα φανερῶς 15 ὁμολόγησε καὶ πάντα τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δόγματα, καὶ τῷ θεῷ βαπτίσματι ἀναγεννηθεῖς ἀντὶ Ξένου Ἐμμανουὴλ ἐπωνομάσθη.

13. Λοιπὸν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. τῇ κ' τοῦ Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διέβη ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰω- 20 ἄννης μετὰ τοῦ πατριάρχου κύρ Ἰωσήφ καὶ τοῦ δεσπότηου κύρ Δημητρίου καὶ πολλῶν ἀρχόντων τῆς συγκλήτου καὶ τῆς ἐκ-

2. ἀντίθετον P 3. ἀπομονοίας M 4. παρὰ τῶν ἀγγέλων P
19. 13] δέκατον τέταρτον P et sic porro.

iecti nequidquam fundatis lacrimas. annon hunc post exactam temporis periodum et absolutum numerum dierum Daniel propheta venturum dixit, translate bestiam appellans propter animi impotentiam effrenatamque impietatem, eumque fluvio igneo, in conspectu iudicis labenti, prae ceteris iniectum iri affirmavit? sicut enim diabolus toto huius saeculi spatio ad examen mentis et ad liberae voluntatis exercitium nobis relictus est, ut cognoscatur, num pulcri et honesti simus studiosi (strenuos enim lucta prodit), ita antichristus quoque: qui Enochi et Eliae non ferens refutationem, quasi tyrannus quidam eos occidet iisque conciliabit coronam martyrii. nondum enim illi mortem obierunt.

Deinde sanctissimi spiritus lumine et sapienti imperatoris ac Matthaei hieromonachi disputatione edoctus Hebraeus, sanctam trinitatem omniaque orthodoxae fidei capita palam confessus est, et divino baptisate regeneratus pro Xeno nominatus est Emmanuel.

13. Sed redeamus iam ad propositum. die vicesimo septimo eiusdem anni imperator Iohannes cum Iosepho patriarcha et Demetrio despota multisque tam senatoril ordinis, quam ecclesiae viris

κλησίας καὶ πάντων σχεδὸν τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων
 διὰ τὴν μελετηθεῖσαν καὶ μὴ ὠφεληθεῖσαν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν
 μὴ ὠφελήσασαν σύνοδον τὴν ἐν Φλωρεντία συναθροισθεῖσαν,
 ἔνθα καὶ οὐ συνεπέρασσε τοῖς πᾶσι. οὐ λέγω τοῦτο κατὰ τῶν
 5 τῆς ἐκκλησίας δογμάτων· ταῦτα γὰρ παρ' ἄλλοις ἐδόθησαν
 κρίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ ἀρκεῖ ἡ πατρικὴ μου διαδοχὴ τῆς πί-
 στεως, διότι οὐ παρὰ τινος τῶν ἐκείνων μερῶν τῶν εἰς ἐναν-
 τίας ἤκουσα λέγειν τὰ ἡμέτερα κακὰ εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον
 καλὰ καὶ ἀρχαῖα, καὶ τὰ ἐκείνων πάλιν οὐ κακὰ ἀλλὰ καλὰ.
 10 καὶ ὡς εἰπεῖν ἐν παραδείγματι, ὅτι τὴν μέσην ὁδὸν τῆς πό-
 λεως τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον διερχόμεθα πολλοὺς χρό-
 νους μετὰ τινων, δι' ἧς καταπῶμεν εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν·
 εἶτα μετὰ τινος καιροῦς εὐρέθη παρὰ τινων καὶ ἄλλη ὁδὸς
 καταπῶσα, ὡς λέγουσι, καὶ αὕτη ἐκεῖ, καὶ παροτρύνουσί με
 15 λέγοντες “ἔλθε καὶ σὺ διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἣν εὐρομεν·
 καὶ γὰρ εἰ καὶ ἔστιν αὕτη δι' ἧς ἀπέρχη καλὴ καὶ ἀρχαία, B
 καὶ ἡμῖν ἀρχῆθεν γνωστὴ καὶ σὺν ὑμῖν διερχομένη, ἀλλὰ καὶ
 αὕτη, ἣν εὐρομεν νῦν, καλὴ ἔστιν.” ἐγὼ δὲ ἀκούων παρὰ
 μὲν τῶν ὅτι καλὴ ἔστι, παρὰ δὲ τῶν ὅτι οὐ καλὴ, κατ' ἀστυ-
 20 φωνία οὖσα ἐν τῷ μέσῳ, διὰ τί μὴ εἶπω μετ' εἰρήνης
 “ἀπέρχεσθε καλῶς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν ὅθεν βούλεσθε· ἐγὼ
 πάλιν διέλθω διὰ τῆς ὁδοῦ ἣν καὶ μεθ' ὑμῶν πολλῶ χρόνῳ

20. τῷ om P

εἶπον M

22. πολὺν χρόνον P

primoribus et universis propemodum metropolitibus et episcopis, pro-
 pter eam, quam meditabatur, sed cui non profuit, vel, ut aptius di-
 cam, quae ipsa nihil profuit, Florentiae coactam synodum discessit.
 in ea igitur cum reliquis omnibus nihil profecit imperator: quod non
 de dogmatis ecclesiae dico: ea enim aliis data sunt iudicanda, ac
 mihi sufficit quasi hereditate a maioribus accepta fides, quoniam a
 nemine contrariae partis assecla audivi, dogmata nostra prava esse,
 imo potius pulcra et antiqua, quamquam nec sua dogmata prava, sed
 et ipsa pulcra esse contendunt. quam rem ita licebit exemplo illu-
 strare. si via illa per mediam urbem ferente plana et ampla per
 longum temporis spatium cum aliis quibusdam profecti essemus ad
 sanctae Sophiae templum, deinde, post aliquod tempus inventa a
 nonnullis alia via, et ipsa, ut illi quidem dicerent, eodem ferente,
 cohortarentur me his verbis: “utare tu quoque hac, quam inveni-
 mus, via; etiamsi enim ista, qua tu uteris, pulcra et antiqua est ac
 nobis pridem nota et vobiscum usitata, tamen etiam haec pulcra est,
 quam nunc invenimus.” ego autem ab aliis audirem, pulcram eam
 esse, ab aliis, non pulcram, essetque inter utrosque dissen-
 sio et discordia: quidni ego quiete ita responderem “ite vos, qua
 placet, ad templum sanctae Sophiae; ego posthac quoque usurpabo

διερχόμενῃ, καὶ καλὴν αὐτὴν καὶ παρ' ὑμῶν καὶ τῶν προγόνων μαρτυρουμένην καὶ διερχομένην;" οὐ διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν εἶπον τὸ ὡς μὴ ὠφελήσασαν, ἀλλ' ἔνεκεν τῆς ἀσμφωνίας. εἶθε ἔνωσις εἴη τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὑστερήσαι με ὁ θεὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου. ἀλλὰ διὰ τί; ὅτι καὶ αὕτη ἡ 5 τῆς συνόδου ἰπόθεσις ἦν αἰτία πρώτη καὶ μεγάλη ἵνα γένηται ἡ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἁσεβῶν ἐφοδος, καὶ ἀπὸ ταύτης πάλιν ἡ πολιορκία καὶ αἰχμαλωσία καὶ τοιαύτη καὶ τοσαύτη συμφορὰ ἡμῶν. καὶ ἀκούσατε λόγους ἀληθεῖς τὴν αὐτοαλήθειαν προβυλομένου μου μαρτυρίαν. 10

Εἶπεν ὁ ἀοίδιμος βασιλεὺς κύρ Μανουὴλ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν βασιλέα κύρ Ἰωάννην, μένος πρὸς μόνον, κάμου μόνου ἰσταμένου ἔμπροσθεν αὐτῶν· καὶ ἐκπεσόντος λόγου περὶ τῆς συνόδου ἔφη "υἱέ μου, βεβαίως καὶ ἀληθῶς ἐπιστάμεθα ἐκ μέσου τῆς καρδίας αὐτῶν δὴ τῶν ἁσεβῶν, ὅτι λίαν 15 διαστάζουσι φοβούμενοι μὴ πως συμφωνήσωμεν καὶ ἐνωθῶμεν τοῖς δυτικῶς Χριστιανοῖς· δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς ὅτι εἰ τοῦτο γένηται, γενήσεται τι κακὸν μέγα κατ' αὐτῶν παρὰ τῶν εἰρημένων δυτικῶν δι' ἡμᾶς. λοιπὸν τὸ περὶ τῆς συνόδου μελέτα μὲν αὐτὸ καὶ ζῆτει, καὶ μάλιστα ὅταν χρεῖαν ἔχεις φοβῆσαι 20 τοὺς ἁσεβεῖς, τὸ δὲ ποιῆσαι αὐτὴν μηκέτι ἐπιχειρισθῆς αὐτό, διότι ὡς βλέπω τοὺς ἡμετέρους, οὐκ εἰσιν ἀρμόδιοι πρὸς τὸ εὐρεῖν μέθοδον καὶ τρόπον ἐνώσεως συμφωνίας τε καὶ εἰρήνης

3.ὡς om P

10. τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν M

viam eam, quam vobiscum diu usurpavi, et pulcram illam et a nobismet ac maioribus probatam usurpatamque." non hac de causa igitur synodum nihil profuisse dixi, sed propter discordiam. utinam fieret conciliatio ecclesiarum! sic ego non recusarem, privari me a deo oculis. nimirum ipsa illius synodi quaestio causa prima et gravissima erat expeditionis ab impiis contra Cpolim susceptae atque deinde consecutae obsessionis et expugnationis et tantae huius cladis nostrae: agite audite: audituros vos esse narrationes veras, testor eum, qui est ipsa veritas.

Gloriosus imperator Manuel Iohannem filium imperatorem solum, me unico adstante, quum forte de synodo mentio incidisset, sic est affatus. "filii mi, inquit, vere ac certo scimus exploratis impiorum intimis sensibus, vehementer eos angi ac formidare, ne quando conciliemur et coniungamur cum Christianis occidentalibus. hoc enim si fiat, ab iis, quos dixi, occidentalibus magno sese damno propter nos mactatum iri putant. ceterum cogita de synodo et rem curae habe, praesertim, quum impli tibi timendi sunt; cogere autem eam ne iam aggrediare, quoniam nostrates, ut mihi quidem videtur, ad

καὶ ἀγάπης καὶ ὁμοιοῦς, εἰ μὴ φροντίζουσι πρὸς τὸ ἐπιστρέφειν αὐτούς, λέγω τοὺς δυνατοὺς, ὡς ἤμεν ἀρχήθεν. τοῦτο δὲ ἀδύνατον ὄντως· σχεδὸν γὰρ φοβοῦμαι μὴ καὶ χειρὸν σχίσμα γένηται· καὶ ἰδοὺ ἀπεκαλύφθημεν τοῖς ἀσεβέσι. τοῦ
 5 δὲ βασιλέως ἔδοξε μὴ δεξαμένου τὸν λόγον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, μηδὲν εἰπὼν ἀναστὰς ἀπῆλθε. καὶ μικρὸν σύννους γεγονὼς ὁ μακαρίτης καὶ αἰοίδιμος πατὴρ αὐτοῦ, ἐμβλέψας πρὸς μὲ εἶπε “δοκεῖ τῷ βασιλεῖ τῷ νῦν μου εἶναι αὐτὸν ἀρμόδιον βασιλεία, πλην οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ· βλέπει γὰρ καὶ
 10 φρονεῖ μεγάλα, καὶ τοιαῦτα οἶα οἱ καιροὶ ἔχρηζον ἐπὶ τῆς εὐημερίας τῶν προγόνων ἡμῶν. πλην τῇ σήμερον ὡς παρακολουθοῦσιν ἡμᾶς τὰ πράγματα, οὐ βασιλεία θέλει ἡμῶν ἢ ἀρχὴ ἀλλ’ οἰκονόμον· φοβοῦμαι γὰρ μὴ ποτε ἐκ τῶν ποιημάτων καὶ ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ γένηται χαλασμός τοῦ οἴκου
 15 τούτου· προεῖδον γὰρ καὶ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἔδόξασε κατορθῶσαι μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ, καὶ εἶδον καὶ τὰ τέλη τῶν δογμάτων, ἐν τίνι κινδύνῳ ἡμᾶς ἤγαγον.

Ἐτερον βεβαιῶν τὴν ποτε βουλὴν τοῦ αἰοίδιμου πατρὸς αὐτοῦ. ὡς ἔκρινεν ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν σύνοδον, ἐστάλη πρὸς
 20 τὸν ἀμνηρᾶν πρέσβυς Ἀνδρόνικος ὁ Ἰαγρός δηλωῶσαι τοῦτο πρὸς ἐκεῖνον ὡς τάχα φίλον καὶ ἀδελφόν· κἀκεῖνος ἀπεκρί-

5. ἔδοξε] ὡς ἔδοξε? longius enim abit P: ὁ δὲ βασιλεὺς ἔδοξε μὴ δεξάμενος. 19. εἰς] πρὸς P

inveniendam rationem modumque coniunctionis, consensus, pacis, caritatis et concordiae nequaquam apti sunt, sed eos, occidentales dico, tales facere animum inducunt, quales fuimus antiquitus. quod profecto fieri non potest; ac timeo paene, ne etiam deterius schisma eveniat: et nos ecce expositi foremus impiis. imperator non probata, ut visum est, patris sententia, tacitus surrexit ac discessit. tum paulum secum reputans beatae memoriae et venerabilis pater eius, meque intuens, videtur sibi, inquit, filius meus praeclarus imperator esse: est haud dubie, sed non huic aetati aptus ille est. spectat sapitque magna, et talia, qualia maiorum nostrorum prospera tempora postulabant. sed, ut hodie res sunt, non imperatore, sed gubernatore regnum nostrum eget. metuo enim, ne quando e facinoribus conatibusque eius huius quasi navis interitus exoriatur. namque praesensi cogitationes eius et quae se cum Mustapha perfecturum sperabat, atque intellexi, in quod periculum nos praecipitarint sanctiones dogmatum.

En tibi aliud, quo confirmatur gloriosi patris eius consilium. postquam ad synodum proficisci decrevit, ad ameram legatus missus est Andronicus Ingrus, qui id illi tanquam amico et fratri videlicet significaret. respondit ameras, non sibi probari, eum abire, tanto-

νατο ὅτι οὐ φαίνεται μοι κάλῶν εἶναι ἵνα ὑπάγῃ καὶ τοσοῦτον μοχθήσῃ καὶ καταναλώσῃ τὸν βίον αὐτοῦ, καὶ μετέπειτα
 40 τί τὸ κέρδος; ἰδοὺ ἐγὼ ὑπὲρ αὐτοῦ, εἰ χρειαν ἔχει χρημάτων δι' ἐξοδὸν καὶ εἰσοδὸν καὶ ἄλλο τι πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ, ετοιμὸς εἰμι θεραπεύσαι αὐτόν. καὶ ἐγένετο πολὺς λόγος καὶ βουλή, 5
 πότερον γένηται τὸ τοῦ ἀμηνῶ θέλημα, ἢ ἀπελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν σύνοδον. ὁμοως ἐγένετο ὅπερ ἤθελεν ὁ βασιλεὺς ἢ μᾶλλον ἢ κακὴ τύχη. ἐξεληθόντος οὖν τοῦ βασιλέως ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ ἀπερχομένου, ἐβουλεύσατο ὁ ἀμηνῶς ποιῆσαι μάχην κατὰ τῆς πόλεως καὶ στρατόπεδα πέμψαι κατ' αὐτῆς. καὶ τοῦτο 10
 παρὰ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ ἐβεβαιώθη καὶ ἔσπερώθη, ἄνευ μόνου τοῦ Χαλίλ μπασιῶ, ὅστις ἀντίστη λέγων ὅτι εἰ κατὰ τῆς πόλεως ποιήσεις μάχην, μᾶλλον ἐστὶν ἐπιβλαβές, μὴ πως ὁ βασιλεὺς εἰς ἀνάγκης δεηθεῖς παρὰ τῶν Λατίνων βοήθειαν ἐπικυρώσῃ τὰ δόγματα αὐτῶν, καὶ ὁμονοήσαντες ὁμοῦ γενήσονται, ὅπερ 15
 ἐνδοιάζομεν. ἀλλ' ἄφες αὐτὸ νῦν, ἕως ἂν ἴδῃς τί πράξει αὐτός, καὶ εἰ μὲν ὁμονοήσωσι, σὺ ἀγάπην ἔχε μετ' ἐκείνων καὶ ὄρκους εἰς τὸ πρόσθ' ἄλλοι. ὡς ἴδῃς, οὕτω καὶ πράξεις· εἰ δ' οὐχ ὁμονοήσωσι, τότε μᾶλλον ἐξέρχεται ὁ λογισμὸς, καὶ μετὰ πλείονος θύρσους ποιήσεις ὁ βούλη. καὶ αὕτη ἡ βουλή 20
 τὸν μὲν ἀμηνῶν τοῦ σκοποῦ ἐκώλυσεν, περὶ δὲ τοῦ Χαλίλ μπασιῶ τὴν βουλήν δόντος τῷ καιρῷ μαθεῖν ἡμᾶς ἄλλα τῶν ἄλλων.

3. τὸ om M 12. χαλί M, χαλήλ P 15. γενήσεται P 16.
 αὐτὰ M 18. πρὶσωπον P

que labore semet conficere. "quid enim," inquit, "inde emolumenti reportabit? ego tamen, si pecuniis ad abitum et redditum vel ad alios usus indiget, paratus sum ei succurrere." multis deinde sermonibus et consultationibus agitata res est, utrum amerae auctoritati parendum, an ad synodum abeundum esset. sed enim factum est, quod imperator, sive potius fatum volebat. egresso igitur ex urbe imperatore et iter prosequente, ameras Cpolim oppugnare copiasque adversus eam mittere constituit. suaserunt hoc approbaruntque omnes consilarii eius, uno Chalilbasia excepto, qui ceteris repugnans, "imo potius, inquit, urbem oppugnare exitiosum videtur, quoniam metus est, ne imperator, necessitate coactus opem Latinorum implorare, eorum dogmata amplectatur, et ita eveniat, quod veremur, ut concordies illi fiant concilienturque. quare nunc mitte eam rem, donec videris, quid Iohannes sua sponte facturus sit. nam si in concordiam redierint, tute posthac rursus amicitiam cum iis ac foedus servato, ac facito, quod tibi videbitur: si inter eos non convenerit, tum melius evenit consilium, maiori que confidentia facies, quod volueris." hoc consilium ameram coepto prohibuit; de Chalilbasia autem, consilii opportune auctore, alia ex aliis cognovimus.

Ὁ οὖν αὐθέντης μου ὁ δεσπότης καὶ οἱ ἄρχοντες ἐξώρ-
θωσαν τὸν Παλαιολόγον Θωρᾶν καὶ πρὸς τὸν βασιλεῦ ἀπέ-
στειλαν· καὶ λογισμὸς καὶ τρικυμία ἐν τῇ πόλει περιέπεσε
πλείστη, ἕως οὗ πάλιν ἐμάθομεν τὴν ἰσχύσασαν βουλήν τοῦ
5 Χαλὶλ μπασιῦ. καὶ ἰδοῦ, ὡς ἐγὼ προεἶπον, μὴ ἔνεκεν τῶν
τοιούτων σκανδύλων, τὸ ὡς μὴ ὄφειλε γενέσθαι τὴν σύν-
οδον.

Καὶ τὴν μὲν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰταλίαν πε-
ρίοδον, ὡς περισσὴν οὖσαν, γραφῇ παραδοῦναι διὰ τὸ μῆκος
10 ταύτην ἐύσω· τὴν δὲ εἰς τὴν Ἐνετιάν εισέλευσιν τοῦ βασι-
λέως Ἰωάννου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ὡς λαμπρὰν καὶ αἰδέσι-
μον, ἔτι γε μὴν καὶ ἀξίαν, ταύτην διηγῆσωμαι κατὰ τὸ δη-
λοποιηθέν μοι παρὰ τοῦ δεσπότου κύρ Δημητρίου.

14. Κατὰ τὴν ἑβδόμην τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς ὀρμή-
15 σασαι ἐκ τοῦ Παρεντίου πῦσαι αἱ τριήρεις ὁμοῦ· ἡ δὲ βα-
σιλικὴ τριήρης διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ταχύτεραν τῶν ἄλλων
προηπέσωσε τῶν ἄλλων εἰς Ἐνετιάν, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν
ἅγιον Νικόλαον τῇ ἡ' τοῦ μηνός, ὥρα β' τῆς ἡμέρας. ἐξῆλ-
θον οὖν ἐκ τῆς Ἐνετίας πλείστα πλοιάρια εἰς συνάντησιν τῷ
20 βασιλεῖ· τοσοῦτον ἦν τὸ πλῆθος ὅτι σχεδὸν εἶπεῖν μὴ φαι-
νεσθαι τὴν θάλασσαν δυναμένην ἐκ τοῦ πλῆθους τῶν ὀκτά-
δων. ἐξῆλθεν οὖν λόγος ἐκ τῆς τῶν Ἐνετῶν γερουσίας ἥτοι

4. μάθωμεν M 5. εἶπον P 10. ἐάσωμεν P 14. 14]
περὶ τῆς τοῦ βασιλέως κύρ Ἰωάννου εἰς Ἰταλίαν ἐλεύσεως ἔνεκεν
τῆς συνόδου. MP 15. ὁμοῦ om P δὲ om P 21. τὴν
ἄλλα δυναμένην P

Domini mei igitur, Constantinus despota, et principes Tho-
mam Palaeologum excitarunt atque ad imperatorem miserunt. interea
in cogitationes et fluctus curarum ingentes Cpolitani inciderunt, dum
cognovimus, quod obtinuit, consilium Chalilbasiae. vides iam, quod
supra dixi, propter tantas offensiones non debuisse synodum istam
fieri.

Iter imperatoris Cpoli in Italiam factum, ut rem supervacaneam,
literis tradere, quia longum est, supersedebo; eiusdem autem et
comitum eius ingressum Venetiarum, ut splendidum et gloriosum
atque etiam dignum cognitione, narrabo, qualem eum ex ore Deme-
trii despota cognovi.

14. Septimo die mensis Februarii omnes simul triremes Paren-
tio solverunt; sed imperatoria, utpote ceteris velocior, ante eandem
Venetias pervenit, appulitque ad S. Nicolaum mensis die octavo, hora
secunda. Venetiis imperatori obviam processerunt navigia pleraque,
quorum tanta multitudo erat, ut, paene dixerim, mare conspici pro-

αὐθεντίας μὴ ἐξελεῖν τῆς τριηρέως τὸν βασιλέα ἕως τὸ πρῶτ', ἵνα συνέλθῃ ὁ δοῦξ σὺν πάσῃ τῇ γερουσίᾳ ποιῆσαι τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ ἀσπασμὸν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐγένετο οὕτως. καὶ μετ' ὀλίγην ὥραν παρεγένετο ὁ δοῦξ σὺν τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ καὶ γερουσίᾳ, καὶ προσεκύνησε τὸν βασιλέα καθήμενον, ὁμοίως καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ πάντες ἀσκαπεῖς. ἐκάθητο δὲ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ δεσπότης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κύρ Δημήτριος, μικρὸν κατωτέρω τοῦ βασιλικῷ θρόνου· καὶ ἐξ εὐνύμων τοῦ βασιλέως ἐκάθισεν ὁ τῶν Ἑνετῶν δοῦξ. καὶ συλλαλήσαντες ἀλλήλοις λόγους χαιρετισμοῦ καὶ ἕτερα μυστήρια, εἶπεν ὁ δοῦξ τῷ βασιλεῖ ὅτι τῷ πρῶτ' ἐλεύσομαι σὺν πᾶσι ποιῆσαι τὴν ὀφειλομένην τιμὴν τῇ βασιλείᾳ σου ἐν θεῷ ἀγίῳ καὶ συναντῆσαι αὐτῇ μετὰ παρρησίας, καὶ ἐλεύσῃ ἐντὸς Ἑνετίας. καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν ὁ δοῦξ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. πρωίας δὲ γενομένης ἐπιφωσκούσης τῆς κυριακῆς, Φεβρουαρίου θ', ὥρα πέμπτη τῆς ἡμέρας, ἦλθεν ὁ δοῦξ μετὰ τιμῆς μεγάλης, μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ καὶ συμβούλων τῶν τῆς γερουσίας καὶ συγκλήτου ἑτέρων ἀρχόντων πολλῶν, ἐντὸς τοῦ πορθμείου τινός, ἐν ᾧ ἔθος ἦν τῇ γερουσίᾳ εἰσιέναι αὐτούς, κατὰ τὴν ἐκείνων διάλεκτον πουτζιδῶρον καλούμενον· ὃ ἦν εὐτρεπισμένον καὶ καλυμμένον διὰ ἐρυθρῶν καλυμμάτων, καὶ χρυσοῦς λέοντας εἶχεν ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ χρυσαῖα περιπλέγματα, καὶ ὄλον ἐζωγραφισμένον ποικίλων καὶ ὄραιστᾶτων ἱστοριῶν δηλονότι τὸ εἶρη-

3. καὶ ἀσπασμὸν om M

14. ἐντὸς ἐν Ἑνετίας P

pter eam non posset. rogatum deinde est a Venetorum senatu sive concilio, ne ante crastinum diem triremi sua imperator exiret, ut a duce cum toto patrum collegio digne salutarī et honorari posset. itaque factum est. brevi dux cum proceribus suis et senatu adest, atque imperatorem sedentem adorat: similiter primates, idque omnes nudatis capitibus. sedebat a dextris frater eius Demetrius despotā paulo infra sellam imperatoriam; a sinistris Venetorum dux consedit. postquam amice inter se consalutarunt et alia secretiora collocuti sunt, dux ait imperatori, se luce sequenti, deo volente, affuturum cum omnibus, debitumque eius maiestati honorem habiturum et occursum celebrius Venetiasque eum introducturum esse. ita cum primoribus suis recessit. postera die, quae erat dominica et Februarii mensis nona, hora quinta dux magna cum pompa adest, stipatus proceribus, consiliariis et senatoribus aliisque viris primoribus non paucis, in navigio, quo senatum vehi solemne erat, illorum lingua putzidoro appellato. ornatum id convestitumque erat stragulis purpureis; in

4 μένον ποντζιδῶρον ἦν ἡ κύμβη ἦτοι πλοιάριον ἀνθετικόν.
 ἦλθον δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ ἕτεροι ἡμιτριήρεις, αἱ κατὰ τὴν
 τῶν Λατίνων διάλεκτον τετραήρεις ἐπονομαζόμεναι, ὡσεὶ δύο
 5 καὶ ἑκτός, κατὰ πάντα ὅμοιαι τοῦ δουκός· ἐν οἷς ἦσαν ἄρχον-
 τες πλείστοι, καὶ κύκλωθεν σημαίας εἶχον χρυσαῦς καὶ σάλ-
 πιγγας ἀπειρους καὶ πᾶν εἶδος ὀργάνων. εἶχον δὲ καὶ τινα
 τετραήρη ἔξαιρετον πᾶν, εἰς ὄνομα τάχα τῆς βασιλικῆς τριή-
 ρεως, ἣν ἐποίησαν ὠραισιότατην καὶ ποικίλην· κάτωθεν γὰρ
 10 οἱ ναῦται ἔμπλεα ἔχοντες φορέματα χρυσοπετάλινα, καὶ ἐπι-
 τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἶχον σημεῖον τὴν εἰκόνα τοῦ πανευφήμου
 Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, καὶ ὀπισθεν τούτου τὸ βασιλικὸν
 σημεῖον· εἶτα οἱ τζαγκράτορες ἄλλης θέας ἐνδύματα καὶ ση-
 15 μαίας φέροντες· καὶ κύκλωθεν τοῦ αὐτοῦ πλοίου ἦτοι τε-
 τρηρέως ὅλης σημαίας βασιλικῆς, εἰς τὴν πρόνυαν χρυσαῦς
 σημαίας καὶ πλείστας καὶ ἀνθρώπους τέσσαρας ἐστολισμένους
 μεθ' ἱματίων χρυσοζωγραφίστων, καὶ τρίχας κοκκινόχρυσας
 ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν. μέσον δὲ τούτων τῶν τεσσάρων ἀνὴρ
 20 τια χρυσοῦφαντα καὶ λαμπρά, καὶ κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ σκή-
 πτρον, ὥσπερ τριήρεως κύριος δεικνύων εἶναι. καὶ ἕτεροι
 ἄρχοντες ὡς ἐξ ἄλλοδαποῦς χώρας ὑπάρχοντες ἐρωῶντο, φέ-

1. ἡ κύμβη ἦ P 6. κύκλωθεν κύκλω σημ. P 10. ἔμπλεα P
 13. τζαγγάτορες P, τζαγκράτορες M σημεῖον P

puppi leones aurei et aurea textilia; totum denique navigium illud
 principale variis pulcerrimisque historiis depictum. advenerunt autem
 una semitriremes, quae Latinorum sermone quadrimemes vocantur,
 circiter duodecim, et ipsae ornatae ac depictae intus atque extrinse-
 cus, planeque similes navi ducis, quibus vehebantur nobiles quam
 plurimi, circumdati vexillis aureis, tubis innumeris et omni genere
 instrumentorum. habebant autem unam plane insignem navem, quae
 regia quadrimemis dicebatur, quam varie et pulcherrime ornaverant.
 infra enim remiges gerebant integras vestes frondibus aureis obtectas,
 et in capitibus signum celebratissimi Marci evangelistae ac pone id
 imperatorium signum; deinde transcratores alius generis vestimenta
 et insignia habebant; in ambitu navis autem imperatoria signa erant
 et in puppi quidem plurima eaque aurea, viri item quatuor vesti-
 mentis auro intertextis induti et capillis coccineis, auro intermicante,
 insignes: inter quos medius vir decorus nunc sedebat, nunc stabat,
 et ipse veste ornatus auro picta et splendida, manu sceptrum tenens,
 quo quasi quadrimemis dominum se profitebatur. alii praeterea ad-
 venae viri nobiles conspiciebantur, qui diversi generis varia admo-

ροντες ἄλλης ἰδέας ἐνδύματα πάνυ ποικίλα, λατρεύοντες αὐ-
 τὸν μετ' εὐλαβείας τάχα. ἔμπροσθεν δὲ τῆς πρύμνης ἴστατο
 ὄρθιόν τι ὡς στῦλος, ἄνωθεν δὲ τοῦ στύλου ἐκείνου ὡς τράπεζα
 τετράγωνος, ὀλιγώτερον ὕψους μιᾶς· ἐπάνω δὲ τῆς τραπέζης
 ἐκείνης ἀνὴρ ἴστατο ὀπλισμένος ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, ἀστρά- 5
 πτων ὡς ἥλιος, κρατῶν δὲ καὶ ἀριστερᾷ αὐτοῦ ὄπλον φοβε-
 ρόν· δεξιᾷ δὲ καὶ ἀριστερᾷ αὐτοῦ ἐκάθηντο δύο παῖδες ἄγγε-
 λικὰ φοροῦντες, καὶ περωτοὶ ἦσαν ὡς ἄγγελοι. καὶ οὗτοι
 οὐκ ἐν φαντασίᾳ, ἀλλ' ἀληθῶς ἄνθρωποι ἦσαν κινούμενοι.
 καὶ δύο λέοντες ἦσαν ἐν τῇ πρύμνῃ χρυσοῖ, καὶ μέσον αὐ- 10
 τῶν ἀετὸς δικέφαλος, καὶ ἄλλα πλεῖστα ὡς φαντάσματα, καὶ
 ἄλλα τινὰ ἃ οὐδεὶς δύναται γραφῇ παραδοῦναι· ἦν γὰρ
 ὠκύς πάνυ ἡ τετραήρης, ὡς ποτὲ μὲν ἔμπροσθεν τῆς βασι-
 λικῆς τριήρεως ποτὲ δὲ πλαγίως, καὶ ἐπορεύετο κύκλωθεν
 41 μετὰ ἀλαλαγμοῦ καὶ σαλπύγων πολλῶν. ἕτερα δὲ πλοιάμια 15
 καὶ ὀλκάδες ἦλθον, ὧν οὐκ ἦν ἀριθμὸς· ὡς ἀδύνατόν πνα
 ἀριθμῆσαι ἕστρα οὐρανοῦ καὶ φύλλα δένδρων ἢ ἄμμον θα-
 λάσσης ἢ ψεκᾶδας ὑετοῦ, οὕτω κύκεῖνα ἀριθμῆσαι τις οὐ δύ-
 νηται. καὶ ἵνα μὴ πολλὰ λέγω καὶ διαλέγωμαι, ἰδοὺ προσ-
 ἤγγισεν ὁ δοῦξ τῇ βασιλικῇ τριήρει μετὰ τῆς γερουσίας αὐ- 20
 τοῦ, καὶ ἀνελθὼν ἐπροσκύνησε τὸν βασιλέα καθήμενον ἐπὶ
 θρόνου, ὧν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὡς εἴρηται,
 καθήμενος κατώτερον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. καθίσας οὖν

4. ὀλιγώτερον om P 8. φοροῦντες] ἐνδεδυμένοι P 14. ἐκ
 πλαγίων ποτὲ δὲ κύκλωθεν ἐπορεύετο P

dum vestimenta gestabant eumque magna cum reverentia veneraban-
 tur. ante puppim quiddam columnae instar erectum stabat, mensam
 quadratam orgyia aliquanto minorem sustinens, cui insistebat cata-
 phractus, instar solis coruscus, sinistra gladium tenens horribilem:
 ad dextram sinistramque duo pueri in angelorum modum induti, et
 alati, sicut angeli, considebant, qui non imagine efficti, sed reuera
 homines erant movebanturque. in puppi item duo leones aurei erant,
 et inter hos aquila biceps; et alia plurima simulacra aliaque specta-
 cula, quae describere nemo possit. velocissima enim haec quadrire-
 mis erat, et nunc imperatoriam triremem antecedeat, nunc in obli-
 quum currebat, et cum laetis vociferationibus tubarumque frequen-
 tium cantibus in orbem se agebat. ceterorum, quae adveniebant, na-
 vigiorum acatiorumque infinitus numerus erat: quae non magis, quam
 stellas coeli, aut folia arborum, aut arenam maris, aut pluviae gut-
 tas numerares. sed, ne longus sim, dux ad imperatoriam navem cum
 senatu accessit, qua conscensa imperatorem in solio sedentem adorat,
 cui dextra, imperatorio solio paulo inferior, ut diximus, frater eius

καὶ ὁ δούξ ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ, ἐπὶ ὁμοίου σκάμνου τῷ τοῦ
 δεσπότου, καὶ κρατῶν αὐτὸν τῇ χειρὶ, συνωμίλου ἀσπασίως.
 καὶ οὕτως κατὰ μικρὸν εἰσῆρχοντο μετὰ παρρησίας μεγάλης,
 μετὰ συλπίγγων καὶ παντὸς γένους μουσικοῦ, ἐν τῇ λαμπρῇ
 5 καὶ μεγάλῃ Ἑνετίᾳ καὶ ὄντως θαυμαστῇ καὶ θαυμαστοτάτῃ,
 πλουσίᾳ ποικιλοειδεῖ καὶ χρυσοειδεῖ, τετορνευμένη πεποικιλ-
 μένῃ καὶ μυρίων ἐπαίνων ἀξία, τῇ σοφῇ καὶ σοφωτάτῃ, ἣν
 εἰ καὶ δευτέραν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὀνομάσῃ τις, οὐχ ἀμαρ-
 τάνει. περὶ αὐτῆς οἶμαι καὶ ὁ προφήτης λέγει ἐν τῷ εἰκοστῷ
 10 τρίτῳ ψαλμῷ “ὁ θεὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν.”
 τί γὰρ ἂν ζητήσῃ τις καὶ οὐχ εὐρήσῃ ἐν αὐτῇ; διὰ τοῦτο
 πολλῶν ἐπαίνων καὶ μεγάλων ἀξία ὑπάρχει. ἦν δὲ ὡσεὶ ὄρα
 ἕκτη τῆς ἡμέρας ὅτε ἤρξατο εἰσερχεσθαι ἐν τῇ Ἑνετίᾳ, καὶ
 ἐπλεοπόρουν ἕως δύσεως ἡλίου, καὶ κατήτησαν ἐν τοῖς οἴκοις
 15 τοῦ τῆς Φερράρας μαρκίωνος. ἡ δὲ πόλις πᾶσα ἐσειόθη,
 ἐξελθόντες εἰς συνάντησιν τῷ βασιλεῖ, καὶ κρότος καὶ ἀλαλα-
 γμὸς μέγας ἐγένετο. καὶ ἦν ἰδεῖν ἕκστασιν φοβερὰν τῇ ἡμέρῃ
 ἐκείνῃ, τὸν πολυθαύμαστον ἐκείνον τοῦ ἁγίου Μάρκου ναόν,
 τὰ παλάτια τοῦ δονκός τὰ ἐξαισία, καὶ τοὺς ἄλλους τῶν
 20 ἀρχόντων οἴκους παμμεγέθεις ὄντας, ἐρυσθροὺς καὶ χρυσίῳ
 πολλῷ κεκοσμημένους, ὠραίους καὶ ὠραίων ὠραιότερους. οἱ
 μὴ εἰδότες ἐπ’ ἀληθείας οὐ πιστεύουσιν, ἀλλ’ οἱ εἰδότες οὐ

3. εἰσῆρχετο P 7. ἦν] Ἑνετία M 11. εὐρεθήσεται P 12.
 ὑπάρχει καὶ ἔστιν. ἦν M 15. φερρατίας P 16. ἐξῆλθον M
 22. πιστεύουσιν P

assidebat. considens deinde dux quoque sinistra, in inferiore scamno, uti despota, prehensa manu eius, humane et amice colloquitur. atque ita paulatim, magna cum pompa, tubarum et omnium musicorum instrumentorum cantu, inclitas et amplas Venetias intrabant, urbem vere admirandam et summe admirandam, opulentam, multiformem, auream et quasi tornatam versicoloremq̄ue, et mille merito afficiendam laudibus, urbem sapientem, immo sapientissimam, urbem denique, quam qui dixerit alteram terram promissionis, non erraverit. de hac, opinor, psalmo vicesimo tertio propheta dicit: “deus super mare fundavit eam.” quid enim quaerat quispiam, quod illic non inveniat? qua de re multis et magnis laudibus digna est. erat autem hora circiter sexta, quum Venetias navibus intrare coeperunt, et navigarunt ad occasum solis usque, deverteruntque ad aedes marchionis Ferrariae. tota autem civitas commota erat, imperatori obviam se effundens, erantque laetantium plausus clamoresque ingentes; ac licebat stupente animo videre eo die templum illud admirandum S. Marci palatium ducis egregium, ceterasque principum domus longe maxi-

δύνανται γραφῇ παραδοῦναι τὴν καλλονὴν καὶ τὴν θέσιν καὶ τῶν ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν τὴν σύνεσιν, τὸ παμπληθὲς τοῦ λαοῦ, ἐσιώτων πάντων καὶ χαιρόντων ὁμοῦ καὶ εὐφραινομένων ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ βασιλέως· ἕξέστη γὰρ ἡ ψυχὴ πάντων βλέπόντων τὴν τοιαύτην παρρησίαν, ὥστε λέγειν καὶ 5 αὐτοὺς ἐν ἐκστάσει "ὁ οὐρανὸς σήμερον, ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα γέγονε." δῆλον ὥσπερ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ κτίσματα καὶ ποιήματα τοῦ Θεοῦ οὐ δύναται τις αὐτῶν καταλαβεῖν, ἀλλὰ μόνον ἐκπλήττεται, οὕτω καὶ τὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐκπλήττοντο θεάματα βλέποντες· ἀλλὰ πολλὴ μεταξὺ τῶν ἐτέρων 10 διαφορὰ. ὅταν οὖν ἦλθον εἰς τὴν μεγάλην γέφυραν ἐκείνην ἦν καὶ Ῥεάλτον καλοῦσιν, καὶ ἦσαν αὐτὴν ἄνω, ὑφ' ἧς διέβη ἡ τριήρης· ἦν δὲ κάκεισε πλῆθος λαοῦ καὶ σημεῖα χρουσοειδῆ καὶ σάλλιγγες καὶ κρότοι καὶ ἀλαλαγμοὶ καὶ ἄπλῶς εἰπεῖν πᾶν εἶδος ἕξαισίου θεάματος. ἔτι τοὺς ἐπαίρους καὶ τὴν τι- 15 μὴν ἦν ἔδειξαν πρὸς τὸν βασιλέα, τίς διηγῆσεται; ἀπῆλθον οὖν, ὡς προείπον, ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ μαρκίωνος. ἐκεῖσε γοῦν ἔστησαν τὴν τριήρη. ἦν δὲ ὥρα δύσεως ἡλίου· καὶ ἀποχαιρετίσας ὁ δοῦξ καὶ οἱ ἄρχοντες ἀπῆλθον οἴκαδε.

15. Φεβρουαρίου οὖν τῇ εἰκοστῇ ὀγδόῃ ἔξελθόντες τῆς 20 Β' Ἐνετίας ὁ τε βασιλεὺς καὶ ὁ δεσπότης καὶ πῦς ὁ κληρὸς καὶ

7. γεγόνασι Ξ P
πομεν P.

13. σημαῖαι χρουσοειδεῖς P

17. προεί-

20. 15] περίοδος ἀπὸ Ἐνετίας εἰς Φερράραν. MP

mas, purpura et auro ornatissimas, elegantes et elegantibus elegantiores. qui oculis non ipsi viderunt, non credent, qui viderunt, scribendo consequi nequeunt pulchritudinem illam et speciem virorum ac mulierum prudentiam, hominum frequentiam, qui laeti omnes gaudentesque et exsultantes super adventu imperatoris adstabant. obstupesciebant enim animi omnium, qui videbant novam hanc rem, ut etiam clamarent obstupefacti: "coelum hodie, terra et mare facta sunt:" unde apparet, quemadmodum quae in coelo a deo condita et creata sunt, nemo potest mente comprehendere, sed ea stupet tantummodo, sic illius diei spectacula qui intuerentur, stupuisse. quanquam magnum inter utrasque res discrimen est, quum igitur ad magnam illum pontem venissent, quem Realtum vocant, sublato eo, triremis transitum fecit, ibi quoque magna hominum multitudo erat cum vexillis auratis tubisque, ingens strepitus plaudentium et ovantium, denique omne, ut tribus verbis dicam, insignis spectaculi genus. ipsas autem laudes et honores, quibus imperatorem exceperunt, quis explicabit? devorterunt igitur, ut supra narraui, in aedes marchionis, ibique triremem stiterunt. fuit autem circa occasum solis. dux et primores, salutato imperatore, domum abierunt.

15. Februarii die vicesimo octavo egressi Venetiis imperator et

ἡ συνοδία αὐτῶν ἔπλεον Φερραρίας ὁδόν· ὁ δὲ πατριάρχης ἀπέμεινεν ἐν Ἐνετίᾳ δι' ἔνδειαν τῶν πλοιαρίων. οὗτοι δὲ ἦλθον, ἵνα τὰ διὰ μέσου ὡς μὴ πᾶν ἀναγκαῖα ἔσω, εἰς τὸ καστέλλι Φραγγοῦλῃ· ἔνθα ἀπέσωσαν καὶ ἐστήσαντο ἅπαντα
 5 τὰ πλοῖα τὰ ἐκ τῆς Ἐνετίας εἰς Φερραρίαν ἐλθόντα. ἦλθον οὖν διὰ ξηρᾶς ἄρχοντες ἔφιπποι ὡσεὶ πενήκοντα, καὶ προσ-
 εκύνησαν τὸν βασιλέα. καὶ ὁ λεγᾶτος ἦν μετ' αὐτῶν, ὅστις ποτὲ ἦλθε μετὰ τριήρεως τοῦ πάπα ἐν τῇ Κρήτῃ καὶ ἐν τῇ
 Κωνσταντινουπόλει· αὐτὸν γὰρ ἀπέσταλκεν ὁ πάπας ἰδεῖν
 10 τὴν βουλήν τοῦ βασιλέως. τότε γοῦν προστάξας ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀγαγεῖν αὐτῷ τῷ πρώτῳ ἵππους ἑκατὸν πενήκοντα, ὅπως πορευθῆ διὰ ξηρᾶς εἰς Φερραρίαν, ἔνθα ἦν ὁ πάπας. ἔμειναν οὖν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ἐκείνη τῇ νυκτί· τῷ δὲ πρώτῳ κελεύσαντος τοῦ βασιλέως ἀπῆλθον τὰ πλοῖα διὰ τοῦ ποτα-
 15 μοῦ εἰς Φερραρίαν, αὐτὸς δέ, ὡς εἴρηται, ἐπορεύθη διὰ ξηρᾶς. τὰ δὲ πλοῖα διὰ τοῦ ποταμοῦ ἐπορεύθησαν. ὁ γὰρ βασιλεὺς διὰ ξηρᾶς ἀπελθὼν ὄρα ἕκτη τῆς ἡμέρας εἰσηλθὼν ἐφιππος εἰς τὴν Φερραρίαν μετὰ τιμῆς μεγάλης καὶ παρρησίας· ἦσαν δὲ μετ' αὐτοῦ πολλοὶ μητροπολίται, δηλονότι ἐπίσκοποι τοῦ
 20 πάπα, καὶ ὁ ἀνθέντης τῆς χώρας ὡσαύτως ἤγουν ὁ μαρκίων, ἔτι δὲ καὶ ἱερεῖς τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ πνευματικὸς αὐτοῦ ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος κύρ Γρηγόριος, καὶ ἕτεροι ὡσεὶ δια-

1. φερᾶρας P

12. φερᾶραν P

despota omnisque clerus comitatusque eorum Ferrariam versus navigarunt. patriarcha propter penuriam navigatorum Venetiis mansit. illi igitur, ut taceam, quae in medio acciderunt, quippe minus necessaria, ad castellum Frangulinum venerant, quo appulsae sunt et in ancoris constiterunt naves omnes Venetiis Ferrariam proficiscentes. ibi per continentem equis advecti viri illustres circiter quinquaginta imperatorem venerabundi salutarunt: in quibus legatus erat, qui quondam in triremi papae in Cretam et Cpolim venerat. hunc enim papa ad explorandum animum imperatoris miserat. mandavit imperator, ut sisterentur sibi postero mane equi centum et quinquaginta, quibus terra Ferrariam iret, ubi papa erat. itaque, nocte in eo loco transacta, mane iussu imperatoris naves per fluvium Ferrariam subvectae sunt, ipse per terram, ut dictum est, iter fecit. dum igitur naves per fluvium aguntur, imperator, in continenti profectus, hora sexta Ferrariam magno cum honore et pompa equo insidens ingressus est. comitabantur eum multi metropolitae sive episcopi papae, et ipsius loci princeps, marchio, porro sacerdotes imperatoris eiusdemque spiritualis pater Gregorius, magnus protosyncellus, atque alii, numero ferme ducenti. ita igitur intrarunt cum tubarum et musicorum in-

πόσιοι τὸν ἀριθμὸν. καὶ οὕτως εἰσῆλθον μετὰ τῶν σαλπίγγων καὶ παντὸς γένους μουσικοῦ. ἡ δὲ πόλις πᾶσα τῆς Φερραρίας συνέδραμεν ἰδεῖν τὴν τοῦ ἀγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως ἔλευσιν μετὰ αἰδοῦς καὶ τιμῆς καὶ εὐλαβείας. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκαθέζετο ἐφ' ἵππου ὠραισιότατος μέλανος καὶ 5 εὐτρεπισμένου μετὰ ἐρυθροῦ καὶ χρυσοῦφάντου χασιδίου· ἄρχοντες δὲ καὶ τινες ἄλλοι συνηπείγοντο αὐτῷ, μετὰ οὐρανιας λευκοειδοῦς ἐπισκεπάζοντες αὐτόν, καὶ αὕτη ἐπιμελανίζουσα ὡς ἰδέα οὐρανοῦ. καὶ ἕτερος ἵππος λευκὸς ὠραιότατος, εὐτρεπισμένος καὶ αὐτὸς τὰ αὐτά, καὶ χρυσοῦς ἀετοῦς ἐπὶ τοῦ 10 χασιδίου ἔχων καὶ ἕτερα χρυσαῖα πλέγματα, ἐπορευέτο ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως, μὴ ἔχων ἀναβάτην. ὁ δὲ μακαριώτατος πάπας ἦν καθήμενος ἐπὶ τοῦ παλατίου αὐτοῦ μετὰ παντὸς τοῦ κλήρου, καρδιάλεων δηλαδὴ μητροπολιτῶν ἐπισκόπων ἱερέων καὶ ἄλλων τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, καὶ ἀρχόντων 15 καὶ αὐθέντων πολλῶν, ἐκδεχόμενοι τὸν βασιλέα. καὶ ἐλθόντες οἱ ἔμπροσθεν ἔφιπποι, τινὲς μὲν τῶν ἀρχόντων ἐπέξευσαν, καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης, καὶ εἰσῆλθον διὰ τῆς μεγάλης πύλης ἐνδον τοῦ παλατίου, οὗ ἦν ὁ πάπας· τὸν δὲ βασιλέα εἰσῆγαγον ἔφιππον δι' ἐτέρας πύλης. γνοῦς οὖν ὁ πάπας ὅτι 20 ἔγγυς ἐστί τῆς πύλης ὁ βασιλεὺς, ἀνέστη καὶ περιεπάτει. ὃν καὶ εἶδεν ὁ βασιλεὺς ὄρθιον· καὶ θέλων γονυπετῆσαι, οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πάπας ἀλλ' ἐδέξατο αὐτὸν εἰς τοὺς κόλπους

2. μουσικῶν P

10. τοῦ om P

17. ἐπέξευξαν MP

strumentorum omnis generis strepitu; concurrítque civitas Ferrariensium universa ad videndum sacratissimi domini nostri et imperatoris introitum, cum observantia, honore et verecundia. sedebat imperator in equo formosissimo nigri coloris, cui iniectum erat stratum serici villosi purpurum et auro intertextum. stipabant eum principes et alii quidam, aulaeo candidi coloris eum opacantes, nigricante tanquam coeli imago. alius equus candidus et ipse formosissimus et simili modo ornatus, in cuius strato aquilae aliaeque figurae auro intextae erant, imperatorem praecedebat, carens equite. sanctissimus papa in palatio suo cum toto clero, h. e. purpuratis, metropolitibus, episcopis, sacerdotibus, ceterisque ecclesiasticis, et viris principibus ac dominis multis, imperatorem expectans, sedebat. advectis, qui agmen ducebant, equitibus, e principibus nonnulli descenderunt, inter quos ipse despotas fuit, ac per magnam portam palatii, ubi papa erat, ingressi sunt; imperatorem per aliam portam equo insidentem introduxerunt. papa, cognito, imperatorem ad portam adesse, surrexit et inambulavit, et ita spatia facientem offendit eum imperator: qui quum in genua vellet procumbere, non id permisit papa, sed eum

αὐτοῦ, καὶ δοὺς τὴν χεῖρα, ἤσπασατο αὐτὴν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐκάθισεν αὐτὸν ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ. οἱ δὲ καρδινάλιοι παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν, ποιήσαντες τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν. καὶ ὁμιλήσαντες λόγους μυστικῶς τῆς εἰρήνης ἀνεχώρησαν 5 ἀπ' ἀλλήλων· καὶ ὁ μὲν πάπας ἔμεινεν ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ, ὃ δὲ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν συνερχομένων αὐτῷ ἐφίππων ἤχθη μετὰ σαλπίγγων ἐν ἐτέρῳ παλατίῳ εὐτρεπισμένην πάντῃ καλῶς, κακεῖσε ἀνεπαύσατο μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπηρετῶν βασιλικῶς, μηνὶ Μαρτίῳ τετάρτῃ ἡμέρᾳ.

10 16. Πλησιάσαντος τοίνυν τοῦ πατριάρχου ἡμῶν ἐν τῷ ἐρύματι Φραγγουλή, ἔτι αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, ἰδοὺ πρὸς συνάντησιν αὐτῷ ναῦς τις ἐρχομένη κατὰχρυσος καὶ συρομένη ἐν τῷ ποταμῷ παρὰ τῆς σκάφης αὐτῆς, καὶ ἐζήτουν τὸν πατριάρχην εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ· ἦν γὰρ διόροφος καὶ 15 τριόροφος, ὡς ἡ παλαιὰ ἐκείνη τοῦ Νῶε κιβωτός. καὶ ἐκείνη ἀσφαλῶς ἦν περιησφαλισμένη. αὐτὴ μὲν, ὅσον μὲν ἐν τῷ ὕδατι, πίση κεχρισμένη ὑπῆρχεν, ὅσον δὲ τὸ φαινόμενον, ἐν χρώμασι διαφόροις ἦν κεκαλλωπισμένη· μικρὸν δὲ ἀνωτέρῳ παραθυρίδες τετορνενμέναι, ὡς ἂν τις εἰκάσαι, μετὰ 20 κίωνων λεπτῶν ἦσαν αὐταὶ καὶ μετὰ μαρμάρων κοκκίων, καὶ ἄνωθεν τούτων πρόκνυσις ὠραιότατη, ὑπεράνω δὲ πάσης τῆς νηὸς κύκλωθεν πολεμικὰ ὄργανα, καὶ ἐν μέσῳ μαγειρεῖον διὰ

5. ἀπῆλθεν P 9. 8^η ἡμέρα γη: P
σεως τοῦ πατριάρχου εἰς Φερραρίαν MP
13. διὰ τῆς σκαφίδος P

10. 16] περὶ τῆς ἐλεύ-
11. ἐρείσματι P

complexus porrectaque dextera, quam ille osculatus est, ad sinistram suam collocavit. purpurati autem ad pedes eorum con siderunt salutatione in Christo peracta. deinde arcano de pace collocuti, digressi sunt; et papa quidem in palatio suo mansit, imperator ab equitibus, quibuscum venerat, in aliud palatium, splendidissime instructum, cum tubarum cantu deductus est, atque ibi cum optimatibus et ministris suis regie deversatus est, mensis Martii die quarto.

16. Accedente patriarcha nostro ad castellum Frangulinum, sed tamen longe adhuc absente, navis inaurata ei obviam mittitur, per flumen a scapha sua tracta, rogaturque patriarcha, ut eam conscenderet: habebat enim duo et tria tabulata, sicut vetus illa arca Noë, et bene undique erat communita, quantum sub undis erat, pice illita, quantum undis eminens, coloribus variis decorata. paulo superius fenestras opere, ut quis putaret, tornatili, cum columellis e rubro marmore; et supra has proiectura pulcerrima. in summa navi circumcirca disposita erant arma bellica, et in medio culina ob ascensum fumī in coelum liberum. scalae erant tum ad puppim, tum ad

τὸ ἄνωθεν εἶναι τοῦ καπνοῦ, καὶ κλιμάξ τις παρὰ τῇ πρόμῃ
καὶ ἕτερα τῇ πρόρῳ πρὸς τὸ ἀνέρχασθαι καὶ κατέρχασθαι
τοὺς ὑπηρετίας αὐτῆς. ἔσωθεν δὲ παλατίον ἄλλο, ὡσάν τις
εἶπη ναὸν περικαλλῆ, καὶ κοιτῶνες διάφοροι περιεκαλυμμέ- 5
νοι βηλοῖς χρυσοῖς· κύκλωθεν δὲ ἀναβαθμίδες καὶ προβα-
θμίδαι καὶ θρόνοι καὶ παραπετάσματα κατεστρωμένα τύποις
μακροῖς, κύκλωθεν θεωρία λαμπρὰ καὶ περιφανῆς καὶ ἀξιέ-
παινος. κάτωθεν δὲ τοῦ παλατίου ἄλλο ὡς κατώγειον αὐτοῦ
καὶ ὑποθῆκαι ὑπῆρχον πολλαί, αἱ μὲν οἶνον αἱ δὲ ἰχθύων αἱ
δὲ τροφῶν ἄλλων. ἡ δὲ καλάθωσις τοῦ ὀρόφου αὐτῆς καὶ 10
ἡ θουμαστὴ ἀπόθεις καὶ ἀνάπαισις τῶν κοιτῶνων ἐν αὐτῇ
ἐπῆρχον ὠραιόταται. κατὰ τὴν τῶν Ἰταλῶν οὖν διάλεκτον
ἐκαλεῖτο ἡ ναῦς ἐκείνη ὄρομπουρκιον. εἰσῆλθε γοῦν ἐν αὐτῇ
ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ παντὸς τοῦ κλήρου·
καὶ ἦν ἰδεῖν πλέουσαν τὴν νῆα διὰ τοῦ ποταμοῦ ὡσεὶ παλά- 15
τιον, καὶ μῆδ' ὄλωσ εἰκάζουσιν εἶναι ἐν ὕδατι ἄλλ' ὡς ἐπὶ
ξηρᾶς. πλεύσαντες οὖν διὰ τοῦ ποταμοῦ ἦλθον εἰς Φερρα-
ρίαν, καὶ ἐπεμψαν ἀπὸ Ἐνετίας πρὸς τὸν πάπαν πρέσβεις
τὸν Ἡρακλείας μητροπολίτην κύρ Ἀντώνιον καὶ τὸν Μονεμ-
βασίας κύρ Θεοδοσίον. τῷ πρώτῳ δέ, ὡρα πρώτη τῆς ἡμέρας, 20
παρεγένοντο τέσσαρες καρδιάλιοι καὶ ἐπίσκοποι πέντε ἐπὶ
εἴκοσι, καὶ ὁ μαρκίων ὁ τῆς Φερραρίας κύριος, καὶ σὺν
αὐτῷ πλῆθος ἀρχόντων ἐφ' ἵππων καὶ ἡμιόνων ὀχομένων,

1. τὸν καπνὸν P 5. καὶ προβαθμίδαι om P 9. ἀποθῆκαι?
11. ἀπόθεις καὶ om M

proram, quibus nautici ministri ascenderent et descenderent. intus quasi palatium erat, quod diceres templum elegantissimum, et diversa conclavia, convestita velis aureis; in circuitu gradus erant et scamilla, throni et longorum tapetorum aulaea: circumcirca adspectus splendidus, magnificus et elegans. infra palatium aliud quasi subterraneum conclave, et cellae complures, aliae vini, aliae piscium, aliorumve esulentorum. lacunaria et cubiculorum ad cubandum et quiescendum accommodatio pulcherrima erant. appellabatur autem navis illa Italorum lingua horoburcion. intravit igitur eam patriarcha cum archiepiscopis et universo clero, eratque eam nantem per flumen palatii instar intueri, ut nentiquam in aqua esse, sed in terra videretur. itaque flumen emensi, Ferrariam venerunt, ac miserunt Venetiis ad papam legatos Antonium, Heracleae metropolitam, et Theodosium, episcopum Monembasiae. postridie, prima hora, adfuerunt patriarcham salutatum purpurati quatuor, episcopi viginti quinque, marchio, Ferrariae dominus, et cum hoc viri nobilissimi permulti partim equis,

συναντήσαι τῆ πατριάρχῃ. ἦν δὲ ὁ πατριάρχης ἔφιππος, ἐρχόμενος ἐν τῆ μέσῳ δύο καρδιναλίων μετὰ τιμῆς μεγάλης. καὶ εὐθὺς ἀνεβθόντες εἰς τὸ τοῦ πάπα παλάτιον ἠσπάσαντο ἀλλήλους τῶ ἀγίῳ φιλήματι.

5 Ἀφίεμεν οὖν τὰ ἐν τῇ συνόδῳ συμβάντα, καὶ τὰ ἀπὸ τούτων εἰς ἡμᾶς παρακολουθήσαντα εἶπωμεν.

17. Τῷ δὲ 5Θμς' ἔτει, τῇ κς' Ἰανουαρίου μηνός, ἠύλογῆθην ἐγὼ Ἑλένην τὴν θυγατέρα τοῦ ἐπὶ κανακλείου Ἀλεξίου Παλαιολόγου τοῦ Ἐξαμπλάκωνος· καὶ ἦν ἐν τῷδε τῷ συν-
10 οικεσίῳ παράνυμφος ὁ αὐθέντης μου ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος, ὁ κατὰ τὸ ἡμέτερον ἔθος στεφανώσας ἡμᾶς. καὶ Μαΐου πρώτη τοῦ 5Θμς' ἔτους ἐγεννήθη μοι υἱὸς τοῦνομα Β
Ἰωάννης, ὃν καὶ ὁ προρρηθεὶς αὐθέντης μου ὁ δεσπότης ἀνεγέννησε διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος.

15 Τῇ δὲ 15 τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 5Θμῆ ἔτους τοῦ παρόντος ματαίου βίου μετέστη ἡ δέσποινα ἡ κυρία Μαρία ἡ ἀπὸ τῆς Τραπεζούντος, καὶ τῇ πρώτῃ Ἰουνίου μηνός τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανε καὶ ἡ δέσποινα κυρία Εὐγένεια ἡ τοῦ Κατελιούτζη θυγατρὸς τοῦ τῆς Λέσβου αὐθέντου, καὶ ἐτάφησαν
20 αὐταὶ ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῆ· καὶ σφοδρὸς εἶ πέρ ποτε χειμῶν τότε ἐγένετο. καὶ τῇ 15 τοῦ αὐτοῦ μηνός τὸ κοινὸν χρέος ἐπλήρωσε καὶ ἡ κυρία Ζωὴ ἡ βασίλισσα, καὶ

1. συναντήσαι τῆ πατριάρχῃ om M 5. τὰ ἐτ εἶπωμεν om M
7. δέκατον ὄγδοον P 9. ζαπλάκωνος P 12. μαίω P
16. ματαίου om P ἡ κυρία δέσποινα P

partim mulis vecti. equitabat etiam patriarcha, procedens inter purpuratos duos magno cum splendore. ingressi statim palatium papae, invicem se salutarunt osculo sancto.

Sed mittamus iam, quae in synodo acta sunt, et dicamus, quae nobismet deinceps evenerunt.

17. Anno 6946, Ianuarii die 26, duxi ego uxorem Helenam, filiam Alexii Palaeologi Examplaconis, canacleo praefecti. eius coniugii paranymphus dominus meus Constantinus despota fuit, qui ex more nostro nos coronavit. primo die Maii anni 6947 natus est mihi filius, nomine Iohannes, quem idem ille dominus meus despota e sacro fonte suscepit.

Die Decembris decimo septimo anni 6948 cessit ex hac inani vita despoena Maria Trapezuntia, et primo die Iunii eiusdem anni etiam despoena Eugenia, Catelutzae, Lesbiorum principis, filia, mortem obiit, sepultaque est utraque in monasterio Pantocratoris. dura tum hiems erat, si unquam antea. die decimo septimo eiusdem mensis commune debitum persolvit Zoë imperatrix, et sepulta est in monasterio Mar-

ἐτάφη ἐν τῇ τῆς κυρίας Μάρθας μονῇ. καὶ τῷ Φεβρουαρίῳ
 μηνί τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπανέστρεψαν πάντες εἰς Κωνσταντι-
 νούπολιν οἱ ἦν τῇ Ἰταλίᾳ ἀπελθόντες ἕνεκεν τῆς συνόδου, ὁ
 βασιλεὺς λέγω καὶ ὁ δεσπότης καὶ οἱ λοιποί, ἄνευ τῶν ἐκεῖσε
 ἐν Ἰταλίᾳ ἐναπολειφθέντων τριῶν, τοῦ πατριάρχου κύρ Ἰω-5
 σῆφ ἐν Φλωρεντίᾳ πρὸς κύριον ἐκδημήσαντος καὶ τοῦ Σάρ-
 δεωῶν μητροπολίτου ἐν Φερραρίᾳ· καὶ ὁ Νικαίας πρόεδρος
 ἐν Ῥώμῃ ἐναπέμεινε τοῦνομα Βησσαρίων, ὃν μετὰ τὴν τοῦ
 πατριάρχου ἀπὸ τῶν ὧδε ἀποδημίαν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ σύνο-
 δος αὐτὸν εἰς πατριάρχην ἐψηφίσαντο. εἶτα ἕνεκέν τινων 10
 συγχύσεων καὶ σκανδάλων μὴ ἐλθῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν
 ἀλλ' εἰς Ῥώμην προσμείνας, ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς καρδιναλὴν
 ἐποίησεν αὐτὸν καὶ πλεῖστα σιτηρέσια αὐτῷ ἔδωκῆσαντο. τῇ
 δὲ κζ' Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνα-
 στάσεως κηριακῇ, ἐγεννήθη μοι ὁ δεῦτερος υἱὸς Ἀλέξιος, ὅς 15
 μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ἀπέθανε. καὶ τῷ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ
 ἔτους ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κύρ Μητρο-
 φάνης ὁ πρὶν Κυζίκου μητροπολίτης.

18. Καὶ τῇ ε' Δεκεμβρίου μηνὸς τοῦ ζμθ' ἔτους προσ-
 ἐτάχθη ἀπελθεῖν με εἰς Λέσβον, ἔνθα καὶ κατέστησα ἵνα 20
 εἰς γυναικα λάβῃ ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος ὁ αὐθέντης
 μου τὴν κυρίαν Αἰκατερίναν, θυγατέρα τοῦ τῆς εἰρημένης νῆ-

7. ὁ δὲ Βησσαρίων τοῦνομα, ὃς καὶ τῆς Νικαίας πρόεδρος ἦν,
 ζῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐναπέμεινε, ὃν P 14. κδη μαρτίου μηνὸς P
 15. ὁ δευτερος om P ὃς — ἀπέθανε] καὶ ζήσας τριάκοντα
 ἡμέρας μόνον M

thae. mense Februario eiusdem anni, quotquot synodi causa in Ita-
 liam profecti fuerant, Cpolim redierunt, imperator, Demetrius despota,
 et reliqui, tribus in Italia relictis, Iosepho patriarcha, qui Florentiae
 ad dominum concessit, Sardiensium metropolita, qui Ferrariae obiit,
 et Bessarione, Nicaeae episcopo, qui Romae mansit; quem post Iose-
 phi patriarchae obitum imperator et synodus subrogarunt in locum
 eius. at ille propter perturbationes rerum et contentiones quasdam
 non venit Cpolim, sed Romae haerens, a summo illo archiepiscopo
 purpuratus factus et stipendiis liberalissime donatus est. eodem anno,
 die vicesimo septimo Martii, quae erat dominica resurrectionis, alter
 filius mihi natus est, Alexius, qui tamen intra dies triginta obiit.
 vere eiusdem anni patriarcha Cpolis factus est Metrophanes, qui ante
 metropolita Cyziculi fuerat.

18. Die sexto Decembris anni 6949 in Lesbum missus sum, ut
 Constantinus despota, dominus meus, Aecaterinam, Notarae Palaeo-
 logi Catelutzae, eius insulae principis, filiam, in matrimonium acci-

σου αὐθέντου κύρ Νοταρᾶ Παλαιολόγου τοῦ Γατελιούτζη, καὶ τὴν τοῦ γάμου μνηστειάν ἐποίησα. τῇ δὲ ις' Ἀπριλλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῇ τοῦ πάσχα ἀγία κυριακῇ, ἐγενήθη μοι θυγάτηρ τοῦνομα Θάμαρ, ἣν ἀνεδέξατο καὶ αὐτὴν ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὁ εἰρημένος δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος ὁ αὐθέντης μου. καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὁ Παῦλος Ἀσάνης παραλαβὼν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀσανίαν ἔφυγεν εἰς Μεσημβρίαν, δι' αἰτίαν ὅτι ἐρώμενος αὐτῆς ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος εἰς λόχος ἐζήτει αὐτὴν, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ κύρ Κωνσταντῖνος ὁ δεσπότης καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἅμα τῇ δεσποίνῃ καὶ μητρὶ οὐκ ἠέσχοντο ἀκοῦσαι. ἐν δὲ τῷ ἀπέλθειν αὐτὸν εἰς Μεσημβρίαν καὶ ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος ἐκεῖσε κρυφῶς παραγενόμενος εἰς νόμιμον γυναῖκα ἔλαβεν αὐτὴν. τῇ δὲ κς' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπῆλθεν εἰς Λέσβον ὁ αὐθέντης μου ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος μετὰ βασιλικῶν τριήρεων, καὶ ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν εἰρημένην κυρίαν Αἰκατερίναν τὴν Κατελιούτζεναν, δρουγγαρίου ὄντος ἐν ταῖσδε ταῖς τριήρεσιν Λουκᾶ τοῦ Νοταρᾶ τοῦ μετὰ ταῦτα μεγάλου δουκὸς γενομένου. καὶ τῷ Σεπτεμβρίῳ 20 μῆνι τοῦ ςθ' ἔτους καταλείψας ἐκεῖσε τὴν δεσποιναν καὶ γυναῖκα αὐτοῦ ὁ αὐθέντης μου, εἰς τὸν αὐτῆς πατέρα ἦλθο- 43 μεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τῶν αὐθεντικῶν τριήρεων καὶ ἑτέρας ἄλλης τριήρεως τῆς Λέσβου. τῇ δὲ κ' Ὀκτωβρίου

1. ντορῆ P κατελιούτζη P 7. λεσβερίαν M 9. ὁ δὲ δεσπότης κύρ K. P 11. αὐτὸς δὲ ἐν τῷ ἐπανέλθειν εἰς Μεσημβρίαν καὶ τοῦ δεσπότητος κυρίου Δημητρίου ἐκεῖ κρυφῶς παραγενόμενος εἰς P 23. κθ' P

peret, ac perfecti coniugii sponsalia. eiusdem anni Aprilis die decimo sexto, ipsa dominica paschae, Thamar filiam suscepit, quam et ipsam Constantinus despota, dominus meus, e sacro baptismate sustulit, eodem die Paulus Asanes, cum Asania filia Mesembriam profugit, quoniam eius amore captus Demetrius despota lecti sociam eam expetebat, imperator autem et Constantinus despota, eius fratres germani, cum despoena matre id nec audire sustinebant. die vicesimo septimo Iulii eiusdem anni dominus meus, despota, regis triremibus in Lesbum profectus est accepitque in matrimonium Aecaterinam illam Cataliutzenam, drungario navibus praefecto Luca Notara, qui postea magnus dux factus est. mense Septembri autem anni 6950 dominus meus, despoena uxore apud eius patrem relicta, assumpsit me in Peloponnesum, triremibus principalibus et una Lesbica usus. vicesimo Octobris die ad ameram et imperatorem ablegatus sum, cum secreto

τοῦ αὐτοῦ ἔτους προσταχθεὶς ἐγὼ διέβην πρὸς τὸν ἀμηνῶν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα, ἔχων καὶ ἀπόκρυφον μυστήριον, ὅτι εἰς δόση τοῦτο ὁ βασιλεύς, ἀπελθεῖν με πρὸς τὸν δεσπότην κῆρ Δημήτριον ἄνω εἰς τὴν Μεσημβρίαν, καὶ δώσω ἐκείνῳ ἅπαντα τὸν τόπον ὃν ὁ αὐθέντης μου ἐν τῇ Πελοπον-5 νήσῳ εἶχεν· αὐτὸς δὲ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἔχῃ τὴν Σηλυμβρίαν καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐκεῖσε τῆς μαύρης Θαλάσσης ἦτοι τοῦ Εὐξείνου πόντου ἄχρι τῶν Λέρκων, διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τῆς πόλεως ἕνεκεν τῆς ἐλπίδος τῆς βασιλείας, ὡς ἡγάπα καὶ ὁ βασιλεύς, ὅς με καλῶς ὑπεδέξατο. καὶ ἀπέσω-10 σα ἐγὼ τῷ Ἰανουαρίῳ μηνὶ εἰς Μεσημβρίαν πρὸς τὸν δεσπότην κῆρ Δημήτριον· αὐτὸς δὲ ἦν ἐτοιμάζων ἵνα κατὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἔλθῃ, καὶ ἀπέπεμψέ με ἄπρακτον ἕνεκεν τούτου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς διέτριβον ἐγὼ ἐκεῖσε, ἐν ἀποπληξίᾳ δεινῇ περιπεσὼν ὁ 15 Παῦλος ἐναπέψυξεν. ἐμοῦ δὲ ἐπαναστρέψαντος εἰς τὴν πόλιν, καὶ προσμένοντός μου ὅπως ὀρισμῶ τοῦ βασιλέως ἐπαπέλθω πρὸς τὸν αὐθέντην μου εἰς Πελοπόννησον, ἰδοὺ τῇ κ' τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπέδραμεν ὁ δεσπότης κῆρ Δημήτριος μετὰ στρατοῦ καὶ ἀπέκλεισε τὴν πό-20 λιν, φθείρας καὶ ζημιώσας οὐς εὗρεν ἔξωθεν, ἔχων καὶ μεθ' ἑαυτοῦ συμμάχους μέγας ἰκανὸν ἐκ τοῦ τῶν Τούρκων στρατοῦ· ἐν ᾧ δὴ μηνὶ ἐγεννήθη αὐτῷ ἡ θυγάτηρ ἦν ἔλαβεν ὕστερον εἰς γυναῖκα ὁ ἀμηνῶς Μεεμέτης. καὶ τῷ Ἰουλίῳ

7. Μεσημβρίαν P, Σηλυβρίαν margo 23. ἡ om P 24. με-
χεμέτης P

mandato, ut, si assentiretur imperator, transirem Mesembriam ad Demetrium despotam, eique oppida et loca omnia traderem, quae in Peloponneso dominus meus habebat; ipse, Cpolim reversus, Selymbriam cum locis ad mare nigrum sive pontum Euxinum finitimis usque Derca haberet, urbi vicinus esse cupiens propter spem imperii. probata haec sunt ab imperatore, qui benigne me excepit. itaque mense Ianuario Mesembriam ad Demetrium despotam salvus perveni, qui tamen, ad bellum Cpoli et imperatori ac fratri inferendum quum maxime se parans, re infecta me dimisit. diebus autem, quibus illic commorabar, Paulus gravi tactus apoplexia exspiravit. reverso me igitur in urbem, et exspectante, ut iussu imperatoris ad dominum meum in Peloponnesum redirem, ecce die vicesimo tertio Aprilis eiusdem anni Demetrius despota cum exercitu adfuit et eversis deletisque, quoscumque foris offendit, urbem obsedit, auxiliis satis magnis Turcarum adiutus. eodem mense filia ei nata est, quam postea in matrimonium duxit Mehemetes ameras. mense Iulio eius-

μηρί τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐρχομένον τοῦ αὐθέντου μου καὶ δεσπό-
του κῦρ Κωνσταντίνου εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, καὶ διὰ τῆς
Λέσβου διελθόντος, ἔλαβε καὶ τὴν δέσποιναν τὴν ἑαυτοῦ
σύζυγον μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ ἐν τῇ Ἀθήνῃ ἐλθόντος ἐπολε-
5 μῆθη ὑπὸ τοῦ στόλου παντός τῶν Τούρκων ἡμέραις πολλαῖς
ἐκεῖ εὐρεθέντος· τῇ δὲ Θεοῦ βοήθειᾳ ἀπῆλθεν ἄπρακτος ἀπ'
αὐτοῦ ὁ στόλος. ἡ δὲ δέσποινα ἡ τούτου σύνευνος ἀπὸ
τῆς περιστάσεως ὤσθενήσασα καὶ ἐκτρωθεῖσα τῷ Ἀγού-
10 τῶ μὴν τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τοῦ αὐτοῦ
τῆς Ἀθήνων νησιῶν ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. καὶ τῇ ιδ' τοῦ Σε-
πτεμβρίου μηνὸς τοῦ ρθνα' ἔτους ἐγεννήθη μοι ὁ ἕτερος υἱὸς
Ἀλέξιος. καὶ τῷ Νοεμβρίῳ μὴν τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν εἰς
τὴν πόλιν ὁ δεσπότης καὶ αὐθέντης μου. καὶ τῇ α' Μαρ-
τίου ἔλαβε ἀπὸ τὸν βασιλέα τὴν Σηλυμβρίαν, καὶ ἀπέστειλεν
15 ἐμὲ ἐκεῖσε διοικεῖν, καὶ οὕτως προσέταξέ μοι φυλάττειν αὐ-
τὴν μετὰ ἐπιμελείας διὰ τὴν ὑποψίαν ἣν εἶχομεν ἐκ τοῦ
ἄμηνῶ καὶ τοῦ δεσπότη τοῦ κῦρ Δημητρίου καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ
βασιλέως.

19. Τῷ δὲ Ἰουνίῳ μὴν τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν εἰς
20 Κωνσταντινούπολιν Λέων ὁ Φραγκόπουλος ὁ πρωτοστράτωρ,
ὁ ἐπ' ἀδελφῇ υἱὸς τοῦ πάλαι μεγάλου πρωτοστράτορος Νι-
κηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν ἡ ἱστορία ἀλλαχοῦ ἐδήλωσε.
διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐπιτροπικὴν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου διῆρ-

11. ὁ om P 14. Σηλυβρίαν P 17. πρὸς τὸν βασιλέα τῶν
Τούρκων καὶ τὸν δεσπότην κῦρ Δημήτριον καὶ αὐτὸν δὴ τὸν βα-
σιλέα P 19. εἰκοστὸν P Ἰουλίῳ P 20. λέγων M

dem anni Constantinus despota, dominus meus, ad opem urbi ferendam per Lesbum proficiscens, coniugem despoenam secum abduxit. in Lemnum ut venit, universa eum classis Turcarum, quae dies ibi complures steterat, oppugnavit, sed divino auxilio factum est, ut conatu irrito discederet. despoena autem, eius coniux, ex eo casu morbo correpta, abortu facto, Augusto mense eiusdem anni Palaeocastri, quod est illius insulae oppidum, defuncta et sepulta est. duodecimo die mensis Septembris 695¹ alius filius mihi natus est, Alexius: quo eodem anno, mense Novembri, despota et dominus meus in urbem advenit, et calendis Martiis ab imperatore Selymbria donatus, ad administrandam eam me ablegavit, cohortatus, ut eam diligenter custodirem, propter suspicionem, qua ameram et Demetrium despotam ipsumque imperatorem habebamus.

19. Mense Iunio eiusdem anni Cpolim venit Leo Francopulus, protostrator, filius sororis Nicephori Melisseni, magni quondam protostratoris, de quo alio huius historiae loco dictum est: qua de causa idem, nempe ut nepos illius magni protostratoris, iussu Theodori

γεν, ὡς τοῦ ῥηθέντος μεγάλου πρωτοστράτορος ἀνεπιός, προ-
τάξει τοῦ δεσπότου κύρ Θεοδώρου, ἕως οὐ παρέδωκεν αὐ-
τὴν τῷ δεσπότῃ κύρ Κωνσταντίνῳ, ὡς προγέγραπται. τότε
ὀρισθεὶς καὶ γὰρ ἐκ τῆς Σηλυμβρίας ἐπανῆλθον εἰς Κωνσταντι-
νουπόλιν. καὶ ἀναμεταξὺ τῶν ἀδελφῶν συμφωνοῖαι γεγούνασι 5
τοιαῦται, ὅτι ὁ μὲν αὐθέντης μου ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος
ἀπέλθῃ εἰς Πελοπόννησον καὶ τὸν τόπον ἅπαντα τοῦ δεσπό-
του κύρ Θεοδώρου λάβῃ, ὁ δὲ κύρ Θεόδωρος εἰς τὴν πόλιν
ἔλθῃ καὶ τὴν Σηλυμβρίαν λάβῃ. ἃ δὴ καὶ ἐγένετο. καὶ τῇ
δεκάτῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 595 ἔτους ὁ αὐθέντης μου ὁ δεσπό- 10
της ἐξῆλθε μετὰ νηὸς ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ πλεύσας εἰς Πελο-
πόννησον, καὶ πάλιν μετ' αὐτῆς δὴ τῆς νηὸς ὁ δεσπότης κύρ
Θεόδωρος τῷ Δεκεμβρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέσωσεν εἰς
τὴν πόλιν· καὶ τῷ Μαρτίῳ μηνὶ παρέδωκα αὐτῷ τὴν Ση-
λυμβρίαν. καὶ ἐμβάντος μου εἰς νῆα τὴν ἐκ Κρήτης Ὑαλινᾶ 15
Ἀντωνίου, εἰς τὴν τῆς Εὐρίπου Κάρυστον ἐπαφῆκέ με· καὶ
τῇ τρίτῃ τοῦ Ἰουνίου διὰ τῆς ξηρᾶς ὁδοῦ ἔφθασα εἰς τὴν
Σπάρτην. καὶ ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος ἐζήτηί με τὰ πλείστα
καὶ παρώτρυνε ἵνα καὶ τὴν Σηλυμβρίαν ἔχω καὶ τῶν πρώτων
αὐτοῦ ὑποχειρίων εὐρῆσωμαι. διερχόμενος οὖν καὶ γὰρ εὐρον 20
καὶ τὸν Ἴσθμὸν οἰκοδομηθέντα παρὰ τοῦ αὐθέντου τοῦ δε-
σπότου κύρ Κωνσταντίνου τῷ παρελθόντι ἔαρι. φθάσαντός
μου οὖν εἰς τὴν Σπάρτην, μετὰ τινος ἡμέρας οὐ πολλὰς ἤλ-
θεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ πλείστων τριήρων ὁ

2. ἐπιτρέψῃ P

16. κἀριστρον M

17. διὰ ξηρᾶς ἐφθ. P

despotae Messeniaci sinus praefecturam procurabat, donec ea, ut supra narravimus, tradita est Constantino. tum ego quoque iussus Selymbria Cpolim redii, factaeque sunt inter fratres hae pactiones, ut Constantinus despota, dominus meus, in Peloponnesum discederet, et ditionem omnem Theodori despota occuparet, Theodorus Cpolim veniret et acciperet Selymbriam. itaque factum est. decimo die Octobris 6952 despota, dominus meus, ab urbe navi in Peloponnesum profectus est, qua navi Theodorus despota mense Decembri eiusdem anni in urbem rediit, cui ego mense Martio Selymbria tradidi, ingressusque navem Cretensem Antonii Hyalinae et Carystum ad Euripum delatus, tertio die lunii pedestri itinere Spartam perveni. Theodorus despota autem vehementer me rogabat cohortabaturque, ut etiam Selymbriam gubernare vellem et e primis eius subiectis esse. in transeundo igitur Isthmum a Constantino, domino meo, aestate praeterita structum inveni; et diebus non multis post, quam ego Spartam veni, purpuratus et vicecancellarius et catholicus papae legatus multis triremibus Cpolim appulsus est propter Hungarorum re-

καρδινάλιος καὶ βικεκαγκελλάριος καὶ καθολικός τοῦ πάπα
 λεγάτος διὰ τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν τοῦ ῥηγὸς τῆς Οὐγγαρίας
 ἐξέλευσιν. ἐστάλην καὶ γὰρ αὐθις πρέσβυς πρὸς τε τὸν βασι-
 λέα καὶ τὸν ἀμηρᾶν καὶ αὐτὸν δὴ τὸν ῥήγα, ἀλλὰ δὴ καὶ
 5 πρὸς τὸν πρεσβευτὴν ἦτοι λεγάτον καὶ πρὸς τὸν καπητάνιον
 Ἀλουΐσιον Λαουρεδανὸν διὰ τινὰς ἀναγκαίας δουλείας, πρὸς
 οὗ προβῶσι τὰ πράγματα. διερχόμενος οὖν εἰς τὴν Κόριν-
 θον τῇ λ' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἵνα τὰς τριήρεις τοῦ στόλου
 10 φθάσω εἰς Εὐριπον, εἶδρον τεθαμμένον τὸν καλοκάγαθον Κο-
 ρίνθου Μάρκον, ὃς καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῶν ἐγεννήθη καὶ συν-
 ανεγράφη ἡμῖν καὶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ τῆς μητριᾶς αὐτοῦ
 πολλὰ πιεζόμενος μεγάλας θεραπείας παρὰ τῶν γεννητόρων
 μου εὗρισκεν, ὃς καὶ ἀναγκασθεὶς ἐκ τοῦ πολλοῦ κακοῦ ἔφυγε
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν τῶν Ξανθοπούλων μονὴν
 15 ἀπῆλθε καὶ χρησιμώτατος κατεστάθη. φθάσας οὖν ἐγὼ εἰς
 Εὐριπον καὶ μὴ εὐρῶν τὰς τριήρεις δι' ἄλλου πλευσίμου εἰς
 Αἴμνον ἀπέσωσα, κακέϊσε εὐρῶν τριήρησιν τιὰ βασιλικὴν
 ἀπεσώθη εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Νοεμ-
 βρίου τοῦ 597 ἔτους.

20 Καὶ τῷ αὐτῷ μηνί, ἑνδεκάτῃ, ὃ ῥῆξ τῆς Οὐγγαρίας
 ἀπεκτάνθη παρὰ τοῦ ἀμηρᾶ εἰς τὴν Βάρναν, τοιοντοτρόπως
 συγκροτηθέντος τοῦ πολέμου ἀνὰ τῶν Οὐγγρων καὶ Τούρκων.
 ὃ τοῦ ῥηγὸς στρατὸς ὑπερεῖχε κατὰ πάντα, ὃ δὲ Τούρκων

1. ἀντικαγκελλάριος P 2. οὐγκαρίας P 6. λαουρεδάνην P
 7. οὐ] ἄς P 15. ἀπεκατεστάθη P

gis adversum impios expeditionem. quare ego rursus ad imperatorem,
 ameram, ipsumque regem, quin etiam ad legatum et praefectum Aloy-
 sium Lauredanum super negotiis quibusdam necessariis missus sum,
 exploratum, quo res procederent. ut veni Corinthum die Augusti tri-
 cesimo, triremes classis in Euripo consecuturus, sepultum reperi pium
 et bonum Marcum, Corinthi episcopum, qui et in aula nostra natus,
 et nobiscum educatus fuerat, et, ab iniusta noverca multum cruciatus,
 a parentibus meis non mediocria expertus erat solatia, sed tamen,
 adversissimis casibus exagitatus, patre relicto, in Xanthopulorum mo-
 nasterium secessit, ubi vitam egit laudatissimam. in Euripo igitur
 ut veni, nec inveni triremes, alia navi Lemnum traieci, ibique re-
 perta triremi quadam imperatoria, Cpolim delatus sum ineunte No-
 vembri anni 6953.

Eodem mense, die undecimo, Hungarorum rex apud Varnam ab
 amera caesus est, pugna inter Hungaros et Turcas ita excitata. regis exer-
 citus ubivis superior erat, et ameras cum omni concilio suo opportu-
 nitatem quaerebat recedendi, si possent: ingens enim timor et tremor

ἀμηνῶς καὶ πᾶσα ἡ συμβουλὴ αὐτοῦ ἐζήτουν εὐκαιρίαν ἀναχωρήσαι, εἰ δυνατόν ἦν· πολὺς γὰρ φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσον ἐπὶ τοὺς ἀσεβεῖς. οἱ δὲ τοῦ Οὐγγρου ἐκ τοῦναντίου μετὰ χαρᾶς καὶ τόλμης καὶ ἀνδρίας θαρσαλέως ἐστήκεισαν, ἐλπίζοντες ἵνα τῆς νίκης τύχῳσι καὶ τὸν ἀμηνῶν καὶ πάντας 5 τοὺς αὐτοῦ αἰχμαλωτίσωσιν. ἐπὶ δὲ τὴν αὐριον θέλοντες οἱ Οὐγγαροὶ ἵνα τὸν πόλεμον κροτήσωσι, καὶ βουλής γενομένης ἀνὰ αὐτῶν, ὁ ῥῆξ καὶ ἕτεροὶ τινες διέκρινον λέγοντες ἵνα αὐτομάτως ὁ ῥῆξ τὸν πόλεμον συνάψῃ καὶ ἕως τῆς σκηνῆς τοῦ ἀμηνῶ, εἰ δύναίτο, φθάσῃ, ὅπως ἡ φήμη τῆς νίκης καὶ 10 τῆς ἀνδρίας αὐτοῦ κηρυχθῆ ἔν τῷ κόσμῳ· ῥᾶδιον γὰρ καὶ 44 ἐν εὐκολίᾳ ἐλογίζοντο τὴν νίκην καθ' ἑαυτούς. ὁ δὲ Ἰαγκος ὁ καὶ κυβερνήτης αὐτοῦ ὡς φρόνιμος καὶ πρακτικὸς ἐν πολέμοις τὰ ἐναντία φρονῶν ἔλεγε "τῆς τύχης τὸ ἄστατον οὐδεις οἶδε· διὸ ἡ βασιλεία σου οὐκ ἔστιν ἀνάγκη ἵνα τοιοῦ- 15 τως ἐπιχειρηθῆς. ἐπικίνδυνόν ἐστι τὸ πρᾶγμα. ἀλλ' ἐγὼ πρᾶξω ὅσα παρὰ τῆς βασιλείας σου προσταχθῶ· καὶ εἰ μὲν ἡ τύχη ἐμοὶ βοηθήσῃ, ἕως τῆς σκηνῆς τοῦ ἀμηνῶ ἐγὼ ἀπελεύσομαι. καὶ εἰ μὲν ἡ νίκη ἕως τέλους ἔσεται εἰς ἡμᾶς καὶ ἐγὼ ἐπαναστρέψω, δόξα τῷ θεῷ, ἡ νίκη τῇ βασιλείᾳ σου ἐστι 20 καὶ ἔσεται· εἰ δὲ ἀποκτανθῶ, οὐδὲν ἐστι τὸ ἐμποδίζον ὑμᾶς. ἐμβλέψατε τὴν γυνῶσιν τοῦ ὄφραως, ὃς πάντοτε τὴν κεφαλὴν σκέπων ὄλον τὸ σῶμα ὑγιαίνει· εἰ δὲ πληρῆ ἡ κεφαλὴ, ὄλον

3. δὲ οὐγγροὶ P

12. Ἰαγγος P, qui in margine: οὗτος ἦν τῷ γένει βλάχος, ὄνπερ καὶ ἰωάννην κυρβίνον καλοῦσι.

13. τοιοῦτοτρόπως P

18. παρελεύσωμαι P

19. καὶ γὰρ ἀποδώσω

δόξαν P

impios invaserat. Hungari contra laetabundi audacter et fidenter stabant, victuros se esse sperantes ameramque et universas copias eius oppressuros. itaque, quum postridie pugnam committere Hungari cuperent, concione habita, rex et alii quidam statuerunt, ut ultro ipse rex proelium consereret et ad tentorium amerae usque, si posset, penetraret, ut fama victoriam virtutemque eius toto orbe praedicaret. facilem quippe et nullius negotii victoriam fore arbitrabantur. at Iancus, gubernator eius, ut vir prudens et bello expertus, contraria sentiens, dixit: "fortunae inconstantiam nemo novit; nec ulla necessitas est, istud ut coneris. periculosum enim facinus est. at ego faciam, quidquid a maiestate tua iussus fuero; ac, si mihi faverit fortuna, penetrabo ad tabernaculum amerae. quod si usque ad extremum victoria nobis constiterit et ego rediero, gloria dei, victoria maiestatis tuae est eritque. sin occumbam, nihil idcirco vos remorabitur. intuimini serpentis prudentiam, qui semper caput tegendo totum corpus conservat, capite autem percusso, toto corpore perit. eodem modo, si maiestas

τὸ σῶμα ἀπόλλυται. τοιούτως καὶ εἰ ἡ βασιλεία σου ἐπιχειρισθῆς καὶ τὸναντίον συμβῆ, ὃ ὄμοιαι τοῦ κυρίου μου μὴ γένοιτο, πάντες ἡμεῖς προφανῶς ἀπολλύμεθα.” ὁ δὲ ῥῆξ μὴ δεχθεὶς τὴν τοῦ Ἰάγκου βουλὴν, τῷ πρώτῳ συγκροτηθέντος 5 πολέμου ἰσχυροῦ καὶ φοβεροῦ καὶ πολλῇ αἵματοχυσίᾳ καὶ σφαγῇ ἐκ τοῦ τῶν Τούρκων μέρους ἐγεγόνει. ὁ δὲ ῥῆξ φθάσας ἄχρῃς ἐγγὺς τῆς σκηνῆς τοῦ ἀμηνῶ, ἐβούλετο φεύγειν ὃ ἀμηνῶς· οἱ δὲ ἰαννιτζάριοι οὐκ εἶσαν αὐτόν, εἰ καὶ εἰς δειλίαν ἐνέπεσεν θεωρῶν τὸν ῥῆγα ἀνδρείως μαχόμενον, ἀλλὰ 10 χειροπέδαις σιδηραῖς κρατήσαντες τὸν ἵππον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐδύνατο φεύγειν· οἱ καὶ ἠγωνίσαντο ἰσχυρῶς περὶ τῆς τοῦ ἀμηνῶ σωτηρίας. ὁ δὲ ῥῆξ δι’ ἄλλης ἀνδρείως μαχόμενος, ἵνα τὸν ἀμηνῶν καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτοῦ κερδήσῃ, καὶ τις τῶν ἰαννιτζάρων τὸννομα Χαμουζᾶς, ἐκ τῆς Πελο- 15 πονήσου ὀρμώμενος, τὸν ὄπισθεν πόδα τοῦ ἵππου τοῦ ῥηγὸς τρώσας ἤξινη, ἣν ῥίψας κατὰ τοῦ ἵππου, καὶ ἐν τῇ γῇ πεσὼν σὺν τῷ ἀναβάτῃ, οὕτω δραμῶν αὐτόν ἀποκεφάλισε· καὶ μετὰ ἀλαλαγμοῦ, ὡς σύνηδες τοῖς ἀσεβέσι, τὴν τούτου κεφαλὴν ὕψωσαν ἐπὶ δόρατος. καὶ ἰδόντες οἱ Οὐγγροὶ διεσκορπί- 20 θησαν ἐνθεν καὶ ἐκεῖθεν, καὶ ἐν τῷ φεύγειν αὐτοὺς πολλοὶ ἐάλοντο καὶ ἐφονεύοντο· καὶ τοῦτο ἐκ τῆς κακῆς συμβουλῆς συνέβη. τῷ δὲ εἰρημένῳ ἰαννιτζάρῳ Χαμουζᾷ ὁ ἀμηνῶς ἀνταμείψας τὴν ἀνδρίαν καὶ τόλμην αὐτοῦ θρογγύριον τῆς

1. τοιουτοτρόπως P εἰ om P σου ζητεῖς ἐπιχειρισθῆναι
καὶ εἰ τὸν. P 6. φυγῇ M 12. ἀνδρείας P 17. οὐτῶ] καὶ
οὐ P 20. πολλοὺς ἐάλωσαν καὶ ἐφόνευσαν P 21. βουλῆς P

tua impressionem fecerit, et secus res ceciderit, quod deum rogo ut ne fiat, manifestum est, nos omnes perituros esse.” at rex, Ianci consilium aspernatus, sequenti luce proelio ingenti et horribili commisso, cum magna strage et caede Turcarum, ita prope ad tentorium amerae penetravit, ut is iam fugae se committere cogitaret. verum non dimiserunt eum iannitarii, quantumvis timore percussus, quum regem tam animose dimicantem videret, sed compedibus ferreis equum eius adstrinxerunt, ut fugere non posset, ac strenue dimicarunt de salute eius. interim rex viriliter pugnabat, amera cum omni eius apparatu potiri cupiens, quum quidam de iannitariis, Chamuzas vocabulo, ex Peloponneso oriundus, posteriorem pedem equi regis, vibrata securi, vulneravit, eumque, cum equo humi prolapsus, consecutus occidit. tum laetis clamoribus, ut mos est impiis, caput hastilli praefigunt. id ubi viderunt Hungari, huc illum dissipantur, multique in fuga capti et interfecti sunt. hic igitur mali consilii eventus fuit. iannitarum autem illum Chamuzam ameras, fortitudinem eius et au-

αὐτοῦ βίγλας τετίμηκεν, ὃ λέγεται τῇ αὐτῶν διαλέκτῳ *ιαν-
νιτζάραγας*, καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν καὶ βεζύρηγν αὐτὸν
ἐποίησε.

Τῇ οὖν ιζ' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους γέγονε
παγκόσμιος καύσων καὶ ἄξιος μνήμης· ἐν ᾧ δὴ θέρει καὶ ὁ 5
πνευματικὸς κὺρ Γρηγόριος ὁ Μελισσηνὸς πατριάρχης ἐγέ-
νετο. καὶ τῇ ιε' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἐγεννήθη μοι υἱὸς
Ἀνδρόνικος τοῦνομα, ὃς ἔζησεν ἡμέρας καὶ μόνον ὀκτώ. καὶ
τῷ 5θνῷ ἔτει ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ φθίνοντι ἐλθόντος μου εἰς
τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῶν τῆς Ἐνετίας ἐμπορικῶν τριήρεων, 10
καὶ Σεπτεμβρίου πρώτῃ τοῦ 5θνῆ ἔτους εὐηργετήθη τὴν
ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης καὶ διοικήσιν καὶ πάντων τῶν πέριξ
αὐτῆς, ἦρουν Κουλαῖ, Ἑβραϊκῆς Τρίπης, Τζεραμίου, Παγκό-
των, Σκλαβοχωρίου, καὶ πάντων τῶν ἄλλων αὐτῆς χωρίων,
καὶ πάντα τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν, ὡς οὐκ εἶχεν οὐδεὶς ἄλλος 15
πώποτε τὴν τοιαύτην διοικήσιν. εἶπέ μοι δὲ καὶ τοῦτο ὁ
αὐθέντης μου, “ἐνεκεν τῆς σῆς χρηστῆς δουλοσύνης καὶ τῆς
ἐμῆς πρὸς σὲ ἀναδοχῆς καὶ ἀγάπης εὐηργετησάμεν σοι τὴν
Β τῆς Σπάρτης διοικήσιν, καὶ οὕτως θέλω εἶναι καὶ αὕτη ὡς
τῆς Κορίνθου καὶ Πάτρας, ὧν τὴν μὲν ἔχει ὁ Καντακουζην- 20
νὸς Ἰωάννης, τὴν δὲ Ἀλέξιος ὁ Λάσκαρις. καὶ γίνωσκε ὅτι
ἕτερον μεσάζοντα οὐ ποιήσω πάρεξ τὸν Σοφριανὸν Εὐδαίμονα
Ἰωάννην, ὃν ἔχω. ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα εὐρήσομαι αἰεὶ, ἀλλὰ

1. δ — ἐποίησε om P 13. ἦτοι P τεραμίου P 17. μου
ὅτι ἐπει ἐνεκεν P

diaciam remunerans, drungarium biglae, qui ipsorum lingua iannitzara-
gas dicitur, ac brevi intervallo vesirem creavit.

Decimo septimo die mensis Iulii eiusdem anni, toto orbe aestus
ingens et memorabilis fuit: qua aestate spiritualis pater Gregorius
Melissenus patriarcha factus est. die decimo quinto mensis Augusti
genitus est mihi filius Andronicus, qui dies tantum octo vixit. anno
6954, mense Decembri exeunte, mercatorum Venetorum trirēibus
in Peloponnesum profectus, die primo Septembris anni 6955 Spartaē
oppidorumque omnium adiacentium in circuitu, i. e. Culae, Hebrai-
cae Tripes, Tzeramii, Pancotōrum, Sclabochorii ceterorumque loco-
rum, omniumque vectigalium praefectura et administratione cohone-
status sum: qualem praefecturam nemo unquam alius habuit. atque
ita dixit mihi dominus: “propter studiosa officia tua, meamque erga
te voluntatem et amorem, ornavi te praefectura Spartaē, quam simi-
lem esse cupio Corinthiacae et Patrensi: quarum alteram Iohannes
Cantacuzenus, alteram Alexius Lascaris habet. et scito, me alium mi-
nistrum non creaturum, praeter eum, quem habeo, Iohannem So-

διέρχομαι τὸν τόπον μου διὰ πολλὰ ὀφέλιμα· καὶ ὅταν μὲν
 εὐρήσωμαι εἰς τὴν Κόρινθον, προστάξω τὰς ἐμὰς ἐποθέσεις
 γίνεσθαι καὶ θεωρεῖσθαι καὶ τὰς τοῦ τόπου ἐκείνου μετὰ τοῦ
 Καντακουζηνοῦ καὶ τοῦ Εὐδαίμονος Ἰωάννου, καὶ ὅταν πάλιν
 5 εὐρήσωμαι ἐν Πάτρᾳ μετὰ τοῦ Λάσκαρι καὶ τοῦ Εὐδαίμονος
 Ἰωάννου, καταλιμπάνω τὸν Καντακουζηνὸν εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ.
 ὅταν δὲ ἔσωμαι ἐνταῦθα, μετὰ σοῦ καὶ τοῦ Εὐδαίμονος Ἰω-
 ἀννου καὶ ἄλλων. ἔτι ὅταν θεοῦ εὐδοκίᾳ λήψωμαι καὶ γυναῖκα,
 διὰ σοῦ ἔξω αὐτήν, καὶ ἐνταῦθα τὸν πλείονα χρόνον διαβι-
 10 βᾶσω, καὶ σὺ ἔσῃ ὁ γνωστότερος ἐν πᾶσιν εἰς τὰ τῆς θεραπείας
 αὐτῆς. νῦν δὲ ἐγὼ μὲν ἀπέρχομαι πρὸς κρείττονα οἰκοδομὴν
 τοῦ Ἰσθμοῦ· σὺ δὲ ἐνταῦθα εὐρισκόμενος ἄρχου καλῶς τὴν
 ἀρχὴν σου, καὶ παῦσον τὰς ἀδικίας καὶ τὰς ἐνταῦθα πολλὰς
 ἀρχάς, καὶ ποιήσον πάντας μὴ ἔχειν ἄλλην ἀρχὴν πάρεξ σοῦ
 15 ὡς ἐμὲ μόνον ἀνθέτην καὶ σὲ ἀντὶ ἐμοῦ. καὶ ἐὰν θέλῃς
 τοῦ μὴ ποιεῖν ἀδικίας καὶ φιλοπροσωπίας καὶ φυλάττης μᾶλ-
 λον τοὺς νόμους, ἔξεις τὸν μισθὸν ἐκ θεοῦ, καὶ ἐξ ἡμῶν εὐ-
 χαριστίαν. ἄπεχε τῶν δώρων, διὰ τὴν μὲν περὶ τῶν δωροδε-
 κτῶν τάδε φησὶν ὁ χρυσοῦς τὴν γλωτταν ‘πῦρ κατακαύσει
 20 οἴκους δωροδεκτῶν καὶ καρδίας,’ διὰ τὴν μὲν ἢ δωροδοκία δια-
 φθείρει τὸ δίκαιον, καὶ τοσοῦτον ἀποτυφλοῖ ὡς καὶ ἀθώους
 ὑπὸ καταδίκην ποιεῖ. ἔτι δὲ καὶ ταύτας τὰς τρεῖς ἀρετὰς

1. διέξομαι P 7. ἔσωμαι] ἤμην M 8. ἔτι] ὅτι M 9.
 σὴ γνώμη P 12. τῆς ἀρχῆς P 14. πάντα M 18. διότι P
 22. ἀπὸ καταδίκης P

phianum Eudaemonem. non autem semper hic ero, sed obeo regionem
 meam multis de causis: quumque Corinthis ero, leges meas servari et
 illius loci leges cum Cantacuzeno et Iohanne Eudaemone examinari
 iubebo; similiter quum Patris ero, cum Lascari et eodem Iohanne,
 relicto Cantacuzeno in praefectura sua, et quum hic ero, tecum et
 cum Iohanne aliisque. porro, si deo placuerit, ut uxorem ducam, per
 te eam ducam, ac plurimum temporis hic commorabor, et tu cete-
 ris peritior eris earum rerum, quibus ei serviendum erit. nunc ad in-
 stituendam meliorem aedificationem Isthmi discedo: tu hic manens
 bene gubernam provinciam tuam, tolle iniurias dominatumque multi-
 tudinem, ac fac, ut ne aliud imperium praeter tuum noverint, sed
 me esse solum principem, te locum meum tenere agnoscant. quodsi
 nec iniuste egeris, nec personae habueris rationem, sed diligentissime
 leges servaveris, praemia a deo habebis, a nosmet gratiam. abstine
 ab accipiendis muneribus: de quo hominum genere Chrysostomus di-
 cit: ‘ignis comburet domos et corda eorum, qui dona accipiunt,’
 propterea, quod accepta dona pervertunt iustitiam adeoque excae-

δεῖ ἔχειν τὸν κριτὴν τὸν κρίνοντα λαὸν κυρίου καὶ ὁμοφύλους Χριστιανούς, πίστιν ὀρθὴν εἰς Θεὸν καὶ εἰς τὸν προχειρίζοντα αὐτῷ τὸ ἀξίωμα, καὶ ἀλήθειαν ἀπὸ τῆς γλώττης, καὶ σωφροσύνην ἀπὸ τοῦ σώματος· καὶ ταῦτα πάντα καλῶς σε οἶδα φυλάττειν ἐκ νεότητός σου. καὶ ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς 5 διατάξεσιν οὕτως φησὶν ἔστω ὁ κριτὴς ἀπροσωπώληπτος, μῆτε πλούσιον ἐντροπέμενος ἢ κολακεύων παρὰ τὸ προσῆκον, μῆτε πενήτων φειδόμενος· οὐ λήψη γάρ φησι πρόσωπον δυνάστου, καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσης ἐν κρίσει, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἡ κρίσις. δίκαιος τὸ δίκαιον διώξεται, καὶ οὐκ ἀρέσει τῷ δικαίῳ ἄδικόν ποτε.” προσκυνήσας οὖν ἐγὼ αὐτὸν καὶ εὐχαριστήσας, ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆ κῆ τοῦ αὐτοῦ Σεπτεμβρίου.

Τῷ δὲ Ὀκτωβρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς Γλαρέντζας ἡ κυρία Ἑλένη, θυγάτηρ τοῦ κῆρ Θωμᾶ τοῦ δεσπότου, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν Σερβίαν καὶ Λάζαρον τὸν υἱὸν 15 κῆρ Γεωργίου δεσπότου ἄνδρα λάβῃ, ὅπερ καὶ ἐγένετο· καὶ διὰ τοῦτο καὶ δεσπότην καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Λάζαρον ὁ βασιλεὺς κῆρ Ἰωάννης ἔνεκεν τοῦ φιλανθρωποῦ Γεωργίου τιτίμηκε. τῆ δὲ κζ' τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν ὁ ἀμηνῶς κατὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἦτοι Ἐξαμυλίου· καὶ τῆ 20 δεκάτῃ τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς παρέλαβεν αὐτὸν καὶ ἐπόρθησε.

9. ἡ κρίσις δικαία διὸ δε τὸ δίκαιον P 10. ἄδικος P, omisso ποτε 12. κς' Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους P, qui a verbis proximis incipit caput 21. 18. φιλανθρώπου M

cant, ut condemnes etiam insontes. praeterea his tribus virtutibus praeditum esse oportet, qui de populo domini et fratribus Christianis ius dicit: fide recta erga deum et erga eum, a quo dignitatem est consecutus: veritate oris, et temperantia corporis: quae omnia praecclare te inde ab adolescentia servare novi. idem in Apostolicis constitutionibus ita dicit: habeto iudex personarum nullam rationem, neve aut diviti indulgeat blandiaturque, aut parcat pauperi. non respicies enim, inquit, personam potentis, nec pauperum misereberis, quoniam est iudicium dei. iustus sequetur iustitiam, nec placebit illi unquam iniustitia.” deinde quum osculatus eum essem egissemque gratias, die eiusdem Septembris 28 in Isthmum abiit.

Mense autem Octobri eiusdem anni Glarentza discessit Helena domina, Thomae despotae filia, ut in Serviam proficisceretur et Lazaro, filio Georgii despotae, nuberet, ut etiam nupsit. quare et despotam et ipsum Lazarum imperator Iohannes propter Georgium Philanthropem honoravit. vicesimo septimo die mensis Novembris eiusdem anni ameras Isthmum sive Hexamilium oppugnatum venit, cepitque eum delevitque decimo Decembris. deinde Patram profectus, eam

καὶ ἀπελθὼν εἰς Πάτραν τὴν Πάτρας πόλιν μόνην παρέλαβε
καὶ ἐπέφησε καὶ ἠφάνισε. καὶ τῷ Ἀυγούστῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ
ἔτους ἐστάλην πάλιν ἐγὼ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπὲρ
πολλῶν τινῶν ὑποθέσεων καὶ περὶ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς 45
5 Γοτθίας καὶ περὶ τινος συνοικισίου διὰ τὸν αὐθέντην μου,
ἐπεὶ ἀπ' ἐκεῖσε προσέντυχον· ἐνθα καὶ ἱερομονάχους καὶ ἐκ
τῶν ἀνθρώπων μου ἔστειλα ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι, ἐξαιρέτως
δὲ καὶ τὸν ἱερομόναχον Ἰσιδώρον τὸν καὶ ὕστερον χρηματί-
σαντα μητροπολίτην Ἀθηνῶν, μεθ' ὧν ἔγραψα. καὶ προσμέ-
10 νοντός μου ἐκεῖ τῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ 5956 ἔτους ἀπέθανεν
ὑπὸ λοιμώδους νοσήματος ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος ἐν τῇ
Σηλυμβρία, καὶ κομίσαντες τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει
ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῆ. καὶ τῇ 15
τοῦ Ἀυγούστου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανέ μοι ὁ υἱός Β
15 Ἀλέξιος, ζήσας χρόνους 6 καὶ μῆνας ἑνδεκα· οὐδ' ὁ θάνα-
τος σφόδρα μου κατήψατο, οὐκ εἰδότης μου τοῦ ἀθλίου τὰ
μέλλοντά μοι συμβῆναι λυπηρότερα. καὶ τῇ 16
λα' τοῦ Ὀκτω-
βρίου μηνὸς τοῦ 5957 ἔτους ἀπέθανε καὶ ὁ βασιλεὺς κύρ
Ἰωάννης ἑτῶν ὑπάρχων 75 καὶ μηνῶν 1 καὶ ἡμερῶν 15, καὶ
20 ἐτάφη τῇ πρώτῃ Νοεμβρίου ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος,
αὐτοκρατορήσας ἑτη εἴκοσι τρία μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας
δέκα.

solam urbem cepit, combussit et evertit. Augusto mense eiusdem
anni ego rursus Cpolim missus sum multis super negotiis, etiam de
Trapezunte et Gotthia, et de quodam coniugio domini mei actum,
illinc ante conditiones agitans: unde hieromonachos et quosdam de
meis domesticis, in primis Isidorum hieromonachum, qui postea Athe-
narum metropolita fuit, in istas regiones cum litteris dimisi. ibi quum
degerem, mense Iulio anni 6956 Theodorus dominus peste consum-
tus est Selymbriae: cuius corpus in urbem translatum et in mona-
sterio Pantocratoris sepultum est. decimo quinto die Augusti mensis
eiusdem anni mortuus est mihi Alexius filius, quum vixisset annos
quinque et menses undecim: cuius obitus vehementer me afflixit,
quando miser nesciebam, quae mihi acerbiora eventura essent. trice-
simo primo die Octobris anni 6957 etiam imperator Iohannes diem
obiit, annos natus septem et quinquaginta, menses decem, dies quin-
decim, primoque Novembris die in monasterio Pantocratoris sepultus
est, regno potitus annos viginti tres, menses tres, dies decem.

B I B Λ Ι Ο Ν Γ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΤΡ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑ-
ΛΑΙΟΛΟΓΟΥ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ-
ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ ΤΙΝΩΝ.

46 1. Νοεμβρίου μηνὸς δεκάτῃ τρίτῃ τοῦ ςθνζ̄ ἔτους ἡλ-5
θεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ νηὸς ὁ δεσπότης κύρ
Θωμᾶς, μὴ εἰδὼς τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον· καὶ διερχό-
μενος τὴν Καλλιούπολιν ἔμαθεν αὐτόν. αὐτοῦ δὲ παραγενο-
μένου ἔπαυσαν πολλῶ πλέον τὰ ὅσα δεσπότης κύρ Δημήτριος
καὶ οἱ αὐτοῦ σφετεριζόμενοι ἐνήργουν βασιλεῦσαι τοῦτον τὸν 10
δεσπότην καὶ πορφυρογέννητον. ἀλλὰ παρὰ τῶν Κωνστατι-
νουπολιτῶν οὐκ ἄξιον εἶναι ἐκρίνετο, ζῶντος τοῦ πρώτου καὶ
τοιούτου ἀδελφοῦ τοῦ ἐπὶ πάσαις ἀρεταῖς πρωτεύοντος· εἰ
καὶ δυστυχῆς ἦν, ὅμως τὸ προσῆκον καὶ δίκαιον ἔπραξαν.
προσάξει τῆς ἀγίας δεσποίνης καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς τῶν δε-15
σποτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων βουλῇ καὶ γνώμῃ τῷ ἀμῆρᾳ ἔβου-
λήθησαν ἀκουτίσαι· ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ

5. μηνὸς om P 10. ἐνεργοῦσαν M 12. ἀνάξιον P 13.
πάσης ἀρετῆς P 14. ἔπραξαν] ἀπήγει P 16. τοῦ ἀμ-
ῆβουλήθησαν αὐτόν ποιῆσαι P

L I B E R III.

DE IMPERIO CONSTANTINI PALAEOLOGI, EXPUGNATIONE
CONSTANTINOPOLIS ET REBUS QUIBUSDAM ALIIS.

1. Novembris die decimo tertio anni 6957 Cpolim navi venit
Thomas despota, mortem imperatoris ignorans, quam primum Callio-
poli comperit. qui quum advenisset, longe sedatiora erant, quae De-
metrius despota eiusque asseclae moliebantur, ut is despota et por-
phyrogenitus obtineret imperium. neque vero id fas existimabant
Cpolitani, vivente natu maximo ac tali fratre, omnibus virtutibus
principe: qui quum infortunatus esset, fecerunt illi tamen, quod
honestum iustumque erat. iubente sancta despoena volentibus-
que ac suadentibus eiusdem filiiis, despotis ac principibus, amerae

τὸ πρωτεῖον τοῦ χρόνου καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἀγύπη τῶν ἐν τῇ πόλει σχεδὸν πάντων τὸν κύριον Κωνσταντῖνον διὰ τὸν βασιλέα κρίνουσιν, ἵνα κάκεινος ἐπίσταται τοῦτο. καὶ τῇ 6 τοῦ Δεκεμβρίου ἀπεστάλην ἐγὼ πρέσβυς πρὸς τὸν ἀμνηρᾶν ἀναγγεῖλαι τὰ εἰρημένα. ὡς οὖν ἀνήγγεῖλα αὐτὰ τῷ ἀμνηρᾷ, ἀκούσας ἐπεκύρωσε, καὶ μετὰ τιμῆς καὶ δώρων ἀπέπεμψε με. ταῖς αὐταῖς δὲ ἡμέραις καὶ ἄρχοντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Πελοπόννησον ἐστάλησαν καὶ Ἀλέξιος Φιλανθρωπηγὸς ὁ Λάσκαρις ἐστάλη εἰς τὴν πόλιν παρὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν 10 μετὰ τοῦ δεσπότου κὺρ Θωμᾶ ὑπὲρ τινων ὑποθέσεων τοῦ δεσποῦτου δὴ πρὸς τὸν βασιλέα, μὴ εἰδότες τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον. καὶ φθάσας εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων εὖρε τεθνηκότα τὸν ἄνακτα. καὶ συγχύσεως πολλῆς οὔσης περὶ τοῦ τίνα στεφθῆναι εἰς βασιλέα ἐκ τῶν ἀδελφῶν, κατὰ τὸ διορι- 15 σθᾶν ὑπὸ πάντων, ὡς προεῖρηται, ἀπεστάλη παρ' αὐτῶν ὁ Ἀλέξιος ὁ Φιλανθρωπηγὸς μετὰ Μανουῆλ τοῦ Παλαιολόγου τοῦ λεγομένου Ἰάγρου εἰς Πελοπόννησον, ἵνα εἰς βασιλέα στήψωσι τὸν δεσπότην κὺρ Κωνσταντῖνον τὸν αὐθέντην μου, ὃ καὶ ἔπραξαν ἐν τῇ Σπάρτῃ τῇ ἕκτῃ Ἰανουαρίου. καὶ τῇ 16 20 τοῦ Μαρτίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πό-

3. καὶ ἵνα P 4. ἀπεστάλην P 6. ἀποκὺ- cod. 8.
ἐκ Πελοποννήσου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐφθάσαν Ἀλέξιος, ὁ Φι-
λανθρωπινὸς λέγω ὁ Λάσκαρις, καὶ ἄλλοι παρὰ τοῦ αὐθέντου
ἡμῶν καὶ δεσποῦτου κὺρ Θωμᾶ, ὑπὲρ τινων αὐτῶν ὑποθέσεων,
πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ φθάσαντες εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πό-
λεων εὖρον P 16. ἐμανουῆλ P 19. 15^η P 20. μηνὸς
om P.

significare statuerunt, matris fratrumque voluntatem, primatum aeta-
tis, virtutem civiumque paene omnium studia Constantino ad impe-
rium suffragari. quippe illum quoque id scire volebant. itaque ego
Decembris die 6 legatus ad ameram missus sum, ista ut renuntia-
rem: quae ille rata habuit, meque honoribus et donis ornatum dimi-
misit. iisdem diebus et alii viri illustres Cpoli in Peloponnesum missi
sunt, et Alexius Philanthropenus Lascaris a domino nostro cum Tho-
ma despota de quibusdam despotae negotiis Cpolim ad imperatorem,
quippe cuius mortem ignorarent. is igitur, ubi advenit in urbem, im-
peratorem mortuum invenit: quumque magna esset perturbatio du-
bitantium, quem e fratribus coronarent imperatorem, tandem ex
omnium voluntate, ut ante commemoravi, Alexius Philanthropenus
cum Manuele Palaeologo, qui Iagnus dicitur, missus est in Pelopon-
nesum, ad coronandum augustali corona dominum meum, Constanti-
num despotam: id quod fecerunt Spartae die sexto Ianuarii. die de-
inde 12 Martii mensis eiusdem anni cum domino nostro recens co-

λιν μετὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ νέου ἐστεμμένου βασιλέως,
 Β μετὰ Καταλανικῶν τριήρων, καὶ παρὰ πάντων ἀσπασίως
 ἐδέχθη ὁ νέος ἄναξ μετὰ χαρᾶς, ἐμπλησμένοι ἅπαντες ἀγαλ-
 λιάσεως καὶ εὐφροσύνης, καὶ θριάμβους μεγάλους ποιήσαντες,
 ὡς ἔθος ἐστὶν τοῖς νεωστὶ ἐστεμμένοις βασιλεῦσι ποιεῖν. μετὰ 5
 δὲ τινὰς ἡμέρας τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ τὸν κύρ Θωμᾶν τὸν
 αὐθεντόπουλον εἰς τὸ δεσποτικὸν ἀξίωμα ἀνεβίβασε. καὶ τῷ
 αὐτῷ ἔτει ἐν μηνὶ Ἀυγούστῳ ἐξελθὼν τῆς πόλεως ὁ προρρη-
 θεὶς δεσπότης κύρ Θωμᾶς ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον. τῇ
 δὲ πρώτῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 595 ἔτους ἐξῆλθε καὶ ὁ δεσπό- 10
 τῆς ὁ πορφυρογέννητος κύρ Δημήτριος, καὶ ἀπῆλθε κἀκεῖνος
 εἰς Πελοπόννησον, καὶ συμβάσεις μεθ' ὄρκων φρικτῶν πρὸ τοῦ
 ἐξελθεῖν αὐτοὺς τῆς πόλεως ἐνώπιον τῆς κυρίας μητρὸς αὐτῶν
 καὶ βασιλίσσης καὶ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἀδελφοῦ καὶ πάντων
 τῶν τῆς συγκλήτου ἐγκρίτων ἀρχόντων ποιήσαντες, ἵνα μηδεὶς 15
 τοῦ ἑτέρου τοὺς τόπους καὶ ὄρια ὑπερπηδᾷ καὶ ἀρπάξῃ, ἀλλ'
 εἰρηρικῶς διαίειν. οὗτοι δὲ μετὰ ταῦτα μὴ τηρήσαντες τοὺς
 ὄρκους καὶ τὰς συνθήκας ἠθέτησαν· διὰ τοῦτο ἐν ὑστέροις,
 ὡς ἐφάνη καὶ εἶδον καὶ γὰρ, κακῶς ἀπέλαβον καὶ πρὸς ἄλλη-
 λους διετέθησαν, ὡς πρόσω διηγησομαι τὰ παρακολουθήσαντα 20
 ἀναμεταξὺ αὐτῶν.

Τῇ δὲ τετάρτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους
 ἐστάλην ἐγὼ παρὰ τοῦ αὐθέντου μου καὶ βασιλέως πρὸς τὸν

3. ἐμπλησθέντες P 4. ἐπόησαν P 5. ποιεῖν om P 9.
 παρεγένετο P 10. δεκεμβρίου P 23. τὸν Ἰβηρίας Γεώρ-
 γιον πέμπτον P

ronato urbem intravimus in triremibus Catelanicis, exceperuntque no-
 vum dominum universi benigne et hilariter, impleti exultatione et
 laetitia, magnosque agentes triumphos, quemadmodum imperatoribus
 recens coronatis fieri solet. paucis diebus post Thomam principem,
 fratrem germanum, ad dignitatem despoticam evexit: qui eodem anno,
 Augusto mense ex urbe egressus in Peloponnesum abiit. calendis Se-
 ptembrius anni 6955 etiam Demetrius despota porphyrogenitus dis-
 cessit. similiterque abiit in Peloponnesum. hi antequam ex urbe ex-
 cederent, coram matre imperatrice et imperatore fratre cunctisque
 senatorii ordinis viris primoribus horrendis sacramentis se adstrinxer-
 unt, ut neuter alterius loca finesque invaderet aut vastaret, sed pa-
 cem servaret uterque. at mox, neglectis ac violatis sacramentis pa-
 ctionibusque, postea, ut comparuit egoque ipse vidi, male inter se
 affecti et animati fuerunt: unde quae exorta sint inter eos, infra
 explicabo.

Die quarto Octobris eiusdem anni ab imperatore, domino meo,

τῆς Ἰβηρίας κύριον Γεώργιον Μέπεν, ὃς παρ' ἡμῶν ἤδη λέγεται, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Τραπεζούντος κύρ Ἰωάννην τὸν Κομνηνόν, μετὰ δώρων ἀγλαῶν καὶ πολλῆς παρασκευῆς, μετὰ ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν καὶ ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν καὶ ψαλτῶν μουσικῶν καὶ ἰατρῶν καὶ τινων κρουόντων ὄργανα καὶ ἕτερα εἶδη μουσικά. καὶ ἐλθόντες εἰς Ἰβηρίαν ὑπὸ πάντων ἐδέχθημεν μετὰ χαρᾶς, καὶ κρουομένων τῶν μουσικῶν εἰδῶν καὶ ὀργάνων πάντες οἱ ἐκείθεν ἔτρεχον ἰδεῖν καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες ὅτι ἤκούομεν περὶ τούτων, ἀλλ' αἰσθητῶς ὡς τὰ νῦν οὐκ εἶ-
 10 δομεν οὔτε ἠκούσαμεν. οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῆς Ἰβηρίας πόλεως ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πέριξ αὐτῆς καὶ περάτων ἔτρεχον ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῶν ἤκουον, τί δέ ἐστιν οὐκ ἐγίνωσκον. καὶ ἐλθόντων πολλῶν, ἐν αὐτοῖς ἦν καὶ τις γηραιὸς ὡσεὶ ἑτῶν ἑκατόν, καὶ τάδε μοι διηγήσατο. ἦν τοῦνομα τῷ
 15 πρεσβυτῇ Ἐφραΐμ, ὀρμώμενος ἐκ τῆς περιφήμου τῆς Ἰβηρίας πόλεως λεγομένης ὃς ἐκ νεότητος αὐτοῦ ἠχημαλώ- 47
 τίσθη ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀσεβῶν τῶν ἐκείθεν ἐθνῶν, καὶ ἐπώλησαν αὐτὸν εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη τῶν Περσῶν. ὁ δὲ κύριος αὐτοῦ ἔμπορος ὦν, καὶ μετὰ ἐτέρων πολλῶν ἐμπόρων
 20 θέλοντες ἐλθεῖν κατὰ τὰ τῶν Ἰνδῶν μέρη ποιῆσαι τὴν αὐτοῖς νενομισμένην ἐμπορίαν, καὶ περιπατοῦντες ἡμέρας οὐκ ὀλίγας ἤγγισαν ἐνδὸν τῆς τῶν Ἰνδῶν χώρας. ὁ αὐτὸς Ἐφραΐμ ἐπι-

10. ἀπὸ τῶν τῆς Ἰβηρίας πόλεων P 11. καὶ περάτων om P
 12. ὅτι ὀνομάζειν αὐτὰ P 15. ἐκ τινος τῶν τῆς Ἰβ. P 17.
 ἐκεῖσε P 20. αὐτῶν M

ad principem Iberiae, Georgium Mepen, qui a nobis rex dicitur, et Iohannem Comnenum, Trapezuntis regem, missus sum cum donis splendidis multoque apparatu, cum viris nobilibus et satellitio, cum hieromonachis et monachis, cum psaltis et medicis, aliisque quibusdam organa et alia instrumenta musica tractandi peritis. ubi in Iberiam venimus, cuncti nos laeti exceperunt, pulsatisque organis ceterisque instrumentis, incolae concursantes mirari ac profiteri, audisse se de talibus rebus, nunquam, ut nunc, sensibus usurpasse. neque solum ex urbe, sed etiam e locis et regionibus finitimis ad videndum audiendumque accurrerunt, quoniam illarum rerum nomina audiverant, quales illae essent, ignorabant. quumque multi confluisent, fuit inter hos senex quidam centum circiter annorum, qui haec mihi narravit. erat nomen semi Ephraim, et oriundus erat e nobili Iberiae urbe, quae appellatur puer captus a barbaris et impiis illis gentibus, venditus est in interiores regiones Persarum. quum herus eius, qui mercator erat, et alii multi mercatores, apud Indos solitum sibi mercatum facturi, dies aliquot iter fecis-

θυμῶν φεύγειν τοῦ ζυγοῦ τῆς αἰχμαλωσίας ἐξήκει εὐκαιρίαν
 καὶ ἐν μιᾷ νυκτί πανσελήνῳ ὁ κύριος αὐτοῦ κεκοπιακῶς ἐκ
 τῆς ὄδοιπορίας καὶ ἕτεροι συνοδοιπόροι, αὐτὸς τῆς τύχης φορῆ
 χρῆσάμενος ἀγερωθεὶς φυγὰς ᾤχετο ἐκ τόπου εἰς τόπον, περιπα-
 τῶν ἡμέρας πολλὰς ἐν ἐρήμοις τόποις καὶ ἀβάτοις. ἔφθασεν 5
 εἰς τινὰς νήσους, ἐν αἷς οἰκοῦσιν οἱ μακροβίοι· μακροβίους γὰρ
 ὀνομάζουσι διὰ τὸ ζῆν πλεῖον ἢ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη ἑκα-
 στος αὐτῶν. καὶ τοῦτο δὲ γίνεται, λέγουσι, διὰ τὴν τοῦ ἀέρος
 εὐκρασίαν καὶ καθαρότητα, διὰ τὴν μὲν ἐν ἐκεῖνοις τοῖς μέρεσιν
 οὐ λείπονται ὄπῳραι παντοῖαι δι' ὄλου τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τὰ 10
 μὲν ἀνθούσι τὰ δὲ ὀμφακίζουσι τὰ δὲ τρυγᾶται. ἐκεῖ δὲ καὶ
 τὰ μεγάλα Ἰνδικὰ γίνονται κάρυα καὶ δυσπόριστα ἡμῶν καὶ
 πᾶν ἐπιθυμητὰ ἀρώματα καὶ ὁ μαγνήτης λίθος. οἵτινες ἄν-
 δρες ἔθνος εἰσὶν εὐσεβὲς καὶ ζῶσι ζῶν ἀκτήμονα καὶ τὸν
 θεὸν δοξάζουσιν. ἐκ τῶν ἐκεῖθεν καὶ ὁ ποταμὸς ὁ Νεῖλος 15
 ἀρχὴν λαμβάνει· ὁ δὲ τρόπος ὅπου ὁ ποταμὸς οὗτος τῷ
 Ἰουλίῳ καὶ Αὐγούστῳ μηνὶ πλημμυρεῖ, καὶ οὐχὶ ἕτερω καιρῷ
 ὡς οἱ ἄλλοι ποταμοί, λέγουσιν εἶναι οὕτως, ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ
 μήνες ἐν ἐκεῖνοις τοῖς μέρεσιν ὑπάρχουσι ψυχρότεροι τῶν
 ἄλλων μηνῶν, διότι ὁ ἥλιος ὑπάρχει πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ 20
 βόρειον. ὑψώνεται διὰ τοῦτο τότε μεσοῦντος τοῦ θέρους,
 τὴν Αἴγυπτον ἐπικλύζει, ὡς τοῦ ἡλίου τὴν βορειότεραν δια-

9. καὶ δ. P 10. ὦν τὰ P 12. μέγιστα P 13. πάντα P
 16. τρόπος τοῦ ποταμοῦ τούτου διὰ τῷ P 22. ὡστε παντὸς
 ἡλίου M

sent, iamque appropinquarent finibus Indorum, Ephraim, iugo ser-
 vitii se subtrahere cupiens, fugae opportunitatem quaerebat, ac
 nocte plenilunii lumine illustrata, quum herus cum reliquis comiti-
 bus fessus esset ex itinere, ipse fortunae confisus, surrexit fugiendo-
 que loca mutavit, et dies non paucos per invia ac deserta circumva-
 gatus, pervenit in insulas quasdam, quas longaevi habitant. quippe
 longaevos hos appellant propterea, quod singuli vitam supra an-
 nos centum et quinquaginta producant: id quod fieri aiunt pro-
 pter aeris temperiem et puritatem, propter quam illis in regionibus
 per totum annum non deficiunt omnis generis fruges, quarum aliae flo-
 rent, aliae crudae sunt, aliae iam maturae colliguntur. ibidem proveni-
 unt magnae nuces Indicae, et aromata nobis paene negata sed optatis-
 sima, et magnes lapis. gens ea pia est vitamque agit moderatam et
 deum credit. ex eadem regione Nilus originem capit, causamque, pro-
 pter quam is fluvius Iulio et Augusto mensibus increscit, non alio
 tempore, ut reliqua flumina, hanc esse dicunt, quod hi duo menses
 illis in regionibus ceteris mensibus frigidiores sint, propterea quod

θρόντος ζώνην και τοῖς ἄλλοις παρενοχλοῦντος ποταμοῖς. ἐπέ-
 ρασε δὲ και τινα ἄλλον ποταμὸν πᾶν ἐπικίνδυνον, ἵνα ὑπάγῃ
 αὐτόθι εἰς τοὺς Μακροβίους, διὰ τι ζῶον ἀμυρῖβιον μέγα
 σφόδρα, ὃ κατοικεῖ ἐν ἐκείνου τοῦ ποταμοῦ τῷ ὕδατι, καλού-
 5 μενον τῇ ἐκείνων διαλέκτῳ ὀδοντοτύραννον, οἷον και ἐλέφαντα
 καταπιεῖν ὀλόκληρον. εὐρίσκονται δὲ ἐν ἐκείνοις τοῖς ἐρήμοις
 τόποις και ἕτερα πολλά φοβερώτατα ζῶα και θηρία, ἐξ ὧν
 εἰσι δράκοντες πλεῖστοι και μέγιστοι σφίδρα ὡσεὶ πηχῶν ἑβδο-
 μήκοντα, τὸ δὲ μέγεθος και τὸ πάχος πολὺ και φρικωδέστα-
 10 τον, σκορπίοι μὲν πηχυαῖοι, οἱ δὲ μύρμηκες σπιθαμιαῖοι και
 κλέον, νυκτερίδες δὲ ὡς κόρακες θερνιοί, μυῖαι δὲ ὡσεὶ στρου-
 θία τᾶ ἐπὶ δώματος. διὰ τοῦτο και ἐκεῖνοι οἱ τόποι εἰσὶν
 ἀοίκητοι, διὰ τὰ φοβερὰ θηρία και φαρμακώδη. οἱ ἐλέφαν-
 τες δὲ κατ' ἐκείνην τὴν χώραν εἰσὶ τὸ πλῆθος ὥσπερ καθ'
 15 ἡμᾶς οἱ βόες και ἀγέλαι προβάτων, οἱ και ἀγελήδων πορευό-
 μενοι βόσκονται. διατρέψας δὲ οὗτος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ και-
 ρῷ τινὶ και τὴν διάλεκτον τοῦ τόπου ἐκείνου καλῶς ἔμαθεν,
 και ἐνεθυμήθη. ἵνα ἐν τῇ πατρίδι ἐπανέλθῃ. και τινι τῶν
 ἐντοπίων τὴν γνώμην αὐτοῦ εἰπών, παρέλαβεν αὐτὸν και
 20 ἤγαγεν ἐν τόπῳ τινὶ ἔνθα ἐκ τῶν ἔξωθεν Ἰνδῶν ἀκάτια ἐρχό-
 μενα και φύρτον ποιοῦντα ἀρωμάτων ἦν. και ἐμβὰς ὃ

2. δὲ om P 3. ἐκεῖ ἐπὶ P 5. ὀδοτύραννον M ἐλέφαντα
 δύναται κατ. M 12. ἔγεγεν τῶν φοβερῶν θηρίων και λοβό-
 λων. και οἱ P 14. τὸ om P 15. ἀγελοειδῶς P 16. οὐν
 οὕτως P 21. ἦν και om P

tum sol ad nostram regionem borealemque procedat. qua de re au-
 gescit Nilus media aestate inundatque Aegyptum, utpote sole zonam
 magis borealem obeunte et instante aliis fluminibus. traiecit autem
 ille, ut ad longaevos perveniret, etiam alium quendam fluvium, valde
 periculosum propter ingens quoddam animal amphibium, quod in eo
 flumine vivit, illorum sermone odontotyrannum appellatum, quod vel
 integrum possit elephantum devorare. inveniuntur in illis locis deser-
 tis praeterea aliae multae horrendae bestiae et beluae, velut draco-
 nes plurimi et ingentes, longitudine cubitorum fere septuaginta, alti-
 tudine et latitudine longe terribilissimi, scorpiones cubitales, formi-
 cae unius spithamae et amplius, vespertilioes corvorum aestivorum
 instar, muscae passeribus pares magnitudine. quapropter aestium habi-
 tari nequeunt illae regiones, propter illas, dico, terribiles et venena-
 tas bestias. elephantorum autem ibidem tanta multitudo est, quanta
 apud nos boum atque ovium, pascunturque etiam gregatim vagantes.
 ille quum ea in regione aliquamdiu commoratus esset iamque pulcre
 didicisset gentis sermonem, in patriam redire cupivit; quumque men-
 tem suam incolarum alicui aperuisset, deductus ab eo est in locum

Ἐφραιμ ἐν ἐνὶ τῶν ἀκατίων καὶ ἐλθὼν εὗρε νῆα παμμιέγεθον Ἰβηρικὴν, καὶ πλεύσας δι' αὐτῆς ἦλθεν εἰς Ἰβηρίαν ἧτοι Ἰσπανίαν κατὰ τὴν Πορτογαλίαν, κάκειθεν δι' ἄλλης νηὸς πλεύσας κατὰ τὰς Βρεταννικὰς νήσους καὶ πλησίον Γερμανίας ἐπέρασεν ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἔνθα καγὼ ἔφθασα, καὶ οὕτως ταῦτα 5 μοι ἐξηγήσατο.

Ἀπῆλθον οὖν ἐγὼ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ διὰ συμπενθερίαν, ὅπου δ' ἄρα μοι φανήσεται ἐκ τῶν δύο γενῶν. ἔδει οὖν ἵνα μετὺ γραμματος, διὰ τὸ ἀναίτιόν μου πλῆον, δηλώσω τῷ βασιλεὶ τὰ καλὰ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καὶ ὁ αὐθέντης μου 10 ἀπελογίσαιτο. καὶ ἐρχόμενοι περὶ τὴν Ἀμισὸν ἐναυάγησα. ἐκεῖσε προσδοκῶν ἐγὼ τὴν ἀπολογίαν διέτριψα ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἕτη δύο καὶ ἡμέρας τριάκοντα. ἐν τῷδε τῷ καιρῷ τῇ κγ' τοῦ Μαρτίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους τέθνηκεν ἐν μακαρίᾳ τῇ λῆξει ἡ αἰοιδίμος δέσποινα Εἰρήνη ἡ διὰ τοῦ Θεοῦ 15 καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεῖσα Ὑπομονὴ μοναχὴ· καὶ ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος, πλησίον τοῦ μακαρίτου καὶ αἰοδίμου βασιλέως τοῦ συζύγου αὐτῆς. καὶ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ τοῦ ςθ' ἔτους ἀπέθανεν ὁ ἀμηνῶς ὁ Ἀμουράτης, ὃ καγὼ ἔμαθον ἔτι ὡν ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ. ὥς οὖν 20 ἦλθον εἰς Τραπεζοῦντα, εἰρήκῃ μοι ὁ βασιλεὺς τοιαύδε "κύριε

2. ἧτοι Ἰσπανίαν om M 3. πορτογαλίαν P 7. ἔνεκεν
 συμπενθερίου P 16. ἐπονομασθεῖσα P 18. μακαρίτου
 καὶ om P 21. παρεγενόμην P

quosdam, quo ab externis Indis naviculae aromatis onustae appellii solebant. harum una conscensa et mari commissa, mox navem grandem Ibericam invenit, qua in Iberiam sive Hispaniam Portugalliensem delatus est, indeque alia navi in insulas Britannicas et prope Germaniam profectus, in Iberiam eam traiecit, in qua ego ipse eum veni atque haec ita ab eo audivi.

Discessi ego illam in regionem ob coniugium cum alterutra familia, prout mihi videretur, conciliandum. necesse autem erat, quo tutior essem a culpa, ut imperatori utriusque generis comoda per literas significarem, quorum ille duceret rationem. ad Amisum feci naufragium, ibique imperatoris expectans responsam circa eas regiones annos duos et dies triginta commoratus sum. illo tempore, Martii mensis die 23 eiusdem anni, ad beatorum sedes cessit gloriosa despoena Irene, per divinum et angelicum habitum mutato nomine Hypomone monacha dicta. sepulta est in monasterio Pantocratoris, iuxta beatum et gloriosum imperatorem, coniugem suum. mense Februario anni 6959 Amurates ameras obiit, quod ego in Iberia etiam tum degens accepi. Trapezuntem igitur ut veni,

πρέσβυ, εἰπεῖν σοι θέλω χρηστάς ἀγγελίας, εἰ μὴ δεῖ ἀποδοῦναί σε ἡμῖν τι δῶρον χάριτος." καὶ γὰρ ἀναστάς προσκύνησα αὐτὸν εἰπὼν "ὁ θεὸς μακροήμεροί σοι τὴν ἁγίαν σου βασιλείαν, ὃς πολυτρόπως εὐεργετεῖς ἡμᾶς. οὕτως καὶ δια
 5 τὰς νῦν ἀγαθὰς ἀγγελίας αὐθις εὐεργετήσεις ἡμᾶς. ἀλλ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν ἀντάξιόν τι ἀποδοῦναι τῇ βασιλείᾳ σου τῇ ἁγίᾳ." καὶ εὐθὺς εἶπέ μοι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀμηνᾶ, καὶ πῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐγένετο αὐθέντης καὶ πλείστας χάριτας ἐποίησε τῷ ἄνακτι, καὶ εἰρήνη αὐθις ἐπεκυρώθη ἀναμεταξύ
 10 αὐτῶν τηρεῖν αὐτήν, ὡς καὶ πρόην μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶχεν ὁ ἐκείνων οἶκος. καὶ γὰρ ἀκούσας οὕτως ἐγενόμην ἄφωνος καὶ τοσαύτη ὀδύνη μοι περιεῖχτο ὡς εἰ περὶ τοῦ θανάτου τῶν ἐμῶν φιλιτάτων ἠκούκειν. καὶ μικρὸν κατηφιάσας λέγω "δέσποτά μου, αὕτη οὐ χάρισσα ἐπαγγελία ἐστίν, ἀλλὰ καὶ λίαν
 15 ὀδυνηρά." ὁ δὲ λέγει "καὶ πῶς, χρηστὰ ἄνερ;" καὶ γὰρ "διότι ὁ τεθνηκὼς ἀμηνᾶς ἦν γέρον, καὶ τὸ κατὰ τῆς πόλεως ἀπαπειρώθη αὐτῷ, καὶ οὐκέτι ἐβούλετο ἐγχειρισθῆναι τι κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ μόνον ἠθέλει μάλλον εἰρηνεύειν. ὁ δὲ νῦν γεγονὼς ἐστὶ νέος καὶ παιδιόθεν ἐχθρὸς ἦν τῶν Χριστιανῶν
 20 πρὸς τὸ ὑβρίζειν καὶ ἐπαπειλεῖν αὐτοῖς, λέγων ὅτι ὅταν καιρὸν εὕρῃ ἐπιτήδειον καὶ τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν εἰς χεῖρας αὐτοῦ λήψῃται, τὴν ἀρχὴν τῶν Ῥωμαίων καὶ πάντων

1. εἶπω P
om P

3. αὐτῷ P
18. ἀλλὰ μάλλον P

9. καὶ ἡ εἰρήνη P

11. οὕτως

imperator his me verbis excepit: "domine legate, faustum tibi nuntium impertire volo, nisi quod munus aliquod grati animi rependas mihi necesse est." ad quae ego surgens eumque adorans "deus," inquam, "dies producat sanctae maiestati tuae, qui nobis quum multis modis benefacias, tum per istos nunc nuntios benefacias. verum nihil nos habemus dignum, quod rependamus sanctae maiestati tuae." tum statim dixit mihi de morte Amuratis, narravitque, quomodo eius filius princeps factus esset, et plurima sibi beneficia praestitisset, et pax rursus inter ipsos esset confirmata, qualis etiam ante huic domui cum patre eius intercesserat. quae ubi audivi, obmutui, tantisque dolor me iucessit, quam si hominum mihi carissimorum mortem comperissem. deinde demisso animo "mi despota," inquam, "iste quidem non gratus nuntius est, sed admodum etiam acerbus." tum ille "quomodo, vir bone?" "quia," inquam, "is, qui obiit, ameras senex erat, urbemque satis tentavit, nec iam adorturus eam erat, sed pacem quam bellum maluit. at qui nunc factus est ameras, is et iuvenis est et, a puero Christianorum inimicus, contumeliose eos habere minatusque dicere solebat, se, quum primum occasionem inve-

Χριστιανῶν ἔχει ἐξολοθρεῦσαι καὶ ἀφανίσει. τὰ νῦν καὶ ἡ πόλις ἠπορημένη ἐστὶ διὰ τὸν αὐθέντην μου καὶ βασιλέα νεωστὶ τὰ σκῆπτρα λαβόντα, ὃς καὶ ἐκ τῶν τῆς βασιλείας εισοδημάτων πολλὰ ὀφείλει διὰ τὰς ἐξόδους καὶ τὰ φιλόδοξα, ἃ ἐχαρίσατο τοῖς στρατιώταις καὶ πάσῃ τῇ αὐτῇ. διὸ 5 δεῖται καιροῦ εἰρηνικοῦ πρὸς τὸ ἐξοικονομῆσαι τὰ τῆς μάχης καὶ τοῦ πολέμου ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτήδεια. καὶ ἐὰν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ὁ θεὸς παραχωρήσῃ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος ὑπὸ τῆς νεότητος αὐτοῦ καὶ κακογνωμίας ὀρήμοσι ἂν μάχην ποιῆσαι κατὰ τῆς πόλεως, οὐκ οἶδα τί γενήσεται εἰς ἡμᾶς. 10 καὶ ἀληθῶς εὐφρόσυνος ἀγγελία ἦν, εἰ ἀπέθανεν ὁ νῦν γενοὺς νέος ἀμυράς, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ οὐκ εἶχεν ἄλλον υἱόν, καὶ τῷ γηραιῷ ἐκ τῆς λύπης ἐδίδοδο ἀσθένεια, ἐξ ἧς καὶ 48 ὀλιγοχροῖα· καὶ τούτου ἔνεκεν εἰς κίνδυνον καὶ διχοστασίαν μεγάλην ἐνέπιπτεν ἡ τῶν ἀσεβῶν ἀρχή, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τούτου 15 του τοῦ καιροῦ ἐδύνατο ἂν διορθῶσαι καὶ οἰκονομῆσαι τὰ πάντα, καὶ ἡ αὐτοῦ βασιλεία διέβαινεν εἰς κρείττονα προτίμησιν.” ὁ δὲ βασιλεὺς Τραπεζοῦντος ταῦτά μοι ἔφη “αὐτὸς ὑπάρχεις εἰς τῶν φρονίμων ἀρχόντων καὶ πρακτικῶν τῆς αὐτῆς ἐκείνης, καὶ γινώσκεις κρείττον περὶ τούτων· ὁμοῦς ὁ 20 θεὸς, ὡς δυνατός, ποιήσει αὐτὸν εἰς ἀγαθόν.” καὶ γὰρ ἀποκριθεὶς εἶπα “λίαν εὐχαριστῶ τῇ καλοκαγαθίᾳ καὶ προαιρέσει

4. καὶ φιλοτιμίας P
 ὁ δ. P

6. τῆς μάχης om P

20. ὁ θεὸς ὁμοῦς

22. εἶπον P

nisset et regno potitus esset, Romanorum, imo Christianorum omnium imperium perditurum et deleturum. et vero urbs nunc in angustiis est propter principem meum et imperatorem recens regnum adeptum, cui de redivitibus imperii grande aes alienum solvendum est, propter expeditiones et donativa tum militibus, tum cunctis aulicis collata conflatum. quare temporibus placatis opus est, ut rebus ad bellum necessariis et idoneis se instruat. quod si deus propter peccata nostra concesserit, ut nequam ille, iuvenili audacia et animi pravitate actus, urbem bello aggrediatur, nescio equidem, quid nobis futurum sit. profecto felix nuntius foret, si iuvenem, qui nunc ameras factus est, obiisse nuntiaret, siquidem pater eius alium filium non haberet et seni e luctu oriretur aegrotatio, ex aegrotatione deminutio vitae: unde in periculum et magnam seditionem incideret impiorum imperium, nostra autem interim omnia restitui et administrari possent, ut auctoritas imperatoris inde haud paulo honoratior evasura fuisset.” tum rex Trapezuntius ita respondit: “tu quum ipse sis unus e prudentibus et peritis viris illius aulae, melius utique ista novisti. enimvero deus, qua est potentia, frugi illum faciet.” hic ego “magnas,” in-

τοῦ κράτους σου, διότι ἐγὼ οὐκ εἶμι τοσαύτης ποιότητος ὡς ἡ βασιλεία σου ἐκέλευσας.” ἀκούσας γὰρ ἐγὼ ἔτι ὅτι ἡ τοῦ προορηθέντος ἀμηρᾶ γυνή, ἡ καὶ τοῦ τῆς Σερβίας δεσπότου θυγάτηρ, μετὰ τὴν τοῦ ἀμηρᾶ καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς θανάην ἐντί-
 5 μως καὶ καλῶς ἀπεστράφη πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ, ἔδει με γὰρ ἐναπομεῖναι εἰς Τραπεζοῦντα διὰ τινὰς οὐκ ὀλίγας αἰτίας, καὶ εὐρών τινα νῆα μέλλουσαν εἰς Κων-
 10 σταντινούπολιν ἀποπλευῖσαι, μεθ’ ἧς ἐγὼ ἀπέστειλά τινὰς ἵπ-
 πους, καὶ δύο οὓς ὁ βασιλεὺς Ἰβηρίας μοι ἐδωρήσατο ἐκ τῶν
 10 ὑπ’ αὐτοῦ αἰχμαλωτισθέντων, ὅτε τοὺς αἰχμαλώτους ἐσκού-
 λευσεν. καὶ ἕτερα πολλά τινα εἶδη ἀπέστειλα φιλοδωρηθέντα
 ἡμῖν παρὰ τινων, καὶ πρὸς τὸν ἀυθέντην μου τὸν βασιλέα
 τοιάδε ἔγραψα περὶ ὧν εἰς Ἰβηρίαν ἔπραξα καὶ ὧν εἰς Τρα-
 15 πεζοῦντα ὑπώπτενον ποιῆσαι, καὶ πάντα τὰ συμβάντα αὐτῷ
 15 ἐδήλωσα. καὶ δούς τὰς γραφὰς ἐνὶ τῶν σὺν ἐμοὶ ἀρχόντων
 ἔστειλα αὐτόν, καὶ παρήγγειλα αὐτῷ ἵνα τὴν μὲν μίαν τῶν
 γραφῶν δώσῃ τῷ βασιλεῖ ἐν τῷ προσκυνησῆαι αὐτόν, ἔφην
 αὐτῷ, καὶ διὰ στόματος, ἵνα τὰ καθ’ ἡμᾶς πάντα ἀναφέρῃ
 διὰ ζώσης φωνῆς, τὴν δὲ ἑτέραν γραφὴν ἐπὶ τὴν αὐριον τῷ
 20 βασιλεῖ αὐθις δώσῃ. εἶχε δὲ οὕτως ἡ γραφή. “ἐγὼ ἐν τῷ
 ἀποσωθῆναι με εἰς Τραπεζοῦντα ἔμαθον τὰ περὶ τοῦ θανά-

2. τοῦ ἀμηρᾶ ἀμουράτου P 7. εὐρόν P 9. δύο] παίδας P
 10. ὅτε ἐν τῇ μάχῃ ἐσχ. P 11. ἤδη φιλοτιμηθέντα ἡμῖν P
 13. τάδε P 19. δὲ δευτέραν ἐπὶ P 21. τοῦ ἐνταῦθα βασι-
 λεύοντος P

quam, “gratias ago integritati et consilio potentiae tuae, quoniam non tantus sum, quantum maiestas tua me putavit.” acceperam praeterea, amerae, cuius ante mentio facta est, uxorem, despotae Serviae filiam, post mariti mortem praeclaro et honorifico comitatu domum ad parentes rediisse. quum propter quasdam non leves causas Trapezunte me manere necesse esset, inventa navi, quae Cpolim solvere vellet, transmisi equos quosdam et pueros duo ab Iberorum rege de captivis, quos fecerat, mihi donatos, aliaque multa munerum genera a quibusdam liberaliter in me collata, scripsique ad imperatorem, dominum meum, tum, quae in Iberia transegissem, tum, quae Trapezunte transacturum me confiderem, certioremq; eum feci de rebus omnibus, quae acciderant. dedi epistolas uni de nobilibus, qui mecum erant, eumque dimisi cohortatus, ut alteram imperatori statim, quum eum adoraret, traderet, narraretque coram omnia, quae ad nos pertinerent; alteram eidem die sequenti daret. scripta autem erat epistola hoc exemplo. “salvus Trapezuntem delatus, ex hoc rege mortem amerae cognovi, et amerissam, huius e sorore neptem, pul-

του τοῦ ἀμηρᾶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐνταῦθα, καὶ πῶς ἡ ἀμη-
 ρισσα ἢ τούτου ἑξαδέλφη ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐ-
 τῆς πρὸς τοὺς γονεῖς ἐντίμως καὶ καλῶς. ὡς ἤκουσα δέ,
 ἐσυλλογισάμην κατὰ τὸν ἐμὸν σκοπὸν καὶ τὸ δοκοῦν μοι δη-
 λοποιῆσαι τῇ κράτει σου, ὅτι τῶν δύο συνοικεσίων, περὶ ὧν 5
 ἐνθάδε ἐλήλυθα, συμφερωτέρον τῇ βασιλείᾳ σου ἔσεται καὶ
 λίαν κρείττον καὶ ὠφέλιμον εἰς πάντα διὰ πολλὰς αἰτίας, εἰ
 ἀρεστόν ἐστι τῇ κράτει σου ποιῆσαι τρόπον καὶ ἀναβολὴν ἕνα
 λάβης τὴν εἰρημένην ἀμηρῖσαν εἰς γυναῖκα. τέσσαρα γὰρ
 μόνα εὐρίσκω αἰτία δι' ὧν ἡ βασιλεία σου αἰτιωμένη οὐ 10
 πράξει τοῦτο, εἰ αὐτῇ δόξει· πρῶτον μὲν τὸ ἔλαττον τοῦ γέ-
 νους, δεύτερον δὲ μὴ πως καὶ ἡ ἐκκλησία διὰ τὴν συγγένειαν
 τὴν τοῦ γάμου ἱερολογίαν κωλύσῃ, τρίτον ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς
 ἦν Τοῦρκος, τέταρτον ὅτι πεντηκονταετῆς οὖσα τῇ ἡλικίᾳ, εἰ
 τύχη καὶ συλλήψηται ἐν γαστρὶ, ἐν τῇ μέλλειν τεκεῖν κινδύ- 15
 νεύσῃ, ὡς οἱ φησικοὶ λέγουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπισυμ-
 βαίνει, ἐπεὶ ἦν στεῖρα μὴ τεκοῦσά ποτε. τῶν τεσσάρων οὖν
 τούτων αἰτιῶν τὴν διάλυσιν λέξομαι. πρῶτον μὲν οὐδέν
 ἐστιν παράδοξον εἰ ταύτην λάβης εἰς γυναῖκα, ὅτι ἐλάττο-
 νος γένους οὐκ ἐστὶν τῆς κυρίας μου καὶ ἀοιδίμον σου μη-20
 τρός. δεύτερον, εἰ καὶ τὸ συνοικέσιον μετὰ τῆς τοῦ Τραπε-
 ζούντος βασιλέως θυγατρὸς γένηται, ἕνεκεν τῆς συγγενείας

3. τοὺς ἑαυτῆς γ. P 6. συμφέρον M 7. εἰ om M 10. δι'
 ἃ P αἰτιωμένη om P 11. πράξης P 15. κινδυνευούσα
 MP 16. γνωμολογοῦσιν P 17. οὐν] τοῖνον P 20. τῆς
 ἀοιδίμου σου μητρὸς τῆς καὶ κυρίας μου P

cre et honorifice in patriam ad parentes reversam esse. quod ubi com-
 peri, constitui apud animum, quod mihi visum est, potentiae tuae
 significare, duobus his, ob quae hoc iter feci, connubiis multis de
 causis utilius fore maiestati tuae et longe melius ad omniaque ap-
 tius, si potentiae tuae placeat, rationem ac curam adhibere, ut ame-
 rissam illam ducas uxorem. etenim quatuor modo causas invenio,
 propter quas maiestati tuae illa conditio repudianda videri queat:
 primum, quod genere inferior est, deinde, ne forte ecclesiae istarum
 nuptiarum sacra propter cognationem impediatur, tum, quod coniux
 eius Turca fuit, postremo, quod, ut quinquagenaria, si conceperit,
 cum periculo pariet, quod physici plerumque fieri dicunt, quandoqui-
 dem, adhuc sterilis, nullum unquam partum edidit. quatuor his cau-
 sis ita iam occurramus. ad primum nihil singulare facies, si illam
 uxorem ducas, quae nobilitate dominae meae, gloriosae matri tuae,
 nihil cedit. deinde, si in matrimonium peteres Trapezuntiorum regis
 filiam, cognationis gratiam speramus tibi factum iri ab ecclesia, si in

ἐπιζόμεν συγχωρηθῆναι τοῦτο παρὰ τῆς ἐκκλησίας, εἰ εἰς
 πτωχοὺς καὶ ὄρφανούς καὶ ἐκκλησίας χρήματα δοθήσονται. B
 τοσοῦτον μᾶλλον εὐσκοπωτέρως συγχωρηθήσεται καὶ τὸ τῆς
 τοῦ δεσπότου Σερβίας θυγατρὸς, λέγω τῆς εἰρημένης ἀμη-
 5 ρίσσας, διὰ τὰς τοσαύτας χάριτας καὶ εὐεργεσίας ἃς ὀφείλου-
 σιν αὐτῇ καθ' ἑκάστην ἡ ἐκκλησία τε καὶ οἱ ἱερομόναχοι καὶ
 μοναχοὶ καὶ πᾶς ὁ τῆς ἐκκλησίας κληρὸς. τρίτον οὐκ ἔσται
 παράδοξον εἰ Τοῦρκον ἔσχεν ἄνδρα, ἐπεὶ καὶ ἡ δέσποινα
 Eὐδοκία, ἣν ὁ πάππος σου ἔλαβεν εἰς γυναῖκα, ἄνδρα προέ-
 10 σχε Τοῦρκον καὶ μικροῦ καὶ ὀλίγου τόπου αὐθέντην, καὶ παι-
 δία μετ' ἐκείνου ἔτεκεν· αὐτῇ δὲ τοσοῦτου μεγάλου αὐθέν-
 του καὶ ἀμηρᾶ γυνῆ οὔσα, καὶ ὡς ἀκούομεν, οὐκ ἐγνώρισεν
 αὐτήν, διὸ καὶ ἄτεκνός ἐστι. περὶ δὲ κατὰ τὸ τέταρτον, εἰ
 καὶ ἐτῶν πλειόνων ὑπάρχει, ἐὰν συλλάβῃ γαστρί, τὸ τοῦ κυ-
 15 ρίου θέλημα γενήσεται, ἐπεὶ συμφέρον τῇ βασιλείᾳ σου ἐστὶ
 τὰ προειρημένα τρία αἴτια, ἐὰν γένηται, μᾶλλον. καὶ οἱ ἴο-
 νεῖς αὐτῆς περιχαρῶς καὶ ἀσμένως δέξονται τοῦτο. ἐξαπό-
 στειλον οὖν εὐθύς τινα πιστὸν τῶν τοῦ παλατίου σου ἀρχόν-
 των ἢ τῶν ἱερομονάχων ἢ μοναχῶν, καὶ τὰ περὶ τούτου διορ-
 20 θώσουσι, καὶ ἀναβολὴ οὐδεμία γενήσεται." ἀποσωθέντων οὖν
 τῶν γραμματικομιστῶν μετὰ τῆς νηὸς ἐν τῇ πόλει τῇ κῆ
 Μαΐου, καὶ ὁ βασιλεὺς ὢν εἰς χοιράγραν, ὡς ἐμηνύθη αὐτῷ

2. ὄρφανα P 3. εὐσκοπωτέρως om P 9. παπποῦς c. 10.
 καὶ μικροῦ om P 12. ἔγνω P 21. γραμματίων καὶ τῶν
 κομιστῶν P

mendicos, orphanos et ecclesias pecuniam erogaris. hoc tanto magis
 et facilius concedetur tibi matrimonium filiae despotae Serviae, ame-
 rissae inquam, propter tanta illa officia et munera, quibus quotidie
 illi obligantur ecclesia, hieromonachi, monachi, universus denique
 clerus. illud autem, quod Turcam maritum habuit, minime singulare
 est, quoniam etiam Eudocia despoena, quae avi tui uxor fuit, ante
 Turcam coniugauerat, parvae et exilis regionis principem, cui
 etiam liberos pepererat. contra haec tam eximii principis et amerae
 uxor fuit, et ab eo, aiunt, ne tacta quidem est: quare nec libero-
 rum quidquam genuit. ad quartam iam rationem quod attinet, etiamsi
 annosa est, si conceperit, fiet utique voluntas dei, quando tres ante
 commemoratae rationes maiestati tuae commodae erunt. parentes eius
 autem libenter et cupide eam conditionem arripient. tu iam confe-
 stim mittito mihi fidelem quempiam de primoribus palatii, aut hie-
 romonachis, aut monachis, resque haec administrabitur, nec ulla mora
 erit." quum ii, qui literas portabant, salvi ad urbem appulissent die
 Maii 28, imperator, qui forte apros venabatur, certior factus, adve-

ὅτι τινὲς ἐκ τῆς Ἰβηρίας ἐληλύθασιν, εἰσάσας τὸ σύμγριον ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἦλθε μετὰ χιρῶς. ἐν ᾧ δὴ καιρῷ ἔφθασαν οἱ χαρτοκομισταί, τῇ κή τοῦ Μαΐου, τῇ αὐτῇ νυκτὶ ὑπνώτων ἐφάνη μοι κατ' ὄναρ ὅτι καὶ ἐγὼ εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἔφθασα, καὶ προσοπεύσας τῷ βασιλεὶ ἀσπα- 5 σθῆναί με τοὺς πόδας αὐτοῦ οὐκ εἰσέε με, ἀλλ' ἐπιλαβὼν ἀνέσθησέ με καὶ κατεφιλησέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. ἔγωγε ἔξυπνος γενόμενος εἶπον τοῖς περὶ ἐμὲ ὑπνοῦσι τὸ δράμα, καὶ ὅπως τῆς ἡμέρας μνημονεύσωσι. ἰδὼν οὖν ὁ αὐθέντης μου καὶ βασιλεὺς μὴ ἐλθεῖν με ἀλλ' ἐκ τῶν σὺν ἐμοί, καὶ τὴν 10 πρῶτην γραφὴν ἀναγνώσας περιλυπὸς ἐγένετο καὶ ἐδυσφόρει κατηγορῶν τὴν ἐμὴν βραδύτητα· ὡς δὲ τὴν ἑτέραν γραφὴν ἐπὶ τὴν αὐριον ἀνέγνω, καὶ μαθὼν μέλλειν ἐλθεῖν διὰ τῆς γραφῆς, ἰδοὺ ἠρκέσθη καὶ χαρίεις ἐναπέμεινε· καὶ εὐθὺς οἰκονομήσας Μανουὴλ τὸν Παλαιολόγον τὸν τῆς Καντακου- 15 ζηνῆς τῆς πρωτοστρατορίας ἀνεψιόν, ἐξαπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν τῆς Σερβίας δεσπότην, ἵνα δοκιμάσῃ καὶ ἴδῃ περὶ οὗ ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστολῇ γέγραφα συνοικεσίου. καὶ ἀκούσαντες οἱ γονεῖς αὐτῆς ἠδέως καὶ ἀσμένως τὸν λόγον ἐδέξαντο, καὶ ἐτοιμῶς εἶχον ἐκπληρῶσαι καὶ τὸ ἔργον. ἄλλον γὰρ οὐκ 20 ἐκώλυσε τὸ τοιοῦτον συνοικέσιον εἰ μὴ ὅτι ἡ ἀμῆρισσα ἐδέσθη τὸν Θεοῦ εὐχομένη τάξασα ἔτι ζῶντος τοῦ ἀμηνῶ καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς, εἰ ὁ Θεὸς οἷω δὴ ποτε τρόπῳ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ἐκ τὰς τῶν ἀσεβῶν χειρῶν, ἑτέρῳ ἀνδρὶ μηκέτι ἐν τῇ

3. γραμματοκομισταί M 4. κατ' ὄναρ om P 13. μαθὼν
 ἐλθεῖν με μᾶλλον P 18. γέγραπται P

nisse quosdam ex Iberia, relicta venatione, laetabundus palatium petiit. quo tempore tabellarii advenerunt, die 28 Maii, eadem nocte per somnum visus mihi sum et ipse adesse Cpoli, quumque festinarem ad imperatorem, genua eius amplexurus, retineri ab eo et sublevari et oculo salutari. expergefactus, iis, qui circa me dormiebant, somnium narraui, atque dixi, ut diei meminissent. imperator autem, dominus meus, ubi non ipsum me, sed e comitibus aliquem adesse animadvertit, et priorem legit epistolam, moestus factus, segnitiam meam aegre tulit accusavitque. ubi autem alteram die sequenti legit meque venturum esse didicit, acquievit et laetitiae se dedit, statimque rerum notitia instructum Manuelem Palaeologum, Cantacuzenae protostratorissae consobrinum, ad despotam Serviae ablegavit, ut is de coniugio, de quo scripseram, inquireret ac videret. parentes eius libenter et cupide conditionem acceperunt, et ad rem perficiendam parati erant. nulla enim alia res id coniugium impediabat, nisi quod ame-

ζωῆ αὐτῆς συζευχθεῖη, ἀλλὰ μένειν αὐτὴν ἐν σοφροσύνῃ παρθενεύουσαν καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν θεραπεύειν θεῷ τῆς τῆν ἐλευθερίαν αὐτῆς χορηγήσαντι· δι' ἣν αἰτίαν τὸ συνοικέσιον τοῦτο οὐκ ἐγένετο.

5 Τῷ τοῦ αὐτοῦ ἔτους Ἀνγούστῳ μηνὶ διέβη ἀπὸ τῆς πόλεως ὡς φυγὰς ὁ πατριάρχης κύρ Γρηγόριος, καὶ ἐγὼ τῇ ἰδ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ 595 ἔτους εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέσωσα μετὰ τῆς νηὸς τοῦ καλοῦ Ἀντωνίου Ῥίτζου, τοῦ καὶ ὕστερον μαρτυρήσαντος ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν αὐτοῦ
10 πίστεως.

2. Τελέσας οὖν ἐγὼ τὸ συνοικέσιον ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, ἵνα 49
λάβῃ ὁ ἀθένητος μου τὴν τοῦ ἐκεῖσε ἑγγὸς θυγατέρα, εἰδὼς ὅτι κρεῖττον ἦν τὸ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ τοῦ τῆς Τραπεζούντος. εἰπέ μοι γὰρ ὁ τῆς Ἰβηρίας προειρημένος ῥῆξι τοιαύδε “οὐκ ἔστι
15 συνήθεια παρ’ ἡμῖν ἵνα διδῶσιν χρήματα αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν οὓς μέλλουσι λαβεῖν, ἀλλ’ οἱ ἄνδρες ταῖς γυναῖξιν.” ἐγὼ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῶν ἰλασμὸν παρ’ αὐτοῦ λέγων “οὐκ ἤκουσα πώποτε τοιαύτην συνήθειαν καὶ νόμον ὡς ἡ βασιλεία σου προστάττεις.” ὁ δὲ βασιλεὺς γελάσας, τάχα θαυμάζων
20 τοὺς λόγους μου, εἶπεν “οὐκ οἶδας, τιμιώτατε ἄνερ, τί φησιν ὁ μέγας Καισάριος; διαφόρων ἐθνῶν τρόπον τε καὶ νόμον ἐξηγούμενος ἐν ἐπιτομῇ τοιούδε φάσκει. ἐν ἐκάστη γὰρ χώρα καὶ ἔθνεσιν ἐν τοῖς μὲν ἐγγράφως νόμος ἔστιν, ἐν τοῖς δὲ

8. δίκιου P 17. εἶπον P 22. διηγούμενος P 23. ἔθνεσιν τοῖς P

rissa, vivo etiam tum amera coniuge, ad deum precata constituerat, si deus quo tandem cunque modo liberasset se e manibus impiorum, alii nemini per totam vitam nubere, sed in castitate virginali, quod restaret vitae, transigere et pro viribus deo, liberatori suo, servire.

Eiusdem anni mense Augusto ex urbe profugus abiit Gregorius patriarcha, atque ego die 14 mensis Septembris anni 696o Cpolim reverti in navi viri optimi Antonii Ritzl, eiusdem, qui postea propter fidem Christi martyrium pertulit.

2. Confeci igitur coniugium in Iberia, ut dominus meus illius regis filiam duceret. noveram enim, connubium Ibericum praestare Trapezuntio. namque ita mihi dixerat Iberorum rex: “nobis moris non est, ut dotem dent feminae viris, quibus nupturae sunt, sed viri feminis.” ego, praefatus veniam, nunquam me de isto more aut lege, qualem maiestas ipsius diceret, audisse respondi. tum rex subridens et quasi mirans verba mea “scisne,” inquit, “vir honoratissime, quid magnus dicat Caesarius? diversarum gentium mores et instituta explicans, in breve contracta haec docet. cuius ter-

ἀγράφως καὶ συνήθεια· νόμος γὰρ τὰ πάτρια δοκεῖ εἶναι.
ὡς πρῶτον Σῆρες οἱ τὸ ἄκρον τῆς γῆς οἰκοῦντες νόμους ἔχουσι
τὰ πάτρια ἔθνη, μὴ πορνεύειν ἢ κλέπτειν ἢ λοιδορεῖν ἢ φο-
νεύειν. νόμος δὲ παρὰ Βακτριανοῖς ἢ ἐκ προγόνων παιδεία
καὶ εὐσέβεια, μὴ κρεωφαγεῖν ἢ οἰνοποτεῖν ἢ λαγνεύειν ἢ παν- 5
τοῖα κακὰ διαπράττεσθαι, καίτοι γε τῶν παρακειμένων αὐ-
τοῖς Ἰνδῶν τάναντία διαπραττομένων ἀδεῶς. ἐν δὲ τοῖς ἐν-
δοτέρους μέρεσι τούτων ἀνθρωποφάγοι εἰσὶ καὶ τοὺς ἐπιξενω-
μένους ἀναιροῦντες ἐσθίουσι. νόμος Χαλδαίους καὶ Βαβυλω-
νοῖς ἀσελγείας καὶ αἰσχρουργίας ἀνάμεστος. ἄλλος δὲ παρὰ 10
Πηλαίοις νόμος, γυναῖκας γεωργεῖν καὶ οἰκοδομεῖν καὶ τὰ τῶν
ἀνδρῶν πράττειν, ἀλλὰ καὶ πορνεύειν ὡς βούλονται, μὴ κω-
λνώμεναι ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν παντελῶς· ἐν αἷς ὑπάρ-
χουσι καὶ πλείσται πολεμικώταται καὶ θηροῶσαι τὰ μὴ λίαν
ἰσχυρότατα τῶν θηρίων. ἐν Βρεταννίᾳ δὲ πλείστοι τῶν ἀν- 15
δρῶν μᾶρ συγκαθεύδουσι γυναικί, καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἐνὶ
ἐταιρίζονται ἀνδρὶ. αἱ Ἀμαζῶναι μὲν ποτε καιρῷ ἄνδρας
οὐκ εἶχασιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ περὶ
τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ὑπερόριοι γίνονται, καὶ μιν γύνεσθαι
τοῖς γετινῶσιν ἀνδράσιν ὡς πανήγυριν τινα καὶ μεγάλην ἐορ- 20
τὴν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἡγοῦνται· ἐξ ὧν καὶ ἐν γαστρὶ συλ-

2. σῆρες P τῆς om P 4. παρὰ om P 5. παντοῖα κακὰ M
9. χαλδαίων καὶ βαβυλωνίων P 11. πηλείοις P 14. μὴ om P
17. ἀμαζόνες P 18. εἶχον P τὰ om P 19. ἐγίνοντο P
21. ἡγοῦνται τὸν καιρὸν ἐκείνον P

rae et genti aut scripta lex est, aut non scripta et more consti-
tuta. lex enim esse videntur patria instituta, quemadmodum pri-
mum, qui in extremo orbe habitant, Seres legum loco patria insti-
tuta habent, ne moechentur, aut furentur, aut calumnientur, aut occi-
dant. lex est apud Bactrianos a maioribus accepta disciplina et pie-
tas, ne carnibus vescantur aut bibant vinum, neve libidini vel ulli
generi pravitatis locum relinquunt, quum finitimi illis Indi impune
contraria agant: quorum qui in regionibus interioribus habitant, an-
thropophagi sunt et advenas occidunt comeduntque. Chaldaeis et
Babylonis lex lasciviae et turbitudinis plena. apud Pelaeos autem
lex est, ut mulieres agros colant et domos aedificent ceterisque vi-
rorum operibus fungantur, at vero etiam moechentur, quantum libet,
a viris plane non impeditae: in quibus adeo plurimae bellicosissimae
sunt ac bestias non plane validissimas venantur. in Britannia autem pleri-
que viri uni concumbunt mulieri, et multae mulieres uni viro. Amazones
olim maritis carebant ac bestiarum instar semel quotannis, circa ver-
num aequinoctium, e finibus egressae et concumbentes cum viris fini-
timis, quasi festum quendam conventum celebrabant: unde conceptis

λαμβάνουσαι παλινδρομοῦσι οἴκαδε πᾶσαι· τῷ δὲ καιρῷ τῆς ἀποκνήσεως τὰ μὲν ἄρρενα φθείρουσι, τὰ δὲ θῆλυ ζωογονοῦσι καὶ τιθηνοῦσιν ἐπιμελῶς καὶ ἐκτρέφουσιν. οὕτως καὶ τὰ ἐνταῦθα, ὡς εἶπόν σοι, ὑπάρχει ἡ ἡμετέρα συνήθεια, ὡς 5 καθῶς καὶ αὐτὸς μέλλεις μαθεῖν παρὰ ἀξιοπίστων ἀνδρῶν. καὶ μὴ θαύμαζε, τιμιώτατε ἄνερ κῦρ Γεώργιε. διὰ τοῦτο ποιούμεν τὸ παρὸν συνοικέσιον μετ' αἰδοῦς καὶ οὐκ ἀσυμβούλως τῶν, καὶ ὑπόσχομαι δοῦναι τῇ θυγατρὶ μου ἄνευ τῶν πολυτίμων σκευῶν ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ λίθων πολυτί-
 10 μων καὶ μανακίων διαμαργάρων καὶ χρυσίου καὶ ἑτέρων λίθων, χωρὶς τῶν ἐνδυμάτων καὶ ὑφασμάτων πολυειδῶν εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῆς, καὶ πάρεξ τούτων χρυσῶ νόμια χιλιῶδας πεντήκοντα καὶ ἔξ. ἔτι δὲ καὶ κατ' ἔτος ἔχη ἑτέρας χιλιῶδας τρεῖς τοῦ ποιεῖν ἐλεημοσύνας εἰς πτωχοὺς, καὶ ὅπου δ' ἂν 15 δόξη αὐτῇ. σὲ δὲ ἀκούω ἔχειν παιδία δύο. τὸ μὲν ἄρρεν ο βασιλεὺς ἀνεγέννησε διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ αὐτοῦ ἐκεῖνο ἔστι καὶ ἔσται· τὸ δὲ θῆλυ ἔστω ἐκ τῆς σήμερον τῇ θυγατρὶ μου, ἣ καὶ ὀφειλέτω τοῦ ὑπανδρεῦσαι αὐτό, ὅπου B δ' ἂν σὺ κρίνης εἶναι ἄξιον τόπον. καὶ ὅταν ἔλθῃς σὺν θεῷ 20 ἄραι αὐτήν, τότε ἐπιδώσω σοι φορτία σηρικῶ τέτταρα· ἔστι γὰρ ἡ μέταξα ἐκεῖνη οὐκ ἐξέτηλος, καὶ ὡς ἠκούσαμεν, πρῶτ-
 21 τεται τὸ φορτίον διὰ χρυσῶν νομίων πεντακοσίων.”

7. καὶ ἀσυμβούλως τῶν τῆς βουλῆς μου P 10. μανακίδων
 ἀμαργάρων καὶ χρυσίων M 16. αὐτὸ ἐκεῖνου ἔστι καὶ ἔστω
 καὶ ἔσται M 21. οὐκ om P

fetibus cunctae domum se recipiebant; deinde quum partum edidis-
 sent, mares necabant, feminas conservabant, diligenter lactabant edu-
 cabantque. sic etiam nobis hic, ut tibi dixi, nostra est consuetudo,
 id quod a viris fide dignis poteris cognoscere. verum ne mirare, vir
 honoratissime Georgi: praesens horum connubium reverenter nec in-
 consulto instituimus, polliceorque, praeter pretiosam argenti et auri
 suppellectilem, praeter gemmas et monilia margaritis, auro et lapillis
 composita, praeter vestes et textilia varii generis, ipsius usui desti-
 nata, praeter haec igitur daturum me esse numum aureorum quinquag-
 ginta sex millia. ad haec in annos singulos accipiet alia aureorum tria
 milia, quae in stipes pauperum aut quodcunque ipsi videbitur, im-
 pendat. te autem duos habere liberos audio, quorum masculum im-
 perator e sacro fonte suscepit: is igitur illius est eritque; at puella ab
 hodierno die esto filiae meae, cuius erit eam collocare, in quem tu
 locum boni consulueris. tum autem, quum eam receptum venies, si
 deo ita placuerit, donabo tibi insuper onera serici quatuor. est enim
 non vulgaris illa metaxa, solvique pro singulis oneribus numos au-
 reos quingentos accepi.”

Ὡς οὖν πάντα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ καὶ Τραπεζοῦντι κατα-
 λεπτῶς ἐδιηγησάμην τῷ βασιλεῖ καὶ αὐθέντῃ μου ὡς ἕνωθεν,
 ἠρώτησα μαθεῖν καὶ περὶ τοῦ τῆς Σερβίας συνοικεσίου· καὶ
 ἀποκριθεὶς εἶπέ μοι “ ἐγὼ σοι ὀφείλω, πολλὰ διὰ τὴν πρὸς με
 σὴν ἀγάπην καὶ πίστιν παιδιόθεν καὶ τὴν τοσαύτην δουλοσύ- 5
 νην· ἀλλὰ τοῦτο δὴ πλεῖον σήμερον τὸ τῆς Σερβίας βεβαίω-
 σις καὶ ἀσφάλεια καὶ ἐκσφράγισμά ἐστι τῆς εἰς ἐμέ σου ἀγά-
 πης καὶ δουλοσύνης, καὶ ἀνταμοιβὴν σοι ὀφείλω ἕως ἐν τοῖς
 ζωσιν εὐρίσκομαι, ἐπεὶ τοσοῦτον κεκοπίακας αἰεὶ ὑπὲρ ἐμοῦ,
 καὶ μᾶλλον τὰ νῦν ἐγκατέλιπες τὸν οἶκόν σου τοσοῦτον δὴ 10
 καιρὸν πόρρω τῆς σῆς πατρίδος ξένας χώρας περιερχόμενος.
 ὕθεν οἱ ἐκεῖσε κυριεύοντες μεγάλας εὐεργεσίας καὶ τιμὰς ἐπηγ-
 γέλλοντό σοι δοῦναι, λέγω οἱ τῆς Ἰβηρίας καὶ Τραπεζοῦντος
 δεσπότης καὶ βασιλεὺς, ἕκαστος αὐτῶν ζητῶν σοι ὑπὲρ αὐτοῦ,
 ἵνα συνοικέσιον μετ’ ἐμοῦ τελέσῃς· αὐτὸς δὲ ὡς σώφρων 15
 καὶ πιστὸς θεράπων διέκρινας τὸ συμφέρον μοι καὶ ὀφελι-
 μώτερον, καὶ ἔδρασας, καὶ ἂ νενόηκας ἔγραψάς μοι συμβου-
 λεύων. τοῦτο ἦν μέγα τι ἐκμαρτύριον τῆς πρὸς ἐμέ σου εὐ-
 νοίας καὶ ἀγάπης· καὶ πληροφορηθήτη ἀληθῶς ὅτι καὶ παρ’
 ἐμοῦ ἔξεις ἀξίαν τὴν ἀντάμειψιν, ἕως ἐν τοῖς ζωσιν ὑπάρχω. 20
 περὶ δὲ τοῦ ἐν Σερβίᾳ συνοικεσίου οὐπὲρ ἔρωτάς με, τοιοστο-
 τρώπως παρηκολούθησε. μετὰ τὸ θανεῖν τὸν ἀμυρᾶν καὶ τὴν

8. ἕως — εὐρίσκομαι om M 11. εἰς ξένας χώρας M, omissio
 περιερχόμενος 12. ἐπαγγέλλοντες P 18. εἰς μαρτύριον P

Quum igitur omnia in Iberia et Trapezunte gesta subtiliter im-
 peratori, domino meo, et a principio enarrassem, de Serviano connu-
 bio eum percontatus sum: atque ille ita mihi respondit: “equi-
 dem multum tibi debeo propter eam, quam a puero erga me
 praestitisti, benevolentiam et fidem tantaque officia; verum nunc
 Servianum hoc negotium benevolentiam tuam ac studium etiam magis
 confirmat, communit et quasi obsignat, tibi que obligatus sum, quoad
 in vivis ero, quum semper mea causa summpere laboraveris, nunc
 vero etiam domum tuam per longum tempus reliqueris, procul a pa-
 tria exteras regiones obiens: unde quum, qui illic regnant, magna
 tibi dona honoresque promitterent, Iberiae scilicet et Trapezuntis de-
 spotae regesque, uterque te rogans, ipsi ut conciliares hoc connu-
 bium, ut prudens et fidelis minister decrevistis et fecisti, quod mihi
 commodum et utilissimum esset, et quid tibi videretur, per literas
 mihi suavisisti. illud magnum mihi testimonium erat tuae erga me vo-
 luntatis et benignitatis: et certo scito, digna me tibi praemia solu-
 turum, quoad in vivis ero. quod autem de Serviano me connubio
 rogas, res ea ita evenit. amera mortuo et coniuge eius reversa ad

τούτου σύζυγον ἐπαναστρέψασαν πρὸς τὸν τῆς Σερβίας δε-
 σπότην τὸν πατέρα αὐτῆς, προσῆλθέ μοι συλλαλήσασα ἢ
 πρωτοστρατόρισσα ἢ συγγενῆς αὐτῆς περὶ τῆς τοιαύτης ὑπο-
 θέσεως, καὶ πλείστας δόσεις καὶ προδικας ἐπηγγέλλετό μοι, καὶ
 5 ἄλλα πολλὰ ὀφελιμώτατα ἔτασεν ὑποσχομένη ἐν τῷ μέλ-
 λοντι, ἄπερ καὶ γὰρ ἀπὸ πολλῶν αἰτιῶν ἐνόμισα ταῦτα ἀληθῆ
 εἶναι καὶ συμφέροντα. ὁμοῦ δὲ ἐν τούτῳ ἔδει καὶ ἕτερα
 βουλή καὶ σκέψις, καὶ γὰρ οὐκ εἶχον μετὰ τινος συμβουλευθῆ-
 ναι διὰ τὸ πάντας παθητικῶς διακεῖσθαι. ἡ κυρία μου ἦ
 10 δέσποινα καὶ μητὴρ τοῦ παρόντος βίου ἐξεδήμησε. ὁ μὲν
 Καντακουζηνός, ὃς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀπροσπαθῶς ἐβούλενε,
 καὶ αὐτὸς ἀπέθυνεν· ὁ δὲ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς φανερώς καὶ
 ἀφανῶς λέγει ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἄρξε αὐτοῦ οἶδε τί
 ποιεῖ, εἰ μὴ τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα καὶ ποιούμενα δισχυ-
 15 ρίζεται ἀληθῆ καὶ καλὰ εἶναι, καὶ πάντα λίθον κινεῖ, τὸ τοῦ
 λόγου, ὡς καὶ αὐτὸς καλῶς ἐπίστασαι. ὁ μέγας δομέστικος
 ἐχθρῶδῶς διακέεται εἰς τὰ τῆς Σερβίας, καὶ ὁμονοήσας μετὰ
 τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου παροτρύνοντές με αἰεὶ ἵνα τὸ
 τῆς Τραπεζοῦντος συνοικέσιον γένηται. τίτι γὰρ τότε ἐδυνά-
 20 μην συμβουλευέσθαι; μετὰ μοναχῶν καὶ τῶν τοιούτων;
 ἀπράγμονές εἰσι. μετὰ ἀρχόντων; καὶ οὐδεὶς ἐφρόντιζε μὴ
 προκειμένός τινι, μὴ πως δημοσιεύσῃ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις. λοι-

4. δώσειν προδικας P 9. ἡ δέσποινα om P 17. ἐχθροει-
 δῶς P 18. παροτρύνοντός μου P 20. συμβουλευέσασθαι P

despotam Serviae, eius patrem, adiit me super illo negotio cognata
 eius protostratorissa, sponsonditque mihi cumulatissima dona dotem-
 que, et alia multa utilissima commemoravit et in futurum promisit:
 quae ego multis de causis vera et e re mea fore existimavi. attam-
 en alio consilio et deliberatione in tali re opus erat, nec habebam,
 quem consulerem, quoniam omnes animo vehementiori erant. domina
 et mater mea imperatrix e vita cesserat; Cantacuzenus, qui e
 reliquis non cupide iudicabat, et ipse mortuus erat. Lucas Notaras
 autem palam et occulte dicitat, praeter se neminem omnium scire,
 quid facto opus sit, nihil, nisi quod ipse dicit facitque, verum ac
 bonum esse affirmat, omnemque lapidem movet, ut utar proverbio,
 id quod ipse bene nosti. magnus domesticus infesto in Servios animo
 est conspiransque cum Iohanne Cantacuzeno quotidie me ad Trapezuntium
 connubium adhortatur. cum quonam igitur deliberarem? cum
 monachis et eiusmodi hominibus? at rem publicam non attingunt.
 cum proceribus? at nemo rem perpensurus erat, qui nulli propensior
 esset, ut timendum esset, ne eam cum ceteris communicaret. itaque

πὸν ἐγὼ ἐδεινοπάθουν εἰς τὴν σὴν βραδύτητα. ἐλθούσης δὲ τῆς γραφῆς σου, ἰδοὺ καὶ σὲ καὶ τὴν γνώμην σου ἔγνωκα· καὶ ἃ εἶχομεν καὶ ἡμεῖς προσνυστάμενα, φρονίμως καὶ καλῶς ἔλυσας. καὶ εὐθὺς τὸν Παλαιολόγον καὶ τὸν Εὐδαίμονα Ἰωάννην ἀπέστειλα, δι' ἄλλα μὲν τὸ φαινόμενον, ὡς ἀπὸ τῆς 5
 50 θείας αὐτοῦ τῆς πρωτοστρατορίας εἶπη τοῦτο. καὶ ἰδοὺ ἠκούσαμεν τὸ αἷτιον τοῦ κωλύματος, καὶ ἐπαύσαμεν. λοιπὸν σὺν Θεῷ τελέσωμεν τὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰβηρίας." καὶ γεγονότος χρυσοβούλλου καὶ ὑπογραφέντος, περιεῖχεν οὕτως, ὅτι ἐκείνου μὲν ἡ θυγάτηρ ἔστω γυνὴ τοῦ βασιλέως καὶ δέσποινα 10 τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αὐτὸς δὴ ὁ βασιλεὺς ἔστω ἀνὴρ αὐτῆς, κατὰ πάσας τὰς συμφωνίας ἃς μετ' ἐμοῦ ἔστησεν ὁ ῥηθείς ῥῆξ τῆς Ἰβηρίας. καὶ κληθεὶς προσῆλθε κατενώπιον τοῦ βασιλέως ὁ ἐκ τῆς Ἰβηρίας μετ' ἐμοῦ ἐληλυθὼς πρέσβυς· καὶ ὁ βασιλεὺς οἰκειοχείρως ἐμπροσθεν τούτου ἐποίησε σταυ- 15 ροὺς τρεῖς μετὰ κιναβάρεως εἰς τὸ ἀνώτερον τοῦ χρυσοβούλλου μέτωπον εἰς βεβαίωσιν κατὰ τὴν ἐκείνων συνήθειαν, καὶ ἔδωκε τὸν χρυσοβούλλον ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ πρέσβεως, καὶ φησιν αὐτῷ "ἰδοὺ οὗτος" ἐμὰ δεικνύων "σὺν Θεῷ τῷ ἐρχομένῳ ἄρι ἐλεύσεται μετὰ τριήρων παραλαβεῖν τὴν ἐμὴν 20 σύνθετον τὴν νεόνυμφον." προσκυνήσας οὖν ὁ πρέσβυς ἀνελχώρησεν.

3. καὶ ἡμεῖς om P 5. ἀπέστειλα P 11. καὶ — αὐτῆς om P
 13. ἦλθε P 17. ἐκείνου P

ego iniquius ferebam moras tuas. epistola autem tua ad me perlata, et te et sententiam tuam cognovi, quaeque nos quoque prius constituta habebamus, prudenter et commode expediveras. statim igitur Palaeologum cum Iohanne Eudaemone, aliarum rerum praetextu, misi, a protostratorissa, matertera sua, illud renuntiatum. ecce autem, causam, quae rem impediret, cognovimus, et destitimus. ceterum, si deo placet, perficiamus cum Iberorum rege connubium." fit igitur bulla aurea, cui subscriptum est, in hanc sententiam, ut illius filia esset uxor imperatoris et imperatrix Cpolis, imperator esset eius maritus, secundum conditiones omnes, quas Iberorum rex mecum composuerat. vocatur in conspectum imperatoris qui mecum ex Iberia legatus venerat, et coram hoc imperator manu sua in superiore bullae fronte rubrica tres cruces scribit ad confirmandam pactionem ex illorum consuetudine, traditque bullam in manus legati his verbis: "hic vir (me ostendebat) deo propitio proximo vere cum trimembris veniet, virginem mihi desponsam abducturus." itaque legatus, adorato imperatore, discessit.

Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπιθυροῦντο
 ὅτι ὁ ἀμηρᾶς ἐβούλετο ἐλθεῖν κατὰ τὸ στενὸν ἔγγυς τοῦ
 ἀνωτέρου μέρους τῆς τοῦ Ἀσωμάτου κόμης οἰκοδομησαί τι
 φρούριον, καὶ βουλῆς γενομένης ἵνα ὁ βασιλεὺς εἰς Πελοπόν-
 5 νησον στείλῃ μηνύων τῷ ἐλθεῖν ἕνα τῶν αὐταδῆλων αὐτοῦ,
 ὃς ἂν βουλήσῃται τούτων, καὶ ὁμοφωνήσῃ εἰς ὅσα αἱ βασι-
 λικαὶ γραφαὶ διελάμβανον, ἵνα ἀνάγκης ἐπελθούσης ἴδωσιν εἰ
 ὁ ἀμηρᾶς βούλεται προῖξαι τι κατὰ τῆς πόλεως ἤτοι τῆς βα-
 σιλείας, καὶ ἀπέλθῃ πρὸς τοὺς δυτικούς αὐθέντας καὶ συμ-
 10 μαχίαν αἰτήσῃ, ἐν τῷδε τῷ μέσῳ παρῆλθον ἡμέραι τινές,
 εἶτα προσταξάς ἐλθεῖν με ἐνώπιον αὐτοῦ εἰπέ μοι τάδε. “πρω-
 τοβεστιαρεῖτα, περὶ τῆς βουλῆς ἧς ἐστήσαμεν ἐτοιμάσθητι τοῦ
 ἀπελθεῖν σε εἰς Πελοπόννησον· καὶ ὡς ἂν διορθώσῃς τὴν
 ἐκεῖσε ὑπόθεσιν, ἵνα τις τῶν ἀδελφῶν μου ἐλεύσῃται ἐνθάδε,
 15 ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀπελθεῖν σε ἐκεῖθεν εἰς Κύπρον πρὸς τὴν
 ἐμὴν ἀδελφόπαιδα τὴν ῥήγισσαν. ἡμεῖς δὲ ἐνταῦθα ἐτοιμά-
 σωμέν σοι τὰ ἐπιτήδεια τῆς ὁδοῦ. μετὰ τὸ ἐξελθεῖν σε κἀ-
 κείθεν πορεύσῃ αὐθις εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ὅπως ἄρῃς τὴν νεό-
 νυμφον τὴν ἐμὴν σύνευνον τὴν μελλοκυρία σου.” Ἔγωγς
 20 ἀποκριθεῖς εἶπον αὐτῷ “οὐ δύναμαι παραβῆναι τὸ πρόσταγμα
 σου, τοῦ μὴ ἐκτελέσαι ὡς κελύεις· ἀλλ’ ἡ σύντεκνος καὶ
 δούλη τῆς βασιλείας σου, ἡ γυνή μου, ὑποπτύω μὴ ποτε
 διὰ τὸ συχναίς με ἀπουσιάζειν αὐτῆς ἀγανακτῶσα ἀποκα-

17. τοῦ δρόμου P

22. ὑποψεύω M

Quum initio eiusdem anni fama manaret, ameram ad angustias prope
 superiorem partem vici Asomati esse venturum, ut ibi extrueret ca-
 stellum, quumque, concilio habito, visum esset, ut imperator in
 Peloponnesum ad fratrem arcessendum mitteret, uterunque illo-
 rum venire vellet, et is comprobaret, quaecunque imperatoris liti-
 ris constituta essent, atque, si necessitas adesset vidissentque ameram
 adversus urbem vel imperium aliquid moliturum, ad occidentales prin-
 cipes opem imploratum proficisceretur: haec igitur dum sunt, paucis
 diebus interiectis, imperator me ad se arcessitum ita allocutus est.
 “e consilio, quod cepimus, para te, protovestiarie, ut in Peloponne-
 sum proficiscare, ibique negotium hoc perficias, ut alteruter fratrum
 meorum huc veniat. inde oportet te in Cyprum ad reginam, neptem
 meam, iter facere. nos hic necessaria itineri providēbimus. inde re-
 versus autem in Iberiam discedes, ut advehas recens mihi sponsam
 uxorem, futuram dominam tuam.” ad quae ego ita respondi “non
 possum equidem declinare mandatum tuum, ut non faciam, quod
 iubes; verum maiestatis tuae commater et serva, coniux mea, vereor,
 ne quando, propter crebram absentiam meam indignata, monachis se

ρήσεται μοναχή, ἢ καὶ ἐάση με καὶ ἄλλον λάβη· χθὲς γὰρ ἐλήλυθα ἀπὸ Ἰβηρίας, διατρίψας ἐκεῖ ἑτη δύο, καὶ εἰ ἀναχωρήσω αὐτίς ἐν βραχήμερίᾳ οἰκοῦσθαι, εὐλογον αἰτίαν εὐρήσει καὶ δικαίαν πρόφασιν τοῦ πρᾶξαι ἐν ἐξ ὧν εἴρηκα.” ὁ δὲ βασιλεὺς γελάσας εἶπέ μοι “ἀλλ’ αὐτὸς λῆξον αὐτῇ ἵνα 5 ταύτην καὶ μόνην τὴν ὁδοιπορίαν συγχωρήσῃ σοι ποιῆσαι, καὶ ἐνόρκῳ προστάγματι τάσσω μηκέτι σε ἐνοχλῆσαι τοῦ ἐξελθεῖν σε πατριδόθεν. καὶ μᾶλα καλῶς ἐπίστασαι τὰ ὅσα σοι ἐπηγγελιάμην εὐεργετήσαι σε, καὶ τί τὰ ἀνὰ ἡμῶν συλλαληθέντα, καὶ τί βουλόμεθα ποιῆσαι. καὶ τοῦτο βέβαιόν ἐστι καὶ χω- 10 ρίς ἐνόρκου προστάγματος, ὅτι αἱ πρεσβεῖαι καὶ ὁδοιπορίαι αἱ ὑπὸ σοῦ παύσουσι. μηνύσω δὲ καὶ πρὸς τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Νοταρῶν ὅτι ἐπεὶ τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς ὄφφικιον κτη- ται, οὐ δύναται ἔχειν καὶ τὸ μεσαστικόν. καὶ τοῦτο λέγω 15 βῆνα σοι δωρήσωμαι. ἀλλ’ ὅμως οὐκ ἐστὶ πρόπον ἵνα ἀφαι- ρέσω αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ· ἔστι γὰρ ὡς καταφρονεῖν, εἰ μὴ ἀναβολὴν καὶ τρόπον ποιήσομεν ἵνα αὐτοθελῶς ἐγκαταλείψῃ αὐτὸ ἐκεῖνος. καὶ ἐχέτω δὴ πάλιν τὸ πρωτεῖον τῆς σιύσεως καὶ τῆς βουλῆς, καὶ τι σιτηρέσιον δι’ ἄλλον τρόπον, ἐπεὶ χρὴ ποιῆσαι καμὲ δύο τῶν ἀρχόντων συμβούλους, ὡς καὶ ὁ βα- 20 σιλεὺς ὁ ἀδελφός μου εἶχεν, ἵν’ ὥσι μετ’ ἐμοῦ δι’ ὅλης τῆς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ προβλέπειν διορθῶναι καὶ πράττειν τὰ ἀναγκαῖα, δουλείας τε καὶ ὑποθέσεις τῆς βασιλείας.”

8. μᾶλλον M
ἄλλον τρόπον P

18. καὶ ἔχε δὲ P
22. διορθοῦν P

19. καὶ τὸ σ. P

δι’

adiungat aut me deserto nubat alii. nuperrime enim ex Iberia redii, annos ibi duo moratus, atque si intra paucos dies iterum peregre abiero, causam idoneam et iustam inveniet faciendi alterum horum, quae dixi.” subridens imperator “at tu,” inquit, “fac, ut unum hoc iter etiamnum facere tibi permittat, ac iure iurando tibi spondeo, post-hac me non iam creaturum tibi molestiam itineris extra patriam faciendi. scis autem, quae tibi beneficia promiserim, quae inter nos locuti simus et quid facere cogitemus, atque hoc quidem etiam sine sacramenti religione certum est, legationes et itinera tua finem habitura esse. significabo autem Notarae, magno duci, quum magni ducis munere fungatur, non posse praeesse etiam administratoris officio. atque hoc dico, ut te eo munere ornem. neque tamen decet, spoliare me eum ista dignitate. contemnere enim eum videamur, nisi expectemus aliquantisper et modum excogitemus, quo eam ipse sua sponte deponat. enimvero habebit rursus primas in consilio, et aliunde aliquod stipendium, quandoquidem me quoque duos e nobilitate consiliarios, quales habuit imperator, frater meus, creare necesse

καὶ οὕτως ἐμηνύθη ὁ μέγας δοῦξ διὰ τοῦ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ
 συντέκνον, τοῦ ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς Νεοφύτου
 τοῦ ἐν τῇ τοῦ Χαρσιανίτου μοσῆ. καὶ ἀκούσας ὁ Νοταρῶς
 περὶ τοῦδε τοῦ ὀφφικίου ἔστειρε, πλὴν ἔκουσίως ἢ ἀκουσίως οὐκ
 5 οἶδα· καὶ μᾶλλον ἐδείκνυεν ὅτι καὶ πρὶν ἢ τοῦ εἰπεῖν αὐτῷ
 περὶ τούτου ἐλογίζετο ποιῆσαι, ὅπως καὶ ὁ βασιλεὺς ἀντιχα-
 ρίσσεται τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἄλλην τινα τιμὴν. καὶ οὖν πέ-
 ρας οὐκ ἔλαβον διὰ τὴν ταχέως ἐπελθοῦσαν εἰς ἡμᾶς κοινήν
 συμφορὰν. καὶ πάλιν εἰπέ μοι ὁ βασιλεὺς ὅτι ἤθελεν εὐερ-
 10 γεῖσάι μοι καὶ τὴν τοιαύτην χάριν, ἵνα συζεύξῃ εἰς γυναῖκα
 τὴν ἐμὴν θυγατέρα τῇ νεανίσκῳ ἐκείνῳ Νικολᾶ τῷ Μελισ-
 σηνῷ, τῷ νιῷ ποτὲ Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν καὶ Με-
 λισσουργὸν ἐπωνόμαζον, τῷ καὶ μεγάλου πρωτοστράτορος,
 ὕστερον δὲ καὶ μητροπολίτου γεγονότος, ὡς ἐν τῇ δευτέρῃ
 15 βιβλίῳ τῆς ἡμῶν ἱστορίας ἐμνήσθημεν· καὶ τὴν ἐπιτροπι-
 κὴν διοίκησιν, ἣν προειρήκαμεν, τῶν τούτου τόπων καὶ χώρων
 δώσῃ μοι τοῦ ἰθύνειν καὶ κυβερνᾶν, ἕως οὗ ἢ ἐμὴ θυγάτηρ
 τὸ δέκατον τέταρτον ἔτις φθάσῃ καὶ ὁ γάμος τέλειος γένη-
 ται. καὶ αὕτη μὲν ἦν ἡ ὑπόθεσις, περὶ ἧς ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς
 20 ὅτι αἱ δι' ἐμοῦ πρεσβεῖται καὶ ὁδοιπορεῖται πανύσωσιν. εἶρηκέ
 μοι καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἤθελεν ἀποστεῖλαι
 ἕτερόν τινα τῶν γηραιῶν ἀρχόντων, ἵνα τὰ ἐκείσε, ὡς ἔφη-
 μεν, διορθώσῃ μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ἀνάθεσιν δώσῃ

est, qui per totum diem mecum sint in palatio ad providenda, ordinanda, et facienda necessaria tum servitia tum consilia imperii." atque ita significatum est magno duci per meum et ipsius compatem, hieromonachum et spiritualem patrem Neophytum, qui in Charsianitae monasterio erat. edoctus de hoc officio Notaras, non repugnabat, utrum libenter tamen, an invitus, nescio: quamquam prae se ferebat, etiam ante quam monitus esset, cogitasse se istud facere, ut imperator ipsius filiis aliam impertiret dignitatem. at enim haec non habuerunt exitum propter communem citius in nos ingruentem calamitatem. rursus mihi affirmavit imperator, etiam hanc se mihi gratiam daturum, ut filiam meam iuveni collocaret Nicolao Melissenio, filio Nicephori Melissenii, quem Melissurgum cognominabant, magni protostatris, postea vero etiam metropolitae munere functi, quemadmodum historiarum libro secundo commemoravimus; pollicitus etiam, traditurum se mihi vicariam, cuius ante mentionem fecimus, administrationem locorum eius oppidorumque, quae haberem et procurarem, donec filia mea decimum quartum annum attigisset et nuptiae fierent. atque hoc illud fuit, in quo legationes et itinera mea finem esse habitura imperator affirmavit. idem mihi dixit, velle se in Pelo-

αὐτῷ πῶς ἔχη πράξει· εἰ ἐν κεφαλαίων οὐ δυνήθῃ ποιῆσαι, πρᾶξῃ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ οὕτω κατὰ διαδοχὴν ἢ τὸ τρίτον ἢ τὸ τέταρτον ἢ ἔξ ἀνάγκης τὸ πέμπτον. καὶ εἶπέ μοι περὶ τούτου πάλιν “ἀλλ’ ὑποψίαν ἔχω ὅτι εἰάν ἑτερόν τινα πάρεξ σοῦ ἀποστείλω, οὐ φυλάξει μοι τὴν πρέπουσαν εὐνοίαν καὶ πίστιν, 5 μὴ πως ἀπατήσωσιν αὐτὸν οἱ δεσπότες καὶ ἀδελφοί μου, ὑποσχόμενοι τούτῳ διὰ χρονοβούλλου τινὰ κώμην ἢ χώραν αὐτῷ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν, καὶ πεισθεῖς ἀποδοκιμάσῃ τὰ τέτταρα εἰρημένα κεφάλαια, καὶ πρᾶξῃ κατὰ τὸ πέμπτον, ὅπερ βαρύτερόν μοι ἔσεται. αὐτὸς οἶδας 10 καὶ τὸν ἀπὸ τῆς Κύπρου ῥηγίσσας τῆς ἐμῆς ἀνεψιᾶς ἀποσταλέντα μοναχόν, λέγοντά μοι ὅτι ἐπεὶ ἡ ῥηγίσσα οὐκ εἶχεν ἀνθρώπον πιστόν καὶ ἐπιτήδειον μηνῦσαί μοι δι’ αὐτοῦ τὰ ὄσα ἦν ἀναγκαῖα, οὔτε δυνατὸν ἦν ὡς ἐκεῖνη ἐπεθύμει συλλυλῆσαι μοι διὰ στόματος, ἔξαποστείλω ἐγὼ πρὸς αὐτὴν ἀν- 15 θρώπον ἐκ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς δόκιμον καὶ πιστόν. διὰ τοῦτο ἑτερόν τινα οὐχ ἀρμόζει πάρεξ σοῦ εἰδέναι τὰ μυστήρια ἡμῶν, καὶ οὐδεὶς ὃς ἀρμοδιώτερός σου, εἰ μὴ μόνον σὺ ὁ πράξας καὶ στήσας καὶ ὀμιλήσας καὶ πληροφορήσας τὰ πάντα μετ’ αὐτῆς καὶ ἐν ἑτέρῳ καιρῷ· διὸ οὐ δύναται δι’ 20 ἄλλου τινὸς ἢ ὑπόθεσις πέρας λαβεῖν.” ἐγὼ δὲ πάλιν ἀπο- 51 κριθεὶς εἶπα τῷ βασιλεῖ “ὡς κελεύει ἡ βασιλεία σου, οὕτως ἔχει. ἔνεκεν τούτων τῶν εὐλόγων αἰτιῶν ἡ ἐμὴ σύνευνος ἡ

1. πράξει ἐν κεφαλαίοις πέντε, ὅτι εἰ κατὰ τὸ πρῶτον κεφάλαιον οὐ P

ponnesum alium e senibus optimatum mittere, qui illic res, de quibus diximus, cum fratribus componeret, et referret ad se, quid facto opus esset: quodsi non posset primum caput obtinere, obtinere niteretur secundum, atque ita deinceps aut tertium, aut quartum, aut, si necessitas cogeret, quintum. rursus “sed si,” inquit, “alium praeter te misero, metuo, ut is debitam mihi benevolentiam et fidem praestet, neve eum decipiant despotae, fratres mei, per bullam auream vicum aliquem vel regionem ipsi et heredibus deinceps polliciti: qua ille re commotus, quatuor capitibus reiectis, de solo quinto agat: quod mihi molestissimum accideret. praeterea scis ipse, a regina Cyprī, cognata mea, ad me missum monachum dixisse, ut, quum regina non haberet hominem fidum et idoneum, per quem res quasdam maximi momenti mecum communicaret, nec posset, ut optaret, coram mecum colloqui, ego ad illam hominem ex nostra aula spectatum et fidum mitterem. quare fieri nequit, ut alii, ac tibi, secreta nostra innotescant, neque est quisquam te aptior, quandoquidem tu etiam alias omnia cum illa egisti, constituisti, communicasti, perfecisti. quam

1 δούλη σου ἄμα τοῖς ἐμοῖς συγγενέσιν οὐ κωλύσουσί με, εἰ τύχη,
 καὶ ποιήσω τὸ προσταχθέν μοι. ἦν ἐν μακαρίσω, ἀναφέρων
 αὐτῇ ἔτι περὶ ὧν διὰ τῆς καλοκάγαθίας τῆς βασιλείας σου
 5 ἑταξάς μοι περὶ τῆς ἐμῆς θυγατρὸς ὑπανδρίας καὶ τόπων καὶ
 5 τιμῆς δωρήσεως καὶ ἀναδοχῆς πλέον τῶν ἄλλων ἀρχοντισ-
 σῶν.” καὶ οὕτως καιροῦ δὴ ὄντος τοῦ ἀριστήσαι προσκυνή-
 σας ἐγὼ ἀπῆλθον οἴκαδε. μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἐλθόντος τοῦ
 μεγάλου δουκὸς ἐν τῷ παλατίῳ ἐφήσατο αὐτῷ ὁ βασιλεὺς τὰ
 ὅσα μετ’ ἐμοῦ ἐλάλησε περὶ τοῦ πρέσβυν με ἀπελθεῖν, ἀλλ’
 10 οὐκ ἀπεκάλυψεν αὐτῷ δι’ ἣν αἰτίαν· καὶ προσέθηκε καὶ
 τοῦτο, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τιμῆσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Φραντζῆν,
 διότι τὸ ὄφφικιον ὃ κέκτηται οὐκ ἔστιν εὐχαριστία οὐδεμία
 πρὸς ἡμᾶς, διότι παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἀδελφοῦ μου εὐ-
 ηργετήθη τοῦτο αὐτῷ. διὸ λέξον αὐτῷ ποῖον ἄλλο τῶν ὄφ-
 15 φικίων ὀρέγεται, καὶ ἀκούσωμεν. καὶ ἐξελθὼν ὁ δοῦξ καὶ
 εὐρών με ἐπυνθάνετο τί τὸ ὄφφικιον ὠρεγόμεν ἵνα δωρήση-
 ται μοι ὁ βασιλεὺς. ἐγὼ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπον ὅτι κατὰ νοῦν
 εἶχον καὶ ἐγὼ αἰτῆσαι μεῖζον ὄφφικιον, ὅπερ οὐ κέκτηται
 ἄλλος, καὶ οὔτε ζῶντός μου εὐεργετήση τινὶ ἑτέρῳ πλὴν ἐμοῦ·
 20 καὶ τὸ πρέπον οὕτως μοι δοκεῖ εἶναι, ὃ καὶ δρέγομαι, ἐπεὶ
 καὶ πρὸ τοῦ ἀπελθεῖν με εἰς Τραπεζοῦντα τοσαῦτα ὀνειδίη
 καὶ κατηγορίας ἤκουσα καὶ ὑπέφερα διὰ τὸ εἶναι καὶ ἐτέρους

1. κωλύσωσί με, εἰ τύχοι P 2. ἦν ὠμαρήσω P 3. περὶ
 αἰτιῶν διὰ P 11. φρατζῆν P 13. εὐεργετήθη αὐτό P 16.
 ὀρέγομαι P 21. τοσαύτας κατηγορίας ὀνειδιστικὰς ἤκουσα P

ob rem per alium istud negotium absolvi nequit.” ego ita respondi
 “sicut censes, imperator, ita res habet. ac propter istas gravis-
 simas causas coniux mea, serva tua, cum reliquis propinquis non
 obstabit fortasse, quominus voluntati tuae obsequar: quam bea-
 bo, quum docebo, quae maiestatis tuae gratia de filia mea col-
 locanda decreverit, deque ditionis et honorum praemiis, prae re-
 liquis feminis nobilibus eam evectura.” ita quum tempus prandii ad-
 esset, adoratione facta, domum discessi. post prandium magno duci
 in palatium venienti imperator retulit, quae de oboeunda mihi lega-
 tione mecum egisset, causam tamen non aperuit; addidit autem, ne-
 cesse esse, ut ipse quoque me cohonestaret, quoniam munus, quo
 fungerer, non sua gratia, sed imperatoris, fratris sui, benevolen-
 tia mihi impertitum esset; mandavitque ei, ut quod munus optarem,
 ex me quaereret et sibi renuntiaret. itaque dimissus dux, ubi me
 vidit, rogavit, quod munus ab imperatore mihi dari cuperem. ad quae
 ita respondi: “possim equidem munus maius nunc petere, quod alius
 non habeat, quodque me vivo praeter me nemini impertiatur. quod
 honeste petiturus mihi videor, quia, antequam Trapezuntem discessi,

δύο ἄρχοντας ἐν τῇ ὀφφικίῃ ὃ ἔχω, ὃ οὐκ ἤθελα. ἀλλ' ἵνα βεβαιωθῇ ὃ λόγος μου, ὡς μοι εἰρηκας καὶ γὰρ ὀρέγομαι, εἰ καὶ ἄρεστόν ἐστι τῇ ἀνθέτη μου τῇ βασιλεῖ, εὐεργετήσῃ μοι τὸ ὀφφικίον τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου." καὶ οὕτως ἀπῆλθεν ὁ Νοταρᾶς καὶ ἀνέφερε πάντα τῇ βασιλεῖ. ὃ δὲ ἀποκριθεὶς 5 εἶπεν αὐτῇ "αὐτὸ γὰρ τὸ ὀφφικίον οὐ δίδωμι οὐδενί, ὅτι ὃ πρῶν μου πενθερός ἐστι μέγας κοντόσταυλος, γεγονώς ἐν τῇ Πελοποννήσῃ παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ πατρός μου, ὅτε ἠκοδόμει τὸν Ἰσθμόν. πλὴν δώσω αὐτῷ ἕτερον μείζον ὀφφικίον, τὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου." ὃ δὲ δούξ ἀποκριθεὶς 10 εἶπε "καὶ τί γενήσεται μετὰ τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Μετοχίτου"; ὃ Νοταρᾶς εἶπεν ἔτι τῇ βασιλεῖ ἵνα εὐεργετήσῃ με τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου, ὃ ἐστι μετὰ τὸ τοῦ στρατοπεδάρχου, καὶ οὐ τοῦτο, λέξας ὅτι ἡ βασιλεία σου ζητήσῃ τοῦ δεσπότου τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐποίησας στρατοπεδάρχην τὸν τοῦ 15 Καντακουζηνοῦ υἱὸν διὰ τὴν συγγαμβρίας συγγένειαν καὶ διὰ τὸν πρωτοστράτορα τὸν ἑαυτοῦ πατέρα. καὶ ἐν δόσῃ τῇ Φραντζῇ τὸ τοιοῦτον ὀφφικίον, ὃ ἐστι πρῶτον τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, τί γενήσεται; ὅμως εἰ ἄρεστόν ἐστι τῇ βασιλείᾳ σου, εὐεργετήσῃ αὐτῷ τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου ὀφφικίον, ὃ ἐστι μετὰ τὸ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου." ὃ δὲ βασιλεὺς εἶπεν "ἐγὼ σοι προεἶπον ὅτι ὃ Φραντζῆς οὐδέχε-

1. ἡθέλον P 2. λόγος ὅν μοι P 9. ὀφφικίον om P 11.
 τοῦ Παλαιολόγου om M 12. ὃ Νοταρᾶς — λέξας om M 16.
 τοῦ συγγάμβρου P 18. φραντζῆ P

plurimas calumnias et criminationes expertus sum ac pertuli, quia alii duo proceres in officio essent, quod habeo: id quod nolui. itaque, ut eventum habeat oratio mea, quando tu ita iubēs, cupio equidem, si imperatori, domino meo, acceptum sit, ut impertiat mihi munus magni contostauli." ita discessit Notaras et cuncta retulit imperatori: qui haec ei respondit "illud quidem munus nemini impertio, quoniam pristinus affinis meus magnus contostaulus est, ornatus ea dignitate in Peloponneso a patre meo imperatore, quum Isthmum muniret. verum dabo illi aliud maius munus, magni logothetae." tum dux "quid igitur," inquit, "de Palaeologo Metochita fiet?" addiditque, ut magni primicerii munus, quod post stratopedarchae munus sequitur, non hoc, mihi daret. "ipsa enim," inquit, "maiestas tua fratris despotae rogatu stratopedarcham fecisti Cantacuzeni filium propter affinitatem et patrem eius protostratorem. Phrantzae igitur si dederis hoc officium, quod maius est dignitate stratopedarchae, quid futurum est? sed tamen, si placet ita maiestati tuae, magni primicerii munus illi imperti, quod magno stratopedarchae proximum est." con-

ται οὐδὲν ὀφφίκιον παρ' ἄλλου κρατούμενον, εἰ καὶ μειζότερον εἶη· πῶς οὖν καταδέξεται τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου; ὁμως ἐκ δευτέρου λάλησον αὐτῷ, καὶ ἴδωμεν τὴν γνώμην αὐτοῦ.” λοιπὸν αὐτίς ἦλθε πρὸς με ὁ μέγας δούξ λέγων “ὁ βασιλεὺς ἔφη ὅτι τὸ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου ὀφφίκιον, ἐπεὶ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ ἔχει τοῦτο, οὔτε σοὶ οὔτε ἄλλῳ τινὶ εὐεργετήσῃ αὐτό, ἀλλὰ δώσεαι σοὶ τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου, ὅπερ καὶ πρῶτον τούτου ἐστί.” καὶ γὰρ εἶπον αὐτῷ ὅτι εἰ καὶ πρῶτόν ἐστι τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς ὀφφίκιον, τοῦτο οὐ θέλω ἀφαιρεθῆναι ὑπὸ ἄλλου καὶ δοθῆναι ἡμοῖς,” καὶ οὕτως διελίθη ὁ σύλλογος. βουλευθέντος δὲ μου μετὰ τῶν συγγενῶν μου καὶ φίλων καὶ οἰκείων περὶ ὧν ὁ βασιλεὺς μοι ἐπηγγείλατο, καὶ καλῶς πᾶσιν ἔδοξεν ἵνα τὸ συνοικέσιον τῆς ἐμῆς θυγατρὸς γένηται· περὶ δὲ τοῦ ὀφφικίου, ὡς τὸ φέρον φέρη, καὶ ἀπέλθω καὶ εἰς Πελοπόννησον καὶ Κύπρον, καὶ σὺν ἡμοῖς ἄρῳ καὶ τὸν ἄριστόν μου υἱὸν τὸν καὶ κρείττονα σχεδὸν εἰπεῖν πάντων τῶν συνηλικιωτῶν αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς κινητῆς μου περιουσίας τὸ πλεόν μέρος, καὶ ἀπελθεῖν ἡμᾶς διὰ ξηρᾶς, ὅπως κάκεινος ἴδῃ τοὺς τόπους καὶ παιδευθήσεται εἰς πᾶν τὸ χρήσιμον ἐν τῷ βίῳ· καὶ εἰ ἴδωμεν ὅτι ἀμνηστῆ κατ' ἡμῶν βούλεται τι ποιῆσαι, ἐάσω τὸν υἱὸν μου ἐν τῇ Πελοποννήσῳ μετὰ τῆς κινητῆς μου ὑπάρξεως παρὰ τοῖς μηρικοῖς

22. μου περιουσίας καὶ ὑπ. P

tra haec imperator: “ iam ante tibi dixi, Phrantzen non accepturum dignitatem, quam cum alio communem habiturus sit, etiamsi sit praestabilior: quomodo igitur accipiet munus magni primicerii? verum tu iterum eum conveni, ut cognoscamus voluntatem eius.” itaque iterum ad me veniens magnus dux “ imperator,” ait, “ dixit, magni contostauli officium, quo ipsius affinis fungatur, nec tibi nec alii cuiquam se daturum, sed ornaturum te esse magni primicerii munere, quod etiam maius illo est.” cui respondi, etiamsi maius esset id officium magni ducis officio, tamen non passurum me esse, alii id derogatum in me conferri, atque ita finem habuit colloquium. consultante autem me cum cognatis, amicis et familiaribus de iis, quae imperator mihi proposuerat, omnibus videbatur, ut coniugium filiae meae fieret, de officio autem fortunae me committerem, atque in Peloponnesum et Cyprum proficiscerer et assumpto filio optimo ac, prope dicam, aequalibus suis omnibus praestantiore, et maiore parte opum mobilium, per continentem iter facerem, ut ille quoque eas regiones cognosceret et ad omnem scientiam, quae quid habet ad vitam commodi, institueretur; atque, si sensissemus, ameram aliquid adversus nos moliri, filium cum bonis mobilibus in Peloponneso apud maternos cognatos, in agro futuri affinis mei

μου γνησίους συγγενέσι, τοῖς κατοικοῦσιν ἐν ταῖς χώραις τοῦ μελλογάμβρου μου· εἰ δὲ οὐκ ἔσεται τι καθ' ἡμῶν, ἐπαναστρέψῃ πάλιν σὺν ἐμοὶ ἐν τῇ πατρίδι. ἔνεκεν λοιπὸν τῶν εἰρημένων πασῶν αἰτιῶν, δηλονότι τοῦ συνοικεῖσθαι τῆς θυγατρὸς μου καὶ τῆς μάχης ὑποψίας καὶ τῶν λοιπῶν, ὡς 5 προσέπομεν, ἡ σύνευνός μου συνεχώρησε τὴν πάλιν ἐξέλευσίν μου. ὡς οὖν τὸ τῆς θυγατρὸς μου συνοικέσιον διωρθώσαμεν, ποιήσαντες τὰ προικοσύμφωνα καὶ ἱερολογίαν τοῦ ἀρραβῶνος, καὶ χαρὰν διὰ τοὺς γάμους ποιήσαντες, πάντα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ὁδὸν ὑπονομήσαμεν, εἰ μὴ μόνον τὰς βα- 10 σιλικὰς προσταξείεις διὰ γραμμάτων προσεδόκουν λαβεῖν. καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ παλάτιον εἰσελήλυθα ἔνδον τοῦ τοῦ βασιλέως κελλίου, ὡς σύνηθές μοι, καὶ οὐχ εἶρον αὐτόν. περὶ οὗ ἠρώτησα, καὶ ἐρρέθη μοι ὅτι ἐν τῷ τρασσάρῳ δωματίῳ ἐτέρῳ πλησίον τοῦ κελλίου αὐτοῦ συνελάλει τῷ ἱερεὶ Ἀντωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ. 15 καὶ γὰρ προσμείνας μικρόν, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς ἐξερχόμενος θυμοῦ πνέων λέγει μοι “εἶδες τὸν μεσάζοντα τὸν Νοταρᾶν τί διὰ τοῦ ἱερέως Ἀντωνίου μηνύει μοι;” εἶτα παραλειπὼν τὴν ὕβριν λέγει μοι πάλιν “σὺ ἐζήτησας τὸ ὄφρῆκιον τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου. ἐγὼ εἶπον τῷ Νοταρᾷ ὅτι οὔτε ἄλλῃ τινὶ δώσω διὰ 20 τινος αἰτίας ὡς εἶπον· ἀλλ' ἔφην αὐτῷ ἵνα δώσω σοι τὸ ὄφρῆκιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου. ὁ δὲ εἶπέ μοι ὅτι εἰ ὁ Πα-

2. μεγαλογάμβρου M 9. χαρὰς M 14. τετρασάρω P 21. ὄφρῆκιον om P

habitantes, relinquerem; sin nihil contra nos nisurus esset, eum mecum in patriam reducerem. ceterum ob omnes illas causas, quos commemoravi, filiae coniugium, suspicionem belli et reliqua, coniux mea, ut supra dixi, denuo me peregre proficisci passa est. postquam igitur filiae coniugium perfecimus, peracta dotis et arrhabonis sponsione, gaudio propter nuptias impleti, omnia ad faciendum iter necessaria providimus, nec iam opus erat, nisi scriptis mandatis imperatoris. palatium igitur et cubiculum imperatoris pro consuetudine mea ingressus, ipsum non invenio. roganti mihi responsum est, colloqui eum in conclave cubiculo vicino cum Antonio sacerdote, Rhodio. itaque praestolor aliquamdiu, quum ecce prodiens imperator ira incensus me inclamat “nostine,” inquit, “qui a mandatis mihi est Notaras quid per Antonium sacerdotem mihi significet?” deinde remissa superbia, addit “cupivisti tu officium magni contostauli: quod nec alii cuiquam daturum me esse propter causas, quas commemoravi, Notarae edixi: tibi vero daturum me esse magni logethetae officium. ad quae ille respondit: si hac te dignitate ornassem, quid futurum esset, quum Palaeologus magnus stratopedarcha id cognovisset. iam hodie misit ad

λαιολόγος ὁ μέγας στρατοπεδάρχης ἀκούσῃ τοῦτο, τί γενήσεται,
 εἰ σοὶ εὐεργετήσω τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα. καὶ σήμερον ἔστειλεν
 ὄν εἶδες ἐξελεθεῖν, τὸν ἐν σχήματι καὶ θεωρίᾳ ἐπιτήδειον τῷ
 δὲ τρόπῳ καὶ νοῦ ἄγροικον καὶ ἀνωφελέστατον Ἀντώνιον ἱερέα,
 5 αἰτῶν μοι ἵνα τιμήσω τοὺς σκαιοτάτους καὶ ἀσυνέτους υἱοὺς
 αὐτοῦ, τὸν μὲν πρῶτον μέγαν λογοθέτην, τὸν δὲ δευτέρου μέ-
 γαν κοντόσταυλον, ἐπεὶ καὶ τοὺς ἐσθῆτας ἐκεῖνος ἔρχει, ὅπερ
 ἐστὶν ἡ ὑπηρεσία τοῦ αὐτοῦ ὄφφικίου. λοιπὸν λέγω εὐεργε-
 τήσω αὐτοῖς ἄλλα ὄφφικία μετὰ καιρὸν, οὐ τοσαύτης ἀξίας
 10 ὅμως, ἀλλ' ἐλάττονα· σὺ δὲ ἔσῃ ἀπὸ τοῦ νῦν μέγας λογο-
 θέτης. τοῦτο δὲ καὶ μόνον παραγγέλλω σοι, ὅτι διὰ τὰ συμ-
 βάντα τοῦ καιροῦ καὶ τὰς ποικιλῶδεις γνώμας τῶν ἀρχόντων
 καὶ ἄλλας αἰτίας μὴ προσκυνήσεις με εἰς παράστασιν ἑορτῆς,
 ὡς ἔξεστι τῷ ὄφφικίῳ σου, εἰ μὴ ὁ Νοταρᾶς γράψῃ ἐν ταῖς
 15 πρὸς τοὺς ἀνταδέλφους μου καὶ τὴν ἀνεψιάν μου τὴν ῥήγισ-
 σαν ἐπιστολαῖς, καὶ ἀπλῶς πρὸς πάντας οὓς μέλλω γράψῃ
 περὶ τῆς ἐκεῖσε ἀποδημίας, σὺ δὲ ἀντιγράψεις πάλιν ἐκεῖθεν
 πρὸς με καὶ πρὸς πάντας τοῦ οἴκου σου. εἰ καὶ ἐν τούτῳ
 τῷ μέσῳ ἀκούσῃσι οἱ μὴ θέλοντες, καὶ εἰ φανήσεται αὐτοῖς 52
 20 αὐστηρὸν ἢ πικρὸν, θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες καταπίωσιν
 αὐτό." ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην τῷ βασιλεῖ λέγων "κύριος ὁ θεὸς
 μακροήμερεύσοι τὸ κράτος σου. ὅμως δεόμενος παρακαλῶ
 τὴν ἀγίαν σου βασιλείαν, ἕαν μέλλῃ συμβῆναι δι' ἐμέ τι

2. ὄφφικιον ἢ ἀξίωμα P 3. ἐξελεθόντα P 7. θήτας ἐκείνους P
 8. εὐεργετήσαι P 16. μέλλει γράψαι P

me, quem exeuntem vidisti, habitu et specie idoneum, moribus et ingenio horridum et improbum Antonium sacerdotem, rogans, ut inertiissimos ipsius et stolidos filios, maiorem magnum logothetam, minorem magnum constostaulum creem, quum ille etiam vestimentis praesit, quod proprium eius munus est. attamen consentio, procedente tempore daturum me iis esse alia officia, non tanti tamen ponderis, sed leviora; tu autem dehinc magnum logotheta eris. verum hoc unum te moneo, ut propter temporis eventa et varias procerum voluntates aliasque causas in festorum dierum solennitatibus ne me pro more officii tui adores. quamquam notarius rei mentionem faciet in literis ad fratres meos et cognatam meam reginam, denique ad omnes, ad quos de itinere tuo scripturus sum, ac tu illinc vicissim ad me et quemcumque domus tuae scribens, titulum hunc usurpabis. quodsi interea rem cognoverint, qui invident tibi, quamvis iis durum acerbumque videatur, volentes nolentes eam devorant." respondi ita imperatori: "deus dominus producat imperium tuum. sed tamen suppliciter rogo sanctam maiestatem tuam, si mea causa ulla futura sit offensio, unde quid detrimenti capiat imperium tuum, un-

σάνδαλον δε' οδ' προξενηθήσεται λύπη τῷ κράτει σου, μὴ γέ-
νοιτο εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τὸ δέγμα μου ἀφαι-
ρῆσον, εἰ εἰς εἰρήνην καὶ εὐφροσύνην τῇ βασιλείᾳ σου εἴη." ὁ δὲ εἶπέ μοι "ὡς πιστὸς θεράπων εἰρηκας. ὁμως μὴ φρόν-
τιζε περὶ τούτου οὐδέν· λυποῦμαι γὰρ πῶς μὴ περισκεπτό- 5
μενοι τὰς πρὸς με τοσαύτας παρὰ σοῦ θεραπείας καὶ φιλίας
βούλονται κατὰ σύγκρισιν τῶν σῶν ταῖς ἐναντιῶν ὑπολήψειςιν
ἀποπηδᾶν τοὺς προσήκοντας βαθμοὺς τῶν ὀφφικίων. πλὴν,
προσκάλεσον ἐνταῦθα τὸν τὰ ταύτης τῆς ὑπηρεσίας ἐμπιστευ-
θέντα νοτάριον." καὶ ἐλθὼν ὁ νοτάριος, προστάξας ὁ βασι- 10
λεὺς εἶπεν αὐτῷ "προεϊπομέν σοι πρὸς τίνα καὶ τίνα ἔδει σε
γράψαι τὰς τῆς πίστεως ἐπιστολάς, οἷς γράψων ὅτι μέλλουσι
μαθεῖν τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου Γεωργίου τοῦ
Φραντζῆ. καὶ εἰ μὲν ζήσωμεν καὶ πρόσω, γράψεις αὐτὸν
καὶ συγγενῇ ἡμῶν εἶναι. καὶ εἴαν τινι οὐκ ἀρέσῃ, ἄκοντες 15
ὑπομείνωσι, καὶ ἀντὶ νέκταρος ἢ μυρεψικοῦ ποτοῦ τὴν χολὴν
καταπιέτωσαν. εἰ μὴ καὶ σύ, νοτάριε, ἔχε τοῦτο ὡς ἀπόκρυ-
φον μέχρι ἡμερῶν τινῶν." καὶ συγκατασκενάσας τὰ πράγ-
ματα ἔλαβα αὐτά, καὶ προσεδόκουν σήμερον ἢ αὔριον προσ-
κυνῆσαι τῷ βασιλεῖ ἡγουν λαβεῖν ἄδειαν ἵνα ἀπέλθω. ἰδὼν 20
ἔξῃλθε τῆς Ἀδριανουπόλεως ὁ ἀμηρᾶς βαδίζων καθ' ἡμῶν.
καὶ προσμείναντες ὀλίγον ἵνα ἴδωμεν, μὴ ποτε κατὰ τὴν ὁδὸν
συναντήσῃ ἡμῖν τι ἀπενκαῖον.

7. αὐταῖς P 14. φρατζῆ P 15. εἶναι om P 18. γράμ-
ματα P 23. τὸ P

quam ne fiat, quod meditaris, imo potius pellem mihi detrahas, si ad maiestatis tuae tranquillitatem et pacem conducatur." tum imperator "ut minister," ait, "fidelis locutus es. sed ne tibi ista res curae sit ullo modo. doleo enim, quod nihil circumspicientes tanta tua erga me officia et obsequia, et tuorum meritorum comparationem affectantes, animis gradus officiorum convenientes transsilire conantur. verum arcesse huc iam munere hoc fungentem notarium." venientem notarium imperator ita allocutus est: "ante tibi significavimus, quae et ad quos publicae fidei epistolis tibi scribenda sint: his adde, eos totam rem cognituros esse e Georgio Phrantze magno logotheta; ac si vita suppeditaverit, scribes etiam, eundem nobis affinem esse. hoc cui displicuerit, ringatur licet, et pro nectare aut potu aromatico bilem concoquat. at tu quoque, notarie, hoc dies aliquot silentio tege." rebus deinde adornatis, instructus iis sum atque expectabam, eo ipso die aut postridie me adoraturum imperatorem et abundantiam potestatem accepturum esse, quum subito Adrianopoli egressus ameras adversus nos profiscitur. itaque praestolati sumus aliquamdiu, ne forte in itinere contingeret nobis quid infaustum.

3. Ἰδὼν καὶ ἀκούων ὁ ἀμνηστὴς Μεμετέης τὰς τοῦ πα-
 τρὸς αὐτοῦ νίκας καὶ πολέμους περιφανεῖς καὶ τῶν ἐτέρων
 αὐτοῦ τρισκαταράτων προγόνων, ἐν ἑαυτῷ ἐφαντάζετο τί ἄρα
 καὶ αὐτὸς πειρήσῃ ἀξίον μνήμης. ταῦτα οὖν κατὰ νοῦν λογι-
 5 ζόμενος βουλήν κακῆν κατ' ἡμῶν χρησάμενος ἦν, ἵνα πόλεμον
 ἐγείρῃ κατὰ τῆς πόλεως· ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῷ “ἐὰν τὴν πόλιν
 νικήσω, ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἤδη ἐποίησα, διότι αὐ-
 τοὶ μὲν κατὰ τῆσδε τῆς πόλεως πολλάκις πειρασθέντες οὐδὲν
 ἐκατόρθωσαν.” διὰ ταύτην οὖν τὴν ὑποκεκρυμμένην ἔννοιαν
 10 καλὸν ἐφάνη αὐτῷ ἵνα κατὰ τὸ τῶν Ἀσωμάτων στενὸν ἄστυ
 κτίσῃ, ὡς προεῖρηται, ἵνα καταφυγὴν ἔχῃ αὐτὸ περὶ ὧν ἐμ-
 λέτα ποιῆσαι, ὅπως οὐδὲν τῶν πλοιαρίων μικρὸν ἢ μέγα δυ-
 νηθεῖν καταλθεῖν ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόντου κατὰ τὴν πόλιν, καὶ
 ἵνα ῥᾶδιον ἔχῃσι τὸ πέραμα ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Εὐρώπην.
 15 Θέλων δὲ καὶ βιαζόμενος ἵνα τὰ μελετούμενα ὑπ' αὐτοῦ ἀρ-
 χὴν λάβωσιν, ἰδοὺ τῇ κς Μαρτίου τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἔννα-
 κοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους ἐλθὼν ἔπεσεν εἰς τὸ στενόν, ἵνα
 οἰκοδομήσῃ τὸ ἄστυ. ἰδὼν οὖν ὁ βασιλεὺς τὰς πανουργίας
 αὐτοῦ ἐβουλήθη ἀποκαλύψαι αὐτὸς πρῶτον τὴν μάχην, ὅπως
 20 αὐτὸν ἐμποδίσῃ. τινὲς δὲ τῶν τῆς συγκλήτου ἱερωμένων τε
 καὶ λαϊκῶν ἐκώλυσαν τὴν γνώμην καὶ βουλήν τοῦ βασιλέως, B

1. ἀρχὴ τῶν δούλων καὶ ἀφανισμοῦ ἑσχάτου (ἑσχάτου om P)
 τῆς βασιλευσύνης τῶν πόλεων MP. addit M συγγραφεῖσα παρὰ
 τοῦ Φραντζῆ. ἀκούσας P 12. μεγάλων ἢ μεγάλων M
 16. ἑξακ. ἑννακ. add Alterus 18. εἰδὼς M 19. τὴν μάχην
 πρῶτος αὐτοῦ P

3. Mehemetes ameras quum patris maiorumque exsecratissimo-
 rum praeclaras victorias et res gestas videret audiretque, reputabat
 secum, quid ipse faceret dignum memoria. haec cogitans apud ani-
 mum suum, malo consilio statuit, ut bellum adversus urbem pararet.
 sic enim secum ratiocinabatur “si urbem vicero, priores omnes prae-
 celluero, quoniam illi eam urbem saepe aggressi frustra laborarunt.”
 ex hac occulta cogitatione igitur visum ei est, iuxta Asomatorum an-
 gustias castrum condere, ut supra monuimus, quo refugium haberet,
 dum faceret, quae meditabatur, neve ullum sive parvum sive ma-
 gnum navigium e Ponto Euxino in urbem posset pervenire, utque
 faciliorem haberent ex Asia in Europam transitum. festinans igitur
 et instans, ut meditatis a se eventum daret, ecce die 26 Martii anni
 696o subito invasit angustias, castrum exstructurus. animadvertens
 astutiam eius imperator, ipse primum bellum commovere ad eum im-
 pediendum statuit. at quidam senatorii ordinis tum sacerdotes tum
 laici adversabantur sententiae et consilio eius. “ne commoveatur,”
 aiebant, “a maiestate tua bellum, donec cognoverimus, quid ille ve-

λέγοντες “μὴ ἀποκαλυφθῆτω ἡ μάχη παρὰ τῆς βασιλείας σου, ἕως ἂν ἴδωμεν τί βούλεται αὐτὸς πράξαι. εἰ καὶ τὸ ἄστυ κτίση, ἐν εὐκολίᾳ παραλαμβάνομεν αὐτὸ διὰ τὸ ἐγγύτερον εἶναι ἡμῖν.” ὁ καὶ ἐν ὑστέροις εἶδον τέλειον, καὶ ἀληθῶς ἔγνωσαν ὅτι ἐλπίδες κεναὶ τρέφουσι τοὺς ἀνοήτους. ἐγὼ δὲ 5 ἐναπέμεινα τῆς πορείας ἢ ἡτοιμάσθη, σήμερον λέγοντες ἴδωμεν καὶ αὐριον· καὶ ὅτι διὰ ξηραῶς οὐχ ἀρμόζει, ἐπεὶ ἐπικίνδυνόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ’ εὐρήσωμεν πλεῦσιμον.

Ἐν Ἰουνίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἰδὼν ἐδημοσιεύθη ἡ μάχη· καὶ καθ’ ἡμῶν τοῦ στρατοπέδου δραμόντος, ἡχμαλώ- 10 τευσε πάντας τοὺς ἔξωθεν τῆς πόλεως οἰκοῦντας. ἐν ᾧ καιρῷ ἐτελείωσε καὶ τὸ ἄστυ, καὶ ἐν αὐτῷ ἐφοδόμησε πύργους τρεῖς ἰσχυροὺς, τοὺς δύο μὲν χερσαίους, τὸν δὲ ἕτερον κατὰ θάλασσαν, ὅς καὶ ὀλίγον τι μείζων τῶν δύο ὑπῆρχε. τὸ δὲ τείχων εὗρος ἦν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν, τὸ δὲ ἔσωθεν ἀ- 15 τῶν εὐρύχωρον ὑπῆρχε τριάκοντα καὶ δύο ποδῶν. εἶτα ἐν μολύβδῳ σκεπάσας τοὺς πύργους, καὶ πᾶν τὸ ἄστυ καλῶς ἀσφαλίσας, καὶ ἐν αὐτῷ φρουροὺς κατέστησε. καὶ ἐν τῇ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τοῦ Αὐγούστου ἐγεμθεὶς ἐκείθεν ἔπεσεν ἐπὶ τὰς σούδας τῆς πόλεως, καὶ τῇ πρώτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς 20 τοῦ 595^α ἔτους διέβη εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὡς φαίνεται, ἵνα ταῖς δύο αὐταῖς ἡμέραις ἴδῃ τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ

1. ἀποκαλυφθεῖ P 6. ἢς ἡτοιμάσθη, λέγοντος τοῦ βασιλέως σήμερον καὶ αὐριον ἴδωμεν, καὶ P 9. ἀνὰ τούτου τῷ Ἰουνίῳ P 15. δύο P 16. εὗρος ἦν ὡσεὶ λβ P 19. τὰς σούδας om P 22. καὶ τοὺς τάφρους καὶ τὰς φρουράς καὶ P

lit. etiamsi enim castrum condiderit, tamen facili opera id expugnabimus, quoniam propius nobis est.” quod postea compererunt planissime, et revera cognoverunt, spe vana pasci amentes. ego autem perseverabam in itineris iam parati consilio. scilicet “hodie,” siebant, “aut cras videbimus; nec per terram iter facere licet, quoniam periculosa res est, sed navigandi occasionem inveniemus.”

Mense Iunio eiusdem anni bellum commissum est, atque invadente nos exercitu hostili, pro captivis abrepti sunt cuncti suburbani. quo eodem tempore castrum perfectum est, extractaeque in eo tres turres firmae, duae continentem versus, tertia, illis paulo altior, ad mare. murorum latitudo erat viginti quinque pedum, interius spatium duorum et triginta. easdem plumbo textit et totum castrum bene munivit et praesidio firmavit. deinde vicesimo octavo die Augusti inde egressus, in vallos urbis impressionem fecit, ac primo Septembris anni 696ⁱ Adrianopolim concessit, duobus illis diebus urbis, ut videtur, moenia et fossas, et si quid aliud volebat, speculatus. eodem

τάφρους, καὶ εἴ τι ἕτερον αὐτὸς ἐλογίζετο. καὶ τῷ αὐτῷ
 φθινοπώρῃ Ὀκτωβρίου πρώτη στείλας τὸν Τουραχάνη καὶ
 τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ Ἀχουμάτιν καὶ Ἀμάριν μετὰ πλείστου
 στρατοῦ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἵνα μαχόμενοι κατὰ τῶν δεσπο-
 5 τῶν τῶν τοῦ βασιλέως ἀδελφῶν κωλύσωσι τοὺς τοιοῦτους
 ἐμποδίζοντες διὰ τοῦ πολέμου, ἵνα μὴ δυνάμενοι εἶσαι τὸν
 τόπον ἐλθῶσι πρὸς συμμαχίαν τῷ βασιλεῖ· καὶ οὕτως ἐπροσ-
 ἔταξεν ὁ ἀμηνῶς ἵνα δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος ἐμποδίζοντες
 αὐτούς, καὶ μὴ εὐρωσιν εὐκαιρίαν τοῦ ἐλθεῖν βοηθῆσαι τῇ
 10 πόλει ἅμα τῷ βασιλεῖ τῷ καὶ ἀδελφῷ αὐτῶν. ἐλθόντος οὖν
 τοῦ Τουραχάνη καὶ τὰ τεῖχη τοῦ Ἴσθμοῦ αὐθις ἀλώσαντος,
 καὶ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν πλείστοι ἀπεκτάνθησαν, λέγω Χρι-
 στιανῶν καὶ ἀπίστων, μάλιστα ἐκ τῶν Χριστιανῶν, οἱ καὶ
 εἰς φυγὴν ἐτράπησαν. αὐτὸς δὲ καταλιπὼν τὴν Κόρινθον
 15 καὶ διὰ μέσου τῆς νήσου ἐρχόμενος αἰχμαλωτεύων, ἄλλους
 σκυλεύων καὶ ἀνδραποδίζων, οὓς εὗρε, ἐφθάσεν ἄχρι τῆς
 Ἀρκαδίας ἐπαρχίας καὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, καὶ τὴν
 ὁδὸν βαδίζων τῆς Ἰθώμης, καὶ πάντα τὸν Μεσσηνιακὸν κόλ-
 πον ληϊσάμενος ἄχρι τῆς Μαντινείας. ἰδὼν δὲ τὸ τοῦ τόπου
 20 στενὸν καὶ δύσχωρον, δι' οὗ στρατὸς οὐκ ἐδύνατο ὁδεύειν
 ὁμοῦ πάντες, τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀχουμάτῃ μέρος οὐκ ἀγενοῦς

2. 27 P 3. ἀχμέτην καὶ δμέρην P 4. μαχόμενοι ἐμπο-
 δίσωσι τοὺς δεσπότης καὶ ἀδελφούς τοῦ βασιλέως δι' ὅλου τοῦ
 χειμῶνος, ἵνα μὴ ἔχῃσι καιρὸν ἐπιτήθειον καὶ εὐκαιρίαν τῷ
 ἀδελφῷ καὶ τῇ πόλει βοηθῆσαι καὶ συμμαχεῖσαι. ἐλθόντος P 11.
 ἀναλώσαντος καὶ προσβολῆς γενομένης ἀμφ. P 12. ἀπεκτ. καὶ
 διὰ τὸ παμπληθεῖς εἶναι τοὺς ἀσεβεῖς οἱ ἡμέτεροι εἰς φυγὴν ἐτρά-
 πησαν, οὐ δυνάμενοι ἀντιστῆναι τοσοῦτο. αὐτός P 15. ἄλλους]
 ἄλῶν P 21. ὁμοῦ πάντες om P μέρος τοῦ στρατοῦ δώσας
 τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἀχμέτῃ αὐτῷ τί δεῖ ποιεῖν προσέταξεν. ὁ δὲ P

autumno, Octobris die primo, Turachanem et duos filios eius, Achamatem et Amarim, cum exercitu ingenti in Peloponnesum misit, ut despotas, fratres imperatoris, bello adorti prohiberent, ne, relictis illis locis, imperatori auxilio venirent, mandavitque iis ameras, ut per totam hiemem eos impedirent, ne invenirent occasionem ferendae urbi opis una cum imperatore fratre. Turachanes igitur ut advenit, Isthmi propugnacula cepit, cecideruntque ex utraque parte, Christianorum et infidelium, permulti, sed illorum plures, qui iidem fugae se mandarunt ipse deinde, relictis Corintho, per mediam insulam procedit, capiens, spoliand, in servitutem redigens quoscunque obvius, pervenitque ad provinciam Arcadiae et sinum Messeniacum, et via Ithomensi progrediens totum sinum Messeniacum Mantineam usque depo-

στρατοῦ δώσας καὶ τὴν ὁδὸν ἐρχομένην ἐν τῷ Λεοντάρῃ πα-
 ρήγγειλεν ὀδεύειν· ὁ δὲ δι' ἄλλης ὁδοῦ ὤχητο. μαθόντες
 δὲ τοῦτο οἱ δεσπόται καὶ ἀδελφοὶ στείλαντες τὸν Ματθαῖον
 Ἀσάνην μετὰ στρατοῦ λαθραίως, καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ τόπῳ οὐ
 ἔμελλον περάσαι, καὶ αἰφνιδίως εἰς αὐτοὺς συρράξαντες πολ-
 5 λούς ἀπέκτειναν καὶ ἤχμαλώτισαν, ἐν οἷς εἷς ἦν τῶν αἰχμα-
 λώτων καὶ ὁ Ἀγουμάτης ὁ Τουραχάνη υἱός· ὃν ἀπέστειλαν
 εἰς Σπάρτην πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Δημήτριον. καὶ τῇ 15
 τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγεννήθη καὶ ὁ τῶν
 Παλαιολόγων γένους καὶ τῆς βασιλείας διάδοχος καὶ τοῦ τῶν 10
 53 Ῥωμαίων μικροῦ τούτου σπινθῆρος κληρονόμος, ὁ κύριος
 Ἀνδρέας ὁ Παλαιολόγος, ὁ υἱὸς τοῦ δεσπότην κύρ Θωμᾶ τοῦ
 πορφυρογεννήτου.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως εἶχον τὰ τῆς Πελοποννήσου.
 ὡς δὲ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψεν, ὁ ἀμηνῶς, ὃν εἶχε κατασκευασμέ- 15
 νον στόλον οἰκονομήσας τὰς ἐλεβόλους καὶ ἐλεβολίσκους καὶ
 ἑτέρας μηχανάς, ἃς εἶχε προητοιμασμένους, εἶτα ἔμπροσθεν
 στείλας τὸν Χαρατῆ μπασιᾶν μετὰ φουσαίου, καὶ ἐλθὼν
 ἀπέκλεισε τὴν πόλιν. καὶ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὸν ἀμηνῶν, τοὺς
 ἔξωθεν πύργους τῆς πόλεως τοὺς ἐν ἀγροῖς καὶ κώμαις, ἐν 20
 οἷς ἦσαν τινες ἄνθρωποι συναχθέντες διὰ τὸ αἰφνίδιον τοῦ
 στρατοῦ, ἐξεπολιόρκησε καὶ ἐπῆρεν. ἔξ αὐτῶν μέρος μὲν

4. λαθραίως ἦλθον P	7. ἀχμέτης P	14. ἔχει P	15. ab
ὡς caput 4 incipit P	16. τηλεβόλους καὶ τηλεβολίσκους sec P		
17. μηχανίας P	18. γαρατῆ πασιᾶν P	στρατοῦ P	

pulatur. perspectis autem regionis angustiis et natura invia, per quam
 totus simul exercitus transire non posset, militum strenuorum parte
 Achumati filio commissa, via eum, quae trans Leontarim fert, proce-
 dere iussit. at aliam is viam ingressus est. quo comperto, despotae
 fratres Matthaem Asanem clam cum exercitu mittunt; qui ubi per-
 venerunt in locum, quem illi transire vellent, subito in eos incur-
 sione facta, non paucos partim occidunt, partim capiunt, in his ipsum
 Turachanis filium Achumatem, quem Spartam ad Demetrium despo-
 tam mittunt. decimo septimo die Ianuarii anni eiusdem natus est Pa-
 laeologorum et imperii parvaeque huius scintillae Romanorum heres,
 Andreas Palaeologus, Thomae porphyrogeniti despotaе filius.

Ac res Peloponnesiacae quidem tales fuerunt. vere autem ingru-
 ente, ameras cum classe, quam instructam habebat, postquam expe-
 didit helepoles et heleboliscos aliasque, quas paraverat, machinas,
 Charateh pasiane cum exercitu praemisso, advenit urbemque obsi-
 dione pressit: ante tamen turres extra urbem in agris vicisque sitas,
 in quas nonnulli propter repentinam hostium irruptionem se recepe-

ἔδουλώσαντο, καὶ μέρος ἐκ τοῦ λοιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης κακοπαθείας ἐπῆρε, καὶ οὐκ ὀλίγους Χριστιανούς ἠχμαλώτισε. τὰ δὲ τοῦ πολέμου ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτήδεια καὶ μηχαναὶ ἀναμέσων ἤρχοντο πολλά· ἔφερον γὰρ ἐλεβόλους πολλὰς. ἐξ αὐτῶν δέτινες τοσοῦτον ὑπῆρχον εἰς μέγεθος, ὥς οὐκ ἐδύνατο τεσσαράκοντα ζεύγη βοῶν σύρειν ἐκάστην αὐτῶν ἢ καὶ πενήκοντα ζεύγη καὶ πλεον ἢ δύο χιλιάδες ἄνθρωποι. καὶ τῇ β' τοῦ Ἀπριλλίου ἐφθασε καὶ ὁ ἀμηνῶς μετὰ πληθὸς ἀναρίθμητον στρατοῦ ἵππικοῦ τε καὶ πεζοῦ. ἐλθὼν τὴν σκηνὴν 10 αὐτοῦ πηγνυσιν ἐξ ἐναντίας τῆς πύλης τοῦ ἀγίου Ῥωμανοῦ, καὶ ὁ στρατὸς ὡσεὶ ἄμμος θαλάσσης κατὰ τὸ Ἐξαμίλιον τῆς χέρσου ἐκ τῆς μᾶς θαλάσσης καὶ ἐκ τῆς ἐτέρας. καὶ ὁ τῆς ἀνατολῆς στρατὸς ἐπῆξατο τὰς σκηνὰς αὐτῶν ἐν τοῖς δεξιῶς 15 μέρεσι τοῦ ἀμηνῶ καὶ ἕως τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης πύλης τῆς χρυσῆς, ὁ δὲ τῆς Εὐρώπης ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ ἕως τῆς πύλης τῆς ξυλίνης τῶν ἀκτῶν τοῦ Κερατίου κόλπου. καὶ ὁ ἀμηνῶς περιεκυκλοῦτο ὄρυκτοῖς χαρακώμασι καὶ ξυλίνοις περισταυρώμασι, καὶ ἔξωθεν τοῦ χαρακώματος περιίσταντο οἱ ἰαννιζᾶροι σὺν τοῖς ἄλλοις εὐγενέσι τοῦ παλατίου αὐτοῦ. ὁ 20 δὲ μασιαῖς ὁ τοῦ ἀμηνῶ συγγενῆς ἐλθὼν ἐσκήνωσεν ἄμα τῷ ἐμπιστευθέντι αὐτῷ στρατῷ ἄνωθεν τοῦ Γαλατᾶ. καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐφθασεν καὶ μέρος τοῦ στόλου αὐτοῦ, καὶ ἐπλη-

3. μηχανήματα M

4. τηλεβόλους sec P

6. βοῶν om P

7. ζεύγη om P

11. τον ἰσθμὸν P

19. γιανιζᾶροι P

rant, expugnatas evertit. horum partem in servitutem redegit, partem peste et aliis incommodis confecit, ac non pauci Christiani captivi facti sunt. res ad bellum necessariae et utiles cum machinis interim magno numero advehebantur: in his helepoles permultae, quarum nonnullae tantae erant magnitudinis, ut singulae a quadraginta vel quinquaginta iugis boum atque hominum plus duobus millibus trahi non possent. secundo Aprilis ipse ameras affuit cum copiis equestribus et pedestribus innumeris, et tentorium ex adverso portae sancti Romani fixit, atque exercitus ut arena maris ad Hexamiliam per terram ab uno mari ad alterum pertinuit atque orientalis quidem pars a dextra amerae usque ad portam, quae est in litore, auream castrametata est, Europaea a sinistra usque ad ligneam portam in sinus Ceratini litore sitam. erat ameras vallo et fossa palisque cinctus, et extra vallum stabant iannitzari cum reliquis palatii proceribus. pasias autem, cognatus amerae, cum exercitu sibi commisso supra Galatam castra posuit. eodem die pars classis advenit et prope urbem ad litus maris appulit. erant triremes et dromones circiter triginta, naves minores autem et uniremes centum et triginta.

οίωσεν ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς θαλάσσης τῆς πόλεως. ἦσαν δὲ τριήρεις ὡσεὶ τριάκοντα καὶ δρόμωνες, νῆες δὲ καὶ πλοίαρια καὶ μονήρεις τριάκοντα καὶ ἑκατόν. καὶ οὕτως παρέπεται τῇ πόλει πολιορκῶν αὐτὴν πᾶσι τρόποις καὶ μηχαναῖς, διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης περικυκλώσας τὰ δέκα ὀκτὼ μίλια τῆς πόλεως. 5 καὶ ὁ βασιλεὺς προσέταξε τὴν σειρὰν τὴν σιδηρᾶν τὴν βαρυτάτην ἐν τῷ στόματι τοῦ λιμένος βαλεῖν, ἵνα τοῦ στόλου, λέγω τῶν πολεμίων πλοίων, κωλύσῃ τὴν ἔφοδον· ἔσωθεν δὲ τῆς ἀλύσου τὰς παρατυχοῦσας νῆας ἐνέβαλλον, ὅπως ἰσχυροτέρως κωλύσῃ τὴν εἴσοδον καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀντι-10 μάχωνται. ἦσαν δὲ νῆες τοιαῦται, ἐκ μὲν Λιγουρίας τρεῖς, ἐκ δὲ Ἰβηρίας ἤτοι Καστελίας μία, ἐκ τοῦ Γάλλου τῆς Προβέντζιας . . . , ἐκ δὲ τῆς Κρήτης τρεῖς, ἐκ τῆς πόλεως λεγομένης Χάνδαξ ἡ μία καὶ αἱ δύο ἐκ Κυδωνίας, πῶσαι εἰς παράταξιν πολεμικὴν καλῶς ἡτοιμασμέναι. ἔτυχον δὲ καὶ ἐκ 15 τῶν Ἐνετῶν τριήρεις ἐμπορικαὶ μεγάλαι τρεῖς, ὡς οἱ Ἴταλοὶ εἰώθασι γρόσσας γαλέρας καλεῖν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν γαλεάτζας, καὶ ἕτεραι τριήρεις ταχέαι πρὸς φύλαξιν καὶ ὑπηρεσίαν τῶν ἐμπορικῶν τεταγμέναι. καὶ προσέταξεν ὁ βασιλεὺς ἵνα καὶ αὐταὶ ἐναπομείνωσιν εἰς συνδρομὴν τῆς πόλεως. καὶ οὕτω 20 B τὰ τοῦ λιμένος ἀφρονόμητο, ἐκ δὲ τῆς χέρσου ἔστησαν οἱ ἐναν-

1. τῆς θαλάσσης om P 3. παραπέμπεται P 9. τῆς ἀλύσου om P 11. δὲ αἱ ἐνδον νῆες αὐταὶ P 12. δὲ Καστελίας τῆς Ἰβηρίας τῶν Ἰσπανῶν μία, ἐκ τῆς Γάλλων Πρεβωτίας, ἐκ P

ita ad urbem accedit obsidetque eam omni modo omnisque generis machinis, terra marique per octodecim milliarium ambitum inclusam. imperator ponderosissimam catenam ferream ori portus praetendi iussit, qua accessus navium hostilium arceretur; intra eam naves, quae forte aderant, collocabantur ad validius defendendum aditum et impetus hostium propulsandos. erant naves haec: e Liguria tres, ex Iberia sive Castilia una, e Provincia Galli . . . , e Creta tres, ex urbe, cui Chandax nomen, una, Cydoniatarum duae, omnes ad pugnam probe instructae. aderant praeterea Venetorum magnae triremes mercatoriae tres, quas Itali magnas galeras, sive potius galeatzas appellare solent, et aliae triremes veloces ad custodiam et tutelam mercium constitutae: quas et ipsas imperator ad succurrendum urbi manere iussit. hoc modo igitur portui provisum est. in terra hostes magnam illam helepolim, cuius os patebat spithamas duodecim, et alias complures spectatu dignas collocarunt; ac fossa militari alta ducta palisque superne munita, iaculabantur, et moenia urbis locis quatuordecim graviter percutiebant; destruebantque machinis, quibus

τίοι τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐλεβόλιν, πλάτος ἔχουσαν ἐπὶ τοῦ
 στόμυτος σπιθαμὰς δυοκαίδεκα, καὶ ἑτέρας πολλὰς ἐλεβόλους
 ἄξιās θεάματος· καὶ στρατήγιον ὀρυκτὸν ποιήσαντες ὑψηλὸν
 καὶ μετὰ ξύλων σταυρώσαντες αὐτὰς ἄνωθεν ἔβαλλον, καὶ ἐν
 5 τόποις τέσσαρσι καὶ δέκα τὰ τεῖχη τῆς πόλεως σφοδρῶς ἔτυ-
 πτον. καὶ ἐκ πετροβόλων μηχανημάτων πολλαὶ οἰκίαι πε-
 ριφανεῖς ἐγγὺς τῶν τειχῶν ἠχρειώθησαν, καὶ μάλιστα
 τὰ ἀνάκτορα· ἐκ δὲ τῶν ἐλεβόλων τὴν πόλιν ἐθορύ-
 βουν κροτοῦντες καὶ κλονοῦντες τοῖς τεῖχεσι καὶ τοῖς πύρ-
 10 γοις ἐνέδιδον, καὶ διαμφίς οὐκ ἔλιπον θάνατοι ἐκ τε τῶν
 ἐλεβόλων καὶ ἐλεβολίσκων παλαιστῶν τε καὶ τόξων καὶ
 ἑτέρων μηχανημάτων. καὶ οὐκ ἔπαυεν ὁ πόλεμος καθ' ἡμέ-
 ραν τε καὶ νύκτα, αἱ συμπλοκαὶ καὶ αἱ συρρήξεις καὶ οἱ
 ἀκροβολισμοί, ἐλπίζων ὁ ἀμνηρᾶς διὰ τὸ ὀλίγους εἶναι ἡμᾶς
 15 καὶ ἰσχυρῶς κεκοπιακότας εὐκόλως θηρεῦσαι τὴν πόλιν· καὶ
 οὐκ εἴασεν ἡμᾶς ἄνεσι λαβεῖν οὐδ' ὄλωσ. ἡ δὲ μεγάλη ἐκείνη
 καὶ ἰσχυρὰ ἐλεβόλις διὰ τὸ συνεχῶς σφενδονίζειν καὶ οὐ το-
 σοῦτον τὸ μεταλλοῦν ὑπάρχειν καθαρὸν διεργαγῆ ἐν τῷ βάλ-
 λειν τὸν τεχνίτην τὸ πῦρ καὶ εἰς πολλὰ διεμερίσθη κλάσμα-
 20 τα, καὶ ἐκ τούτων πολλοὶ ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπλήγησαν. καὶ
 ἀκούσας ὁ ἀμνηρᾶς ἐλυπήθη λίαν, καὶ προσέταξεν ἵνα ἀντ'
 αὐτῆς ποιήσωσιν ἄλλην ἰσχυροτέραν, καὶ ἕως τῆς αὐτῆς ἡμέ-
 ρας οὐδὲν ἄξιον ἔργον καθ' ἡμῶν κατώρθωσαν. καὶ τῆ ἰε' τοῦ
 αὐτοῦ ἐφθίσε καὶ ὁ ἐναπολειφθεὶς στόλος αὐτοῦ ἐκ τε τοῦ

1. τηλέβολον sec P, ἐλέβολον pr 2. τηλεβόλους P 8. τη-
 λεβόλων P 9. καὶ κλονοῦντες om P 11. τηλεβόλων καὶ τη-
 λεβολίσκων παλαιστῶν P 16. εἶα P 17. τηλέβολος P

lapides iaciebantur, multas domus egregias propter moenia sitas, in-
 primis palatia, atque helepolibus urbem perturbabant et cum stre-
 pitu ac tumultu moenia turresque petebant, et utrimque geminaban-
 tur caedes helebolibus, heleboliscis, ballistis, arcubus, aliis machinis,
 nec cessabat bellum vel noctu vel interdiu, sed erant perpetuae pug-
 nae, conflictus, iaculationes. sperans enim ameras, quod pauci esse-
 mus iisque admodum confecti, facile se urbem expugnaturum esse,
 nullam plane quietem nos capere passus est. magna autem illa et vali-
 da helepolis propter continuam iaculationem, praesertim quum metallo
 non ita puro esset, dirupta igne extiuxit magistrum, et in multa
 frustra disiecta alios complures aut delevit aut vulneravit. qua re au-
 dita, ameras magnopere doluit, edixitque, ut illius loco aliam firmio-
 rem facerent, nec quidquam egregii operis ad eum usque diem con-
 tra nos patratum est. eiusdem mensis die 15 reliqua eius classis e

Εὐξείνου πόντου καὶ Νικομηδείας καὶ Ἀσίας, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἴκοσι καὶ τριακόσια, ἐξ ὧν ὑπῆρχον τριήρεις δέκα καὶ ὀκτώ, διήρεις τεσσαράκοντα καὶ ὀκτώ, τὸ δὲ λοιπὸν ἄχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κ' ὑπῆρχον νῆες μακραὶ καὶ πλοῖα, τῶν γε τὸ φορτίον ἦν μαχίμων καὶ τοξότων ἀνδρῶν παμπόλλων τὸν ἀριθμὸν· ὑπῆρχον γὰρ ἐν τούτοις καὶ δρόμωναες φορτίοι πάντες καὶ εἴκοσι, αἱ εἶχον πεφορτισμένα ξύλα τίτανον πέτρας καὶ ἑτέρας ὕλας ἐπιτηδείας πρὸς πολιορκίαν πόλεως. πλὴν ἐν τῷ λιμένι οὐ ῥηδίως εἶχον τὴν εἴσοδον δι' αἰτίαν ἣν εἶπομεν. ἐλθόντες ἐκ τῆς ἐψῶν περαιᾶς κάτωθεν ὀλίγον τι τοῦ διπλοῦ κίονος καὶ μέχρι τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐγγὺς τὴν στάσιν μετὰ ἀγκύρων ἐποίησαν. τῇ δὲ δεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμήσας τὸν στόλον καὶ τοῦ τῆς χέρσου στρατοῦ, ἱππέων τε καὶ πεζικῶν, καὶ εὔρε τριήρεις καὶ διήρεις μονήρεις δρόμωναας νῆας καὶ πλοῖα, εἴκοσι καὶ τετρακόσια ἰστία· ὁ δὲ στρατὸς ὁ θάλων μάχεσθαι ἐκ τῆς χέρσου χιλιάδες ὑπῆρχον ὀκτώ καὶ πενήτηκοντα καὶ διακόσια. οἱ δὲ πρὸς ἀντιπαράταξιν ἄνδρες ὄντες ἔνδον τῆς πόλεως τῆς τσοαύτης εἰς μέγεθος ἦσαν χιλιάδες τέσσαρες καὶ τρεῖς καὶ ἑβδομήκοντα καὶ ἑνακόσιοι, ἄνευ τῶν ξένων μόλις ὄντων χιλιάδων δύο. ἔγνωσαν γὰρ ἐγὼ τοῦτο οὕτως ἔχειν ἀπὸ αἰτίας τοιαύτης. τοῦ γὰρ βασιλέως προστάξαντος τοῖς δημάρχοις καὶ στρατηγοῖς ἔγρα-

3. διήρεις — ὀκτώ om P ἄχρι τῶν ιγ' ἰστιῶν υπ. P 7.
 8ς εἶχον πεφορτισμένας P 10. ἐλθόντα P 12. ις^η P

ponto Euxino, Nicomedia et Asia, navium trecentarum et viginti adest, e quibus erant triremes octodecim, biremes duodequingquaginta, reliquae naves longae et onerariae, quibus magnus numerus militum et sagittariorum vehebatur. numerabantur in his dromones onerarii quinque et viginti, lignis, calce, saxis aliisque rebus ad oppugnandam urbem idoneis onusti. verum non facilem habuerunt aditum portus propter causam, quam dixi. ex oriente advectae paulo infra duplicem columnam usque prope ad ecclesiam sancti Constantini in ancoris stationem habebant. die mensis decimo recensita classe et exercitum equestri tum pedestri, invenit triremes, biremes, uniremes, dromones, naves et naviculas viginti et quadringentas; militum autem terra dimicare gestantium ducenta duodesexaginta millia erant. ad horum impetus sustinendos qui erant in tantae magnitudinis urbe, numerabantur quater mille nongenti septuaginta tres, praeter extraneos, quorum vix duo millia erant. cognovi enim hoc ita esse hac ratione. iubente imperatore, singuli praetores et duces accurate renuntiarent, ex ipsorum demarchia qui possent militiam tolerare tum laici tum monachi, et quae quisque arma ad vim propulsandam ha-

ψεν ἕκαστος αὐτῶν τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ ἀκριβῶς, τοὺς δυ-
 ναμένους σταθῆναι ἐν τῇ κίστρῳ κοσμικούς τε καὶ μοναχούς,
 καὶ τίνα ὄπλα ἕκαστος αὐτῶν κέκτητο πρὸς ἄμυνα· καὶ οὐ-
 τως ἕκαστος τῶν δημάρχων δέδωκε τὸν κατάλογον τῆς δημαρ-
 5 χίας αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ κελεύσας με εἶπεν “αὕτη ἡ
 διακονία πρὸς σὲ ἀφορᾷ, τὰ φυλακῆς δεόμενα καὶ ἀπόκρυφα.
 λῆψον οὖν τὰ τοῦ καταλόγου καταστιχα, καὶ κάθισον ἐν τῷ
 οἴκῳ σου. ψήφισον ἀκριβῶς πόσοι καὶ τί τὰ ὄπλα καὶ ἀσπί- 54
 δες καὶ τόξα καὶ ἐλεβολικά.” ἐκτελέσας οὖν ἐγὼ τὸ παρὰ
 10 τοῦ βασιλέως προσταχθέν μοι παρέστησα τῷ αὐθέντῃ μου καὶ
 βασιλεῖ τὸ καταστιχίδιον μετὰ λύπης καὶ σκυθρωπότητος πολ-
 λῆς· καὶ ἔμεινε μόνον ἐναπόκρυφος μετὰ αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ
 ἡ ποσότης. (πλὴν ἦσαν καὶ τινες ὀλίγοι πάνυ ἐκ τε τῶν ἀρ-
 χόντων καὶ δήμου ἀνωφελέστατοι καὶ δειλοκάρδιοι, οἱ διὰ
 15 τὸν φόβον τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐτέρων ἐναντίων πανοικί
 πρὸ καιροῦ ἐκ τῆς πόλεως ἔφυγον· ὡς δὲ τοῦτο ἐν τοῖς
 ὡσὶ τοῦ βασιλέως ἐρρέθη, στενάξας ἐκ καρδίας καὶ οὐδὲν
 ἕτερον ἐποίησεν. ὑπῆρχε δὲ τις ἐκ τῆς Λιγουρίας ἐν ταῖς
 20 δύο ναυσί, ὃς ἦν ναύαρχος καὶ κύριος, ἀνὴρ πάνυ δεξιὸς
 καὶ ἀνδρεῖος καὶ ἐπιτήδειος, τοῦνομα Ἰωάννης Ἰουστινιανός, ὃς
 γεννάδας εἶχε. Θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ πάντα
 δεξιὸν δημαρχον αὐτὸν καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τριακοσίους ἄνδρας
 προσέταξεν εἶναι, καὶ προβλέπειν καὶ διοικεῖν αὐτὸν εἰς ἑτε-

9. ἐλεβολικά P 11. καταστιχίδιον P 12. ἀνὰ ἐμοῦ καὶ αὐ-
 τοῦ P 19. κύριος τῶν νηῶν P 20. ἀνδρεῖος φρόνιμος καὶ P
 ὁ γεννάδας. Θεωρῶν P 22. ἐπιτεξιώτατον P 23. προ-
 βλέπτην καὶ διοικητὴν P

beret. mandans autem mihi imperator “id negotium” inquit “ad te
 pertinet; cautione enim et silentio opus est. accipe igitur catalogum
 censuum, domicique diligenter computa, quot sint et quid armorum
 sive scuta sive arcus sive machinae.” functus igitur labore ab impe-
 ratore mihi mandato, tabellas imperatori non sine dolore et moestia
 tradidi, mansitque praeter nos duos reliquis occultus numerus.
 ceterum nonnulli, sed perpauci illi, de nobilitate et plebe homines
 nequam et imbelles timore belli calamitatumque cum totis familiis
 ante tempus ex urbe fugerunt: quod ubi ad aures pervenit impera-
 toris, nihil aliud quam ab imo pectore gemitum duxit. erat autem in
 Ligusticis illis duabus navibus ipsarum praefectus et dominus, vir no-
 bilis, dexterrimus, strenuus, commodus, Iohannes Iustinianus nomine.
 quem quum imperator ad omnia esse idoneum animadvertisset, tribu-
 num eum et ducem trecentorum militum instituit eidemque alia quae-

ρά τινα ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου ἐξουσίαν ἔδωκε, θαρρήσας μεγάλως εἰς αὐτόν· ὃς ὄντως καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ ἔργα ἄξια μνήμης ἐποίησε.)

Ὡς δὲ ὁ ἀμηγεῶς τὴν κεκλασμένην ἐλεβόλιον ταχέως κάλιν ὄγιῃ καὶ σώαν ἐποίησεν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς μετὰ βίας τοῖς 5 τείχεσιν ἔτυπτον καὶ θόρυβον πολὺν ἐν ἡμῶν ἐποίουν μετὰ πίσης μηχανῆς πολεμικῆς, ἀκροβολισμοὺς καὶ συρραΐξεις καὶ συμπλοκάς ἰσχυροτάτας· καὶ ἦν περὶ τοὺς τοῦ κακόν. οἱ δὲ ἡμέτεροι καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὰς μηχανὰς τὰς πολεμικὰς μακρὰντες καὶ τὰς τῶν ἐναντίων θεωροῦντες, πᾶσαν δειλίαν 10 καὶ φόβον ἔασαντες καὶ μηχανὰς καὶ τέχνας καινὰς εὗρισκον, καὶ τοὺς ἐναντίους οὐκ ὀλίγον ἔβλαπτον. αἱ δὲ τέχναι μερικαὶ οὐκ ἐς μᾶκρος ἐστήκεισαν διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἡμᾶς τελείως ἀνεσίαν καὶ τὰ τῆς μάχης καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐπιτηδεῖα. χαλάσαντες δὲ ἐν τισὶ τόποις τὰ τεῖχη μετὰ ἐλεβόλων καὶ πυ- 15 ριβόλων μηχανημάτων, εἶτα θέλοντες πληῖσαι τοὺς τάφρους ἵνα ῥαδίως ποιήσωσιν τὴν εἴσοδον καὶ διὰ τῶν χαλασμάτων εἰσέλθωσιν, ἀκροβολισμοὺς ἐν πρώτοις ἐποίησαν καὶ συρραΐξεις, μέσον δὲ ἐκείνων ἕτερα χῶματα ἐν τοῖς τάφροις ἐρριπτον καὶ κλάδους δένδρων καὶ ἑτέρας ὕλας, τινὲς δὲ ἐκ τῆς βίας 20 καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν. καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα, ὅτι καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐκ τε τοῦ πλήθους καὶ τῆς στενοχωρίας ἦν εἶχον ἐπιπτον· καὶ οἱ ἐρχόμενοι ὀπισθεν ἀνηλεῶς ῥίπτοντες τὰ

4. τηλέβολον P 6. ἔτυπτε P 15. τηλεβόλων καὶ πετροβόλων P
21. θέαμα τοιοῦτον ὅτι P 22. στεν. καὶ βίας ἦν P

dam belli munera administranda commisit, virtute eius magnopere nisus: qui revera in hac praefectura sua facinora memoria digna patravit.

Ameras postquam diffractam helepolim brevi tempore refecit instauravitque, dies ac noctes vehementer muros quatere et magnum nobis tumultum iniicere omni belli genere, iaculationibus, proeliis, dimicationibus acerrimis non cessavit, eratque multiplex mali facies. nostri quotidie machinas bellicas tractantes spectantesque eas, quas hostes habebant, timore et formidine soluti, machinas et artes novas excogitabant, et hostibus haud parum detrimenti afferebant. ceterum singulares illae artes non diu valuerunt, propterea quod nobis nulla omnino quies concedebatur nec suppetebant, quae ad pugnam et ob- sisionem tolerandam necessaria essent. moenibus igitur nonnullis locis per helepoles et pyrobolas concussis, hostes fossas impleturi, quo facilem ingressum haberent et per foramina murorum penetrarent, qui primi stabant, iaculationibus et pugnis nos vexabant, inter hos medios alii terram in fossas congerebant aut frondes arborum et aliam

ξύλα καὶ χώματα αὐτοὺς οἰκτρῶς ἐσκέπαζον καὶ ἐν τῷ ᾄδῃ
ζῶντας παρέπεμπον. ἕτεροι δὲ καὶ μετὰ προαιρέσεως οἱ πλέον
ἰσχυροὶ καὶ δυνάμενοι ἐκ τῆς ὀρμῆς καὶ σπουδῆς τοὺς ἀσθε-
νεστέρους ἀντὶ κλάδων καὶ χώματος ἔρριπτον ἀπηνῶς. ἀλλὰ
5 καὶ ταῦτα ποιοῦντες οὐκ ἐδύναντο φυγεῖν ἀβλαβεῖς ἐκ τε τῶν
ἐλεβολικῶν καὶ τζαγκρατόρων, καὶ ἐκ τῶν τειχῶν βαρέων
λίθων ἀποσφενδονούμενα οἱ ἐναντίοι αἰσχυρῶς ἐπιπτον καὶ
πολλὰ κατεπλήττοντο, καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων τινὰς ἀβλαβεῖς
οὐκ ἀναπέμενον. σύροντες δὲ καὶ τὰς ἐλεβόλους αὐτῶν ἕως
10 γῆς τῶν τάφρων, καὶ ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ συμπλοκὴ
φρिकाλέα ἐγένετο. καὶ εἰς αὐτὰ οὐκ ἀγενῆ ἦσαν καὶ τὰ ἡμέ-
τερα· καὶ θαυμαστὸν ἦν, χωρὶς ἐμπειρίας πολέμου ὄντες τὴν
νίκην εἶχον διὰ τὸ μεγαλοψύχως καὶ γενναίως ἐντυχόντες
ἐποιοῦν τὸ ὑπὲρ δύναμιν. καὶ τοὺς τάφρους ἐνεγέμιζον δι'
15 ὄλης τῆς ἡμέρας, ἡμεῖς δὲ δι' ὄλης τῆς νυκτὸς τὰς ὕλας καὶ B
τὰ ξύλα εἰλκίζομεν ἕσωθεν· καὶ αἱ ὀρυξίεις τῶν τάφρων
ἀναπέμειναν ὡς καὶ ἦν τὸ πρότερον. τοὺς δὲ χαλασάντας
πύργους χοῦν μετὰ σπυρίδων βαστάζοντες καὶ ἀγγείων ξυλί-
νων οἴνου καὶ ἑτέροις ξύλοις αὐθις ἀνεκαινίζομεν. ὁ δὲ ἀμη-
20 ρᾶς θεορῶν ἤσχυνετο διὰ τὸ τὴν βουλήν αὐτοῦ ἄπρακτον

2. ἀπέπεμπον P 3. τῆς αὐτῶν σπουδῆς τοὺς P 6. τηλε-
βολίσκων P τειχῶν om P 7. ἀποσφενδονούμενοι P 9.
ἐμεινον P τηλεβόλεις sec P, ἐλεπόλεις pr 13. μεγαλόψυχον
καὶ γεννατον P 14. ἐγέμιζον P 17. χαλασθέντας P 18.
π. μετὰ σπυρίδων γέμοντος χώματος καὶ P 20. ἤσχ. καὶ κα-
τεφρονεῖτο διὰ P

materiam, nonnulli adeo ardore abrepti tentoria sua: eratque videre miram spectaculum, quo eorum non pauci multitudine et loci angustiis compressi cadebant, et ab iis, qui sequebantur et crudeliter deiiciebant ligna et terram effossam, miserabiliter cooperti, vivi ad inferos mittebantur. nonnulli etiam viribus validi ac robusti ex impetu et festinatione infirmiores ultro pro ramis vel terra saeviter dedudebant. sed quum haec facerent, non poterant salvi devitare helepolium et telorum ictus, et a grandibus saxis, quae de muro vibrabantur, cadebant turpiter multumque vulnerabantur: quanquam etiam de nostris nonnulli non illaesi manserunt. traxerunt tamen helepoles ad oram fossae, et conflictum ac decertatum est horribiliter. at haud imbelles nostri se praebuerunt, ac mirum erat, ut bello inexercitati victoriam tamen reportarent, et magno animo et generose se obiiicientes supra vires laborarent. itaque quum illi toto die fossas imple-
rent, nostri tota nocte materiem, terram, ligna intro egerebant, unde fosse manserunt, quales ante fuerant. turres autem concussas humo in corbibus et vasis ligneis vinariis aggesta trabibusque instaurabant.

μένειν, καὶ ἑτέραν μηχανὴν πολεμικὴν θέλων ποιῆσαι προσέ-
ταξεν ἵνα ἔλθωσί τινες ἄνδρες οἱ δυνάμενοι ὀρθῶς ἰδεῖν καὶ
ποιεῖν ὅπας ὑποκεκρυμμένας κάτωθεν τῆς γῆς, ὅπως δι' αὐ-
τῶν ὁ στρατὸς εὐκόλως εἰσέλθωσιν ἔνδον τῆς πόλεως. καὶ κατὰ
τὸ προσταχθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἤρξαντο δρύσειν. Ἰωάννης δὲ τις 5
Γερμανὸς ἄκρον ἡσκημένος τὰς τοῦ πολέμου μηχανὰς καὶ τὰς
τοῦ ὕγρου πυρός, ἐνωτισθεὶς τὴν μηχανήν, ἑτέραν ὄπην ἐναν-
τίαν ὀρύζας καὶ μετὰ ὕγρου πυρός τεχνηέντως συσκευάσας,
ἐρχομένων τῶν Τούρκων διὰ τῆς ὄπης μετὰ χαρᾶς αὐτὸς τὸ
πῦρ ἀνάψας τὸ εἰς τὴν ἐναντίαν ὠρυγμένην παρ' αὐτοῦ ὄπην 10
πολλοὺς ἐξ αὐτῶν κατέκαυσε καὶ τὰς τέχνας αὐτῶν εἰς οὐδὲν
ἀπέδειξεν· ὄπην δὲ μίαν ἐναντίων ὁ γεννάδας Γερμανὸς λα-
θῶν οὐχ εὔρεν. οἱ Τούρκοι δὲ καὶ αὐτοὶ τὸ ὕγρον πῦρ
ἀνῆψαν, ὃ προητοίμασαν, πλὴν οὐδὲν κατώρθωσαν· πύργου
δὲ τινος μόνον παλαιοῦ ὀλίγον μέρος ἐκ τοῦ χρότου τοῦ πν- 15
ρὸς ἔπεσεν, ὃν ἡμεῖς εὐθὺς ἀνεκαινίσσαμεν. ἦσαν δὲ καὶ τι-
νες γηραιοὶ οἱ ἔλεγον ὅτι καὶ οἱ ἐναντίοι ἐν ἑτέραις μάχαις
τοῦτο ἔπραξαν καὶ οὐδὲν ἐκατώρθωσαν διὰ τὸ τὸ πλεῖον μέ-
ρος τῆς πόλεως ὑποκάτωθεν τῶν τειχῶν πετρῶδες εἶναι. σφα-
λεῖς δὲ ὁ ἀμηνᾶς καὶ ψευσθεὶς ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐλπίδας ἕτερα 20
νέα ἐφευρήματα καὶ μηχανὰς εἰς πολιορκίαν ἐποίει· ἐλέπο-
λιν γὰρ μεγίστην ἔχουσαν τροχούς πολλοὺς μετὰ ξύλων χον-

3. ὄπην P
ἐπι P

7. ἐνωτ. μηχανὰς P

8. ποιήσας P

20.

quae quum animadverteret ameras, erubescibat, quod consilium suum
eventu careret, atque aliam rationem experturus, imperavit, ut ades-
sent, qui recto iudicio oculorum uterentur et cuniculos agere calle-
rent, per quos exercitus facile urbem intrare posset: coeperuntque
ad praescriptum eius fodere. at Iohannes quidam Germanus in tra-
ctandis bellicis machinis et igne Graeco exercitissimus, quum ani-
madvertisset illorum consilium, alium cuniculum contrarium agendum
et igne Graeco artificiose implendum curavit, Turcisque laete per
cuniculum procedentibus, ipse in altero a se acto cuniculo accenso
igne, multos eorum exussit opusque ad nihilum redegit. unus tamen
hostium cuniculus generosum illum Germanum latuit. ipsi quoque
Turcae idem genus ignis pararunt et accenderunt, sed nihil profece-
runt; nisi quod unius vetustae turris parva pars ex pulsu incensi
ignis concidit, quam tamen statim instauravimus. erant autem senes
quidam, qui dicerent, hostes idem tentasse aliis in bellis nec quid-
quam profecisse, quod maior urbis pars subter muros solum saxo-
rum haberet. spe igitur lapsus et frustratus ameras alia nova inventa et
machinas ad expugnandam urbem adhibuit. helepolim maximam, multis

τρωῶν κατασκεύασε, πλάτος ἔχουσαν πολὺ καὶ ὕψος· ἐνέδυσσε
 δὲ αὐτὴν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐκ τρίτου μετὰ βουβάλων καὶ
 βοῶν δορωῶν, καὶ πύργους εἶχεν ἄνωθεν καὶ παραπετάσματα,
 ἀναβάθρας καὶ καταβάθρας, ἵνα οὐ δύνησόμεθα τοὺς ἔσωθεν
 5 αὐτῆς βλάπτειν. εἶχε δὲ καὶ τὸ ἔξωθεν μέρος ἠνοιγμένον,
 ἵνα ῥαδίως εἰσέρχωνται καὶ ἐξέρχωνται οἱ βουλόμενοι. κατὰ
 δὲ τὸ μέρος δι' οὗ ἔμελλον εἰσθῆν ἐν τῷ ὀρύγματι, εἶχε πύ-
 λας τρεῖς μεγάλας μετὰ παρασκευάσματος σφοδρῶς ἐνδεδυ-
 μένας, ὡς εἶπομεν. εἶχον δὲ ἔσωθεν καὶ κύκλοθεν πᾶν ὄργα-
 10 νον καὶ τέχνην πολεμικὴν καὶ πολλὰς ὕλας καὶ ξύλα, ἵνα
 ῥίψωσιν ἐν τῷ τάφρῳ ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ, ὅπως ῥαδίως
 εἰσέλθωσιν. εἶχον δὲ κλίμακας ἔχουσας τὰς βυθμίδας μηριν-
 θῶδεις ὑποχαλουμέναι διὰ κύλων, καὶ αὐθις ἦρον μίαν εἰς
 ὕψος. προσδεδομένης τοῖς τείχεσι καὶ πάσης ἐτέρας μηχαν-
 15 νῆς, ἣν ἠδυνήθη ἀνθρώπου νοῦς νοῆσαι, ὡς οὐκ ἠλπίζεν βα-
 σιλεύς ποτε, οὐκ ἐποίησε τοῦ ἀλώσει τὸ φρούριον. ποιήσαν-
 τες δὲ καὶ ἐν ἐτέροις μέρεσιν ἀμάξια μετὰ πλείστων τροχῶν,
 καὶ ἄνωθεν ὡς πύργους, καὶ αὐτοὶ ἐνδεδυμένοι ἃν τρόπον
 εἶπομεν. ἔχοντες καὶ αὐτοὶ πλείστας μηχανὰς κατασκευα-
 20 σθείσας μετὰ τοῦ ἔργου πυρός, καὶ ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἡτοίμασαν
 ἵνα πάντες τὴν σύρρηξιν ἅμα ποιήσωσιν. καὶ πρῶτον μὲν

2. ἔσωθεν καὶ om P 3. δοραῖς M 4. τοῖς ἔσωθεν πρῶ-
 τειν τι κακόν P 5. ἀνεωγμένον P 8. παρασκευάσματος P
 11. τῷ ὀρύγματι ἦτοι τῷ τάφρῳ P 14. προσδεδωκέναι P 15.
 ἦν οὐκ ἠδ. P ἐλπίζω P 20. μετὰ] ὑπὸ P

rotis sustentam, in primis latam et altam, lignis instruxit, atque intus
 et extra triplicato corio bubatorum et boum induit. habebat eadem
 superne turres et vela, ascensus item et descensus, ne qui intus es-
 sent a nobis possent laedi. patebat porro foras, ut, qui vellent, fa-
 cile et ingredi et egredi possent. in ea autem parte, qua in fossam
 intrare vellent, tres magnae portae erant, tegumento, ut diximus,
 probe obtectae. in circuitu intus et extra disposita erant omnia ge-
 nera bellicorum instrumentorum et machinarum, materiae et lignorum
 magna copia, quae opportuno tempore in fossam delicerent, quo ha-
 berent aditum. habebant scalas gradibus stuppeis, quae per funes de-
 mittebantur et rursus in altum trahebantur. admovebantur moenibus
 praeterea aliae omnes machinae, quas excogitare mens humana potest,
 quales nunquam visurum se esse speraverat imperator nec ad capien-
 dum castellum aliquod ipse fecerat. fabricati sunt etiam aliis in lo-
 cis currus rotis permultis et superne turribus instructos et eo, quo
 diximus, modo munitos, quumque et ipsi machinas plurimas habe-
 rent igne, qui non extinguitur, repletos, has compararunt, ut una

μετὰ τῆς φοβερῆς ἐκείνης ἐλεβόλεως τύψαντες σφοδρῶς ἔρριψαν εἰς ἕδαφος τὸν πύργον τὸν πλησίον τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, καὶ εὐθὺς τὴν ἐλέπολιν ἐκείνην σύραντες ἔσθθησαν ἄνωθεν τοῦ οὐρύγματος. καὶ ἡ μάχη καὶ ἡ συμ-
 55 πλοκὴ νοσιαία καὶ φρικαλέα ἐγεγόνει· ἦν δὲ πρὶν τὸν ἥλιον 5
 ἀνατεῖλαι, καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐκράτησε. καὶ ποτὲ μὲν
 ἐν μέρει τὴν συμπλοκὴν καὶ τὴν σύρρηξιν ἰσχυρῶς ἠγωνίζον-
 το, ποτὲ δὲ ἐν μέρει τὰ ξύλα καὶ τὰς ὕλας καὶ χῶματα τὰ
 ἔσθθησαν τῆς ἐλεπόλεως ἐν τῷ τάφρῳ ἔρριπτον· καὶ ἐκ τοῦ
 χαλάσματος τοῦ πύργου ὕλην, καὶ ἐξ ὧν ἐκεῖνοι ἔρριπτον, ὄδον 10
 εὐθεῖαν αὐτοῖς ψκονόμεσαν. τυχόντες καὶ οἱ ἡμέτεροι γεν-
 ναίως αὐτοὺς ἀπεμπόδιζον, καὶ ἐκ τῶν κλιμάκων πολλάκις
 αὐτοὺς ἀπεκρῆμιζον, καὶ τινὰς κλιμακὰς ξυλίνας κατέκοψαν,
 καὶ καρτερῶς οἱ ἐναντίοι πολλάκις τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀπεκρου-
 σθησαν ἄχρι τῆς πρώτης ὥρας τῆς νυκτός. 15

Οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐκ τε τοῦ κόπου τοῦ πολλοῦ καὶ τῶν πλη-
 γῶν ἠγανάκτησαν, καὶ ἡ συμπλοκὴ καὶ ὁ πόλεμος ἐλύθη, ἐλ-
 πίζοντες μὲν τῷ πρώτῳ μετὰ ὀλίγου κόπου τὴν βάσιν εὐκολον
 εὔρωσιν· ἀλλὰ τῶν ἐλπίδων ἐψεύσθησαν, διὰ τὴν μὲν Ἰωάν-
 νης ὁ Ἰουστινιανὸς ὡς τις ἀδάμας δι' ὅλης τῆς νυκτός ἀνα- 20
 θαρρύνας τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας καὶ παραινέσας καὶ ὁ
 βασιλεὺς παρὼν μετὰ ἑτέρων πολλῶν τῶν ἐλθόντων εἰς ἐκεῖ-
 νον τὸν τόπον εἰς βοήθειαν δι' ὅλης τῆς νυκτός πολλὰ κοπιᾶ-

1. τηλεβόλεως P 4. ἐπι P 11. τυχόντες om P 13. ξυ-
 λίνας om P 23. βοηθήσαι P

omnes hora eruptionem facerent. ac primum quidem ingentis illius
 helepolis pulsu turrem prope portam sancti Romani sitam prostraverunt,
 atque helepolis illico promotam supra eam fossam collocarunt.
 hinc pugna et dimicatio exitiosa et horribilis exarsit, quae commissa
 ante lucem per totum diem duravit. Turcae nunc conflictu et cer-
 tamine acriter contendebant, nunc ligna, materiem, terram, quae in
 helepoli erant, in fossam conliciebant. e ruina turris materiam, mate-
 ria, quam congerebant, viam planam sibi pararunt. at vero nostri
 eos strenue impediabant, atque saepe detrudebant de scalis ligneis,
 quarum nonnullas conciderunt, hostesque eo die usque ad primam
 noctis horam saepe acriter repulsi sunt.

Itaque impii, ob laborem plagasque frendentes, pugnam solve-
 runt, postero die levi opera ingressum facilem habituros se esse ratū.
 at exciderunt spe sua, quod Iohannes Iustinianus, velut adamas tota
 nocte milites suos cohortatus, atque imperator coram ipse praesens
 cum aliis multis, qui eodem ad opem ferendam confluerant, per to-
 tam noctem magno labore fossas vacuifecerunt, turrem collapsam

σαντες τούς τύφρους ἐκένωσαν καὶ τὸν πεσόντα πύργον μυ-
 ρίαις μηχαναῖς ἀνώρθωσαν, καὶ τὴν ἐλέπολιν τῶν ἐναντίων
 ὑποκάτωθεν, οὗ ἔκειτο ἐνδεσδυμένη, ἐπυρπόλησαν. περὶ δὲ
 5 τρίτην ἀλεκτροφωνίαν ἐλθόντες μετὰ χαρᾶς, ἐλπίζοντες ἵνα
 5 τὴν βασίλιν, ὡς εἶπομεν, ῥάδιον εὗρωσι, καὶ ἰδόντες τὴν
 ἐλπίδας αὐτῶν κενὰς ἐθαύμασαν. καὶ ὁ ἀμνηρᾶς λυπηθεὶς
 μᾶλλον καὶ αἰσχυρθεὶς ἐθαύμασε τὴν ἐπιδειξιότητα τῶν ἡμε-
 10 τέρων, καὶ ἔλεγε θαυμάζων τάχα “ἐὰν καὶ οἱ τριάκοντα
 ἐπὶ χιλιάδες οἱ προφηταὶ εἰπὸν μοι ὅτι αὐτοὶ οἱ ἄσ-
 10 βεῖς” λέγων ἡμᾶς “διὰ μιᾶς νυκτὸς δύνανται ποιῆσαι ἃ
 ἐποίησαν, οὐκ ἐπίστευον.” ἔπειτα μὲν θεωρῶν μὴ ἔχοντας φό-
 βον ἡμᾶς οὔτε δειλίαν εἰς τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ συρρήξεις
 ὡς ποιοῦν δι’ ὅλης τῆς ἡμέρας, καὶ τοὺς ἀναριθμήτους ἐλε-
 15 βολίσκους βέλη τε καὶ πέτρας ἄνωθεν καθ’ ἡμῶν βροχομέτας
 15 ὡς ὑετοὺς ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀντ’ οὐδενὸς πάντε κίνδυνον ἐλο-
 γίζοντο· εἰς οὖν ταραχὴν καὶ σύγχυσιν λογισμοῦ μεγάλῃν
 ἐνέπεσεν αὐτὸς τε καὶ πᾶσα ἡ βουλή αὐτοῦ. καὶ ταῦτα μὲν
 δὴ οὕτως εἶχον.

Καὶ τούτων γινομένων πολιορκουμένης τῆς πόλεως νῆες
 20 τρεῖς Λιγουρίας ἐκ Χίου φόρτον λαβόντες καὶ ἄνεμον τηρή-
 σαιτες ἐπιτήρδιον τὸν πλοῦν πρὸς ἡμᾶς ἐποιοῦντο· διερχο-
 20 μῶν δὲ αὐτῶν εὖρον καθ’ ὁδὸν καὶ ἑτέραν μίαν βασιλικὴν

8. αἱ om P 9. εἰπὸν μοι] ὑπὸ μίαν M 13. τηλεβολίσκους P
 15. οὐδενὸς κίνδυνον ταῦτα πάντα P 16. οὖν om P 18.
 post εἶχον P: κεφάλαιον πέμπτον. 19. καὶ — πάλεως] καὶ τὸ
 γινόμενον M 20. λιγαρίται P φορτίον P

molimentis innumeris instaurarunt et helepolim hostium, igne ubi
 operata stabat, submisso, exusserunt. itaque sub tertium galli cantum
 quum laeti et spe freti, facilem se, ut dixi, ingressum habituros
 esse, advenissent, ubi spe se frustratos viderunt, mirati sunt, atque
 ameras, magnopere tristatus et pudefactus, obstupuit virtute nostra,
 dixitque mirans, si triginta septem millia prophetarum sibi affirma-
 sent, impios (nos scilicet) una nocte, quod fecerunt, facturos esse,
 se non habiturum fuisse fidem. deinde quum nos omni vacare ti-
 more, nec impressiones pugnasque, quas per totum diem fecerunt,
 aut iaculationes innumeras et saxa desuper in nos imbrum instar
 demissa extimescere, sed omne periculum nihili facere animadvertis-
 set, in magnam animi perturbationem et consternationem ipse et
 universus senatus eius inciderunt. atque haec quidem ita evenerunt.

Interim dum urbs obsidetur, tres naves Ligustinae in Chio
 oneratae, ventum secundum nactae, ad nos cursum tenebant. in-
 venta in itinere alia imperatoria navi, quae et Sicilia cum fru-
 mento solverat, nocte quadam prope urbem devenerunt. mane
 ut a diurnis excubatoriis triremibus amerae conspectae sunt, e reli-

νηα ἐκ Σικελίας μετὰ σίτου ἐρχομένην. καὶ φθάσαι ἐν
 μιᾷ τῶν νυκτῶν ἐγγὺς τῆς πόλεως, καὶ τῷ πρώτῳ ἰδόντες αὐ-
 τὰς αἱ ἡμερόσκοποι τριήρεις τοῦ ἄμηνᾶ, καὶ ἐκ τοῦ ἐτέρου
 στόλου μέρος πολὺ κατ' αὐτῶν ὄρμησαν μετὰ πάσης χαρᾶς,
 μετὰ τυμπάνων καὶ κερατίνων σαλπύγγων κροτοῦντες, ἐλπί- 5
 ζοντες ἐν εὐκολίᾳ τάσδε τὰς νῆας σαγηνεῦσαι. ὡς δὲ ἤγγι-
 σαν καὶ τὸν πόλεμον ἀνῆψαν καὶ ἀκροβολίζοντο, ἐν πρώτοις
 ἦλθον κατὰ τῆς βασιλικῆς νηὸς μετὰ ἐπηρμένης ὄφρυος· ἡ δὲ
 ναὺς ἐκ τῆς πρώτης προσβολῆς μετὰ ἐλεβολίσκων καὶ βελῶν καὶ
 πετρῶν κακῶς ἐδεξιώσατο αὐτούς. καὶ ἐλθόντες ταῖς πρώραις 10
 ὑποκάτωθεν τῆς νηὸς, αὐτοὶ δὲ μετὰ χύτρων κατασκευασμέ-
 νων τεχνικῶς πυρὶ ὕγρῳ καὶ πετρῶν πάλιν αὐτούς μακρόθεν
 ἀπεμπόδιζον διὰ τὸ γίνεσθαι πολὺν φόνον κατ' αὐτούς. ἡμεῖς
 δὲ ἐκ τῶν τειχῶν ἄνωθεν ταῦτα θεωροῦντες ἐδεόμεθα τοῦ
 Βθεοῦ ἐλεῆσαι αὐτούς καὶ ἡμᾶς. ὁμοίως δὲ ὁ ἄμηνᾶς ἔφιπ- 15
 πος ἑστῶς κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης ἐθεώρει τὰ γινόμε-
 να. καὶ πάλιν ἐκ τρίτου ἐμακροβολίζοντο, εἶτα πάλιν θέ-
 λοντες συρρῆξαι αὐτοῖς μετὰ ἐπηρμένης ὄφρυος καὶ μεγάλων
 ἀλλαγμῶν· οἱ δὲ ναύκληροι καὶ κυβερνήται καὶ ναύαρχοι
 ἀνδρείως καὶ ὀυμαλέως σταθέντες, τοὺς ναῦτας παραθαρρῦ- 20
 ναντες ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν, καὶ μάλιστα ὁ ναύαρχος
 τῆς βασιλικῆς νηὸς τούνομα Φλαντανελᾶς ἐκ πρύμνης εἰς
 πρῶραν διερχόμενος καὶ ὡς λέων μαχόμενος καὶ φωναῖς τοὺς

1. νῆαν P 3. ἐτέρου om P 5. καὶ om P 9. τηλεβόλων
 καὶ τηλεβολίσκων P 10. ἐξώσατο P 18. συρρᾶσαι P, omisso
 αὐτοῖς 20. ναυτίλους P 22. φλαντανέλας P 23. καὶ ὡς
 λέων μαχόμενος om P

qua classe naves non paucae cum laetitia, tympanorum et cornuum strepitu, incitato cursu, contra feruntur, nullo labore eas naves a se interceptum iri opinatae. quum appropinquassent et pugnam commisissent iaculando, inprimis imperatoriam navem superbius adorti sunt; quae tamen eos primo impetu iaculis, telis, saxis male excepit; quumque prorsus eam subsissent, illi eos eminens ollis igne Graeco bene repletis atque saxis prohibuerunt, magna in eos strage edita. nos haec de moenibus spectantes, deo preces faciebamus, ut ipsorum nostrique misereretur. similiter amera, equo insidens, e litore, quae fiebant, prospiciebat. iamque tertium iaculantur, fastuque turgidi et magno clamore eos invadunt. at naucleri, gubernatores, nauarchi virili animo et robuste pectore atantes, nautas cohortantur ad mortem vitae anteponendam, inprimis imperatoriae navis nauarchus, Phlantanelas nomine, qui e puppi ad proram processit, leonis instar decertans et reliquos voci-

ἑτέρους διεγείρων, ὥστε οὐ δύναμαι εἰπεῖν τὰς φωνὰς αὐτοῦ
 καὶ τοὺς τῶν ἑτέρων κρότους ἕως τοῦ οὐρανοῦ αἰρομένους.
 καὶ σύρρηξις πάλιν μεγαλητέρα ἐγεγόνει, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν
 τριήρων ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπνίγησαν, καὶ δύο τῶν τριήρων
 5 πυριαλώτους ἐποίησαν, καὶ θεωροῦντες τὰς νῆας δδειλίασαν.
 ὁ δὲ ἀμηνῶς θεωρῶν μηδὲν ἄξιον ἔργον ποιοῦντα τὸν τοσοῦ-
 τον καὶ τηλικούτον στόλον ἀλλὰ μᾶλλον ἦττονα ὄντα, μα-
 νεῖς καὶ θυμῷ ληφθεῖς, βρυχώμενος καὶ τοὺς δδόντας τριζων
 ὕβρεις ἐπέχεε εἰς τοὺς αὐτοῦ, δειλοκαρδίους καὶ γυναικώδεις,
 10 καὶ ἀνωφελεῖς ἀποκαλιῶν. καὶ τὸν ἵππον κεντρίσας ἤλθεν ἐντὸς
 τῆς θαλάσσης (ἦσαν γὰρ ἐγγὺς τῆς χέρσου αἱ τριήρεις ὡσεὶ
 λίθου βολήν), καὶ τὰ πλείονα τῶν χιτώνων αὐτοῦ ἐβάφησαν ἐκ
 τῶν τῆς ἀλμυρῆς θαλάσσης ὑδάτων. ὁ δὲ στρατὸς ὁ παρὰ τὴν
 χέρσον θεωρῶν αὐτὸν οὕτως ποιοῦντα ἠγανάκτων λυπούμενοι
 15 καὶ τοὺς ἐν τῷ στόλῳ ἐβλασφήμουν· καὶ πλείστοι ἔφιπποι τῷ
 ἀμηνῶ καὶ αὐτοὶ ἀκολουθοῦντες ἕως τῶν νηῶν ἤγγισαν. οἱ
 δὲ τοῦ στόλου τὸν ἀμηνῶν οὕτως θεωροῦντες πρῶττοντα, καὶ
 ἀσχυρθέντες τὰς ὕβρεις, ἄκοντες καὶ ἐκόντες μετὰ θυμοῦ
 μεγάλου μετέστρεψαν αὐθις τὰς πρῶρας κατὰ τῶν νηῶν καὶ
 20 ἐμάχοντο ἰσχυρῶς. καὶ τί χρὴ λέγειν; οὐ μόνον εἰς οὐδὲν
 τὰς νῆας ἐβλάψαν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτος φόνος καὶ πληγὴ ἐγε-
 γόνει κατ' αὐτοὺς ὥστε οὐκ ἐδύναντο αἱ τριήρεις ὄπιαθεν ἐλ-

1. γράφειν P 3. ἰσχυροτέρα P 6. πῶς οὐδὲν ἄξιοι ἔργον
 ἐποίηε ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτος στόλος, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τῶν
 νηῶν ἦτιετο M 22. αὐτῶν P

bus excitans, quas verbis exprimere non magis quam ceterorum cla-
 mores possim, quibus astra feriebantur. itaque exarsit rursus ve-
 hementius pugna, ac multi e triremibus occisi aut suffocati sunt,
 duabusque adeo triremibus captis, in magnum timorem inciderunt.
 ameras quum talem tantamque classem nullum operae pretium facere,
 imo potius superari videret, ira et furore incensus, fremens et den-
 tibus frendens, maledictis suos proscidit, ignavos, effeminatos, nebu-
 lones increpans; ac subditis equo calcaribus, in mare proventus est
 (prope enim a terra naves aberant, circiter iactum lapidis), ut
 vestes eius maximam partem aqua salsa madefierent. quod ubi
 eum faciēntem vidit exercitus, qui in litore erat, indignatione et
 dolore commoti, conviciabantur his, qui in classe erant, et plurimi
 equis ameras secuti, ipsi quoque usque ad naves procedunt; ac
 classarii, ita quum agentem eum vident, pudore convicioꝝ com-
 pulsus, conversis rursus proris adversus nostrorum naves, strenue de-
 certant. verum quid opus est, ut eventum dicam? non modo nihil
 quidquam nocuerunt navibus, sed etiam tanta in eos clades strages-
 que edita est, ut triremes redire non possent. occisi sunt illo die

θελν. ἐφρονεύθησαν δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὡς ἔμαθον ἐγὼ ἐξ αὐτῶν, πλεον ἢ δυοκαίδεκα χιλιάδες Ἀγαρηνοί, μόνον ἐν τῇ θαλάσῃ. ἐλθούσης δὲ τῆς νυκτὸς ἐξ ἀνάγκης ὁ στόλος μικρὸν ἀνεχώρησε, καὶ αἱ νῆες εὐκαιρίαν εὐρόντες εἰσῆλθον ἐν τῷ λιμένι ἀνευ οὐδενὸς ἀποκτανθέντος, εἰ μὴ τινῶν ὀλίγων ἢ πληγέντων. καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς δύο ἢ τρεῖς ἐξ αὐτῶν πρὸς κύριον ἐξεδήμησαν. ὁ ἀμηνῶς δὲ τοσοῦτον μανεῖς καὶ λυπηθεῖς κατὰ τοῦ τοῦ στόλου δρουγγαρίου ἤθελεν αὐτὸν ἀνασκοποῖσαι, λέγων ὅτι ἔνεκεν τῆς ἐκείνου ἀνανδρίας καὶ ὀλιγοψυχίας αἱ νῆες ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐξάλλοντο, καὶ δι' ἀπρῶσ- 10 ἐξίας τούτου καὶ ἀνωφελείας εἴασεν αὐτὰς εἰσελθεῖν ἐν τῷ λιμένι. τινὲς δὲ ἐκ τῶν ἀρχόντων τῆς βουλῆς καὶ τῆς αὐλῆς τοῦ ἀμηνῶ ἐδεήθησαν τοῦτον, ὥστε ζῆν τὸν δρουγγάριον ἐχαρίσατο· πλὴν τοῦ ἀξιώματος αὐτὸν ἐγύμνωσε καὶ πάντα τὸν βίον αὐτοῦ ποῖς ἰαννιτζάροις ἐχαρίσατο. 15

Καὶ πάλιν κατηφῆς ὑπάρχων ὁ ἀμηνῶς καὶ τὰς χειρας αὐτοῦ ὡς κύων δάκνων καὶ λάξ ποδὶ κατὰ γῆς θεωρῶν καὶ τοὺς τείχους ῥήξας δις καὶ τρεῖς καὶ τοὺς τάφρους γεμίσας, καὶ εὐθὺς πάλιν αὐτοὺς ἀνωρθωμένους εὗρισκεν, καὶ ἑκατὸν πενήκοντα τριήρεις διήρεις τε καὶ μο- 20 νήρεις οὐκ ἠδυνήθησαν ἀλώσαι τὴν τέσσαρας ἐκείνας νῆας, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τοσοῦτον φόνον εἰς αὐτοὺς ἐποίησαν,

6. μετὰ πλείστας ἡμέρας τινὲς ὀλίγοι ἐξ P 10. νῆες ἐκείνας οὐχ ἐάλωντο ἀλλὰ δι' — τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ εἰσῆλθον ἐν τῷ λιμένι P
13. ἐδ. καὶ οὕτω τὸ ζῆν τῷ δρουγγαρίῳ ἐδωρήσατο P 17. λάξ τῷ ποδὶ κατ' αὐτῆς P 18. ῥήξας P 19. αὐτοὺς om P
20. καὶ πῶς ἐκ. P διήρεις om P

Agareni, ut ex ipsis cognovi, plus duodecies mille in mari duntaxat. ingruente nocte, classis, necessitate coacta, paulo recessit, et quatuor illae naves, opportunitatem nactae, portum intrarunt, nemine de suis occiso, perpaucis vulneratis, quorum post aliquot dies duo val tres ad dominium migrarunt. ameras adeo irascebatur succensebatque classis praefecto, ut palo eum transfigere cogitaret, quod illius ignavia et segnitia naves illa nocte evasissent, idemque socordia et imperitia praepeditus non prohibuisset eas, quominus portum intrarent. verum quidam senatus et aulae proceres precibus impetrarunt ab amera, ut eum vivere pateretur: qui tamen dignitate eum exiit omnesque facultates eius iannitزارis donavit.

Rursum moestus ameras, canis instar manus mordet, pede terram pulsat, quum, bis et ter muris concussis, fossis impletis, illico ea instaurata invenit, et centum et quinquaginta triremes, biremes, uniremes capere non potuisse illas quatuor naves, sed tantam ab iis cladem perpassas esse considerat. trahit ex imo pectore gemitum, et

στεναίζων ἐκ καρδίας, καπνὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξέ- 56
βαινε· καὶ ἐλογίζετο τί ἔδει ποιῆσαι, ἵνα τὴν πόλιν
πλείον θλίψῃ καὶ στενοχωρήσῃ καὶ διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς
τὴν πολιορκίαν δώσῃ. καὶ τοιαύτην ἐλογίζετο μηχανήν, ἵνα
5 μέρος τοῦ στόλου εἰσφέρειν ἔσω τοῦ λιμένος. καὶ ἦν ὁ
λόγος εὐθὺς καὶ τὸ ἔργον, καὶ ἐκ τοῦ ὀπισθεν μέρους τοῦ
Γαλατᾶ διὰ τοῦ λόφου ὁδὸν εὐθείαν ψκονόμησεν ἕως τοῦ
λιμένος ἐρχομένην, καὶ σανίσι καὶ ξύλοις πᾶσαν κατέστρω-
σεν, ἃς ἤλειψε σανίδας μετὰ στέατος βοῶν καὶ κριῶν·
10 καὶ ὄργανα πολύτροπα ἑτερα ποιήσας καὶ μηχανάς, τὰς τριή-
ρεις καὶ διήρεις ἐν εὐκολίᾳ ἄνωθεν ἐν τῷ λόφῳ σύρας ἔσω
ἐν τῷ λιμένι καταβιάσας ἔφερεν αὐτάς. καὶ ἦν τὸ ἔργον
θαυμαστὸν καὶ ναυμαχίας στρατήγημα ἄριστον. ἐγὼ δὲ λο-
γίζομαι, τὸν Καίσαρα Ἀγνοστον ἐμιμήσατο, ὅταν μετὰ
15 τοῦ Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας ἐμάχετο, ὃς διὰ τὸν σά-
λον τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς ἐναντίους ἀνέμους οὐκ ἐδυνήθη
περιδεῦσαι κύκλωθεν τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος, καὶ ἐλθὼν
διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τὰς νῆας σύρας ἔτι πρὸς ἔψαν τῆς Ἑλλάδος
θαλάσσης ταχέως ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὀδεύει, ἣ καὶ τὸν Νικητᾶν πα-
20 τρίκιον, ὅταν καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς θαλάσσης τὰς τριή-
ρεις ἐν τῇ δυτικῇ περάσας τοὺς Κρήτας ἐν τῇ Μοθῶνῃ καὶ
Πύλῳ ἐτροπώσατο.

Λοιπὸν ὁ ἀμηρᾶς τὰς τριήρεις φέρας ἐν μιᾷ νυκτί, ἐν

3. διὰ om P 4. τὴν ἐμβολὴν ποιήσῃ P 6. τὸ om P 8.
κατερχομένην ἄχρι τοῦ λιμένος P 11. μονήρεις margo P 11.
ἄνωθεν τοῦ λόφου σύρας κατεβίβασεν αὐτάς ἐνθον P 14.
ἦνικα κατὰ P

fumat ore; ac meditabatur, quid facto opus esset, ut urbem gravius urgeret et premeret ac terra et mari obsideret. talem igitur rationem excogitavit, qua partem classis in portum traiceret: quam rationem statim facto probavit. a tergo Galatae trans collem viam rectam ad portum usque pertinentem facit, totamque assibus trabibusque sternit, adipe boum et vervecum perunctis. multis insuper aliis instrumentis machinisque varii generis constructis, triremes et biremes, facili opera in collem subvectas, in portum deducit. erat opus mirabile et nauticum strategema egregium. equidem existimo, imitatum eum esse Caesarem Augustum, contra Antonium et Cleopatram pugnantem, qui quum propter fluctus maris et ventos adversos Peloponnesum circumnavigare non posset, navibus trans Isthmum in partem orientalem maris Graeci tractis, confestim in Asiam pervenit, aut Nicetam patricium, qui et ipse e mari Graeco triremes in orientale traiecit et Cretes ad Mothonem et Pylum in fugam vertit.

Triremes igitur ab amera una nocte deportatae, postero mane in

τῆ λιμένι τῆ πρώτῃ ἠύρέθησαν. εἶτα γέφυραν κατασκευάζει
 τρόπον τοιῆδε· ἀκατία γάρ τινα, ἀγγεῖα μεγάλα, ξυλοπι-
 θους συνάξας πολλούς, καὶ ξύλοις μακροῦς ἤτοι δοκοῖς καὶ
 σιδήροις καὶ σχοινοῖς ἰσχυρῶς καὶ δυνατῶς συνσφίγγας
 καὶ δῆσας, ἵνα μὴ τὰ ὑλμυρὰ ἕδατα δυνηθῶσιν ἐκθλίψαι 5
 τὸ ἔργον, εἶτα ἄνωθεν τῶν ἀκατίων καὶ ἀγγείων καὶ τῶν
 ξύλων σανίδας δυνατῶς δῆσα· καὶ σκολόπεσι σιδηροῖς ἤτοι
 περόναις, καὶ γέφυρα ἐγεγόνει δυνατὴ καὶ τι καλὴ, ἔχουσα
 τὸ πλάτος ὀργυρίων πεντήκοντα, τὸ δὲ μᾶκρος ἑκατόν, ὥστε
 φαίνεσθαι τὴν μέσην πᾶσαν τοῦ λιμένος ὡς ἐν ξηρῇ περιπα- 10
 τεῖν. εἶτα καὶ ἐλεβόλιον ἄνωθεν τῆς γεφύρας βαλῶν, καὶ αἱ
 τριήρεις ὁμοῦ πρὸς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἐν ἐκείνοις τοῖς μέ-
 ρεσιν ἔτυπτον. ἰδόντες δὲ αὐτὰ ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶσα ἡ πό-
 λις εἰς ταραχὴν λογισμῶν μεγάλων ἐπέπεσον· ἐδεδίει γὰρ ὁ
 βασιλεὺς διὰ τὴν ὀλιγότητα ἡμῶν. καὶ βουλῆς γενομένης, 15
 ἵνα οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ δήμαρχοι καὶ οἱ ἕτεροι ἄριστοι ἄν-
 δρες Ἴταλοὶ τε καὶ Ῥωμαῖοι, ὀλίγοι πάνυ εὐρεθέντες, ὅπου δ'
 ἂν νεωσιὶ προσταχθῶσιν, ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις ἕκαστος αὐ-
 τῶν ἀπέλθῃ τοὺς τεῖχους φυλάττειν καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἀντιμά-
 χεσθαι. καὶ πρῶτον μὲν τῆ τῆς Ἑνετίας μπαίλῃ Ἰερωνύμῳ 20
 Μηρότιῳ ἐνεμπιστεύθη φυλάττειν καὶ οἰκονομεῖν τὰ ἀνάκτορα
 καὶ πάντα τὰ ἐκείσε· τῆ δὲ τῶν Καταλύνων κορσουλῷ Πέ-

7. σαν. στερεὰς θέσας μετὰ σιδήρων σκολόπων καὶ περόνων, ἐξ
 ὧν γ. P 10. ἐφαίνετο P ἐν om P 11. τηλέβολον P
 13. ἔπιον M 21. ἀγκάρῳ P 22. ἀστάνθῃ P

portu inventae sunt. deinde pontem hoc modo extruxit. acatia, alia
 lignea vasa ampla, dola magno numero comportari iussit, et lignis
 longis sive trabibus, ferramentis et funibus firmiter et arcte constringi
 et colligari, ne opus fluctibus maris disiceretur. deinde super acatia,
 vasa, trabes assibus per clavos ferreos sive fibulas valide affixis, pons
 firmus et pulcher factus est, latitudine quinquaginta, longitudine
 centum pedum, ut per totum medium pontem tanquam in sicco am-
 bulari posset. tum helepoli ponti imposita triremibusque simul ad
 urbem admotis, moenia ea parte percutere coeperunt. haec quum
 conspicerent imperator et urbs universa, vehementer animis pertur-
 bati sunt. sollicitum enim imperatorem habebat paucitas nostrorum.
 convocato concilio, decretum est, ut duces et tribuni et reliqui viri
 strenui tum Itali tum Romani, perpauci numero, qua nuper consti-
 tuti fuissent, eadem in loca nunc redirent ad defendenda moenia hos-
 tesque propulsandos. ac primum quidem Venetorum bailo, Hiero-
 nymo Menoto, mandatum est, ut palatia et quae ad ea pertinerent
 custodiret et servaret. Catalaunorum consuli, Petro Guliano, pars Bu-

τῶν Γουλιάνῳ ἐδόθη ἵνα φυλάττῃ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Βου-
 κολέοντος καὶ ἄχρι ἐγγύς τοῦ Κοντοσκαλίου, τῷ δὲ Ἰακώβῳ
 Κονταρίνῳ ἵνα φυλάττῃ τὰ μέρη τῶν τειχῶν τοῦ ἔξωθεν λι-
 μένος καὶ ἕως ἐγγύς τῶν Ὑψωμαθίων (καὶ οὐ διέλιπε ποιεῖν
 5 τὰ ὅσα ἔξεστι στρατιώταις, καὶ μάλιστα τοῖς ἐνγενέσι), Μα-
 νουήλ δὲ τῷ ἐκ τῆς Λιγουρίας φυλάττειν τὰ μέρη τῆς πύ-
 λης τῆς λεγομένης χρυσῆς μετὰ διακοσίων ἀνδρῶν τοξότων
 τε καὶ μπαλαιστῶν· εἶχον γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει ἐλέπολις
 ἐναντίαν, καὶ αὐτὴν μετὰ βουβάλων καὶ βοῶν δορῶν ἐνδεδυ-
 10 μένην, καὶ τὰ τεῖχη μετὰ μηχανῶν ἐτυπτον. Παῦλῳ μὲν καὶ Β
 Ἀντωνίῳ καὶ Τρωίλῳ τοῖς ἀνταδέλφοις ἐμπιστεύθη ἵνα φυ-
 λάττωσι τὸ Μυριάδρον, ὅπου καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἡ
 πόλις ἦν ἐπικίνδυνος, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας πεζοὶ τε καὶ
 ἵππῶται τοῦ πληθους τῶν Τούρκων ἐμάχοντο γενναίως καὶ
 15 ἀνδρείως, καὶ πολλάκις καὶ τὰ τεῖχη χαλάσαντες καὶ θέλον-
 τες εἰσελθεῖν κακῶς ἀπεδιώχθησαν, καὶ φόνον εἰς αὐτοὺς οὐκ
 ὀλίγον ἐποίουν, καὶ μέρος μὲν τῶν κλιμάκων αὐτῶν ἔσω ἔσυ-
 ρον μέρος δὲ ἔθλαζον, καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν ἄθλα καὶ γέρα
 μνήμης αἰωνίου ὑπῆρχον ἄξια. Θεοφίλῳ δὲ τῷ Παλαιολόγῳ,
 20 ἄνδρῳ ἐμπείρῳ πάσης γραμματικῆς πραγματείας καὶ τῆς Ἑλ-
 ληνικῆς παιδείας καὶ μαθηματικῆς εἰς ἄκρον γενοσαμένῳ, ἐνε-
 πιστεύθη φυλάττειν κατὰ τὰ μέρη τῆς πύλης τῆς λεγομένης
 Σηλυβρίας. τῷ δὲ Ἰωάννῃ τῷ Ἰουστινιανῷ τῷ αὐτοῦ στρα-

3. τοῦ] τῶν P
 φυλάττειν P
 15. συχναίς P

8. παλαιστῶν P
 12. καὶ et τοῖς μέρεσι om P

11. ἐνεπιστεύθη αὐτοῖς τοῦ
 14. ἵππεις P

16. ἀπεκρούσθησαν P

coleonis prope ad Contoscalium usque tuenda data est. Iacobo Con-
 tarino muri exterioris portus usque ad Hypsomathia commissi (nec
 is neglexit facere, quidquid milites, strenuos praesertim, facere decet).
 Manuelli Liguri porta aurea quae dicitur cum sagittariis et funditori-
 bus ducentis custodienda tradita est. erat enim huic parti opposita
 helepolis, et ipsa bubalorum boumque pellibus induta, ac muri qua-
 tiebantur machinis. Paulus, Antonius et Troilus, fratres germani,
 Myriandro praefecti sunt, quoniam ibi quoque urbs gravius laborabat
 et die noctuque de Turcarum exercitu pedites et equites strenue ac
 fortiter pugnabant, adeoque saepe, moenibus concussis, in urbem
 penetrare nitebantur: quos tamen male excipientes nostri, caedem in
 eos non mediocre edebant et scalas eorum partim intro trahebant,
 partim disfrangebant: merenturque horum virorum certamina et res
 gestae aeternam apud posteros memoriam. Theophilo Palaeologo, ho-
 mini literarum et omnis Graecae eruditionis et mathematicae peritis-
 simo, custodia prope portam, quae Selybria dicitur, tradita est. Io-

τηγῶ καὶ εἰς πάντα καλῶ καὶ ἐπιτηδεῖω, πρὸς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς πολλὰ θαρρῶν ἦν διὰ τὴν γενναιότητα καὶ ἀνδρίαν καὶ τόλμην αὐτοῦ, ἐδόθη ἵνα μετὰ τετρακοσίων στρατιωτῶν Ἰταλῶν τε καὶ Ῥωμαίων φυλάττη ἐν τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, ὅπου οἱ Τοῦρκοι πλεῖον τῶν ἄλλων με- 5 ρῶν ἐμάχοντο· καὶ τὴν ἑλεβόλιν τὴν μεγάλην καὶ τὴν ἑλεβόλιν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἔστησαν διὰ τὸ εἶναι τὸν τόπον ἐπιτηδεῖον πρὸς τὸ πολιορκεῖν τὰ τεῖχη καὶ τὴν πόλιν καὶ διὰ τὸ εἶναι καὶ τὸν ἀμυρῶν ἀντικρὺς ἐσκηνωμένον. Θεοδῶρω δὲ τῷ ἐκ Καρύστου, ἀνδρὶ πολεμιστῇ καὶ δραστηρίῳ 10 καὶ τοξότη ἡσκημένῳ ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ Ἰωάννη Γερμανῶ, ἀνδρὶ τὰς τοῦ πολέμου μηχανὰς καλῶς εἰδότε, ἐδόθη ἵνα φυλάττωσιν ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς Καλυγαρίοις. ὁ δὲ Ἰερώνυμος καὶ Λεονάρδος οἱ Λιγουριταὶ ἵνα φυλάττωσιν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τῆς λεγομένης Ξυλίνης. τῷ δὲ καρδινάλῳ Ῥωσσίας 15 ἐδόθη ἵνα φυλάττη ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Κυννηγεσίου καὶ ἕως τοῦ ἁγίου Δημητρίου. ὁ δὲ μέγας δούξ Λουκῆς ὁ Νοταρᾶς ἵνα φυλάττη ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Πετρίου καὶ ἕως τῆς πύλης τῆς ἁγίας Θεοδοσίας. ἐν δὲ τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τῆς λεγομένης ὠραιᾶς φυλάττειν ὠρίσθησαν οἱ ναῦται καὶ οἱ ναύ- 20 κληροὶ καὶ κυβερνηταί, οὓς εἶχεν ἡ ναὺς ἡ ἐκ τῆς Κρήτης. (4) τῷ δὲ Γαβριὴλ Τριβιζάνῳ τῷ τῶν Ἑνετῶν τριήρων καπετανίῳ μετὰ καὶ ἑτέρων ἀνδρῶν πενήκοντα ἐδόθη φυλάττειν

6. τηλέβολον P 10. δραστηρικωτάτῳ P 13. τῶν καλυγα-
ρίων P 16. κυνηγοῦ P 22. ἀρχοντι P

hanni Iustiniano, duci summo et ubicunque apto et idoneo, cui imperator propter generosum animum, fortitudinem et audaciam plurimum confidebat, dati sunt quadringenti milites Itali et Romani, quibuscum regionem ad portam sancti Romani defensaret, ubi Turcae acrius, quam in reliquis locis, pugnabant statuerantque magnam illam helepolim, propterea quod is locus ad oppugnanda moenia inprimis commodus et tentorium amerae e regione erat. Theodoro Carystio, viro bellicoso et strenuo, ac sagittario longe exercitatissimo, item Iohanni Germano, machinarum bellicarum artifice perito, regio Calygariorum defendenda erat. Hieronymo et Leonardo Liguribus porta commissa est, quae a ligno nomen habet. cardinali Rossiae regio Cynegesii ad sanctum usque Demetrium data est. magnus dux, Lucas Notaras, regionem inde a Petrio usque ad portam sanctae Theodosiae accepit. ad portam, cui nomen pulcræ est, nautae, naucleri et gubernatores navis, quae e Creta venerat, constituti erant. (4) Gabrieli Tribizano, Venetarum triremium praefecto, et aliis quinquaginta viris ad custodiam assignata est turris in medio fluctu, e

τὸν κύρρον τὸν ἐν μέσῳ τοῦ ῥεύματος, τὸν φυλάσσοντα τὴν εἴσο-
 δον τοῦ λιμένος, καὶ ἦν ἀντικρὺς τῆς πύλης τῆς βασιλικῆς · καὶ
 τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ μέρος ὡς ποιμὴν καὶ οὐ μισθωτὸς κα-
 λῶς ἐφύλαττε. τῷ δὲ Ἀντωνίῳ τῷ καπετανίῳ τῶν ἐμπορικῶν
 5 τριήρων ἐδόθη φυλάττειν τὰς τριήρεις αὐτοῦ καὶ τὰς νῆας
 τὰς ἐντὸς τῆς ἀλύσεως, ὡς εἴρηται · αἱ δὲ νῆες ἐκεῖναι διὰ
 τὸ εἶναι αὐτὰς καλῶς ἡτοιμασμένας εἰς παράταξιν πολέμου,
 οἱ ὄντες ἔσωθεν μετὰ σαλπύγων καὶ τυμπάνων καὶ φωνῶν
 ἀναριθμητῶν τὰς τῶν Τούρκων τριήρεις καὶ νῆας εἰς μάχην
 10 ἐκάλουν, καὶ ἀκροβολισμοὶ οὐ διέλιπον ἀναμέσον αὐτῶν καθ’
 ἑκάστην ἡμέραν · πλὴν οὐ τελείαν συμπλοκὴν ἐποίησαν. οἱ
 δὲ ἕτεροι ἐγγεγεῖς καὶ ἄριστοι ἄνδρες τῆς πόλεως ἐν τόποις
 ἀναγκαίοις διεμερισθήσαν φυλάττειν, καὶ πᾶν τὸ δυνάμενον
 οὐ διέλιπον ποιεῖν. τοὺς δὲ μοναχοὺς καὶ ἱερεῖς καὶ κληρι-
 15 κούς καὶ τοῦ λοιποῦ καταλόγου τῆς ἐκκλησίας ἄνδρας διέτα-
 ξαν ἵνα διαμερισθῶσιν ἐνθεν κἀκεῖθεν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς
 πόλεως, ἵνα καὶ αὐτοὶ τοῦ Θεοῦ δεόμενοι καὶ ἡμεροσκόπους 57
 καὶ νυκτοσκόπους ποιῶσι, καὶ δεήσῃσι ἐξιλεοῦσθαι τὸ θεῖον
 ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. τὸν δὲ Δημήτριον τὸν Καν-
 20 τακουζηνὸν καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Παλαιολόγον Νικηφόρον
 μετὰ καὶ ἑτέρων τινῶν κατέταξαν ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ
 καὶ ἐν ἑτέροις τόποις περιπατεῖν μετὰ ἑπτακοσίων ἀνδρῶν,
 ἵνα εἰς οἶον δὴ τόπον ἀνάγκη ὑπάρχῃ βοηθήσωσιν. ὁ δὲ βα-

2. ἦν] ἕως P 4. ἄρχοντι P 8. οἱ ὄντες] ἐξιῶσαι P 17.
 ἵνα τοῦ Θεοῦ δέωνται καὶ ἡμεροσκόποι καὶ νυκτοσκόποι ὡς P

regione portae regiae, sita, quae aditum portus tuetur. is creditam sibi partem ut pastor, non ut mercenarius, diligenter servabat. Antonius, mercatoriarum navium praefectus, triremium suarum et navium, quae intra catenam constitutae erant, tutelam accepit: quae naves quoniam ad confictum bene instructae erant, ii, qui intus erant, tubarum, tympanorum, clamorum strepitu frequenti Turcarum naves et triremes ad certamen provocabant, et iaculis quotidie dimicantes, iusta tamen pugna non concurrebant. reliqui generosi et strenni cives in locis iniquis ad custodiam dispersi sunt, nec cessabant operam, quam possent, praestare. monachi autem et sacerdotes et clerici et reliqui ordinis ecclesiastici homines per totam urbem passim distributi sunt, ut deo supplicarent et die noctaque specularerentur et precibus numen pro salute urbis placarent. Demetrium Cantacuzenum et Nicephorum Palaeologum, generum eius, cum aliis quibusdam ad venerandum apostolorum templum et alia loca obeunda cum viris septingentis constituit, ut ubi res flagitaret, eo cum auxilio advola-

σιλεύς ἄμα τῷ Φραγκίσκῳ τῷ Τολέδῳ τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ, ὃς κατὰγεται, λέγουσιν, ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ περιφανοῦς βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔφιππος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς περιπατῶν ἦν γύρωθεν ἔνδον τῆς πόλεως καὶ τῶν τειχῶν· καὶ τὰ εἰς ἀνάγκην τοῦ πολέμου ἡτοιμά-5 ζομεν.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ χρημάτων ἐσπίνιζον τὰ βασίλεια διὰ τὸν μισθὸν τῶν στρατιωτῶν, προσέταξεν ὁ βασιλεὺς λαβεῖν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν σκευὴ ἅγια καὶ ἀφιερωμένα τῷ Θεῷ, καὶ χρήματα ἐποίησαν. καὶ μὴ τις ἐγκαλέσῃ ἡμᾶς ὡς ἱεροσού-10 λους· ἔνεκεν τῆς τοῦ καιροῦ ἀνάγκης ἐγένετο, ὡς καὶ ὁ Δαβιδ πέπονθώς, πεινάσας, τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, ἃ οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις. ἔλεγε γὰρ ὁ μακαρίτης ὁ βασιλεὺς “ ἂν ὁ Θεὸς τὴν πόλιν λυτρώσῃται, τετραπλοῦν ἀποδώσω τῷ κυρίῳ μου.” 15

Καὶ αὐθις ἐτέρας βουλῆς γενομένης, ἵνα τὰς ἐν τῷ λιμένι φερομένας τριήρεις καὶ γέφυραν ἐμπρήσωσι μηχανῇ τινί, διότι μεγάλην ταραχὴν καὶ κίνδυνον αἱ νῆες αὐταὶ τῇ πόλει ἐνεδίδον, καὶ μηχανὴν τινα εὔρον, καὶ τὴν βουλὴν ἐξε-

1. ἄμα τῷ δὸν Φραγκίσκῳ τῷ Τολέδῳ, τῷ ἐξ Ἰσπανίας ἐκ χώρας Καστολίου ὀρωμένῳ, τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ. ἡ συγγένεια εἶναι λέγουσι διὰ τὸ κατὰγεσθαι τὸ τῶν Τολέδων γένος ἀπὸ αἵματος τῆς οὐσίας τοῦ περιφ. β. Ἀλ. τοῦ Κ. τῶν ἀπογόνων, καὶ ἔνεκεν τινῶν αἰτιῶν κατοικησαντων ἐν Ἰσπανίᾳ Τολέτους αὐτοὺς ἐπὶ νόμασαν. κατὰ συγχυρίαν λοιπὸν ἐκεῖ τυχόντος τούτου μεθ' ἡμῶν, ἔφιπποι μετὰ τοῦ βασιλέως δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς περιπατοῦντες κύκλωθεν τῶν τειχῶν τὰ ὅσα εἰς ἀνάγκην τοῦ πολέμου ἡτοιμάζον. P 12. πέπονθε P 13. ὁ μακαρίτης om P

rent. ipse imperator nobiscum et cum Francisco Toledo, cognato suo, qui ex illustri imperatore Alexio Comneno genus ducere fertur, tota die et nocte intra urbem et moenia oboequitabat, prospiciebatque rebus ad bellum necessariis.

Quum autem pecunia palatium deficeret propter stipendia militum, imperator sanctam et deo consecratam ecclesiarum suppellectilem usurpari et in numismata redigi iussit. ne vero quisquam ut sacrilegos nos increpato. coacti enim necessitate fecimus, haud secus ac David, qui esuriens panes propositionis comedit, quos nisi sacerdotibus nemini licebat edere. ac dicebat beatae memoriae imperator “si deus urbem liberaverit, quadruplum domino restituum.”

Rursus alia inita consultatione, ut in portu collocatas triremes et pontem machinatione aliqua comburerent, quippe quibus in magnum discrimen et periculum urbs adduceretur, ratio aliqua inventa et cum imperatore communicata est. Iacobus Cocus, Venetus, vir ad agen-

φώνησαν τῷ βασιλεῖ. Τάκωβος Κόκος ὁ Ἐνετός, ἀνὴρ δεξι-
 τερος τοῦ ποιεῖν ἢ λέγειν, ὡς ἐνεμπιστεύθη τοῦ πέραις δῶσαι
 τῆς ὑποθέσεως, ἤρξατο τοῦ ἔργου πᾶν ἐπιτηδείως καὶ καλῶς
 τρόπῳ τοιῷδε. ἀκατία τρία πᾶν ταχέα καὶ γοργὰ οἰκονο-
 5 μήσας, καὶ τεσσαράκοντα νέους θαρσαλέους καὶ μεγαλοψύ-
 χους καὶ ἀνδρείους ἐν αὐτοῖς ἔβαλε, Γραικούς τε καὶ Ἰτα-
 λούς, καὶ καλῶς παραγγείλας αὐτοῖς τὰ πάντα καὶ τὰς κατα-
 σκευασθείσας μετὰ τοῦ ὑγροῦ πυρός τέχνας δῶσας, ἵνα ἔλθω-
 σιν νυκτὸς καὶ περάσωσι πρὸς τὸν Γαλατῶν καὶ πλησίον τῆς
 10 πέραις ἐκείνης γῆς ἔλθωσιν ἕως τῶν τριήρων καὶ τὰ ὀρισθέν-
 τα πράξωσιν. καὶ ἐγεγόνει ἄν, εἰ μὴ καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ἡ κακὴ
 τύχη ἡμῶν ἐμπόδιζε. ἔλθόντες δὲ πᾶν ἐπιτηδείως καὶ τὴν
 γέφυραν περιπατήσαντες καὶ περάσαντες καὶ δύο νέους ἀφέν-
 15 τεσ ἐκεῖ μετὰ κατασκευῆς, ἵνα ὅταν οἱ ἕτεροι εἰς τὰς τριήρεις
 ἐγγίσσωσι καὶ σημείον τι ἴδωσι, τότε ἐν μιᾷ ὥρᾳ θαερίῳ τὸ
 ὑγρὸν πῦρ ἀνάψωσι, φθάσαντες δὲ καὶ ἕως τῶν τριήρων
 ἐγγύς, ὁ θεὸς ἢ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐκώλυσε τὸ ἔργον,
 ἢ ἐξ ἀπροσεξίας τινὸς τῶν νέων ἐκείνων οἰκέτης τις τὸ μυ-
 στήριον τοῖς ἐναντίοις ἐμήνυσε· καὶ φυλακὰς ἀγρύπνουσ καὶ
 20 νυκτοσκόπους ἔχοντες, ὡς εἶδον αὐτούς, μετὰ σκευῶν καὶ πε-
 τρῶν καὶ μετὰ ἐτέρων ἀκατίων τὸ ἐν ἀκατίον ἐβύθισαν καὶ
 μερικὸς τῶν ἀνθρώπων ἐζώγησαν· καὶ οὔτως οὐδὲν ἔτε-

1. κόκος P 4. ταχέα θοὰ καὶ P 13. καὶ περάσαντες om P
 15. ἐν μιᾷ ὥρᾳ] εὐθύς P 18. ἀπρ. ἐκείνων τῶν νέων ἢ πα-
 ρά τινος νομοχρίστου τοῖς ἐναντίοις ἐμηνύθη τὸ ἔργον καὶ ἀτε-
 λές ἔμεινε. καὶ φυλ. P 22. ἐζώγησαν, καὶ τὰ διολοκλήρως
 ἐποίησαν καὶ οὐδὲν M

dum quam ad dicendum promptior, cui commissum est, ut perficeret
 consilium, opus admodum alacriter et apte ita aggressus est. acatia
 tria apprime velocia et agilia paravit: iis quadraginta iuvenes gene-
 rosos et strenuos, tum Graecos tum Italos, quibus omnia diligenter
 praecepit deditque machinas igne Graeco instructas, imposuit, ut no-
 cte Galatam traieci, prope litus ad triremes accederent facerentque,
 quae constituta erant. ac bene cessisset inceptum, nisi sinistra for-
 tuna nostra fuisset impeditum. nam quum prospere pontem circumis-
 sent traiecissentque, relictis ibi duobus iuvenibus cum apparatu, ut,
 quum reliqui ad triremes pervenissent ac dedissent signum, eodem
 utrique tempore sulphure accenderent ignem Graecum, illi prope tri-
 remes iam advenerant, quum deus rem impedivit, sive peccata nos-
 tra ita meruerant, sive imprudentia iuvenum servus aliquis consi-
 lium hostibus prodiderat: itaque quum illos animadvertissent, telis,
 saxis et acatiis unum e nostris navigiis summerserunt, ipsos homines

ρον οἱ ἡμέτεροι ἐποίησαν εἰ μὴ μίαν τῶν τριήρεων ἐκυρπό-
 λησαν. καὶ τὸ ἐν τῇ γεφύρᾳ πῦρ πληθὸς τῶν Τούρκων δρα-
 μόντες ἐναπέσβησαν. τοὺς δὲ νέους ἐκείνους τοὺς θανμα-
 στοὺς καὶ ἀραιούς ὁ ἀσεβὴς ἀμηνῶς προστάζας τῷ πρώτῳ
 πάντας οἰκτρῶς ἐθανάτωσεν ἡμῶν δρώντων αὐτούς· καὶ 5
 Θρηῆνος ἐγεγόνει ἐν τῇ πόλει ὑπὲρ αὐτῶν ἀμέτροτος. ὁ δὲ
 Β βασιλεὺς λυπηθεὶς καὶ αὐτὸς προσέταξεν ἵνα ἄνωθεν τῶν
 πύργων κύκλωθεν τοὺς αἰχμαλώτους Τούρκους θανατώσωσιν·
 ἦσαν γὰρ τὸν ἀριθμὸν οἱ ἀναιρεθέντες διακόσιοι ἐξήκοντα.
 καὶ διὰ ταῦτα οὖν σκάνδαλα ἀνεφύησαν, καὶ στάσις μεγάλη 10
 ἐγεγόνει ἀναμεταξὺ τῶν Ἑνετῶν καὶ Λιγουρίων· ἔλεγον γὰρ
 οἱ Λιγουῖοι καὶ δισχυρίζοντο τοῦ εἶναι αὐτοὺς ἐμπειροτά-
 τους ἢ τοὺς Ἑνετοὺς ἐν παντὶ πράγματι, καὶ δι' ἀπειρίαν μὴ
 εἰδέναι τὸν Κόκον Ἰάκωβον ἃ ἐποίει, οὔτε ἐκεῖνος οὔτε οἱ
 λοιποὶ τῶν Ἑνετῶν ἃ ἐπιχειρίζοντο· δι' ἣν αἰτίαν τοὺς τεσ- 15
 σαράκοντα ἐκείνους νέους ἀπώλεσαν, δι' οὓς τοσοῦτος οἰκτος
 ἐγένετο, καὶ τὰς τριήρεις καὶ τὴν γεφύραν τὰς ἐν τῷ λιμένι
 οὐκ ἐκυρπόλησαν. ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τὰ γενόμενα,
 ἐλθὼν ὠμίλησε τοῖς Ἑνετοῖς καὶ Λιγουρίοις, καὶ λυπούμενος
 εἶπε "παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰρηνεύετε. καὶ ἀγκεῖ ὑμῖν 20
 ὁ ἐξῴθεν πόλεμος· καὶ μὴ ἀναμεταξὺ ὑμῶν μάχεσθε διὰ τοὺς
 οἰκτιρισμοὺς τοῦ Θεοῦ." καὶ ἄλλα πολλὰ δημηγορήσας εἰρηνο-
 ποιήσεν αὐτούς.)

5. ἀνηλεῶς P

6. ἄμετρος P

8. τριήρωθεν P

18. ab

hoc ὡς caput sextum incipit P

ceperunt: nec nostri quidquam aliud praestiterunt, nisi quod unam combusserunt triremem. ignem enim ponti iniectum Turcarum turba confestim extinxit. iuvenes illos egregios et formosos impius ameras ad unum omnes postero mane in conspectu nostro miserabiliter trucidari iussit. luctus hinc in urbe ingens fuit, tantaque erat imperatoris moestitia, ut ipse vicissim captivos Turcas in turribus circumcirca occidi iuberet, numero ducentos sexaginta. ortae sunt ex hac re turbae, ac magna emersit inter Venetos et Ligures seditio. dicebant enim et affirmabant Ligures, se omni in re Venetis peritiores esse, et Iacobum Cocum ex imperitia nescivisse, quid faceret, nec perspexisse vel ipsum vel reliquos Venetos, quid auderent: unde quadraginta illi iuvenes, propter quos tantus luctus esset, periissent, ac triremes et pons in portu non fuissent incensa. haec ubi audivit imperator, adiit Venetos et Ligures, et afflicto animo ita eos allocutus est "obsecro vos, fratres, pacem colite: sufficit externum bellum. nolite, per misericordiam dei, mutuum bellum exercere." alia multa dicendo tandem eos pacavit.

Ὁ δὲ ἀμνηστὸς ἰδὼν γεγονέναι τὸ ἡμέτερον ἔργον εἰς οὐδὲν χρήσιμον κατὰ τῶν τριήρων, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐζημιώθημεν, περιχαρῆς γεγονώς μετὰ σοβαρότητος καὶ ἀγερώχου γνώμης εἰπὼν “τὰ ὅσα αὐτοὶ οὐκ ἐδυνήθησαν ἡμῖν ποιῆσαι, 5 ἐγὼ ἀνταμείψομαι,” καὶ ἄνωθεν ἐν τῷ λόφῳ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου πέραν ἐν τῷ Γαλατῆ ἐλεβόλεις μεγάλας στήσας, ἵνα τὰς ἡμετέρας νῆας τὰς ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος βυθίσῃ καὶ ὄθεν ἦσαν ποιήσῃ ἀναχωρήσαι. καὶ ταῦτα μὲν ἐποίει οὐχὶ μόνον διὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος, ἀλλ’ ἵνα καὶ τὰς τῶν Λιγου-
 10 ρέων νῆας ἀνταμείψῃται, ὅπως δείξῃ ἡμῖν ὅτι εἰς τὰ πάντα δύναται καὶ ἀγγίχοντος καὶ πολύτροπός ἐστιν. ἰδόντες δὲ οἱ ἐν τῷ Γαλατῆ ὅτι τὰς νῆας ἐβούλετο ζημιῶσαι, συναχθέντες εἶπον αὐτῷ “οὐκ ἔστι δίκαιον ὅτι τὰς τῶν Λιγουρέων καὶ ἡμῶν ἐμπορικὰς νῆας ζημιῶσαι, φίλοι ὄντες.” ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
 15 αὐτοῖς “αὐταὶ αἱ νῆες οὐκ εἰσὶν ἐμπορικαὶ ἀλλὰ λησταὶ θαλάττιοι, καὶ χάριν ἐμπορείας οὐκ ἤλθον ἐνταῦθα, ἀλλ’ ἵνα τὸν βασιλεῖα τὸν ἡμῶν ἐχθρὸν βοηθήσωσιν. ἐγὼ δὲ ὡς προφανεῖς ἐχθρούς, εἰ δυνατόν, θέλω παιδεύσαι. ὑμεῖς δὲ ἀπέλθατε μετ’ εἰρήνης ὡς φίλοι.” λοιπὸν τοῦ ἔργου ἀψάμενος,
 20 καὶ ἦν ἰδεῖν σημεῖον ὅτι τῇ πρώτῃ ἐλεβόλει ἣ ὁ τεχνίτης τὸ πῦρ ἐνέβαλε τὴν νῆα τὴν τῶν ἄλλων ἄρχουσαν ἐβύθισεν. αἱ δὲ λοιπαὶ ἰδοῦσαι τὸν κίνδυνον καὶ θέλουσαι φυγεῖν, ἐπὶ τὸ

5. ἐν — πέραν om P 6. τηλεβόλους P 8. ἀναχωρήσωσιν M
 15. ἀλλὰ πειρατικαὶ καὶ οὐ χάριν εἰποιίας ἤλθον ἐνταῦθα P

Ameras quum nostrum adversus triremes inceptum nihil nobis commodi, imo damnum attulisse videret, gaudio exultans non sine fastu et indignatione dixit, facturum se nobis, quae nos ipsis facere non potuissemus. itaque in colle sancti Theodori trans sinum apud Galatam magnas helepales collocavit, ut naves nostras ad introitum portus constitutas, nisi recederent, summergeret. atque hoc faciebat non solum propter introitum portus, sed etiam, ut Ligurum navibus par redderet, nobisque ostenderet, se posse omnia et in primis solertem et versutum esse. Galataei cernentes, ameram naves pessum-daturum esse, frequentes eum conveniunt monentque, aequum non esse, ab iis, quippe amicis, Ligurum et suas adeo mercatorias naves pessumdari. at ille respondit: “hae naves non sunt mercatoriae, sed piraticae, nec mercaturae gratia huc advenerunt, sed imperatorem, hostem nostrum, adiuturas. quare ut hostes manifestos, si poterō, eos punibo. vos, ut amici, abite.” itaque opus aggressus est, atque accidit, ut magister prima helepoli, cui ignem iniecit, navem principem demergeret. reliquae naves, animadverso periculo, fuga salutem quae-rebant et Galatam versus paulo provectae constiterunt, ut altissimis

μέρος πλέον τοῦ Γαλατῶ ὀλίγον ἐλθοῦσαι τὴν στάσιν ἐποίησαν, ὅπως διὰ τῶν ὑψηλοτάτων οἰκῶν σκέπωνται· αὐτὸς δὲ μὴ φειδόμενος τῶν οἰκῶν πολλοὺς ἐχάλασεν, ἵνα ἀκωλύτως τὰς νῆας μάχῃται. καὶ ἦν θαυμάσαι ὅτι πλέον ἢ ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἐλεβόλεις ῥίψας οὐδὲν τι πλέον τὰς νῆας 5 ἔβλαψεν οὔτε ἄνθρωπον ἐθανάτωσεν, εἰ μὴ γυναῖκά τινα πέτρα πεσοῦσα ἐκ τῶν τειχῶν ἀπέκτειεν.

Ἡμέρας γάρ τινας ὁ ἄμηνος οὐ τέλειαν συμπλοκὴν, ὡς σύνηθες, ἐνέδιδεν ἡμῖν ὡς τὸ πρότερον, εἰ μὴ ἀκροβολισμοὺς μακρόθεν· καὶ ταῖς ἐλεβόλεσι ἡμέρα τε καὶ νυκτὶ οὐκ ἔπαυον 10 τὰ τεῖχη σφοδρῶς τύπτειν. καὶ τινες μὲν οἱ μὴ ὄντες ἔμπειροι τοσοῦτον τοῦ πολέμου, ὡς ἔβλεπον μὴ γίνεσθαι συμπλοκὴν, τοὺς διατεταγμένους τόπους αὐτῶν ἀφίνοντες ἐν τοῖς οἰκοῖς αὐτῶν ἤρχοντο· οἱ δὲ Τοῦρκοι εὐκαιρίαν εὐρίσκοντες μετὰ δυνάων σιδηρῶν ἤτοι ἀγκίστρων ἐν τισι τόποις τὰς με- 15 στάς χώματος σπυρίδας, ὅπου ἦσαν εἰς σκέπην τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ συμπλοκῇ, κάτω ἔσυρον· οἱ δὲ δῆμαρχοι ἀντ' αὐτῶν ἐτέρας εὐθὺς ἔβαλον. μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ὅτι συμβαίνει γενέσθαι ὃ τρόπῳ εἰρήκαμεν, τοὺς τοιοῦτους σφοδρῶς ἠπελιῆσεν. αὐτοὶ δὲ ἀπεκρίναντο λέγοντες 20 ὅτι διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς φαγεῖν καὶ πιεῖν, τέκνα τε καὶ γυναῖκας, τοῦτο ἐποίησαν. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὤρισεν ἵνα ὅσοι

5. τὰς τηλεβόλους P 8. ἡμέραις δὲ τισι τῆς τελείας συμπλοκῆς τὸ σύνηθες παρελκύσας ὁ ἄμηνος ἀκροβολισμοὺς μόνον ἐνέδιδεν ἡμῖν μακρόθεν, καὶ ταῖς τηλεβόλοις ἡμέρα τε καὶ νύκτα οὐκ ἔπαυε P 15. τὰς οὐσας σπυρίδας χώματος μεστάς εἰς P
17. ἔσυρον P 19. ὅτι ὃ τρόπῳ εἰρήκαμεν καὶ δι' ἣν αἰτίας συνέβαινε τοῦτο, τοῦτους τοὺς τόπους αὐτῶν ἀφέντας σφ. P
21. ὁμοίως καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ τὰς γυναῖκας P

aedificiis tegerentur. at ille nihil pepercit aedificiis, sed eorum multa diruit, quo libere naves oppugnaret. verum mirum hoc accidit, ut centum et triginta amplius helespolibus usus, nihilo magis navibus noceret, nec hominem ullum interficeret, nisi quod lapis de muro delapsus mulierem aliquam occidit.

Diebus aliquot ameras non iusta, ut solebat, pugna nos exercuit, sicut ante, sed eminus iaculationibus; helespolibus tamen nec die nec nocte cessavit acriter moenia arietare. itaque quidam rei militaris non admodum periti, quum pugnam non committi viderent, relictis stationibus domos abibant. quam opportunitatem Turcae aucupati, uncis ferreis sive harpagonibus nonnullis in locis corbes ad tegendum in pugna militem terra impletas detraxerunt, pro quibus tribuni illico alias reposuerunt. imperator ubi a duce, quid fieret, rescivit, graviter illos increpavit: qui responderunt, quoniam non ha-

τινὲς οἱ μὴ δυνάμενοι μάχεσθαι διὰ γῆρας ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν, τοὺς ἄρτους καὶ πᾶν βρώσιμον διαμερίζειν ἐν τοῖς οἴκοις καὶ ἐν τοῖς πύργοις κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐνός ἐκάστου. καὶ ὁ πόλεμος ἡμέραν καθ' ἡμέραν ἠϋξανε διὰ τὸ καθ' ἐκάστην εἰς τοὺς ἐναντίους ἐκ τοῦ τῆς Ἀσίας κλίματος νέος στρατὸς οὐ διέλιπεν ἔρχεσθαι· τὰ δὲ ἡμέτερα ὀλιγόστευον καὶ ἐταπεινοῦντο, ὥσπερ σελήνη λειψίφωτος, διὰ τὸν καθημερινὸν θάνατον. τινὲς δὲ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀπειθεῖς καὶ ἀπάνθρωποι τὰ ἡμῶν ταπεινοῦσθαι βλέποντες, εὐρόντες τὸν καιρὸν εἰς τὰς πονηρὰς ὀρέξεις, στάσεις καὶ ἀκαταστασίας καθ' ἡμέραν ἐποίουν, καὶ ὕβρεις καὶ λοιδορίας εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως κατὰ τοῦ δυστυχοῦς βασιλέως καὶ τῶν ἑτέρων ἀρχόντων ἐξέχουσαν ἐκ τοῦ μιαιοῦ αὐτῶν λάρυγγος, μήτε τὸν θεὸν φοβούμενοι μήτε τὸν βασιλέα ἢ τοὺς ἀνθρώπους ἐντροπέμενοι. αὐτὸς δὲ ὁ τρισμακάριστος τὸ τοῦ Δαβὶδ ῥητὸν μιμούμενος τὸ "ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον καὶ ὡσεὶ ἄλαλος ἐγενόμην, καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἔλεγμούς, ὅτι οἱ ἐχθροί μου ζῶσι καὶ κεκραταίωνται ὑπὲρ ἐμέ, ὅτι ἐπληθύνθησαν οἱ ἐμίσησάντές με ἀδίκως." καὶ τινὲς μὲν προσήρχοντο αὐτῷ λέγοντες ὅτι ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα τὰδε ἔφη· τινῶν δὲ περιπατῶν ἤκουε. καὶ ἐν ἡμῖν ἐπληρώθη τὸ ῥητὸν τὸ φάσκον

9. καὶ εὐκαιρίαν εὐρόντες κατὰ τὰς πονηρὰς αὐτῶν ὀρέξεις P

15. μακάριος P 13. ἄλαλος, οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ.
καὶ ἐγενόμην P

berent, quod ederent aut biberent, nec liberi nec uxores, ita se egissent. hoc audito, imperator constituit, ut quotquot senectute vel alia re impedirentur, ne pugnarent, iis pro cuiusvis conditione panis et reliquus cibus per aedes et turres distribueretur. interim bellum in dies ingravescebat, quum ad hostes ex Asia quotidie recentes copiae adventarent, nostrae autem res lunae decrescentis instar immiauarentur et extenuarentur quotidiana caede. insuper quidam de nostris, contumaces et feroces homines, quum nos in angustias adduci viderent, perversis suis cupiditatibus occasionem nacti, perpetuo turbas et seditiones excitabant, et ore scelesto per plateas et vicus urbis maledicta et contumelias in imperatorem et reliquos principes coniciebant, nec deum nec imperatorem vel homines veriti. at ille ter beatus vir Davidis dictum imitabatur "ego autem sicut surdus non audiebam, et tanquam mutus eram, factusque sum sicut homo non audiens nec habens in ore redargutiones, quoniam inimici mei vivunt et praevaluerunt super me et qui iniuria me oderunt, multiplicati sunt." et adibant eum, qui narrarent, hunc vel illum talia de ipso effutire: quosdam etiam praeteriens ipse audiebat. denique in nobis

“τῶν μὲν εὐτυχοῦντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι, τῶν δὲ δυστυχοῦντων οὐδ’ αὐτὸς ὁ γεννήτωρ.”

Τῇ δὲ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Μαΐου ἐψιθυρίσθη ὅτι ὁ ἀμνηστὸς βούλεται διὰ ξηραῶς καὶ θαλάσσης τῇ εἰκοστῇ ἐναντίῃ τοῦ αὐτοῦ πολεμῆσαι ἡμᾶς σφοδρῶς μετὰ συμπλοκῆς καὶ 5 συρρηξέως. οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ δῆμαρχοι πάντες, καὶ μάλιστα Ἰωάννης ὁ Ἰουστινιανός, οὐκ ἔπαυον πᾶσαν μηχανὴν ποιεῖν εἰς ἀντιπαράταξιν τῶν ἐναντίων, καὶ δι’ ὅλης τῆς νυκτὸς τοὺς τείχους τοὺς ἐμπεσόντας ἐν τῷ τύπτεσθαι ὑπὸ τῶν ἐλεβόλων ἐδιώρθωνον μυριοτρόπως. εἶτα ὁ Ἰουστινιανός 10 ὑπελάσας πρὸς τὸν μέγαν δούκα τὸν Νοταρᾶν ἐζήτηε ἐξαποστεῖλαι ἀπ’ αὐτῷ ἐλεβόλους τινάς, αἱ ὑπῆρχον ἐν τοῖς μέρεσιν οὗ ἐφύλαττεν αὐτός. ὁ δὲ κύρ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς οὐκ ἠθέλησε δοῦναι αὐτάς, λέγων ὅτι καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι ἀνάγκη ἦν εἶναι αὐτάς. ὁ δὲ Ἰουστινιανός ἀντέλεγεν ὅτι οὐδε 15 μία χρεῖα ἦν ἐλεβόλους τοσοῦτας εἶναι ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τοῖς ὑβρείοις. διὰ ταῦτα μὲν οὖν τὰ αἴτια ἦλθον καὶ εἰς λόγους νεωτερικούς, καὶ ὑβρεῖς ἐξέχεον ἐκατέρωθεν τῶν στομάτων εἰς κατὰ τοῦ ἑτέρου, καὶ ὁ Ἰουστινιανός τὸν Νοταρᾶν ἀνωφελῆ καὶ ἀλάστορα καὶ ἐχθρὸν τῆς πατρίδος ἐκάλεσεν, 20

2. post γεννήτωρ P: κατὰ τινὰς γνώμας διαφόρων ποιητῶν περὶ δυστυχίας γραφάντων τάδε δρῶς πεσοῦσης πᾶς ἀγῆρ ξυλεύεται. δεῖ τοὺς μὲν, εἶναι εὐτυχεῖς, τοὺς δὲ, δυστυχεῖς. μήμβαινε δυστυχοῦντι, κοινῇ γὰρ τύχῃ. μηδέποτε αὐτοῦ δυστυχῶν ἀπειλήσῃς. νόμιζε κοινὰ πάντα δυστυχήματα. οἱμοι τὸ γὰρ ἄφρων δυστυχεῖν μάγισαν ποιεῖ. τῶν δυστυχοῦντων εὐτυχῆς οὐδεὶς φίλος. tum incipit caput septimum. 5. μετὰ συρρηξέως καὶ ἐμβολῆς P 10. τηλεβόλων P 12. τινὰς τῶν τηλεβόλων P 16. τηλεβόλους τοσαύτας P

tum illud eventum habuit: “felicitum omnes sunt amici, infelicitum ne ipse pater quidem.”

Die Maïi vicesimo quarto fama manavit, ameram vicesimo nono eiusdem mensis terra marique acriter nos bello et dimicatione adorturum esse. itaque duces et tribuni omnes, inque primis Iohannes Iustinianus, non desinebant moliri omnia ad resistendum hostibus, ac tota nocte muros helepolium pulsu concussos mille modis instaurabant. misit tum Iustinianus ad Notaram, magnum ducem, ut cederet sibi helepoles aliquot in iis locis constitutas, quibus is praeerat. at recusavit Lucas Notaras eas tradere, quod etiam in sua regione necessariae essent. respondit Iustinianus, minime opus esse tot helepolibus in locis illis aquosis. ex hac causa ad sermones fervidiores processus est, et utrimque se lacesebant conviciis, et Iustinianus quidem Notaram hominem ineptum et pestiferum et inimicum patriae

αὐτὸς δὲ πάλιν αὐτὸν ἐξ ἐναντίας ὕβρεσιν ἐτέραις ἐπέκλυε. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ταῦτα παραλαβὼν αὐτοὺς κατ' ἰδίαν λέγει "ἀδελφοί, οὐκ ἔστι καιρὸς ἀναμέσον ἡμῶν τοιοῦτως ποιεῖν καὶ λέγειν καὶ μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς 5 συγχωρήσωμεν καὶ τῷ θεῷ δεηθῶμεν ἵνα λυτρωθῶμεν ἐκ τοῦ προφανοῦς στόματος τοῦ αἰσθητοῦ τούτου δράκοντος." καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους λόγους αὐτοῖς εἰπὼν εἰρηνοποίησεν αὐ- B τούς, καὶ ἕκαστος τούτων ἐν τῷ ἐμπιστευθέντι αὐτῷ τόπῳ ἐπανέστρεψε, τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ἐκπληρῶν. ὁ δὲ Ἰουστι- 10 κιανὸς φοβερὸς ἐφάνη τοῖς ἐναντίοις καὶ μάλιστα ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἐν τῷ λέγειν καὶ διωρθῶναι καὶ πράττειν, καὶ ἀποβολισμοὺς καὶ συρρήξεις καθ' ἑκάστην ἡμέραν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐποίει, καὶ πολλοὺς μὲν ἐζώγρει, ἑτέρους δὲ μαχαί- ρας ἐποίει παρανάλωμα. καὶ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἔργα 15 τοῦ ἀνδρός οἱ πάντες ἐθαύμαζον, καὶ λυτρωτὴν καὶ σωτήρα τῆς πόλεως ἔλεγον. πλὴν οὐκ εἰς τέλος οὕτως ἐνέμεινε, ἀλλὰ τὴν φήμην ἦν μετὰ ἀνδρίας ἐκέρδησεν, ὅστερον ἢ δειλία διέφθειρεν.

Ἡμῶν δὲ οὕτως ἐχόντων, ἰδοὺ τις φήμη ψευδῆς ἐρρέθη 20 εἰς τὸ ἐναντίον στρατόπεδον, ὅτι ἐκ τῆς Ἰταλίας στόλος εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως ἔρχεται, ὁμοίως καὶ ὁ Ἰαγκος ὁ κυβερνήτης τῶν Οὐγγάρων μετὰ πλείστων στρατῶν ἰππικῶν τε καὶ

3. ἀναμέσον ὑμῶν P
Οὐγγρῶν P

11. διορθοῦν P

21. Ἰαγκος P

22

appellavit, hic in illum alia vicissim convicia fudit. quae quum audisset imperator, cum utroque seorsum collocutus "fratres," inquit, "minime tempus est ita inter vos agendi, loquendi et certandi, quin potius etiam iis, qui oderunt nos, ignoscamus, et deum precemur, ut liberemur a faucibus huius, quem ante oculos videmus, draconis." aliis pluribus verbis usus, in amicitiam eos restituit et uterque in commissum sibi locum ad muneris sui functionem rediit. Iustinianus hostibus, illis praesertim diebus, terribilis erat dictis, consiliis, factis, ac quodidie eos iaculationibus et proeliis vexavit et eorum multos tum cepit tum gladio confecit. admirabantur omnes huius viri consilia et facinora eumque vindicem et servatorem urbis praedicabant. verum non ad finem usque talem se praestitit, sed quam sibi famam fortitudine pepererat, eam postea timiditate amisit.

Haec quum rerum nostrarum conditio esset, falsus rumor per exercitum hostilem percubuit, ad opem nobis ferendam ex Italia classem adventare, item Iancum Hungarorum principem cum copiis equestribus et pedestribus maximis. quae ubi audiverunt filii Agar,

παύων. ἀκούσαντες δὲ οἱ υἱοὶ τῆς Ἄγαρ, φόβος διέσχε πλείστος αὐτούς· καὶ κατὰ τοῦ ἀμηρᾶ ἄρας ἔλεγον καὶ διεγούγυζον, λέγοντες ὅτι αὐτὸς ἔσται ὁ ἀφανισμὸς τοῦ γένους αὐτῶν διὰ τὸ ἀδύνατον ἐπιχειρῆσθαι αὐτούς. ὡσαύτως καὶ ὁ ἀμηρᾶς μεστὸς ὑπάρχων διαλογισμῶν καὶ ταραχῆς καὶ δειλίας, καὶ πᾶσα ἡ βουλή αὐτοῦ περιλυπος ὑπῆρχε, πρῶτον μὲν διότι ἐρρέθη αὐτοῖς περὶ τῆς βοηθείας, δεύτερον δὲ θεωροῦντες πῶς τοσοῦτον στράτευμα φοβερόν καὶ ἀναρίθμητον διὰ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης τοσοῦταις ἡμέραις οὐδὲν ἐκατόρθωσεν, καὶ πολλάκις τοσοῦταις μηχαναῖς καὶ δυνάμεισι τὰς κλίμακας ἐν τοῖς τείχεσι βαλόντες κακῶς ἀπεπέμφθησαν καὶ ἀπεκρημνίσθησαν, καὶ φόνος πολὺς κατ' αὐτῶν ἐγένετο, ὥστε τοῖς Τούρκοις τοῖς ἐν τοῖς τείχεσι δειλία προσήγγισε· τρίτον δὲ ὅτι ἀθεώρουν σημεῖον. φῶς ἀστράπτον καταβαῖνον ἐξ οὐρανῶν καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀνωθεν τῆς πόλεως ἐστὸς διέσκεπεν αὐτήν. καὶ ὡς εἶδον αὐτὸ τὸ φῶς, ἐν πρῶτοις ἔλεγον ὅτι ὁ θεὸς ὠργίσθη τοῖς Χριστιανοῖς καὶ ἤθελεν αὐτούς κατακαῦσαι καὶ ἡμῖν παραδῶσαι δούλους. ἔπειτα δὲ ὡς εἶδον ὅτι πάντοτε μετὰ αἰσχύνης ἐκ τῶν τειχῶν καὶ τῶν κλιμάκων ἀπεκρημνίζοντο καὶ τοσοῦτας μηχανὰς ποιοῦντες καὶ οὐδὲν ἴσχυσαν, καὶ ὡς ἤκουσαν καὶ ψευδῆ φήμην περὶ τοῦ στόλου τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ Ἰάγκου, πάλιν περὶ τοῦ φω-

2. φρᾶς; P 4. αὐτόν P 9. τοσαύταις P. item v. inferiori et ceteris locis prope omnibus 21. τὴν ψευδοφήμην P

timor ingens eos invasit: ameram maledictis proscindebant murmurantesque dicebant, ipsum generis sui perniciem fore, a quo coacti conarentur, quae perfici non possent. ipse quoque ameras agitabatur consilii inopia, perturbatione ac metu, totusque senatus eius tristabatur, primum quidem, quod de adventante auxilio audiebant, deinde, quod videbant, tantum tamque terribilem exercitum terra marique tot diebus nihil proficere, sed saepissime, scalis omni adminiculo et summo labore moenibus adplicatis, milites male repelli et detru-di et magna caede prosterni, ut iam qui in muris essent Turcae, formidine trepidarent. huc accessit tertio loco, quod portentum viderant. lumen fulminis instar coruscum, de coelo supra urbem demissum, tota nocte eam obtexit. quod lumen ubi animadverterunt, primum iactabant, deum succensere Christianis eosque exussurum et sibi in servitium traditurum esse. deinde autem, quum ubiuis se cum dedecore de moenibus et scalis deturbari et tanta machinarum vi nihil prospere agere animadverterent, ac falsum perciperent de classe Itala et Ianco rumorem, rursus lumen illud ita interpretati sunt, ut dicerent, deum pro Christianis pugnare, eos tueri et defendere, quo in-

τὸς ἐκείνου ἔλεγον ὅτι ὁ θεὸς ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν πολεμεῖ
καὶ σκέπει αὐτοὺς καὶ ἀντιλήπτωρ αὐτῶν ἐστί, διὸ καὶ ἡμεῖς
ἄνευ θελήματος αὐτοῦ οὐ δυνάμεθα ποιῆσαι οὐδέν. καὶ διὰ
ταύτας τὰς αἰτίας ὁ ἀμνηρᾶς, ὡς εἶπομεν, καὶ πᾶς ὁ στρατός
5 αὐτοῦ λυπούμενος καὶ κατηφῆς ὑπῆρχον· ὃς βουλευθεὶς ἐπὶ
τὴν αὐριον ἐγερθῆναι καὶ τὴν πολιορκίαν λῦσαι. τῇ δὲ αὐτῇ
ἑσπέρᾳ ἐν ἣ ἐπὶ τὴν αὐριον ἐβούλοντο ἵνα ἀπέλθωσιν, ὄρωσι
πάλιν, ὡς σύνηδες, τὸ φῶς ἐκ τῶν οὐρανῶν καταβαῖνον. καὶ
οὐχ ἠπλωτο, ὡς σύνηδες τὸ πρότερον, ἕως ἄνωθεν τῆς πό-
10 λεως ἰστάναι δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἀλλ' ἐκ μακροῦ μόνον ἐφάνη
καὶ εὐθὺς διασκορπισθὲν ἀφανὲς ἐγένετο. ὡς οὖν εἶδον αὐτὸ
ὁ ἀμνηρᾶς καὶ πάντες οἱ αὐτοῦ, χαρᾶς πολλῆς πλησθέντες ἔλε-
γον "ὁ θεὸς τὰ νῦν ἐγκατέλιπεν αὐτούς." καὶ αὐτὸ ἔκριναν
οἱ τῆς μαρᾶς αὐτῶν καὶ ἀσεβοῦς θρησκείας καὶ πλάνης σο-
15 φοὶ καὶ γραμματεῖς πῶς τὴν πόλιν κερδήσωσι τὸ φῶς ἐδή- 59
λου· καὶ οὕτως πάντες ἐλπίδας εἶχον χρηστὰς ὧν καὶ ἐπέ-
τυχον διὰ τὰ ἁμαρτίας ἡμῶν.

Ἄλλ' πασιᾶς μὲν ὁ κρωτός τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ὁ ὑπὲρ πάν-
τας δόκιμος καὶ πρακτικός, θεωρῶν τὸν ἀμνηρᾶν οὕτως διαλογι-
20 ζόμενον καὶ τοὺς ἐτέρονους πάντας μιστοὺς φόβου καὶ δειλίας,
εἰς τὸ φαινόμενον καὶ αὐτὸς ἐλυπεῖτο, ἔσωθεν δὲ ἠγαλλιάτο.
καὶ ἡ αἰτία ἦν ὅτι αὐτὸς πάντοτε τῷ ἀμνηρᾶ ἐν ταῖς βουλαῖς

9. καθὼς πρότερον ἄνωθεν τῆς πόλεως δι' ὅλης τῆς νυκτός ἰστα-
το P 11. γέγονεν P 15. ἐμελλον κερδήσαι P 18. ἄλη-
πασιας P 21. ἐλυπήθη P ἠγάλετο P

vito ipsi nihil possent proficere. his de causis ameras, ut diximus,
cum universo exercitu in tristitia et moerore erat, qui adeo postero
die, soluta obsidione, recedere vellet. at ea ipsa vespera, quum se-
quenti mane discessuri essent, rursus, ut ante, lumen illud coeleste
conspiciunt: verum non perinde ac prius difundebatur, donec supra
urbem consisteret tota nocte, sed a longinquo tantum comparuit et
subito dispersum evanuit. quod ut ameras et reliqui omnes viderunt,
magna perfusi laetitia, exclamarunt, deum nunc nos deseruisse. item
exsecrandae et impiae superstitionis et erroris eorum sapientes ac
scribae ex illo lumine vaticinabantur, Turcas urbe potituros esse. ita
omnes spem bonam conceperunt, qua propter peccata nostra non sunt
frustrati.

Alii pasias, princeps senatus, vir prae ceteris spectatus et solers,
quum ameram sic fluctuare et reliquos omnes metu et trepidatione
agitari videret, in speciem tristis erat, revera exultabat. cuius rei
causa erat, quod ameram in consiliis a bello contra urbem susci-

ἔλεγεν ἵνα μὴ πόλεμον ἐγείρῃ κατὰ τῆς πόλεως, ὅπως μὴ οἱ
 δυτικοὶ αὐθένται ἀκούσωσι καὶ συναχθέντες ὁμοιοῦσιν καὶ
 τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐξώσωσι. καὶ τότε πάλιν δει-
 κνύων ὡς λυπούμενος ἦν ἔλεγε τῇ ἀμηρᾷ “ἐγὼ δὲ ἀρχῆς
 ταῦτα ἐνωτιζόμεν περὶ τούτων πῶς ἔμελλον γενέσθαι, καὶ⁵
 πολλάκις ταῦτά σοι εἶρηκα, καὶ οὐκ ἤκουσάς μου. τὰ νῦν δὲ
 πάλιν, εἴαν ἀρεστόν σοι ἔστιν ἵνα ἐκ τῶν ἐντεῦθεν ἀναχωρή-
 σωμεν, καλόν ἐστιν, ἵνα μὴ τι χεῖρον γένηται.” καὶ ὁ ἀμη-
 ρᾷς ἀκούων τοὺς λόγους τούτους ἡμίθανῆς ἐκ τῆς λύπης καὶ
 τῆς περιφρονήσεως ἐναπέμεινεν, πῶς μετὰ ἀλαχύνῃς τοσαύτης¹⁰
 ὡς φεύγων ἀναχώρησιν. ἰδὼν δὲ αὐτὸν οὕτως ἐστῶτα καὶ
 διαλογιζόμενον Σογᾶν πασιᾶς ὁ δεύτερος βεζίρης αὐτοῦ, ἐστμ-
 βούλευσε τὸν ἀμηρᾷν ἵνα τὴν μάχην κινήσῃ καθ’ ἡμῶν, καὶ
 διὰ τὸ φθονεῖν τῇ Ἀλὶ πασιᾷ· κεκρυμμένην γὰρ ἔχθραν
 εἶχον ἀναμεταξύ. καὶ οὕτως ἀναθαρρύνας αὐτὸν λέγει. “ἵνα¹⁵
 τί, ὦ ἀμηρᾷ, ἔσθηκας σκυθρωπὸς καὶ λυπούμενος, καὶ τίς ἡ
 δειλία ἢ ἐμπροσθῆσά σοι, καὶ τίνας οἱ ἀναβαίοντες δια-
 λογισμοὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν σου; ὁ θεὸς μετὰ σοῦ ἐστί. μὴ
 λυπήσῃ. οὐχ ὄρεῖς διὰ τοῦ φωτός ἐκείνου σημεῖον ὅτι τὴν
 πόλιν ταύτην εἰς χεῖρά σου δώσει; οὐχ ὄρεῖς τοσοῦτου μὴ²⁰
 ἀριθμητοῦ στρατοῦ πλῆθος ὃ ἔχεις, καὶ καλῶς εἰ ἡτοιμασμέ-
 νος, καὶ πᾶσα ἡ προπαρασκευῆ πολλῇ καὶ καλῇ; ὁ στρατὸς

12. σογᾶν πασιᾶς P

18. ἐν τῇ καρδίᾳ P

20. τοσοῦτον

μυριαριθμητον P

21. ὄν P

ἡτοιμασμένον, omisso εἰ, P

22. πᾶσα παρασκευῆ πολλῇ καὶ καλῇ ὑπάρχει σοι P

piendo perpetuo detertere studuerat, ne occidentales principes, re
 audita, foedere coniuncti, Turcas ex Europa eicerent. itaque tum
 rursus moestitiam simulans, ameram sic compellavit “ego ab initio ita
 haec eventura esse praesagiebam, ac saepe tibi edixi, nec audisti
 me. nunc denuo, si ita placeat tibi, suadeo, ut hinc recedamus, ne
 peius quid accidat.” qua oratione audita, ameras tristitia et sollici-
 tudine paene contabuit, quod tanta cum ignominia in modum fugae
 recedendum esset. quum eum ita stantem et cogitandum videret
 Soan pasias, secundus vezires eius, ut bello nos premeret, ei suavit,
 invidia erga Ali pasiam commotus. occultam enim hi inter se exerce-
 bant inimicitiam. itaque eum cohortatus “quid,” inquit, “ameras, ita
 moestus et afflictus es? quae te formido invasit, aut quae cogitatio-
 nes subierunt animum tuum? deus tecum est: mitte sollicitudinem.
 annon e luminis illius omine intelligis, eum tibi urbem hanc in ma-
 nus traditurum esse? nonne innumeri huius, quem habes, et egregie
 instructi exercitus multitudinem et tantum eiusdem et tam eximium
 apparatus cernis? Alexandri Macedonis olim copiae non tantas

τοῦ Μακεδόνο^ς Ἀλεξάνδρου τοσοῦτος οὐχ ὑπῆρχέ ποτε ὡς ὁ
 σός, οὐδὲ τσαυτάς παρασκευὰς αὐτὸς εἶχε· καὶ τὸν κόσμον
 ἐκυρίευσεν ὁμως. ἐγὼ μὲν οὐ πιστεύω οὔτε ἐλπίζω ἐκ τῆς
 Ἰταλίας ἐνταῦθα στόλον ἐλθεῖν, ὡς τινες λέγουσιν καὶ ὁ ἀδελ-
 5 φός μου ὁ Ἄλι πασιᾶς εἶρηκε, διὰ τι μὲν καλῶς οἶδατε ὅτι
 ἡ πολυαρχία τῶν Ἰταλῶν αὐθέντων καὶ τῶν ἐτέρων ἐσπερίων.
 ἀνάρχους ποιεῖ αὐτοὺς εἶναι, καὶ ἀναμέσον αὐτῶν οὐκ ἔστιν
 ὁμόνοια. καὶ ὅταν πάλιν τινὲς αὐτῶν ὁμονοήσωσι μετὰ κό-
 10 πρου καὶ συμβύσεων πολλῶν, ἐν ὀλίγῃ καιρῷ καὶ οὐκ εἰς μά-
 κατὰ τοῦ ἐτέρου περιεργάζεται, πῶς ἀρπάξαι δύνῃσται τὰ
 τούτου, καὶ ἀλλήλους προσέρχονται καὶ φυλάττονται. πολλὰ
 μὲν οὖν βουλευόμενοι καὶ λογίζονται καὶ λέγουσι, καὶ ὀλίγα
 πράττουσιν, καὶ ἡ τῆς ἐσπέρας βουλή τῷ πρώτῳ οὐκ ἀρεστή
 15 ἔστι πάλιν αὐτοῖς. καὶ ὅταν ἡ βουλή σταδῇ, ἐν τοῖς ἔργοις
 χρονίζουσι· καὶ τῷτο ποιοῦσιν, ἵνα κατὰ τὰς γνώμας αὐ-
 τῶν καὶ ὀρέξεις καιρὸν ἐπιτήθειον εὑρωσι. καὶ ὅταν ἔργον
 τι ἐπιχειρισθῶσι καὶ ἀρχὴν ποιήσωσιν, οὐδὲν κατορθώνουσι
 διὰ τὰς ἀσυμφωνίας αὐτῶν. καὶ μάλιστα τὰ νῦν, καθὼς γι-
 20 νώσκετε, νέας διαφορὰς ἀναμέσον μέρος τι δὲ αὐτῶν ἔχου-
 σιν. καὶ ὁμως πάλιν ἐγὼ ἔρω, ὅπερ ἔστιν ἀδύνατον δι' αἷς
 αἰτίας εἶρηκα· εἰ στόλος κατὰ ἀλήθειαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐλ-

1. τὸν σόν MP: corr Alterus

5. Ἀλήπασιας P

9. συνη-

βάσεων P

11. ἀρπάσαι P

12. τοῦ ἐτέρου P

ἀλλήλοις P

20. ἀναμέσου αὐτῶν P

fuerunt, quantae tuae sunt, nec tantus eiusdem apparatus bellicus: et tamen orbem terrarum is expugnavit. equidem ego non credo, nec spero, ex Italia classem affore, ut quidam aiunt, et affirmavit quum maxime Ali pasias, frater meus: siquidem bene nostis, multitudinem Italarum et reliquorum occidentalium principum facere, ut sine imperio sint, nec vigere inter eos concordiam. quodsi quidam eorum multo labore multisque conditionibus pacem firmarint, non longo, hercle, sed brevi tempore horum foedus rumpitur; quique vinculo coniuncti sunt, alii aliorum ditiori aliquid detrahere conantur, ac mutuo sibi insidiantur caventque. multa illi consultant, ratiocinantur, loquuntur, pauca praestant: quod vespere ineunt consilium, mane non iam probant: aut si stet sententia, rebus cunctantur: quod propterea faciunt, ut cupiditatibus et consiliis suis aptum nanciscantur tempus. si opus quodpiam aggressi sint et eius fecerint initium, nihil tamen propter sententiarum discrepantiam recte agunt. in primis hoc tempore, ut nostis, pars eorum novam alit discordiam. verum fac, ut fiat, quod propter eas, quas dixi, causas fieri nequit: si revera ve-

θη, τί ἐξ αὐτοῦ ἀνάγκη ἡμῖν, ὅτι οὐδέποτε ἐλεύσεται λαὸς ὅσος τὸν ἀριθμὸν τὸ ἡμῖσιν τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, ἀλλ' οὐ-
 B τε τὸ τέταρτον μέρος. διὰ τοῦτο, ὃ ἀμηρᾷ ἡμέτερε αὐ-
 θέντα, θάρσει. οὐκ ἀνάγκη ἐστὶ πρὸς τὸ παρὸν φόβον σε
 εἶναι εἰ μὴ μόνον ἐκ Θεοῦ. καὶ ἀνδρῆζου καὶ ἀγάλλου καὶ Ὡ
 ἰσχυε, καὶ τῇ τέχνῃ τῇ τοῦ πυρὸς οὐκ ὄκησον σήμερον καὶ
 αὐριον, ἵνα μετὰ τῶν ἐλεβόλεων, ὅσον δυνατὸν, τὰ τεῖχη πλέον
 ταπεινώσης." οἱ γὰρ τοιοῦτοι λόγοι καὶ βουλαὶ τῷ ἀμηρᾷ
 πλεῖστα ἤρρεσκον, καὶ χαρίεις ἐναπέμεινε, καὶ ἀναψυχὴν ἐκ
 τῆς λύπης ἔλαβε. καὶ προστάξας λέγει αὐτῷ "ἀναθεώρησον 10
 τὸν στρατὸν ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, καὶ γνώρισον αὐτούς, ἐν τίνι
 γνώμῃ εἰσίν." αὐτὸς δὲ ποιήσας τὸ προσταχθὲν καὶ ἐλθὼν
 λέγει "εἶδον τὸν στρατὸν καὶ ἐγνώρισα. τοσοῦτόν ἐστιν· μά-
 χου μετὰ χαρᾶς, καὶ ἡ νίκη ἡμετέρα ἐστίν." ἀπεκρίθη οὖν
 ὁ ἀμηρᾷς καὶ εἶπε "λοιπὸν, ὃ Σογᾶν, ἀρεστόν σοί ἐστιν ἵνα 15
 καὶ ἡμεῖς τὰ νῦν τὴν τύχην γνωρίσωμεν, εἰ ἀρεστόν αὐτῇ
 ἐστὶν καὶ βοηθήσῃ ἡμῖν ὡς καὶ ἑτέροις πολλοῖς. στείλον οὖν
 ἐπὶ τὸν Γαλατῶν φυλακὴν τινα, ἵνα μὴ λαθραίως ἐξ αὐτοῦ
 περάσωσιν καὶ τῇ πόλει βοηθήσωσιν."

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀλὶ πασιᾶς ἐλυπηθῆ λίαν, αἰσχυν- 20

1. ἐξ αὐτῶν ἀνάγκη ἡμῖν ὅπου δύναται ἐλθεῖν ἄνθρωποι ἐκ
 τῶν δέκα εἰς, ἡμιστρατον ἔχομεν M 6. αἱ τέχναι αἱ τοῦ πυ-
 ρὸς οὐκ ὄκησουσι P 7. τηλεβόλων P 8. ταπεινώσωσιν P
 13. τοσοῦτο ἐστὶν ὁ στρατός διε μάχου P 15. ὃ σογγάνο
 ἀρ — cod

nisi classis ex Italia, quid inde nobis periculi minetur, quandoquid-
 dem eorum exercitus non dimidia pars, imo ne quarta quidem huius
 multitudinis erit, quam nos habemus. quare, amera, domine noster,
 bonum animum habeto. nulla causa nunc quidem est, cur periculum
 metuas nisi a solo deo. itaque fortis, laetus et alacer esto, et quid-
 quid vi ignis effici potest, hodie et cras ne intermittatur, ut helep-
 olibus moenia, quantum possunt, atterantur." hic sermo et consilium
 amerae vehementer placuit, et animum eius e priore moestitia gau-
 dio perfudit et recreavit. itaque mandavit ei, ut ea ipsa nocte obiret
 exercitum et exploraret, quo animo essent milites. ille iussis obsecutus,
 rediit et "lustravi" inquit "et exploravi exercitum. hoc scito: pugna
 laeto animo, stat a nobis victoria." respondit ameras "iam igitur, mi
 Sogan, si videtur tibi, nos quoque fortunam nunc exploremus, ut
 cognoscamus, placeatne ei, nos adiuvare, ut adiuvat alios multos.
 quare mitte Galatam custodiam, ne clam huc traiciant et urbi opem
 ferant."

His auditis, Ali pasias magnopere doluit, pudore motus, quod

Θεὸς ὅτι ὑπερίσχυσαν οἱ λόγοι τοῦ Σογάν πασιᾶ, καὶ ἐκ τοῦ φθόνου ἤθελεν, εἰ δυνατόν, ποιῆσαι μηχανὴν ἵνα οὐδὲν πράξουσιν κατὰ τῆς πόλεως. ἐμήνυσε τῷ βασιλεῖ τὰ συμβάντα καὶ παρήγει αὐτὸν μὴ φοβείσθαι, διότι ἐν τοῖς πολέμοις ἄδηλος ἐστὶν ἡ τύχη πολλάκις· καὶ διὰ τοῦτο οἱ φύλακες φυλακτίεωσαν ἀγρύπνωσ. ἦν δὲ τοῦτο τῇ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ τοῦ Μαΐου ἐσπέρας. ὁ δὲ ἀμηνῶς προστάξας δι' ὅλης ἐκείνης τῆς νυκτός καὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας φῶτα καὶ φανούς ποιήσωσι, καὶ νήστεις δι' ὅλης τῆς ἡμέρας διατελέσωσι καὶ ἐπτάκις λουσθῶσι, καὶ τοῦ Θεοῦ νήστεις καὶ καθαροὶ δεηθῶσιν, ὅπως τὴν πόλιν νικῶσιν· ὁ καὶ ἐγένετο. τῇ δὲ δευτέρᾳ ἐσπέρας ἐπὶ τὴν ἡλίον δύσειν μετὰ τὸ ἀριστῆσαι αὐτοὺς ὁ οὖν ἀμηνῶς σταθεῖς δημηγορῶν ταῦτα ἔφη. (5) ὦ τέκνα φίλτατα, παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ προφήτου Μωάμεθ 15 καὶ ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ δέομαι καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα ἐπὶ τὴν αὐριον ἄξιον ἔργον μνήμης αἰωνίου ποιήσητε, ὡς καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν πανταχοῦ ἕως τοῦ νῦν, ὡς φανερόν ἐστιν, ἐποίησαν, καὶ μετὰ προθυμίας καὶ γενναϊότητος καὶ μεγαλοψυχίας τοὺς τείχους ἄνωθεν μετὰ τῶν κλιμάκων ὡς πτερωτοὶ διέλ- 20 θητε· καὶ τὴν φήμην ἦν οἱ πρὸ ἡμῶν, ὡς εἶπομεν, ἐκέρδησαν καὶ ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο, μὴ γένοιτο ἵνα ἡμεῖς ἀπολέσωμεν αὐτὴν, ἀλλὰ μάλιστα νῦν ἡ ὥρα ἤγγικεν ἵνα αὐτὴν πολυ-

9. καὶ ἐπτ. — νικῶσιν om P
om P 17. δῆλόν P

13. ὦ] ὡς M

14. παρὰ

Sogan pasiae sententia praevaluisset, constituitque ex invidia, ut, si posset, impediret, ne quid proficerent adversus urbem. significavit imperatori, quid accidisset, eumque hortatus est, ne metueret, quoniam in bellis varia et anceps fortuna soleret esse. proinde custodes excubias pervigiles agerent. agebatur hoc vespera vicesimi septimi diei mensis Maii. ameras imperavit, ut per totam eam noctem et sequentem diem ignes facesque arderent, milites toto die ieiunarent et lavarentur septies, ac deum ieiuni lotique suppliciter rogarent expugnationem urbis. ita quum factum esset, altera vespera sub occasu solis post prandium ameras talem ad milites concionem habuit. (5) "filii dilectissimi, per deum et Mohametem, prophetam eius, et me, eiusdem servum, obsecro vos hortorque, ut crastino die rem peragatis omnium saeculorum memoria dignam, quales ad hunc usque diem maiores nostros ubivis fecisse constat, et alacri, generoso et forti animo moenia per scalas tanquam alites escendatis, neve accidat, ut gloriam, a maioribus, ut dixi, quaesitam et a deo donatam, nos nunc amittamus, quum eximie augendae eius tempus adsit." aliis multis bellicis dictis ad fortitudinem eos cohortatus est, ut strenue pugnarent.

πλασίως αὐξήσωμεν.” καὶ ἑτέρους πολλοὺς λόγους στρατιω-
 τικoὺς εἰπὼν αὐτοῖς διέγειρε τούτους εἰς μεγαλοψυχίαν, ἵνα
 γενναίως πράξωσιν. εἶτα λέγει “καὶ εἰάν και εἰς ἡμῶν τιεὶς
 ἀποκτανθῶσιν, ὡς ἔθος ἐστὶν ἐν τῶν πολέμοις, γεγραμμένον
 ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καλῶς οἶδατε διὰ τοῦ ἡμετέρου κο- 5
 ρᾶν τί φησιν ὁ προφήτης, ὅτι ὁ ἀποθανὼν ἐν καιρῷ τοιοῦτο
 ὄλοσσωμος ἐν τῷ παραδείσῳ μετὰ τοῦ Μωάμετ ἀριστήσει και
 πιεῖ, και μετὰ παίδων και μετὰ γυναικῶν ὠραιῶν και παρ-
 θένων ἐν τόπῳ χλοερῷ και μεμυρισμένῳ ἄνθεσιν ἀναπαυθῆ,
 και ἐν λουτροῖς ὠραιοτάτοις λουσθῆ, και ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ 10
 60 ἐκ θεοῦ ἔξει ταῦτα. ἐνταῦθα δὲ πάλιν ἔξ ἑμοῦ πᾶς ὁ ἐμὸς
 στρατὸς και ἄρχοντες τῆς αὐλῆς μου, εἰάν νικήσωμεν, ὁ μι-
 σθὸς ὃν ἔχουσι παρ’ ἑμοῦ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκάστου δι-
 πλασίῳν ἔσται ὡς τὰ νῦν ἔχουσι, ὅς ἀπὸ τοῦ νῦν ἄρξῃται
 ἕως τέλους τῆς ζωῆς αὐτῶν. και ἡμέραις τρισὶν ἢ πόλις πᾶ- 15
 σα ὑμῶν ἔσεται. και εἴ τι δ’ ἂν σκυλεύσητε και εὔρητε χρυ-
 σίου και ἀργυρίου σκεῦος και ἱματισμὸν, αἰχμαλώτους τε
 ἄνδρας και γυναῖκας, μικροὺς τε και μεγάλους, οὐδεὶς δυνη-
 θεῖη αὐτοὺς ὑμῖν αἰτῆσαι ἢ τι ἐνοχλῆσαι εἰς οὐδέν.” και
 τελειώσας τοῦ λέγειν ὤμοσεν αὐτοῖς φυλάξαι τὰ ὅσα αὐτοῖς 20
 διετᾶξατο. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν λίαν, και ἐν μιᾷ φωνῇ
 πάντες ἀλαλάξαντες ἦσαν κατὰ τὴν ἐκείνων διάλεκτον “ἀλλὰ
 ἀλλὰ. Μεεμέτη ῥεσοῦλ ἀλλά,” τοῦτ’ ἐστὶν ὁ θεὸς τῶν θεῶν
 και ὁ Μαχουμέτης ὁ προφήτης αὐτοῦ.

7. ὀλόσολομος M
 μεεμέτ P

22. ἀλά ἀλά μεεμέτ ρασουλιᾶ P

23.

deinde addidit “quodsi nonnulli de nobis, quae est belli natura, occu-
 buerint, bene nostis e corane, quid de his propheta dicat: tali tempore
 qui moriatur, eum cum toto corpore in paradiso coenaturum et bibitum
 esse cum Mohamete, et cum pueris et muliebribus formosis virginibus-
 que in regione virenti et floribus fragranti quieturum et lavacris pul-
 cheris usus. atque talia quidem in illo loco a deo accipiet.
 hic autem omnis exercitus et aulae proceres, si vicerimus, stipendium
 duplex eius, quod nunc habent, accipient, ab hoc inde die ab finem
 vitae usque. tota urbs tribus diebus vestra erit. ac si quis spoliolum
 quidpiam legerit, vasa aurea vel argentea, vestes repererit, viros, feminas
 cuiusvia aetatis ceperit, nemo haec vos postulare aut molestiam vo-
 bis creare poterit.” ubi finem dicendi fecit, sacramento se obstrinxit,
 facturum se esse, quae promisisset. milites hac conditione mirifice
 laetati, uno ore clamaverunt lingua sua “alla alla! Mehemetes resul
 alla!” hoc est “deus deorum et Mahumetes propheta eius.”

Ἀκούσαντες δὲ ἡμεῖς ἐν τῇ πόλει τῆς τοσαύτης κραυγῆς
 ὥσει ἤχον μέγαν θαλάσσης, ἐλογιζόμεθα τί ἄρα ἐστί· μετ'
 ὀλίγον δὲ ἐμάθομεν βεβαίως καὶ ἐν ἀληθείᾳ ὅτι ἐπὶ τὴν αὐ-
 ριον ὁ ἀμηρῶς ἠτοίμασε χερσαῖόν τε καὶ ὑδραῖον πόλεμον
 5 σφοδρῶς, ὅσον αὐτῷ ἦν δυνατόν, δῶσαι τῇ πόλει. ἡμεῖς δὲ
 θεωροῦντες τοσοῦτον πλῆθος τῶν ἀσεβῶν, λέγω ὡς ἐμοὶ δο-
 κεῖ, ὄντως κατ' ἕκαστον ἡμῶν πενταχόσιοι καὶ πλεον ἦσαν ἐξ
 αὐτῶν· καὶ εἰς τὴν ἄνω πρόνοιαν πάσας ἡμῶν τὰς ἐλλείδας
 ἀνεθέμεθα. καὶ προστάζας ὁ βασιλεὺς ἵνα μετὰ τῶν ἁγίων
 10 καὶ σεπτῶν εἰκόνων καὶ τῶν θείων ἐκτυπωμάτων ἱερεῖς ἀρχιε-
 ρεῖς καὶ μοναχοί, γυναῖκές τε καὶ παιδία, μετὰ δακρύων διὰ
 τῶν τειχῶν τῆς πόλεως περιερχόμενοι τὸ κύριε ἐλέησον μετὰ
 δακρύων ἔκραζον, καὶ τὸν θεὸν ἰκέτεον ἵνα μὴ διὰ τὰς
 ἁμαρτίας ἡμῶν παραδώσῃ ἡμᾶς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν ἀνόμων
 15 καὶ ἀποστατῶν καὶ πονηροτάτων παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ἀλλ'
 ἴλεως γενήσῃται ἡμῖν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ. καὶ μετὰ κλαυ-
 θμοῦ ἀλλήλους ἀνεθαρρύνοντο ἵνα ἀνδρείως ἀντισταθῶσι τοῖς
 ἐναντίοις ἐπὶ τῇ ὥρᾳ τῆς συμπλοκῆς. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ βασι-
 λεὺς τῇ αὐτῇ ὀδυνῇ ἐσπέρα τῆς δευτέρας συναΐξας πάντας
 20 τοὺς ἐν τέλει ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους δημάρχους καὶ ἐκα-
 τοντάρχους καὶ ἐτέρους προκρίτους στρατιώτας ταῦτα ἔφη.
 (6) "Ὑμεῖς μὲν, εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ ἐκλαμπρότατοι δή-
 μαρχοὶ καὶ στρατηγοὶ καὶ γενναῖότατοι συστρατιῶται καὶ πᾶς

2. μετ' hinc κεφ. η' P
 κούς P

20. ἐν τῇ πόλει P

21. πρακτι-

Quum nos in urbe tantos clamores, tanquam magnum maris fre-
 mitum, audiremus, quid illud esset, cogitabamus. sed mox certo ac
 vere cognovimus, in crastinum diem ameram terrestre et maritimum
 bellum, quantum posset, urbi parare. intuentes tantam impiorum mul-
 titudinem (dicam, quod mihi videtur), ut sine dubio contra singulos
 nostrum plures quingentis pugnarent, in superna providentia spem
 omnem collocabamus. praecepit imperator, ut cum sacris et veneran-
 dis imaginibus et simulacris sacerdotes, episcopi et monachi, mulie-
 res et pueri, cum lacrimis intra moenia urbis obeuntes, Kyrie elee-
 son clamitarent et deo supplicarent, ne propter peccata nostra in
 manus hostium iniquorum et impiorum et, quos terra sustinet, sceleratissimorum nos traderet, sed propitius esset nobis, hereditati suae.
 insuper collacrimantes invicem se cohortabantur, ut tempore commit-
 tendi proelii fortiter hostibus resisterent. ceterum etiam imperator
 luctuosa illa vespere, coactis omnibus primoribus, principibus et sub-
 ditis, tribunis, centurionibus et reliquis praecipuis militibus, concio-
 nem habuit in hunc modum. (6) "principes nobilissimi, tribuni et

ὁ πιστός καὶ τίμιος λαός, καλῶς οἶδατε ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα καὶ ὁ ἐχθρὸς τῆς πίστεως ἡμῶν βούλεται ἵνα μετὰ πάσης τέχνης καὶ μηχανῆς ἰσχυροτέρως στενοχωρήσῃ ἡμᾶς, καὶ πόλεμον σφοδρὸν μετὰ συμπλοκῆς μεγάλης καὶ συρρηξέως ἐκ τῆς χέρσου καὶ θαλάσσης δώσῃ ἡμῖν μετὰ πάσης δυνάμεως, 5 ἵνα, εἰ δυνατόν, ὡς ὄφρις τὸν ἰὸν ἐκχύσῃ καὶ ὡς λέων ἀνήμερος καταπίῃ ἡμᾶς. [βιάζεται] διὰ τοῦτο λέγω καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα στήτε ἀνδρείως καὶ μετὰ γενναίας ψυχῆς, ὡς πάντοτε ἕως τοῦ νῦν ἐποιήσατε, κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως ἡμῶν. παραδίδωμι δὲ ὑμῖν τὴν ἐκλαμπροτάτην καὶ περιφρη- 10 μον ταύτην πόλιν καὶ πατρίδα ἡμῶν καὶ βυσιλεύουσαν τῶν πόλεων. καλῶς οὖν οἶδατε, ἀδελφοί, ὅτι διὰ τέσσαρά τινα B ὀφείλεται κοινῶς ἔσμεν πάντες ἵνα προτιμήσωμεν ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν, πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ εὐσεβείας, δευτέρον δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος, τρίτον δὲ ὑπὲρ τοῦ 15 βασιλέως ὡς χριστοῦ κυρίου, καὶ τέταρτον ὑπὲρ συγγενῶν καὶ φίλων. λοιπόν, ἀδελφοί, εἰς χρεῶσται ἔσμεν ὑπὲρ ἐνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ἀγωνίζεσθαι ἕως θανάτου, πολλῶ μᾶλλον ὑπὲρ πάντων τούτων ἡμεῖς, ὡς βλέπετε προφανῶς, καὶ ἐκ πάντων μέλλομεν ζημιωθῆναι. εἰς διὰ τὰ ἐμὰ πλημμελή- 20 ματα παραχωρήσῃ ὁ θεὸς τὴν νίκην τοῖς ἀσεβέσιν, ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν τῆς ἀγίας, ἣν Χριστὸς ἐν τῷ οἰκείῳ αἵματι

10. τὴν κλεινὴν τε καὶ περιφρημον καὶ εὐκλεῆ ταύτην καὶ μεγαλοπρεπεσιτάτην καὶ εὐγενῆ πόλιν, τὴν ὄντως ἐκλαμπροτάτην τε καὶ βυσιλεύουσαν τῶν πόλεων ἡμῶν πατρίδα P

milites clarissimi, commilitones generosissimi et omnes fideles et honorandi cives! probe nostis, venisse tempus, quo fidei nostrae hostis omnibus artibus et machinis vehementius nos urgere, et grave bellum magno conflictu et certamine terra marique summa contentione nobis inferre decrevit, ut, si possit, tanquam anguis, venenum in nos effundat, et, tanquam immitis leo, nos devoret. quare rogo et hortor vos, ut forti et generoso animo, sicut hucusque semper fecistis, hostibus fidei nostrae resistatis. trado et commendo vobis clarissimam hanc et illustrem urbem, patriam nostram, et reginam urbium. non ignoratis, fratres, quatuor nominibus communiter omnes nos mortem vitae anteponeere debere, primum pro fide et pietate, deinde pro patria, tum pro imperatore ut uncto servo domini, postremo pro cognatis et amicis. quodsi, fratres, pro una harum quatuor rerum decertare usque ad necem debemus, multo magis, ut liquido appareat, pro his omnibus mortem non recusabimus. si propter delicta mea deus victoriam impiis concesserit, in sancta fide nostra, quam Christus sanguine suo nobis paravit, periclitamur: id quod omnium

ἡμῖν ἐδωρήσατο, κινδυνεύομεν· ὃ ἐστὶ κεφάλαιον πάντων.
 καὶ ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ τις καὶ τὴν ψυχὴν ζημιώ-
 θῃ, τί τὸ ὄφελος; δεύτερον πατρίδα περίφημον τοιούτως ὑστε-
 ρούμεθα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν. τρίτον βασιλείαν τὴν ποτὶ
 5 μὲν περιφανῆ νῦν δὲ τεταπεινωμένην καὶ ἀνειδισμένην καὶ
 ἐξουθενημένην ἀπωλέσαμεν, καὶ ὑπὸ τοῦ τυράννου καὶ ἀσεβοῦς
 ἄρχεται. τέταρτον δὲ καὶ φιλτάτων τέκνων καὶ συμβίων καὶ
 συγγενῶν ὑστερούμεθα. αὐτὸς δὲ ὁ ἀλιτήριος ὁ ἀμηρῆς πεν-
 τήκοντα καὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἄγει σήμερον ἀφ' οὗ ἡμᾶς ἐλθὼν
 10 ἀπέκλεισεν καὶ μετὰ πάσης μηχανῆς καὶ ἰσχύος καθ' ἡμέραν
 τε καὶ νύκτα οὐκ ἐπανάσατο πολιορκῶν ἡμᾶς· καὶ χάριτι τοῦ
 παντεπόπτου Χριστοῦ κυρίου ἡμῶν ἐκ τῶν τειχῶν μετὰ ἀλ-
 σχύνης ἄχρι τοῦ νῦν πολλάκις κακῶς ἀπεπέμφθη. τὰ νῦν δὲ
 πάλιν, ἀδελφοί, μὴ δειλιάσητε, ἐὰν καὶ τεῖχος μερόθεν ὀλί-
 15 γον ἐκ τῶν κρότων καὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἐλεπόλεων ἔπσει,
 διότι, ὡς ὑμεῖς θεωρεῖτε, κατὰ τὸ δυνατόν ἐδιωρθώσαμεν
 πάλιν αὐτό. ἡμεῖς πᾶσαν τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ἄμαχον δόξαν
 τοῦ Θεοῦ ἀνεθέμεθα, οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις
 καὶ δυνάμει καὶ πληθῆει, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ Θεοῦ
 20 καὶ σωτῆρος ἡμῶν πεποίθαμεν, δεύτερον δὲ καὶ ἐν ταῖς ἡμε-
 τέραις χερσὶ καὶ ῥωμαλεότητι, ἣν ἐδωρήσατο ἡμῖν ἡ θεία
 δύναμις. γνωρίζω δὲ ὅτι αὕτη ἡ μυριαρίθμητος ἀγέλη τῶν
 ἀσεβῶν, καθὼς ἡ αὐτῶν συνήθεια, ἐλεύσονται καθ' ἡμῶν

2. τινὰς M
τηλεβόλων P

3. τοιαύτην M

14. τειχῶν μέρος P

15.

caput est. nam si quis totum mundum lucretur, animae autem detri-
 mentum patiatur, quid illi proderit? secundo loco inclita patria et
 libertate privamur. tertio imperium olim illustre, nunc depressum et
 spretum et contemptum amittimus, in potestatem tyranni et impii ho-
 minis concessurum; postremo liberis amatissimis, coniugibus et cogna-
 tis spoliatur. est autem dies quinquagesimus septimus, ex quo scele-
 stus iste amerus nos obsessos tenet et omnibus machinis omnique vi
 die ac nocte nos oppugnare non desistit: at omnia intuentis Christi
 domini gratia hucusque saepenumero cum dedecore a moenibus re-
 pulsus est. quapropter nec nunc, fratres, timori locum relinquatis,
 etiamsi moenia aliqua ex parte propter helepostium pulsus et ictus
 corrueant, quoniam, ut videtis ipsi, pro viribus ea instauravimus.
 omnem spem in gloria invicta dei collocavimus. illi curribus, equis,
 copiis, multitudini, nos dei, domini et salvatoris nostri, nomini, deinde
 demum mahibus et robori fidimus, a divina potentia nobis donatis.
 scio equidem, hanc innumerabilem impiorum turbam more suo contra
 nos processuram esse cum fastu, elato supercilio, spiritibus magnis et

μετὰ βαναύσου καὶ ἐπηρομένης ὄφρουσος καὶ θάραουσος πολλοῦ
καὶ βίας, ἵνα διὰ τὴν ὀλιγύτητα ἡμῶν θλίψωσι καὶ ἐκ τοῦ
κόπου στενοχωρηθῶσι, καὶ μετὰ φωνῶν μεγάλων καὶ ἀλαλα-
γμῶν ἀναριθμητῶν, ἵνα ἡμᾶς φοβήσῃσι. τὰς τοιαύτας αὐτῶν
φλυαρίας καλῶς οἴδατε, καὶ οὐ χρῆ λέγειν περὶ τούτων. καὶ 5
ἄρα ὀλίγοι ταῦτα ποιήσῃσι, καὶ ἀναριθμητοὺς πέτρας καὶ
ἕτερα βέλη καὶ ἐλεβολίσκους ὥσει ἄμμον θαλασσῶν ἄνωθεν
ἡμῶν πτήσουσι· δι' ὧν, ἐλπίζω γάρ, οὐ βλάψῃσι, διότι
ἡμᾶς θεωρῶ καὶ λίαν ἀγάλλομαι καὶ τοιαύταις ἐλπίσι τὸν
λογισμὸν τρέφομαι, ὅτι εἰ καὶ ὀλίγοι πάνν ἐσμέν, ἀλλὰ πάν- 10
τες ἐπιδέξιοι καὶ ἐπιτήδαιοι ἑωκαλέοι τε καὶ ἰσχυροὶ καὶ με-
γαλῆτορες καὶ καλῶς προπαρασκευασμένοι ὑπάρχετε. ταῖς
ἀσπίσιν ὑμῶν καλῶς τὴν κεφαλὴν σκέπεσθε ἐπὶ τῇ συμπλοκῇ
καὶ συρρήξει. ἡ δεξιὰ ὑμῶν ἢ τὴν ῥομφαίαν ἔχουσα μακρὰ
ἔστω πάντοτε. αἱ περικεφαλαῖαι ὑμῶν καὶ οἱ θώρακες καὶ 15
οἱ σιδηροὶ ἱματισμοὶ λίαν εἰσὶν ἱκανοὶ ἅμα καὶ τοῖς λοιποῖς
ὄπλοις, καὶ ἐν τῇ συμπλοκῇ ἔσονται πάνν ἀφέλιμα· ἃ οἱ
ἐναντίοι οὐ χρῶνται, ἀλλ' οὔτε κέκτηνται. καὶ ὑμεῖς ἔσωθεν
τῶν τειχῶν ὑπάρχετε σκεπόμενοι, οἱ δὲ ἀσκεπεῖς μετὰ κόπου
βι ἔρχονται. διὸ ᾧ συστρατιῶται γίνεσθε ἔτοιμοι καὶ στερεοὶ καὶ 20
μεγαλόψυχοι διὰ τοὺς οἰκτιρισμοὺς τοῦ Θεοῦ. μιμηθῆτε τοὺς
ποτε τῶν Καρχηδονίων ὀλίγους ἐλέφαντας, πῶς τοσοῦτον
πλήθος ἱππων Ῥωμαίων τῇ φωνῇ καὶ θῆα ἐδίωξαν· καὶ ἐὰν

1. ὄφρῆς M 7. τηλεβολίσκους P 10. τρέφομαι τῷ λογι-
σμῷ P 23. ἱππέων P

violentia, ut nos paucos urgeant et aerumnis premant, ingenti item cum clamore et ululatu, quo metum nobis iniciant: quas eorum magis probe nostis, ut nihil attineat, de his dicere. non pauci tum ita facient, atque lapides aliaque tela et iacula, ut arena maris, innumera, in nos coniciantur: quibus tamen nihil nos laesum iri confido, quandoquidem vos dum intueor, animum non abicio, sed bona spe sustento, quoniam, licet perpauca, tamen omnes dexteri, idonei, robusti, fortes et generosi et praeclare ante exercitati estis. scutis capita bene tegite in pugna et conflictu; dextera gladium tenens semper extensa esto. galeae, thoraces et tunicae ferreae plane sufficiunt cum reliquis munitis, et proeliantibus valde erunt utilia: quae hostes non usurpant, nec habent omnino. praeterea vos intra muros tecti consistitis, illi aperti et cum labore concursant. quare, commilitones, per misericordiam dei strenui et fortes generosique estote. mementote, quantam olim equorum Romanorum multitudinem perpauca elephanti Carthaginensium voce adspectuque fugarint. quodsi

ζῶων ἄλογον ἐδίωξε, πόσον μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τῶν ζῶων καὶ ἀλόγων ὑπάρχοντες κύριοι, καὶ οἱ καθ' ἡμῶν ἐρχόμενοι ἵνα παράταξιν μεθ' ἡμῶν ποιήσωσιν, ὡς ζῶα ἄλογα, καὶ χεῖρονές εἰσιν. αἰ πέλται ὑμῶν καὶ ῥομφαῖαι καὶ τὰ τόξα καὶ ἀκόν-
 5 τια πρὸς αὐτούς πεμπέτωσαν παρ' ὑμῶν. καὶ οὕτως λογι-
 σθητε ὡς ἐπὶ ἀγρίων χοίρων πληθύν κυνήγιον, ἵνα γνώσωσιν οἱ ἀσεβεῖς ὅτι οὐ μετὰ ἀλόγων ζῶων, ὡς αὐτοί, παράταξιν ἔχουσιν, ἀλλὰ μετὰ κυρίων καὶ αὐθέντων αὐτῶν καὶ ἀπογόνων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. οἴδατε καλῶς ὅτι ὁ δυσσεβῆς
 10 αὐτὸς ὁ ἀμνηρᾶς καὶ ἐχθρὸς τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως χωρὶς εὐλόγου αἰτίας τινὸς τὴν ἀγάπην ἣν εἶχομεν ἔλυσεν, καὶ τοὺς ὄρκους αὐτοῦ τοὺς πολλοὺς ἠθέτησεν ἀντ' οὐδενὸς λογιζόμε-
 νος, καὶ ἐλθὼν αἰφνιδίως φρούριον ἐποίησεν ἐπὶ τὸ στε-
 νὸν τοῦ Ἀσωμάτου, ἵνα καθ' ἑκάστην ἡμέραν δύνηται βλά-
 15 πτειν ἡμᾶς. τοὺς ἀγροὺς ἡμῶν καὶ κήπους καὶ παραδεί-
 σους καὶ οἴκους ἤδη πυριαλώτους ἐποίησε· τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν τοὺς Χριστιανούς, ὄσους εὗρεν, ἐθανάτωσε καὶ ἠχμα-
 λώτευσεν· τὴν φιλίαν ἡμῶν ἔλυσε. τοὺς δὲ τοῦ Γαλατᾶ ἐφιλίωσε, καὶ αὐτοὶ χαίρονται, μὴ εἰδότες καὶ αὐτοὶ οἱ
 20 ταλαίπωροι τὸν τοῦ γεωργοῦ παιδὸς μῦθον, τοῦ ἐψηήνον-
 τος τοὺς κοχλίας καὶ εἰπόντος ὃ ἀνόητα ζῶα καὶ τὰ ἐξῆς. ἐλθὼν οὖν, ἀδελφοί, ἡμᾶς ἀπέκλεισε, καὶ καθ' ἑκάστην τὸ ἀχανὲς αὐτοῦ στόμα χάσκων, πῶς εὗρη καιρὸν ἐπιτηδεῖον ἵνα καταπιῇ ἡμᾶς καὶ τὴν πόλιν ταύτην, ἣν ἀνήγειρεν ὁ τρισμα-

10. ὁ om P

20. ἐμψυχίνον M

bruta animalia illud fecerunt, quanto facilius nos, qui animalium ratione expertum domini sumus, praesertim quum, qui nos oppugnatum veniunt, similes animalium brutorum et ipsis brutis magis etiam bruti sint? atque ita existimate, venari vos aprorum greges, ut cognoscant impii, pugnare se non cum brutis bestiis, quales ipsi sunt, sed cum dominis et principibus suis, Graecorum et Romanorum posteris. probe scitis, ipsum impium ameram, fidei nostrae hostem, sine ulla idonea causa pacem, quam colebamus, rupisse, et tot nobis data sacramenta flocci pendidisse et palam violasse, et subito, impressione facta, castellum condidisse ad fauces Asomati, ut quotidie posset nos vexare. agros nostros, hortos, vivaria et aedificia igne iam vastavit; fratres nostros Christianos, quotquot invenit, necavit aut captivos abduxit; amicitiam diremit. Galataeos sibi conciliavit, qui gaudent ea conciliatione, nescii illi miseri fabulae de puero rustico, qui cochleas cocturus dixit, stulta animalia et quae sequuntur. adveniens igitur fratres, nos obsedit, et ore ingenti hiat quotidie, dum idoneum tempus inveniat deglutendi nos et urbem hanc, quam ter beatus et

καριστος και μέγας βασιλεύς Κωνσταντίνος ἐκεῖνος, και τῇ
 πανάγνῳ τε και ὑπεράγνῳ δεσποίνῃ ἡμῶν Θεοτόκῳ και ἀειπαρ-
 θένῳ Μαρίας ἀφιέρωσεν και ἐχαρίσατο τοῦ κυρίου εἶναι και
 βοηθὸν και σκέπην τῇ ἡμετέρα πατρίδι και καταφύγιον τῶν
 Χριστιανῶν, ἐλπίδα και χαρὰν πάντων τῶν Ἑλλήνων, τὸ κυν-5
 ῆμα πῦσι τοῖς οὐσιν ὑπὸ τῆν τοῦ ἡλίου ἀνατολήν. και οὗτος
 ὁ ἀσεβέστατος τῆν ποτε περιφανῆ και ὀμφακίζουσαν ὡς ῥόδον
 τοῦ ἀγροῦ βούλεται ποιῆσαι ὑπ' αὐτόν. ἣ ἐδούλωσε σχεδόν,
 δύναμαι εἰπεῖν, πᾶσαν τῆν ὑφ' ἡλίον, και ὑπέταξεν ὑπὸ τοῦς
 πόδας αὐτῆς Πόντον και Ἀρμενίαν, Περσίαν και Παιμφλαγο-10
 νίαν, Ἀμαζόνιας και Καππαδοκίαν, Γαλατίαν και Μηδίαν,
 Κολχούς και Ἰβηρας, Βοσφοριανούς και Ἀλβάνους, Συρίαν
 και Κιλικίαν και Μεσοποταμίαν, Φοινίκην και Παλαιστίνην,
 Ἀραβίαν τε και Ἰουδαίαν, Βακτριανούς και Σκύθας, Μακε-
 δονίαν και Θετταλίαν, Ἑλλάδα Βοιωτίαν Λοκρούς και Αἰτω-15
 λούς, Ἀχαρνανίαν Ἀχαιίαν και Πελοπόννησον, Ἡπειρον και
 τὸ Ἰλλυρικόν, Λυχνίτας κατὰ τὸ Ἀνδριατικόν, Ἰταλίαν Του-
 ακίνους Κελτούς και Κελτογαλάτας, Ἰβηρίαν τε και ἕως τῶν
 Γαδείρων, Λιβύαν και Μαυρητανίαν και Μαυρουσίαν, Αἰ-
 θιοπίαν Βελέδους Σκούδην Νουμιδίαν και Ἀφρικὴν και Αἰ-20
 γυπτον, αὐτὸς τὰ νῦν βούλεται δουλώσαι, και τῆν κυριεύου-

7. ἀφανίζουσαν M, ἀνθίζουσαν Alterus 12. Ἀλβανίους P
 17. Λύχνιδας P, cuius margo: Λύχνιδος πόλις ἡ νῦν κοινῶς
 Ὀχρυδα Θουσκίους prima manus P, Τουσκίους secunda,
 ἥτοι τῆν Τοσκάναν margo 20. βελέδες σεοῦδην M, βελβαῖδα
 σκούτους margo P

magnus ille imperator Constantinus excitavit et castissimae et supra,
 quam dici potest, castissimae dominae nostrae, deiparae ac semper
 virgini Mariae consecravit donavitque, ut domina, auxiliatrix et pro-
 tectrix patriae nostrae Christianorumque per fugium esset, urbem,
 quae spes et gaudium Graecorum omnium et gloriatio eorum est,
 qui per orientem habitant. hac insigni quondam et florente urbe, ut
 rosa agri, nunc impius iste potiri conatur: quae, prope dixerim,
 paene totum sub sole mundum subegit, et pedibus suis subiecit Pontum,
 Armeniam, Persas, Paphlagoniam, Amazones, Cappadociam, Galatiam,
 Mediam, Colchos, Iberos, Bosporianos, Albanos, Syriam, Ciliciam, Me-
 sopotamiam, Phoeniciam, Palaestinam, Arabiam, Iudaeam, Bactrianos,
 Scythas, Macedoniam, Thessaliam, Helladem, Boeotiam, Locros, Ae-
 tolos, Acarnaniam, Achaiam, Peloponnesum, Epirum, Illyricum, Lychni-
 tas in mari Adriatico, Italiam, Tuscos, Celtas, Celtogalatas, Iberiam
 usque Gades, Libyam, Mauretanium, Maurusiam, Aethiopiarn, Beledas,
 Scudam, Numidiam, Africam, Aegyptum: hac igitur nunc iste potiri

σαν τῶν πόλεων ζυγῷ ὑποβαλεῖν καὶ δουλείᾳ, καὶ τὰς ἀγίας ἐκκλησίας ἡμῶν, ἐνθα ἐπροσκυνεῖτο ἡ ἀγία τριας καὶ ἐδοξολογεῖτο τὸ πανάγιον, καὶ ὅπου οἱ ἄγγελοι ἠκούοντο ὑμεῖν τὸ B
θεῖον καὶ τὴν ἔνσαρκον τοῦ Θεοῦ λόγου οἰκονομίαν, βούλεται
5 ποιῆσαι προσκύνημα τῆς αὐτοῦ βλασφημίας καὶ τοῦ φληναφοῦ αὐτοῦ ψευδοπροφήτου Μωάμεθ, καὶ κατοικητήριον ἀλόγων καὶ καμῆλων. λοιπόν, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται, κατὰ τοῦν ἐνδυμήθητε ἵνα τὸ μνημόσυνον ὑμῶν καὶ ἡ μνήμη καὶ ἡ φήμη καὶ ἡ ἐλευθερία αἰωνίως γενήσῃται.”

10 Καὶ στραφεῖς πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς ἐν τοῖς δεξιούτῃς μέρεσιν ἵσταμένους ἔφη “Ἑνετοὶ εὐγενεῖς, ἀδελφοὶ ἡγαπημένοι ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ, ἄνδρες ἰσχυροὶ καὶ στρατιῶται δυνατοὶ καὶ ἐν πολέμοις δοκιμώτατοι, οἱ διὰ τῶν ἐπιβιωμένων ὑμῶν ῥομφαίων καὶ χάριτος πολλάκις πληθος τῶν Ἀγαρηνῶν ἐθα-
15 νατώσατε, καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν ποταμειδῶς ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἔρρευσε, τῇ σήμερον παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα τὴν πόλιν ταύτην τὴν εὐρισκομένην ἐπὶ τοσαύτῃ συμφορᾷ τοῦ πολέμου ὀλοφύχως καὶ ἐκ μέσου ψυχῆς γένητε ὑπερασπισταί. οἴδατε γὰρ καλῶς, καὶ δευτέραν πατρίδα καὶ μητέρα αὐτὴν ἀεννάως
20 εἴχετε· διὸ καὶ ἐκ δευτέρου πάλιν λέγω καὶ παρακαλῶ ἵνα ἐν αὐτῇ ὥρα ὡς φιλόπιστοὶ τε καὶ ὁμόπιστοὶ καὶ ἀδελφοὶ ποιήσῃτε.” εἶτα στραφεῖς ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι λέγει τοῖς Λιγουρῆταις “ὦ Λιγουρῆται, ἐντιμώτατοι ἀδελφοί, ἄνδρες

9. αἰώνιος P

15. ποταμηδὸν Alterus

conatur et reginam urbium subiugare in servitutemque redigere, atque sanctas ecclesias nostras, ubi sancta trinitas adorabatur et sanctissimum celebrabatur numen, ubi angeli divinam mentem et in carne susceptam dei verbi oeconomiam canentes audiebantur, in sanum blasphemiae suae et garruli prophetae Mohametis et brutorum camelorumque habitaculum convertere cogitat. verum, fratres et commilitones, cogitate cum animis vestris, quo pacto memoriam nostri et famam et libertatem perpetuam consequamini.”

Tum ad Venetos conversus, qui a dextris adstant, “Veneti,” inquit, “illustres, fratres in Christo deo dilecti, viri fortes et milites strenui et bello probatissimi, qui gladiis vestris micantibus et divina gratia saepe magnas Agarenorum strages edidistis, quorum sanguis fluminis instar de manibus vestris defluxit, hodie vos obsecro, ut urbem hanc, in tanta belli calamitate versantem, ex animo et intimo pectore defendatis. scitis enim ipsi, hanc vos alteram patriam et matrem semper habuisse: quare iterum vos obsecro, ut in ipso rerum discrimine amicos et fidei socios et fratres vos praestetis.” deinde ad sinistram versus, Ligures ita allocutus est “Ligures, fratres honora-

πολεμισται και μεγαλοκαρδιοι και φημιστοι, καλωσ οιδατε και γνωσχετε οτι η δυστυχης αυτη πολις παντοτε ουκ εμοι μονον υπηρχεν, αλλα και υμιν δια πολλα τινα αιτια. υμεις μεν πολλακις μετα προθυμιας αυτη εβοηθησατε, και συνδρομη υμετερα ελυτρωσατε απο των Αγαρηνων των αυτης εναν- 5 τίων. τα νυν πάλιν ο καιρός εστιν επιτήδειος να δειξητε εις βοήθειαν αυτης την Χριστω αγαπην και ανδριαν και γενναιοτητα υμων." και πληθυντικως στραφεις προς παντας ειπεν "ουκ εχω καιρον ειπειν υμιν πλειονα. μονον το τεταπεινωμενον ημετερον σκηπτρον εις τας υμων χειρας ανατι- 10 θημι, να αυτο μετ' ευνοιας φυλαξητε. παρακυλω δε και τουτο και δεομαι της υμετερας αγαπης, να την προπεουσαν τιμην και υποτιγην δωσητε τοις υμετεροις στρατηγοις και δημαρχοις και εκατονταρχοις, εκαστος κατα την ταξιν αυτου και τάγμα και υπηρεσιαν. γνωρισατε δη τουτο. και εαν εκ 15 καρδιας φυλαξητε τα οσα εντειλαμην υμιν, ελπίζω εις θεον ως λυτρωθειμην ημεις της ενεσιώσης αυτου δικαιας απειλης. δευτερον δε και ο στεφανος ο αδαμάντινος εν ουρανοις εναπόκειται υμιν, και μνημη αιώνιος και αξιος εν τω κόσμω εσεται." και ταυτα ειπων και την δημηγοριαν τέλεισας και 20 μετα δακρυων και στεναγμων τον θεον ευχαριστήσας, οι πάντες ως εξ ενός σιόματος απεκρίναντο μετά κλαυθμου λέγοντες "αποθάνωμεν υπέρ της Χριστου πίστεως και της πατρι-

17. δικαίας αυτου δεγής P

18. αμαράντινος P

tissimi, viri bellicosi, generosi et nobiles, non ignoratis, infelicem hanc urbem semper non meam solum, sed etiam vestram fuisse multis de causis. vos saepe studiose ei opem tulistis, et auxilio vestro liberastis eam ab Agarenis, eius hostibus. nunc rursus tempus adest opportunum, quo ope ferenda illam in Christo caritatem, fortitudinem ac magnanimitatem vestram comprobetis." postremo ad omnes simul conversus "non est tempus," inquit, "pluribus vos alloquendi. tantummodo sceptrum nostrum dignitate sua exutum manibus vestris commendo, ut studiose a vobis custodiat. hortor autem et caritatem vestram obsecro, ut quem decet honorem et obedientiam militibus vestris, tribunis et centurionibus, secundum suum quisque ordinem et manipulum, praebatis: scitote, hoc quoque esse muneris vestri. quodsi ex animo feceritis, quae vobis mandavi, deo confisus spero, minis et periculis iure ab eo in nos intentis nos liberatum iri. de iude corona adamantina in coelo vos manet, et memoria vestri perpetua et eximia in orbe terrarum erit." his verbis quum finem dicendi fecisset et cum lacrimis gemitibusque deo gratias egisset, cum-

δος ἡμῶν.” ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ πλεῖστα εὐχαριστή-
 σας καὶ πλείστους δωρεῶν ἐπαγγελίας αὐτοῖς ἀπηγγεῖλατο. εἶτα
 πάλιν λέγει “λοιπὸν, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται, ἔτοιμοι ἔστε
 τῷ πρωτῷ. χάριτι καὶ ἀρετῇ τῇ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐμὴν δωρη-
 5 θείσῃ, καὶ συνεργούσης τῆς ἁγίας τριάδος, ἐν ἧ τὴν ἐλπίδα
 πῦσαν ἀνεθέμεθα, ποιήσωμεν τοὺς ἐναντίους μετὰ αἰσχύνης
 ἐκ τῶν ἐντεῦθεν κακῶς ἀναχωρήσωσιν.”

7. Ἀκούσαντες δὲ οἱ δυστυχεῖς Ῥωμαῖοι καρδίαν ὡς 62
 λέοντες ἐποίησαν, καὶ ἀλλήλοις συγχωρηθέντες ἦτον εἰς τῷ
 10 ἑτέρω καταλλαγῆναι, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ ἐνηγκαλίζοντο, μήτε
 φιλιῶτων τέκνων μνημονεύοντες οὔτε γυναικῶν ἢ κλοῦτου
 φροντίζοντες, εἰ μὴ μόνον τοῦ ἀποθανεῖν ἵνα τὴν πατρίδα
 φυλάξωσι. καὶ ἕκαστος ἐν τῷ διατεταγμένῳ τόπῳ ἐπανέστρε-
 ψε, καὶ ἀσφαλῶς ἐπόρουν ἐν τοῖς τείχεσι τὴν φυλακὴν. ὁ δὲ
 15 βασιλεὺς ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τῆς τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας
 ἐλθὼν καὶ προσευξάμενος μετὰ κλαυθμοῦ τὰ ἄχραντα καὶ
 θεῖα μυστήρια μετέλαβεν. ὁμοίως καὶ ἕτεροι πολλοὶ τῇ
 αὐτῇ νυκτὶ ἐποίησαν. εἶτα ἐλθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα δλίγον
 σταθεῖς καὶ ἐκ πάντων συγχώρησιν αἰτήσας, ἐν τῇδε τῇ ὡμῃ
 20 τίς διηγήσεται τοὺς τότε κλαυθμοὺς καὶ θρήνους τοὺς ἐν τῷ
 παλατίῳ; εἰ καὶ ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ ἐκ πέτρας ἦν, οὐκ
 ἐδύνατο μὴ θρηῆσαι.

8. caput non distinguit P 14. ἐπὶ P

cti velut uno ore, ipsi quoque collacrimantes, responderunt, pro fide
 Christiana et patria mortem se appetituros esse. ad haec imperator
 gratias amplissimas egit et amplissima promisit praemia. tum rursus
 “quod restat,” inquit, “fratres et commilitones, parati estote in cras-
 tinum diem. gratia et virtute a deo vobis impertita, et adiuvante
 sancta trinitate, in qua spem omnem collocavimus, efficiemus, ut
 hostes cum dedecore hinc recedant.”

7. His auditis, miseri Romani animos leonum sibi fecerunt, veni-
 amque petebant et dabant mutuo, et cum lacrimis invicem se com-
 plectebantur, non iam liberorum carissimorum, aut coniugum, aut fa-
 cultatum memores, sed solius mortis, quam pro salute patriae obire
 vellent. ad suam quisque stationem redierunt, et in muris custodiam
 agebant diligenter. imperator venerandum sapientiae dei verbi templum
 ingressus, precibus ibi et lacrimis effusus, intacti et divini mysterii par-
 ticeps factus est: quod idem alii multi eadem nocte fecerunt. deinde
 in palatium se contulit, ibique aliquantisper moratus, ab omnibus
 veniam petiit. quis fletus et lamenta tum audita per palatium fando
 assequatur? si quis ligneus aut saxeus homo fuisset, non potuisset
 sibi temperare a lacrimis.

Καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππου ἐξήλθομεν τῶν ἀνακτόρων περιερχόμενοι τὰ τεῖχη, ἵνα τοὺς φύλακας διεγείρωμεν πρὸς τὸ φυλάττειν ἀγρόπνως. ἦσαν δὲ πάντες ἐπὶ τοῖς τείχεσι καὶ πύργοις τῆ νυκτὶ ἐκείνῃ· καὶ αἱ πύλαι πᾶσαι ἦσαν κεκλεισμέναι ἀσφαλεστάτα, δι' ὧν οὐ δυνατόν ἦν ἐξελθεῖν τινὰ ἢ εἰς-5 ἐλθεῖν. ὡς δὲ ἤλθομεν ἐν τοῖς Καλιγαρίοις ὥρα πρώτη τῆς ἀλεκτροφωνίας, κατιόντες τῶν ἵππων ἀνῆλθομεν εἰς τὸν πύργον, καὶ ἠκούσαμεν συγχῶς ὁμιλεῖν καὶ θόρυβον μέγαν ποιεῖν ἐξῴθεν ἐπιτήδειον, καὶ εἶπον ἡμῖν οἱ φύλακες ὅτι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς οὕτως ποιοῦσιν· ἦσαν γὰρ σύρνοντες τὰ ὄσα τῶν 10 ὄργάνων πρὸς τειχομαχίαν ἡτοίμασται, φέροντες αὐτὰ ἐγγὺς τοῦ ὀρύγματος. ἐπὶ τούτοις σαλεύονται καὶ τῶν ἡόνων τὰ μέγιστα τῶν ἀντιπάλων σκάφη, καὶ αἱ τριήρεις καὶ αἱ γέφυραι ἐν τῷ λιμένι τοῖς τείχεσι καὶ ταῖς ἀκταῖς προσπελάζουσι. περὶ δὲ δευτέραν ἀλεκτροφωνίαν ἄνευ σημείου τινός, καθὼς 15 καὶ ἄλλαις ἡμέραις προεποιοῦν, τὸν πόλεμον ἀνῆψαν μετὰ μεγάλῃς σπουδῆς καὶ βίας. ἐπροώρισεν οὖν ὁ ἀμηρῆς ἵνα πάντες οἱ μὴ ὄντες τοσοῦτον ἔμπειροι ἐν πολέμοις καὶ τινες γέροντες καὶ νέοι ἐν πρώτοις τὸν πόλεμον ἀνάψωσι καὶ τὴν συμπλοκὴν ποιήσωσιν, ἵνα ἡμᾶς ὀλίγον κοπιάσωσι καὶ οἷο 20 πλέον ἰσχυροὶ καὶ ἀνδρεῖοι καὶ ἔμπειροι τοῦ πολέμου μετὰ πλείονος θάρσους καὶ προθυμίας καθ' ἡμῶν ἔλθωσι. καὶ ταῦτα ἐγένετο, καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ συμπλοκὴ ὡς κάμινος ἀνῆψε. καὶ οἱ ἡμέτεροι γενναίως ἀντέλεγον καὶ κακῶς αὐ-

5. ἀσφαλεστάτως P

6. καλλιγαρίοις M

14. ἐν] αἱ ἐν P

Consensus equis, e palatio egredimur et obimus moenia, ad vigiles excubias custodes excitatum. erant omnes in muris et turribus ea nocte, et portae tutissime clausae, per quas nemo aut exire aut intrare posset. ubi in Caligaria venimus sub primum cantum galli, ex equis descendimus atque ascendimus in turrim. ibi foris crebros colloquentes et magnum strepitum audivimus, dixeruntque custodes, per totam noctem ita fieri. quippe quidquid instrumentorum ad oppugnandos muros paratum erat, ad fossam comportabant. interim etiam in litoribus omnia fervent: maxima hostium navigia, triremes et pontes in portu exstructos moenibus et litoribus admoventur. circa secundum galli cantum sine ullo signo, quemadmodum etiam superioribus diebus fecerant, oppugnationem impense et summo conatu ordiuntur. praeceperat autem ameras, ut qui rei militaris minus periti essent et senes quidam et adolescentes pugnam committerent, quo nos aliquantum fatigaret, et validiores, fortiores et bello exercitatiores maiori audacia et alacritate nos aggredierentur. fiebat ita, ac proelium et conflictus

τοὺς ἐδεξιούοντο καὶ ἐκ τῶν τειχῶν ἀπεκρήμιζον, καὶ τινα
 τῶν πολεμικῶν ὄργάνων καὶ σκευῶν τῶν ἐναντίων κατέσπα-
 σαν· καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν θάνατος ἐγεγόνει, καὶ
 μάλιστα ἐκ τοῦ τῶν Τούρκων μέρους. ὥς δὲ οἱ ἀστέρες τοῦ
 5 οὐρανοῦ ἀρχὴν ἐποιοῦν μὴ φαίνεσθαι, τοῦ φωτός τῆς ἡμέρας
 αὐτῶν ἀπόντος, καὶ ἐκ τῶν ἀνατολῶν τὸ ῥοδοειδὲς τῆς πρωίας
 ἐπέφαιεν, πᾶν τὸ πλήθος τῶν πολεμίων ὡς σχοίνισμα ἐν
 ἐγεγόνει ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους τῆς πόλεως ἕως τοῦ ἑτέρου. καὶ
 τὰ ὄργανα τὰ πολεμικά, τύμπανά τε καὶ ἄλλα κεράτινα καὶ
 10 πᾶν ἕτερον, κρούσαντες καὶ φωναῖς ἰσχυραῖς ἀλαλάξαντες εἰς
 τὰς ἐλεβόλους πάσας τὸ πῦρ ἐνέβαλον, καὶ πάντες ὁμοθυμα-
 δῶν ἐν ἐνὶ καιρῷ καὶ ὥρᾳ διὰ τε χέρσου καὶ θαλάσσης τὴν
 ἐμβολὴν καὶ σύρρηξιν τοῦ πολέμου καὶ συμπλοκὴν ἐποίησαν.
 Θαρσαλέοι δὲ τινες πολεμήτορες τὰς μηρινθῶδεις κλίμακας Β
 15 ἐπανίονσι. τὰ δὲ βέλη παντοῖα κατὰ τῶν ἐν τοῖς πύργοις
 ἀφίστο. καὶ ὥραις μὲν δύο ἡ μάχῃ ἐνεστήκει στενοῦσα καὶ
 φοικαλέα, ἣν δὲ πως τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπικρατέστερα· καὶ
 γὰρ αἱ κλίμακοφόροι τριήρεις σὺν τῇ γεφύρᾳ ἄπρακτοι τῶν
 τειχῶν τῶν ὑδραίων ἀπεκρούσθησαν, καὶ τὰ τῶν λίθων ἐκ
 20 τῆς πόλεως ἀφετήρια πλείστους τῶν ἐναντίων Ἀγαρηνῶν
 διέφθειραν, καὶ ἐκ τῆς χέρσου μέρους τὰ ὅμοια τοὺς ἐναν-
 τίους καὶ χειρὸν ἐδεξιῶσαντο. καὶ ἦν ἰδεῖν θάμα ξένον,
 ὥσπερ νεφέλῃ σκοτεινῇ καλύπτουσα τὸν ἥλιον καὶ τὸν οὐρα-

9. κεράτια P

11. τηλεβόλους P

camini instar exarsit. nostri fortiter resistebant, male eos excipiebant
 et de moenibus deturbabant, et nonnullas machinas et instrumenta
 bellica eorum diffringebant, et, quum utrimque caderent, e Turcis
 tamen plures cadebant. ubi autem stellae in coelo micare cessarunt,
 lucescente lumine diei, et ab oriente rosea aurora comparuit, omnis
 hostium multitudo perinde ac funis ab una parte urbis ad alteram
 pertinuit. organis bellicis, tympanis, tubis corneis, reliquis omnibus
 strepentes et magno frementes clamore, in omnes helepoles igne con-
 iecto, cuncti concorditer, eodem tempore et hora, terra marique im-
 pressionem faciunt et pugnam lacessunt. quidam audaciores bellatores
 per scalas stuppeas ascendunt. omnis generis tela in eos, qui in tur-
 ribus erant, coniciuntur. horas duas acriter et horribiliter pugnatum
 est, ac superior forsitan erat res Christiana. nam triremes, quibus sca-
 lae portabantur, cum ponte re infecta a muris maritimis repulsae
 sunt, et saxa ex urbe iactata Agarenorum plurimos extinxerunt, at-
 que e terra similiter ac peius etiam hostes excipiebant: eratque videre
 novum spectaculum, solem et coelum tanquam obscura nube involu-

νόν. καὶ τὰς κατασκευασθείσας μηχανὰς μετὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς
 ῥίπτοντες τοὺς ἐναντίους ἔκαιον, καὶ τὰς ἀναβάθρας καὶ κλίμα-
 κας μετὰ τῶν ἀναβαινόντων λίθοις βαρέοις ἄνωθεν ἀκοντίζον-
 τες κατέκοπτον, καὶ μετὰ ἐλεβολίσκων καὶ τόξων ἀπεδίωχον
 καὶ ἔνθ' ἂν τὸ πλῆθος ἐθεώρουν, ἐκεῖσε ταῖς ἐλεβόλεσι πῦρ 5
 ἐνέβαλλον καὶ πολλοὺς ἐπληττον καὶ ἀπέκτεινον. οἱ δὲ ἐναν-
 τίοι ἔκ τε τοῦ κόπου τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀντιστάσεως τε-
 σοῦτον ἀγανακτήσαντες ὥστε ὀπισθεν ὀλίγον ἤθελον στρέψαι,
 ἵνα ἀναψυχὴν λάβωσιν· οἱ δὲ τζαούσιδες καὶ ραβδοῦχοι
 τῆς αὐλῆς μετὰ ῥίβδων σιδηρῶν καὶ βουνενῶν ἐνέπτυον, 10
 ἵνα μὴ δίδωσι νότα τοῖς ἐχθροῖς. τίς διηγήσεται τὰς τότε
 φωνὰς καὶ τὰς κραυγὰς καὶ τῶν πληγέντων διαμφὶ τὸ οὐαί ;
 ὄθεν ἕως τῶν οὐρανῶν ἀνέβαινον αἱ φωναὶ καὶ ὁ κρότος. καὶ
 τινες μὲν ἐκ τῶν ἡμετέρων θεωροῦντες αὐτοὺς οὕτως πάσχον-
 τας μετὰ φωνῶν μεγάλων ἔλεγον "ταῦτα πολλάκις ποιήσαν- 15
 τες κακῶς ἀπεκρούσθητε." αὐτοὶ δὲ μετὰ βίας τὴν ἀνδρίαν
 αὐτῶν θέλοντες δεῖξαι ἐπὶ τὰς κλίμακας πάλιν ἀνέβαινον.
 ἔτεροι δὲ τινες τολμηροὶ καὶ ἰσχυροὶ καὶ δραστικοὶ ἐπὶ τῶν
 ὤμων εἰς τοῦ ἑτέρου ἀνέβαινε, καὶ ἄλλος πάλιν ἐπὶ τῶν ὤμων
 τοῦ δευτέρου ἀνήρχετο ὅπως ἐδύνατο, ἵνα ἄνω ἐν τοῖς τείχεσιν 20
 ἔλθωσι. καὶ ταῦτα πάντα ποιοῦντες σφοδρῶς καὶ βιαίως
 συρρηγγνυται περὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀνόδους μύχη καρτερὰ,
 καὶ τὰ ξίφη ἐσπασμένοι συντεπλέκοντο, φόνος δὲ πολὺς ἦν

2. κατὰ τῶν ἐναντίων P

13. ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν P

ἔξει M

4. καὶ τηλεβολίσκοις καὶ τόξοις P

17. θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες δεῖ-

23. σπασάμενοι P

tum. machinis igne Graeco instructis iaculantes, hostes concrema-
 bant; scalae et qui eas ascendebant, molaribus desuper iactis detur-
 babantur et iaculis sagittisque repellebantur, et ubi confertos hostes
 videbant, eo helepolibus ignem iaculati multos vulnerabant et interfici-
 ebant. hostes autem labores belli et nostrorum renisus ita aegre tol-
 lerunt, ut nonnihil recedere vellent ad recreandas vires. verum tzaus-
 sides et lictores aulae virgis ferreis et scorteis eos urgebant, ne ho-
 sti terga darent. quis voces et clamores et vulneratorum utrimque
 gemitus verbis assequatur, unde ad sidera penetraret strepitus? qui-
 dam de nostris, quum ita hostes affectos viderent, clamabant "saepe
 hoc conati, male semper repulsi estis," ad quae illi, virtutis osten-
 tandae cupiditate, scalas rursus ascendebant. alii audaces, strenui et
 prompti viri alter in alterius humeros et in huius humeros tertius,
 qui posset, ascendebant, ut sic muros superarent. haec omnia dum
 fiunt, vehementer et acriter circa aditus et ascensus proelium com-
 missum, et strictis ensibus pugnatam est, magnaue utrimque fiebat

ἐκατέρωθεν. κλινομένης δὲ ἤδη τῆς ἡμῶν παρατάξεως Θεό-
 φίλος μὲν ὁ Παλαιολόγος καὶ Δημήτριος ὁ Καντακουζηνὸς
 ἄνδρες ἄριστοι προπηθήσαντες νικῶσι τοὺς Ἀγαρηνοὺς καὶ
 τρέπουσι καὶ ἐκ τῶν τειχῶν καὶ τῶν κλιμάκων κακῶς ἀπε-
 5 κρήμνισαν καὶ διεσκέδασαν. τότε οὖν καὶ ἕτεροι οἱ διατε-
 ταγμένοι εἰς βοήθειαν ἔφθασαν. ἐκεῖ δὲ ὁ βασιλεὺς ἔφιππος
 εὐρεθεὶς καὶ τοὺς στρατιώτας ἀναθαρρύνων καὶ ἐγείρων, ἵνα
 προθύμως μάχωνται, ἔλεγεν “ὦ συστρατιῶται καὶ ἀδελφοί,
 στήθε ἀνδρείως, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τοὺς οἰκτιρομῶς τοῦ
 10 Θεοῦ, ὅτι τὰ νῦν θεωρῶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντιῶν ἀρχὴν λαμ-
 βάνειν συγκοπὴν ποιῆσαι, καὶ ὀλίγον διασκεδάζονται, καὶ οὐ
 κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν καὶ συνήθειαν ἔρχονται, καὶ ἡ νίκη
 ἐλπίζω εἰς Θεὸν τοῦ εἶναι ἡμετέρα. λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε,
 ὅτι ὁ πολῦτιμος στέφανος ὑμῖν ἔσεται, οὐχὶ μόνον φθαρτὸς
 15 καὶ γῆινος ἀλλὰ καὶ ἐπουράνιος. ὁ Θεὸς δὲ ὑπὲρ ἡμῶν πο-
 λεμεῖ, δειλία κατέχει τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν.”

Καὶ ταῦτα τοῦ βασιλέως λέγοντος, Ἰωάννης ὁ Ἰουστινιαν-
 οῦς ὁ καὶ στρατηγὸς ἐπλήγη τόξου βέλει ἐν τοῖς σκέλεσιν ἐπὶ
 τὸν δεξιὸν πόδα. αὐτὸς δὲ ὁ τοσοῦτον ἔμπειρος ὢν πολέ- 63
 20 μου, ὡς εἶδε τὸ αἷμα ῥεῖν ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὄλος
 ἠλλοιώθη, καὶ ἦν προέδειξεν ἀνδρίαν ἐκ τοῦ φόβου ἔχασε,
 καὶ ἀνοσφελῶς μετὰ ταῦτα ἔπραξε. ὃς ἀνεχώρησεν ὄθεν ἦν.

3. προσπηθήσαντες P 9. γενναίως P 12. τὴν νίκην ἐλ-
 πίζω εἰς Θεὸν εἶναι ἡμετέραν P

caedes. inclinante iam acie nostra, Theophilus Palaeologus et Deme-
 trius Cantacuzenus, viri fortissimi, prosiluerunt, Agarenos vicerunt
 et fugarunt atque e moenibus male deturbatos disperserunt. tum etiam
 alii, qui illic dispositi essent, ad auxilium advolarunt. imperator, qui
 forte ibi aderat in equo, milites, ut strenue dimicarent, his verbis
 cohortatus est. “commilltones et fratres, per misericordiam dei vos
 rogo, state viriliter, quandoquidem hostium copias nunc viribus la-
 bascere et paulatim dissipati nec ordine et more suo incedere video,
 ac, deo confusus, spero, victoriam nostram fore. ac gaudete, fratres,
 quoniam corona pretiosissima vobis reposita est, non luxa et terrena
 solum, sed etiam coelestis. qui pro nobis pugnat deus, impiorum
 copias formidine cohibet.”

Haec dicente imperatore, Iohannes Iustinianus dux sagitta vul-
 neratus est in dextero pede. vir rei militaris tam egregie peritus, ubi
 sanguinem e corpore profluentem vidit, totus mutatus, quam ante
 ostenderat virtutem, statim pavore abiicit, nec quidquam postea ope-
 rae navavit, sed loco, in quo erat, relicto, cum silentio discessit,
 medicum quaerens, nec memor fortitudinis et dexteritatis, quam a

μετὰ σιωπῆς διήραχτο ζητῶν ἰατρούς, μὴ μνημονεύων τῆς γενναιότητος καὶ ἐπιδειξιότητος ἣν ἀρχῆθεν ἔδειξε. καὶ οὐκ εἶπε τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ οὐδέν, οὔτε ἀντ' αὐτοῦ εἶασέ τινα ἕτερον, ἵνα μὴ ἡ γεγνηῖα σύγχυσις γένηται καὶ ἀπώλεια. στραφέντες δὲ οἱ στρατιῶται καὶ μὴ ἰδόντες τὸν στρατηγόν, 5 διὰ τοῦ ῥηθέντος λόγου ὅτι ἔφυγεν εἰς ταραχὴν καὶ δειλίαν μεγάλην ἐνέπεσον. ὁ οὖν βασιλεὺς κατὰ συγκυρίαν πάλιν ἐκεῖσε εὐρεθεὶς ὄρᾳ τοὺς στρατιώτας συγκεχυμένους καὶ μεστοὺς φόβου ὡς πρόβατα διωκόμενα, καὶ μαθὼν τὸ αἷτιον καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἰουστινιανὸν ἰδὼν φεύγοντα ἐγγί- 10 σας αὐτῷ λέγει "ἀδελφέ, τί τοῦτο πεποίηκας; στρέψον ἐν τῷ διατεταγμένῳ σου τόπῳ. ἡ πληγὴ αὕτη ὀλίγον τί ἐστι. στρέψον, ὅτι τὰ νῦν ἡ πλείων ἀνάγκη ἐστίν. ἡ πόλις εἰς χεῖράς σου κρέμεται, ἵνα λυτρώσῃς αὐτήν." πολλὰ δὲ εἰπόντος τοῦ βασιλέως αὐτῷ οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐν τῷ Γαλατᾷ περᾶ- 15 σας αἰσχυρῶς ἐκεῖ τελευτᾷ ἐκ τῆς πικρίας καὶ περιφρονήσεως. οἱ δὲ Τοῦρκοι ἰδόντες τὴν τοσοῦτην σύγχυσιν τῶν ἡμετέρων θάρσος ἔλαβον. ἐκεῖ καὶ ὁ Σογὰν μπασιᾶς παρῶν τοῖς ἰαννιτζαρίοις καὶ τοῖς ἑτέροις διαλεχθεὶς ἐπήγειρεν αὐτῶν τὰ φρονηματα. καὶ τις ἰαννιτζαρις τοῦνομα Χασίνης (ἐκ τοῦ 20 Λουπαδίου ὁ γιγαντώδης ὄρμητο λένδρος) ὑπὲρ κεφαλῆς τῆ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸν θυρεὸν βαλὼν, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ ξίφος ἀσπασάμενος, ἐπὶ τὸ τεῖχος, οὗ ἔθεώρει τὴν σύγχυσιν, ἐχώρησεν.

5. στρ. ἀλλὰ μᾶλλον ἐρρέθη λόγος δι. P
γιγαντώγης P

21. λοπαδίου P

principio praestiterat: nec vero his, qui aderant, ullum verbum fecit, aut sui vicarium reliquit, quo impediretur, quae secuta est, confusio et pernicies. conversi enim milites, quum ducem non conspiciunt, sed fugisse audiunt, in perturbationem et metum ingentem inciderunt. rursus forte aderat imperator: qui ubi milites perturbatos et plenos timore, velut oves bestiis agitatas, vidit, causam edoctus et Iustinianum profugum animadvertens, sic eum aggreditur: "mi frater," inquit, "quid istud agis? redi in locum tuum: plaga ista modica est: redi, amabo te: gravior enim nunc necessitas urget. urbs in manibus tuis est, a te servanda est." alia plura monenti imperatori nihil respondit, sed Galatam traiectus, ibidem in contemtionem adductus, moerore obiit. interim Turcae, animadversa tanta nostrorum perturbatione, receperunt animos; atque Sogan basias iannitzaros aliosque adhortatus erexit. iannitarus quidam, nomine Chasanes, Lupadio oriundus, ingenti corporis magnitudine, sinistra manu supra caput scutum protendens, dextra gladium stringens, ad murum, qua turbatos nostros vidit, pro-

ἔποντο δὲ αὐτῶν καὶ ἕτεροι ὡσεὶ τριάκοντα, τὴν ἀνδρίαν ζηλώσαντες. οἱ δὲ ἐναπομείναντες ἡμέτεροι ἐν τῷ τείχει κατεκόντιζον αὐτούς καὶ βέλεσιν ἔβαλλον καὶ λίθους ὑπερμεγεθεῖς ἐκύλιον κατ' αὐτῶν· δέκα καὶ ὀκτὼ ἔξ αὐτῶν ἀπεκρήμισαν.

5 ὁ δὲ Χασάνης οὐ πρότερον ἐπέσχε τὴν δρμὴν ἢ ἀνελθεῖν ἐν τοῖς τείχεσι καὶ τρέψασθαι τοὺς ἡμετέρους. ἤνικα γοῦν ἐκράτησε τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἀκολουθήσαντες ἀνῆρχοντο εἰς τὸ τεῖχος. καὶ τοὺς ἀναβαίοντας οὐκ ἔφθασαν κωλύειν οἱ ἡμέτεροι διὰ τὴν ὀλιγότητα· οἱ δὲ πολέμιοι

10 πλῆθος ἦσαν. τοῖς δὲ ἀναβῶσι συμπλέκοντες ἐμάχοντο, καὶ ἦν οὐκ ὀλίγος αὐτῶν ὁ φόνος. καὶ ὁ Χασάνης μαχόμενος προσκυιοθεῖς πέτραν τινὴ κατέπεσεν. ἐπιστραφέντες δὲ οἱ ἡμέτεροι καὶ ἰδόντες αὐτὸν κείμενον πέτραις ἔβαλλον πάντοθεν· ὁ δὲ εἰς γόνυ διαναστάς ἡμύνετο, ὑπὸ δὲ τοῦ πλῆθους

15 τῶν τραυμάτων παρειῖθη τὴν δεξιὰν καὶ κατεχώσθη τοῖς βέλεσι. καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπλήγησαν καὶ ἔνεκεν τῶν τραυμάτων πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐκομίσθησαν. εἶτα τοσοῦτον ἀναβάν τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων τοὺς ἡμετέρους διεσκέδασαν, καὶ ἀφέντες τοὺς ἔξωθεν τείχους ἔσωθεν

20 διὰ τῆς πύλης ἔβαινον καταπατῶντες εἰς τὸν ἕτερον. ταῦτα δὲ οὕτως ἔχοντα καὶ φωνή τις ἐρρέθη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ λιμένος “ἔάλω τὸ φρούριον, καὶ τὰ στρατήγεια καὶ τὰ σημεῖα ἄνωθεν ἐν τοῖς πύργοις ἔσθησαν.” καὶ ἡ φωνὴ τοὺς ἡμετέρους ἐτρέψατο, τοὺς δὲ πολεμίους ἀνε-

14. ἐμείνετο M, ἐσημαίνετο P
 φωνή] τὸ στρατήγημα P

16. ἐπληγήσαν P

24. ἡ

cessit, circiter triginta virtutis aemulis sequentibus. nostri manserunt in muro, eosque iaculis et grandibus saxis exceperunt atque decem et octo deturbarunt. verum Chasanes non prius remisit impetum, quam, escenso muro, nostros fugaret. postquam igitur auso potitus est, etiam multi alii, eum secuti, in murum evadebant, quos nostri propter paucitatem prohibere non poterant, quum hostium magnus numerus esset. proelium tamen cum iis, qui ascenderent, commiserunt et non exiguum in eos ediderunt caedem. ipse Chasanes, inter pugnandum saxo offensus, procubuit. quem quum conversi nostri iacentem vident, lapides undique in eum coniciunt. ille in genua enisus, pugnabat, sed mox plagarum multitudine manibus elanguit et telis obrutus est. multi item alii aut occisi, aut vulnerati et propter plagas in castra asportati sunt. tandem hostes catervatim muro positi, nostros dissiparunt, qui, relictis exterioribus moenibus, per portam in urbem irrumpentes invicem se conculcabant. haec dum aguntur, intus et extra et ad portum clamatur “capta est arx, signa et

θάροντες· καὶ ἀλαλάξαντες φωνὰς πολλὰς καὶ προδίμως ἄνευ φόβου οἱ πάντες ἐπὶ τὰ τείχη ἀνέβαινον.

Ως οὖν εἶδεν ὁ δυστυχῆς, ὁ βασιλεὺς καὶ αὐθέντης μου, Ὁ δακρυχέων ἐπαρακάλει τὸν θεόν, καὶ τοὺς στρατιώτας ἵνα μεγαλοψυχήσωσι προέτρεπε· καὶ οὐκ ἦν συνδρομῆς καὶ βοή- 5 θείας ἐλπίς οὐδεμία. ὁ δὲ τὸν ἵππον κεντήσας δραμῶν ἔφθασεν ἔνθα τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν ἤρχετο, καὶ ὡσπερ ὁ Σαμψὼν ἐπὶ τοὺς ἀλλοφύλους ἐποίει, καὶ τοὺς ἀσεβεῖς ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ ἐκ τῶν τείχων ἀπεκρήμνισεν, ὡς ἰδεῖν θαῦμα ξένον τοὺς ἐντυχόντας καὶ βλέποντας. βρονχόμενος ὡς 10 λέων καὶ τὴν ῥομφαίαν ἐσπασμένην ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ πολλοὺς τῶν πολεμίων ἀπέσφαξε· καὶ τὸ αἷμα ποταμηθὸν ἐκ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔρρεε. καὶ ὁ προρρηθῆεις Δὸν Φραγκίσκος ὁ Τολέδος ὑπὲρ τὸν Ἀχιλλεῦ ἐποίησεν· ἐν τοῖς δεξιοῖς τοῦ βασιλέως ἔτυχε, καὶ ὡς τις αἰτὸς μετὰ ὀνύ- 15 χων καὶ στόματος τοὺς ἐναντίους κατέκοπεν. ὁμοίως καὶ Θεόφιλος ὁ Παλαιολόγος, ὡς εἶδε τὸν βασιλεῦ μαχόμενον καὶ τὴν πόλιν κινδυνεύουσαν, μεγαλοφώνως μετὰ κλαυθμοῦ κράζας εἶπε “θέλω θανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν,” καὶ συρρήξας ἑαυτὸν ἐν μέσῳ μετὰ κραυγῆς τοὺς ὄσους εὗρε πάντα διεσκέδασε 20 καὶ διεσκόρπισε καὶ ἐθανάτωσεν. ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης ὁ Δαλμάτης ἐκεῖ παρῶν ὑπὲρ πάντα στρατιώτην γενναίως τοῖς πο-

6. κεντήσας P

vexilla sublime in turribus elata.” quae vox nostros fugavit, hostes erexit, qui magno clamore et impetu, nullo timore, in murum ascendunt.

Haec quum videt miser imperator, dominus meus, cum lacrimis deum precatur, et milites, ut generose pugnent, impellit: at nulla iam opis et auxillii spes erat. itaque ipse equo concitato advolat, qua irruerat hostium turba, et quemadmodum Sampso hostes prostravit, ita impius primo impetu e moenibus deturbat, ut qui aderant et videbant, mirum cernerent spectaculum. leonis instar fremens, et dextra gladium strictum tenens, multos hostes trucidavit, ac sanguis in modum fluminis et pedibus et manibus eius profluebat. dominus Franciacus autem, Toledus, quem supra nominavi, ipsum superavit Achillem, ad dextram imperatoris dimicans et aquilae instar unguibus et ore hostes concidens. similiter Theophilus Palaeologus, ut imperatorem decertantem et urbem periclitantem vidit, magna voce et lacrimans clamavit “mori quam vivere malo,” et impetu facto in medios hostes, quotquot invenit, disiecit, dissipavit, occidit. at enim Iohannes Dalmata quoque, ibi praesens, prae reliquis militibus generose adversus

λεμίους ἐσυμπλέκετο. καὶ οἱ ἐντυχόντες καὶ βλέποντες θανά-
μαζον περὶ τῆς ἰσχύος καὶ γενναιότητος τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν.
καὶ δις καὶ τρίς τῆς ἐμβολῆς καὶ συρρηξέως τε καὶ συμπλο-
κῆς γενομένης μεγάλως τοὺς ἀσεβεῖς ἐτρέψαντο καὶ πλῆθος
5 ἀπέκτειναν καὶ ἑτέροους ἐκ τῶν τειχῶν ἀπεκρημνίζον, καὶ ἀγα-
νιζόμενοι σφοδρῶς καὶ συμπλεκόμενοι ἀπεκτάνθησαν, καὶ πο-
λὸν φόνον εἰς τοὺς πολεμίους πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν ἐποίησαν
οὕτως. καὶ ἕτεροὶ τινες στρατιῶται οὐκ ἀγενεῖς μαχόμενοι
ἐν τῇ τόπῳ ἐκείνῳ καὶ αὐτοὶ ἀπεκτάνθησαν πλησίον τῆς κύ-
10 λης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, ὅπου τὴν ἐλέβολιν ἐκείνην κατεσκευά-
σαν καὶ τὴν μεγάλην ἐλέβολιν ἔστησαν, καὶ τὰ τείχη τῆς πό-
λεως χαλάσαντες ἐπέθεν ἐν τῇ πόλει πρῶτον εἰσῆλθον. (ἐγὼ
δὲ τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ οὐχ εὐρέσθην πλησίον τοῦ ἀθαντός μου
τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ προστάζει ἐκείνου εἰς ἐπίσκεψιν δῆθεν ἐν
15 ἄλλῳ μέρει τῆς πόλεως ἤμην.)

8. Ἐλθόντων δὲ τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἔσωθεν
τείχεσι Χριστιανούς μετὰ ἐλεβολίσκων καὶ βελῶν καὶ τόξων
καὶ πετρῶν ἐναπολειφθέντας ἐδίωξαν, καὶ ἐγκρατεῖς πάντων
ἐγένοντο, ἄνευ δὲ τῶν πύργων τῶν λεγομένων Βασιλείου Λέον-
20 τος καὶ Ἀλεξίου, ἐν οἷς ἐστήκεισαν οἱ ναῦται ἐκεῖνοι οἱ ἐκ
τῆς Κρήτης· αὐτοὶ γὰρ γενναίως ἐμάχοντο μέχρι καὶ τῆς
ἑκτης καὶ ἑβδόμης ὥρας καὶ πολλοὺς Τούρκους ἐθανάτωσαν,
καὶ τοσοῦτον πλῆθος βλέποντες καὶ τὴν πόλιν δεδουλωμένην

10. τηλέβολον P 11. ἐλέπολιν P 16. τοὺς ἔσωθεν τοῦ τεί-
χους τῆς πόλεως χρ. P 17. τηλεβολίσκων P

hostes decertavit: ut, qui aderant et videbant, fortissimorum virorum virtutem et audaciam mirarentur. itaque bis et ter impressione et pugna facta, imprios vehementer fugarunt, multos occiderunt, alios de muris depulerunt, atque occubuerunt tandem constanter et strenue pugnantes et magna prius hostium strage data. item alii haud imbelles milites eodem loco dimicantes occiderunt, prope portam sancti Romani, ubi helepolim illam Turcae fecerant et magnam helepolim constituerant: qua primum diruto muro, in urbem penetrarunt. ego illo tempore non versabar circa imperatorem, dominum meum, sed iussu eius ad lustrandam aliam partem urbis discesseram.

8. Turcae urbem ingressi Christianos intra interiorem murum reliquos heleboliscis, iaculis, sagittis, saxis persecuti, et cunctis potiti sunt, praeter eos, qui in turribus Basilii Leonis et Alexii quae dicebantur constituti erant, nautas Cretenses. hi enim ad sextam et septimam horam strenue pugnabant et multos Turcas interficiebant, quumque tantam hostium multitudinem et totam urbem subactam viderent, no-

πᾶσαν αὐτοὶ οὐκ ἤθελον δουλωθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἔλεγον ἀποθανεῖν κρείττον ἢ ζῆν. Τοῦρκος δέ τις τῷ ἀμηρᾷ ἀναφορὰν ποιήσας περὶ τῆς τούτων ἀνδρίας, προσέταξεν ἵνα κατέλθωσι μετὰ συμβάσεως καὶ ὧσιν ἐλεύθεροι αὐτοὶ τε καὶ ἡ ναῦς αὐτῶν καὶ πῦσα ἢ ἀποσκευὴ ἦν εἶχον. καὶ οὕτως γε-
 5 νομένων πάλιν μόλις ἐκ τοῦ πύργου τούτους ἐπεισαν ἀπελθεῖν. καὶ δύο μὲν ἀυτάδελφοι Ἴταλοί, Παῦλος καὶ Τρωῖλος τοῦνομα, ἐν τῷ διατεταγμένῳ αὐτοῖς τόπῳ μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν γενναίως ἐμάχοντο καὶ τοὺς πολεμίους κακῶς ἀπε-
 64 δίωνον καὶ οὐκ ἀγεννῆ συμποκῆν καὶ σύρραξιν ἐποίουν, καὶ 10 φόνος ἦν ἀναμεταξύ, λέγω τῶν δύο μερῶν τῶν μαχομένων καὶ ὑπερμαχούντων. στραφεῖς δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὄρων τοὺς πολεμίους ἔσωθεν τῆς πόλεως λέγει τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ “ὦ φρίξον ἦλιε! ὦ στέναξον γῆ! ἔάλω ἢ πόλις, ἡμᾶς δὲ τοῦ πολεμεῖν παρήλθεν ἡ ὥρα. ἀλλ’ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, εἰ 15 δυνατόν, φροντίσωμεν.”

Καὶ οὕτως ἐγκρατεῖς οἱ πολέμιοι πάσης τῆς πόλεως γεγανότες ἡμέρᾳ τρίτῃ, ὥρα ἦν τῆς ἡμέρας β’ καὶ ἡμισυ, τοῦ 5
 93α’ ἔτους, τῇ κθ’ μηνὸς Μαΐου. καὶ τῶν μὲν προσπιπτόντων ἦν ἀρπαγὴ καὶ αἰχμαλωσία, τῶν δὲ καταλαμβανόμενων 20
 καὶ ἀνθισταμένων σφυγὴ· καὶ οὐδαμῶς ἡ γῆ ἔντισι τόποις ἐκ τῶν νεκρῶν διεφαίνετο. καὶ ἦν ἰδεῖν θάμα ξένον καὶ θρήνους πολλοὺς καὶ ποικίλους καὶ ἀμετρῆτους ἀνδραποδι-

4. συνηβάσεων P
 ἔάλω P

7. Ἴταλοὶ om P

14. γῆ. τί τοῦτο;

luerunt tamen ipsi subigi, sed mortem vita esse praestabiliorem ducebant. de quorum virtute quum Turca aliquis ameræ renuntiasset, edixit is, ut ex pacto descenderent et cum navi et omni supellectile sua liberi essent. at sic quoque aegre iis persuaserunt, ut discederent. duo fratres Itali, Paulus et Troilus nominibus, in loco sibi commisso cum aliis multis generose decertantes, hostes acriter repellebant et haud levi dimicabant proelio, et utrorumque, tum pugnantium tum defensantium, caedes edebantur. respiciens autem Paulus hostesque intra urbem conspicatus, ad fratrem conversus “o sol, horresce,” inquit, “o tellus, ingemisce! capta urbs est, et pugnandi tempus iam praeteriit. attamen de salute nostra, si qua spes est, cogitemus.”

Ita hostes tota urbe potiti sunt die tertio, hora secunda et dimidia, anno 6961, mensis Maii die 29. qui irruerant, rapiebant et captivos faciebant, qui capiebantur et resistebant, mactabantur, atque nonnullis in locis prae cadaverum multitudine non apparebat terra. vidisses novum spectaculum, lamenta multa et varia, rapinas innumeras, quibus mulieres primariae, virgines et deo consecratae, capillis et crinibus a Turcis

μούς, τῶν εὐγενῶν ἀρχουσῶν καὶ παρθένων καὶ ἀφιερωμέ-
 νων τῷ Θεῷ συρομένων ὑπὸ τῶν Τούρκων διὰ τῶν ἐθείρων
 καὶ κόμων καὶ πλοκάμων τῆς κεφαλῆς ἔξωθεν τῶν ἐκκλησιῶν
 μετὰ ὀδυσμῶν ἀνηλεῶς, τὴν βοήν καὶ κλαυθμὸν τῶν παίδων,
 5 τοὺς ἱερούς καὶ ἀγίους οἴκους λεηλατισμένους, τὸ φρικῶδες καὶ
 ἀκουόμενον τίς διηγήσεται; ἦν ὄραν τὸ θεῖον αἷμα καὶ σῶμα
 Χριστοῦ κατὰ γῆς χεόμενον καὶ ῥιπτόμενον, καὶ τὰ τιμαλφῆ
 δοχεῖα τούτου ἀρπάζοντες τὰ μὲν διέθρανον τὰ δὲ σῶα ἐνεκολ-
 10 πίζοντο, καὶ τοὺς ἐγκεκοσμημένους κόσμους ὁμοίως ἐποίουν,
 πολυτίμων κατεπάτου, καὶ τοὺς κόσμους αἴροντες κλίνας καὶ
 τραπέζας ἐποίουν, καὶ μετὰ τῶν ἱερατικῶν στολῶν καὶ ἐνδυ-
 μάτων τῶν ἐκ σηρικῶν καὶ χρυσοϋφάντων ὄντων τοὺς ἵππους
 ἐσκέπαζον, καὶ ἄλλοι ἐπ' αὐτοῖς ἡσθιον, καὶ τοὺς πολυτίμους
 15 μαργάρους τῶν ἁγίων κειμηλίων ἀναρπάστους ἐποίουν, τὰ
 ἅγια λείψανα καταπατοῦντες. καὶ ἕτερα ἀνοσιουργήματα πλεῖ-
 στα ἐποίουν ἄξια θρήνου οἱ τοῦ ἀντιχρίστου πρόδρομοι. ὦ
 τῶν σοφῶν σου κριμύτων, Χριστὲ βασιλεῦ, ὡς ἀνεμῆνευτα
 καὶ ἀνεξιχνίαστά εἰσι. καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν παμμέγιστον ἐκεῖνον
 20 ναὸν καὶ θεϊότατον τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, τὸν οὐρανὸν τὸν
 ἐπίγειον, τὸν θρόνον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, τὸ Χερουβικὸν ὄχη-
 μα καὶ στερέωμα δεύτερον, τὴν Θεοῦ χειρῶνποίησιν, τὸ θέα-
 μα καὶ ἔργον ἄξιον, τὸ πάσης τῆς γῆς ἀγαλλίαμα, τὸν ὠραῖον

2. ἀθήρων P 5. ἄλλους P 13. ὄντων om P 22. καὶ
 στερέωμα — ποιήσιν om P θέαμα τὸ ἄξιον P

atrociter magno eiulatu ex ecclesiis avellebantur. clamores et plora-
 tus puerorum, sanctarum aedium sacrilegia et si quid aliud horren-
 dum, quis haec enarret? erat videre Christi divinum sanguinem et
 corpus in terram effundi et proiici, sacra vasa diripi et partim dif-
 fringi partim integra in sinum abscondi. perinde de ornatu faciebant,
 sanctas imagines, auro, argento et lapillis pretiosis decoratas, concul-
 cabant, et ornamenta spoliantes in lectulos et mensas adhibebant, sa-
 cerdotalibus stolis et vestimentis, tum sericis tum auro intextis, equos
 sternebant aut pro mappis utebantur, pretiosas sacrae gazae margari-
 tas spoliabant, sacris reliquiis humi protritit. alia permulta exsecra-
 tissima et lacrimis prosequenda facinora praecursores illi antichristi
 patrabant. o sapientissima tua consilia, Christe rex, quam sunt abs-
 condita et inscrutabilia! erat porro videre maximum illud et divi-
 nissimum templum sapientiae dei, coelum terrestre, sellam gloriae
 dei, Cherubicum vehiculum et firmamentum alterum, opus manuum
 dei, spectaculum eximium et totius orbis terrarum lumen, templum
 illud elegans et elegantibus elegantius, intra cuius adyta et supra al-

καὶ ὠραίων ὠραιότερον· οὐδ' ἔσωθεν τῶν ἀδύτων καὶ ἄνω-
θεν τῶν θυσιαστηρίων καὶ τραπεζῶν ἡσθιον καὶ ἐπιον, καὶ
τὰς ἀσελεῖς γνώμας καὶ ὀρέξεις αὐτῶν μετὰ γυναικῶν καὶ
παρθένων καὶ παιδῶν ἐπάνωθεν ἐποίουν καὶ ἐπραττον. τίς
μὴ θρηνησῆ σε, ἄγιε ναε; καὶ πανταχοῦ πᾶν κακὸν ἦν, καὶ⁵
πᾶσα κεφαλή ἤλγει. ἐν οἴκοις θρηνοὶ καὶ κλαυθμοί, ἐν τριό-
δοις ὄδυρμοί, ἐν ναοῖς ὄλοφυρμοί, ἀνδρῶν οἰμωγαί, γυναικῶν
ὄλολυγαὶ ἔλκυσμοὶ ἀνδραποδισμοὶ διασπασμοὶ τε καὶ βιασμοί.
οἱ σεμνοὶ τῷ γένει ἀτίμως περιῆσαν, οἱ πλούσιοι ἀνόσιοι. αἱ
πλατεῖαι, αἱ γωνίαι κατὰ πάντα τόπον πανταχοῦ πασῶν κα-10
κιῶν ἦν ἔμπλεα· οὐδεὶς τόπος ἀνεξερευνητος ἢ ἄσυλος ἔμει-
νεν. ὦ Χριστέ βασιλεῦ, τῆς τότε θλίψεως καὶ στενοχωρίας
πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἣν οἰκοῦσιν οἱ Χριστιανοί, ἔλευθέ-
ρωσον. καὶ πάντα κῆπον καὶ οἶκον οἱ ἀσεβεῖς οὐκ εἴασαν
ἀνώρουκτον, ἵνα τὰ κεκρυμμένα χρήματα εὑρωσι· καὶ πλεί-15
στων μὲν νέων θησαυρῶν καὶ παλαιῶν καὶ ἐτέρων πολυτίμων
πραγμάτων εὐρόντες ἐνεπλήσθησαν.

B 9. Ὡς οὖν ἡ πόλις εὐλώ, ὁ ἀμηνῶς ἔνδον εἰσελθὼν εὐ-
θύς πάσῃ σπουδῇ ζήτησιν ἐποίει περὶ τοῦ βασιλέως, ὃς κατὰ
νοῦν ἄλλον οὐκ ἐλογίζετο εἰ μὴ μόνον μαθεῖν εἰ ζῆ ἢ τέθνη-20
κεν ὁ βασιλεύς. καὶ τινὲς μὲν ἐλθόντες ἔλεγον ὅτι ἔφυγεν,
ἄλλοι δὲ ἐν τῇ πόλει ἔλεγον εἶναι κεκρυμμένον, ἄλλοι δὲ τε-
θνάσαι μαχόμενον. καὶ θέλων πιστωθῆναι ἀληθῶς ἔστειλεν

19. ὁς om P

taria ac mensas ederent ac biberent, et incestas cupiditates et libidi-
nes suas cum feminis, virginibus et pueris exercerent. quis te non
lugeat, templum sanctissimum! ubique calamitas erat et dolebat omne
caput. in domibus lamenta et fletus, in triviis planctus, in templis
luctus, virorum gemitus, mulierum ululatus, rapinae, captivitates, in-
sultationes. genere nobiles contemti erant, divites impii. plateae et
anguli ubique omni malorum genere redundabant; nullus locus erat,
quem non scrutarentur et expilarent. Christe rex, ab illa, quam tum
experti sumus, miseria et calamitate omnem urbem et terram, quam
Christiani habitant, tueare. nullos hortos, nulla domicilia non per-
quirebant impii, ut pecuniam abditam reperirent: ac maximis inven-
tis thesauris, vetustis et novis, atque aliis rebus pretiosis impleti
sunt.

9. Capta igitur urbe, ameras, eam ingreassus, studiosissime de
imperatore quaerebat, nec quidquam antiquius habebat, quam ut co-
gnosceret, viveretne an interiisset imperator. atque eum alii fugisse
dicebant, alii in urbe latitare, alii proelio occubuisse. itaque ut rem
certo cognosceret, misit, ubi Christianorum et impiorum cadavera

ἔνθα δὴ τὰ πτώματα τῶν ἀναιρεθέντων ἔκειτο σωροειδῶς Χριστιανῶν τε καὶ ἀσεβῶν. καὶ πλείστας κεφαλὰς τῶν ἀναιρεθέντων ἔπλυναν, εἰ τύχη καὶ τὴν βασιλικὴν γνωρίσωσι. καὶ οὐκ ἐδυνήθησαν γνωρίσαι αὐτὴν εἰ μὴ τὸ τεθνεὸς πτώμα τοῦ
 5 βασιλέως εὐρόντες, ὃ ἐγνωρίσαν ἐκ τῶν βασιλικῶν περικημί-
 δων ἢ καὶ πεδίλων, ἔνθα χρυσοὶ ἀετοὶ ἦσαν γεγραμμένοι, ὡς
 ἔθος ὑπῆρχε τοῖς βασιλεῦσι. καὶ μαθὼν ὁ ἀμηρᾶς περιχα-
 ρῆς καὶ εὐφραινόμενος ὑπῆρχε· καὶ προστάξει αὐτοῦ οἱ εὐ-
 10 ρεθέντες Χριστιανοὶ ἔθαψαν τὸ βασιλικὸν πτώμα μετὰ βασι-
 λικῆς τιμῆς. οὐαὶ οὐαὶ κάμοι τῆς προνοίας ἐν τίνι καιρῷ με-
 φυλαττούσης! ἦν δὲ πᾶσα ἡ ζωὴ τοῦ αἰοιδίμου ἐν βασιλεῦσι
 καὶ γαληνοτάτου καὶ μάρτυρος τούτου χρόνοι τεσσαράκοντα
 ἑνέα καὶ μῆνες τρεῖς καὶ ἡμέραι εἴκοσι.

Ὁ δὲ ἀμηρᾶς τῇ νίκῃ τῇ μεγάλῃ ἐπαρθεὶς καὶ πλείστης
 15 κενοδοξίας πλησθεὶς ὤμῳ καὶ ἀνελεμῶν ἐφάνη. προσελθὼν
 δὲ αὐτῷ ὁ μέγας δούξ ὁ κύρ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς προσεκύνη-
 σεν αὐτόν, καὶ δεῖξας αὐτῷ θησαυρὸν πολὺν ὃν εἶχε κειρομ-
 μένον, καὶ λίθους καὶ μαργάρους καὶ ἑτέρα λάφυρα ἄξια βα-
 σιλεῦσιν, ἃ ἰδὼν ὁ ἀμηρᾶς καὶ πᾶσα ἡ βουλή αὐτοῦ ἔθαύ-
 20 μασαν. ὁ δὲ Νοταρᾶς εἶπε τῷ ἀμηρᾶ “ταῦτα πάντα ἐφύλατ-
 τον διὰ τὴν βασιλείαν σου, καὶ ἰδοὺ τὰ νῦν χαρίζομαί σοι
 δῶρον· καὶ δέομαι, δέξαι τοῦ δούλου σου τὴν δέησιν καὶ
 παρακάλεσιν.” ἤλπιζεν οὖν οὗτος δι’ αὐτῶν ἐλευθερίαν τυ-

23. ἐλευθερίας P

acervatim iacebant. abluerunt occisorum capita plurima, si forte imperatoris agnoscerent. non poterant autem, sed inventum imperatoris cadaver ex imperatoris ocreis et calceamentis agnoverunt, in quibus aureae aquilae depictae essent, ut mos erat imperatoribus. huius rei certior factus ameras, summopere gavisus et exhilaratus est, et qui aderant Christiani iussu eius imperatorium cadaver honore imperatoribus legitimo sepeliverunt. vae mihi quoque, quem quo tempore servavit divina providentia! vixit venerandus hic et placidissimus imperator, dum martyr obiit, annos quadraginta novem, menses tres et dies viginti.

Ameras magna victoria elatus et inani tumefactus gloria, crudelē se et immanem praestitit. accessit ad eum Lucas Notaras, magnus dux, et, adoratione facta, ingentem thesaurum, quem absconditum habebat, gemmas porro et margaritas aliamque gazam regibus dignam ei monstravit: quorum adspectu ameras cum universo comitatu obstupuit. tum Notaras “haec omnia,” inquit, “servavi maiestati tuae et nunc tibi pro munere trado, ac rogo, ut servi tui preces et vota ne aspernere.” sperabat autem, sic se cum domo sua libertatem con-

και μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ· ἀπελογίσατο δὲ αὐτῷ ὁ ἀμηνῶς
 και εἶπεν “ὦ ἡμικύων και ἀπάνθρωπε μηχανορράφε και πο-
 λύτροπε, τοσοῦτον πλοῦτον εἶχες και οὐκ ἐβοήθησας τῷ βα-
 σιλεῖ τῷ αὐθέντη σου και τῇ πόλει τῇ πατρίδι σου; νῦν δὲ
 μετὰ τοιούτων πονηριῶν και πανουργιῶν ὡς οἶδας ποιεῖν και 5
 πράττειν ἐκ νεότητος, βούλη ὑποσκελίσαι καμέ, και φύγης
 τοῦ πρόποντός σοι; εἰπέ μοι, ὦ ἀσεβῆ, τίς ὁ χαρίσας μοι τὸν
 πλοῦτον τὸν σὸν και τὴν πόλιν ταύτην εἰς χειράς μου;” λέ-
 γει αὐτῷ ὁ Νοταρᾶς “ὁ Θεός.” ὁ δὲ ἀμηνῶς εἶπεν αὐτῷ
 “ἐπεὶ ὁ Θεός ταυτὰ μοι ἐχαρίσατο και σὲ και πάντας ὑπὸ 10
 τὰς χειράς μου δούλους ἔδωκε, τί σὺ λέγεις, πονηρέ, και
 φλυαρεῖς; πῶς οὐκ ἔστειλάς μοι αὐτὰ πρὶν τὴν μάχην κινή-
 σω καθ’ ὑμῶν ἢ πρὶν τὴν πόλιν νικήσω, ἵνα ὀφείλω σοι τὴν
 χάριν και τὴν ἀνταμοιβήν; νῦν οὖν οὐκ εἰ σὺ ὁ χαρίσας μοι
 ταυτα, ἀλλὰ ὁ Θεός.” και εὐθύς ὤρισε τοῖς δημίσις ἵνα εἰς 15
 φυλακὴν βάλωσιν αὐτὸν και ἀσφαλῶς τηρῶσι. τῇ δὲ ἐπαύριον
 προστάζας ἤνεγκαν πάλιν αὐτὸν ἐμπροσθεν τοῦ βήματος αὐτοῦ·
 και λέγει αὐτῷ “ἐπεὶ οὐκ ἠθέλησας βοηθηῆσαι τῷ βασιλεῖ και
 τῇ πατρίδι σου μετὰ τοσοῦτου θησαυροῦ ἀναριθμήτου ὃν εἶχες,
 και διὰ τί οὐκ ἐβούλευσας τὸν βασιλέα, ὅτε ἐμήνυσσα αὐτῷ ἵνα 20
 μετ’ εἰρήνης και ἀγάπης μοι δώσῃ τὴν πόλιν και ἄλλον ἀντ’
 αὐτῆς τόπον δώσω μετ’ ἀγάπης και φιλίας, ἵνα μὴ τοσοῦτοι
 65 φόνοι ἀναμέσον ἡμῶν γενήσωνται;” ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

secuturum esse. at respondit ameras “heu te semicanem, hominem
 immanem, veteratorem et fraudulentum, qui tantas opes posse-
 deris, nec succurreris domino tuo, imperatori, nec huic urbi, pa-
 triae tuae! nunc vero cum istis nequitiiis et fraudibus, quibus de-
 ditus fuisti a pueritia, me quoque supplantare et poenam effugere
 studes? dic mihi, sceleste, quis est, qui in manus meas tradidit di-
 vitias tuas et hanc urbem?” respondit Notaras “deus.” tum ameras
 “quodsi deus haec mihi donavit, atque te et reliquos in manus meas
 dedit, quid tu, nequam, ais et nugaris? cur mihi haec non ante mi-
 sisti, quam bellum contra vos commoverem aut urbem caperem, ut
 tibi gratias et remunerationem deberem? nunc enim non tu haec
 mihi largiris, sed deus.” ita statim mandavit lictoribus, ut eum in
 carcerem conicerent et diligenter custodirent. postridie eum rursus
 coram se adduci iussit et his verbis compellavit “quandoquidem im-
 peratori et patriae tuae ditissimo hoc thesauro, quem habebas, opi-
 tulari noluit, cur imperatori non suasisti, quum talem ego ei condi-
 tionem proposuissem, ut pacifice et ultro urbem mihi daret, ego illi
 alium locum cum benevolentia et amicitia restituerem, ne tantae in-
 ter nos caedes fierent?” respondit ille “huius rei non ego culpam

αὐτῷ “ ἐγὼ αἴτιος οὐχ ὑπάρχω εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ἀλλ’ οἱ Ἐνετοὶ καὶ οἱ ἐν τῷ Γαλατῆ, οἱ ἔτασσον τῷ βασιλεῖ ἵνα στόλον καὶ στρατὸν εἰς βοήθειαν αὐτῷ στείλωσιν.” ὁ δὲ ἀμνηροῦς “ πολλὰ οἶδας” λέγει “ ψεύδους ἐφευρήματα· τὰ νῦν δὲ 5 καιρὸς ψεύδους οὐκ ἔστιν ἵνα βοηθήσῃ σοι.” καὶ προστάξας ἐπὶ τὴν αὐρίον ἐπὶ τὴν τοῦ Ξηροῦ λόφου ἀγορὰν πρῶτον κατενώπιον αὐτοῦ θανατώσῃ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, οὓς ποτε ἤτει τῷ βασιλεῖ ἵνα τὸν ἕνα αὐτῶν τιμῆσῃ τῷ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου ἀξιώματι καὶ τὸν ἕτερον τῷ τοῦ μεγάλου λογο- 10 θέτου, εἶτα καὶ αὐτὸν θανατώσῃ, ὡς καὶ ἐγένετο· καὶ οὕτω τὰ τοῦ Λουκᾶ τοῦ Νοταρᾶ πέρας ἔλαβον. εἶτα προστάξας μετὰ ταῦτα ἐθανάτωσε πολλοὺς εὐγενεῖς ἄρχοντας, τὸν τῶν Ἐνετῶν ἄγαρον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν ἀστάνδην τῆς Καταλονίας καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ. εἶτα ἤθελεν θανατώσῃ καὶ τὸν Κονταρίνον καὶ ἑτέρους εὐγενεῖς τῶν Ἐνετῶν, οἱ χρήματα δώσαντες καὶ ἐπαγγειλάμενοι τῷ Σογᾶν μπισιᾶ τοῦ ζῆν ἐχαρίσθησαν. καὶ στείλας ἐν τῷ Γαλατῆ καὶ πολλοὺς πιάσας ἐθανάτωσε, καὶ πᾶσα ἡ αὐτοῖς ἐπαγγελία ἦν ἐπηγγελῆτο εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ὑποτελεῖς 15 ὤρισεν εἶναι. τὸν δὲ Ἀλέ μπισιᾶν στείλας ἀπέκλεισεν ἐν πύργῳ τινί, καὶ μετὰ ὀλίγας ἡμέρας καὶ αὐτὸν ἐθανάτωσε, δι’ ἣν αἰτίαν εἶπομεν, ἧγουν διὰ τὸ λέγειν αὐτὸν τοῦ μὴ

6. ἐπὶ τοῦ Ξηρολόφου P 8. ἵνα om P τιμῆσαι τὸ τ. μ. κ.
ἀξίωμα καὶ τὸν ἕτερον λογοθέτην P 13. ἀστάντην P 20.
ἀλή μπισιᾶν P

sustineo, sed Veneti et Galataei, qui imperatori promittebant, se classem et copias ei auxilio missuros. rursus ameras “multa,” inquit, “fingere mendacia didicisti. verum nunc tempus non est mendaciis tibi consulendi.” praecepit deinde, ut sequenti die in foro collis aridi quod dicitur prius coram ipso duo filii eius trucidarentur, de quibus olim rogaverat, ut imperator alterum magni contostauli, alterum magni logothetae dignitate honestaret: deinde trucidaretur ipse: id. quod ita factum est. hunc igitur finem res Lucae Notaræ habuerunt. deinde ameras multos generosos viros principes interfici iussit, velut Venetorum stationarium et filium eius, magistrum cursus publici Cattelanorum cum duobus filiis. mox etiam Contarinum et alios nobiles Venetos occidi voluit, qui tamen, pecunia data et promissa Sogan basiae, vitam impetrarunt. at vero Galatam misit et multos ibi comprehensos trucidavit, nec quidquam iam meminerat, quam iis conditionem promisisset, sed illos quoque sibi stipendiarios esse voluit. Ali basiam in turrin inclusum, post paucos dies interemit, propter causam a nobis significatam, quod suaserat, ne bellum adversus ur-

εγεῖραι μάχην κατὰ τῆς πόλεως, ἵνα μὴ οἱ τῶν ἐσπερίων ἀν-
θένται Χριστιανοὶ συναχθῶσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ τῆς Εὐρώπης
αὐτοὺς διώξωσι καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς προγέγραπται. ὁ θάνατος
οὖν αὐτοῦ λύπην ἀμέτρητον παντὶ τῷ στρατῷ τοῦ ἀμηνῶ ἐνέ-
δωκε διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ὑπὸ πάντων φιλούμενον καὶ εἰς 5
πάντα καλῶς τὸν ἀμηνῶν συμβουλευόντα.

10. Ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ γίνεται ἔτη βσμβ',
καὶ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἕως τῆς πυργοποιίας ἔτη φ', καὶ ἀπὸ
τῆς πυργοποιίας ἕως τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀβραάμ εἰς Χαναὰν
γῆν, ἐξ ἧς καὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν λαμβάνουσι ἀρχὴν τὰ 10
ὀνόματα, εἰσὶν ἔτη χις'. καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ἕως Ῥώμου
καὶ Ῥωμύλου ἔτη ατμβ', καὶ ἀπὸ τοῦ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου
ἕως Αὐγούστου Καίσαρος ἔτη ψπζ', καὶ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου
Καίσαρος ἕως τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Φλαβίου τοῦ τρισ-
ολβίου καὶ αἰοιδίμου τε καὶ αἰμινήστου, τοῦ μεταθέσαντος 15
τὰ βασιλεία ἀπὸ τῆς παλαιῆς Ῥώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν
τὴν ποτε Βυζάντιον, ἣν αὐτὸς ἀνωκοδόμησε καὶ νεάν Ῥώμην
ὠνόμασεν, εἰσὶν ἔτη τλβ'. καὶ ἀπὸ Κωνσταντίνου Φλαβίου
τοῦ Χλωροῦ ἕως Ἡρακλείου τοῦ μεγάλου ἔτη τε', ἐν οἷς χρό-
νοις ἦν καὶ ὁ τρισκατάρατος καὶ ψευδοπροφήτης Μωάμεθ, 20
ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἰσμαήλ, ὃς ὑπῆρχεν ἐκ τῆς τοῦ Κηθάρ φυ-
λῆς τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ Ἰσμαήλ. Νίζαρος γὰρ ὁ τοῦ Κη-

1. ἐγεῖραι P 7. 10] ἀπαρτίθμησις τῶν ἐτῶν ἀπὸ Ἀδάμ
ἄχρι τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως καὶ ἄλλων τινῶν περὶ τοῦ Μωά-
μεθ. MP εἰσὶν ἔτη βσμβ^α P 13. ψπέ P 19. χλ' P

bem susciperetur, ut occidentales principes Christiani ne coniungerentur ea occasione et se ex Europa eicerent, et quae alia supra commemoravimus. eius mors ingentem luctum exercitui universo amerae attulit, quoniam ab omnibus diligebatur et praeclara semper consilia amerae dederat.

10. Ab Adamo ad diluvium anni sunt 2242, a diluvio ad exstructam turrim anni 500, ab exstructa turri ad Abrahami in Chanaan adventum, ex qua terra Graecorum deorum nomina originem ducunt, anni 616; ab Abrahamo ad Romulum et Remum anni 1342, a Romulo ad Augustum Caesarem anni 787, ab Augusto Caesare ad magnum Flavium Constantinum, ter beatum, venerandum et aeternae memoriae imperatorem, qui a vetere Roma imperii sedem Cpolim, quam, olim Byzantium dictam, ipse instauratam novam Romam appellavit, anni 332; a Flavio Constantino Chloro ad Heraclium magnum anni 305; quo quidem tempore vixit ter execrandus pseudo-propheta Mohammedes, e posteris Ismaelis, e tribu Cedar, qui filius

δὲρ ἀπόγονος ἐγέννησεν υἱούς δύο, Μόβδαρον καὶ Ῥαβίαν, ὃ δὲ Μόβδαρος Κούσαρον καὶ Καίτον καὶ Θεμίνην καὶ Ἄσαδον, ὃ δὲ Κούσαρος τὸν Ἀβεδουλᾶν, ὃ δὲ Ἀβεδουλᾶς τὸν ψευδοπροφήτην καὶ ἀντίχριστον Μωάμεθ. γεννηθεῖς δὲ καὶ 5 ἀνατραφεῖς πενία συζῶν καὶ κτηνοτρόφος ὢν καὶ μάλιστα σελημαζόμενος, φωτισθεῖς τὰ τοῦ σκότους παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ Σατανᾶ, ἐκατώρθωσεν ἃ ἕτεροι πολλοὶ συνέγραψαν, περὶ ὧν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀναγκαῖον διηγέσθαι. πλὴν ὀλίγων Β
τινῶν ἐκ τῶν αὐτοῦ μιαρῶν ἔργων καὶ πονηρῶν μείαν ποιή-
10 σωμεν. οὗτος ὁ παμμύαρος ἐκ τῶν Ἐθρίβου δρέων ὄρητο, καὶ πρῶτον μὲν δούλος ὑπάρχων τινὶ γυναικὶ χήρα καὶ ὁμοφύλῳ αὐτοῦ, πλοσίᾳ πάνν, ὀνόματι Χαδιχᾶ· ὃς μετὰ τῆς πονηρίας καὶ πανουργίας αὐτοῦ τὴν ἑαυτοῦ κυρίαν εἰς γυναικα ἔλαβεν, καὶ δαιμόνια ἔχων καὶ πίπτων καὶ τρέμων καὶ 15 ἀφρῖζῶν αὐτὸς τὸ πάθος μετεσχημάτιζεν, ὅπως μὴ αἰσχύνηται ἢ γυνή καὶ κυρία αὐτοῦ, μεμφομένη αὐτὸν πῶς συνεζεύχθη τοιούτῳ πένητι καὶ δαιμονήτῃ. τὸν ἄγγελον Γαβριὴλ ἔλεγεσθαι ὅτι ἐώρα λέγοντα αὐτῷ τὰ μέλλοντα συμβαίνειν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἀποκαλύπτονται, ὡς ἔθος ἐστὶ πᾶσι τοῖς μοναχοῖς 20 καὶ προφήταις· ἐκ τοῦ φόβου ἐξίστατο καὶ ἐδειλία. ἦν δὲ τις ψευδαββᾶς ὀνόματι Σέργιος, διὰ κακοπιστίαν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξόριστος, καὶ φίλος ὢν τῷ Μωάμεθ· ὃν

1. Μούδαλον P

2. Μούδαρος P

5. καὶ μάλιστα om P

10. ἐθριβόλων P

17. δαιμονιῶντι P

21. Ἀλεξανδρείας P

primogenitus' Ismaelis fuit. Nizarus enim, unus e posteris Cedar, filius dnos genuit, Mobdarum et Rhabiam, Mobdarus Cusarum, Caitam, Theminen et Asadum, Cusarus Abedulam, Abedulas pseudo-prophetam et antichristum Mohametem. is in egestate natus et educatus, adeoque pecuarius et quam maxime lunaticus, quae innovaverit, tenebris sibi a patre Satana illustratis, alii multi conscripserunt, ut nos de his dicere nihil attineat. sed tamen pauca aliqua e scelestis et pravis facinoribus eius commemorabimus. e montibus Ethribi igitur profectus scelestissimus iste homo, primum servus fuit viduae alicuius tribulis, feminae ditissimae, nomine Chadichae; sed mox, qua erat pravitate et versutia, heram uxorem duxit, atque morbo comitiali correptus, caducus, tremebundus et ore spumans, ipse ita moderabatur morbum, ut eum non aegre ferret uxor et hera, neve conquereretur, quod homini egeno et lunatico coniugio iuncta esset. Gabrielem angelum videre se aiebat, dicentem sibi et aperientem, quae futura essent in mundo, quemadmodum monachis et prophetis mos est: atque prae timore sui impos erat ac stupebat. erat porro pseudabbas quidam, Sergius nomine, propter fidei pravi-

ὁ Μωάμεθ ἐπαρεκάλει τῇ αὐτοῦ κυρία τῇ καὶ γυναικὶ ταῦτα λέγειν καὶ βεβαιώσασθαι, καὶ παραινεῖν ἵνα μὴ λυπηταὶ ἀλλ' ἵνα χαίρῃ. ἡ δὲ γυνὴ ἐπίστευε τῷ ψευδαββᾷ πλεον ἢ τῷ ἀνδρὶ. διὰ τοῦτο λέγουσι καὶ οἱ πάντες ὅτι ὁ Μωάμεθ ὤρισε τοὺς μοναχοὺς πάντας ἀτελεῖς εἶναι καὶ ἀφορολογήτους διὰ 5 τὴν τοῦ ψευδαββᾷ Σεργίου φιλίαν, καὶ οὕτως παρήγγειλεν. ἔλεγεν οὖν ταῖς γυναῖξιν αὐτῇ ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς προφήτης ἐστίν. καὶ παρὰ τῶν γυναικῶν εἰς τοὺς ἀνδρας αὐτῶν κηρυχθεῖς, καὶ οὕτως ἐν τῷ κόσμῳ παρὰ τῶν ἀφρόνων ὁ ψευδοπροφήτης ὠνόμασται, καὶ ἕως τοῦ νῦν τὸ αὐτὸ μέγα ψεῦ- 10δος παρὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἄδεται. ἀποθανούσης δὲ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ κληρονόμος τοῦ βίου καὶ πλοῦτου τοῦ τοσοῦτοι αὐτῆς γενόμενος, φύλαρχος τῶν Ἰσραηλιτῶν τῶν ἐκεῖ ἐχρημάτησεν. εἶτα ἐρχόμενος ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος τῷ τότε καιρῷ 15 ἐκ τῆς Περσίδος μετὰ νίκης μεγάλης, καὶ θέλων περᾶσαι πηλυσίον ὡσεὶ ἡμερῶν τινῶν ὁδὸν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρσι ἐνθα διέτριβε καὶ κατῴκει ὁ ἀλιτήριος, ὡς ἤκουσε τοῦτο ὁ πονηρός, πρόεισιν εἰς προσκύνησιν καὶ προὑπάντησιν τῷ βασιλεῖ μετὰ δώρων πολυτίμων πολλῶν ἀξίων βασιλευσὶ καὶ 20 τινῶν οὐκ ὀλίγων ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς. ἐδέξατο οὖν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν ὑποταγὴν καὶ μεγάλην δουλοσύνην ἣν ἔδειξε· καὶ χώραν αἰτήσας τῷ βασιλεῖ εἰς κατοίκησιν, καὶ ἐδώρησατο ὁ βασιλεὺς μετὰ γράμματος βασιλικῷ. ἀναζωσάμε-

tatem Cpoli exsul et Mohameti familiaris: hunc ille adhibebat, ut herae et coniugi suae diceret, commendaret et persuaderet, ne tristaretur, imo potius gauderet: habebatque mulier pseudabbati maiorem, quam marito fidem. qua de re omnes affirmant, Mohametem propter pseudabbatis Sergii amicitiam constituisse, ut cuncti monachi immunes essent: quod sane imperavit. mox Mohametis coniux mulieribus persuasit, maritum suum prophetam esse; atque a feminis Mohametes maritis commendatus, postremo per orbem terrarum ab insciis eo nomine appellatus est, et ingens id mendacium hodieque ab Ismaelitis decantatur. uxore mortua, tantarum opum et divitiarum heres factus, Ismaelitarum suae regionis dux evasit. illo tempore rediens e Persis post magnam victoriam imperator Heraclius, aliquot dierum itinere ad ea loca procedere volebat, in quibus nefarius iste verabatur et habitabat. quod ubi audivit nebulo, ad adorandum imperatorem cum aliis nonnullis tribus suae hominibus obviam ei proficiscitur, donis pretiosis et imperatore dignis onustus. exceptit eum imperator propter modestiam et obedientiam insignem, quam prae se tulit, et terram, quam habitabat, rogatus, donavit ei eam cum literis imperatoriis. itaque ille, munitus iam scripto imperatoris et eiusdem

ρος οὖν καὶ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ εἰς τὴν φιλίαν θαρ-
 ρῶν καὶ πλέον ἐπαρθείς τῇ διανοίᾳ εὐθὺς ἔθετο καὶ προστά-
 γματα· καὶ τοὺς μὲν λόγοις ἀπατῶν, τοῖς δὲ μὴ πειθομέ-
 νοις εὐχερῶς τὸ ξίφος ἀνατεινόμενος καὶ ὑποκλίνασθαι τού-
 5 τους ἐκβιαζόμενος, ἄρχων τέλειος τῶν Σαρακηνῶν ἐγένετο.
 καὶ μετ' ὀλίγον τινὰ καιρὸν εὐκαιρίαν εὐρῶν διὰ τὸ τοὺς
 βασιλεῖς περισπωμένους ὑπάρχειν ἐν πολέμοις τῆς Ἰταλίας,
 τὴν αἴρεσιν αὐτοῦ ἐπαρρησιάσατο, ἣν εἶχεν ὑποκεκρυμμένην
 χρόνους ἱκανούς, καὶ νομοθέτης αὐτῶν καὶ διδάσκαλος ἐγέ-
 10 νετο· καὶ τὰ ἐν τῷ κοράν, τουτέστι τοῦ ἐκτεθέντος παρ' αὐ-
 τοῦ νόμον, κεφάλαια ποιήσας, καὶ ἐν τέσσαρσι λόγοις ταῦ-
 τα τὰ κεφάλαια διαμερίσας, αὐτοῖς ἐπαρέδωκεν. Ἡ εἰσι
 ταῦτα.

11. Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ πρώτου λόγου λέγει 66
 15 ὅτι ὁ Μωάμεθ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐπιληψίας, ἐν ἣ ἐκυλίετο ἀφρί-
 ζων, τὸν ἀρχάγγελον Γαβριὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν
 δρᾶν, ὡς εἴρηται. δεύτερον ὅτι συνεγράψατο τὸ βιβλίον,
 Ἰαβραϊστὶ κοράν ὀνομάσας, ὃ λέγεται Ἑλληνιστὶ νόμος Θεοῦ
 σωτήριος. τρίτον ὅτι προφήτην Θεοῦ καὶ ἀπόστολον ἑαυτὸν
 20 ἐκάλεσεν. τέταρτον ὅτι τὰ Μωσαικὰ πάντα τὸ τε ψαλτήριον
 καὶ τὰ προφητικὰ δίκαια καὶ ἄγια καὶ ἀληθῆ ὠνόμασε, κατ'
 ἐξαιρέτον δὲ τῶν ἄλλων τὸ εὐαγγέλιον ἄγιον καὶ δίκαιον καὶ

14. 11] περὶ τῶν ἐν τῷ τοῦ Μωάμεθ κοράν κεφαλαίων, καὶ τί
 ἐν αὐτοῖς περιέχει. πρῶτον μὲν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ καὶ ἐν τῷ
 πρώτῳ κεφαλαίῳ. λόγος α'. MP ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγῳ τᾶ-
 δε· κεφάλαιον πρῶτον. P 15. ἐπιλήξεως P 19. ὅτι om P

fius amicitia, et magis etiam elatus consilii verutia, statim edicta
 constituit, atque alios verbis decipiens, alios, qui non facile obedi-
 rent, stricto gladio et vi redigens ad obsequium, summus dux Sara-
 cenorum evasit. mox opportunitatem nactus, quum imperatores bellis
 in Italia distinerentur, consilium suum, aliquamdiu prudenter cela-
 tum, libere professus est et eorum legislator et praeceptor exstitit,
 atque tradidit iis coranem h. e. legem ab ipso constitutam, in capita
 distributum, capita ea quatuor libris complexus: quae capita haec
 sunt.

11. Capite libri 1. legitur, Mohametem dicere, epilepsia correptum,
 qua volvebatur spumanti ore, se vidiisse Gabrielem archangelum ad
 se accedentem: sicut supra commemoravimus. 2. conscripsisse Moha-
 metem hunc librum, quem arabice coranem appellat, quod graece
 est lex dei salvatrix. 3. prophetam dei et apostolum se appellat. 4.
 Mosaica omnia, deinde psalterium et prophetica iusta, sancta et vera
 esse dicit, prae ceteris vero evangelium sanctum, iustum, probum, ve-

εὐθὺς καὶ ἀληθινὸν καὶ τέλειον ἀπεφήνατο, ὥστε καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ Ἰωῶ θεοῦ ὑπομνήσεις ταῦτα ὠνόμασε. πέμπτον ὅτι μὴ μόνον παρὰ τοῦ Μωάμεθ ἐξετέθη ὁ νόμος ἀλλὰ καὶ παρ' ἐτέρων. ἕκτον ὅτι ὁ παρὰ τοῦ Μωάμεθ ἐκτεθείς νόμος στόματι πρὸς οὓς ἐξετέθη παρὰ τοῦ δαίμονος. ἔβδο- 5 μον ὅτι εἰς χαλιφῶς τὸ ἀξίωμα, τοιτέστιν ἄκρος διδάσκαλος, ἐγένετο Χριστιανός. ὄγδοον ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐντυχῶν αἰρετικοῖς τισὶ Νεστοριανοῖς καὶ Ἀρειανοῖς, ἀλλὰ δὴ καὶ Ἰουδαίοις τισί, τὴν τοῦτων κακίαν ἐσώρευσεν. ἔννατον ὅτι μεγαλορρημόνως περὶ αὐτοῦ ἔλεγεν ὡς εἰ πάντες ἄνθρωποι συναχθεῖεν 10 καὶ πάντα τὰ πνεύματα καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι, οὐκ ἂν δύναιντο ποιῆσαι τοιοῦτο κορὰν ὡς ἐγώ. δέκατον ὅτι ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μέρει ἤγουν ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου ἔστι γεγραμμένον τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα. ἐνδέκατον ὅτι οὐκ ἦλθε διὰ θαυμάτων ἀλλὰ διὰ ξίφους δοῦναι τὸν νό- 15 μον, καὶ τοῖς μὴ πειθόμενοις αὐτῷ θάνατος ἔσται ἢ τιμωρία ἢ φόβος διδόναι. δωδέκατον ὅτι ὁ Νῶε καὶ Ἀβραάμ, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦ αὐτοῦ δόγματος, φησιν, ἦσαν οὐπερ οὗτος ἐξέθετο ὕστερον.

Τοῦ δευτέρου λόγου κεφάλαιά εἰσι ταῦτα. πρῶτον ὅτι τὰ ἐν 20 ταῖς Μωσαικαῖς παραδόσεσι τοῖς προφήταις τε καὶ τῷ ψαλτηρίῳ καὶ τῷ εὐαγγελίῳ γεγραμμένα ἅγια καὶ δίκαια καὶ ἀπὸ θεοῦ δεδομένα καλεῖ, στέργει τε καὶ φυλάσσει αὐτά, καὶ οὐδ' ὄλως εἰ-

13. ἀνερω̄ P

19. ἔθετο P

23. οὐδὲν P

rum et perfectum appellat, adeo ut in capite Ionae haec nominarit commentarios dei. 5. non solum a Mohamete, sed etiam ab aliis legem constitutam esse. 6. a Mohamete constitutam legem ore ad aurem enuntiatam esse a daemone. 7. unum Chalipham h. e. eximium magistrum fuisse Christianum. 8. Mohametem, quum in haereticos quosdam Nestorianos et Arianos, imo et Iudaeos aliquot incidisset, horum coacervasse pravitatem. 9. magnifice de se praedicat, omnes homines, omnes spiritus, omnes angelos conuictum non posse talem librum componere, qualem composuerit ipse. 10. in parte superiori, a dextra throni domini, scriptum esse nomen Mohametis. 11. venisse eum, non miraculis, sed gladio legem constitutum, et qui non parerent sibi, iis capitis aut pendendi tributum poenam fore. 12. Neachum et Abrahamum, quin etiam apostolos eandem doctrinam secutos esse, quam ipse postea docuerit.

Libri secundi capita haec sunt. 1. in Mosaicis libris, propheti-
cis, psalterio et evangelio scripta eum sancta, iusta et a deo imper-
tita appellare, observare et venerari, nec omnino esse ipsius assecias,

οὖν οἱ τούτου ἀκόλουθοι, εἰ μὴ ταῦτα πληρώσοισιν. δευτέρον
 ὅτι εἰς ἑβδομήκοντα πρὸς ταῖς τρισὶ μοίρας μέλλουσι σχισθῆ-
 ναι οἱ τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἀκολουθήσαντες, καὶ ἡ μὲν μία καὶ
 μόνη ἐκ τούτων σωθήσεται, αἱ δὲ ἄλλαι τῷ πυρὶ παραδοθή-
 5 σονται. τρίτον ὅτι εἰ μὴ παρὰ Θεοῦ ἦν τὸ κοράν, πολλαὶ
 ἀναντιόητες εὐρίσκοντο ἐν αὐτῷ. τέταρτον ὅτι μετὰ τοῦ Γα-
 βριῆλ ἀνελθεῖν λέγει εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐντυχεῖν ἀγγέλω
 μυριάκις μίζονι παντὸς τοῦ κόσμου, θρηνοῦντι τὰς αὐτοῦ B
 ἁμαρτίας, καὶ τυχεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ συγγνώμης δι' αὐτοῦ.
 10 πέμπτον ὅτι τέλος καὶ σφραγὶς τῶν προφητῶν ἐστὶν οὗτος.
 ἕκτον ὅτι ἀρπαγὰς καὶ φόρους κωλύει καὶ ἐπιτοκίας, καὶ πάλιν
 ταῦτα ἐνδίδωσιν. ἑβδομον ὅτι ὁ Θεὸς ἐνέδωκε τούτῳ
 ἐπιτοκῆσαι. ὄγδοον ὅτι διαλεγόμενος αὐτῷ ὁ Θεὸς εἶπεν ὡς
 παιδιᾶς χάριν ἐποίησε τὸν κόσμον. ἔνατον ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ
 15 τῷ λεγομένῳ Μπακαρᾶ, ὅπερ ἐρμηνεύεται δάμαλις, λέγει ὡς οἱ
 Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ σωθῆναι μέλλουσιν· ἐν δὲ τῷ κε-
 φαλαίῳ τῷ Ἀμράμ αὐθὶς φησιν ὅτι οὐδεὶς δύναται σωθῆναι
 ἀνευ τῶν ἐν τῷ νόμῳ τῶν Ἰσραηλιτῶν. δέκατον ὅτι πρὸ
 20 αὐτοῦ οὐ δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὸν παράδεισον· καὶ αὐ-
 θὶς φησιν ὅτι ἔδειξεν αὐτῷ ὁ Θεὸς γυναῖκας τε καὶ ἄνδρας
 πολλοὺς εἰσελθόντας πρὸ αὐτοῦ εἰς τὸν παράδεισον. ἐνδέκα-
 τον ὅτι ὁ Θεὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν οἴκους περικαλλεῖς καὶ
 λουτρὰ καὶ παραδείσους καὶ γυναῖκας πολλὰς ὑπισχνεῖται δοῦ-
 ναι τοῖς τῷ τοῦ Μωάμεθ νόμῳ ἀκολουθοῦσιν. δωδέκατον ἔτι

12. τούτῳ om P 15. καμπαρᾶ M, καμπαριά P: corr Alterus

21. εἰσελθόντι P, omisissis πρὸ αὐτοῦ

nisi qui illa colerent. 2. in septuaginta tres sectas discessuros esse legis suae assecclas, quarum una salva foret, reliquae igni tradendae. 3. nisi a deo impertitus esset coran, multa in eo inventum iri, quae sibi repugnarent. 4. Mohametem cum Gabriele in coelum ascendisse et in angelum decies millies maiorem, quam universus mundus sit, et peccata sua deplorantem incidisse, qui per ipsum veniam a deo impetrarit. 5. Mohametem perfectionem et sigillum prophetarum esse. 6. eum rapinas et caedes et periuria nunc improbare, nunc probare. 7. deum ei permisisse, ut periuraret. 8. deum ei colloquentem dixisse, animi causa se mundum condidisse. 9. in capite quod dicitur Bacara h. e. cerva dicit, Iudaeos et Christianos salvos fore, in capite autem, quod Abrahamus inscribitur, quemquam salvari posse negat, nisi qui Ismaelitarum legem sequatur. 10. ante ipsum neminem posse intrare paradysum. 11. deum domos pulcherrimas, lavacra, hortos et feminas permultas post resurrectionem iis daturum esse, qui legem Mohametis

ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Σάδ φησιν ὡς οἱ μὲν ἄγγελοι ἐκ πυρὸς ἐδημιουργήθησαν, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐκ χόος. δέκατον τρίτον ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Νεμελέ, ὅπερ ἐρμηνεύεται μυῖα, φησὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος καὶ τῶν μυιῶν ψεῦδός τι εὐηθες, ὅπερ καὶ φησι. δέκατον τέταρτον ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ρου-5 βεπᾶ φησὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος καὶ τοῦ σκώληκος ὁμοίως τῷ ἀνωτέρῳ ψεῦδει. δέκατον πέμπτον ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν διηγήσεων ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ οἶνος κεκάλυται αὐτοῖς. δέκατον ἕκτον ὅτι ὁ κτιστὸς οὐρανὸς οὗτος γέγονεν ἐκ καπνοῦ, ἣ δὲ θάλασσα ἐξ ὄρους τινὸς Κὰφ ὀνομαζομένου. 10 δέκατον ἑβδομον ὅτι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ἴσῃ φωτὸς καὶ δυνάμεώς φησι γενέσθαι. δέκατον ὀγδόον ὅτι προσκληθέντος τούτου παρὰ τοῦ Γαβριὴλ ἀνελθεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ θεοῦ θέντος τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, καὶ τῆσάυτης ψύξεως αἰσθησὶν λαβεῖν αὐτὸν ὡς διελθεῖν ταύτην μέχρι καὶ 15 νωτιαίου μυελοῦ. ἔννατον δέκατον ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Σάδ φησιν ὡς ἄγγελοι ὄντες οἱ δαίμονες καὶ προσταχθέντες παρὰ τοῦ θεοῦ προσκυνῆσαι τὸν Ἀδάμ οὐκ ἠθέλησαν ποιῆσαι τοῦτο, καθὼς καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἄγγελοι προσεκύνησαν αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐγένοντο δαίμονες. εἰκοστὸν ὅτι ἀποδίδωσι 20 τὴν αἰτίαν δι' ἣν κεκάλυται αὐτοῖς δοθεῖν τὰ ἕνεια κρέη. εἰκοστὸν πρῶτον ὅτι πρὸς τῷ τέλει τοῦ κόσμου ἀποκτενεῖ ὁ θεὸς πᾶσαν φύσιν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. εἰκοστὸν δεύτερον ὅτι συνεγράψατο βιβλία δυοκαίδεκα χιλιάδας λόγους ἔχον-

3. ὅτι om P 4. τὸ P 5. ρουβεσᾶ P 10. κᾶν P 18.
τῷ P 22. τὸ τέλος P 24. βιβλίον P ἔχον P

sequantur. 12. in capite Sad dicit, angelos ex igne, homines e pulvere factos esse. 13. in capite Nemele h. e. musca de Solomonte et muscis ridiculum quoddam mendacium narrat. 14. in capite Rhubepa de Solomonte et lumbrico mendacium priori simile tradit. 15. in libro narrationum rationem reddit, cur vino iis interdicatur. 16. conditum hoc coelum e fumo, mare e monte, cui nomen Caph, factum esse. 17. solem et lunam eiusdem luminis et potentiae esse affirmat. 18. Mohametem a Gabriele arcessitum in coelum ascendisse et, manu sibi a deo imposita, tantum frigus duxisse, quod ad medullam dorsi penetrasset. 19. in capite Sad docet, daemones olim angelos fuisse, sed iussos a deo Adamum adorare, noluisse id facere, sicut reliqui angeli omnes, ac propterea daemones factos esse. 20. rationem explicat, quare carne suina vesci non liceat. 21. sub finem mundi deum omne genus humanum et angelicum extincturum esse. 22. Mohametem scripsisse duodecies mille libros disputationibus mirabilibus ple-

τα θαυμασιούς, καὶ ἀπὸ τούτων οἱ μὲν τρισχίλιοι εἰσιν ἀλη-
 θεῖς οἱ δὲ ἕτεροι ψευδεῖς. εἰκοστὸν τρίτον ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ 67
 τῷ Κεραμάρ φησιν ὡς ἔσχισε τὴν σελήνην εἰς δύο τμήματα,
 καὶ τὸ μὲν ἥμισυ ἀπὸ τούτων εἰσῆλθεν εἰς τὸν χιτῶνα αὐ-
 5 τοῦ, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν, καὶ αὐθις ἀπο-
 κατέστησεν αὐτὴν σφάν. εἰκοστὸν τέταρτον ὅτι ὁ θεὸς καὶ
 οἱ ἄγγελοι εὐχονται ὑπὲρ τοῦ Μωάμεθ. εἰκοστὸν πέμπτον
 ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐλμαϊδᾶ, ὅπερ ἐρμηνεύεται τράπεζα,
 μὴ εἶναι τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Χριστιανούς υἱοὺς θεοῦ ἢ
 10 φίλους διὰ τὸ παιδεύεσθαι αὐτούς.

Τὰ τοῦ τρίτου λόγου κεφάλαια εἰσι ταῦτα. πρῶτον ὅτι
 οὐκ ἔστι δυνατόν τὸν θεὸν υἷον ἄνευ γυναικὸς ἔχειν. δεύ-
 15 τερον ὅτι εἰ υἷον εἶχεν ὁ θεός, σχίσματα ἂν ἐγένοντο μέσον
 αὐτῶν. τρίτον ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐλνεσᾶ, ὅπερ ἐρμη-
 15 νέυεται γυναῖκες, λόγον θεοῦ καὶ ψυχὴν θεοῦ καὶ πνοὴν θεοῦ
 λέγει εἶναι τὸν Χριστόν. τέταρτον ὅτι ἐκ τῆς παρθένου ὁμο-
 λογεῖ γεγενῆσθαι τὸν Χριστὸν ἄνευ ἀνδρός. πέμπτον ὅτι
 ἀρνεῖται τὸ τὸν Χριστὸν εἶναι υἷον θεοῦ καὶ θεόν, ἀλλὰ καὶ
 τὴν τούτου σάρκασιν· ψιλὸν δὲ μόνον ἀνθρώπον λέγει τοῦ-
 20 τον κατὰ τὸν Νεστόριον, ἅγιον δὲ καὶ ὑπὲρ πάντας ἀνθρώ-
 πους. ἕκτον ὅτι μὴ ἑσταυρώσθαι τὸν Χριστόν, ἀλλ' ἕτερον
 ἀντ' ἐκείνου. ἑβδομον ὅτι ὁ θεὸς τὸν Χριστὸν πρὸς ἑαυτὸν
 προσεκαλέσατο εἰς τοὺς οὐρανοὺς, περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ κό-
 σμου μέλλει ἐλεύσεσθαι καὶ θανατώσειν τὸν ἀντίχριστον,
 25 μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἀποθανεῖν. ὁγδοον ὅτι

3. κεραράμ P

16. τῆς om P

nos, e quibus ter mille verae, reliquae mendaces sint. 23. in libro Ceramar narrat, discidiisse se lunam in duo segmenta, quorum alterum pallium suum penetrarit, alterum in terram deciderit: deinde eandem in pristinum statum restituisse. 24. deum et angelos precari pro Mohamete. 25. in capite Elmaida h. e. mensa docet, Hebraeos et Christianos non esse dei filios aut amicos, quia edocentur.

Libri tertii capita haec sunt. 1. deum filium habere non posse sine femina. 2. si filium deus haberet, dissidia inter eos fore. 3. in capite Elnesa h. e. mulieres, verbum dei et animam dei et spiritum dei Christum esse dicit. 4. e virgine sine viro Christum natum esse consentit. 5. negat, Christum esse aut dei filium, aut deum, aut incarnationem eius; sed nude eum hominem esse dicit, sicut Nestorius, at sanctum illum ante omnes homines. 6. non Christum cruci affixum esse, sed alium loco eius. 7. deum ad se in coela vocasse Christum, qui tamen sub finem mundi rediturus et antichristum occisurus, de-

θεοποιούσιν οἱ Χριστιανοὶ τὴν θεοτόκον, καὶ ὅτι ἐστὶν ἀδελφὴ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἀαρῶν.

Τὰ τοῦ τετάρτου λόγου κεφάλαιά εἰσι ταῦτα. πρῶτον ὅτι ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὁ Μωάμεθ ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκήκοεν ὅσα καὶ ἀκήκοε, καὶ αὐθις κατήλθεν 5 ἐν τῇ γῆ. δευτέρον ὅτι οἱ δαίμονες σωθῆναι μέλλουσι. τρίτον ὅτι τοῦ κοράν τὴν ἐξήγησιν οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων γινώσκει, οὐδ' αὐτὸς ὁ Μωάμεθ, ἀλλ' ἢ μόνος ὁ Θεός.

Ταῦτα οὖν ποιήσας καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀθλίους καὶ ταλαιπώρους βαρβάρους διδάξας, καὶ ἀμαθῆς καὶ ἄγροικος ὢν δι-10 δάσκαλος ἐγεγόνει· καὶ τὸ ῥητὸν ἐπληρώθη ἐν αὐτοῖς τὸ λέγον "τυφλὸς τυφλὸν ὀδηγεῖ, καὶ ἀμφοτέροι εἰς βόθρον ἐπίσسون." καὶ ἕτερα τρία καὶ δέκα καὶ ἑκατὸν συνεγράψατο μυθάρια, ἐκάστῳ τούτων ὄνομα ἐπιθεῖς ἄξιον τῆς ἀπαιδευσίας αὐτοῦ καὶ μωρολογίας, ὢν ἀπ' αὐτῶν τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ 15 πρόδηλον φλυαρίαν τὸ διηγῆσθαι αὐτὰ ἴσον ἐστὶ τῷ τῆν τοῦ Ἀγγεῖου κόπρον ἐκκομίσαι κατὰ τὸν Ἡρακλέα. καὶ τὸ ἔθνος ἅπαν κακῶς σοφισάμενος καὶ ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, καὶ νομοθέτης αὐτῶν γεγονώς, εἶτα καὶ ἑαυτῷ συνήγαγεν δύναμιν ἰκανήν, τὴν τε Συρίαν πᾶσαν κατέδραμε καὶ ἐληΐσατο, 20 καὶ πολλὰς χώρας Ῥωμαϊκῶς ἐκάκωσε καὶ ἠφάνισε. καὶ ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν τελευτῆν καὶ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν

5. ὅσα καὶ ἀκήκοε add A
20. Συρίας θάλασσαν x. P

13. μυθάρια ποιήσας, ἐκάστῳ P

inde autem ipse quoque moriturus sit. 8. Christianos pro dea habere deiparam, Moysis et Aaronis sororem.

Libri quarti capita haec sunt. 1. receptum in coela Mohametem coram deo constituisse et audisse, quae tandem cunq̄ue audiit, deinde rursus descendisse in terram. 2. daemones salvatum iri. 3. coranis interpretationem nullum hominem callere, ne ipsum quidem Mohametem, sed solum deum.

Haec quum faceret et doceret miseris et infelices barbaros, licet rudis et agrestis homo, eorum magister factus est, et probatum in iis est "caecus caecum ducit, et uterque in fossam incidit." idem alias centum decem et tres fabulas composuit, quibus singulis nomina inscripsit inscitia et vaniloquentia sua dignissima, quarum si quis velit sordes et manifestas nugas enumerare, labor par illi foret, quo ex Augiae stabulis stercora egerenda erant, sicut est in fabulis de Hercule. gente igitur male falsa et sibi subiecta, legislator eiusdem factus, copias idoneas sibi paravit, et omnem Syriam permeavit et depopulatus est multasque Romanorum terras vastavit et pessumdedit. quum, morte instante, ad patrem suum, satanam, migraturus esset,

Σατανᾶν ἀναχωρῆσαι, Ἀβουβάχαρ τὸν αὐτοῦ ἀδελφιδουῖν B
 προχειρίσατο ἀντ' αὐτοῦ. ἀμνηρεύσας δὲ οὗτος ἔτη δύο ἡμῖσι
 τελευτᾷ, καὶ ἀντ' αὐτοῦ κρατεῖ Οὐμαρος. αὐτὸς τὴν Δαμασκὸν
 ἔλαβε καὶ τὰς χώρας πάσας τῆς Φοινίκης, καὶ κατοικήσας ἐν
 5 αὐταῖς εἶτα λαμβάνει τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἰς αὐτὴν οἰκήσας
 εἶτα ἔρχεται κατὰ Περσῶν καὶ νικᾷ αὐτούς. εἶτα παραλαμβάνει
 τὴν Βόστραν καὶ ἄλλας πολλὰς πόλεις, καὶ ἔφθασε καὶ μέχρι
 τοῦ Γαβαθαῦ. ἔπειτα στρατεύει κατὰ τῆς Παλαιστίνης καὶ
 λαμβάνει τὴν ἁγίαν πόλιν μετὰ συμβάσεως· καὶ ἔκτοτε οὐκ
 10 ἐπαύσατο τὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν γένος τὴν Ῥωμαίων γῆν κατα-
 τρέχειν καὶ ληϊζεσθαι ἕως τῆς σήμερον, ὅπου καὶ παντελῶς
 τὸ σκῆπτρον κατέλυσε καὶ τὴν βασιλείαν ἠφάνισεν. ὑπῆρχε
 δὲ καὶ ἕτερος Οὐμαρος νέος, ὅστις ἠνάγκαζε τοὺς Σαρακηνοὺς
 φυνπαίνειν καὶ βεβηλοῦν τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς πειθομένους
 15 ἀτελεῖς ἐποίει· ἔγραψε δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Λέοντα τὸν
 Ἀρμένιον τοῦ βεβηλῶσαι αὐτόν, ὅταν ἀποκεκλεισμένην τὴν
 πόλιν εἶχε καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν, καὶ λῦσαι τὴν πολιορκίαν
 αὐτὸς μόνος ἐθέσπισε, μὴ Χριστιανοὶ κατὰ τῶν Τούρκων
 μαρτυρῶσιν. ὀνομάζονται δὲ τρισσῶς, Σαρακηνοὶ Ἰσραηλιταί
 20 καὶ Ἀγαρηνοί, Σαρακηνοὶ μὲν ὅτι ἡ Σάρρα ἐξαπέστειλε τὴν
 Ἄγαρ καὶ τὸν Ἰσμαῆλ κενούς κληρονομίας, Ἰσραηλιταὶ δὲ ὡς
 ἐκ τοῦ Ἰσμαῆλ καταγόμενοι, Ἀγαρηνοὶ δὲ διὰ τὴν προμήτορα
 αὐτῶν Ἀγάρ.

1. Ἀβουβάχαρ P 2. προχειρίσθη P 4. κατοικοῦσιν οὐ-
 τοι ἐν P 10. καταπατεῖν καὶ κατ. P 17. λύσει P 18.
 χριστιανούς κατὰ τούρκων μὴ μαρτυρεῖν P

Abubacarem, fratris filium, in locum suum evexit; qui postquam an-
 nos duos et dimidium ameras fuit, mortuus est. excepit imperium
 Umarus. is Damascus et omnes Phoeniciae regiones cepit, in quas
 translata sede, Aegyptum occupavit, atque hic rursus collocato domi-
 cilio, Persas bello adortus superavit. tum Bostram et alias multas
 urbes expugnavit, ac processit usque Gabatham. inde in Palaestinam
 profectus, sancta urbe e pactione potitus est. ex illo inde tempore
 Ismaelitarum gens ad hunc usque diem non cessavit Romanorum terram
 incursare et depopulari, donec tandem plane sustulit imperium et re-
 gnum everit. fuit etiam alius minor Umarus, qui Saracenos cogebat,
 ut polluerent Christianos, obedientesque voluntati suae immunes esse
 volebat. scripsit idem imperatori Leoni Armenio, quando obsessam
 urbem oppugnabat, de polluendo ipso, atque edixit, ut obsidio sol-
 veretur, ne Christiani per Turcas martyres fierent. nominantur tri-
 plici nomine, Saraceni, Ismaelitae, Agareni, et Saraceni quidem, quod
 Sara Hagar et Ismaelem hereditatis expertes dimisit, Ismaelitae autem,
 ut Ismaelis posteris, Agareni denique propter Agar, matrem gentis.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. ἀπὸ δὲ Ἡρακλείου τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ψευδοπροφήτου Μωάμεθ ἕως τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ οὐδούου βασιλευσάντος ἐκ τοῦ γένους τῶν Παλαιολόγων, ὃς ἐβασίλευσεν ἔτη 8 καὶ μῆνας 8, εἰσὶν ἔτη ωνζ'. ἐβασίλευσε δὲ τὸ 5 τῶν Παλαιολόγων γένος ἐν τῇδε τῇ βασιλευσίᾳ τῶν πόλεων ἔτη 958 καὶ μῆνας 1 καὶ ἡμέρας 8. καὶ ὑπὸ Κωνσταντίνου Φλαβίου ἤρξατο ἡ βασιλεία ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου πέρας ἔλαβεν. ἐν τῇδε τῇ τριταλαίᾳ πόλει ἐπεκράτησεν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία ἔτη 10 αργυ' μῆνας 1 καὶ ἡμέρας 8.

Ποίησας οὖν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀλώσεως ὁ ἀμνηρᾶς Θρίαμβον καὶ χαρὰν μεγάλην διὰ τὴν νίκην τὴν κατὰ τῆς πόλεως, καὶ κελεύσας ἵνα ἐξέλθωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι μικροὶ τε καὶ μεγάλοι οἱ ὄντες κεκρυμμένοι ἐν τισὶ τόποις κρυφοῖς 15 τῆς πόλεως καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἀνενόχλητοι ᾧσιν· ὁμοίως καὶ πάντες ὅσοι ἐκ τῆς πόλεως ἔφυγον, ὡς προείπαμεν, διὰ τὸν φόβον τοῦ πολέμου, ἕκαστος αὐτῶν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ βιῶναι ἕκαστον κατὰ τὴν τάξιν καὶ θρησκείαν αὐτοῦ, ὡς καὶ πρότερον ἦν. ὁμοίως προσέταξεν ἵνα ποιήσωσι καὶ 20 πατριάρχην ὡς σύνηδες ἦν κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν· ἦν γὰρ προαποθανὼν ὁ πατριάρχης. καὶ ἐκλέξαντες οἱ ἐντυχόντες ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὀλίγοι πάνυ ἕτεροι ἰερωμένοι καὶ λαϊκοὶ τὸν

7. σνδ^α P

Sed redeamus iam ad propositum. ab Heraclio magno et Mohamede pseudopropheta usque ad imperium Constantini Palaeologi, imperatoris e gente Palaeologorum octavi, qui annos quatuor et menses quatuor imperavit, anni 857 numerantur. imperarunt autem Palaeologi in hac regina urbium annos 194, menses 10 et dies 4. Cpoli imperium coeptum est sub Flavio Constantino, finitum sub Constantino Palaeologo. vixit igitur in miserima hac urbe annos 1143, menses 10, dies 4.

Ameras die tertio post captam urbem triumphum et gaudium ingens propter reportatam victoriam agitavit, edicens, ut omnes, magni et parvi, qui latebant in locis urbis absconditis, prodirent neve a quoquam vexarentur; item ii, qui timore belli impulsí, ut ante commemoravimus, ex urbe profugerant, suam quisque domum redirent et viverent secundum morem et religionem suam, sicut antea. idem imperavit, ut patriarcham pro more suo crearent; vetus enim mortuus erat. itaque qui forte aderant episcopi et perpanci alii clerici et laici sapientissimum dominum Georgium Scholarium, etiamtum laicum, elegerunt.

σφοδράτατον κύρ Γεώργιον τὸν Σχολάριον λαϊκὸν ἔτι ὄντα εἰς πατριάρχηγν ἔχειροτονήσαν, ὃν καὶ Γεννάδιον ἐπωνόμασαν.

Προϋπήρχε δὲ καὶ τάξις καὶ συνήθεια τοῖς βασιλεῦσι Χριστιανοῖς ἵνα δωροποιῶσι τῷ χειροτονηθέντι πατριάρχη 5 νεωστὶ δεκανίκιον χρυσοῦν μετὰ λίθων πολυτίμων καὶ μαργάρων ἐγκεκοσμημένον, καὶ ἵππον ἐκλεκτὸν ἐκ τῶν βασιλικῶν μετὰ ἐφιππίου καὶ ἐφροστρίδος βασιλικῆς ἐγκεκοσμημένον πολυτελεῶς· καὶ μετὰ χασδίου λευκοῦ καὶ χρυσοῦ σκεπόμενος ἦν ὁ ἵππος. καὶ ἐκ τοῦ παλατίου τοῦ βασιλικοῦ μετὰ πάσης 68 10 τῆς συγκλήτου ἐξερχόμενος ὁ πατριάρχης καὶ εὐφημούμενος ἐν τῷ πατριαρχείῳ ἐπανέστρεφεν· καὶ ἡ χειροτονία ἐγένετο παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ὡς τάξις καὶ νόμος ἦν. ἐλάμβανε δὲ ὁ μέλλων γενέσθαι πατριάρχης ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως χειρῶν τὸ δεκανίκιον τοιοντοτρόπως· καθεζομένου τοῦ βασιλέως ἐπὶ 15 τοῦ βασιλικοῦ δίφρον, καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος ἱστάμενοι ἀσκεπεῖς καὶ ὄρθοι, καὶ ὁ μέγας πρωτοπαπᾶς τοῦ παλατίου ἐποίει εὐλογητόν, εἶτα καὶ μικρὰν ἐκτενήν, καὶ ὁ μέγας δομέστικος ἔψαλλε τὸ "ὄπον γὰρ βασιλέως παρουσία" καὶ τὰ ἔξῃς. εἶτα τὸ δόξα ὁ λαμπαδάριος ἐκ τοῦ ἑτέρου χοροῦ, καὶ νῦν τὸ "ὁ 20 βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν" καὶ τὰ ἔξῃς. μετὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ τροπαρίου ὁ βασιλεὺς ἀνίστατο, ἔχων ἐπὶ τὴν δεξιὰν τὸ δεκανίκιον, ὁ δὲ ὑποψήφιος ἐρχόμενος, καὶ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους αὐτοῦ ὁ Καισαρείας ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου ὁ Ἡρακλείας μητρο-

16. ὁρθοιοι P

runt et patriarcham crearunt, mutato nomine Gennadium appellatum.

Erat autem munus et mos Christianorum imperatorum, ut recens creato patriarchae pedum aureum, gemmis et margaritis decoratum, atque electum de regio stabulo equum, sella et strato sumtuose ornatum, et serico villosa albi coloris et filis aureis intertexto tectum, donarent. huic equo insidens patriarcha cum universo senatu et faustis acclamationibus e palatio imperatorio in patriarchale redibat, atque creatio per episcopos fiebat, ut lege et more sancitum erat. accipiebat autem futurus patriarcha e manibus imperatoris pedum tali modo. sedente imperatore in sella imperatoria et omni procerum ordine circumstante nudis capitibus, magnus protopapas palatii benedictionem, deinde parvam precum seriem pronuntiabat, atque magnus domesticus canebat "ubi enim regis praesentia" et quae sequuntur; tum "gloria" lampadarius ex altero choro, et "rex coelorum" etc. finito cantu alterno, imperator surgebat, dextra manu pedum tenens, atque candidatus, cuius alterum latus metropolita Caesareensis, alte-

πολίτης, καὶ ποιεῖ πρὸς πάντας μετανοίας τρεῖς, εἶτα προσέρχεται τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐνώπιον τούτου ποιεῖ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ προσκύνησιν. καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ δεκανίκιον ὀλίγον ὑψῶν ἔλεγεν “ ἡ ἁγία τριάς ἢ τὴν ἐμοὶ βασιλείαν δωρησαμένη προχειρίζεται σε εἰς πατριάρχην νέας Ῥώμης.” καὶ οὕτως ἐκ 5 τῶν βασιλικῶν χειρῶν ὁ πατριάρχης ἐλάμβανε τὴν ἐξουσίαν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν τῷ βασιλεῖ ἐδίδου. εἶτα οἱ χοροὶ ἔψαλλον τὸ “ εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα” ἐκ τρίτου, καὶ ἀπόλυσις. ὁ πατριάρχης κατερχόμενος μετὰ λαμπάδων ἐπὶ τὰ διβάβουλα καὶ εὐρίσκων τὸν ἵππον ἡτοιμασμένον ἀνέβαινε ἐπ’ αὐτόν. 10

Οὕτως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος θέλων ποιῆσαι ὡς βασιλεὺς τῆς πόλεως, καθὼς ἐποίουν καὶ οἱ Χριστιανοὶ βασιλεῖς, τὸν πατριάρχην προσεκελεύσατο, ἵνα συγκαθίσῃ μετ’ αὐτοῦ τοῦ ἀριστῆσαι καὶ ὀμιλῆσαι. καὶ ἐλθόντος τοῦ πατριάρχου ἐδέξατο αὐτὸν ὁ τύραννος μετὰ μεγάλης τιμῆς· καὶ 15 πολλὰ ὀμιλῆσαντες ἀναμεταξύ, καὶ ἐπαγγελίας ἀμετρητοὺς ἐπηγγείλατο δοῦναι τῷ πατριάρχῃ. ὡς δὲ ἤγγικεν ὁ καιρὸς τοῦ ἐξελθεῖν τὸν πατριάρχην ἐκ τοῦ παλατίου, ἐκβαλὼν ὁ ἀμηνρῶς δέδωκεν αὐτῷ δῶρον τὸ πολὺτιμον ἐκεῖνο δεκανίκιον, καὶ ἐπαρεκάλεσεν αὐτὸν δεχθῆναι τοῦτο. καὶ κατῆλθε μετὰ τοῦ 10 πατριάρχου ἕως κάτωθεν τῆς ἀνλῆς, θέλοντος καὶ μὴ θέλοντος τοῦ πατριάρχου, καὶ τὸν ἵππον εὐτρεπισμένον ἔχων ἀνε-

4. ἐμὴν P 10. εὐρίσκειτο M 14. καὶ ἀριστήσῃ καὶ ὀμιλήσῃ καὶ πολλὰ ἐπυνθάνετο περὶ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ, & καταλεπτῶς διηγησώμεθα, πῶς ὁ πατριάρχης ἐν συνοίῃ τὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν ἐν κεφαλαίοις αὐτῷ διεσαφῆσατο. τὸ ἐπίταγμα οὕτως ἔχει. P, additis quae infra p. Alt. 26—29 ex Martini Crusii Turcoeraecia leguntur.

rum Heracleensis tegebat, corpore ad omnes ter inclinato, ad imperatorem accedebat et solenni eum prosequeretur adoratione. tum is, pedo paulum sublato, dicebat “sancta trinitas, quae imperium mihi dedit, ad patriarchatum novae Romae te evehit.” ita e manibus imperatoris potestate patriarchali accepta, patriarcha eidem gratias agebat. deinde chori “in multos annos dominus” canebant, atque fiebat dimissio. dehinc patriarcha cum lampadibus ad dibabula descendebat paratumque ibi inveniens equum conscendebat.

Scelus iste igitur ut imperator urbis idem facere cupiens, quod fecerant Christiani imperatores, patriarcham, ut secum pranderet et colloqueretur, invitavit. venientem tyrannus magno honore excepit, et multa cum eo collocutus, infinita ei promissa fecit. ubi tempus discedendi affuit, ameras porrexit patriarchae pretiosum illud pedum, et eum cohortatus est, ut id acciperet, descenditque cum patriarcha, quantumvis recusante, ad extremum usque palatium, in equum rite

βίβασεν αὐτόν, καὶ προσέταξεν ἵνα πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς
 ἀντὶς αὐτοῦ ἐξέλθωσιν εἰς συνοδίαν τῆ πατριάρχῃ, καὶ οὐ- B
 τως ἄχρι τοῦ σεπτοῦ ἀποστολείου συνώδευσαν αὐτόν, τινῶν
 προπορευομένων καὶ τινῶν ἐπομένων αὐτῷ. αὐτὸ γὰρ τὸ
 5 τῶν ἀποστόλων τέμενος δέδωκεν ὁ ἀμῆρῶς εἰς πατριαρχεῖον.
 τὸν δὲ περικαλλῆ καὶ θεῖον ναὸν τῆς θεοῦ σοφίας, τὸ περι-
 βόητον κειμήλιον, τὸν οὐρανὸν τὸν ἐπίγειον καὶ τὸ ξένον
 ἄκουσμα, ἐποίησεν ὁ ἀλιτήριος εἰς ἴδιον αὐτοῦ προσκύ-
 νημα. ὁ δὲ ἐν Βλαχέρναις θαυματουργὸς ναὸς πυρπολημέ-
 10 νος ἦν, ὡς προεγράφη. ποιήσας ὁ πατριάρχῃς ἐν τῷ σεπτῷ
 ἀποστολείῳ καιρὸν ὀλίγον, ἔπειτα θεωρῶν ὅτι ἐν ἐκείνοις τοῖς
 μέρεσι τῆς πόλεως οὐδεὶς ταλαίπωρος Χριστιανὸς ἐναπέ-
 μεινε, καὶ φοβηθεὶς μὴ τι ἐναντίον συμβῆῖ αὐτῷ διὰ τὴν ἐρη-
 μίαν, διότι ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εὐρέθη τις Ἀγαθηρὸς πεφο-
 15 νευμένος ἐν τῷ τοῦ ναοῦ περιανλειῷ, καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰ-
 τίας ὁ πατριάρχῃς ἤτησε τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου. καὶ
 ἐδώρηθη αὐτῷ τοῦ εἶναι εἰς κατοίκησιν· ἐν ἐκείνοις γὰρ
 τοῖς μέρεσιν ἐναπέμεινάν τινες ὀλίγοι Χριστιανοί. τὰς δὲ
 οὐσας μοναχὰς ἐν τῇ Παμμακαρίστῃ προσέταξεν ἀπελθεῖν ἐν
 20 τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου προφήτου προδροῦμον Ἰωάννου τοῦ ἐν τῷ
 τρούλλῳ, ὅπου ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ ῥινο-
 τμήτου ἡ πενθέκτη ἁγία σύνοδος συνηθροίσθη. παλάτιον γὰρ
 τοῦτο περιφανὲς τῷ τότε καιρῷ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἐγγὺς τῆς Παμ-
 μακαρίστου κατὰ τὸ βόρειον μέρος.

decoratum ascendere eum iussit, atque edixit, ut cuncti palatii pro-
 ceteros eundem comitarentur. itaque eum usque ad venerandum apo-
 stolorum templum, partim praecedentes, partim subsequentes, dedu-
 xerunt. id enim templum, ut patriarchalis sedes esset, ameras dona-
 verat. pulcherrimum autem et divinum templum sapientiae dei, ci-
 melium celeberrimum, coelum terrestre et ornamentum inauditum
 scelestus iste in suae superstitionis usum convertit. mirabilis vero in
 Blachernis aedes incendio interierat, ut supra narravimus. commora-
 tus aliquantisper in venerando apostolorum templo, quum in ea re-
 gione de miseris Christianis neminem manere vidisset, timeretque,
 ne quid mali sibi accideret propter solitudinem, quoniam aliquando
 Agarenus in vestibulo templi inventus erat occisus, beatissimae virgi-
 nis monasterium pro domicilio petivit et obtinuit. in ea enim re-
 gione pauci aliqui Christiani remanserant. monachas eius templi in
 monasterium sancti prophetae et praecursoris Iohannis, quod in
 Trullo est, concedere iussit; ubi Iustiniano Rhinotmeto imperante
 sancta synodus quinisexata habita est. palatium enim hoc illustre
 tum erat, prope beatissimae virginis templum septentrionem versus
 situm.

Οὗτος οὖν ὁ παμμίαιρος καὶ φθορὸς τῶν Χριστιανῶν
 πονηρὸς ὢν καὶ πολύτροπος καὶ τῇ ἀλώπεκι ὑποκρινόμενος
 ταῦτα οὐχ ὑπὲρ εὐλαβείας ἢ καλοκαγαθίας αὐτοῦ ἐποίει, ἀλλ'
 ἵνα οἱ Χριστιανοὶ ἀκούσωσι τὰς ἐπαγγελίας συναθροῦσιν τε
 ἐν τῇ πόλει καὶ κατοικήσωσιν αὐτήν· ἢ ἐκ τοῦ καθημερινῶ 5
 πολέμου ἡρημώσῃ, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἁλώσει. καὶ οὕτως
 ἐγένετο, καὶ τινες Χριστιανοὶ συνήχθησαν. μετ' ὀλίγον δὲ
 καὶ τινὰς ἀποίκους εἰσήνεγκε, κατ' ἐκείνην τὴν διάλεκτον λε-
 γομένους σουργούνιδες, ἐκ τε τοῦ Καφᾶ Τραπεζούντος καὶ
 Σινοπίου καὶ Ἀσπροκάστρου· καὶ οὕτως τὴν πόλιν ἐκατῶ- 10
 κησε. ἔδωκε δὲ καὶ προστάγματα ἐγγράφως τῷ πατριάρχῃ
 μετ' ἐξουσίας βασιλικῆς ὑπογεγραμμένης κάτωθεν ἵνα μηδεὶς
 αὐτὸν ἐνοχλήσῃ ἢ ἀντιτείνῃ, ἀλλὰ εἶναι αὐτὸν ἀναίτητον καὶ
 ἀφορολόγητον καὶ ἀδιάσειστόν τε ἀπὸ παντὸς ἐναντίου, καὶ
 τέλους καὶ δώσεως ἐλεύθερος ἔσθαι αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν 15
 πατριάρχαι εἰς τὸν αἰῶνα, ὁμοίως καὶ πάντες οἱ ὑποτεταγμέ-
 νου αὐτῷ ἀρχιερεῖς.

3. ὑπὸ P

12. ὑπογεγραμμένος P

13. ἀνακτιον P

Iste igitur scelestissimus homo, Christianorum mala pestis, ve-
 terator et vulpes, non pietate aut benevolentia commotus, illud fe-
 cit, sed ut Christiani, promissis suis auditis, in urbem confluerent
 eamque habitarent: quae propter quotidianas pugnas eius praecipue
 temporis, quo capta est, deserta erat. ac revera nonnulli Christiani
 congregati sunt. brevi colonos, quos Turcae sua lingua surgunides
 appellant, Capha, Trapezunte, Sinope et Asprocastro eodem deduxit,
 atque ita urbem civibus denuo implevit. idem patriarchae literas cum
 regiae auctoritatis subscriptione dedit, ut ne vexaretur aut impugna-
 retur a quoquam, sed liber et securus esset ab omni inimico, neve
 quidquam tributis aut vectigalium penderet, tum ipse, tum omnes in
 perpetuum sequentes patriarchae cunctique eidem subiecti episcopi.

B I B Λ Ι Ο Ν Δ

ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΤΟΣΗΣ
 ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ, ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΤΑΣ ΕΝ ΤΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ.
 ΣΤΙΧΤΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥΣ ΑΝΑΜΕΤΑΕΤ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ
 5 ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΩΝ, ΚΑΙ ΠΩΣ Ο ΑΜΗΡΑΣ ΤΠΟΤ. ΞΕΛΣ ΑΠΤΟΙΣ
 ΤΠΕΤΑΞΕ ΚΑΙ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΩΝ ΕΠΛΑ-
 ΘΕΝ Ο ΣΤΙΤΡΑΦΕΤΣ, ΚΑΙ ΑΛΛΑΣ ΤΙΝΑΣ ΤΠΟΘΕΣΕΙΣ, ΩΣ
 ΚΑΤΑ ΚΕΦ. ΑΛΛΑΙΟΝ ΕΤΡΗΣΟΝΤΑΙ.

10 1. Ἄλωθεὶς οὖν καὶ πάντα τὰ δυσχερῆ καὶ κακὰ 69
 τῆς αἰχμαλωσίας ὑπενεγκὼν ὁ ἄθλιος τέλος ἐξηγοράσθη τῇ
 πρωτῇ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 593 ἔτους καὶ ἀπέσωσα εἰς τὴν
 Πελοπόννησον ἐν τῇ Σπάρτῃ. τῆς δὲ γυναικὸς μου καὶ τῶν τέ-
 κνων μου ἄλωθέντων ὑπὸ τινῶν γερόντων Τούρκων κυλογνώμων
 15 ὄντων, καὶ παρ' αὐτῶν πάλιν προθέντων τῷ πρώτῳ ἰπποκό-
 μῳ τοῦ ἀμηρά, ὃς λέγεται τῇ ἐκείνων διαλέκτῳ μεραχούρης,
 ὃς καὶ ἄλλας πολλὰς τῶν ἀρχοντισσῶν ἠγόρασε καὶ πολλοῦ
 ἐράνου ἐπέτυχε δι' αὐτῶν, τοῦ δὲ κάλλους καὶ ἄλλων χρη-

8. ἐρήθονται P 16. ἰμροχώρης P

L I B E R IV,

QUI A CAPTA REGINA URBIUM INCIPIT, TURBAS AC PUGNAS
 IN PELOPONNESO INTER FRATRES ET DESPOTAS EXCITATAS
 CONTINENS, ATQUE ENARRANS, QUOMODO IPSOS ET INSULAM
 AMERAS SIBI SUBIECERIT, ET QUAE SCRIPTORI ACCIDERINT
 ET RES ALIAS QUASDAM, CAPTIVIBUS DISTRIBUTAS.

1. Ego ipse in potestatem hostium veni, et omnes calamitates
 et mala servitutis expertus, postremum primo Septembris anni 693
 venditus et in Peloponnesum Spartam sospes perductus sum. item
 uxor mea et liberi capti sunt a Turcis quibusdam senibus, bonis viris,
 et venditi primario ameræ præfecto stabuli, quem illi sua lingua
 merachurem appellant, qui præterea alias multas feminas nobiles mer-
 catus est, et iis dividendis magnum quaestum fecit. quum autem

στῶν ἡθῶν τῶν τέκνων μου μὴ δυναμένων κρυβῆναι, μαθὼν περὶ τούτων ὁ ἀμηνᾶς ἐπῆρεν αὐτά, δοὺς τῷ εἰρημένῳ αὐτοῦ πρωτοῖπποκόμῳ χρήματα πολλά. ἐναπέμεινε δὲ ἡ ἀθλία αὐτῶν μήτηρ μόνη μετὰ μιᾶς καὶ μόνης ἀνατραφείσης αὐτῆ, αἱ δὲ ἄλλαι διεμερίσθησαν. 5

Καὶ καταφρονοῦντες μέμφονται καὶ κατηγοροῦντες ἐλέγχουσιν ἡμᾶς οἱ Λατῖνοι, καὶ λέγουσιν ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ διὰ τὸ μὴ ὀρθῶς φρονεῖν ἡμᾶς ἀπωλέσαμεν τὴν βασιλείαν. ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι ἁμαρτωλοὶ ὑπάρχομεν, καὶ οὐδεὶς ἀναμάρτητος εἰ μὴ εἷς ὁ θεός· περὶ δὲ τοῦ ὀρθῶς 10 φρονεῖν γινώσκετε, πατέρες καὶ ἀδελφοί, ὅτι ἡμεῖς καινοτομίαν οὐδεμίαν ἐποιήσαμεν εἰς τὰ τοῦ εὐαγγελίου ῥητά, εἰ μὴ πιστεύομεν καὶ δοξάζομεν τὰ ὅσα οἱ ἀπόστολοι τοῦ λόγου καὶ ὑπηρεταὶ ἡμᾶς ἐδίδαξαν, καὶ ὁ αἱ ἅγιοι καὶ οἰκουμενικαὶ ἐπὶ σὺνδοκοὶ καὶ αἱ κατὰ καιρὸν τοπικαὶ ἡμῶν ὄντως παρέδωσαν, 15 ἀληθῶς καὶ βεβαίως κρατοῦμεν, ὡς ἐδίδαξεν ὁ ἁγιώτατος Σιλβέστρος ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἁγιώτατος πάπας Δάμασος ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ καὶ ὁ ἁγιώτατος πάπας Καλεστῖνος ἐν τῇ τρίτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἁγιώτατος πάπας Λέων Β' ἐν τῇ τετάρτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἁγιώτατος πάπας Βιγίλιος ἐν 20 τῇ πέμπτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἁγιώτατος πάπας Ἀγάθων ἐν τῇ ἕκτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἁγιώτατος πάπας Ἀδριανὸς ἐν τῇ ἑβδόμῃ

4. ἀνατρεφούσης αὐτὴν Alterus
ζομεν P

13. ὡς ἐπιστεῦσαμεν δοξάζομεν

15. οὕτω P

forma et compositi mores liberorum meorum latere non possent, audito de iis, ameras, grandi pecunia numerata, ab eo, quem dixi, summo praefecto stabuli eos accepit. remansit misera eorum mater sola cum una et sola a se nutrita muliercula, reliquae dispersae sunt.

Contemntes et calumniantes nos Latini aiunt atque exprobrant, propter peccata nostra et fidei perversitatem nos amisisse imperium, nos vero consentimus, improbos nos esse: at nemo probus est, praeter solum deum. de fidei autem veritate scitote, patres ac fratres, nihil nos innovasse in sentiis evangelii, sed credere et profiteri, quaecunq; verbi testes oculati et ministri nos docuerunt, et quae sanctae et oecumenicae septem synodi et si quae topicae opus erant, revera nobis tradiderunt, vere et firme tenemus, quemadmodum in prima synodo sanctissimus Silvester docuit, in secunda sanctissimus Damasus papa, in tertia sanctissimus Caelestinus papa, in quarta sanctissimus Leo papa, in quinta sanctissimus Vigilius papa, in sexta sanctissimus Agatho papa, in septima sanctissimus Adrianus papa. scitis enim omnes, eos anathemata et execrationes perpetuas iis minatos esse, qui

συνόδῳ· ὡς ἴστε πάντες ὅτι ἔθεντο καὶ ἀναθεματισμοὺς καὶ
 ἀφορισμοὺς ἀλύτους, μὴ τις τολμήσῃ προσθῆσαι ἢ ἐκλεῖψαι
 ἢ ὅλως παρασαλεῦσαι ἄπερ ἐκεῖνοι εὐαγγελικῶς καὶ ἀποστο-
 λικῶς καὶ ἀκριβῶς ἐξακολουθοῦντες διὰ πνεύματος ἁγίου
 5 ἐσφραγίσαντο. μάρτυρες τῶν αὐτῶν αἱ συνοδικαὶ βίβλοι καὶ
 τὰ συνοδικὰ γράμματα τῶν κατὰ καιρὸν ἄκρων ἀρχιερέων
 ἦτοι πάπων καὶ τῶν ἁγίων μεγάλων ἐκείνων συνόδων, ὡς
 ἠριθμήσαμεν, ἐκ τῆς ἡμετέρας ὄντες καὶ αὐτοὶ τῆς φυλῆς
 τῶν Λατίνων, ἄνδρες θεοφρονοῦμενοι ἔργῳ καὶ λόγῳ τετιμη-
 10 μένοι. ταύτην τὴν παράδοσιν ἡμεῖς ἀσφαλῶς κρατοῦμεν, ἵνα
 μὴ εἰς ἀφορισμὸν τῶν ἁγιωτάτων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων
 οἰκουμενικῶν ἐπτὰ συνόδων καὶ τῶν ἁγιωτάτων ἐκείνων ὄν-
 τως ἄκρων ἀρχιερέων πέσωμεν. καὶ ἡμεῖς εὐαγγελικῶς καὶ
 ἀποστολικῶς κατὰ ἀλήθειαν κρατοῦμεν τὴν παράδοσιν τῆς
 15 πρεσβυτέρας Ῥώμης· τὸ γὰρ ἡμέτερον δόγμα παρ' ἀμφοτέ-
 ρων εὖ πάντοτε ὁμολογεῖτο, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν καινοτομηθὲν
 αὐτοῖς μόνοις ἀκαταγόρητον εἶναι δοκεῖ, καὶ ἡμᾶς ἔδει κρι-
 τὰς αὐτῶν εἶναι καὶ κατηγοροῦς, καὶ οὐκ αὐτοὺς ἡμῶν. τὰ
 νῦν δὲ νεωστὶ τινες αὐτῶν θεολόγοι ἢ καὶ μᾶλλον εἰπεῖν και-
 20 νολόγοι, καὶ οὐκ αἰσχύνονται ἐπ' ὀκρίβαντος ἀναβαθνεῖν δι-
 δάσκοντες λέγειν ἐρρόρουμ Γραικόρουμ, τουτέστι σφάλματα
 ἡμέτερα, εἶτα μὴ ἔχοντές τι ἕτερον εἰπεῖν εἰ μὴ μόνον, ὡς
 εἴπομεν, διὰ τὸ μὴ ἡμᾶς ὀρθῶς φρονεῖν τὴν βασιλείαν ἀπω-

5. τῶν om P 7. ἁγ? 12. ὄντως ἄκρων ἀρχ.] πάπων P
 19. μωρολόγοι P 22. ἡμετέρων σφαλμάτων P

quid adderent aut demerent aut omnino fluctuarent in iis, quae ipsi,
 evangelii et apostolorum praecepta accurate assecuti per sanctum
 spiritum, constituissent. testes sunt libri et literae synodici summo-
 rum singulis temporibus episcoporum sive paparum et sanctorum illa-
 rum synodorum, quas enumeravimus, quum illi e vestra et Latinorum
 gente essent, viri pii et venerabiles dicto et facto. hanc igitur tradi-
 tionem inviolatam servamus, ne in sanctissimorum apostolorum et
 septem sanctorum synodorum oecumenicarum et sanctissimorum il-
 lorum revera summorum episcoporum execrationem incidamus. ac
 tenemus sane evangelice et apostolice traditionem veteris Romae. no-
 stra enim doctrina ab utrisque semper observata est, at quae ab illis
 innovata sunt, solis ipsis non vituperanda esse videntur, ita ut nos
 illorum indices et accusatores esse oporteat, non contra. nuper vero
 in illis quidam rerum divinarum, imo potius novarum studiosi existi-
 terunt, qui non vererentur, de nostris scilicet erroribus disputaturi,
 in suggestum ascendere, quum nihil haberent, quod afferrent, nisi

λέσαιμεν· καὶ αὐτοὶ τάχα ὡς δῆθεν ὀρθόδοξοι ἴσως ὄντες αὐτοὶ ἑαυτῶν τὴν βασιλείαν κρατοῦσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι οὐ πάντες οἱ κρατοῦντες πάντως ὀρθόδοξοι, οὐδ' αὖθις οἱ κρατοῦμενοι αἰρετικοί, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐφ' ἡμῖν· μὴ γὰρ ὀρθόδοξοὶ εἰσιν οἱ Ἰσραηλιταί, ὅτι κρατοῦσιν ἡμῶν, καὶ πρὸ τούτων οἱ εἰδωλολάτραι οἱ τοὺς Χριστιανούς ἐδίωκον, ἢ κάλιον οἱ Αἰγύπτιοι ἢ Βαβυλωνῖοι οἱ ποτε ἐξουσιάζσαντες τῶν Ἰσραηλιτῶν. ἀλλ' οὐκ ἔχουσι τί εἰπεῖν· δῆλον γὰρ ὅτι οἱ μὲν κυριεύσαντες ἀσεβεῖς, οἱ δὲ κυριευόμενοι εὐσεβεῖς. διὰ τοῦτο οὐ δεῖ αὐτούς κομπάζειν περὶ τῆς αὐτοκρατορίας. καὶ ἐπὶ 10 τοῦτοις ἀντεροῦμεν αὐτοῖς, πῶς οἱ κατὰ τὴν Μυσίαν καὶ Ῥωσσίαν καὶ Ἰβηρίαν τὴν ἑψάν καὶ Ἀβασγίαν οἰκοῦντες καὶ ἐν λοιποῖς τόποις ἄρχουσι καὶ ἄρχονται ἀφ' ἑαυτῶν, καίτοι γε τοῖς ἡμετέροις δόγμασιν ἀκολουθοῦσι; καὶ ἄλλως τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν ἐποίησεν ὁ πάπας Στέφανος ὁ Συρφρών, 15 ὃς καὶ πρῶτος τοῖς Ἰταλοῖς μετὰ ἀζύμων παρέδωκεν ἐπιτελεῖν τὴν ἁγίαν ἰερουργίαν, καὶ τὴν προσθήκην τὴν εἰς τὸ σύμβολον τὸ ἅγιον φανερώς ἐκήρυξε, καὶ τὰς τρίχας τοῦ πάγωνος πρῶτος ἀπέθριξε, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν πᾶσιν οὕτως ἐξέδωκε, βασιλεύοντος μὲν τῆς νέας Ῥώμης τῷ τότε καιρῷ 20 τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ μονομάχου, πατριαρχεύοντος δὲ Μιχαὴλ ὃς τῇ ἐπωνυμίᾳ ἐλέγετο Κηρουλάριος. οὗτος οὖν ὁ πατριάρχης γνώμη τοῦ βασιλέως καὶ τῶν

12. ἀσβαγίαν M

15. συρφῶν P

amisisse nos imperium propter doctrinae pravitate: quasi vero ipsi, quod orthodoxi sint, tueantur imperium suum, ignari illi, non omnes, qui imperant, orthodoxos, nec qui obediunt, haeticos esse, id quod in nobis animadverti licet. an orthodoxi sunt Ismaelitae, quia nobis imperant, aut priores illis idololatrae, qui premebant Christianos, aut Aegyptii vel Babylonii Ismaelitis olim imperantes? enimvero non habent, quid respondeant. in aperto enim est, eos, qui imperant, impios, quibus autem imperatur, pios esse. quare non decet illos iactare imperium suum. praeterea contra eosdem dicamus, quemodo qui Mysiam, Rossiam, Iberiam orientalem et Abasgiam habitant, et aliis in regionibus regnant, et sui iuris sint, quandoquidem nostram sectam sequuntur? at enim ecclesiarum dissensionem temere movit Stephanus Syphro papa, qui primus pane non fermentato sanctum sacrificium peragi sivit, et additamentum illud ad sanctum symbolum palam proclamavit, ac primus barbam totondit, idemque omnibus sibi subiectis facere permisit, regnante tum Cpoli perpetuo memorabili imperatore Constantino monomacho, patriarchatum administrante Mi-

ἑτέρων τριῶν πατριάρχων καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας
 καὶ τοῦ Κύπρου καὶ πάσης τῆς ὑπ' αὐτὸν συνόδου τὸν εἰρη-
 μένον πάπιν Στέφανον τῶν διπτύχων ἐξέβαλεν, ζητοῦντες τῆς
 τῶν ἀζύμων καὶ τῆς προσθήκης τῆς ἐμβολῆς τὸ αἷτιον, κό-
 5 σμου ἔτει 59', ἰνδικτιῶνος ια'. ἡ δὲ ἐκκλησία τῆς Ἀλεξαν-
 δρείας καὶ Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ἡ Θηβαῖς ἡ πιστή,
 ἡ Λιβύη ἡ ὁσία, ἡ τοὺς πολίτας θρόνισα τῆς βασιλείας τῶν
 οὐρανῶν, καθὼς φησὶν ὁ θεὸς Κοσμάς, ἐν ποίῳ καιρῷ ἔδο-
 κώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀμηρᾶ Οὐμάρ, ὅστις ἦν ὁ τρίτος μετὰ
 10 τὸν τρισκατάρατον Μωάμεθ, καὶ ἠχμαλωτίσθησαν; καὶ τοῦτο
 φανερόν ἐστιν ὡς ἐγγόνει ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου
 τοῦ Πρωγονάτου, κόσμου ἔτει 598δ', πρὶν τὴν ἀγίαν καὶ οἰκου-
 μενικὴν ἕκτην συνόδον συναθροισθῆναι, ὅπου οὔτε σχίσματα
 ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπῆρχον οὔτε διαφοραί. μετὰ δὲ τινα
 15 καιρὸν οἱ βασιλεῖς μετὰ κόπον οὐκ ὀλίγου τὴν ἀγίαν πόλιν
 ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀσεβῶν ἠλευθέρωσαν καὶ ὑπὸ τὴν ἐξου-
 σίαν Ῥωμαίοις ἐποίησαν· καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου ἐπὶ τῆς
 βασιλείας Βασιλείου τοῦ πορφυρογεννήτου τοῦ λεγομένου Βουλ-
 γαροκτόνου ὁ τῆς Αἰγύπτου ἀμηρᾶς Ἀζίζιος τὴν ἀγίαν πόλιν
 20 πάλιν ἔλαβε πολέμῳ, καὶ τὸν τάφον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ ἐγγηγεμένον πολυτελῶς θεῖον ναὸν κατεστρέψατο,
 καὶ τὰ σκευὴ ἐλυμήνατο, τὰ μοναστήρια κατηδάφισε, καὶ τοῖς

4. καὶ — αἷτιον] καὶ τὸ τῆς προσθήκης περὶ τῆς ἐν τῷ συμβό-
 λῳ ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ αἷτιον
 Alterus

chaele, qui cognomento Cerularius appellabatur. hic igitur patriar-
 cha e sententia imperatoris et reliquorum trium patriarcharum, archi-
 episcopi item Bulgariae et Cypri, totius denique, cui praeerat, synodi,
 eum, quem dixi, papam Stephanum, diplomatis eiecit, panis fer-
 mentati et facti additamenti rationem desiderans, anno mundi 6500.
 ecclesiae autem Alexandriae et Antiochiae et Hierosolymorum, fidelis
 Thebais, sancta Libya, quae cives imperii coelorum nutrit, ut ait
 divinus Cosmas, quoniam tempore subactae sunt ab Umara amera,
 post Mohametem ter execrandum tertio, et in servitutem redactae?
 factum hoc est manifesto imperante Constantino Pogonato, anno
 mundi 6134, antequam sancta et oecumenica sexta synodus habere-
 tur, quo tempore nec schismata nec dissidia in ecclesiis erant. ali-
 quanto post reges labore non levi sanctam urbem a manibus impio-
 rum vindicatum Romanorum tradiderunt imperio; sed imperante Ba-
 silio porphyrogenito, qui Bulgaroconus nominatur, rursus Aegypti
 ameras, Azizius, eandem expugnavit, sepulcrum salvatoris nostri Iesu
 Christi et sumptuose ornatum templum sanctissimum in potestatem

ἀκουμένους ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἐκείνης μοναχοῦς, Ἴταλους τὸ πλεόν ἢ Ῥωμαίους καὶ ἐξ ἑτέρων φυλῶν, ἐφόνευσε καὶ ἐφρυγάδευσε. πάνυ θαναμαστόν ἐστιν, ὡς λέγουσιν, ἠνωμένων οὐσῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῇ τότε καιρῷ, πῶς ὁ θεὸς ἐπιαρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας ἀσεβῶν. ὥστε ἐκ πάντων τούτων ἦν ἰδεῖν 5 ὅτι οὐ διὰ παρανομίαν τινὰ παρεδόθημεν τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν, ἀλλὰ πρὸς μερικὴν παιδείαν, ὡς καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἄγιοι. “καὶ πάντα γὰρ ὃν ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγεῖ δὲ εἶδον ὃν παραδέχεται,” καὶ τὰ ἐξῆς. “πιστὸς γάρ” φησιν “ὁ θεός, ὃς οὐκ ἀφήσει ὑμᾶς εἰς τέλος πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε.” 10 καὶ ὁ Δαβὶδ “παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ κύριος, τῇ δὲ θανάτῳ Βοὺ παρέδωκέ με.”

Καὶ τοῦτο ἄκουσον. ὥσπερ τοίνυν ἡ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεία κατελύθη ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων, ἡ δὲ τῶν Βαβυλωνίων ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἡ δὲ τῶν Περσῶν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἡ 15 δὲ Μακεδόνων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οὕτως καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων κατελύθη ὑπὸ τῶν Ὀτμανλίδων. τὸ δὲ τέλος ταύτης ἤξει ἐν τῇ προσήκοντι καὶ ὠρισμένῳ καιρῷ, καὶ καταλυθήσεται καθὼς φησὶν ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας ἐν τῇ τῆς Ἰδομαΐας δράματι. “εἶπέ μοι κύριος ἔτη ἐνιαυτοῦ ὡς ἐνιαυτὸς μισθοῦ, 20

5. ἐν P 17. Ὀτθουμαλίδων M τὸ δὲ τέλος ταύτης ἤξει
τῶν δὲ Ἰσραηλιτῶν ἦτοι Ὀτθουμαλίδων τῶν καὶ Ἀγαρηνῶν τέ-
λος ἔξει M 19. καθὼς φησὶν — τὸ ξανθὸν γένος ὑπὸ τοῦ
ξανθοῦ γένους M

redegit, supellectilem polluit, monasteria evertit, ubi illic corpus exercent monachos, in quibus Italarum et aliarum gentium maior, quam Romanorum numerus erat, aut occidit aut fugavit. plane mirum autem est, ut aiunt, Christianos, quum coniunctae essent ecclesiae, a deo tum in potestatem impiorum traditos esse. adeo ex his omnibus intelligitur, non propter peccatum aliquod hostibus nos subiectos esse, sed ob singularem educationem, quemadmodum olim sancti docuerunt: “quemcunque enim amat deus, eum educat, et castigat filium, quem recipit,” et quae sequuntur. “fidelis enim,” ait, “dominus est, qui non permittet vos ultra, quam sustinere possitis, tentari.” item David “educando educavit me dominus, nec vero morti me tradidit.”

Etiam hoc audi. quemadmodum Assyriorum regnum a Babylo- niis eversum est, Babyloniorum a Persis, Persarum a Macedonibus, Macedonum a Romanis, ita Romanorum quoque imperium ab Otman- lidibus: atque horum finis aderit iusto et constituto tempore, ever- tenturque, sicut ait divinus Esaias in specie Idumaeae. “dixit mihi dominus: intra annum, qualis est annus mercenarii, deficiet gloria

καὶ ἐκλείψει ἡ δόξα Κηδάρ, καὶ τὸ κατάλειμμα τῶν τοξενμά-
 των υἰῶν Κηδάρ τῶν ἰσχυρῶν ἔσται ὀλίγον, διότι κύριος
 ἐλάλησεν ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ." οὕτω δὲ καὶ ὁ σοφώτατος Στέφα-
 νος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἐπακολουθῶν τῷ τοῦ προφήτου ῥητῷ, ἐπὶ
 5 ἔτους ζρλαΐ, Σεπτεμβρίου γ', ἡμέρα ε' Θεμάτιον περὶ τῆς τῶν
 Ἰσμαηλιτῶν βασιλείας ποιήσας καὶ κανονίσας. "οὗτος κρατήσει
 ἐν ἰσχυρί μὲν καὶ εὐτυχίᾳ ἔτη τριακόσια ἑννέα, ἐν δὲ συστροφῇ
 καὶ ἀκαταστασίᾳ ἕτερα ἔτη πενήκοντα ἕξ, ὥστε εἶναι τὴν δια-
 κράτησιν αὐτῶν πῶσαν εὐτυχοῦσαν καὶ δυστυχοῦσαν ἔτη τξς'."
 10 τινὲς μὲν λοξῶς τὸν χρησμὸν διαλαμβάνοντες ἔλεγουσι κακῶς
 ἐθεμάτισεν ὁ ἀστρονόμος, λαμβάνοντες τὴν ἀρχὴν τοῦ χρη-
 σμοῦ ἐκ τοῦ εἰρημένου ἔτους· καὶ εἰάν οὕτως ἦν ὡς ἐμὰ
 παχὺ λεπτόν, ἐλάτθανεν ἐκεῖνον. ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν τι-
 νῶν φιλοσόφων ἀρίστων ἀνδρῶν οἰδῶς καὶ ἀνεγνωκῶς. οὐκ
 15 ἀρχὴν τῆς τῶν Ἰσμαηλιτῶν θρησκείας ἢ βασιλείας ὁ σοφὸς
 οὗτος ἐποιεῖ ἀπὸ τῶν χρόνων Μωάμεθ, ἀλλ' ὡσπερ περὶ τῆς
 προφητείας Δανιὴλ τοῦ Θείου. τέταρτον θηρίον ὀνομάζει τὴν
 τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν· καὶ οὐκ ἀρχὴν ποιοῦσιν οἱ ἐξη-
 γηταὶ ἀπὸ Ῥώμον καὶ Ῥωμύλου, οὔτε δυναστείας Ῥωμαίων,
 20 ἀριστοκρατείας δημοκρατείας διδακτορίας ὑπατίας καὶ βουσι-
 λείας μνημονεύουσιν, ἀλλὰ μόνον ἐκ τοῦ Ὀκταβίου Καίσαρος
 διὰ τὴν κατάπανσιν τῆς μοναρχίας, καθὼς κάτωθεν ῥηθίσε-
 ται. οὕτω μὲν καὶ ὁ σοφώτατος Στέφανος ἐκ τοῦ Ὀτμάνου

Cedar, et reliquiae iaculorum fortium filiorum Cedar exiguae erunt, quoniam dominus, deus Israelis, locutus est." ad quod dictum prophetae se applicans sapientissimus Stephanus Alexandrinus, anno 6131, Septembris die 3, hebdomadis 6, de Ismaelitarum regno hoc thema fecit et constituit. "is potenter et prospere regnabit annos trecentos novem, in rerum angustiis et perturbatione deinde annos quinquaginta sex, ut omnino eorum imperium tum faustum tum infaustum futurum sit per annos 365." nonnulli vaticinium perperam interpretati, astronomum male ratiocinatum esse affirmant, initium ducentes ab eo, quem dixi, anno. quod si ita esset, falsus ille foret. at equidem de ea re quorundam doctissimorum hominum sententias cognovi et didici, secundum quas sapiens ille vir initium superstitionis et imperii Ismaelitarum non a Mohameti aetate duxit, sed ad modum vaticinii divini Danielis locutus est. is quartam bestiam Romanorum imperium appellavit: nec interpretes a Remo et Romulo initium capiunt, aut Romanorum principatus, nobilium, plebis, dictatorum, consulum, regum imperia commemorant, sed ab Octavio demum Caesare propter exitum monarchiae, quemadmodum infra docebitur. eodem igitur modo sapientissimus Stephanus ab Otmane amera ca-

ἀμηνᾶ ἀρχὴν τοῦ κανονίου αὐτοῦ ποιεῖ. ἔτι δὲ καὶ ὁ σοφώ-
 τωτος Λέων ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων θεμάτιον καὶ αὐτὸς ἐποίησε,
 τρισαρίθμον κύκλου εὐρῶν κρατῆσαι ἔχει βασιλεία δυνατὴ
 καὶ ἰσχυρὰ ἢ ἐκ τῆς Ἄγαρ, τουτέστιν ἔτη τριακόσια. ἢ δὲ
 συστροφή πεντήκοντα ἔξ οὐκ ἐμνήσθη. εἶτα τὸ ξανθὸν γέ- 5
 νος ἄμα μετὰ τῶν πρακτόρων ὄλον Ἰσμαῆλ τροπώσουσι κατὰ
 τοὺς χρησμούς τῶν θείων ἀνδρῶν. καὶ διὰ μὲν οὖν τῶν
 τεσσάρων ἀνέμων τὰς τέσσαρας μεγάλας βασιλείας ὁ μέγιστος
 διδάσκει Ζαχαρίας καὶ Δανιὴλ ὁ θεῖος, τὴν Χαλδαίων λέγω,
 τὴν Περσῶν καὶ τὴν τῶν Μακεδόνων καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων. 10
 τὰ δὲ δύο ὄρη τὰ χαλκῶ τὰ δύο κλίματα τῆς οἰκουμένης εἶ-
 ναι φασίν· εἰς δύο γὰρ τέμνεται, εἰς τε Ἀσίαν καὶ Εὐρώ-
 πην. καὶ οἱ μὲν πυρροὶ ἵπποι τὸ μαιίφονον τῶν Χαλδαίων
 σημαίνουσιν, οἱ δὲ μέλανες τὸν ἐπετεχθέντα παρὰ Περσῶν
 καὶ Μήδων τοῖς Βαβυλωνίοις θάνατον, οἱ δὲ λευκοὶ τὸ σα- 15
 φές τῆς δόξης τῶν Μακεδόνων· οὐ γὰρ ὥσπερ αἱ ἄλλαι
 βασιλείαι καὶ αὕτη. οἱ δὲ ψαροὶ καὶ ποικίλοι τὸ ἰσχυρὸν καὶ
 εὐτονον τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας δηλοῦσι. τὸ δὲ προσ-
 ταχθὲν αὐτοὺς περιοδεῦσαι τὴν γῆν διδάσκει πάλιν ὡς διὰ
 τοῦ θεοῦ πᾶσα βασιλεία συνίσταται· φησὶ γὰρ ὁ Εὐσέβιος 20
 ὁ Παμφίλου, ἐπὶ τοῦ Ἀγούστου Ὀκταβίου Καίσαρος ἀρχὴν
 ἢ τετάρτη βασιλεία λαμβάνει, ἣν ὁ Δανιὴλ τέταρτον θηρίον
 φοβερόν ὀνομάζει, διὰ τί μὲν τότε πρῶτος αὐτὸς ἐμονάρχησε
 καὶ τὸν κόσμον ὄλον σχεδὸν εἶπεῖν καθυπέταξεν. οὗτος ἐν

21. ὁ om P Ἀγούστου et Καίσαρος om P

nonis sui initium facit. etiam doctissimus Romanorum imperator Leo
 thema fecit, qui florentem et vigentem imperii Saracenorum statum
 ter computandum circulum tenere, h. e. annos trecentos duraturum
 invenit. perturbati imperii per annos quinquaginta sex non fecit
 mentionem. deinde flava gens una cum vindicibus omne Ismaëlis
 genus fugabit secundum divinorum hominum vaticinia. quatuor ven-
 tis autem quatuor imperia magna Zacharias et divinus Daniel signifi-
 cant, Chaldaeorum, Persarum, Macedonum et Romanorum. duo ae-
 neos montes autem duas terrae regiones esse dicunt; in duas enim
 partes terra dividitur, Asiam et Europam. atque rufi equi atrocita-
 tem Chaldaeorum significant, nigri a Persis et Medis Babylonis illa-
 tum interitum, candidi claram Macedonum gloriam; neque enim ho-
 rum imperium ceteris simile est; cineracei vero et versicolores robur
 et potentiam imperii Romanorum. deinde mandato, ut terram ob-
 ceant, significatur, per deum omne constare regnum. dicit enim Eu-
 sebius Pamphili, ab Augusto Octavio Caesare quartum regnum iai-

μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἀπελθὼν εἰς Δελφοὺς τοὺς νῦν ὀνομαζομένους Δαύλιαι, ἠρώτησε τὸ μαντεῖον τίς μετ' αὐτὸν βασιλεύσει. τοῦ δὲ Πυθίου μηδὲν ἀποκρινομένου ὁ δ' αὐθις ἠρώτησε, διὰ τί σιγῇ τὸ μαντεῖον; τότε ἡ Πυθία ἔφη ἐλθόν-
 5 τος οὖν τούτου ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἐν τῷ μέλλειν ἀποβιῶναι παρεγγύησε τοὺς ἐν τέλει αὐτοῦ χεῖρας κροτῆσαι καὶ γέλασαι ὡς ἐπὶ μίμονι τελευτῆς. τοῦτο δὲ ποιῆσαι διωρίσατο ἀποσκοπῶν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον ὡς γέλωτος ἄξιον.

Καὶ περὶ μὲν οὖν τῶν προειρημένων βασιλειῶν Δαυιὴλ
 10 ὁ θεὸς προφήτης καὶ ὁ θεὸς Ζαχαρίας καὶ ἕτεροι, ὡς προείπομεν, τὴν τε ἀνόρθωσιν αὐτῶν καὶ κατάλυσιν καὶ τὰ συμβάντα πάντα διὰ πνεύματος ἁγίου λέγουσιν, ὁμοίως δὲ καὶ Ἡσαΐας καὶ ὁ σοφὸς Στέφανος καὶ Λέων ὁ βασιλεὺς περὶ τῆς καταλύσεως τῆς βασιλείας, ὡς προείπομεν. ὁ δὲ θεόπτης
 15 Μωσῆς περὶ ἀναβάσεως καὶ εὐτυχίας ἐν τῇ γενέσει τάδε διέξεισιν. ὁ πατριάρχης ἡμῶν Ἀβραὰμ υἱοὺς ἐγέννησεν ὀκτώ, πρῶτον μὲν Ἰσμαὴλ τὸν νόθον ἐκ τῆς Ἄγαρ, δεύτερον Ἰσαὰκ
 20 ἕξ ἐπαγγελίας ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σάρρας, ὅς καὶ εὐλογηθῆ παρὰ θεοῦ. μετὰ δὲ τὸ ἀποθανεῖν Σάρραν ἔλαβε τὴν
 Χετοῦραν εἰς γυναῖκα, ἕξ ἧς ἐγέννησεν υἱοὺς ἕξ, τὸν Ζομβράν, τὸν Ἰεζαί, τὸν Μαδαϊ, τὸν Μαδιαμ καὶ τὸν Ἐβοει καὶ τὸν Σοῖαι. ἀλλ' ἐπὶ τὸν Ἰσμαὴλ τὸν νόθον ἐπανέλθωμεν.

2. δαύλια P

21. ιεσαί P

μαδάν P

tium capere, quoniam tum is primus solus imperavit, et totum paene orbem terrarum sibi subiecit. is quondam Delphos, qui nunc Daulia appellantur, profectus, oraculum consuluit, quis post se imperaturus esset. quum nihil responderet Pythia, iterum rogavit, quare oraculum sileret. tum Pythia respondit is Romam reversus, quum mors ipsi instaret, imperavit primoribus, ut plauderent et riderent ut in fine mimi. hoc fieri voluit, quoniam vitam rem esse risu dignam putabat.

De iis igitur, quae modo commemoravi, regis Daniel, divinus propheta, divinus Zacharias aliique, ut dictum est, de eorum tum origine tum exitu tum rebus gestis, a sancto spiritu edocti, dixerunt similiter quae Esaias, et sapientissimus Stephanus et Leo imperator de exitu imperii docuerint, explicuimus. qui deum vidit Moses de incrementis et successu in genesi haec explicat. Abrahamus, patriarcha noster, filios octo procreavit, primum Ismaelem nothum ex Agar, deinde promissum sibi Isaacum e Sarra uxore, cui benedictum est a deo. Sarra mortua, Cheturam uxorem duxit, e qua filios sex generavit, Zombram, Iezai, Madai, Madiam, Eboei, et Soiai. sed redeamus ad Ismaelem nothum. Agar ab Abrahamo compressa, gravida

μετὰ τὸ συγγενέσθαι Ἀβραάμ τῇ Ἄγαρ εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα, καὶ ἰδοῦσα Σάρρα ἐζηλοτύπει αὐτῆς, καὶ ἀνειδίξει τὸν Ἀβραάμ, καὶ ἔθλιψε καὶ ἐλύπει τὴν Ἄγαρ. ἡ δὲ Ἄγαρ μὴ δυναμένη τοσοῦτον θλιβεσθαι καὶ κακουχεῖσθαι ὑπὸ τῆς κυρίας ἀπέδρα, καὶ ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὴν ἐκ τῆς κυρίας 5 αὐτῆς τῆς Σάρρας ἀπήντησεν αὐτῇ ἄγγελος κυρίου λέγων 71 ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου, καὶ ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς." καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου "ἰδοὺ σὺ ἐν γαστρὶ ἔχεις, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσμαήλ, ὅτι ἐπήκονσε κίριος τὴν ταπεινώσιν σου. οὐ- 10 τος ἔσται ἄγροικος ἄνθρωπος, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντας, καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτόν· καὶ κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ κατοικήσει." καὶ πάλιν ἐπὶ κεφαλαίῳ 13 εἶπεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ περὶ τῆς Σάρρας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ "Σάρραν τὴν γυναῖκά σου εὐλογήσω, καὶ 15 δώσω σοι ἐξ αὐτῆς τέκνον, καὶ εὐλογήσω αὐτόν, καὶ ἔσται εἰς ἔθνη, καὶ βασιλεῖαι ἐθνῶν ἐξ αὐτοῦ ἔσονται." καὶ ἔπεσεν Ἀβραάμ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐγέλασε, καὶ εἶπεν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ λέγων "εἰ δυνατόν, τῷ ἑκατονταετεί υἱὸς γενήσεται καὶ Σάρρα ἐνεθήκοντα ἐτῶν οὐσα τέξεται." εἶπε δὲ 20 Ἀβραάμ πρὸς τὸν θεὸν "Ἰσμαήλ οὗτος ζήτω ἐναντίον σου." εἶπε δὲ ὁ θεὸς πρὸς Ἀβραάμ "ναί, ἰδοὺ Σάρρα ἡ γυνὴ σου τέξεται σοι υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαάκ, καὶ

2. ἰδοὺ P 13. ἐπὶ om P

facta est. quod ubi animadvertit Sarra, invidia commota, exprobrabat Abrahamo, atque laedebat et affligebat Agar. quae quum heras cruciatus et iniurias sustinere non posset, aufugit. at profugienti a Sarra hera obviam venit angelus, et eam cohortatus est, ut rediret ad heram, et imperio eius se subiceret. ac dixit ei angelus dei "ecce in ventre geris, et filium paries, quem appellabis Ismaelem, quoniam dominus exaudivit aegritudinem tuam. erit is ferus homo, et manus eius adversus omnes, et omnium manus adversus ipsum intentae erunt; atque habitabit in conspectu omnium fratrum suorum." rursus capite 17 deus Abrahamo de Sarra, uxore eius, dixit "benedicam Sarrae, uxori tuae, et ex eadem filium tibi dabo, atque benedicam illi, eritque is gentium origo, et regna gentium ex eodem existent." atque procubuit Abrahamus in faciem risitque, atque dixit cum animo "si fieri potest, centenario filius nascetur, et Sarra pariet aetatis anno nonagesimo." dixitque deo Abrahamus "Ismael hic coram te vivat." dixit deus Abrahamo "profecto Sarra, uxor tua, filium tibi pariet, et nominabis eum Isaacum, atque faciam cum eo

στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν εἰς διαθήκην αἰώνιον, εἶναι αὐτῷ θεὸς ὡς καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν. περὶ δὲ Ἰσμαὴλ ἰδοὺ ἐπήκουσά σου, καὶ ἰδοὺ εὐλόγησα αὐτὸν καὶ πληθυνῶ αὐτὸν σφόδρα· δώδεκα ἔθνη γεννήσει, καὶ δώσω 5 αὐτὸν εἰς ἔθνος μέγα. τὴν δὲ διαθήκην μου στήσω πρὸς Ἰσαάκ, ὃν τέξεται σοι Σάρρα εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον." ὥδε δυνάμεθα καταλαβεῖν τὸ μέγα μυστήριον τῆς εὐσεβοῦς καὶ ἁγιοῦς καὶ ἁγίας ἡμῶν πίστεως, καὶ τὴν ἀσεβειαν ἣν ἔχουσιν οἱ Ἀγαρηνοί. καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἅπαξ ἀλλὰ καὶ 10 δίς. ἐν πρώτοις μὲν εἶπε "τέξεις υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαάκ, καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν εἰς διαθήκην αἰώνιον, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν." ὁ δὲ Ἀβραὰμ αἰτήσας τῷ θεῷ οὕτως ποιῆσαι καὶ τὸν Ἰσμαὴλ καὶ εὐλόγησαι αὐτόν, ὁ δὲ θεὸς ἀποκριθεὶς εἶπεν "ἰδοὺ εὐλόγησα 15 αὐτὸν καὶ πληθυνῶ αὐτὸν σφόδρα, καὶ δώδεκα ἔθνη γεννήσει καὶ εἰς ἔθνος μέγα ἔσται. τὴν δὲ διαθήκην μου στήσω πρὸς Ἰσαάκ." καὶ οὐκ ἠθέλησεν ὁ θεὸς δῶσαι καὶ ἐμπιστεῦσαι τὴν διαθήκην αὐτοῦ τῷ Ἰσμαὴλ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνῳ τῷ Ἰσαάκ καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ 20 ἦν θαυμάσαι τίς δύναται καταλαβεῖν τὴν ἔννοιαν τῶν τοιούτων ῥητῶν. οἱ δὲ Ἀγαρηνοὶ βάρβαροι καὶ ἄγριοι ὄντες οὐκ οἶδουσιν ὀρθῶς τὴν ἔννοιαν τῶν ῥητῶν, καὶ κλαύσωσι, πῶς ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἐξένωσε τὸν πατριάρχην αὐτῶν καὶ

20. δύναται om P

μὴ καταλαβεῖν?

pactionem meam in tempus aeternum, ut sim ipsi et posteris eius deus. de Ismaele autem exaudivi te, et ei benedixi, et magnopere eum augeto. duodecim nationes procreabit, atque magnam gentem eum faciam. pactionem autem meam cum Isaaco faciam, quem Sarra tibi pariet in hocce tempus." ita comprehendere possumus magnum mysterium piae, sanae et sanctae fidei nostrae, et impietatem, cui Agareni obnoxii sunt. neque semel ei deus illud dixit, sed bis. primum dixit "procreabis filium et appellabis eum Isaacum, et pactionem meam cum eo faciam in tempus aeternum, cum ipso et posteris eius." quum autem Abrahamus deum rogaret, ut idem Ismaeli faceret eique benediceret, respondens deus "ecce," inquit, "benedixi illi et magnopere eum augeto, atque duodecim nationes procreabit et gens magna existet. at pactionem meam cum Isaaco faciam." noluit igitur deus pactionem suam Ismaeli et posteris eius dare aut confidere, sed soli Isaaco et huius posteris in tempus aeternum. atque mirandum sit, si quis assequi nequeat horum verborum sententiam. Agareni tamen, barbari et feri homines, haud recte intelligunt verborum sensum, et

αὐτοὺς τῆς διαθήκης αὐτοῦ καὶ τῆς χάριτος, ἀλλὰ οὗτοι κομπάζουσι πῶς καὶ αὐτοὶ ἀπόγονοί εἰσι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ θεὸς εὐλόγησε καὶ τὸν Ἰσμαὴλ ὡς καὶ τὸν Ἰσαάκ. καὶ ἐν τούτῳ πλανῶνται ὡς καὶ ἐν πάσι λανθάνονται, διὰ τί μὲν ὁ θεὸς εὐλόγησε τὸν Ἰσαάκ καὶ τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐνεπέ-
 5 στευσεν αὐτῷ, τὸν δὲ Ἰσμαὴλ οὐχ οὕτως, ἀλλ' εὐλόγησεν αὐτὸν ἀπλῶς, ὅτι καὶ πληθυνῶ αὐτὸν σφόδρα. καὶ τὰ ἄλογα ζῶα ὁ θεός, τετράποδα καὶ ἐρπετὰ ἰχθύας τε καὶ πετεινά, εὐλόγησεν εἰπὼν "αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν." τὸν δὲ Ἀδὰμ οὐ τοιούτως ἠλόγησε μόνον, "αὐ-
 10 ξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν," ἀλλὰ καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς· καὶ πάντα ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ
 B ἔδωκε τὰ ὅσα ἐν τῇ γῇ ἐστὶ κατεξουσιάζειν καὶ δεσπόζειν, ὥστε ἦν ἰδεῖν ὅτι καὶ αἱ εὐλογίαι τοῦ θεοῦ διάφοροί εἰσι καὶ οὐχὶ ὡς αὐτοὶ λέγουσι, διὰ τί μὲν αἱ θελαὶ καὶ ἱεραὶ γρα-
 15 φαὶ καλῶς δηλοποιοῦσι τοῖς εἰς φρονούσιν, ἐκάστου υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ λέγω καὶ Ἰσμαὴλ, πῶς διαφέρουσιν αἱ εὐλο-
 γίαι τὰ γένη καὶ αἱ κληρονομίαι ἑνὸς ἐκάστου αὐτῶν.

Ἐν δὲ τῇ κεφαλαίῳ τῷ κ' καὶ κα' τὰδε φησὶ περὶ τοῦ Ἰσμαὴλ. "εἶπε δὲ τῷ Ἀβραάμ ἡ Σάρρα ἔκβαλε τὴν παιδί-
 20 σκην ταύτην μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς· οὐ γὰρ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαάκ." σκληρὸν δὲ

2. καὶ prius] δὲ MP

12. κατακυριεύση αὐτοῖς M

lacrimanto, quod deus a principio eorum patriarcham et ipsos pactione et gratia sua exclusit; at gloriantur iidem, quod ipsi quoque Abrahami posteri sint et deus Ismaeli haud secus atque Isaaco benedixerit, errant autem hac in re, ut in omnibus solent, quod deus Isaaco benedixit et pactionem suam dedit, Ismaeli non item, sed simpliciter benedixit et promisit, magnopere se eum aucturum esse. nam brutis animantibus, quadrupedibus et reptilibus, piscibus et alitibus, deus benedixit, quum diceret "augemini et multiplicamini et implete terram." Adamo autem non sic benedixit solum "augemini et multiplicamini et implete terram," verum etiam "domini eius este," atque in manus eorum tradidit, quaecunque in terra possideri et regi possunt, ut intelligatur, benedictiones dei diversas esse, secus atque illi dicunt, quoniam divinae et sacrae literae recte sentientibus satis demonstrant, in utroque filio Abrahami, Isaaco inquam et Ismaele, diversas esse benedictiones, genera et heredia.

Capite 20 et 21 haec de Ismaele narrantur. "dixit Abrahamo Sarra 'eice puellam hanc cum filio eius. neque enim heres erit filius puellae cum filio meo Isaaco.' admodum asperum id dictum Abrahamo videbatur in ipsius filium Ismaelem. sed deus Abrahamo dixit

ἐφάνη τὸ ῥῆμα σφόδρα ἐναντίον Ἀβραάμ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐ-
 τοῦ Ἰσμαήλ. εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· μὴ σκληρὸν ἔστω
 ἐναντίον σου περὶ τοῦ παιδίου καὶ τῆς παιδείας. πάντα
 ὅσα ἂν εἶπῃ σοι Σάρρα, ἀκουε τῆς φωνῆς αὐτῆς, ὅτι ἐν τῷ
 5 Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα, καὶ τὸν υἱὸν δὲ τῆς παιδείας
 ταύτης εἰς ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτόν, ὅτι σπέρμα σου ἔστιν.
 ἀνάστη δὲ Ἀβραάμ τῷ πρωτῷ, καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἄσκον
 ὕδατος καὶ ἔδωκε τῇ Ἄγαρ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν ὄμμον αὐ-
 τῆς καὶ τὸ παιδίον, καὶ ἀπέστειλεν αὐτήν. ἀπελθοῦσα δὲ
 10 ἐπλανᾶτο τὴν ἔρημον κατὰ τὸ φρέαρ τοῦ ὄρκου· ἐξέλιπε δὲ
 τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ἀσκοῦ, καὶ ἐκ τῆς δίψης ἐλειποθύμει ὁ
 Ἰσμαήλ. καὶ ἔρριψε τὸ παιδίον καὶ ἔκλαυσεν. εἰσήκουσε δὲ
 ὁ Θεὸς τοῦ παιδίου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν. καὶ ἐκάλεσεν ἄγγε-
 λος Θεοῦ τὴν Ἄγαρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν αὐτῇ· τί ἔστιν,
 15 Ἄγαρ; μὴ φοβοῦ· ἐπακήκως γὰρ ὁ Θεὸς τὴν φωνὴν τοῦ παι-
 δίου σου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἔστιν. ἀνάστηθι καὶ λάβε τὸ παι-
 δίον καὶ κράτησον τῇ χειρὶ σου αὐτό· εἰς γὰρ ἔθνος μέγα
 ποιήσω αὐτό· καὶ ἀνέφωξεν ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς,
 καὶ εἶδε φρέαρ ὕδατος ζῶντος, καὶ ἐπορεύθη καὶ ἔμπλησε τὸν
 20 ἀσκὸν τοῦ ὕδατος καὶ ἐπότισε τὸ παιδίον. καὶ ἦν ὁ Θεὸς
 μετὰ τοῦ παιδίου, καὶ ηὔξυνθη, καὶ ἐκατόκησεν ἐν τῇ ἐρήμῳ
 τῇ Παραῇ· ἐγένετο δὲ τοξότης δυνατός.”

Ἔδε δυνάμεθα καταλαβεῖν τὸν Ἰσμαήλ. καθὼς ἐπηγγεί-
 λατο ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ, εἰς μέγα ἔθνος εἶναι ἐποίησε, καὶ

“ne asperum tibi videatur in puerum aut puellam; imo quaecumque
 dixerit tibi Sarra, auscultata voci eius, quoniam in Isaaco vocabitur tibi
 semen, et filium puellae huius magnam gentem facturus sum, quia
 semen tuum est.” surrexit igitur mane Abrahamus, panem et utrem
 aquae Agar tradidit, humero eius puerum imposuit, et dimisit eam.
 quae quum abiisset, per deserta delata est ad fontem sacramenti. de-
 ficiebat aqua in utre et prae siti elanguescibat Ismael. abiicit pue-
 rum mulier et lacrimabat. audivit autem e sede sua vocem pueri deus,
 atque appellavit Agar de coelo angelus dei, eique dixit ‘quid rei est,
 Agar? ne timeas; audivit enim deus vocem pueri tui ex loco eo, in
 quo est. surge, tolle puerum, eumque manu tua comprehendere. ma-
 gnam enim gentem eum faciam.’ tum aperuit deus oculos eius, ut
 videret fontem aquae. abiit igitur mulier, et, repleto utre, potum
 praebuit puero. deinde aderat deus puero, qui adolescebat et habi-
 tabat in deserto Pharaae, factusque est sagittarius eximius.”

Sic agnoscere possumus Ismaelem. sicut deus Abrahamo promi-
 sit, ita magnam gentem eum fecit, et reges magni ex eo exstiterunt,

βασιλεῖς μεγάλοι ἐξ αὐτοῦ γεγόνασι, καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ
 ἐπὶ πάντας θεωροῦμεν εἶναι, καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτόν,
 καὶ ἐνεκαπέθηκεν ἐπὶ πρόσωπον ἡμῶν πάντων, καὶ οἱ ἐκ τού-
 του τοξόται ἄριστοί εἰσι λίαν λίαν. πλὴν τῆς διαθήκης αὐ-
 τοῦ ὁ θεὸς ὑπέτρεψεν αὐτόν. ὥστε καθὼς φησιν ἡ θεία γρα- 5
 φή, καὶ ἦν ὠρισμένον ἐκ πολλοῦ ἄνωθεν δι' ὧν κριμάτων
 οἶδεν ὁ θεὸς τοιούτως γενέσθαι. ἦν γὰρ ἀνάγκη λοιπὸν ἵνα
 πέρας λάβωσι τὰ ὅσα ὁ θεόπτης Μωσῆς ἔφησε, καὶ οὐχὶ ὅτι
 οὐκ ἐφρονοῦμεν ὀρθῶς Ῥωμαῖοί τε καὶ Σέρβοι καὶ Βούλγα-
 ροι, καθὼς λέγουσιν οἱ κατηγοροῦντες ἡμᾶς καὶ ὀνειδίζουσι. 10
 εἰάν δὲ πάλιν καὶ ὑπὸ ἁμαρτιῶν ἡμεῖς ἐπαιδευθῆμεν, καὶ
 ἡμεῖς οἱ Ἴταλοὶ μὴ ἀμερίμνως μείνατε, ἀλλὰ τὰς χεῖρας ἐπὶ
 τὸ στῆθος ὑμῶν βάλετε καὶ κατὰ νοῦν ἐνθυμήθητε, καὶ κα-
 τηγοροῦντες ἡμᾶς παύσατε. αὐτοὶ δὲ οἱ Ἰσραηλιταὶ ἄπιστοι
 ὄντες χαλεποὶ καὶ ἀνελεήμονες, προστάξει δὲ θεοῦ τοὺς πι- 15
 στοὺς παιδεύουσι καὶ τὸ πλεῖον μέρος τοῦ κόσμου κυριεύουσι.
 διὸ οὐ δεῖ μεγαλορρημονεῖν περὶ τούτων τοὺς Ἴταλοὺς, ὅτι
 72 διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν καὶ δίκαιοι καὶ ἅγιοι ἑαυτοὺς λέγουσιν
 εἶναι, καὶ διὰ τὴν αὐτῶν ὀρθοδοξίαν καὶ δικαιοσύνην ἕως τοῦ
 νῦν βασιλεύουσι. 20

Τούτους μὲν τοὺς λόγους εἰρήκαμεν οὐχὶ πρὸς τὸ κατα-
 κρίνειν ἢ κατηγορεῖν τινά, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἵνα τοῖς καταλα-
 λούσιν ἡμᾶς δεῖξωμεν ὅτι οὐκ ὀρθῶς καὶ σαφῶς τὰς γρα-

13. post ἐνθυμήθητε versum dimidium vacuum P

et manus eius adversus omnes, et omnium manus adversus ipsum
 intentas videmus, et domicilium collocavit in conspectu nostri omni-
 um, et posterii eius sagittarii longe optimi sunt; pactione autem sua
 deus eum exclusit: ut, quemadmodum in sacris literis est et longe
 ante constitutum erat ob rationes, quas deus novit, ita evenerit. ne-
 cesse enim erat, ut eventum haberent, quaecunque divinus Moses
 dixerat. minime vero nos prave sentiebamus, Romani, Servii et Bul-
 gari, id quod, qui nos calumniantur et accusant, dicunt. vos vero
 Itali ne secure agatis, sed, impositis pectori manibus, meditamini cum
 animo, et desistite nos accusare. Ismaelitae autem, homines impii,
 duri et inhumani, et voluntate dei pios castigant et maiorem partem
 orbis terrarum occupatam tenent. quare non decet de his gloriari
 Italos, sese propter doctrinae probitatem iustos et sanctos se appel-
 lare et propter orthodoxiam et iustitiam ad hunc diem regnare.

Haec verba minime fecimus, quo, quod absit, quemquam damne-
 mus aut accusemus, sed ut ostendamus iis, qui nos calumniantur,
 haud probe nec recte eos literas intelligere. hinc enim fit, ut nos

φὰς οἶδασι. διὰ τοῦτο μὲν ἡμῶς μέμφονται, καὶ σοφοὶ εἰσι πάντες τοῦ νουθετεῖν, αὐτοὺς δὲ ἁμαρτάνοντις οὐ γινώσκουσι.

2. Ἐπὶ τὴν ἡμετέραν οὖν διήγησιν ἐπανέλθωμεν. εἴαν τις 5 αἰτήσῃ τί τὸ πραχθὲν παρὰ τοῦ βασιλέως τῷ διὰ μέσου καιρῷ τῆς μάχης, εἶπω αὐτῷ, ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ καιρῷ ὁ ἀμηρῶς παρεσκευάζετο καὶ τὴν βοήθειαν ἐποίησαν οἱ ἐξωθεν αὐθένται οἱ Χριστιανοί. καὶ τῶν μὲν περικύκλωθεν αὐθέντων Χριστιανῶν δῆλόν ἐστι τοῖς πᾶσιν οὐδέν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ 10 πρὸς τὸν τῆς Σερβίας αὐθέντην Γεώργιον πρέσβυν ὁ ἀμερῶς ἀπέστειλεν, ἵνα μεσιτεύσῃ περὶ τῆς εἰρήνης τῆς ἀναμεταξὺ τῶν Οὐγγάρων καὶ τοῦ ἀμηρῶ. μετὰ δὲ τοῦ ἀπερχομένου πρέσβυος Χριστιανός τις γραμματικὸς ἦν, ἀνατεθειμένος παρὰ τινων Τούρκων τῶν τῆς βουλῆς εἰπεῖν τῷ δεσπότῃ ἵνα ποιήσῃ 15 ἀναβολὴν εἰς τὴν ἀγάπην, ὅτι εἴαν γένηται ἢ μετὰ τῶν Οὐγγάρων συνθήκη τῆς ἀγάπης ἢ τοῦ εἰρήνης, εὐθύς ὁ Τοῦρκος κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθορμήσεται. κάκεινος οὐκ ἐφρόντισε περὶ τούτου οὔτε ἔμελεν αὐτῷ, οὐκ εἰδὼς ὁ ἄθλιος ὅτι εἰ ἀφαιρεθῇ ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τὰ μέλη εἰσι νεκρά.

20 Τότε οὖν καὶ ἐν τῇ Ἑνετία βουλῆς μεγάλης γενομένης περὶ τούτου ἀνέστη ὁ τῷ τότε καιρῷ δούξ, τοῦνομα Φραγκίσκος Φούσκαρις, λέγων “οὐ κατ’ ἀγνοίαν γὰρ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἄριζεν ἡμᾶς.” ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οἱ ἰδόντες καὶ ὁμιλή-

9. ὅτι οὐδὲν ἐβοήθησαν P
καρις P

12. οὐγκρῶν P

22. Σφοδ-

vituperent et omnes sibi videantur ad reprehendendum satis sapere, ipsos se errare non sentiant.

2. Revertamur ad propositum nostrum. si quaeras, quid imperator tempore, quod in obsidione consumtum est, egerit, dicam: quo quidem tempore ameras bellom parabat et ad ferendam opem se instruebant externi principes Christiani. quanquam Christianorum, qui circa habitabant, principum, nullam opem allatam esse, notum est omnibus: quin imo ad Serviae principem Georgium ameras legatum misit, ut is de pace inter Hungaros et ameram concilianda ageret. cum legato Christianus aliquis literatus erat, a Turcis quibusdam consiliariis additus, qui despotaе suaderet, ut amicitiam conciliare studeret, ut, si fieret cum Hungaris pacis et amicitiae pactio, Turca statim Cpolim invaderet. quam rem miser ille pibili aestimabat nec pensi habebat, nescius, capite a corpore deciso, membra mortua esse.

Eodem tempore etiam Venetiis de hac re magnum concilium habitum est, in quo, qui tum dux erat, Franciscus Fuscariis surrexit et dixit “non ex ignorantia imperator Iohannes nos expetivit.” enim-

σαντες αὐτῆ φρονημώτερον αὐτοῦ ἄνθρωπον ἐν τῇ Ἰταλίᾳ οὐκ εἶδον, εἰ μὴ διὰ κακίαν καὶ φθόνον· οὐκ οἶδε γὰρ ὁ φθόνος προτιμᾶν τὸ συμφέρον. ἦν δὲ τὸ αἷτιον τούτου τοῦ Ἀλωϋσίου Διέδου τοῦ ποτὲ μεσιτεύσαντος ἵνα ὁ μακαριότης ὁ αὐθέντης μου ὁ κύρ Κωνσταντῖνος, δεσπότης ὧν τότε τῷ 5 καιρῷ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, λάβῃ εἰς γυναῖκα αὐτοῦ τὴν τοῦδε τοῦ δουκὸς θυγατέρα μετὰ προικὸς πολλῆς. ὁ οὖν αὐθέντης μου οὐ δι' ἄλλο εἰ μὴ ἵνα γένηται οἶονεὶ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ τόπος αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἑνετίας ἐν, συνεκατέβαινε τῇ τοιαύτῃ ἀγχιστεία, ἐμοῦ τε καὶ ἄλλων πλειόνων συναινούντων τούτο 10 καὶ ἀναγκαζόντων σχεδὸν ἤδη ἐγένετο. ὡς δὲ ἐγένετο βασιλεὺς καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, τούτο ἀνοίκειον ἦν· πῶς γὰρ ἐδύναντο οἱ τῆς πόλεως ἄρχοντες καὶ ἄρχόντισσαι κυρίαν καὶ δέσποιναν αὐτῶν καταδεχθῆναι Ἑνετοῦ θυγατέρα, καὶ τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ τοὺς ἄλλους καὶ υἱοὺς συγγάμβρους καὶ γυ- 15 ναικαδελφούς εἶναι τῷ βασιλεῖ, ἐνδόξου μὲν ἴσως καὶ δουκὸς ὄντος, ἀλλὰ πρόσκαιρος ἦν. καὶ αὐτίς μετὰ τὸ βασιλεῖα γενέσθαι τὸν αὐθέντην μου ὁ δοῦξ ἐζήτει τὸ τοιοῦτο, ἀλλ' ἀπεπέμφθη. ἔνεκεν τούτου λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο ἐχθρὸς καὶ πολλὰ εἰπόντος τοῦ Ἀλωϋσίου Λαυρεδάνου καὶ τοῦ Ἀν- 20 τωνίου Διέδου καὶ ἄλλων πολλῶν, καὶ ἀποδειξάντων ὅτι εἰ Β καὶ ἡ πόλις ἄλωθῃ, πλείστη ζημία συμβαίνει καὶ τῇ αὐτῶν

4. τοῦ π.] ἐκεῖνου π. P

vero etiam alii, qui eum vidissent et cum eo collocti essent, prudentiorem hominem in Italia visum esse negabant. at obstabat nequitia et invidia. nescit enim invidia honorare utilitatem. cuius rei causa erat Aloysius Diedus, qui olim curaverat, ut beatæ memoriæ princeps meus, Constantinus dominus, despota tum in Peloponneso, huius ducis filiam cum magna dote uxorem duceret. princeps meus non aliam ob causam, nisi ut ipse et principatus cum Venetis iungerentur, eam affinitatem admisit, nobis et aliis multis id approbantibus et ut fieret paene cogentibus. sed postquam imperator factus est et in urbem venit, incommodum erat. quomodo enim fieri poterat, ut civitatis viri et feminae principes dominam et imperatricem reciperent Veneti filiam, et generi ac filii eius affines imperatoris et fratres imperatricis essent? quandoquidem dux honoratus forsam erat, sed ad tempus lectus. atque dux quidem etiam postquam dominus meus imperator factus est, huic connubio instabat, sed repudiatus est. propter hanc causam igitur is nobis inimicus erat, et quum multa dixissent Aloysius Lauredanus et Antonius Diedus et alii multi, demonstrassentque, si urbs caperetur, magna detrimenta etiam ipso-

αὐθεντία, πλὴν οὐκ ἴσχυσαν παροτρῦναι τὸν δοῦκα συνδρα-
μεῖν τῷ βασιλεῖ.

Καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης περὶ τούτου ἐφρόντισεν. εὐ-
ρεθέντος γὰρ τοῦ καρδηναλίου Ῥωσσίας εἰς τὴν πόλιν, καὶ
5 ἐγὼ περὶ τούτου μεσιτεύσας πρὸς τὸν αἰοιδιμον καὶ μακαρί-
την τὸν αὐθέντην μου τὸν βασιλέα, ἵνα γένηται ὄδε καρδη-
νάλις πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως· καὶ εἰ γένηται, τὰ
καὶ τὰ γενήσονται παρ' αὐτοῦ καὶ τοῦ τότε πάπα εἰς βοή-
θειαν τῆς πόλεως, εἰ κἄν ἐκ δευτέρου μνημονευθῇ ὁ πάπας·
10 καὶ πολλῶν συζητήσεων λόγων καὶ βουλῆς γενομένων ἔδοξε τῷ
αἰοιδίμῳ βασιλεῖ τῷ αὐθέντῃ μου τὸ ἐν τῶν δύο μὴ γένοιτο
παντελῶς, ὅτι τῷ γενομένῳ πατριάρχῃ ἀνάγκη ἦν ἢ πείθεσθαι
αὐτῷ τοὺς πάντας, ἢ ἔρις καὶ ἔχθρα γενήσεται ἀναμεταξὺ
αὐτοῦ καὶ αὐτῶν τῶν μὴ πειθομένων αὐτῷ. καὶ ἐν ἐκείνῳ
15 τοῦ καιροῦ διαμέσῳ εἰ καὶ συμβῆ ἡμῖν μάχη ἔξωθεν παρὰ
τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἔχειν ἡμῶς καὶ ἔσωθεν, πόσον ἔσεται κακόν;
τὸ δὲ μνημονεύεσθαι τὸν πάπαν γενηθῆτω ἕνεκεν ἐλπίδος βοη-
θείας ἐν τῇ ἀνάγκῃ ἡμῶν· καὶ ὅσοι τοῦτο ποιήσωσιν ἐν τῇ
ἀγίᾳ Σοφίᾳ, οἱ ἄλλοι ἔσονται ἀναίτιοι καὶ εἰρηνικοί.

20 Καὶ τῇ ἰβ' τοῦ Δεκεμβρίου παρελθόντων ἕξ μηνῶν, καὶ
τοσοῦτου λόγου γενομένου περὶ βοηθείας ὅσον ἐποίησατο ὁ
σουλτάνος τοῦ Κάιρος ἦτοι τῆς Αἰγύπτου. ἀπὸ δὲ τῆς Σερ-

20. τῇ β' P

21. ἕνεκεν P

rum rebus allatum iri, non poterant tamen duci persuadere, ut im-
peratori succurreret.

Etiam ecclesiae Romanae haec res curae erat. quum enim in
urbe adesset cardinalis Rossiae, et ego egissem cum venerando et
beatae memoriae imperatore, domino meo, ut is cardinalis patriar-
cha Cpolis fieret, unde futurum esset, ut ab ipso et papa nonnihil
fieret ad urbem adiuvandam, si rursus papae mentio fieret, multis
sermonibus et consultationibus habitis, imperatori, domino meo, vi-
sum est, neutrum eorum, quae consecutura essent, fieri debere,
quandoquidem necesse esset, ut aut patriarchae omnes obedirent,
aut lites et inimicitiae inter ipsum et eos, qui non obedirent,
orirentur. interea si nobis foris bellum inferretur ab hostibus, et
conflictaremur etiam domi dissidiis, quanta mala futura essent? pa-
pae tamen memoria fieret propter spem auxilii in hac necessitate.
quod qui facerent, in sanctae Sophiae templo facerent: reliqui ne
accusarentur neu turbarentur.

Die 12 Decembris, quum sex menses praeterissent, et tot verba
essent facta de auxilio, quot fecit sultanus Cairi sive Aegypti, et a
Servia posset pecunia occulte multis modis, homines item alio modo

- βίας δυνατὸν ἦν ἀποσταλθῆναι χρήματα κρυφίως πολυμερῶς, καὶ ἀνθρώπους ὁμοίως δι' ἄλλου τρόπου. ἀλλ' οὐκ ἀπέλαυσεν οὐδὲ εἶδεν οὐδεὶς ἓνα ὄβολόν. ναί, ἀληθῶς ἀπέστειλαν πολλὰ χρήματα καὶ ἀνθρώπους πρὸς τὸν ἀμην πολιορκούντα τὴν πόλιν· καὶ ἐθριάμβευσαν αὐτούς οἱ Τοῦρκοι, δεῖ-5 κνύοντες ὅτι ἰδοὺ καὶ οἱ Σέρβοι καθ' ὑμῶν εἰσὶ. τίς τῶν Χριστιανῶν ἀνθέτων ἢ Ἰβήρων ἀπέστειλεν ἓνα ὄβολόν ἢ ἀνθρώπους εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, ἢ φανερῶς ἢ κρυφίως; οἱ Οὐγγαροὶ δὲ ἔστειλαν πρέσβεις πρὸς τὸν ἀμην λέγοντες ὅτι σωζομένου ἵνα ἔχητε καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως εἰρήνην καὶ 10 ἀγάπην, ἐποιήσαμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀγάπην μεθ' ὑμῶν· ἀλλ' ἐπεὶ οὐ τηρεῖτε κατὰ τὰς ἀναμεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν συνθήκας, καὶ ἡμεῖς ἀθετήσωμεν πᾶσαν τὴν εἰρηνοποίησιν. καὶ ἔφθασαν οἱ πρέσβεις, ἠνίκα ἐπολιορκεῖτο ἡ πόλις, ἐν ἣ ἔβδομάδι ἔμελλον τὴν ἐμβολὴν δῶσαι. ὁ δὲ ἀμην καὶ πᾶσα ἡ 15 βουλὴ αὐτοῦ ἐχρόνιζον αὐτούς λόγοις κολακείας προσδοκῶν τὴν ἀπόκρισιν σήμερον ἢ αὔριον. καὶ τοῦτο ἐποίουν μετὰ δόλου, ἄχρι ἴδωσι τὰ μέλλοντα συμβῆναι, ὅτι εἰ μὲν παραλάβοιεν τὴν πόλιν, εἴπωσιν πρὸς αὐτούς “ἰδοὺ γὰρ ἐλάβομεν αὐτήν· ὑμεῖς δὲ ἀπέλθετε, καὶ ὡς ἂν δόξη ὑμῖν ποιήσατε, 20 ἢ εἰρήνην ἔχειν μεθ' ἡμῶν ἢ μάχην.” ὃ δὴ καὶ ἐγένετο καὶ τοῖς πρέσβεσιν ἐρρέθη. εἰ δὲ οὐκ ἐπαρελάμβανον αὐτήν, ἦθελον εἰπεῖν ὅτι ἔνεκεν τῆς ἀναμεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν εἰρήνης ὁ πόλεμος ἔπαυσε, καὶ κατὰ τὰς συμφωνίας ἀνεχωρήσαμεν.

summitti, nemo quidquam inde commodi percepit nec vidit vel teruncium. imo miserunt magnam pecuniae et militum copiam amerae urbem oppugnanti, atque laudibus eos efferebant Turcae, iactantes, etiam Servios nobis adversari. quis Christianorum principum aut Iberorum vel teruncium aut homines ad urbis auxilium sive aperte sive occulte misit? Hungari tamen legatos ad ameram miserunt, qui nuntiarent, se sic, ut illi cum imperatore pacem et amicitiam colerent, cum ipsis pacem fecisse: nunc quum illi non servarent mutua pacta, se quoque pacem factam omnino improbare. advenerunt legati, quum urbs obsideretur, qua hebdomade impressionem facturum erant. ameras et totum concilium eius blandis sermonibus eos differrebant, ut in praesentem aut crastinum diem responsum exspectarent. callide ita agebant, donec viderent, quo res evasura esset, si urbem cepissent, dicturi, se eam expugnasse: illi abirent, et utrum ipsis videretur, facerent, sive pacem sive bellum mallent: id quod factum et legatis responsum est. si eam non capturi essent, dicere statuerant, ob pacem cum illis servandam se destitisse a bello et secundum conventa discessisse. rumor tamen erat, ameram cogitare ac dicere,

Ἰμωος ἐψιθυρίσθη ὅτι ὁ ἀμηνῶς ἐλογίζετο λέγων "εἰ οὐ μὴ παραλάβω τὴν πόλιν τὰ νῦν, εὐθέως ποιήσω ἀγάπην, καὶ κατὰ πᾶσάν μου τὴν ζωὴν τηρήσω αὐτήν."

Ὁ δὲ μακαρίτης ὁ ἀνθέντης μου καὶ βασιλεὺς τί οὐκ
 5 ἔπραξε, κρυφῶς ἢ φανερῶς, ὑπὲρ τῆς βοηθείας τῆς πόλεως
 καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας 73
 τῆς ζωῆς αὐτοῦ; καὶ γὰρ δῆλόν ἐστιν ὅτι, εἰ ἤθελεν, εὐκόλως
 ἐδύνατο φυγεῖν. πλὴν οὐκ ἤθελεν, ἀλλ' ἠγωνίζετο ὡς ὁ ποι-
 μὴν ὁ καλός, ὃς τίθησι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβά-
 10 των, ὡς καὶ ἐποίησε. καὶ τίς τῶν ἄλλων τὰ τοιαῦτα καὶ
 ἄλλα γενόμενα ἐπίστατο πᾶρεξ τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου
 καὶ ἐμοῦ; ὅτε ὁ εἰς Οὐγγάρων Ἰαγκος προεζήτηε ἵνα δώσῃ
 αὐτῷ ὁ βασιλεὺς τὴν Σηλυμβριαν ἢ τὴν Μεσημβριαν, καὶ ἔση-
 ται εἰς τῶν ὑπέξουσιων αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων
 15 αὐτοῦ ἐκεῖσε ἔχειν, καὶ ἐν καιρῷ τῆς μάχης ὑπὸ τῶν Τούρ-
 κων ἔσθται ἐκείνων ἐχθρὸς καὶ βοηθὸς τῆς πόλεως. καὶ ὡς
 ἐγένετο ἡ μάχη, ἐδόθη αὐτῷ ἡ Μεσημβρία κατὰ τὴν ἐκείνου
 αἰτήσιν, καὶ τὸ χρυσόβουλλον δι' ἐμοῦ ἐγράφη, καὶ ὁ γαμ-
 βρὸς Θεοδοσίου τοῦ Κυπρίου ὁ τοῦ Μιχαὴλ υἱὸς ἐκόμισε τὸ
 20 χρυσόβουλλον πρὸς Ἰαγκον. τίς ἐπίστατο τὴν τοῦ τῶν Κα-
 ταλάνων ῥηγὸς ζήτησιν; ὃς δωρηθῆναι αὐτῷ τὴν Ἀἴμνον
 ἐζήτηε, καὶ ἔσθται κατὰ τῶν Τούρκων διὰ θαλάσσης αἰεὶ καὶ
 ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐν ἀνάγκῃ βοήθεια· καὶ ἐπράττετο. τίς

6. ἢ post εἰπεῖν trapstulerim

si urbe nunc non potiretur, statim se amicitiam nobiscum initurum et per totam vitam servaturum esse.

Beatae autem memoriae imperator, dominus meus, quid pro defensione urbis et imperii, imo, ut verius dicam, pro salute capitis, palam et occulte non est molitus? manifestum est enim, si voluisset, facile eum fugere potuisse. verum noluit, sed laborabat ad exemplum boni pastoris, qui animam deponit pro ovibus, ut deposuit sane, quis autem alius haec et reliqua facta praeter Iohannem Cantacuzenum 'et me noverat? optaverat ex Hungaris oriundus Iancus, dari sibi ab imperatore Selymbriam aut Mesembriam, pollicitus se unum e subiectis eius fore et multos de suis eo traducturum, atque bello cum Turcis confiato horum hostem, urbis vindicem futurum esse. itaque, commisso bello, data ei est Mesembria, ut petiverat, bulla aurea a me conscripta et per Theodosii Cyprii assinem, Michaelis filium, ad Iancum perlata. cui nota erat Catelanorum regis petitio? qui, si donaretur sibi Lemnus, adversus Turcas mari semper pugnaturum et urbi, cogente necessitate, opitulaturum se esse recipiebat: de qua re cum illo actum est. aut quis noverat, quantam pecuniam et quae promissa

ἐπίστατό ὄσα δὴ καὶ χηρήματα καὶ ἐπαγγελίας δέδωκεν ὁ βασιλεύς καὶ ἔστειλεν εἰς τὴν Χίον διὰ τοῦ Γαλατᾶ, ἵνα στείλωσιν ἀνθρώπους, καὶ οὐκ ἔστειλαν; ἢ τίς νηστείας καὶ δεήσεις ἐποιεῖτο δι' ἑαυτοῦ καὶ διὰ τῶν ἱερέων, διδούς αὐτοῖς χηρήματα ἢ τοῖς πτωχοῖς, οὓς μᾶλλον ἐθεράπευσεν; ἢ ἐπαγγελίας ἃς ἐποίησατο πλείστας πρὸς Θεὸν εἰς τὸ ἐλευθερωθῆναι τοὺς Χριστιανούς ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἄσεβων. ἀλλ' ὁμως ταῦτα πάντα τὰ μὲν παρεῖδε Θεός, διὰ τίνων ἁμαρτιῶν οὐκ οἶδα αἰτίαν, τὰ δὲ ἠγνόησαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἕκαστος ἔλεγεν ὡς αὐτῷ ἐδόκει. ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν μοι ταῦτά 10
 φημι· κρίσις γὰρ ἦν ὄντως Θεοῦ, πάσαι κυρωθεῖσα πρὸς ἐσχατιῶς καταβῆναι δυστυχημάτων τὰ Ῥωμαίων πράγματα. διὰ τοῦτο λόγοις ἀπορρήτοις τῆς προνοίας τῶν μὲν λυπηρῶν καὶ ἐναντίων καὶ βλαπτόντων μεγάλη τις γίνεται συνδρομή, τῶν δὲ ἀγαθῶν καὶ ὠφελούντων πλείστα τὰ ἐμπόδια. 15

Πρὸ ὀλίγου λοιπὸν τὰ περὶ τοῦ τρισκαταράτου Μωάμεθ εἰρήκαμεν, μέρος τῶν φληνάφων αὐτοῦ μύθων τῶν γέλωτος ἀξίων· τὰ νῦν οὖν τὰς ἀντιρρήσεις αὐτῶν καὶ ἐλεγμούς εἴπωμεν.

3. Φέρετε εἰς κατηγορίαν ἡμῶν, ὧ ἄσεβεῖς, ὅτι ἐρωτη- 10
 θεῖς ὁ Χριστὸς παρὰ τῶν Ἰουδαίων, εἰ υἱὸς Θεοῦ εἰ σὺ;

20. 3] περὶ τῶν κατὰ Μωάμεθ ἀντιρρήσεων, καθὼς φησι Βιελίτιος ὁ μοναχὸς καὶ πάντες οἱ τῆς ἀληθείας φοιτηταί· ὡς ἐκ τῆς πρὸς Σαμψατίνην Σφαχάνην (σάμψων ψατῆνις φάχνην M) αὐτοῦ ἀπολογίας. MP

dederit imperator miseritque in Chium per Galatam, ut milites sibi mitterent, nec misisse illos? aut ieiunia et preces, quas aut ipse faciebat, aut per sacerdotes fieri curabat, pecunia illis vel pauperibus, quos magis diligebat, distributa? aut vota, quae deo plurima fecit ad Christianos a servitio impiorum liberandos? verum haec omnia partim, nescio propter quae peccata, neglexit deus, partim homines ignorarunt, pro sua quisque libidine fabulantes. ego vero pro mea quidem sententia ita statuo: fuisse hoc revera iudicium dei, quo pridem decretum erat, ut res publica Romanorum ad extremas devolveretur miserias. arcanis autem providentiae consiliis ingratis quidem, adversis et noxiis magna auxilia parata sunt, sed bonis et commodis plurima impedimenta.

Paulo supra ter execrandi Mohametis nonnullas nugas et fabulas ridiculas commemoravimus: earum nunc dubitationes et refutationes promamus.

3. Affertis in accusationem nostri, impii, Christum a Iudaeis interrogatum, num filius dei esset, negasse et istos ita dicere respon-

ἤρῃσατο καὶ εἶπεν ὅτι ὑμεῖς λέγετε τοῦτο. καὶ φέρετε αὐτὸ εἰς μαρτυρίαν καθ' ἡμῶν, ἵνα δείξητε τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα ἀληθῆ. ταῦτα γοῦν ποιεῖτε ἀπὸ τοῦ μὴ γινώσκειν ὑμᾶς τὰς γραφάς· εἰ γὰρ εὐρίσκεσθε ἐξετάζοντες καὶ ἐρευνῶντες 5 τὰς γραφάς ὡς δεῖ, οὐκ ἂν ἐπλανήθητε. ὅμως ἀφίημι τοῦ λέγειν κατὰ τὸ παρὸν τὰς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κόσμου μαρτυρίας, αἵτινες ἐλαλήθησαν περὶ τοῦ Χριστοῦ, δεικνύουσαι αὐτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ θεὸν καὶ ἄνθρωπον, πολλὰς οὐσας· διὸ ἀπὸ τούτων φθάσαντες εἵπωμεν μερικός τινας. ὅμως λέγω καὶ 10 τοῦτο, ὅτι οὐ δι' ἄλλο τι ἐσταύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Χριστὸν ἢ ὅτι ἐδείκνυνεν ἑαυτὸν θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον καὶ θεοῦ υἱόν, καὶ πῆ μὲν ἔλεγεν ὅτι ὁ ἐμὲ θεωρῶν θεωρεῖ τὸν πατέρα μου, πῆ δὲ ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου ἓν ἐσμεν, πῆ δὲ ὅτι εἰ ἐμὲ ἐγνώκειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἂν, πῆ 15 δὲ ὡσαύτως ὅτι ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἀλλαγῶ ὅτι ἀφῶνται σοι αἱ ἁμαρτίαι. ἄπερ θεωροῦντες οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον πρὸς αὐτόν, τίνα σεαυτὸν ποιεῖς; ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν; τί δὲ ὁ Χριστὸς εἶπεν; ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καὶ ἀποθάνῃ ζήσεται· καὶ ὡσπερ ὁ πατήρ ἐγείμει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, 20 οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὗς θέλει ζωοποιεῖ· καὶ ὅτι οὐδεὶς οἶδε τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἑώρακεν εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ὃ βούλεται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. ὁ γοῦν Χριστὸς

9. μερικά τινα P 19. εἶπεν om P

disse, testimonio hoc adversus nos usi, quo quae ipsi dicitis vera esse ostendatis. at hoc quidem ex inscitia sacrarum literarum faciliis: quas si investigaretis et scrutaremini, ut decet, non errassetis forsans. sed omitto nunc quidem inde a rerum principio quae de Christo pronuntiatas sunt permulta testimonia, quae eum filium dei et deum et hominem esse demonstrant: atque illis relictis, alias singulares quasdam commemorabimus. hoc tamen monebo, non aliam ob causam Iudaeos Christum cruci affixisse, quam quod deum se, hominem et dei filium esse praedicaret, et dicere eundem alibi, qui ipsum videat, eum patrem suum videre, alibi, se et patrem unum esse, alibi, si se nossemus, nosse nos patrem, alibi, si quis praecepta sua observarit, eum nunquam mortem visurum, alibi denique aegroto cuidam, peccata condonata ei esse. quae quum animadvertenter Iudaei, rogarunt, qualem se faceret? annon deum se faceret, quum homo esset? quid tum Christus? "mihī qui fidem habet, vivet, etiamsi mortuus sit; sicut pater suscitavit et in vitam revocat cadavera, ita filius quoque, quos ipsi placet; nemo filium novit, nisi pater, nec patrem quisquam vidit, nisi filius et si cui detegit filius." iam vero

ὁ λέγων ταῦτα καὶ διδάσκων τοὺς ἀνθρώπους ἐρωτηθεὶς ἔμελλε κρύψειν τὴν ἀλήθειαν; καὶ πόσος ἄφρων καὶ εὐήθης ὑπολόβῃ τοῦτο; εἰ γὰρ οὐκ ἦν θεὸς καὶ υἱὸς θεοῦ, οὐκ ἂν εἶπον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐρωτηθέντες παρ' αὐτοῦ, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; καὶ εἰ-⁵ πον πρὸς αὐτὸν ὅτι οἱ μὲν λέγουσιν εἶναι σε Ἥλιον, οἱ δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Χριστὸς “ὁμοίως δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;” καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-¹⁰τος. ἔμελλε γὰρ εἰπεῖν ὁ Χριστὸς τῷ Πέτρῳ ὅτι πεπλάνησαι, βλασφημίας εἶρηκας, κακῶς λελάληκας· οὐκ εἰμι υἱὸς θεοῦ. καὶ γὰρ ἐπεὶ διδάσκαλος αὐτῶν ἦν ὁ Χριστὸς, τί ἕτερον ἔμελλε διδάσκειν αὐτοὺς εἰ μὴ τὴν ἀλήθειαν; τί γοῦν εἶπεν ὁ Χριστὸς τῷ Σίμωνι Πέτρῳ; “μακάριος εἶ, Σίμων υἱὸς τοῦ Ἰωάνη, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ¹⁵ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.” οὐκ ἀγνοῶν δὲ ἡρώτα ὁ Χριστὸς τὸν Πέτρον τὸ τίνα λέγουσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι εἶναι· ἀλλ' ὡσπερ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου πρὸ τοῦ θανάτου ἐκείνου ἔλεγεν “Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν ἀπέθανεν· ἀλλὰ πορευόμενοι ἀναστή-²⁰σων αὐτόν,” πορευθεὶς δὲ ἡρώτα “ποῦ τεθεῖκατε αὐτόν;” εἶτα ἐξουσία ἐλάλησε “Λάζαρε, δεῦρο ἔξω,” καὶ ὑπήκουσεν ὁ ἄπνους τῷ τοῦ κυρίου προστάγματι, δεικνύοντος τοῦ Χριστοῦ τὴν τε αὐτοῦ θεότητα καὶ ἀνθρώπιότητα, οὕτω κατὰ τὸ πα-

19. κεκοίμηται ἦτοι ἀπέθανε P

qui talia diceret, et homines doceret Christus, verumne celaturus erat? quis ita stultus et ineptus sit, istud ut credat? nam nisi deus et filius dei erat, discipuli eius ab ipso interrogati, qualem hominis filium esse homines dicerent, non responsuri erant, alios eum Eliam, alios Ieremiam aut de prophetis aliquem esse existimare, nec, quum Christus dixisset, quem ipsi se esse crederent, dicturus Petrus, eum Christum esse, filium dei vivi. certe quidem Christus Petrum moniturus erat ita fere “errasti, impie dixisti, male locutus es; non sum enim filius dei.” deinde quum eorum magister esset Christus, quid aliud, nisi veritatem eos docebat? quid autem Simoni Petro Christus dixit? “beatus es, Simo, Ionae filii, quod non caro aut sanguis istud tibi aperuit, sed pater meus, qui in coelis est.” haud inscius Christus Petrum interrogavit, qualem se homines esse dicerent, sed sicut de Lazaro ante mortem eius dixit “Lazarus, amicus noster, mortuus est; sed eum suscitatum proficiscor,” deinde profectus interrogavit “ubi eum collocastis?” atque clara voce clamavit “Lazare, ades dum foras” et qui exanimis fuerat, auscultavit imperio domini, Christo declarante tum divinam tum humanam naturam suam, ita

ρὸν ἠρώτησε πρὸς τοὺς μαθητάς, ἵνα δειξῇ ἑαυτὸν θεὸν καὶ
 ἄνθρωπον καὶ ἵνα ἐκ τούτου κατὰ μικρὸν ἀνάγωται εἰς τὸ
 ὕψος τῆς ἀληθοῦς γνώσεως. ἀλλὰ δὴ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστα-
 σιν τί εἶπεν ὁ Θωμᾶς, εἰς ὧν καὶ αὐτὸς τῶν δώδεκα μαθη-
 5 τῶν, ψηλαφήσας τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ; πάντως καὶ αὐ-
 τὸς οὕτως εἶρηκεν “ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου.” τί γοῦν
 φησὶ καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Χριστός; οὐκ εἶπεν αὐτῷ παῦσαι
 βλασφημιῶν, ἀλλὰ τί; “ἑώρακάς με καὶ πεπίστευκας· μα-
 10 κάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.” ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ
 ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος τί εἶπεν ὁ Ναθαναὴλ νομοδιδάσκαλος
 τῶν Ἰουδαίων ὧν; ἠρώτησεν αὐτὸν ὅσον ἤθελε καὶ ἐβούλετο
 ἀκούσας δὲ παρ’ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἃ εἶχεν ἀπόρητα ἐν
 τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, λέγει τῷ Ἰησοῦ “σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ,
 15 σὺ εἶ ὁ βουσιλεύς τοῦ Ἰσραὴλ.” ἐπετίμησεν γοῦν αὐτῷ ὁ
 Χριστός ὡς κακῶς λαλήσαντι; οὐχί, ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ
 Χριστός; “ὅτι εἰπόν σοι τὰ ἀπόρητα τῆς καρδίας σου πι-
 στεύεις; μεῖζονα τούτων ὄψει.” καὶ ὅτι μὲν ἐρωτηθεὶς παρὰ
 τοῦ Πιλάτου ὁ Χριστός εἶρηκεν ὅτι σὺ εἶπας, τοῦτο τοιοῦ- 24
 τόν ἐστιν, ἀλλ’ οὐκ ἔστιν ἀνήσεως λόγος, ἀλλὰ συγκαταθέ-
 20 σεως καὶ ὁμολογίας, καὶ ὥσπερ πρὸς τὸν Ἰούδαν εἶπε. συγ-
 καθήμενος καὶ γὰρ ἐν μιᾷ ὁ Χριστός μετὰ τῶν μαθητῶν αὐ-
 τοῦ λέγει πρὸς αὐτοὺς “εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.” καὶ
 ἔλεγεν εἰς ἕκαστος περὶ ἑαυτοῦ “μήτι ἐγὼ εἰμι;” καὶ ἄλλος
 “μήτι ἐγὼ εἰμι;” εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἰούδας “μήτι ἐγὼ εἰμι;”

tunc quoque discipulos interrogavit, ut deum et hominem se esse
 ostenderet, eosque hinc paulatim ad verae cognitionis altitudinem
 eveheret. enimvero quid post resurrectionem Thomas dixit, qui et
 ipse unus e duodecim discipulis erat, atrectato latere Christi? uti-
 que is quoque ita dixit “domine mi et deus mi.” aut quid deinde
 illi Christus? non iussit profecto eum abstinere blasphemias, sed
 “vidisti me,” inquit, “et credidisti; beati illi, qui non viderunt et
 crediderunt tamen.” aut quid in principio institutionis Nathanael,
 homo legis Iudaicae peritus? interrogavit eum, quod vellet; quum
 autem audisset e Christo, quae sub corde secreta premebat, dixit ei
 “tu es dei filius, tu rex Israelis.” ecquid vituperavit eum deus ut
 male dicentem? minime vero, sed “quia dixi tibi,” ait, “secreta cor-
 dis tui, credis? maiora istis videbis.” quod autem a Pilato roga-
 tus Christus respondit, dixisse eum, ea non negantis, sed conceden-
 tis et consentientis oratio est, quali etiam in ludam usus est. assi-
 dens enim discipulis Christus “unus vestrum,” inquit, “me traditurus
 est.” rogavit de se quisque “ecquid ego sum?” et alius “ecquid ego

λέγει ὁ Χριστὸς “σὺ εἶπας.” τότε πάντως οὐκ ἦν λόγος ἀρνήσεως ἀλλὰ συγκαταθέσεως. οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Πιλάτου λόγος γὰρ ἦν συνήθης τοῦ τόπου, καὶ ὡς τοῦ τόπου ἐκείνου λόγῳ ἐχρήσατο αὐτῷ ὁ Χριστὸς. καὶ ὡς περ ἀρτίως πολλάκις καὶ ἐπὶ τῶν Μουσουλμάνων λέγει ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον 5 μετὰ συμβουλῆς ὅτι ποιήσωμεν τόδε, καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν τὸν ἕτερον ἔτι γενέσθω, ἀποκρίνεται ὅτι σὺ ἤξεύρεις, καὶ οὐκ ἔστι λόγος ἀρνήσεως ἀλλὰ συγκαταθέσεως, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. ὡς τοῦ τόπου ἐκείνου λόγῳ ἐχρήσατο τῇ τοιαύτῃ λέξει ὁ Χριστὸς, τῇ σὺ εἶπας. ὁμοῦς ὁ αὐτὸς Πιλάτος ἠρώ-10 τησε τὸν Χριστὸν λέγων “σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;” ἀπεκρίθη ὁ Χριστὸς “ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπῆρξαι ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις. νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.” εἶπεν 15 οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος “οὐκ οὖν βασιλεὺς εἶ σὺ;” ἀπεκρίθη ὁ Χριστὸς “σὺ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ· ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.” λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος “τί ἐστὶν ἀλήθεια;” ὁρᾷς πῶς ἐνταῦθα ἐδεί-20 χθη σαφέστερον; πάντως ὁ Χριστὸς βασιλεὺς ἐδείξε καὶ εἶπεν ἑαυτὸν. καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Πιλάτου πάλιν αὐτῷ τοῦτο ἀπεκρίθη· ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν “καὶ βασιλεὺς εἰμι” εἶπε “σὺ λέ-

9. λέγω P

sum?” et rogavit Iudas “ecquid ego sum?” tum Christus “dixisti” inquit: quo certe quidem loco non recusantis, sed affirmantis sermo fuit. similiter igitur in Pilato. nimirum erat id dicendi genus in illa regione usitatum, et usus est illo Christus ut eius regionis proprio. quemadmodum enim etiam in Musulmanis saepe fit, ut, quum quis cum cohortatione dicit, ut faciant quippiam, alter non “fiat istud” sed “reperisti” respondeat, ita in Christo quoque res habet. quippe dictione illius regionis propria utebatur, quum responderet “dixisti.” rogavit idem Pilatus Christum “num rex Iudaeorum es?” respondit Christus “regnum meum non est huius mundi. si huius mundi regnum meum esset, operam dedissent socii mei, ne Iudaeis traderer. at nunc non est huius loci regnum meum.” rogavit Pilatus “non es igitur rex?” respondit Christus “dicis, regem me esse. ad hoc ego natus sum et ad hoc in terram veni, ut veritatis testis essem. quisquis ex veritate est, audit vocem meam.” dicit ei Pilatus “quid est veritas?” vides apertius hic rem ostendi: omnino regem se esse affirmavit et ostendit Christus. interrogatus a Pilato,

γεις δι βασιλεύς εἰμι ἐγώ." τί γοῦν ὁ Πιλάτος εἰπόντος τοῦ Χριστοῦ ὅτι ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ, λέγει πρὸς αὐτὸν "τί ἐστὶν ἀλήθεια;" τουτέστιν ὅτι εἰ εἰς τὸν κόσμον ἀλήθεια 5 ἦν, οὐκ ἂν παρεδίδου εἰς θάνατον· καὶ ὅσον ἀποκλειόμενον τὴν τῆς ἀληθείας στέρησιν εἶπε τί ἐστὶν ἀλήθεια; ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐρωτηθεὶς ὁ Χριστὸς ὅτι δοκίμω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμεῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, οὐδὲν ἕτερον ἀπεκρίνατο ἢ ὅτι ἐγὼ εἰμι.

10 Οἶδας ὅπως εἰς ἃ οὐκ ἐπίστανται οἱ Μουσουλμάνοι, κατηγοροῦσι τοὺς ἀξίους ἐπαίνου; ἰδοὺ τοῖνον, εἶπερ ζητεῖς ἀλήθειαν, γινώθι αὐτήν. εἰ δ' οὖν, σὺ οἶδας· οὐ γὰρ παρὰ τῆς ἀληθείας ἐστὶν ἡ περὶ ταύτην ἄγνοια, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἀποστροφόμενων αὐτήν.

15 4. Ἐπειδὴ περὶ τῶν ἄλλων ὧν παρ' ἡμῶν τῶν Μουσουλμάνων ἐγκαλούμεθα οἱ Χριστιανοὶ ἰκανῶς ἀποδέδεικται, ὥστ' εἶναι ἡμᾶς ἀνωτέρους πάσης κατηγορίας, φέρε δὴ λοιπὸν σκεψώμεθα καὶ περὶ τῶν ἐτέρων. ἐστὶ δὲ ταῦτε ὅτι εἶπεν ὁ θεὸς τῷ Μωάμεθ "τὰ πάντα ἐποίησα διὰ σέ, καὶ σὲ δὲ ἔβ 20 ἐμέ," καὶ τοῦτο οἱ Χριστιανοὶ οὐ παραδέχονται. ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα γεγραμμένον εὗρίσκετο ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἰπόντος τοῦτο τοῦ Χριστοῦ τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι εὐαγ-

5. παρεδίδοτο P 9. εἰμι ἐγώ P 15. 4] διι σφαλερῶς καὶ ἐπιβλαβῶς ἐδίδαξεν ὁ Μωάμεθ ἀπολογίας δ' (ἀπολογία. P) MP 18. ὑμειτέρων P

rursus ei respondit non hoc modo "ita est, rex sum," sed "dicis, me regem esse." quid porro Pilatus, quum Christus dixisset, ad hoc se natum esse, et ad hoc venisse in mundum, ut veritatis testis esset, rogavit eum, "quid est veritas?" h. e. si in mundo veritas esset, non tradereris morti. etenim quasi lugeret veritatis absentiam, quid veritas esset, rogavit. at enim etiam a pontifice maximo rogatus Christus in hunc modum "obtestor te per deum vivum, ut dicas nobis, num filius dei sis," nihil aliud, nisi "sum" respondit.

Nostre iam, quomodo de iis, quae ignorant Musulmani, accusent homines laude dignos? ecce, si quaeris veritatem, cognosce eam. si minus, nosti certe, non veritatem causam esse, si quis eam ignoret, sed eos, qui eam fugiunt,

4. Quum de reliquis, ob quae a vobis Musulmanis vituperamur Christiani, satis demonstratum sit, esse nos omni accusatione superiores, age, examinemus alia quaedam. quippe deum Mohameti dixisse aiunt "cuncta propter te feci, et te propter me," quod Christiani non admittunt. at enim etiam Mohametis nomen scriptum

γελίζομαι ὑμῖν ἵνα γινώσκητε ὅτι μετ' ἐμὲ μέλλει εἰσεῖν ὁ ἀπόστολος καὶ προφήτης Μωάμεθ. τὸ αὐτὸ ἐστὶ καὶ εἰς τὸ τοῦ Μωϋσέως παλαιόν. οἱ δὲ Χριστιανοὶ φθονήσαντες ἐξέβαλον αὐτὸ ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου. καὶ ὅτι μὴ μόνον εἰς τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἐν τῷ παλαιῷ εὐρίσκετο γεγραμμένον τὸ τοῦ 5 Μωάμεθ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δεξιόις μέρεσι τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ εὐρίσκεται γεγραμμένον. καὶ ὅτι ἡ τῶν Μουσουλμάνων πίστις ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ εὐρίσκεται, καὶ ὅτι παραβάντες οἱ Χριστιανοὶ τὸν τοῦ Μωϋσέως νόμον εἰσὶν ἄξιοι κατηγορίας καὶ μέμψεως, κατηγοροῦσι δὲ τοὺς Μουσουλμάνους 10 τοὺς ἄξιους ἐπαινῶν καὶ τιμῆς.

Ταῦτά εἰσιν ἄτινα παρὰ τῶν Μουσουλμάνων κατηγοροῦμεθα οἱ Χριστιανοί. ἀπολογούμεθα δὲ οὕτως, ὅτι Θεὸς ἐνδεής καὶ χρεῖαν τινὸς ἔχων οὐκ ἐστὶ Θεός. ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ πάντων τῶν δημιουργηθέντων ἐν αὐτοῖς, 15 ὁ ποιήσας τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους, χρεῖαν τινὸς οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ διὰ μόνην ἀγαθότητα καὶ θέλησιν ἐποίησε τὰ πάντα. ἐπεὶ γοῦν τοῦτο οὕτως ἔχει καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὁ ἀντιλέγων, κακῶς ἄρα ἐφθέρξατο ὁ Μωάμεθ ὡς δῆθεν εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς ὅτι τὰ πάντα ἐποίησα διὰ σέ, καὶ σὲ δι' ἐμέ. ὁ γὰρ 20 Θεὸς χρεῖαν τινὸς οὐκ ἔχει. ὅτι δὲ ἡ τῶν Μουσουλμάνων πίστις οὐκ ἦν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ὡς ὁ Μωάμεθ λέγει, ἐξ αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ ἔχει τὸν ἔλεγχον. αὐτὸς γάρ ἐστὶν ὁ ἀρχηγὸς καὶ νομοθέτης τῶν τοιούτων δογμάτων. εἰ δὲ ἐστὶν

2. εἰς τὴν — παλαιάν P

fuisse in evangelio, Christo Iudaeis dicente "evangelium vobis imperio, quo cognoscatis, post me venturum esse apostolum et prophetam Mohametem;" idem in Moysis vetustis libris fuisse; sed Christianos invidia commotos eiecisse id ex evangelio. nec vero in solo evangelio et vetustis libris fuisse Mohametis nomen, sed etiam in dextra parte throni dei scriptum esse. deinde Musulmanorum religionem repeti ab Abrahamo, et Christianos, qui legem Moysis negligant, ipsos accusatione et reprehensione dignos esse, quum Musulmanos laude et honore dignos criminentur.

Haec sunt, quae a Musulmanis nobis exprobrantur Christianis. quae ita refutamus, ut si ullius rei egens et indigus deus sit, eum non esse deum dicamus. fabricator coeli et terrae et rerum omnium, quae in iisdem factae sunt, et qui angelos et homines creavit, nullius rei indigens erat, sed ex sola benignitate et voluntate cuncta fecit. quodsi hoc ita est, nec quisquam contra dicit, male Mohammedes affirmavit, deum sibi dixisse "cuncta propter te feci et te propter me." quippe nullius rei deus eget. Musulmanorum religionem autem non ab Abrahamo repetendam esse, ut Mohammedes dicit, ex ipso Mo-

ἕτερος, δειχθήτω· καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ἕως τοῦ Μωά-
μεθ παρήλθον χρόνοι τρισχίλιοι, καὶ μετὰ ταῦτα ἐφάνη ὁ
Μωάμεθ· οὐκοῦν οὐκ ἔστιν ἡ τῶν Μουσουλμάνων πίστις
ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ. εἰ δ' ἴσως λέγετε τοῦτο διὰ τὴν περιτο-
5 μὴν, ἐγὼ σοι ἐρῶ τὸν λόγον τῆς περιτομῆς.

Ὁ Ἀβραάμ θεασάμενος τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλιον, τοὺς
ἀστέρας, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀνελογί-
σατο καθ' ἑαυτὸν καὶ εἶπεν “ἄρα τὰ τοιαῦτα ἔργα μεγάλα
οὕτως καὶ ἐξαισία ὄντα ἀπλῶς οὕτως καὶ αὐτομάτως ἐγένον-
10 το, ἢ ἔχουσι καὶ τινα τὸν ποιήσαντα αὐτά;” θεασάμενος τοί-
κων τὴν καλλονὴν τῶν κτισμάτων ἐθαύμαζε καὶ ἐξεπλήττετο,
κατὰ νοῦν τε ἐσκέπτετο μὴ πως οὐκ ἔχουσί τινα τὸν ποιή-
σαντα αὐτά, ἀλλὰ μᾶλλον ταῦτά εἰσι θεοί, καθὼς ἐνόμιζον
καὶ οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ εἰδωλολάτραι. καὶ ὅτι μὲν
15 ὁ θεὸς ἐποίησε τὰ πάντα καλὰ λίαν καὶ ἄξια τῆς αὐτοῦ ἐνερ-
γείας, ὡς ἂν διὰ τῆς θεωρίας τούτων ἀνάγονται πάντες οἱ
ἄνθρωποι εἰς θεογονσίαν καὶ μεγαλύνωσι καὶ δοξάζωσι τὸν
τούτων ποιητὴν καὶ δημιουργόν, τοῦτο οὕτως ἔχει καὶ οὐκ
ἄλλως· οἱ δ' ἄνθρωποι παρατραπέντες τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθῆς
20 γνῶσεως, καὶ ἀφέντες προσκυνεῖν καὶ σέβειν τὸν ποιητὴν
τῶν πάντων θεόν, μᾶλλον προσεκύνησαν τὴν κτίσιν καὶ ἐσεβά-
σθησαν ταύτην παρὰ τὸν κτίσαντα. ἀλλὰ Ἀβραάμ οὐχ οὕτως,
ἀλλ' ἀγγίλους ὦν, καὶ ἰδὼν καὶ κατανοήσας ὅτι ὁ μὲν οὐρανός

hamete demonstratur. is enim auctor et dux huius doctrinae est. num alter sit, ostendetur. ab Abrahamo enim ad Mohametem anni ter mille fuerunt: tum Mohametes exstitit. ergo Mohametis religio non est Abrahami. quodsi propter circumcisionem istud affirmatis, huius ego historiam explicabo.

Abrahamus, coelum, solem, stellas, terram, mare et quae insunt in iis, contemplatus, secum reputavit ac dixit “ tanta haec et eximia opera spontene et ultro facta sunt, an quem habent fabricatorem?” contemplatus igitur rerum pulcritudinem, mirabatur et stupebat, et animo meditabatur, ecquid non haberent auctorem, sed ipsae dii essent, quemadmodum parentes eius et omnes idololatrae existimabant. atque deum fecisse omnia pulcra admodum et numine suo digna, quorum contemplatione omnes homines evehantur ad cognitionem dei, ac praediceat celebrentque eorum auctorem et fabricatorem, id certum est, nec aliter habet. sed homines, a vera et recta cognitione deflexi, internis deo dei, rerum omnium fabricatoris, cultu et adoratione, quae creata erant, potius adorabant, et venerabantur ea pro creatore. at Abrahamus non ita, sed quum homo intelligens esset atque animadvertisset, coelum non consistere, sed perpetuo moveri

οὐχ ἴσταται ἀλλὰ κίνησιν ἔχει διηνεκῆ, ἔχει δὲ καὶ χρεῖαν ἡλια-
 75 κοῦ φωτὸς φωτίζοντος ἀπὸν τε θεωρίας ἔνεκεν καὶ τὸν ἐπ'
 αὐτὸν ἀέρα, ὃ δὲ ἥλιος ποτὲ μὲν ὑπὲρ γῆν εὐρισκόμενος ποτὲ
 δ' αὖ ὑπὸ γῆν κρυπτόμενος, καὶ ὅτι μὴ οὐσῶν νεφελῶν φαίνει
 εὐρισκομένων δ' αὖθις σκοτίζεται, καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες 5
 μὴ ὄντος ἡλίου φαίνουσι, ὄντος δὲ αὐτοῦ σκοτίζονται καὶ ἀφα-
 νίζεται τὸ ἐκείνων φῶς καὶ ἡ θεωρία, καὶ ἡ θάλασσα ἐμπαιζο-
 μένη ὑπὸ τῶν ἀνέμων, ἡ γῆ δὲ χρῆζουσα ὕδατος εἰς τὴν τῶν
 καρπῶν γένεσιν, κατέγνω τῶν πάντων ὡς αὐτῶν καθ' αὐτὰ
 ὄντων ἀδυνάτων καὶ χρεῖαν ἐχόντων πρὸς ἄλλα, καὶ οὐκ 10
 ἐλογίσθη εἶναι ἀπὸ τούτων θεὸν οὐδὲν· ὁ θεὸς γάρ τινας
 χρεῖαν οὐκ ἔχει. πάλιν δὲ σκεψάμενος μήποτε ἐν ἑαυτον
 ἀπὸ τούτων ἀδυνάτως ἔχει ὥστε εἶναι μονομερῶς θεόν, ἀλλὰ
 πάντα ὁμοῦ, καὶ ἰδὼν ὅτι τῷ μὲν ξηρῷ ἀντίκειται τὸ ὑγρὸν
 τῷ δὲ ψυχρῷ τὸ θερμὸν καὶ ὡς τὸ ὕδωρ ἐστὶ φθοροποιὸν 15
 τοῦ πυρός, ἔκρινεν ἐν ἑαυτῷ καὶ εἶπεν ὅτι θεὸς στασιαῶν
 πρὸς ἑαυτὸν καὶ μαχόμενος οὐκ ἔστι θεός. κἀντεῦθεν θεα-
 σάμενος τὴν τῆς κτίσεως εὐταξίαν καὶ κατὰστασιν διαπορῶν
 ἦν καθ' ἑαυτὸν ὡς ἔστι τις δύναμις ἡ συνέχουσα καὶ κυβερ-
 νῶσα τὸ πᾶν. καὶ ἐπεὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι ὁμολογοῦσιν εἶ- 20
 ναι θεόν, ἕκαστος δὲ ὁμολογεῖ ὄντινα βούλεται καὶ προαιρεῖ-
 ται, ἔοικεν ὅτι πάντες πλανῶνται καὶ ψεύδονται. λείπεται γοῦν
 ὅτι οὐκ ἔστιν ἕτερος θεὸς ἀληθῆς ἢ ὁ ποιήσας τὰ πάντα, ἅπερ
 εἰσὶ δοῦλα ἐκείνου, καὶ ἄγει καὶ φέρει καὶ εὐτακτεῖ ὡς βού-

et lumine solis egere, quo ipsum illustratur et inferior aer, so-
 lem autem nunc supra terram esse, nunc infra terram occul-
 tari, atque coelo nubilis oblecto obscurari, nou oblecto lucere, de-
 inde lunam et stellas, quando sol non luceat, splendere, quando
 luceat, illarum lucem obscurari et extingui, porro mare ventorum
 flatu agitari, terram ad plantarum incrementum egere aqua, haec igitur
 quum animadvertisset, intellexit, omnia ista per se sola esse non
 posse, sed mutuo contineri auxilio, atque iudicavit, eorum nihil deum
 esse. deus enim nullius rei auxilio eget. rursus quum animadver-
 tisset, nihil eorum per se solum deum esse posse, sed cuncta simul,
 intellexisset autem, arido oppositum esse humidum, frigido calidum,
 et aqua extingui ignem, statuit apud animum dixitque, qui secum
 dissideat pugnetque deus non esse deum. deinde rerum ordinem et
 rationem contemplatus, ita secum ratiocinabatur "est vis aliqua, qua
 universum continetur et gubernatur. iam quum omnes homines con-
 sentiant, deum esse, sed qualem quisque vult et probat, consentaneum
 est, omnes errare et mentiri. itaque hoc unum reliquum est,
 non esse alium verum deum, nisi qui cuncta fecit, quae idem, sibi

λεται. τούτον γοῦν τὸν θεὸν ἐγὼ προσκυνῶ. καὶ πεσὼν ἐπὶ
 τῆς γῆς Ἀβραὰμ προσεκύνησε τῷ μόνῳ καὶ ἀληθεῖ θεῷ. ὁ
 δὲ πανάγαθος θεός, ὁ διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου εἰπὼν ὅτι
 5 ἔτι λαλοῦντός σου ἐγὼ πάρεμι, αὐτὸς παρενδύς ἐδέξατο τὴν
 αὐτῷ αὐτῇ ἢ πίστις εἰς δικαιοσύνην ἀντὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν,
 καὶ φίλος θεοῦ ἐγένετο. ἡμεῖς γὰρ πάντες χρῆζομεν τῆς ἀπὸ
 τῶν γραφῶν βοηθείας διὰ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν· ὁ δὲ δίκαιος
 Νῶε καὶ Ἀβραὰμ καὶ οἱ κατ' ἐκείνους καθαρὰν ἔχοντες τὴν
 10 καρδίαν οὐ δέονται γραμμάτων, ἀλλ' ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν
 γράφονται καὶ ἐντυποῦνται. τότε γοῦν εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός
 καὶ τὰς ἐπαγγελίας, εἰπὼν ὅτι “ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλο-
 γηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη.” τότε ἔδειξεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραὰμ
 15 πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ εἶπεν αὐτῷ “σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου
 δώσω αὐτήν.” κἀντεῦθεν λαβὼν παρησίαν ὁ Ἀβραὰμ παρε-
 κάλεσε τὸν θεὸν περὶ τῶν Σοδόμων, καθὼς ἔμπροσθεν φθά-
 σαντες εἶπομεν. ἐπεὶ δὲ κρίμασιν οἷς οἶδε θεὸς (τίς γὰρ ἔγνω
 νοῦν κυρίου;) ὅτι μετ' ὀλίγον ἀποσταλῆναι μέλλουσιν οἱ τοῦ
 Ἀβραὰμ ἀπόγονοι εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὡς ἂν ἐκεῖσε διαβιβά-
 20 σωσι χρόνους τετρακοσίους καὶ τριακότα. καὶ γὰρ οὕτως
 εἶρηκεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραὰμ, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα σου πάροικος
 ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ· τὸ δὲ ἔθνος ὃ ἐὰν δουλώσῃ αὐτοῦς, κρινῶ
 ἐγώ. ὁ καὶ γέγονεν ἐπὶ τοῦ Φαραώ. καὶ διὰ τὴν πολυχρό-

18. εἶπεν ὅτι P 21. ὅτι ἔσται — p. 341, 7 πιστευσάντων om P

subiecta, regit, gubernat et administrat, quemadmodum ipsi placet.
 hunc igitur deum equidem adoro.” atque humi proiecitus Abrahamus
 adoravit solum et verum deum. illico deus optimus, qui per Esaiam
 prophetam dicit, “adsum tibi adhuc oranti,” Abrahami adorationem et
 fidem accepit. quae quidem fides illi ante omnes virtutes iustitiae
 apposita est, et ipse factus est amicus dei. nos enim omnes sacra-
 rum literarum auxilio egemus propter infirmitatem nostram; iusti au-
 tem Noe et Abrahamus et si qui alii tum mentem puram servabant,
 non egebant literis, quae ipsorum animis inscriptae et insculptae
 erant. tum igitur deus etiam promissa illi fecit, ita locutus “in se-
 mine tuo benedicetur cunctis populis,” monstrataque eidem tota terra
 “tibi,” ait, “et semini tuo dabo eam.” deinde Abrahamus, libertatem
 dicendi nactus, deum de Sodomis precatus est, quemadmodum supra
 explicuimus. quum autem pro consiliis suis intelligeret deus (quis enim
 mentem domini perspexit?), brevi in Aegyptum missum iri Abraha-
 mi posteros, ut ibi annos quadringentos et triginta viverent, ita
 Abrahamum allocutus est “posteritui hospites erunt in terra aliena,

νιον διατριβὴν τῶν Ἑβραίων μετὰ τῶν Φαραωνιτῶν, μὴ ποτε ἐνωθέντες μάθωσι τὰ τούτων ἔθιμα καὶ τὴν εἰδωλολατρείαν, ἐτάχθη ἡ περιτομὴ ὡς τι σημεῖον καὶ σύμβολον διαιροῦν καὶ διαχωρίζον τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὸ μὴ Β συνέρχεσθαι τούτους εἰς γάμον κοινωνίαν καὶ ἔνωσιν, τὸ μὲν 5 διὰ τὴν αἰτίαν ἣν φθάσαντες εἶπομεν, τὸ δὲ ἵνα καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ὧσιν ἔτοιμοι καὶ γνώριμοι οἱ Ἑβραῖοι καὶ γὰρ εἶπερ ἤρουντο μετὰ τῶν ἀλλοφύλων, πῶς ἐμελλε φυλάττεσθαι τὸ τοῦ Ἀβραάμ σπέρμα καὶ γένος; διὰ τοι τοῦτο ἐν τῇ ἐρήμῳ εὐρισκόμενοι οὐ περιετέμνοντο τεσσα- 10 ράκοντα χρόνους διαβιβάσαντες, ἀλλ' ἐν τῇ Αἰγύπτῳ καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐρήμου ἔξοδον πάλιν. καὶ ὁ μὲν τῆς περιτομῆς σκοπὸς ἔχει οὕτως καθῶς καὶ εἶπομεν. ὁ δ' αὖ ἕτερος ἔχει οὕτως, ὅπως περιιμηθέντες τῇ σαρκὶ ἔλθωσιν εἰς συστολήν καὶ σωφρονισμὸν τῆς πολιτείας αὐτῶν, καὶ οὐκ ὧσι λάγνοι 15 καὶ ἀκρατεῖς, καὶ ἐντεῦθεν λογίζονται τὰς πορνείας αὐτῶν ἀντ' οὐδενός, ἀλλ' ἀνάγωνται κατὰ μικρὸν εἰς τὸ ἔξῃς, εἰς ὑψηλοτέραν γνώσιν καὶ πολιτείαν, ἐπεὶ οὐκ ἐδόθη ὀρθοδοξίας χάριν παρὰ Θεοῦ ἡ περιτομὴ, ἀλλὰ μόνον δι' ἃς εἶπομεν αἰτίας. 20

Ἵτι δὲ ἐλθόντος τοῦ Χριστοῦ ἤργησεν ὁ νόμος καὶ οὐδὲ περιτομὴ ἔστιν, ἀφ' ὧν μέλλεις ἀκοῦσαι πρόσχε. τὸ μὲν

12. καὶ ὁ — καθῶς add Alterus. an ὁ μὲν εἰς? 16. προ-
νοίας M: corr Alterus

gentem autem, cui servient, ego iudicabo." quod factum est sub Pharaone. ne autem propter longinqua cum Pharaonitis commercia Hebraei, cum iisdem conciliati, mores et superstitionem eorum addiscerent, circumcisio instituta est tanquam signum et symbolum quoddam Hebraeos ab Aegyptiis secernens, ne connubii societatem inirent, partim ob eam, quam exposuimus, causam, partim ut tum, quum liberandi forent, parati et insignes essent. nam si iuncti fuissent alienis, quomodo servari potuissent Abrahami semen et genus? atque hac de causa circumcisioe per eos, quos in deserta regione oberrabant, annos quadraginta non utebantur, sed utebantur ea in Aegypto, et deinde rursus, quum e deserta regione exissent. circumcissionis alter finis igitur is est, quem diximus. alter autem ita habet: ut in carne circumcisi ad moderationem et temperantiam vitae se conformarent, neve lascivi et animi impotentis essent, sed libidinem nihili aestimarent ac paulatim deinceps ad meliorem cognitionem vitamque eveherentur, quandoquidem non orthodoxiae causa, sed tantum ob eas, quas dixi, causas, circumcisio instituta est.

Cur autem post adventum Christi lex neglecta fuerit nec in usu

βάπτισμα παρὰ Θεοῦ δοθὲν ὀρθοδοξίας χάριν ἐδόθη, καὶ διὰ
 τοῦτο πάντες ἄνδρες καὶ πᾶσαι γυναῖκες βαπτίζονται, ὃ δὲ
 μὴ βαπτισθεὶς οὐκ ἔστιν ὀρθόδοξος· ἡ δὲ περιτομὴ οὐχ
 οὕτως, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἄνδρες περιτέμνονται, αἱ δὲ γυναῖκες
 5 οὐχί. ἔοικε γοῦν ἵνα οἱ μὲν ἄνδρες ὡς περιτετμημένοι ᾧσιν
 ὀρθόδοξοι, αἱ δὲ γυναῖκες ὡς ἀπερίτμητοι ἀσεβεῖς. βλέπεις
 πῶς ἄλλος ἐστὶν ὃ τῆς περιτομῆς λόγος, καὶ ἄλλως ποιοῦσιν
 οἱ Μουσουλμάνοι; οἱ γὰρ αὐτοὶ πάντα ἀπερίτμητον ἀσεβῆ
 λογίζονται. καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ ἑαυτοῖς μάχεσθε, καὶ ἄπερ ὀρθο-
 10 δοξίας χάριν τιμᾶτε, ταῦτα ἀπὸ μέρους ἀτιμᾶτε.

Καὶ οὐ μόνον εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀναφαίνονται οἱ Μουσουλ-
 μάνοι ἐναντιοφωνοῦντες πρὸς ἑαυτούς, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτέροις
 πολλοῖς, ἄπερ οὐκ ἔστι τις χρεία κατὰ τὸ παρὸν λέγειν περὶ
 ἐκείνων. ὁμοῦ περὶ ἐνὸς εἰπώμεν. λέγει ὁ Χριστὸς ἐν τῷ
 15 εὐαγγελίῳ ὅτι ἐὰν μὴ τις βαπτισθῇ, οὐκ ἔστι τοῦ Θεοῦ οὐδὲ
 τῆς σωτηρίας· ὁ Μωάμεθ μαρτυρεῖ τὸ εὐαγγέλιον ἄγιον
 καὶ τέλειον καὶ εὐθές· οἱ Μουσουλμάνοι τοὺς περιτετμημέ-
 νους λογίζονται ὀρθοδόξους, τοὺς δὲ βεβαπτισμένους ἀσεβεῖς.
 εἰ μὲν οὖν στέργετε τὸν Μωάμεθ ὅτι ἀληθῶς λέγει, πῶς ὀνο-
 20 μάξετε τοὺς βεβαπτισμένους ἀσεβεῖς, καὶ οὐκ ἀκολουθεῖτε τῇ
 τοῦ εὐαγγελίου διδασκαλίᾳ, καὶ λογίσεσθε τοὺς μὲν περιτε-
 τμημένους κακῶς ποιοῦντας τοὺς δὲ βεβαπτισμένους εὐσεβῶς,
 ἀλλὰ τὰναντία φρονεῖτε; οὐκ ἔστι πρόδηλον ὅτι αὐτοὶ ἑαυ-

sit circumcisio, id unde discas, audi. a deo datum baptisma ortho-
 doxiae causa institutum est: quapropter omnes et viri et feminae
 baptizantur, nec orthodoxus est, qui non est baptizatus. diversa est
 ratio circumcisionis, cui in viris locus est, in feminis non est: unde
 quis colligat, viros utpote circumcisos orthodoxos esse, feminas,
 quippe quae non circumcidantur, impias? vides igitur, diversam esse
 circumcisionis rationem, et temere agere Musulmanos, qui omnes
 non circumcisos impios esse existimant. adeo vobiscum ipsis pugna-
 tis, et quod ob orthodoxiam nunc colitis, id nunc negligitis.

Nec in hac una re Musulmani manifesto sibi repugnant, sed in
 multis praeterea aliis, de quibus nunc dicere nihil attinet. de una
 tamen exponamus. Christus in evangelio dicit, nisi qui baptizetur,
 neminem dei aut salutis esse. iam vero Mohametes evangelium san-
 ctum, perfectum iustumque esse dicit, Musulmani autem circumci-
 sos orthodoxos, baptizatos impios esse arbitrantur. quodsi Mohame-
 tem ut vera docentem veneramini, quomodo baptizatos impios appel-
 latis, nec praecepta evangelii secuti eos, qui circumciduntur, impie,
 qui baptizantur, pie agere existimatis, sed his contraria sentitis? non-

τοὺς μάχεσθε καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀνατρέπετε; ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως.

Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἰσμαήλ, ὃν λέγουσιν οἱ Μουσουλμάνοι ἔχειν προπάτορα, οὔτε μετὰ τῶν Ἑβραίων κατήλθεν εἰς Αἴγυπτον, ὅτι ἐν ἐκείνῳ χρεία οὐκ ἦν ὥσπερ τοῖς Ἑβραίοις, οὔτε συγ- 5 κατελογίζετο μετὰ τῶν κληρονόμων τοῦ Ἀβραάμ, διότι ὁ θεὸς οὕτως ἐνετείλατο τῷ Ἀβραάμ εἰπὼν “ἐκβαλε τὴν παιδίσκην μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς· οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας.” καὶ ἐξεβλήθη ὁ Ἰσμαήλ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἄγαρ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ. εἰ 10 δ' ἴσως ποτὲ πρὸς τὸν Ἀβραάμ θεωρίας χάριν ἦλθεν, ἀλλ' οὐχ ὡς υἱὸς καὶ σπέρμα καὶ κληρονόμος αὐτοῦ. τούτου γοῦν οὕτως ἔχοντος πόθεν ἔχουσιν οἱ Μουσουλμάνοι τὴν πίστιν οὐκ οἶδα. διὰ τοῦτο οὐκ ἀναφαίνεται ἀπὸ τινος πράγματος πρὸ τοῦ Μωάμεθ ἐκ τοῦ Ἀβραάμ εἶναι τὴν τῶν Μουσουλμάνων 15 πίστιν· ἀλλ' αὐτός ἐστιν ὁ ἀρχηγὸς τῶν τοιούτων δογμάτων, καὶ ὅτι ἀπὸ κοιλίας αὐτοῦ ἐδίδαξεν ὅσα ἐδίδαξεν, οὐκ ἀπὸ θεοῦ.

Ὅτι δὲ λέγουσιν οἱ Μουσουλμάνοι ὡς γεγραμμένον εὐρίσκειται τὸ τοῦ Μαχούμηθ ὄνομα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, εἰπόντος 20 τοῦ Χριστοῦ περὶ ἐκείνου ὅτι εὐαγγελίζομαι ὑμῖν ὅτι μετ' ἐμὲ μέλλει ἔλθεῖν ἀπόστολος καὶ προφήτης, ὄνομα αὐτῷ Μωάμεθ, οἱ δὲ Χριστιανοὶ φθονήσαντες ἐξέβαλον αὐτὸ ἐκ τοῦ εὐαγγε-

ne in aperto est, vos vobiscum pugnare et vestro vos gladio conficere? sed haec quidem hactenus.

Deinde Ismael, quem Musulmani auctorem se habere dicunt, nec cum Hebraeis in Aegyptum venit, quoniam illi non, ut Hebraeis, opus erat, nec numeratus est in heredibus Abrahami, quandoquidem deus ita imperavit Abrahamo “eice ancillam cum filio eius; neque enim ancillae filium cum filio ingenuae mulieris heredem esse decet.” eiectus igitur est Ismael cum Agar matre ab Abrahamo; atque etiam si Abrahamum videndi causa adierit, non adiit tamen eum ut filius et semen et heres eius. quae quum ita sint, undenam fidem suam Musulmani habeant, equidem nescio; nec ex ulla re ante Mohametem ab Abrahamo repetenda videtur Musulmanorum fides, sed ipse istius doctrinae auctor est, et quaecunque docuit, e suo ingenio, non a deo accepta, docuit.

Quod autem Musulmani dicunt, scriptum esse Mohametis nomen in evangelio, quum Christus de eo dixerit “edico vobis, venturum esse post me apostolum et prophetam, cui Mohametis nomen” sed expulsus esse ex evangelio invidia Christianorum, age, etiam de hac re videamus: ac spero equidem, verum non in occulto fore, modo

λίον, δεῦρο δὴ σκεπώμεθα καὶ περὶ τούτου. καὶ μοι δοκεῖ
 ὡς οὐ μὴ κρυβήσεται ἡ ἀλήθεια. ἄκουσον τοίνυν νουνεχῶς.
 τρεῖς εἰσὶν νομοθέται οἱ διδάξαντες νόμους καθολικούς, ὁ
 Μωϋσῆς, ὃς ἠκολούθησε τὸ γένος τῶν Ἑβραίων, ὁ Χριστός, ὃς
 5 ἠκολούθησαν πάντα τὰ ἔθνη καὶ οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύσαντες
 τὸ πλεῖον μέρος τῶν Ἑβραίων, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων οἱ μὴ πιστεύ-
 σαντες πολλῶν ἐλάττους εἰσὶν αὐτῶν δὴ τῶν πιστευσάντων καὶ
 σχεδὸν εὐαριθμητοί, καὶ ὁ Μωάμεθ, ὃς ἠκολούθησαν οἱ Μου-
 σουλιμάνοι. ἄνευ τούτων δὴ τῶν τριῶν ἕτερός τις διδάξας
 10 καὶ θεὸς νόμον οὐκ ἔστιν. ἀλλ' ὁ μὲν Μωϋσῆς μεμαρτύρη-
 ται ἀπεσταλμένος εἶναι παρὰ Θεοῦ. ἐξ ἀρχῆς ἐτι ὢν ἐν τῇ
 Αἴγυπτῳ ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα, καὶ ἐμάστιξε
 τὴν Αἴγυπτον, ἐπάξας ἐν αὐτῇ πληγὰς μεγάλας σφόδρα, καὶ
 ἐπληξε καὶ ἐθεράπευσε, καὶ προέλεγε τὰ γενησόμενα ὡς προ-
 15 φήτης, ὅτι εἰ μὲν ἀπολύσεις τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ἀπέλυσον,
 εἰ δ' οὐκ, τὰ καὶ τὰ συμβήσονται σοὶ τε καὶ παντὶ τῷ λαῷ
 τῆς Αἴγυπτου. καὶ ὑπισχνούμενος Φαραὼ ποιῆσαι τὸ ῥήμα
 κυρίου ἐθεραπεύετο παρὰ τοῦ Μωϋσέως ὡς ἐξουσίαν λαβόν-
 20 χίονος ὑψηλοῦ τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἐκ γῆς Αἴγυπτου καὶ
 τῆς δουλείας τοῦ Φαραῷ, καταδιώξας δ' αὐτοὺς ὁ Φαραὼ
 ἐποντίσθη ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς
 αὐτοῦ παρὰ τοῦ Μωϋσέως. μετὰ δὲ ταῦτα περιεπάτει ἐν τῇ
 ἐρήμῳ χρόνους τεσσαράκοντα ποιῶν θαύματα ἄπειρα. ἀλλὰ

9- τις] ὁ P

16. ὡ P

attente audias. tres legislatores sunt, qui leges generales constitue-
 runt, Moyses, quem Hebraeorum natio secuta est, Christus, quem
 secutae sunt omnes gentes et maior pars Hebraeorum, ad fidem eius
 conversa, siquidem qui fidem eius amplexi sunt Iudaei, iis, qui eam
 non amplexi sunt, longe plures sunt et, prope dicam, facili opera
 numerandi; atque Mohametes, quem Musubmani secuti sunt. prae-
 ter hos tres, qui legem constitnerit ac docuerit, nemo est. iam Moy-
 sem quidem a deo missum esse, in confesso est. statim ab initio,
 quum esset adhuc in Aegypto, signa et miracula magna edidit, atque
 Aegyptum plagis ingentibus castigavit, perterruit et domuit, ac futura
 ut propheta praedixit, ita locutus "si dimissurus es populum dei, di-
 mitte eum, sin minus, illa vel illa tibi et omni Aegypto eventura
 sunt." atque pollicitus Pharao, factarum se iussum domini, benigne
 habitus est a Moyse, cui ita faciendi a deo data erat potestas. post
 haec Moyses gravi brachio gentem Hebraeorum ex Aegypto et servi-
 tio Pharaonis eduxit, et persequentem eos Pharaonem cum toto exer-
 citu eius in mari rubro summersit. deinde in regione deserta annos

καὶ ἐνώπιον πάντων τῶν Ἑβραίων ἀνέβη ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, εἰπόντων τοῦτο τῶν Ἰουδαίων πρὸς αὐτὸν ὅτι ἀνάβαινε εἰς τὸ ὄρος καὶ γινῶθι τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα· ἡμεῖς γὰρ φωνῆν Θεοῦ ἀκοῦσαι οὐ δυνάμεθα, μήποτε τελευτήσωμεν. καὶ ὁ λαὸς ἴστατο μακρόθεν τοῦ ὄρους μετὰ φόβου καὶ 5 τρόμου προσκυνοῦντες τῷ Θεῷ τῷ λαλοῦντι τῷ Μωϋσῆ· ὁ δὲ Μωϋσῆς ἀκούων τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ ἔλεγε τούτους τοῖς Ἑβραίοις, καὶ παρενθὺς τὸ λαληθὲν ἐπληροῦτο. ἀλλ' οὐδέποτε ἐκίνησαν τοὺς τεσσαράκοντα χρόνους ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτῶν ἄνευ λόγου τοῦ Θεοῦ. Μωϋσῆς γάρ, φησὶν ἡ γραφή, 10 ἐλάλει, καὶ ὁ Θεὸς ἀπεκρίνατο φωνῆ. μετὰ γοῦν τῶν πολλῶν μαρτυριῶν τε καὶ θαυμάτων ἐξέδωκε τὸν νόμον τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ ἐδέξαντο τοῦτον καὶ προσεκύνησαν, καὶ παρέλαβον τὸν παρὰ τοῦ Μωϋσέως δοθέντα νόμον ὡς τοῦ Θεοῦ νόμον.

Ἦλθεν ὁ Χριστός, καὶ εἶχε τὰς παρὰ πάντων τῶν προ- 15 φητῶν μαρτυρίας. καὶ ὁ μὲν Μωϋσῆς ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν ὀγδοηκοντούτης· τοσοῦτων γὰρ ἑτῶν εὗρίσκετο ὅποτε προσετάγη παρὰ Θεοῦ ἐξᾶραι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου· ὁ 20 δὲ Χριστὸς εἶχε τὰς μαρτυρίας ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, πρὶν ἢ γεννηθῆναι αὐτόν· ἀπὸ γὰρ τοῦ Ἀβραάμ ἤρξαντο ἀναφαινεσθαι αἱ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίαι, καθὼς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀποδέδεικται. γεννηθεὶς δὲ πάλιν ἐμαρτυρήθη τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς μαρτυρίαν μίαν καὶ δις· ἐποίησε δὲ καὶ θαύματα οὐ κατὰ τὸν Μωϋσέα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ,

quadraginta oberrans miracula innumera edidit. et vero coram cunctis Hebraeis in montem Sina ascendit, Iudaeis ita eum cohortatis "ascende in montem et discite dei voluntatem; nos enim vocem dei audire non sustinemus, ne moriamur." itaque populus procul a monte adstabat, cum metu ac tremore deum cum Moyse colloquentem adorantes. Moyses audita verba dei statim communicavit cum Hebraeis, mandataque illico fieri coepta sunt. nec per totos illos quadraginta annos castra moverunt iniussu domini. Moyses enim, ait scriptura, loquebatur, ac deus respondebat voce. multis igitur cum signis et miraculis legem Iudaeis dedit, quam illi acceperunt et adorarunt: veneratique sunt legem a Moyse datam ut legem dei.

Venit Christus habuitque omnium prophetarum testimonia. Moyses testimonium accepit anno aetatis octogesimo; tot enim annos natus erat, quum iussus est a deo, filios Israelis ex Aegypto educere; Christus autem testimonia habuit inde a mundo condito, ante quam natus esset. nam inde ab Abrahamo testimonia Christi fieri coepta sunt, quemadmodum supra docuimus. natus autem dei patris testi-

ἀλλὰ μεγάλη καὶ ὑπὲρ φύσιν, καὶ τοσοῦτη ἐκείνων μείζονα ὅσον διαφέρει δεσπότης δούλου. καὶ μετὰ τὰς πολλὰς ἐκείνας μαρτυρίας καὶ τὰ ἄπειρα καὶ ὑπὲρ φύσιν θαύματα ἔκτοτε ἐξεδόθη ὁ τοῦ εὐαγγελίου νόμος, καὶ προσεκύνησαν καὶ ἤσπασάντο αὐτὸν πάντα τὰ ἔθνη, πᾶσα ἡ οἰκουμένη, καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν τὸν δόντα τὸ εὐαγγέλιον.

Ὁ δὲ Μωάμεθ οὕτως ἰδοὺ λαβὼν τὰς μαρτυρίας ἐδίδαξε τὰ ῥήματα ἅπερ ἐδίδαξεν, ἤτοι δόγματι, καὶ ἐξέδωκε τὸν νόμον τοῖς Μουσουλμάνοις; πάντως οὐκ ἄλλοθεν ἢ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ αὐτοῦ· εἰς γὰρ πῦσαν τὴν θείαν γραφὴν οὐκ ἀναφαίνεται περὶ αὐτοῦ μαρτυρία, ἀλλὰ τούναντίον. ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὕτως εἶρηκε περὶ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν τῶν Ἑβραίων λαόν, ὅτι ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὡς ἐμέ· πᾶσα ψυχὴ, ἢ τις οὐκ ἀκούσεται τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται. καὶ γοῦν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ τούτου εἰπόμεν, ἀλλ' οὐκ ὀκνήσομεν πάλιν εἰπεῖν περὶ αὐτῶν· ἐν γὰρ τῇ εἰπεῖν τὸν προφήτην Μωϋσῆν ὅτι προφήτην ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἔδειξεν ὅτι ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν ὁ μέλλων εἰσεῖν προφήτης καὶ ἐκείνου ἀκούσονται· ἄλλον δὲ ἐλθόντος οὐ παραδέχονται αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μακρὰν πονεῖ διώξουσιν αὐτόν

9. τὸν νόμον οἱ P

20. ἀκουσάτωσαν· ἀλλ' ἐλθόντος P

monium semel atque iterum expertus est; ediditque miracula non qualia in Aegypto et regione deserta Moyses edidit, sed magna et naturam excedentia, tantoque illis maiora, quanto servus a domino distat. ac post multa haec testimonia et infinita naturamque superantia miracula constituta est lex evangelii, quam adorarunt et amplexae sunt omnes gentes omnisque orbis terrarum, ac professi sunt, qui constituit legem, Christum.

Mohametes iste autem undenam testimonia nactus praecepta sive dogmata docuit, quae docuit, constituitque legem Musulmanis? omnino e nullo alio nisi e semet ipso de se testimonium habuit. in tota enim sacra scriptura nullum comparet de illo testimonium, imo alia, quae ei contraria sint. Moyses enim de Christo ad Hebraeorum populum ita locutus est "excitabit deus dominus e fratribus meis prophetam, sicut me; atque omnis anima, quae non audiet illum prophetam, pessumdabitur." de qua re etiamsi iam supra diximus, non recusabimus tamen de eadem iterum dicere. Moyses igitur, quum dicit "deus dominus e fratribus meis prophetam excitabit." declaravit, e Iudaeis fore, qui futurus esset, prophetam, eumque iis audientem esse: alium autem ne recipent, imo longe a se propellerent.

ἐξ αὐτῶν. λέγει ὁ Χριστός περὶ Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ Ζαχαρίου, μαρτυρῶν αὐτὸν προφήτην καὶ μέγιστον προφήτην, οἱ πάντες οἱ προφηῆται ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰωάννου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίζεται. ὁρᾷς πῶς ὁ μὲν Μωϋσῆς παραγγέλλει τῷ γένει τῶν Ἑβραίων ὡς ἓνα μόνον τὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων ἐλθόντα προφήτην δέξονται, ἄλλον δὲ οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ προφηῆται ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων εἰσίν· ὁ δὲ Χριστός πάλιν καθαρώτερον εἶρηκεν ὅτι πάντες οἱ προφηῆται ἕως Ἰωάννου, καὶ πλέον οὐχί. διὰ τοῦτο ὁ μὴ ἔχων μαρτυρίαν παρὰ Θεοῦ καὶ τῶν προφη-
 10 τῶν καὶ αὐτῆς τῆς θείας γραφῆς προφήτης οὐκ ἔστι παρὰ Θεοῦ· ὁ Μωάμεθ ἄρα μὴ ἔχων τὴν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς μαρτυρίαν οὐκ ἔστιν ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ.

Οὐ μόνον δὲ τοῦτο εἶρηκεν ὁ Χριστός τὸ πάντες οἱ προ-
 φηῆται ἕως Ἰωάννου καὶ περαιτέρω οὐκ ἔσονται· ἀλλὰ καὶ
 15 ἔτι σημεῖον γνωρίσματος δέδωκε τοῖς πᾶσιν οὕτως εἰπὼν “προσ-
 ἔχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἱ τινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς
 ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες· ἀπὸ
 τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.” σκεπώμεθα τοίνυν
 τίς ἐστιν ὁ καρπὸς τοῦ παρὰ τοῦ Μωάμεθ δοθέντος νόμου·
 20 καὶ τοῦτον ἀκριβῶς ἐξετασθέντος φανερωθήσεται ἡ ἀλήθεια.
 ὁ Μωάμεθ λέγει “ἐγὼ οὐκ ἦλθον διὰ θανάτων δοῦναι τὸν
 νόμον, ἀλλὰ διὰ σπάθης καὶ ξίφους· καὶ οἱ μὴ ὑποκύνψαντες
 τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ, ὅς ἐστι παρὰ Θεοῦ, θανάτῳ ἀποθανέτωσαν,

Christus de Iohanne, Zachariae filio, dicit, prophetam eum, et summum prophetam esse testatus, “omnes prophetae ad Iohannem usque vaticinati sunt, sed inde a Iohanne regnum dei nuntiatur.” vides, quare Moyses Hebraeorum genti edixerit, ut unum modo prophetam ex ipsorum natione oriundum reciperent, nullum alium, quum tamen omnes prophetae Iudaei essent. ac Christus rursus clarius propheta omnes ad Iohannem usque fuisse, nec fore ullum post, dixit. iam vero, qui non a deo nec a prophetis nec omnino a sacra scriptura testimonium habet propheta, a deo non est: quare Mohammedes, quum non habeat a sacra scriptura testimonium, non est a deo missus.

At vero Christus non solum hoc dixit, omnes prophetae ad Iohannem usque fuisse, nec fore ullum postea, sed etiam signum cunctis indicavit, his verbis “cavete vobis a pseudoprophetis, qui veste ovili induti vos adeunt, intus rapaces lupi sunt. e fructibus agnosceatis eos.” examinemus iam, qualis sit fructus a Mohammede constitutae legis: qua re bene illustrata, verum apertum erit. Mohammedes ita de se profitetur “equidem non veni, miraculis legem constitutum, sed ense et gladio: et qui non subiciunt se legi nostrae, aut capite mul-

ἢ φόρους διδόντων καὶ διδομένων τῶν φόρων μετέωσαν ἐν γῇ
 τῇ πίστει αὐτῶν.” καὶ εἰ μὲν οὐκ ἦν τὸ εὐαγγέλιον ἅγιον καὶ
 δίκαιον καὶ ὀρθόν, δικαίως καὶ πρεπόντως ἔμελλεν ἐλθεῖν νο-
 μοθέτης ὃς διδάξει τὴν ἀλήθειαν τοῖς ἀνθρώποις καὶ δικαιο-
 5 σύνην· εἰ δὲ δίκαιον καὶ ἅγιον ἦν, ἀτελὲς δὲ ὅμως, καὶ οὐ-
 τως πάλιν τὸ αὐτὸ ἦν δίκαιον καὶ πρέπον, ἵνα ἐλθὼν νομο-
 θέτης ἀναπληρώσῃ τὸ ὑστέρημα τοῦ εὐαγγελίου. ἐπεὶ δὲ ἅγιον
 καὶ δίκαιον καὶ τέλειον καὶ ὀρθόν καὶ λέγεται καὶ ἔστι, μαρ-
 τυρεῖ δὲ καὶ ὁ Μωάμεθ περὶ αὐτοῦ καὶ ὁμολογεῖ καὶ λέγει
 10 ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ Θεοῦ ἐστὶ δεδομένον καὶ ἅγιον καὶ
 πλήρες καὶ εὐθές, τίς χρεῖα λοιπὸν νομοθέτου ἑτέρου; πάν-
 τως οὐδεμία, καὶ λοιπὸν ἄκαιρος καὶ ἄχρηστος ἢ τοῦ Μωά-
 μεθ νομοθεσία· τοῦ γὰρ ὀρθοῦ κατὰ πάντα οὐδὲν ὀρθότε-
 ρον καὶ τοῦ τελείου οὐδὲν τελειότερον καὶ τῆς ἀληθείας οὐδὲν
 15 ἀληθέστερον. ἀλλ’ ὅμως ἐξετάσαντες ἴδωμεν τί βούλονται τὰ
 τοῦ νομοθέτου ῥήματα. πάντως οὐδέν, ἀλλ’ ἢ κατανοήσας
 ἑαυτὸν ὅτι μακρὰν πον εὐρίσκεται τῆς ἐνεργείας τῶν θαυ-
 μάτων, βουλόμενος κρῦναι τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, μὴ ποτε
 παρὰ τῶν ἀνθρώπων εὖρη κατὰ γνῶσιν, εἶπεν ὅτι οὐκ ἤλθον
 20 δοῦναι τὸν νόμον διὰ θαυμάτων ἀλλὰ διὰ ξίφους καὶ σπά-
 θης· ὡς καὶ ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἐνομοθέτησεν ἵνα μὴ διαλέ-
 γωνται μετὰ τῶν Χριστιανῶν οἱ τούτου μαθηταὶ καὶ οἱ ἐκεί-
 νων διάδοχοι, πάντως οὐ δι’ ἄλλο τι ἢ ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ ἢ

3. πάντως M

tantor, aut pendunt stipendia, et pensis stipendiis perseveranto in religione sua. si evangelium non fuisset sanctum, iustum et verum, aequum et consentaneum fuisset, alium venturum esse legislatorem, qui quid verum et iustum esset, homines doceret; aut si iustum sanctumque, sed imperfectum fuisset, rursus aequum et par fuisset, ut legislator quispiam expleret lacunam evangelii. sed quum sanctum, iustum, perfectum rectumque et sit et habeatur, atque ipse testetur ac dicat Mohammedes, evangelium a deo datum, iustum, perfectum et verum esse, quid alio praeterea legislatore opus est? plane nulla atque inepta et inutilis Mohammedis lex est. recto enim nihil rectius, perfecto nihil perfectius, verò nihil verius est. sed tamen examinemus, quid sibi velint legislatoris dicta. nullam aliam ob causam, nisi quod longe abesse se sentiret a miraculorum faciendorum potestate, imbecillitatem autem suam occultare vellet, ne in vituperia hominum incurreret, sese non miraculis, sed ense et gladio legem constitutum venisse dixit: sicut idem, ne cum Christianis discipuli sui et qui iis successuri essent disputarent, nulla alia de

ἐκείνων ματαιότης. το δὲ δοῦναι τὸν νόμον μετὰ ζήφους καὶ σπαθήης φόνους πάντως καὶ ἀρπαγὰς διδάσκει. καὶ τίς ἤκουσε τῶν ἀνθρώπων πιστεῦσαι τινα βίαι; ἢ πίστις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ἐστὶ· καὶ ἐπεὶ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς πρῶγμά ἐστιν ἀδούλωτον, πῶς ὁ ποιήσας αὐτὰ θεὸς ἐλεύθερα πέμψειν ἔμελλεν νομοθέτην βιάσαι αὐτά, ὡσπερ ἐπιλαθόμενος τοῦ ἔργου αὐτοῦ; ἢ γὰρ πίστις θελήσει καὶ προαιρέσει καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς ψυχῆς καὶ τῇ γνώσει αὐτῆς γίνεται, ἀλλοτρόπως δὲ οὐδαμῶς. τὸ γὰρ σῶμα δουλοῦται καὶ δεσμεῖται καὶ ἐστιν ὅτε καὶ τὰ μὴ θέλοντα πράττειν· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς οὐχ ὡς οὕτως, ἀλλὰ θελήσει καὶ κρίσει καὶ γνώσει καὶ προαιρέσει. καὶ τῶν πιστευνόντων αὐτῷ ἐν κρίσει καὶ ἀληθείᾳ ἐστὶν ὁ θεός· καρδιογνώστης γὰρ ἐστὶν· οὐδὲ γὰρ βλέπει εἰς πρόσωπον ἀλλ' εἰς καρδίαν. καὶ ἄπερ τὰ ἄλογα ζῶα νόμῳ φύσεως οὐ ποιοῦσι, ταῦτα ὁ Μωάμεθ νομοθετεῖ. τίς γὰρ οἶδε λέοντα λέοντα φαγόντα ἢ ἄρκτον ἄρκτον ἢ πάρδαλιν πάρδαλιν; οὗτος δὲ ἀναφανδὸν διδάσκει φανεῖν τὸν ἀνθρώπου ἀνθρώπου. καὶ τίς μάταιος, ὅστις μέλλει δέξασθαι τοῦτων εἶναι ἀπὸ θεοῦ; οὐδὲ γὰρ ἀρπαγὰς καὶ φόνους διδάσκει θεός. πρὸς τούτοις ὅτι καὶ κακία κακίας ἀλλάσσεται. λέγει γὰρ ὅτι ἡ ἀποθανέντων ἢ φόρους διδόντων, καὶ ἀλλάσσεται φόνος φιλοχρηματία. οὐ μόνον δὲ καὶ μέχρι τούτου ἡ κακία

12. αὐτὸν P
δόςθωσαν P

16. φονεύοντα P

17. τὸν om P

21. δ-

causa vetuit, nisi propterea, ne confutaretur eorum vanitas. ense autem et gladio legem constituere caedes et rapinas exercere est. at quis unquam audivit, vi coactum quemquam fidem amplexum esse? fides animi et mentis est. iam quum animus ac mens servitii expertes sint, quomodo qui libera ea fecit, deus legislatorem ad vim iis inferendam mittat, tanquam oblitus operis sui? fides enim voluntate et optione, animique arbitrio et cognitione, nec ulla alia re, efficitur. nam corpus quidem in servitium redigitur et vincitur, facitque nonnunquam, quas nolis: mens non item, sed agit semper e voluntate, iudicio, cognitione et arbitrio. adeo deus prudenter et vere se profitentium deus est. corda enim novit, nec personam, sed corda respicit. quod brutae bestiae non faciunt, id Mohammedes lege sancit. quis enim leonem a leone, aut ursum ab urso, aut pantheram a panthera devoratum audivit? sed iste aperte praecipit, ut homo hominem occidat. quis igitur tam stultus sit, qui istum a deo missum credat? deus non praecipit rapinas et caedes. deinde ab eodem malum malo remittitur. dicit enim, ut aut capite multentur, aut stipendia pendant, remittiturque caedes cupiditate habendi. nec vero

ἔσθη, ἀλλὰ καὶ περαιοτέρῳ προέβη. τί γὰρ τῆς τοιαύτης ἀμό-
 τητος καὶ μισανθρωπίας χεῖρον γένοιτ' ἂν, ὥστε φρονεῦειν
 μηδὲν ἠδικηκότας; καὶ γὰρ ὁπόταν ἀπέλθῃσι Μουσουλμάνοι
 πρὸς πόλεμον καὶ ἐν τῷ πολέμῳ πέσῃ τις ἐξ αὐτῶν, οὐ λο-
 5 γίζονται ἑαυτοὺς ἀξίους μέμψεως ὡς αἰτίους τοῦ πολέμου,
 ἀλλ' ἐπὶ τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ πεπτωκότος σφάττουσι ζῶντας,
 ὄσους ἂν δυνηθῆ ἕκαστος· καὶ ὅσον πλείους κτείνει, τοσοῦ-
 τον λογίζονται ὠφέλειαν τῆς τοῦ τεθνεῶτος ψυχῆς. εἰ δ'
 ἴσως οὐκ ἔχει ἀνθρώπους εἰς ἐξουσίαν αὐτοῦ ὁ βουλόμενος Β
 10 βοηθῆσαι τῇ τοῦ τεθνεῶτος ψυχῇ, ἐξωνεῖται Χριστιανούς,
 εἴπερ εὖροι, καὶ ἢ ἐπάνω τοῦ νεκροῦ σώματος σφάττει αὐ-
 τοὺς ἢ ἐπὶ τῷ τάφῳ αὐτοῦ. καὶ ὁ ταῦτα νομοθετῶν πῶς
 ἀπὸ Θεοῦ; ἔτι νομοθετεῖ ὅτι ὁ δοὺς τῇ πόρῃ μίσθωμα καὶ
 κοιμηθεῖς μετ' αὐτῆς οὐχ ἁμαρτάνει· καὶ ὁ βιασάμενος παρ-
 15 θένον ἁμαρτάνει, ὁ δὲ μετὰ τῆς θελήσεως αὐτῆς κοιμηθεῖς
 μετ' αὐτῆς οὐχ ἁμαρτάνει· καὶ ἐὰν αἰχμαλωτίδας τις λάβῃ
 ἐν πολέμῳ, ἔξεστιν ἐπ' αὐταῖς ποιῆσαι ὁ βούλεται ἀκωλύτως.
 ὁ γοῦν πορνείας καὶ παρθενοφθορίας νομοθετῶν πῶς ἀπὸ
 Θεοῦ;

20 Καὶ τὸ δὴ χεῖριστον ὅτι τοὺς κατὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ
 Θεοῦ περιπατήσαντας ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι μετὰ τὴν ἐνθάδε
 ἀποβίωσιν αὐτῶν λουτρὰ καὶ οἴκους περικαλλεῖς καὶ γυναι-
 κας παρθένους ὅτι πολλὰς ὑπισχνεῖται δυθῆσεσθαι ἐκάστηρ.

15. συννευρεθεῖς αὐτῆ P

21. ἐνθένδε P

ad hoc duntaxat pravitatis, sed etiam ulterius processum est. quid enim ista immanitate et saevitia cogitari crudelius potest, quam trucidare, qui nihil peccarunt? quotiescunque enim ad pugnam procedunt Musulmani et eorum quis proelio occiditur, non se criminatione dignos putant, ut auctores belli, sed in occisi cadavere vivos trucidant, quot quisque potest, ac quanto quis plures necat, tanto maiorem utilitatem fore putant ad animam occisi. si non possidet homines, qui mortui animae opitulari studet, Christianos, si quos reperit, cosmit, eosque aut supra cadaver occisi, aut in sepulcro eiusdem iugulat. talia qui praecipit quomodo a deo missus sit? docet idem, qui data pecunia cum meretrice concumbat, eum non peccare; qui per vim virginem stupret, eum peccare, qui autem cum consentiente concumbat, non peccare; quas quis bello ceperit, iis ei uti licere, quemadmodum velit. atqui stupra et virginum vitiationes qui probat, quomodo a deo missus sit?

Gravissimum autem est, quod qui ad voluntatem dei in hac vita se composuerint, iis singulis post mortem balneas et aedes pulcherrimas virginesque plurimas a deo datum iri pollicetur. et quod Grae-

παρὰ Θεοῦ. καὶ ὅπερ οἱ τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων ὀνομα-
ζόμενοι Θεολόγοι οὐκ εἶπον οὐδὲ ἐνόμισαν εἶναι, ταῦτα ὁ
Μωάμεθ ἀνακεκαλυμμένῳ τῷ προσώπῳ νομοθετεῖ. ἐκεῖνος
γὰρ οὕτως λέγουσιν, ὅτι οἱ μὲν καλῶς ἐνθάδε βιώσαντες, ἐκὰν
ἀποθάνωσι καὶ καθαρῶς ἀποδημήσωσιν αἱ ψυχαὶ ἀπὸ τῶν 5
σωμάτων, εἰς τοὺς Θεοὺς ἀπέρχονται καὶ μετὰ τῶν Θεῶν εὐ-
ρίσκονται εἰς τὰς τῶν μακαρίων νήσους καὶ μετ' αὐτῶν συν-
αγάλλονται, τῶν δὲ κακῶς ἐνθάδε βιωσάντων καὶ ἀκαθάρ-
των καὶ μεμολυσμένων ἀπελθόντων αἱ τούτων ψυχαὶ εἰς ζο-
φώδεις καὶ σκοτεινοὺς ἀπέρχονται τόπους καὶ εἰς τὸν ποτα- 10
μὸν τὸν Περιφλεγέθοντα. καὶ οἱ μὲν εἰδωλολάτραι Ἕλληνες
ἔλεγον ταῦτα· ὁ δὲ Μωάμεθ, ὃς ὀνομάζει ἑαυτὸν ὀρθόδο-
ξον καὶ πλησίον τοῦ Θεοῦ εὐρισκόμενον, λέγει καὶ νομοθετεῖ
τοιαῦτα ἀτοπήματα αἰσχρά, καὶ οὐκ ἔχει ἐνθύμησιν ὅπως ὅτι
ταῦτα πάντα ὀργῆς καὶ ἀποστροφῆς ἔργα καὶ τῆς ἁμαρτίας 15
ἀποτελέσματα εἰσι. πρὸ γὰρ τῆς παραβύσεως καὶ ἁμαρτίας
τοῦ Ἀδάμ ποῦ λουτρά, ποῦ ὅπως οἰκήματα, ποῦ αἱ πολλαὶ
γυναῖκες; ἀλλὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν κατάραν ἐπανε-
στη τὸ σῶμα ὡσπερ θηρίον κατὰ τῆς ψυχῆς τῆς μὴ ἐχούσης
καθολικῶς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπίσκεψιν. ἴσχυσε τὸ σῶμα, καὶ κα- 20
τέσπασε τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ ἔψους καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς
καὶ κατήγαγεν εἰς τὰς παραλόγους καὶ ματαίας σωματικὰς
ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς· καὶ ὡσπερ ἀνδράποδον, οὕτως κατε-
δουλώθη ἡ ψυχὴ εἰς τὰς σωματικὰς ὀρέξεις· εἰ γοῦν μετὰ

corum idololatrarum theologi non dixerunt nec crediderunt, id Mo-
hametes revelata fronte statuit. illi enim ita aiunt, qui pulcre hic
vixerint, eos post mortem, quum animi e corporum vinculis puri ex-
cesserint, ad deos migrare et cum diis versari in beatorum insulis
cum iisdemque laetari: contra qui male hic vixerint et impuri atque
inquinati excesserint, horum animas in loca tenebrosa et obscura et
Pyriphlegetonem fluvium abire. haec igitur Graeci idololatrae dix-
erunt. Mohametes vero, qui se orthodoxum esse et ceram deo stetitisse
iactat, probat docetque foedas istas nugas, nec ullo modo sentit, quam
omnes haec res libidinosae et detestandae sint et peccatum consecra-
tae. ante Adami enim peccatum et delictum ubinam balneae, ubinam
omnino aedes, ubinam multae feminae? sed post peccatum et ex-
secrationem corpus tanquam bestia menti, perfecta notione dei non
sustentatae, inhiabat, superabat eam, atque animam, ex akitudine et
magnificentia deiectam, in vanas et insanas libidines voluptatesque
corporis adduxit: ac mancipii instar anima cupiditatibus corporis ob-
stricta est. quodsi, qui ad voluntatem dei vixerunt homines, post

τὴν ἐπ νεκρῶν ἀνάστασιν οὐδὲν μέλλουσι εὐρεῖν οἱ κατὰ ἀποδοχὴν τοῦ Θεοῦ πολιτευσάμενοι ἄνθρωποι τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν ἣν ὁ προπάτωρ εἶχεν Ἀδὰμ· πρὸ τῆς παραβάσεως καὶ ἀπάλεσεν, ἀλλὰ πάλιν τὴν αὐτὴν ζωὴν μέλλουσι εὐρεῖν ἣν εἶχε μετὰ τὴν κατάραν, οὐαὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις. καὶ τὸ δὴ χεῖριστον ὅτι οὐδὲ μέχρι τῆς ταλαιπωροῦ ἐκείνης καὶ ἐπαράτου ζωῆς ἔστη ἡ τοῦ Μωάμεθ παραλογία, ἣν δῆθεν ἐπαγγέλλεται ὁ Θεὸς δώσειν τοῖς δικαίοις, ἀλλὰ πολλὰ τῶν χεῖριον διαφέρουσαν καὶ αἰσχροῦν. ὁ γὰρ Ἀδὰμ μετὰ τὴν παράβασιν καὶ τὴν κατάραν καὶ τὴν ἐξορίαν τὴν ἀπὸ τοῦ παραδείσου ἔγνω τὴν Εὐάν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο διὰ τὴν τεκνογονίαν, καὶ ἐτεκνοποίησε· πρὸ δὲ τῆς παραβάσεως ἀγγελικῶς ἔζων. ὅμως καὶ ὁ Ἀδὰμ εἶπερ ἔγνω τὴν Εὐάν, ἀλλὰ καὶ αὐτὶς μία καὶ μόνη εὐρίσκετο γυνὴ καὶ οὐ πολλαί. οὔτε γὰρ ἐν ἄρσεν ἐποίησεν ὁ Θεὸς καὶ πολλὰ θῆλα, οὔτε πολλὰ ἄρσενα καὶ ἐν θῆλυ, ἀλλ' ἐν ἄρσεν τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐν θῆλυ τὴν Εὐάν· πληθυνθέντος δὲ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ πεσόντος εἰς ἀσελείς καὶ ἀθεμίτους κρᾶξεις ἐβαρύνθη ὁ Θεὸς καὶ ὠργίσθη κατ' αὐτῶν, ὡς ὁ μακάριος Μωϋσῆς γράφων εὐρίσκειται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς γενέσεως ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς "οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτοὺς διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας," ὡς δῆθεν ὅλως σαρκικοὺς γεγονότας καὶ παντελοῦς γηίνους, οὐκ ἔχοντας μνήμην τοῦ ἀγαθοῦ καὶ εἰς ἀσελ-

18. ἀθέσμους P

21. ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις P

resurrectionem mortuorum non inventuri sint beatam illam vitam, quam Adamus pater ante peccatum egit atque amisit, sed eandem rursus vitam, quam ille post execrationem toleravit, vae hominibus illis! imo vero, quod miserrimum est, ne acquievit quidem in aeternum hac et execrata vita Mohametis insania, ut hanc scilicet deus iustis daturum se esse promiserit, sed invenit vitam malis longe insigniorem et vero turpem. Adamus enim post delictum et execrationem et e paradiso exsilium cum Eva concubuit, sed ob liberorum generationem, atque generavit liberos. ante delictum autem in angelorum modum vixerant. sed tamen etiamsi cum Eva Adamus concubuit, unica tamen femina erat, non multae. etenim nec unum marem et multas feminas, nec multos mares et unam feminam, sed unum marem Adamum, et unam feminam Evam deus creavit. aucto autem genere humano et ad facinora libidinoso et iniusta declinante, indignabatur iisque irascebatur deus, sicut divinus Moyses in libro genesis scribit, deum dixisse "ne maneto super eos spiritus meus, quoniam caro sunt," h. e. plane libidinosi et terrestres facti sunt, atque,

*γείας ἐμπεσόντας. τότε λέγει ὁ θεὸς τῷ Νῶε "ὅτι σε εὗρηκα
 δίκαιον ἐν ταύτῃ τῇ γενεᾷ, ποιήσον κιβωτὸν μετὰ ξύλων τοιάνδε
 καὶ τοιάνδε." καὶ ἐποίησε Νῶε τὴν κιβωτὸν κατὰ τὸ ῥῆμα κυ-
 ρίου. καὶ εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐ-
 τοῦ, Σὴμ Χαμ Ἰάφεθ. καὶ εἰσῆλθεν ἡ γυνὴ τοῦ Νῶε εἰς τὴν
 κιβωτόν, καὶ αἱ τρεῖς γυναῖκες τῶν υἱῶν Νῶε. ὁρᾷς πῶς ὁ
 Νῶε μὲν ἐμαρτυρήθη παρὰ τοῦ θεοῦ δίκαιος ὁ ἔχων τὴν μίαν
 γυναῖκα. ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ἀνὰ μίαν καὶ μόνην
 γυναῖκα ἔχων ἕκαστος, ἐσώθησαν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ.
 ἅπαν δὲ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ κατακλυ- 10
 σμοῦ τῶν ὑδάτων. πάντως καὶ τὸν πάντη ἀνόητον τοῦτο δι-
 δάσκει ὅτι μίαν καὶ μόνην γυναῖκά ἐστιν ἀπὸ τοῦ δικαίου
 ἔχειν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἓνα μόνον ἄνδρα τὴν γυναῖκα. ἀλλὰ
 καὶ τοῦτο μετὰ τὴν κατάραν ἐγένετο, διὰ τὴν τεκνογονίαν, ὡς
 εἴρηται. ὁ δὲ Μωάμεθ διδάσκει ἀναφανδὸν ὅτι ἡ παρὰ τοῦ 15
 θεοῦ τοῖς δικαίοις ἀνταπόδοσις λουτρὰ καὶ γυναῖκες πολλαὶ
 ἐνὶ ἐκάστῳ καὶ οἴκοι περικαλλεῖς. ὁ γοῦν ταῦτα νομοθετῶν
 πῶς ἀπὸ θεοῦ; μάταιος δὲ ὁ ταῦτα παραδεχόμενος καὶ πι-
 στεύων ὅτι τὸ γεγονὸς δι' ὀργὴν τῷ ἁμαρτήσαντι πολυπλα-
 σιάζεται ἐν τῷ καιρῷ τῆς μισθαποδοσίας τοῦ καλοῦ καὶ ἀγα- 20
 θοῦ τοῖς ἀγίοις καὶ δικαίοις. καὶ πρόσεξον τὰ γεγονότα. λέ-
 γει ὁ Μωϋσῆς "καὶ εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν καὶ οἱ υἱοὶ
 αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ."*

*veri bonique immemores, lasciviae se dederunt. tum deus Noae dicit
 "quoniam te iustum hominem inveni in hoc genere, age arcam ligne-
 am exstrue." exstruxit igitur Noe arcam e praecepto domini et in-
 travit eam cum tribus filiis, Sem, Cham, Iapheth: intravitque eandem
 uxor Noae cum tribus uxoribus filiorum Noae. vides, deum Noae ut
 iusto homini testatum esse, quippe qui unam uxorem haberet. nec
 vero eiusdem filii, qui et ipsi singuli singulas uxores haberent, ab
 ira dei non servati sunt: quum omne genus humanum aquarum pro-
 luvie periret. quae res etiam stultissimum hominem docet, legitime
 unam uxorem virum, et unum maritum feminam habere. sed hoc
 quoque post execrationem factum est, ob liberorum generationem, ut
 diximus at Mohametes aperte docet, a deo iustis pro praemio da-
 tum iri lavacra, et feminas singulis plures et aedes pulcherrimas. ta-
 lia igitur qui lege sancit quomodo a deo missus sit? imo stultus est,
 qui ista probat, atque credit, quod libidinose fit, id tum, quum pra-
 mia bona et pulcra sanctis iustisque dabuntur, peccanti multiplicatum
 iri. attende vero, quae porro facta sint. dicit Moyses "atque in-
 gressus est arcam Noe et filii eius et uxor eius et uxores filiorum
 eius." de ingressione igitur dicit "ingressus est Noe et filii eius et*

καὶ εἰς μὲν τὴν εἰσέλευσιν λέγει “εἰσῆλθε Νῶε καὶ οἱ υἱοὶ
 αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ,” εἰς
 δὲ τὴν ἐξέλευσιν οὐχ οὕτως ἀλλ’ “ἐξῆλθε Νῶε καὶ ἡ γυνὴ
 αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ’
 5 αὐτοῦ,” πάντως οὐδὲν ἕτερον δηλοῦντος τοῦ λόγου ἢ ὅτι καὶ
 καὶ μίαν μόνην γυναῖκά ἐστιν ἀπὸ δικαίου ἔχειν τὸν ἄνθρω-
 πον, ἀλλ’ ἐστὶν ὅτε καὶ αὐτῆς ἀπέχεσθαι πρόβον ἐστίν· ἐν
 γὰρ τῷ εἰπεῖν ὅτι εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ οἱ υἱοὶ
 αὐτοῦ, ἔδειξεν τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ὅλον τι διατείχισμα χωρίζον
 10 τὸν Νῶε ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν ὅτι ἐξῆλθε
 Νῶε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἔδειξεν ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδὲν ἐστὶ τὸ
 κωλύον ἐνοῦσθαι τῇ αὐτοῦ γυναικί. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος ἐστὶ καὶ B
 περὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
 ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σινᾶ ἀνερχόμενος οὕτως φησι
 15 τοῖς Ἰουδαίοις “ἀγνίσατε ἑαυτοὺς ἕκαστος ἑως τρίτης ἡμέρας,
 πλύναντες τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ γυναικὸς μὴ ἄψησατε.” οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀδάμ τὴν Ἐῶαν θεασάμενος οὕτως
 εἶρηκεν “αὕτη ἐστὶν ὁστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ
 20 πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” καὶ
 πρόσχες ὅπως μετὰ τὸ ἐφάμαρτον καὶ τὸ εὔηδες κέκτηται ἡ
 πολυγαμία· ὁ γὰρ Ἀδάμ οὐκ εἶπεν ὅτι ἔσονται πολλαὶ αἱ
 γυναῖκες μετὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς σάρκα μίαν, ἀλλὰ δύο, τοῦτ’

4. μετ’ αὐτοῦ om P

22. μετὰ τοῦ ἑπαράτου P

uxor eius et uxores filiorum eius;” de exitu autem non ita, sed
 “egressus est Noe et uxor eius et filii eius et uxores filiorum eius
 cum eo.” quibus verbis nihil aliud significatur, nisi hoc, etiamsi
 unam uxorem legitime vir habeat, nonnunquam tamen ea abstinend-
 dum ei esse. nam quum dicit “ingressus est Noe in arcam et
 filii eius” filios eius tanquam parietem Noam ab uxore eius separan-
 tem posuit; quum autem dicit “egressus est Noe et uxor eius” osten-
 dit, dehinc nihil iam ob stare, quominus uxori iungatur. idem di-
 cendam est de filiis eius eorumque uxoribus. enimvero ipse Moy-
 ses in montem Sina ascendens edixit Iudaeis, ut sanctificarent se ad
 tertium diem usque et vestes lavarent, neve attingeret quisquam uxo-
 rem. quinetiam ipse Adamus Evam conspicatus dixit “haec est os e
 meis ossibus, et caro e mea carne: quare homo patrem et matrem
 relinquet et sociabit se uxori, eruntque ambo caro una:” quo loco
 animadvertet, quomodo ad pravitatem polygamiae accedat, ut eadem
 inepta sit, Adamus enim non dixit, multas feminas cum viro in unam

ἔστιν ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ τούτου γυνή· μία δὲ καὶ πολλαὶ οὐ ταυ-
τόν. εἰ δ' ἕως καὶ ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς ἐνέδωκε τοῖς Ἰου-
δαίοις ἔχειν ἕνα ἕκαστον γυναῖκας, συγκαταβάσεως ἕνεκεν
τοῦτο πεποίηκεν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ζώων θυσίας, ἵνα
τῆς μιαιῶς ἀπαλλάξῃ αὐτούς τῶν παίδων μιαιφονίας· ὁ δὲ 5
Χριστὸς ἐλθὼν, ὥσπερ ἐκόλυσε τὴν τῶν ζώων θυσίαν, πλη-
ρῶν τὸν τοῦ νόμου σκοπὸν, οὕτως καὶ τὴν πολυγαμίαν ἐκώ-
λυσεν. ὁ δὲ Μωάμεθ οὕτως ἀντὶ σωφροσύνης ἀκολασίαν νε-
νομοθέτηκε μὴ μόνον ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ
μέλλοντι ταῦτα παρὰ θεοῦ πολλαπλασιασθῆναι διδάξας. καὶ 10
ἔστιν ἰδεῖν ἐν αὐτῷ τὸ τοῦ Δαβὶδ λόγιον τὸ φάσκον ὅτι ἐπαι-
νεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ
ὁ ἀδικῶν ἐνευλογεῖται, τούτεστιν ἐπαινεῖται καὶ ἐγκωμιάζε-
ται παρὰ τῶν κολακευόντων αὐτὸν καὶ ἐρεθιζόντων αὐτοῦ τὴν
κακίαν καὶ μηδὲ αἰσθησιν τῆς νόσου γοῦν διὰ σιωπῆς ἐμποιῆ- 15
σαι ἀνεχομένων. διὸ καὶ ἀνιάτος ὁ τοιοῦτος εὐρίσκεται· τὸ
γὰρ μηδὲ αἰσθησιν τοῦ πάθους ἔχον θεραπείαν οὔτε ζητεῖ
οὔτε προσίεται. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ πάντων δεινότατον, ὅταν
ἡ κακία ἐπαινῆται καὶ μηδὲ κακία εἶναι νομίζεται· ὁ γὰρ
δηλωθεὶς Μωάμεθ τὰ πρὸς χάριν καὶ τέρψιν τῶν ἀνθρώπων 20
ἐσπουδάσε καὶ ἐδίδαξεν, ἵνα διὰ τῆς ἡδονῆς ἐπισπάσῃται τὸ
πλήθος τῶν ἀφρόνων.

Ἔτι περὶ τῶν ἀνδρῶν μόνον μέλει τῷ Θεῷ ὡς πλασμα-

3. post γυναῖκας locum vacuum P 11. τὰ — λόγια φάσκον-
τος P

carnem coniunctas fore, sed duo, h. e. virum et uxorem eius. atqui una et multae non eadem res est. quodsi Moyses legislator permisit Iudaeis, ut singuli plures uxores haberent, indulgentia ea erat, sicut in permittendo animalium sacrificio, quo eos prohibiturus erat, ne liberos occiderent. at Christus, sicut animalium sacrificia vetuit, finem legis secutus, ita etiam polygamiam vetuit. at Mohametes iste pro modestia licentiam non solum in hac vita lege sanxit, sed etiam in vita futura eadem a deo multiplicatum iri docuit. ac probatur in illo Davidis dictum "laudatur, qui cupiditatibus animi indulget, et benedicitur iniuste agenti" h. e. laudatur et praedicatur ab iis, qui ei adulantur et pravitatem eius stimulant ac ne sensum quidem morbi e silentio oriri patiuntur. quare nec sanari talis homo potest. qui enim malum ne sentit quidem, medicinam nec quaerit, nec admittit. atque hoc omnium pessimum est, si pravitas laudetur et ne credatur quidem pravitas esse. at enim Mohametes iste quae grata et iucunda essent hominibus, iactavit et docuit, ut voluptatis capiendae spe imperitam multitudinem in partes suas pertraheret.

Deinde utrum soli viri deo curae sunt ut creati ab eo, minime

των αὐτοῦ, περὶ δὲ τῶν γυναικῶν οὐδαμῶς διὰ τὸ μὴ εἶναι
 αὐτὰς πλάσμα θεοῦ; καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄνδρες μέλλουσι
 ἀπολαύειν τῶν παρὰ θεοῦ τοιούτων ἀγαθῶν, αἱ δὲ γυναῖκες
 οὐδ' ὄλως; ἢ ἐπεὶ μία φύσις ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ
 5 εἷς ἄνθρωπός ἐστι πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ὁμοίως μέλλουσι κρι-
 θῆναι οἱ πάντες καὶ ὁμοίως μέλλουσι ἀπολαύειν, οἱ μὲν κα-
 λῶς πολιτευσάμενοι τὰ ἀγαθὰ, οἱ δὲ κακῶς τὴν ὀργὴν τοῦ
 θεοῦ καὶ ἀποτροφὴν καὶ κόλασιν; πάντως τοῦτο παντί που
 δῆλον ὅτι πάντες ἄνθρωποι ὁμοίως μέλλουσι κριθῆναι, ἄ-
 10 ὄφρες τε καὶ γυναῖκες, ἐπεὶ καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ φύσις ἐστὶ,
 καὶ ὁμοίως μέλλουσι ἀπολαύειν, ὡς ἕκαστος αὐτῶν ἔπραξε,
 κακὰ τε καὶ ἀγαθὰ. καὶ λοιπὸν τὸ δίκαιόν ἐστι καὶ πρέπον
 εἶναι λάβωσι καὶ αἱ γυναῖκες ὅπερ οἱ ἄνδρες· καὶ ὡσπερ δι-
 δῶνται πρὸς τοὺς καλῶς πολιτευσασμένους ἐνὶ ἐκάστῳ πολλὰ
 15 γυναῖκες ἀντιμισθία, καθὼς ὁ Μωάμεθ νομοθετεῖ, διδόνθω-
 σαν καὶ πρὸς τὰς καλῶς πολιτευσάμενας γυναῖκας μιᾷ ἐκά-
 στη πολλοὶ ἄνδρες. εἰ δ' ὡς ἄτοπον παρεσιώπησεν αὐτό, τὴν γο
 αὐτὴν ἔννοιαν καὶ κρίσιν ἔπρεπεν εἶναι ἀναλογισθῆναι καὶ κρίνῃ
 καὶ περὶ τῶν ἀνδρῶν. ἔτι οἱ πολλοὶ ἄνδρες οἱ δοθησόμενοι
 20 μιᾷ γυναικὶ ὡς ἀποδοχῆς ἄξιοι μέλλουσι δοθῆναι διὰ τὸ κα-
 λῶς αὐτοὺς πολιτευθῆναι ἢ ὡς καταδίκης; καὶ εἰ μὲν ὡς
 καλῶς αὐτοὺς πολιτευσασμένους, διὰ τί οὐκ ἐδόθησαν αὐτοῖς
 ἐνὶ ἐκάστῳ πολλὰι γυναῖκες εὐεργεσίας χάριν καὶ ἀντιμισθίας,
 ὡς λέγετε, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς πολλοῖς ἀνδράσι γυνὴ μία; εἰ
 25 δ' ὡς κατακρίτοις, καὶ μὴν αἱ τοιαῦται εὐεργεσίαι ἀποδοχῆς

12. τὸ αὐτὸ δ. P 24. λέγεται P

autem feminae ut non creatae a deo, ac propterea viris bona illa a deo proposita sunt, feminis nihil eiusmodi propositum? an quum una sit viri et feminae natura, et unus homo sit omnis homo, omnes etiam pariter iudicabuntur et paria consequentur praemia, et quidem qui bene vixerunt, bona, qui male, iram, abominationem et poenas? ac sane aequum et consentaneum est, feminas idem, quod viri, accipere, et sicut qui bene vixerunt viri, eorum singulis plures feminae praemii loco dantur, e Mohametis quidem doctrina, ita singulis feminis quoque, quae bene vixerunt, plures dandi sunt viri. quodsi hoc ut ineptum praetermisit silentio, eandem rationem ac sententiam in viris eum sequi decebat. deinde multi viri uni dandi feminae utrum ut praemio digni propter vitae probitatem, an ut digni poena dantur? si dantur ut qui bene vixerint, quare non singulis feminae multae dantur pro praemio et remuneratione, ut dicitis, sed potius multis viris femina una? sin vero ut qui damnati sint, illa quidem

καὶ ἀγαθῆς ἀντιμισθίας δόματα εἰσιν, ὡς ὁ Μωάμεθ διαγορεύει. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν πολλῶν γυναικῶν τῶν δοθησομένων ἐν ἀνδρὶ· εἰ μὲν ὡς καταδίκης ἄξιαί, πῶς δίδονται πρὸς αὐτὰς εὐεργεσίαι; εἰ δ' ἀποδοχῆς ἄξιαί, διὰ τί δίδονται αἱ πολλαὶ ἐν ἀνδρὶ; καὶ τί τῆς τοιαύτης συγχύσεως 5 ἀτοπώτερόν τε καὶ ἀηδέστερον;

Βλέπεις πῶς ὁ παρατραπεὺς τῆς εὐθείας ὁδοῦ εἰς πᾶσα ἄτοπα παρεμπίπτει καὶ ἄκων. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν οὐ γὰρ ἔστιν ἡ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἁγίους μισθοποδοσία τροφαὶ καὶ πόσεις καὶ λουτρὰ καὶ γυναῖκες, ἃ τινὰ εἰσιν 10 ἁμαρτίας καὶ ὀργῆς ἀποτελέσματα, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ ἀγιοσύνη καὶ καθαρότης καὶ ἀγγελικὴ πολιτεία χαρὰ τε καὶ εὐφροσύνη καὶ ὀγαλλίασις, ἣν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ποτέ.

Εἶδες τὸν καρπὸν τῆς νομοθεσίας τοῦ νομοθέτου. γινώ- 15 σκεται ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῶν πράξεων ὁ τρόπος αὐτοῦ ἢ οὐ; καὶ τίς οὕτω τυφλὸς καὶ ἀνόητος καὶ ἔσκατισμένος ὁ μὴ συνειεὶς τὰ λεγόμενα; ὁ δὲ ταῦτα νομοθετῶν πῶς ἀπὸ Θεοῦ;

Καὶ περὶ μὲν τούτου τίς χρεῖα λόγων πλειόνων; περὶ δὲ τοῦ ἐγγεγραμμένου ὀνόματος τοῦ Μωάμεθ ἐν τοῖς δεξιόις μέ- 20 ρεσι τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ τίς χρεῖα ἀπολογίας λόγων; οἱ μὲν φρόνιμοι κρινέτωσαν φρονίμως, οἱ δὲ γε ἀνόητοι καὶ μωροὶ ὡς βούλονται.

beneficia et gratiae munera sunt, ut Mohametes quidem docet. eadem res in pluribus feminis uni dandis viro. si enim poena dignae sunt, quare beneficia iis contingunt? sin remuneratione dignae, quare multae uni viro dantur? tali quidem confusione quid inconcinnius et fastidiosius est?

Vides, qui a recta via deflexit in quot ineptias etiam invitus incidat? at non est ita, non est. neque enim sanctos deus cibus, potionibus, lavacris, feminis remuneratur, quae ex errore et ira orta sunt, sed sanctitate, integritate et vita angelica, gaudio porro, hilaritate et laetitia, qualem nec oculus vidit nec auris audivit, cuiusque in nullius hominis cor penetravit sensus.

Vidisti iam fructum legis legislatoris istius. cognosciturne e fructu factorum mos eius, necne? aut quis ita caecus et imperitus et hebetatus, qui non intelligat quae disputavimus? at talia qui sancit quomodo a deo missus sit?

Ac de hac quidem re nihil attinet longius dicere. nec attinet de nomine Mohametes in dextra parte throni dei scripto dicere; prudentes enim prudenter iudicanto, inscii et stulti autem, quemadmodum volent.

Ὁδὲ ὡς ἐπιλαθόμενος τοῦ ἡμετέρου λόγου ἔγραψα περὶ τοῦ Μωάμεθ ὅσον ἔγραψα· εἶπον γὰρ ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ προ-
 κείμενος σκοπὸς τῆς νῦν πρὸς σέ μου ἀπολογίας, ἵνα ποιήσω
 καταδρομὴν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων καὶ εἶπω ἄπερ λέγουσι
 5 καὶ πράττουσιν ἄτοπα ὀλέθριά τε καὶ κακὰ, ἀλλ' ἵνα δειξῶ
 μόνον ὅτι παραλόγως καὶ ἀδίκως κατηγοροῦνται παρὰ τῶν
 Μουσουλμάνων οἱ Χριστιανοί, ὃ καὶ πεποίηκα. εἰ δὲ καὶ
 τινα εἶπομεν περὶ τοῦ Μωάμεθ, ἢ τοῦ πράγματος ὑπόθεσις
 ἠνάγκασεν ἡμῶς εἰς τοῦτο, ἐπεὶ εἶπερ εἶχομεν κατὰ σκοπὸν
 10 τοῦ γράψαι περὶ τῶν ἀτοπημάτων τῆς διδαχῆς αὐτοῦ, πολλὰ
 εἶχομεν εἰπεῖν.

Ὅτι δὲ οὐκ εἶπεν ὁ Χριστὸς περὶ τοῦ Μωάμεθ λόγον
 τὸν τυχόντα, οὐδὲ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἦν γεγραμμένον τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ, εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅσον δῆτα καὶ εἶπομεν· ὁ
 15 δὲ λόγος δηλώσει τοῦτο καὶ εἶ σαφέστερον. ἄπερ εἶδον οἱ
 ἀπόστολοι καὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄπερ ἀκηκόασιν ἐξ
 αὐτοῦ τοῦ στόματος τοῦ Χριστοῦ, ταῦτα ἔγραψαν καὶ ἐδί-
 दाξαν. ἐξ αὐτῶν γοῦν τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ τέσσαρες
 συνεγράψαντο τὸ εὐαγγέλιον. ὁ μὲν εἰς ὀνομαζόμενος Ματ-
 20 θθαῖος Ἑβραϊκῶς ἐξέδωκε τοῦτο εἰς τὴν Παλαιστίνην ἧτοι τὰ
 Ἱεροσόλυμα καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης· ὁ δὲ ἕτερος Μάρκος
 Λατινικῶς εἰς τὴν Ἀχναίαν, καὶ ἐδόθη εἰς τε τὴν Ἰταλίαν
 καὶ τὴν Ρώμην, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὰ ἐσπέρια ἅπαντα ἔδνη.
 ὁ δὲ ἕτερος Λουκᾶς, Ἑλληνικῶς δέ· καὶ ἐδόθη εἰς τὴν

Ceterum haud oblitus propositi mei de Mohamete scripsi, quid-
 quid scripsi. dixi enim, non esse huius disputationis consilium, ut in
 Musulmanos invehar et quid inepte, perniciose et male dicant agant-
 ve, doceam, sed ut ostendam, male et immerito Christianos a Mu-
 sulmanis accusari: id quod feci. si de Mohamete autem nonnulla
 diximus, coegit nos, ita ut faceremus, rei natura, quum, si in ani-
 mo fuisset, de ineptis doctrinae eius scribere, multa nobis dicenda
 fuissent.

Non dixisse autem Christum de Mohamete verba ista, nec in
 evangelio scriptum esse nomen eius, de hac re tum ante diximus,
 quae diximus, tum in sequenti disputatione dicetur luculentius. quae
 viderunt apostoli et discipuli Christi, et quae audiverunt ex ore eius,
 literis mandarunt et docuerunt. ex ipsis enim discipulis Christi qua-
 tuor evangelium conscripserunt: quod unus, Matthaeus nomine, he-
 braice in Palaestina vel Hierosolymis et circa Libyam eddidit; alter,
 Marcus, latine in Achaia, quod in Italiam et Romam et ad omnes
 occidentales gentes perlatum est; tertius, Lucas, graece, quod divul-

Ἀσίαν καὶ Αἰθιοπίαν Περσίαν τε καὶ Ἰνδίαν καὶ Ἀραβίαν. ὁ δὲ ἕτερος Ἰωάννης καὶ αὐτὸς Ἑλληνικῶς, καὶ ἐδόθη εἰς τὰ μέρη τῆς Ἑυρώπης καὶ τὰς νήσους καὶ ἐνθα εὐρίσκονται οἱ Ἕλληνες. καὶ οὕτως διεδόθη τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα οὐ μετὰ βίας οὐδὲ μετ' ἀνάγκης οὐδὲ μετὰ ξίφους καὶ 5 σπάθης, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ καὶ ἰλαρότητι καὶ ἐν ταπεινώσει εὐρίσκοντο διδάσκοντες οἱ ἀπόστολοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. καὶ ἀνιέστραπται τὰ πράγματα. τῶν γὰρ ἀποστόλων τυπτομένων κολαφιζομένων λαιδοροῦμένων διωκομένων διδασκόντων οὐ κατέπιπτε τὸ κήρυγμα, ἀλλ' ἡμέρα τῇ ἡμέρα ἐμεγαλύνετο καὶ 10 ἠξάνετο τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον. καὶ ἐκείνοι οἱ πολλὰ σπουδάζοντες καὶ πολλὰ κεκοπιακότες καλύψαι τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα, ἵνα μὴ ὁμολογήσῃ αὐτόν τις τῶν ἀνθρώπων Θεόν, ὁ δὲ τοῦτο τολμήσων θανάτῳ ἀποθανεῖται, αὐτοὶ ἐκείνοι κατανόησαντες τὴν ἀλήθειαν προσέπεσον καὶ προσεκύνησαν 15 οἱ μὲν τοῖς ἀποστόλοις οἱ δὲ τοῖς ἐκείνων διαδόχοις καὶ μαθηταῖς, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς Θεός, ὁ Χριστός, αὐτὸς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ ἐλυποῦντο καὶ ἔκλαιον τὰς παρελθούσας ἡμέρας, ἃς περιεπάτησαν ἐν τῇ σκοτίᾳ καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Σατανᾶ. ὁ δὲ πανάγαθος Θεὸς καὶ ἐλεήμων ἐδέξατο αὐτῶν τὴν μετάνοιαν, καὶ αὐτοὺς τοὺς δῶκοντας τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα κατέστησε ποιμέ-

2. καὶ ἐδόθη — νήσους] εἰς τὴν Πάτμον καὶ Ἐρφεσον P . 17.
ὁ ἄλ. — ἐστὶν om P

gatum est in Asia, Aethiopia, Persis, Indis et Arabia; quartus, Iohannes, item graece, quod in parte Europae et per insulas ac regiones a Graecis habitatas innotuit. ita evangelium per totum orbem terrarum non vi et violentia, nec ense et gladio, divulgatum est, sed pie et laete et modeste apostolis verbum dei docentibus. eratque rerum quasi repugnantia quaedam. nam quum apostoli percuterentur, flagellarentur, conviciis afficerentur, exagitarentur inter docendum, non oppressa est eorum doctrina, sed in dies nova incrementa capiebat et laetius efflorescebat evangelium Christi. qui enim multum operae impendebant multumque enitebantur, ut occultarent nomen Christi, ne quis eum deum esse crederet, (quod qui conabitur, morte periturus est) illi ipsi igitur, cognita veritate, adorarunt et venerati sunt apostolos vel successores et discipulos eorum, atque crediderunt, eum verum deum et filium dei vivi esse, ac lugebant et lamentabantur de tempore praeterito, quo tenebris et erroribus Sataeae obstricti fuerant. deus autem optimus et misericors accipiebat mutationem mentis eorum, et hos ipsos, qui persequerentur nomen Christi, pastores et magistros et nuntios verbi et nominis sui facie-

νας καὶ διδασκάλους καὶ κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοῦ
 ὀνόματος αὐτοῦ. καὶ λαβόντες οἱ πάντες τὸ εὐαγγέλιον με-
 τέγραψαν καὶ εἶχον αὐτὸ εἰς ἕκαστος, καὶ ἀνεγίνωσκε καὶ
 ἐμάνθανε καὶ ἐδιδάσκετο καὶ προσεκύνει τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμ-
 5 μένα. καὶ οὕτως διεδόθη εἰς τὸν ἅπαντα κόσμον τὸ εὐαγγέλιον,
 καὶ εἶχον αὐτὸ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν. ἀπὸ γοῦν τοῦ
 Χριστοῦ ἕως οὗ ἤρξατο διδάσκειν ὁ Μωάμεθ παρῆλθον χρό-
 νοι ἐπέκεινα τῶν πεντακοσίων· μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ
 εὐαγγελίου τῶν πεντακοσίων χρόνων τίς ἐμελλεν τολμήσειν
 10 ἐκβαλεῖν τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, εἴπερ
 εὐρίσκετο ἐν αὐτῷ γεγραμμένον; τὸ μὲν ὅτι μίαν καὶ μόνην
 λέξιν ἔτολμήσας προσθήσειν ἢ ἐκβαλεῖν οὐ δύναται πλέον ἐκεῖ-
 νος ὀνομαζέσθαι Χριστιανός· τὸ δὲ ὅτι εἴπερ καὶ τις κακός,
 ὑποδώμεθα, ἐξέβαλέ τινα λέξιν ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, ὁ ἕτερος
 15 ἅπας κόσμος ἀκολοθήσειν ἐμελλε τῷ τοῦ ἐνὸς ἀτοπήματι;
 πάντως οὐχί. ἀπὸ γοῦν τούτου ἀναφαίνεται ὅτι οὐκ ἦν γε-
 γραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ Μωάμεθ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. ἢ ὡς
 καλὸν ἐμελλε μαρτυρήσειν ὁ Χριστὸς ἐκεῖνον ἢ ὡς κακόν· καὶ
 εἰ μὲν ὡς καλόν, ἐμελλον ἐκδέχεσθαι πάντες οἱ βασιλεῖς
 20 τῆς γῆς, πάντες οἱ τοπάρχαι, πάντες οἱ Χριστιανοὶ τὸν παρὰ
 τοῦ Χριστοῦ μαρτυρηθέντα, ἵνα λάβωσι τὴν ἀπὸ τούτου
 ἀφέλειαν· εἰ δ' ὡς κακόν, πάλιν ἐμελλον ἔχειν τὰ ἐκεῖνου

5. διεσώθη Ρ 17. ἦ| ἔτι εἴπερ εὐρίσκετο τὸ τοῦ Μωάμεθ
 ὄνομα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ἢ Alterus. sufficit ἔτι ἦ. 22. πάλιν
 προσέχεν ἐξ αὐτοῦ ὡς ἀποστρεφόμενοι μὴ βλαφθῶσι Ρ

bat: qui omnes evangelium sibi compararunt et descripserunt, ac
 legebat, discebat, docebatur et adorabat quisque, quae in eo scripta
 erant. ita igitur per totum orbem terrarum evangelium divulgatum
 est, eratque in manibus omnium, qui terram habitabant. a Christo
 autem ad id tempus, quo Mohammedes docere coeperat, anni amplius
 quingenti praeterierunt. iam vero quum quingentos lectulum
 esset evangelium, quis Mohammedis nomen inde eiecere ausus sit, si
 quidem in eo scriptum fuerit? nam primum qui vel unum vocabu-
 lum addere aut demere voluerit, non iam poterit Christianus haberi;
 deinde fac, malum quempiam hominem vocabulum aliquod eiecisse
 ex evangelio: num reliquus totus orbis terrarum huius unius fraudem
 probaverit? minime profecto. hinc igitur patet, non scriptum fuisse
 in evangelio nomen Mohammedis. deinde aut bonum aut malum eum
 appellaturus erat Christus: si bonum, omnes reges orbis terrarum;
 omnes principes, omnes Christiani a Christo probatum prophetam
 amplexuri erant, ut fructum ex eo perciperent; sin malum, servaturi
 erant indicia, unde eum cognoscerent, et capturi, ne laborerent. neu-

γνωρίσματα καὶ φυλάττεσθαι ἐξ αὐτοῦ, ἵνα μὴ βλαβῶσι· καὶ εἴτε ὡς ἐκδεχόμενοι τὸν καλὸν εἴτε ὡς ἀποστρεφόμενοι τὸν κακόν, οὐδὲν ἔμελλεν ἐκβαλεῖν ἅπας ὁ κόσμος ἐκ τοῦ εὐαγγελίου τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα. καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται ὅτι οὐκ ἦν γεγραμμένον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸ τούτου ὄνομα. 5
 80 ἔτι οὐδεὶς ἔστιν ὁ φθονῶν ἑτέρῳ πρὶν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ· τίς γοῦν ἔμελλε φθονήσειν τῷ Μωάμεθ πρὸ τῆς αὐτοῦ γεννήσεως; πάντως οὐδεὶς. εἰ δ' ἴσως ἐφθόνησεν αὐτῷ τις μετὰ τὴν αὐτοῦ γέννησιν, πῶς ἔμελλεν ἀκολουθήσειν ἅπας ὁ κόσμος τῷ πρὸς τὸν Μωάμεθ ἐνὸς φθόνῳ; καὶ τίς παράφρων 10 οὕτως ὥστε μὴ λογίσασθαι τούτο τὸ ἀδύνατον; καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται ὅτι οὐκ ἦν καταγεγραμμένον τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. ἔτι εἰ μὲν ἔλεγον οἱ Ἰσραηλιταὶ ὅτι μόνον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εὗρίσκετο γεγραμμένον τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα καὶ ἐξέβαλον αὐτὸ οἱ Χριστιανοί, καὶ οὕτως 15 ἀρκεταὶ εἰσιν αἱ ἀποδείξεις ἃς λέγομεν, ἵνα φανῇ τὸ ἀληθές, ὅτι οὐδὲν αὐτοὶ λέγουσιν ἀληθές· ἐπεὶ δὲ λέγουσιν ὅτι ἐν τῇ γενέσει τῇ συγγραφείσῃ παρὰ τοῦ Μωϋσέως εὗρίσκετο γεγραμμένον, πῶς ἐξέβαλον αὐτὸ ἐκ τῆς παλαιᾶς οἱ Ἑβραῖοι; οὐδὲ γὰρ εὗρίσκεται ἐκεῖσε ὅλως ἵχνος σημείου περὶ τοῦ Μωάμεθ. καὶ ἰδοὺ ὡς οἱ Μουσουλμάνοι λέγουσι, φθονήσαντες οἱ Χριστιανοὶ ἐξέβαλον τὸ ὄνομα ἐκείνου· οἱ δὲ Ἑβραῖοι διὰ τί; καίτοι γε εἷς τε τὴν περιτομὴν καὶ ἄλλα τινά, εἰς τροφᾶς φημι καὶ ἕτερα ἄθιμα, συμφωνοῦσιν οἱ Μουσουλμάνοι

tiquam autem, sive bonum probarunt, sive spreverunt malum, per totum orbem terrarum nomen Mohametis ex evangelio eiecturi erant. manifestum igitur est, nomen eius non scriptum fuisse in evangelio. nec vero quisquam ulli homini nondum nato invidet. an quis Mohameti inviderit ante quam natus esset? profecto nemo. si quis autem iam nato Mohameti inviderit, nam totus orbis terrarum in unius hominis invidiam concessurus erat? quis adeo stultus sit, qui fieri hoc non potuisse non intelligat. itaque hinc quoque manifestum est, Mohametis nomen scriptum non fuisse in evangelio. iam si Ismaelitae nomen Mohametis dicerent in solo evangelio scriptum fuisse, sed eiectum esse a Christianis, sufficeret ea, quam instituímus, disputatio, ut intelligeretur, quod res est, haud vere istos dicere; sed affirmant iidem, nomen illud in genesi, a Moyse conscripta, fuisse. quomodo igitur e testamento vetere ab Hebraeis eiectum est? nam ne illic quidem vestigium indicii Mohametis comparet. ecce autem, Christianos invidia commotos illius nomen eiectisse Musulmani dicunt: qua re commoti Hebraei? qui quidem circumcissione et aliis quibusdam re-

μετὰ τῶν Ἑβραίων. ἰδοὺ γοῦν καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται ὅτι οὔτε ἐν τῇ παλαιᾷ Μωσαικῇ βίβλῳ εὗρίσκειτο τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα οὔτε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως, ἵνα καὶ τὸν πάντη ἀγνώμονα ἀγά-
5 γωμεν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας γνώσιν.

5. Ἀσεβῆς εἰς βάθος κακῶν ἐμπροσθὼν καταφρονεῖ, φησὶν ὁ Θανμάσιος Σολομών· καὶ τίς ἀσεβέστερος τοῦ Μωάμεθ; ποῖον δὲ βάθος κακῶν, μᾶλλον δὲ σκότος, εἰς ὃ οὐκ ἐνέπεσεν ὁ δύστηνος οὗτος; καὶ γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων πλασματῶν καὶ
10 τεράτων ψευδῶν ἐπλάσται καὶ τὴν παροῦσαν ἄθεσμον θεωρίαν, ἔχουσαν ἐπὶ λέξεως οὔτως, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῶν νύκτων Ἰσραὴλ. “αἶνος τῷ ποιήσαντι διελεθεῖν τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀπὸ τοῦ εὐκτηρίου τοῦ Ἐλαράμ, ὃ ἐστὶν οἶκος Μεκκέ, μέχρι τοῦ πορρωτάτου εὐκτηρίου, ὃ ἐστὶν οἶκος ἅγιος Ἱερουσαλήμ, ἣν
15 εὐλόγησαμεν. ὁ Μαχούμετ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, μετὰ τὸ ψάλλαι αὐτὸν τὴν ᾠραν αὐτοῦ, εἶπεν τοῖς ἀνθρώποις ὧς ἕμεῖς ἀνθρωποι, κατανοήσατε. χθὰς μετὰ τὸ διαστηναί με ὑμῶν, ἦλθε πρὸς με ὁ Γαβριήλ μετὰ τὴν ἐσχατὴν ἐσπερινὴν ψαλ-
20 μῳδιαν, καὶ εἶπέ μοι ὧς Μωάμεθ, ἐντέλλεται σοι ὁ θεὸς ἐπι- σκέψασθαι αὐτόν. ὧς εἶπον καὶ ποῦ αὐτὸν ἐπισκέψομαι;” καὶ εἶπεν ὁ Γαβριήλ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐστί. καὶ ἤγαγέ μοι κτήνος, μέλιζον μὲν ὄνου ἔλαιτον δὲ ἡμιόνου· καὶ τὸ ὄνομα

6. 5] κατὰ τοῦ Μωάμεθ λόγος ἕτερος. MP 11. τῶν νύκτων add
Alterus 13. τοῦ Ἐλαράμ — εὐκτηρίου add Alterus 14.
Ἰσραὴλ δν P

bus, velut usu ciborum et institutis aliis, cum Musulmanis concordant. enimvero vides manifesto, nec in vetusto libro Moysis, nec in evangelio nomen Mohametis fuisse.

Atque haec quidem propterea disputavimus, ut etiam plane imperitos ad verum cognoscendum perduceremus.

5. Scelestus in extrema mala delabitur aequo animo, eximius Solomo dicit. quis autem Mohamete magis scelestus? et quae mala sive potius malorum tenebrae, in quas non delapsus sit nequam iste? nam cum reliquis commentis et mendaciis portentosis etiam perversam hanc itineris fabulam, ad verbum translata, in capite filiorum Israelis narravit. “laus esto domino, qui servum suum nra nocte a sacello Elarami, quae est aedes Meccae, ad longissime distans sacellum duxit, quae sancta aedes Hierosolymorum est. Mohametes quodam die, postquam psallit horam suam, homines ita allocutus est. audite, homines. heri quum a vobis discissem, adiit me Gabriel post extremam psalmodiam, et ‘Mohametes,’ inquit, ‘iubet te deus se videre.’ cui respondi ‘ubinam eum videbo?’ tum Gabriel ‘in loco

αὐτοῦ Μπεράκ. καὶ εἶπέ μοι 'ἀνόβαινε τούτῳ καὶ ἔλαυνε αὐτὸ μέχρι τοῦ οἴκου τοῦ ἁγίου.' καὶ ὡς ἐφρόντιζον ἀναβαίνειν, ἔφυγε τὸ κτῆνος. καὶ εἶπεν αὐτῷ 'ἴστασο ἀσφαλῶς· ὁ Μαχούμετ γὰρ ἐστὶν ὃ σε βουλούμενος ἀναβῆναι.' καὶ ἀπεκρίθη τὸ κτῆνος 'μὴ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπεστάλην;' ἀπεκρίθη ὁ Γαβριήλ 'ναί.' καὶ εἶπε τὸ κτῆνος 'οὐ συγχωρήσω αὐτῷ ἀναβῆναι, εἰ μὴ πρότερον ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ δεηθείῃ.' ἐγὼ δὲ ἐδεήθην τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τοῦ κτήνους, ἐπέβην τε ἐπ' αὐτό. καὶ περιεπάτει ἐπικαθημένου μου πορεῖα λεπτιῆ, ἐπεστήριξέ τε τὴν χηλὴν τοῦ ποδὸς ἐν τῷ ὀρίζοντι τῆς ὄψεως αὐτοῦ. καὶ οὕτως ἦλθον εἰς τὸν οἶκον τὸν ἅγιον, ἐλάττονι διαστήματι ἢ ὅσον λίθου βολῆ τελεσθείη. ἦν δὲ καὶ ὁ Γαβριήλ μετ' ἐμοῦ, καὶ ἤγαγέ με εἰς ἀπορροῶγα ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἁγίῳ ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ. καὶ εἶπέ μοι ὁ Γαβριήλ 'κατάβηθι, ὅτι ἀπὸ τῆς πέτρας ταύτης ἀναβῆσθαι εἰς τὸν οὐρανόν.' καὶ κατέβην, καὶ ὁ Γαβριήλ ἠσφαλίσατο μετὰ κύκλου πρὸς τὴν ἀπορροῶγα τὸ κτῆνος τὸ Μπεράκ, καὶ ἐβάστασέ με ἐν τοῖς ὤμοις αὐτοῦ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ὅτε ἦλθομεν πρὸς τὸν οὐρανόν, ἔκρουσε τὴν θύραν ὁ Γαβριήλ, ἐρρήθη τε πρὸς αὐτὸν 'τίς εἶ;' ἀπεκρίθη δὲ 'ἐγὼ εἰμι ὁ Γαβριήλ.' ἐρρήθη τε πάλιν αὐτῷ 'τίς ἐστί μετὰ σοῦ;' ἀπεκρίθη ὁ Μαχούμετ. εἶπε δὲ ὁ θυρωρὸς 'μὴ ὑπὲρ τούτου ἦν ἡ ἀποστολή;' καὶ εἶπεν ὁ Γαβριήλ

1. ἐμπαράκ MP: corr Alterus 4. μωάμεθ P 21. μωάμεθ P
22. ἐπιστολή P

eo, in quo est,' simulque adduxit mihi iumentum maius asino, sed minus mulo, cuius nomen Berac erat. deinde dixit 'conscende hanc bestiam et vehere ad sanctam aedem.' sed bestia, quum eam conscendere vellem, aufugit. at ille clamavit 'consiste; Mohametes enim te conscensurus est.' respondit bestia 'propter illumne missus sum?' ad quae Gabriel 'es' inquit. rursus bestia 'non permittam ei, ut me conscendat, nisi prius pro me deum precatus sit. itaque ego deum precatus pro bestia, conscendi eam. asportavit me facili itinere, et unguam pedis in orbe, quo finiebatur visus eius, figebat. ita ego in sanctam aedem perveni breviori spatio, quam quo iactus lapidis conficitur. comitabatur me etiam Gabriel et duxit me in praecipitium quoddam in aede Hierosolymorum, dixitque 'descende, ut ex hoc saxo ascendas in coelum.' descendi igitur, atque ligavit Gabriel anulo in praecipitio Berac bestiam, inque ipsius tergo deinde in coelum perlatus sum. quum ad coelum venissemus, porta a Gabriele percussa, rogatum est 'quis adest?' respondit ille 'ego adsum Gabriel.' rursus rogatum est 'quis tecum est?' ille 'Mohametes' respondit. tum ianitor 'nonne ob eum iter istud sasceptum est?' 'est' Gabriel

'ναί.' καὶ ἤνοιξεν ἡμῖν τὴν πύλην, καὶ εἶδον ἔθνος ἀγγέλων,
 καὶ δις κύμασας ὑπὲρ αὐτῶν τὰ γόνατα ἐξέχεον προσευχῆν.
 καὶ μετὰ ταῦτα ἔλαβέ με ὁ Γαβριήλ καὶ ἤγαγέ με πρὸς τὸν
 δεῦτερον οὐρανόν· ἦν δὲ τὸ διάστημα τῶν δύο μέσων οὐρα-
 5 νῶν ὁδὸς πεντακοσίων ἐτῶν. καὶ ὥσπερ πρῶτον ἔκοψε τὴν
 θύραν καὶ ἀπόκρισις γέγονεν αὐτῷ." οὕτως καὶ μέχρις ἑβδό-
 μου οὐρανοῦ κατὰ πάντα γέγονεν ὁμοίως, ἐν ᾧ ἑβδόμῳ οὐ-
 ρανῷ διαγράφει ἰδεῖν λαὸν ἀγγέλων, τὸ μῆκος ἐνὸς ἐκάστου
 10 χιλιάδας κεφαλᾶς καὶ ἐν ἐκάστη κεφαλῇ ἑπτακοσίας μυριάδας
 στόματα καὶ ἐν ἐκάστῳ στόματι ἑπτακοσίας χιλιάδας γλώσσας
 αἰνούσας τὸν Θεὸν ἑπτακοσίαις μυριάσιν ἰδιώμασι. καὶ προσ-
 ἔβλεψεν ἕνα τῶν ἀγγέλων θρηνοῦντα, καὶ ἐζήτησε τὴν αἰτίαν
 τοῦ θρήνου αὐτοῦ, καὶ ἀπεκρίθη ἀμαρτίαν εἶναι· αὐτὸς δὲ
 15 ἔδειξέ μοι ὑπὲρ αὐτοῦ. "οὕτω τε," φησὶν, "ὁ Γαβριήλ παρέθε-
 τό με ἀγγέλω ἐτέρῳ καὶ ἄλλος ἄλλῳ, καὶ οὕτως ἐφεξῆς, μέ-
 χρις ἔσθην ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ βήματος αὐτοῦ. καὶ
 ἦψατό μου ὁ Θεὸς τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν ὤμων, ἕως
 οὗ ἢ ψυχρότης τῆς χειρὸς αὐτοῦ διήλθε μέχρι τοῦ μυελοῦ
 20 τῆς ῥάχιδός μου. καὶ εἶπέ μοι ὁ Θεὸς 'ἐπέθηκα σοὶ καὶ τῷ
 λαῷ σου εὐχάς.' καταβάντι δέ μοι πρὸς τὸν τέταρτον οὐρα-
 νὸν συνεβούλευσεν ὁ Μωϋσῆς ἐπανελθεῖν με πρὸς τὸ κου-
 φίσαι τὸν λαόν, μὴ ὄντα δυνατόν ἐξαρκεῖν τοσαύτη εὐχῇ. καὶ
 τῇ πρώτῃ ἐπανάδῳ ἔλαβον ἄνεσιν ἀπὸ τοῦ δέκα μέχρι καὶ

24. τοῦ om P

dixit. illico aperta est ianua ac vidi angelorum multitudinem, coram
 quibus, bis flexis genibus, preces fudi. post haec comprehendit me
 Gabriel et deduxit me in secundum coelum. erant autem duo haec
 coela quingentorum annorum itinere dissita. sicut prius ianua per-
 cussa et responsum datum est." ita ad septimum coelum eodem ubi-
 vis modo factum est, in quo quidem coelo vidisse se scribit angelos
 longitudine pluries millies longitudinem mundi aequantes, qui septin-
 genties millena capita, in quovis capite decies septingenties millena
 ora, in quovis ore septingenties millenas linguas haberent, quibus
 deum decies septingenties mille modis laudarent. vidit unum angelum
 lacrimantem, qui causam quaerenti, cur lacrimaret, peccatum quodpiam
 causam esse dixit. pro hoc precatus est. "ita me" ait "Gabriel alii
 angelo tradidit, hic rursus alii et sic deinceps, donec coram deo et
 throno eius adstabam. tetigit me deus manu inter medios humeros,
 unde frigus me ad medullam spinæ penetravit, dixitque deus 'impo-
 sui tibi et populo tuo preces.' descendenti mihi ad quartum coelum
 suavitatis, ut redirem ad levandum populum, quippe faciendis

τῆς τετάρτης ἐπανόδου· καὶ τῇ πέμπτῃ ἐπανόδῳ τοσοῦτον ἤλθεν εἰς τὸ ἔλαττον τῶν εὐχῶν ὡς ὀλίγας ἐναπομεῖναι. εἰπόντος δὲ τοῦ Μωϋσέως μὴδὲ τοσοῦτον δυνήσεσθαι τὸν λαόν, ἐγὼ αἰσχυρθεὶς ὡς τοσαυτάκις ἀναβὰς οὐκ ἀνέβην πλέον, ἀλλ' ἔλθων εἰς τὸ Μπεράκ ἤλαυνον ἐπανιῶν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μικκέ. τούτων δὲ πάντων χρόνος ἐλάττων ἢ τὸ δέκατον μέρος τῆς νυκτός. καὶ διηγησαμένου πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Μωάμεθ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ νόμου αὐτοῦ χιλιάδες ἀνθρώπων πολλαί, λέξαντες αὐτῷ ἄνάβηθι τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸν οὐρανὸν ὁμώντων ἡμῶν, ὡς ἂν ἴδωμεν τοὺς συναντήσαντάς σοι ἀγγέλους· οὐκ ἐπέγνωσ τὸ ἑαυτοῦ ψεῦδος· καὶ εἶπεν ὁ Μωάμεθ αἴνεσις τῷ Θεῷ μου, μὴ ἄλλο τί εἰμι ἐγὼ ἢ εἷς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπόστολος. οἱ πρὸ ὑμῶν οὐκ ἐπίστευον θαύμασιν, οὐδὲ ὑμεῖς αὐτοῖς πιστεύετε, οὔτε πιστεύετε ἄλλως εἰ μὴ διὰ ξίφους.” 15

Καὶ τί δ' ἂν τις εἴποι περὶ τῆς τοιαύτης ψευδοῦς καὶ ἀδοξοτάτης θεωρίας; ἔξ αὐτοῦ γὰρ τοῦ Μωάμεθ ἔχει τὸν ἔλεγχον· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ εἰπὼν, ὅτε ἐκυλίετο ἀφριζῶν 81 ὑπὸ τοῦ πάθους, ὅτι τοῦ Γαβριὴλ ἐρχομένου πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένου παρὰ Θεοῦ δῆθεν οὐκ ἠδύνατο φέρειν τὴν τοῦ 20 ἀγγέλου ὄρασιν [τοῦτον], καὶ διὰ τοῦτο πίπτειν ὡσεὶ νεκρὸν, τοὺς δὲ παρὰ τοῦ ἀγγέλου λόγους ἀκούειν ὡσπερ τινὰ κείδωνα

18. 81 P

istis precibus imparem. atque obtinui a primo reditu remissionem ad quartum usque; et quinto reditu adeo imminutus erat precum numerus, ut paucae superessent. quum autem Moyses diceret, ne tot quidem precibus faciendis parem fore populum, pudore commotus, quod toties iam redissem, non redii amplius; sed ad Berac reversus et in aedem Meccae reiectus sum. his omnibus negotiis vix decima pars noctis consumpta est. quod iter quum populo suo Mohammedes narret, defecerunt a lege eius multa hominum millia, qui dicerent 'ascende interdiu in coelum nobis spectantibus, ut videamus tibi obvios angelos. ipse non sentis mendacium tuum.' respondit Mohammedes 'laus deo esto! equidem nihil aliud sum, quam unus ex hominibus et legatus. nec maiores vestri fidem habuerunt miraculis, nec vos habetis, nec creditis omnino nisi ense coacti.'

Quid dicas de tali mendacio et itinere maxime omnium incredibili? ex ipso Mohammede refutatur. etenim ipse dixit, quum morbo correptus volveretur spumanti ore, Gabriele ad se accedente, utpote a deo misso, non potuisse se ferre ad spectum angeli, et propterea exanimem concidisse, sermonem angeli autem tanquam sonum campanae aeneae exaudisse. qui igitur minus angeli conspectum non tu-

χαλοῦν ἠχοῦντα. ὁ τοίνυν μὴ δυνηθεὶς φέρειν ἐνὸς ἀγγέλου ὀπτασίαν πῶς τοσοῦτων ἀγγέλων αὐτὴν ἠδυνήθη θεάσασθαι, περιεργάσασθαι τε καὶ μετρηῆσαι τὰς τοσαύτας κεφαλάς τῶν ἀγγέλων τὰς ἐντὸς τε τῶν στομάτων αὐτῶν ὕψωσας, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰς διαφορὰς ἐναλλαγὰς καὶ ἰδιότητας τῶν ὕμνων τοῦ Θεοῦ; μὴ μόνον γὰρ τοῦ Γαβριὴλ μείζονα εἶναι λέγει ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἐκείνων εἰς οὓς ὁ Γαβριὴλ οὐκ εἶχε παρείσθυσιν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἦν ἀποδέων ἐκείνων ὥστε τὸν Μωάμεθ αὐτὸν ἑτέρῳ ἀγγέλῳ παραδοῦναι, 10 ὃ δ' αὖ ἑτέρῳ καὶ ἐφεξῆς ἄλλῳ, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν εἰς τὸν Θεὸν καὶ συντυχεῖν ἀλλήλοις, ἔτι μὴ μόνον μείζονα πάντων ἐκείνων δεικνύειν ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων εὐχόμενον. ἔω λέγειν περὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου καὶ Θεόπλου Μωϋσέως, 15 ὃν, ὡς φησιν, εἶδεν ἐν τῷ τετάρτῳ οὐρανῷ. αὐτὸν δὲ ὑπερ- 15 αναβῆναι καὶ τοῦ ἐβδόμου, καὶ ἀπελθεῖν μέχρι καὶ τοῦ Θεοῦ, ὁμιλῆσαι τε αὐτῷ. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελθεῖν καὶ κατελθεῖν ἐν τῷ τετάρτῳ οὐρανῷ, ὡς εἴρηται, καὶ συντυχεῖν τῷ Μωϋσῆϊ, συμβουλευῖσαι τε αὐτὸν τούτῳ ἐπαναστραφέντα παρκαλέσαι τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ γενέσθαι κουφοτέρην 20 τὴν εὐχὴν ὡς ἀδυνάτως ἔχοντος πρὸς αὐτήν· καὶ δεξαμένου τούτου τὴν βουλὴν ἐπαναστραφῆναι πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ζητῆσαι τὸ περὶ τούτου, καὶ προσδεχθῆναι τὴν ζητήσιν αὐτοῦ καὶ γενέσθαι ἐλαφροτέραν τὴν εὐχὴν. καὶ αὖ τοῦ Μωϋσέως ἀναγκάσαντος αὐτὸν αὐτίς ἐπαναστραφῆναι ἕως πεντάκις πρὸς

lit, quomodo tot angelorum splendorem spectare potuerit, aut examinare et metiri tot eorum capita et quae in oribus eorum inerant linguas, et vero varias vicissitudines proprietatesque hymnorum dei? at enim non solum Gabriele maiorem se esse dicit, sed etiam omnibus illis, ad quos Gabrieli non patebat aditus, quum is tanto illis inferior esset, ut Mohametes ab eo alii, et ab hoc rursus tertio, et sic deinceps reliquis traderetur, et ita ad deum intraret et cum eo colloqueretur: quin imo se non solum maiorem esse angelis, sed etiam pro iisdem precatum esse affirmat. omitto dicere de magno illo, qui deum vidit, Moyses, quem se in quarto coelo invenisse narrat; ipsum autem etiam ultra septimum ascendisse et processisse usque ad deum cumque eo collocutum esse; deinde exiisse et descendisse ad quartum coelum, ut commemoravimus, et convenisse ibi Moysem, qui sibi suasset, ut reversus deum super populo precaretur, ad levandum eum precibus, quippe ad quas faciendas non valeret populus; itaque, probato eo consilio, ad deum rediisse et, de ea re precatum, voti compotem factum esse, precesque imminutas esse; ac Moyse denuo cogente, rediisse ad deum quater deinceps, semperque multo facilio-

τὸν θεόν, καὶ πάλιν γενέσθαι πολλῷ ἐλάττω τὴν εὐχὴν. καὶ μὴ ἀρκεσθέντα τὸν Μωϋσῆν εἰπεῖν καὶ αὐθις ἵνα ἐπαναστραφῆ πρὸς τὸν θεόν καὶ αἰτήσῃ συγγνωμονεστέραν γενέσθαι τὴν εὐχὴν. οὐ κατένευσεν, ἀλλὰ καὶ κατελθεῖν εἰς τὸ Μπαράκ καὶ ἐλαύνειν, ἕως ἂν ἔλθῃ ἔνθα ἦν πρότερον. σκόπει οὖν 5 ψεύδος πάσης ἀγνοσίας μεμεστωμένον. τὸν θεὸν ὄντινα ὁμολογεῖ αὐτὸς ὁ Μωάμεθ ποιητὴν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, ἐνσώματον δεικνύει καὶ οὐκ ἀσώματον· τὸ γὰρ θεῖον ἀσώματον ἀποσὸν τε καὶ μὴ ἔχον μέγεθος, οὐδὲ ἐν εἶδει περιγραφτόν· τὸ δὲ οὕτως ἔχον τὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει πῶς ἂν ἐκ με- 10 ρῶν; εἰ γὰρ τις δοιή τοῦτο ὑπάρχειν, πῶς νοηθήσεται ἀσώματον; τὸ γὰρ ἐν σχήματι ὄν πάντως καὶ ἐν ποσῷ καὶ ἐν τόπῳ, καὶ ἔξ ἀνάγκης περιγραφτόν. ταῦτα δὲ σωματικά. καὶ τὰ τοῦ σώματος ἴδια πῶς ἂν ἐπὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ ἀσωμάτου φύσεως τοῦ θεοῦ λογίσηται τις διανοίας μέτοχος 15 ὢν; καὶ ὁ μὲν πατριάρχης Ἀβραὰμ ἐν τῇ πάλαι Θεοφανείᾳ γῆν καὶ σποδὸν ἑαυτὸν ἐλογίσατο καὶ ἐκάλεσε· τοῦ δὲ Λαυιὴλ τοῦ τοιοῦτου καὶ τοσοῦτου, ἄγγελον ἰδόντος, ἐστράφη ἢ δόξα αὐτοῦ εἰς διαφθοράν, τοῦτ' ἔστι παρὰ βραχὺ ἀπεβάλλετο τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν· ὁ μὲν Δαβὶδ φησιν "ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν 20 γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν." ὁ δὲ Μωάμεθ τὰς ἀγγελικὰς πάσας ὑπερναβὰς δυνάμεις ἀμέσως τῷ θεῷ προσωμί-

7. ἐν σώματι P

16. παλαιῶ P

res factas esse preces. at ne sic quidem satis habuisse Moysem, sed rursus suasisse, ut ad deum rediret, ad remissionem precum rogandam; ipsum autem non consensisse, sed ad Barac descendisse et avectum esse, donec redisset in eum locum, in quo ante fuisset. en iam mendacium omni inscitia repletum. quem ipse Mohametes fabricatorem coeli et terrae esse dicit deum, eum corporeum esse ait, non incorporeum: quum tamen numen divinum non habeat corpus nec magnitudinem, nec figura describi possit. ita autem natura sua comparatum numen quomodo partibus constet? hoc enim qui statuat, quomodo idem esse incorporeum dicat? nam quidcunque figuram habet, magnitudinem et ambitum habet et necessario describi potest. haec autem corporea sunt. corporis proprietates autem quomodo qui rationis non expers est in divinam illam et incorpoream naturam dei transferat? Abrahamus quidem patriarcha in vetusto illo adventu dei terram et cinerem se existimavit appellavitque; et quum Daniel, talis ac tantus vir, angelum videret, mens eius in perniciem versa est, h. e. non multum aberat, quin vitam amitteret; atque David dicit "qui terram prospicit et tremefacit." sed Mohametes, omnes angelicas vires superans, nemine intercedente, deum convenit, et super an-

λησε και ἔπαρ ἀγγέλων και παντὸς τοῦ κόσμου δεήσεις ἐποίησε και τῆς εὐχῆς οὐκ ἀπέτυχεν. ἐγὼ δὲ ἀπορωῶ πῶς οὐκ ἔφη B
τολμήσας ὁ αὐθάδης οὗτος και ἀλαζών ὅτι κατέλαβε τὴν τοῦ
Θεοῦ φύσιν ὡσπερ αὐτὸς ὁ Θεὸς οἶδεν αὐτήν. ἀλλ' ὁ κα-
5 τοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτὸν και τοὺς μετ' αὐτοῦ,
και ὁ κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς.

Ἔτι οὐκ ἠδύνατο ὁ Θεὸς γινώσκειν τὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ,
ἀλλ' ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν νόμον ὃν οὐκ ἠδύ-
ναντο βαστάζειν. και πῶς Θεός, ὃς οὐ γινώσκει τὰ ποιήματα
10 αὐτοῦ μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ ποιήματος αὐτοῦ; εἰ δὲ Θεὸς
ὢν ἀληθῆς και τὰ πάντα γινώσκων πρὶν τῆς γενέσεως αὐ-
τῶν ἔδωκε νόμον μὲν ἄτελῆ διὰ τοῦ Μουσέως διὰ τῆν τῶν
ἄνθρώπων ἀσθένειαν, τέλειον δὲ τὸν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, πῶς
τὸ τέλειον ὡσπερ ἀγνοῶν ἢ μεταμεληθεὶς εἰς τὸ ἀτέλῆς πάλιν
15 κατήγαγε; τὸ γὰρ τέλειον οὕτως ἐστὶ τέλειον, εἴπερ οὔτε ἑλ-
λιπές ἐστὶν οὔτε περιττὸν και παρῆλκον, ὡσπερ τὸ εὐαγγέ-
λιον μαρτυρεῖ ἢ ἀλήθεια. ἀλλὰ και αὐτὸς ὁ Μωάμεθ τέ-
λειον και ἀληθὲς και ἅγιον και σωτηρίαν και ὁδηγίαν ἀποκα-
λεῖ. οἱ δὲ τοῦ τοιούτου Μωάμεθ ἀκόλουθοι, δικαιοῦντες τὸν
20 ἀσεβῆ, λέγουσιν ὅτι ὁ μὲν Χριστὸς ἐδίδαξε μεγάλα και ἀδύ-
νατα· τίς γὰρ δύναται ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν και
τὸν Θεὸν ἕξ ὅλης αὐτοῦ τῆς καρδίας; τίς δύναται ὑπὲρ τῶν
δικονόντων και συκοφαντούντων εὐχεσθαι; τίς δύναται ἀγα-

16. περ Ρ

gelis et universo mundo preces fecit, nec non compos factus est voti. equidem miror, quod petulans iste nebulo non ausus est affirmare, perspexisse se dei naturam, quemadmodum eam ipse deus noverit. verum qui in coelis habitat, irridebit ipsum et assecles eius, atque ludibrio eos habebit dominus.

Deinde deus ignorabat vires populi, legemque imposuit cervici eius, quam ferre non possent. at quomodo deus sit, qui haud novit opus suum nec operis sui vires? si deus verus et qui omnia nosset, ante quam fierent, legem imperfectam per Moysen propter imbecillitatem hominum, perfectam autem per evangelium edidit, quomodo perfectam hanc quasi oblitus et negligens rursus in imperfectam converterit? perfectum enim est, quidquid nec mancum, nec nimium est, quale sane evangelium esse constat. adeo ipse Mohametes evangelium perfectum, verum, sanctum et salutem et viam vitae appellat. Mohametis assecles autem, quo impium hunc hominem defendant, aiunt, Christum magna et maiora, quam praestari possint, praecepisse. quis enim alium ut se ipsum, et deum ex omni animo diligat? quis pro iis, qui nos insectantur et calumniantur, precetur? quis inimi-

πᾶν τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ; καὶ τὰ ἕτερα. καὶ διὰ τοῦτο ἀπέ-
 στειλεν ὁ θεὸς τὸν Μωάμεθ καὶ τὸ κοράν συγκαταβάσεως
 ἔνεκεν, ἵνα ῥαδίως πληρωσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν νόμον πρὸς τὴν
 αὐτῶν σωτηρίαν. εἴπερ γοῦν οὐκ ἀνεφαίνετο ὁ Χριστὸς θεὸς
 καὶ θεοῦ υἱός, ἀλλ' οὕτως ἀπλῶς ἄνθρωπος ὡς ὁ Μωϋσῆς, 5
 ἐδεόμεθα ἂν τινων ἀποδείξεων εἰς τὴν τῆς ἀληθείας φανέρω-
 σιν· ἐπεὶ δὲ θεος ἀληθῆς τρανωῶς ἀναφαίνεται, περισσὸν
 ἤγημαι δοῦναι ἕλωσ ἀπολογίαν περὶ τούτου· ὡς γὰρ θεὸς
 καὶ ποιητής, οἶδε τὴν τοῦ ποιήματος αὐτοῦ δύναμιν. ἀλλ'
 ὁμως ἴδωμεν καὶ ἐκ τῶν τοῦ Μωάμεθ λόγων τὸ ἄτοπον. αὐ- 10
 τὸς ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν καὶ λέγων ὅτι ὁ Χριστὸς λόγος θεοῦ
 ἐστὶ καὶ ψυχὴ θεοῦ ἐστὶ καὶ πνεῦμα θεοῦ. καὶ εἰ λόγος
 θεοῦ ἐστί, πῶς παραλόγως ὁ τὰ πάντα εἰδὼς ἐποίησεν; ὁ γὰρ
 τοῦ θεοῦ λόγος οὐκ ἂν ποτε ἀγνοῶν εὐρίσκεται· οὔτε γὰρ
 ὡς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἐλάττων αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, 15
 οὔτε ὡς λόγος αὐτοῦ. καὶ εἰ ψυχὴ καὶ πνεῦμα θεοῦ ἐστί,
 πῶς εἰς τε τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ πνεύματα βιά-
 ρος ἐνέθηκε μὴ δυνάμενα φέρειν αὐτό; ἔτι ὁ αὐτὸς φησι
 πρὸς τοὺς αὐτῶ ἀκολουθοῦντας· ὅτι οὐδέν εἰσιν εἰ μὴ πλη-
 ρώσαιεν τὸν τε Μωσαϊκὸν νόμον καὶ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸ 20
 κοράν. καὶ εἰ μὲν βαρέα καὶ δυσβάστακτα διδάσκει τὸ εὐαγ-
 γέλιον, πῶς ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὕτω παραγγέλλει ὑμῖν, ὡς
 εἰ μὴ πληρώσητε τὸν τε παλαιὸν νόμον καὶ τὸ εὐαγγέλιον,
 οὐδέν ἐστε, τοῦτ' ἐστὶν οὐδεμία ὠφέλειά ἐστὶν ἐν ὑμῖν; εἰ δὲ

eos amet? et quae alia huius generis sunt. itaque deum Mohame-
 tem et coranem ob indulgentiam misisse, quo facilius homines legi
 ad salutem suam satisfaciant. si Christus non esset manifestus deus
 et dei filius, sed simpliciter homo, sicut Moyses ille, forsan argumen-
 tis opus foret ad verum demonstrandum; sed quum eum revera deum
 esse sit in confesso, omnino eius causam agere supervacaneum esse
 arbitror. nam ut deus et creator vim operis sui novit. sed videamus
 tamen, in Mohametis verbis quid insit ineptiarum. ipse testatur ac
 dicit, Christum rationem dei et animam dei et spiritum dei esse.
 quodsi ratio dei est, quomodo, qui cuncta novit, sine ratione egerit?
 in ratione dei enim nulla omnino incititia inest. neque enim ut filius
 dei minor est deo ipso et patre, neque ut ratio eius. atque si ani-
 ma et spiritus dei est, quomodo animis et spiritibus hominum onus
 imposuerit, quod ferre non possint? idem assechis suis dicit, nihil
 eos esse, nisi legi Mosaicae, evangelio et corani satisfaciant. quodsi
 gravia et difficilia ad ferendum iniungit evangelium, quid magister
 vester ita vobis praecipit, nisi veteri legi et evangelio satisfaciatis,

τέλειόν ἐστι τὸ εὐαγγέλιον, ὡσπερ καὶ ἔστι, ματαίως ἄρα δικαιούτε τὸ κοράν ὅτι συγκатаβάσεως χάριν ἐξεδόθη, καὶ ἀληθῶς καταψεύδεσθε τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, τέλειον εἶναι δεόμενον διορθώσεως.

- 5 Ἔτι δὲ εἰ ὁ Γαβριήλ ἀνελάβετο αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, τίς χρειά ζώου, ἵνα ἀπὸ τοῦ Μεκκῆ διακομίσῃ αὐτὸν ἕως Ἱερουσαλήμ; ἔτι τίς μετρήσας τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος τὸ ἀπὸ τοῦ πρώτου οὐρανοῦ μέχρι τοῦ δευτέρου καὶ εὐρών αὐτὸ πεντακοσίων ἐτῶν διάστημα ἀνήγγειλε τῷ Μαχούμει; ἔτι εἰ βα
10 μὲν διὰ βημάτων ποδὸς ἐμετρήθη τοῦτὶ τὸ διάστημα, πῶς περιεπάτησε σῶμα πάχος ἔχον τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ὡς αὐτὸς τερατεύεται; εἰ δὲ τοῦτο μὲν ἀδύνατον, ἄγγελοι δὲ καὶ ψυχαὶ ἀνέρχονται, πῶς τὰ ἀσώματα σωματικῶ βήματι μετροῦσι τὰ ὑπὲρ τὸν οὐρανόν, ἅτινα ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ δύ-
15 νανται διελθεῖν τὰ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, ἅρα λέγω καὶ αἰθέρα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια; ἔτι μὲν πῶς εἰς τὴν ἀνάβασιν ἀδεήθη ἀγγέλων ἀναβιβῆσαι αὐτὸν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐν δὲ τῇ καταβάσει οὐδαμῶς, ἀλλὰ μόνον τοῦ ζώου Μπαράκ, ἵνα καὶ
20 πάλιν αὐτὸν εἰς τὸ Μεκκῆ διασώσῃται; καὶ τίς οὕτω παράφρων ὁ μὴ τῶν τοιούτων κατεγνωκῶς;

Διὰ τοι τοῦτο παντελῶς κωλύουσιν οἱ ἐκείνου ἀκόλουθοι μετὰ τινων διαλέγεσθαι, τὸν ἔλεγχον δειλιῶντες· οὐδὲ γὰρ

3. τελείου ὄντος καὶ δεομένου P
3ος P

9. μωάμεθ P

11. πά-

18. τοῦ ἐμπαράκ P

vos nihil esse, h. e. nihil frugis habere? deinde si perfectum est evangelium, ut est sane, nequidquam coranem ita tueri conamini, ut eum indulgentiae causa editum esse dicatis, et omnino inopse de Christo et evangelio affirmatia, perfectam illud esse, quum correctione egeat.

Praeterea, si Gabriel eum humeris imposuit, quid bestia opus erat ad ferendum eum Mecca Hierosolyma? aut quis longitudinem viae a primo coelo ad secundum emensus, eam distantiam itineri quingentorum annorum parem esse reperit et Mohameti nuntiavit? nam si gradibus mensurata est ea distantia, quomodo corpus crassum ultra coela processit, ut ille halucinatur? quodsi hoc fieri non potuit, sed angeli et animae ascendunt, quomodo regiones super coelum sitas corporeis gradibus metiantur incorporea, quae quidem tempore brevissimo ea, quae infra coelum sunt, aera et aethera et his similia, transire possunt? aut quid Mohametes angelis in ascensu egebat, ut in coela ab iis evaheretur, in descensu non egebat, sed sola bestia Barac usus est, ut Meccam rediret? quis adeo stultus sit, qui haec improbanda esse non sentiat?

Caavent omnino hanc ob causam illius asseclae, ne cum quo-

ἀγνοῦντές εἰσι τὴν τοῦ διδασκάλου αὐτῶν ματαιότητα. ἀλλ' ὁμῶς κἀκεῖνοι ἀσύμφωνοι πρὸς ἀλλήλους ὑπάρχουσιν. οἱ μὲν γὰρ τῷ τοῦ θανάτου φόβῳ καὶ ἄκοντες ἐπονται, εἰ δ' ἴσως ἀφόβως καὶ ἐν ἐξουσίᾳ ἰδία ἐγένοντο, εὐθὺς Χριστιανοὶ ἐγένοντο ἅν· οἱ δὲ τῇ πλάνῃ συναπαχθέντες ὡς βέβαια καὶ 5 ἀληθῆ καὶ ὡς ὁμολογημένα ἔχουσι τὰ τοῦ Μωάμεθ ψεῦδη καὶ τερατεύματα· οἱ δὲ οὐ βούλονται ἀποστῆναι τῆς πατροπαράδοτου πλάνης αὐτῶν αἰδοῦ τῶν γονέων, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνοις τιθέασι τὴν αἰτίαν τῆς πρὸς θεὸν ἀπολογίας· οἱ δὲ διὰ τὸ ἄνετον καὶ ἐλεύθερον καὶ περὶ τὰς ἡδονὰς ἐνδόσιμον οὐ βού- 10 λονται ἀποστῆναι τῆς πλάνης, ἀλλὰ τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ ματαιάν δίαίταν προαιροῦνται, γινώσκοντες μὲν ὅτι οὐκ εἰσιν ἄπὸ θεοῦ τὰ λεγόμενα, λέγουσι δ' ὁμῶς ἄντικρυς, ὡς προεῖρηται, ὅτι ὁδὸν ἐπιτολῶν σου γινῶμαι οὐ βούλομαι. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ παραχωροῦσιν ἀναγινώσκεσθαι τὴν θείαν γραφὴν 15 παρ' ἐκείνοις, ἵνα μὴ τὸ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν ψεῦδος εἰς ἔλεγχον ἔλθῃ. ἐν γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἰωανῶ οὕτω φησίν, ὅτι κἂν ὁποῖός ποτε φωραθεῖη ἀντιλέγων τῷ κοράν, θάνατος ἔστω ἢ τιμωρία, μηδὲ πιστεύειν ἕτερον πλὴν αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἀμράμ φησι μὴ πιστεύσητε ἕτερον πλὴν τοῦ 20 ἐπομένου τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ, καίτοι γε τὸ εὐαγγέλιον σωτηρίαν εἶναι λέγων καὶ ὁδηγίαν, καὶ μηδὲν εἶναι τοῖς Σαρακηνοῖς μὴ πληρώσασι τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν νόμον. πάλιν δὲ ὁ αὐ-

17. τοῦ P

19. ἔσται P

quam disputent, refutationem metuentes. neque enim ignorant magistri sui vanitatem. nihilo tamen minus ipsi inter se dissentiant. alii enim inviti metu mortis eum sequuntur, qui, si timore vacui et sui iuris essent, statim Christiani fierent; alii, errore obstricti, ut certa et vera et probata venerantur mendacia et prodigia Mohammedis; alii a maioribus sibi traditos errores propter verecundiam parentum relinquere non audent, sed hos sibi ad deum excusationi fore confidunt; alii denique propter indulgentiam et libertatem et veniam explendae libidinis errorem deserere recusant, atque impuram et vanam vitam praeoptant, qui quae docentur, divina non esse probe sciunt, sed, ut dixi, liquido profitentur, viam mandatorum dei nosse se nolle. eadem de causa nec sacras literas legi permittunt, ne magistri sui mendacia agnoscantur. in capite Iona enim dicit, quicumque coranem impugnans deprehendatur, eum morte multandum esse, nec oportere cuiquam, nisi sibi, credi; idem in capite Amram dicit 'nemini credite, nisi qui legi nostrae obtemperat.' et tamen evangelium salutem et viam appellat, et Saracenos, nisi legi et evangelio satisfaciunt, nihil agere dicit. rursus quasi oblitus, quae ante dixis-

τὸς ὡσπερ ἐπιλαθόμενος τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐν τῷ αὐτῷ κε-
 φαλαίῳ φησιν ὅτι ἐμοὶ μὲν ὁ ἐμὸς νόμος καὶ ὑμῖν ὁ ὑμέτε-
 ρος· ὑμεῖς ἐλεύθεροί ἐστε ὣν ἐγὼ πράττω, καὶ γὰρ ὣν ὑμεῖς.
 τοῦτο γοῦν ἰδίον ἐστι τοῦ παρατετραμμένου νοός, τὸ μὴ μὴ
 5 νον μετὰ τοῦ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ ἀσύμφωνον τοῦτον εὐρί-
 σκεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὸν μηδέποτε συμφωνεῖν, ὡσπερ
 καὶ ὁ παρῶν οὐτοσί Μωάμεθ ἐν ὄλῳ τῷ αὐτοῦ συγγράμμα-
 -τι. τὰ δὲ τῶν Χριστιανῶν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πᾶσα ἡ θεία
 γραφή, ἢ τε παλαιὰ ἢ τε νέα, μία ἐκύστη πρὸς ἑαυτὴν κατὰ
 10 πᾶσαν ἀκρίβειαν συμφωνεῖ, καὶ αὐθις αἱ δύο ὁμοῦ κατὰ
 πάντα εὐρίσκονται τὰ αὐτὰ καὶ φρονοῦσαι καὶ λέγουσαι. καὶ
 εἰκότως· ὁ γὰρ αὐτὸς θεὸς ἐστὶν ὁ ποιητῆς καὶ νομοδότης
 τῆς τε νέας καὶ παλαιᾶς. ἐγὼ δὲ τάχα ἂν μετὰ τε Ἡσαίου
 καὶ Δαβὶδ τῶν προφητῶν εἶπον “ἵνα τί, κύριε, ὁδὸς ἀσεβῶν
 15 εὐδοῦται;” καὶ ὅτι ἐμοῦ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πό-
 -δες, παρ’ ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου· ὅτι ἐξήλωσα
 ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεορῶν· ὅτι οὐκ ἐστὶν
 ἀνάνευσις ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν καὶ στερέωμα ἐν τῇ μύστιγι
 αὐτῶν, ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσι καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ
 20 μαστιγωθήσονται. διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφά-
 -νεια εἰς τέλος· περιεβάλλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσεβίαν ἑαυτῶν.
 ἐξελεύσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία αὐτῶν· διήλθουσαν εἰς
 διάθεσιν καρδίας· διανοήθησαν καὶ ἐλάλησαν ἐν πονηρίᾳ·
 ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν. ἔθεντο εἰς οὐρανούς τὸ στό-

set, in eodem capite ‘mihi’ inquit ‘mea lex, vobis vestra est; vos
 eorum, quae ego facio, expertes estis, ego eorum, quae vos facitis.’
 nimirum insanae mentis est, non solum cum bonis sapientibusque non
 consentire, sed etiam secum pugnare, ut Mohametes hic in toto libro
 suo facit. haud eadem ratio Christianorum librorum est, sed omnis
 sacra scriptura, tum vetus tum nova, non solum pro se utraque ac-
 curatissime secum concordat, sed etiam ambas partes prorsus inter se
 consentientes et congruentes habet. nimirum idem deus auctor et le-
 gislator novae et veteris scripturae est. enim vero cum Esaiā et
 Davide prophetis rogare “quare, domine, via impiorum sternitur?”
 atque dicere possim, non multum abfuisse, quin labarent pedes mei
 et falleret vestigio; invidisse me impiis, quum viderem peccantium
 pacem; nullam cerni improbationem in morte eorum nec firmitatem
 in eorum flagellatione, eos aerumnis hominum non obnoxios esse, nec
 cum hominibus castigari. quapropter invasit eos postremum superbia,
 atque cinxerunt se iniustitia et impietate. emanabit tanquam ex adipe
 iniustitia eorum; processerunt ad componendos animos, meditati et

μα αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διηλθεν ἐπὶ τῆς γῆς. ἀλλὰ σὺν τῷ Θεοπάτορι Δαβὶδ καὶ αὐτὸς κεκράζομαι ὅτι διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κακά, κύριε· κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι. πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμοισιν ἐξάπινα; ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, ὡσεὶ ἐνίπνιον 5 ἐξεγεφομένον. κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδενώσεις.

Ἐτι ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ λέγει ὁ Μωάμεθ ὅτι οἱ δαίμονες σωθῆναι μέλλουσιν, Ὠριγένει αἱρετικῷ ἀκολουθῶν. καὶ ὅτι μὲν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ φησὶν ὅτι πολλοὶ τῶν δαιμόνων ἀκούσαντες τὸ τοῦ Μωάμεθ κορὰν ἀναγινωσκόμενον ἐπήρσαν καὶ ἐθαύμασαν καὶ πιστεύσαντες αὐτῷ ἐσωθῆσαν· ἀλλὰ νῦν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καθολικῶς λέγει καὶ ἀποφαίνεται ὅτι σωθῆναι μέλλουσιν οἱ δαίμονες. εἴπερ γοῦν δύναται σωθῆναι εἰς καὶ μόνος ἐκ τοῦ τάγματος αὐτῶν, δύναται σωθῆναι καὶ πάν- 15 τες. ἀλλ' ὡσπερ πάντοτε αὐτὸς ἐαυτῷ ἀντιλέγει καὶ ἐναντιοῦται, οὕτως καὶ κατὰ τὸ παρὸν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κατὰ πάντα λέγουσι τὸ εὐαγγέλιον τέλειον καὶ ἄγιον καὶ σωτήριον ὡς τοῦ Χριστοῦ λόγους, νῦν δ' ὡς καὶ πολλὰκις ἐναντία τούτῳ καθόλου λέγουσιν. ὁ γὰρ Χριστὸς οὕτως εἶρηκε πρὸς 20 τοὺς τῆς γενένης ἀξίους "πορεύσατε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ αἰώνιον τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγ-

19. λόγον P

20. τούτων P

locuti sunt in pravitate, iniquitatem verbis extulerunt; collocarunt in coelis os suum, et lingua eorum ad terram penetravit. at idem cum patre dei Davide dicam "propter fraudes eorum immisisti iis mala, domine: deiecisti eos, dum se efferunt. quam praecipites dati sunt in miseriam? defecerunt, perierunt iniustitia sua, tanquam somnium expergiscentis. delebis, domine, in urbe tua imaginem eorum.

Eodem capite Mohammedes daemones salvatum iri dicit, Origenem haeticum secutus. quod enim alio loco narrat, multos daemones, qui Mohammedis coranem praelegi audirent, eum librum laudasse et admiratos esse, et fide ei habenda esse salvatos: nunc quidem non idem dicit, sed in universum docet, daemones salvos fore. si enim unus ex eorum ordine salvari potest, omnes salvari possunt. sed sicut ubivis secum pugnat et dissentit, ita hic quoque. nam quum ipse et asseclae eius evangelium omnino perfectum, sanctum et salutare esse dicant ut doctrinam Christi, nunc, ut saepe, huic generali sententiae contraria proferunt. Christus enim gehenna dignis ita edixit "abite hinc execrandi in ignem aeternum et paratum diabolo et angelis eius." quod quum diceret, nullum daemonum exemit de poena. nec immerito. nam qui propter poenitentiam salvatur, factis suis

γέλοις αὐτοῦ.” τοῦτο τοίνυν εἰπὼν οὐδένα τῶν δαιμόνων ἀφῆκεν ἐκτὸς τῆς κολάσεως. καὶ εἰκότως· ὁ γὰρ σεσωσμένος σὺν μετανοίᾳ τὸ κατὰ δύναμιν καὶ αὐτὸς συμβάλλει διὰ πράξεως εἰς τὴν τῆς σωτηρίας ὁδόν. ἐπὶ γὰρ τοῦ σώματος 5 οὐ δύναται ἄνθρωπος ποιῆσαι τὸ κατὰ βούλησιν ἤτοι τὸ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς νόσον, ἢ ἐμπεσῶν οὐκ ἔχει ἐπ’ ἐξουσίας ἐπανέλθειν εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς οὐχ οὐτως, ἀλλὰ πᾶς τις ἄνθρωπος ἐπ’ ἐξουσίας ἔχει ἵνα μὴ ἁμαρτη, ὅπερ ἐστὶν ἀσθένεια ψυχῆς· ἁμαρτῶν δὲ εἰς τὴν αὐτοῦ 10 θέλῃσιν ἐστὶν ἵνα καὶ αὐθις ἀνακαλέσῃται ἑαυτὸν καὶ μὴ μόνον εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς ἐπανέλθοι, ἀλλὰ καὶ πολλῶ τῷ μέτρῳ ὑπερβῆ, καὶ ἢ σὺν τῇ μετανοίᾳ, ὡς εἴρηται, ποιήσῃ καὶ ἔργα ἀξιοχρεα, ἢ κατὰ δεύτερον, ὡς φασί, πλοῦν μόνον μετανοῶν εὐρίσκηται. καὶ ὁ πανάγαθος θεός, ὁ 15 διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων κλίνας τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατελθὼν καὶ γεγονὼς ἄνθρωπος, ἐχέει τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶ μείζον πάσης πράξεως ὑγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων, καὶ ἀντὶ πασῶν ἀρετῶν τοῦτο λογίζεται, καὶ πρὸς ἑαυτὸν προσκαλεῖται αὐτοὺς καὶ φίλους αὐτοῦ καθίστησιν. ἐπὶ δὲ τοῦ 20 διαβόλου ποῦ μετάνοια; ποῦ ταπεινώσις; ἢ γὰρ μετάνοια ἐκ ταπεινώσεως γίνεται· πρότερον γὰρ καταγινώσκει τις ἑαυτοῦ ὡς κακῶς πράξαντος, ἔπειτα μετανοεῖ ἐφ’ οἷς ἤμαρτεν. ὁ δὲ διάβολος τὸνναντίον στέργει μὲν τὴν ἁμαρτίαν ἣν ἤμαρτε καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρόξενος καὶ συνεργός τῆς τῶν ἀνθρώπων 83 25 ἀπωλείας εὐρίσκηται. τίς γοῦν κοινωνία θεῷ καὶ διαβόλῳ;

pro viribus confert ad salutem obtinendam. corpore enim homo facere, quod vult, non potest, velut a morbo sibi cavere, aut, postquam incidit in morbum, pristinam valetudinem ad arbitrium recuperare; contra animo omni homini licet ac concessum est peccatum vitare, qui morbus animi est, aut, si peccavit, revocare se et non solum recuperare pristinam animi valetudinem, sed etiam longe firmiorem sibi parare, atque aut cum poenitentia, ut dixi, opera salutaria edere, aut solam viam, ut aiunt, poenitentiae tenere. deus optimus enim, qui ob salutem hominum, relicto coelo, in terram descendit et homo factus est, misericordiam suam, quae omnibus angelorum hominumque factis maior est et par habetur cunctis virtutibus, effudit, eos ad se invitat et amicos sibi facit. at ubinam in diabolo poenitentia? ubinam summissus animus? poenitentia enim animi non nisi summissi est. nam prius aliquis quod male fecerit, se accusat, deinde eum poenitet eorum, quae fecit. sed diabolus amat potius peccatum, quod commisit, et pro viribus adiuvat perniciem hominum. quae igitur

ἄρα ματαιῶς ἐλάλησεν ὁ Μωάμεθ, εἰπὼν ὅτι δύνανται σωθῆναι οἱ δαίμονες.

Ἔτι ὁ αὐτὸς Μωάμεθ φησὶ περὶ τοῦ κοράν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων οὐδ' αὐτὸς ὁ Μωάμεθ γινώσκει τὴν τούτου ἐξηγήσιν, ἀλλ' ἢ μόνος ὁ Θεός. καὶ εἰ τοῦτό ἐστιν ἀλήθεια, 5 ποία ἐστὶν ἡ τοῦ κοράν ὠφέλεια; ἴσως γὰρ οὕτως ἡδύνατο ὠφελῆσαι, εἴπερ ἐγίνωσκον τὰ παρὰ Θεοῦ λεγόμενα. ἐπεὶ δ' αὐτὸς ὁ Μωάμεθ εὐρίσκεται μαρτυρῶν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων γινώσκει τὰ ἐν τῷ κοράν λεγόμενα, τίς ἢ τούτου ὠφέλεια; πάντως οὐδεμία. καὶ τίς μείζων ἄλλη ἀπόδειξις ὅτι 10 οὐκ ἐστὶν ἀπὸ Θεοῦ ὁ παρὰ τοῦ Μωάμεθ δοθεὶς νόμος; οὐ γὰρ δὴ ματαιῶς νομοθετεῖ ὁ Θεός. Ἰδοὺ τοίνυν καταφανές ἐστὶ τὸ κοράν, ὅτι οὐκ ἐστὶν παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀνάπλασμα ἐστὶ διανοίας αὐτοῦ τοῦ κακοδαίμονος. καὶ πρόδηλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ κοράν, ὅτι οὔτε τῇ παλαιᾷ γραφῇ συμφωνεῖ οὔτε 15 τῇ νέᾳ διαθήκῃ, καίτοι γε ὁμολογοῦντος τοῦ Μωάμεθ ὅτι ἅγιοι καὶ καλά ἐῖσιν αἱ γραφαί, καὶ ὅτι οὐδέν ἐῖσιν οἱ ἐκείνου ἀκόλουθοι εἰ μὴ πληρώσαιεν τὸν τε νόμον καὶ τὸ εὐαγγέλιον. ἔτι σχεδὸν δι' ὅλον αὐτὸς ἑαυτῷ ἐστὶν ἀντιλέγων. ἔτι οὐδὲν θαῦμα ἐποίησεν εἰς πίστωσιν τῶν λεγομένων. ἔτι ὁμολογούμενα ψεύδη 20 περιέχει, ὅπερ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ ἀλλότριον πάντα. ἔτι βίαιόν ἐστι καὶ καταλύει τὸ αὐτεξούσιον, ὅπερ οὐδέποτε ὁ Θεὸς ἀνέτρεψεν. ἔτι παντελῶς ἐστὶν ἄιακτον, καὶ τὸ ἄτακτον μακρὰν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς ἀταξίας Θεός. ἔτι πονηρὸν

18. πληρῶσι P 21. ἔτι — αὐτεξούσιον add Alterus

diabolo cum deo communicatio? ergo temere Mohametes loquitur, quum daemones salvari posse dicit.

Idem Mohametes affirmat, coranem nullum hominem interpretari posse, ne ipsum Mohametem quidem, sed solum deum. quod si verum est, quae tandem est utilitas coranis? fortasse utilis esse posset, si intelligerent homines a deo tradita; sed quum Mohametes ipse testetur, nullum hominem intelligere, quae in corane doceantur, quae nam possit istius utilitas esse? profecto nulla omnino. quod autem gravius documentum est, quo probetur, deum non esse legis a Mohamete constitutae auctorem? neque enim nequidquam deus leges sancit. manifestum est igitur, coranem non esse a deo repetendum, sed potius opus sapientiae ipsius satanae esse; atque ex ipso corane perspicuum est, eum nec cum veteri scriptura, nec cum novo testamento congruere, quum tamen consentiat Mohametes, eas literas sacras et pulcras esse, nec quidquam agere assecras suos, nisi legi et evangelio satisfaciant. accedit, ut paene ubivis sibi repugnet; ut nullum miraculum ediderit ad fidem dictis parandam; ut liber iste

ἀναφαίνεται· καὶ πῶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ πάσης ἐπέκεινα
 εὐθύτητος καὶ ἀπλότητος; ἔτι πεπλασμένας καὶ τερωτώδεις
 θεωρίας περιέχει· καὶ πῶς τοῦτο ἀπὸ Θεοῦ τοῦ ποιητοῦ καὶ
 δοτῆρος τῆς ἀληθείας; τὸ δὲ πάντων τῶν κακῶν ἔσχατον
 5 καὶ πρῶτον, ὅτι παρὰ δαίμονος ἐξεδόθη τὸ τοιοῦτον κο-
 ράν, κἄν καὶ τὸν Θεὸν διαβάλλοντες λέγωσιν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ
 ἐδόθη.

Θαυμάζω γὰρ ἔγωγε καὶ λίαν ἐκπλήττομαι πῶς τὸν Χρι-
 στὸν ἀφέντες οἱ τάλανες ἠκολούθησαν τῷ Μωάμεθ. αὐτὸς
 10 καὶ γὰρ ὁ τοῦ Μωάμεθ νόμος, τοῦτ' ἔστι τὸ κοράν, αὐτὸ τοῦτο
 φησιν ὅτι δι' ἀγγέλου εὐηγγελίσθη τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ
 διὰ πνεύματος ἁγίου ἠγιάσθη καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ συνε-
 λήφθη, ἀλλ' οὐ φύσεως ἐνεργεῖα, καὶ ἐκ παρθένου ἁγιαστάτης
 καὶ ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας γυναικῶν καθαρῶς γεννηθῆναι· ἐν
 15 γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τῷ Αἰνεσιάν φησιν “ὡ ἐταῖροι τῆς βίβλου”
 (τοῦτ' ἔστιν οἱ πιστοί), “μὴ λέγετε περὶ τοῦ Θεοῦ πλὴν τῆς
 ἀληθείας, ὅτι ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς υἱὸς ἔστι τῆς Μαρίας καὶ
 ἀπόστολος Θεοῦ καὶ λόγος Θεοῦ, ὃν ἐν αὐτῇ ἔθηκε διὰ πνεύ-
 20 καὶ πνεῦμα ἅγιον τὴν τρισυπόστατον τριάδα ὁ ἄβλιος οὐκ
 ἤνοιξε τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἰδεῖν τὸ φῶς τῆς τριάδος.
 καὶ εἰκότως· ὥσπερ γὰρ τὰ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς εὐρι-

11. ἡ μήτηρ P

manifesta mendacia contineat, id quod a deo prorsus alienum est;
 ut violentus sit et libertatem tollat, quam deus nunquam evertit; ut
 perturbationis plenus sit, quae a deo longe abest, quandoquidem deus
 non est perturbationis deus; ut pravus sit, quum deus omni sit ae-
 quitate et iustitia superior; ut itinera fictitia et prodigiosa contineat,
 quum deus sit omnis veritatis auctor. quorum malorum omnium
 primum et postremum est, quod a daemone editus est coram isto,
 quamvis eum a deo editum esse dicant deum calumniantes.

Miror equidem et admodum stupeo, quod, Christo relicto, mi-
 seri isti Mohammedem secuti sint. in ipsa enim Mohammedis lege h. e.
 corane docetur, Christum per angelum matri Iesu praenuntiatum, per
 spiritum sanctum sanctificatum, vi divina, non naturali, conceptum, et e
 virgine sanctissima et prae omnibus feminis pura natum esse. capite
 Aenesan enim dicit “socii scripturae” (h. e. fideles), “ne dicatis nisi
 verum de deo, Iesum Christum filium Mariae et legatum et verbum
 dei esse, quem in ea collocavit per spiritum sanctum.” itaque miser
 iste, quum deum appellaret et verbum dei et spiritum sanctum h. e.
 sanctam trinitatem, non aperuit tamen oculos mentis ad videndum
 lumen trinitatis. nimirum sicut iu ventre matris fetus immaturi vi-

σκόμενα ἔμβρυα πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτῶν ζῶν μὲν ἔχου-
 σιν, ἀνοφελῆ δὲ καὶ ἀνόητον, καὶ ψυχὴν μὴ δυνάμενην δια-
 κρῖναι τὸ κρεῖττον τοῦ χείρονος, ἢ παρὰ καιρὸν γεννηθέντα
 οὐκ εἰσιν ἄνθρωποι ἀλλ' ἐκτρώματα καὶ ἀμβλώματα, οὕτω
 καὶ πᾶς ἀσεβῆς ὁ μὴ ἀναγεννηθεὶς δι' ὕδατος καὶ πνεύματος,⁵
 τοῦτ' ἔστι διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, οὐ δύναται ἰδεῖν τὸ οὐ-
 Βράνιον φῶς καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο
 μύσας τοὺς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς ὁ μάταιος σκοτεινὸς
 ἐναπελείφθη ὡς ὁ πατήρ αὐτοῦ ὁ διάβολος. περὶ γὰρ τοῦ ἁγίου
 πνεύματος συνεχῶς ἐν τῷ κορᾷ μέμνηται. φησὶ γὰρ ἐν τῷ κεφα-
 10 λαιῷ τῷ Ἐμπεῖᾷ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ ὅτι περὶ τῆς Μαρίας
 ἐνεφυσήσαμεν αὐτῇ ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. καὶ πάν-
 τως οὐ δύναται εἰπεῖν ὅτι περὶ ἀγγέλου εἶπε τοῦτο ὁ Θεός.
 καὶ περὶ μὲν τοῦ Χριστοῦ τοιαῦτα· περὶ δὲ τοῦ Μωάμεθ
 οὐδὲν τοιοῦτόν φησιν, ἀλλ' ὅτι ἦν ὄρφανὸς καὶ πλανήτης ὑπὸ 15
 Θεοῦ συναχθεὶς. ἔτι τὸν Χριστὸν λόγον Θεοῦ ὀνομάζει, ὡς
 εἴρηται, καὶ ψυχὴν Θεοῦ καὶ προφήτην πάντων τῶν προφη-
 τῶν μέγιστον, τὸν δὲ Μωάμεθ οὕτως μόνον προφήτην ἀπλῶς.
 ἔτι τὸν Χριστὸν ἐκ τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ὁμο-
 λογοῦσιν εἶναι τοῦ ἔχοντος τὰς ἐπαγγελίας· ὁ δὲ Μωάμεθ 20
 ἐκ τοῦ Ἰσμαὴλ ἔστιν, ὅστις ἐξεβλήθη μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ
 τῆς παιδίσκης Ἄγαρ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀβραάμ. ἔτι ὁ Χρι-
 στός οὐδέ ποτε ἐποίησεν ἁμαρτίαν (λόγος γὰρ Θεοῦ καὶ πνεῦ-

10. βαπτίσματος MP
 transponendum

11. ἐμπεῖ P
 13. δύνασθε P

δι post Μαρίας

tam quidem, sed inutilem et sui nesciam, atque mentem, utrum me-
 lius, utrum peius sit, non discernentem habent, aut, ante tempus
 editi, non homines, sed partus praeposteri vel abortus sunt, ita quisquis
 impius per aquam et spiritum h. e. sanctum baptisma non regeneratus,
 coeleste lumen et veritatem adspicere nequit; et propterea, clausis
 oculis mentis, nebulo iste occaecatus mansit, ut pater eius diabolus.
 sancti spiritus enim in coram perpetuo mentionem facit. capite Em-
 pia enim nomine dei de Maria dicit, "inspiravimus ei per spiritum
 sanctum." profecto enim dicere non potest, de angelo hoc deum di-
 cere. haec igitur de Christo praedicat; de Mohamete nihil eiusmodi,
 sed orbem eum fuisse et vagum hominem a deo compulsam. idem
 Christum verbum dei appellat, ut diximus, et animam dei et prophe-
 tam omnium prophetarum maximum, Mohametem autem simpliciter
 prophetam. deinde Christum ab Abrahamo, Isaaco et Iacobo, quibus
 promissa data erant, genus ducere consentiunt; Mohametes autem ex
 Ismaelis posteris est, qui cum matre sua, Agar ancilla, ab Abrahamo
 domo electus est. Christus nunquam peccavit (nam verbum dei et

μα Θεοῦ οὐ δύναται πλανηθῆναι), ὁ δὲ Μωάμεθ εἰδωλόλα-
 τρης ἐγένετο καὶ φρονεὺς καὶ ἄρπαξ καὶ ἄσελγής, καὶ πολλοὺς
 ἐτέροις ἀμαρτήμασιν ἔνοχος ἐγένετο, ἐφ' οἷς ὁ Θεός, ὡς φα-
 σιν, αὐτὸν συνεπάδησεν. ἔτι ὁ Χριστὸς φρικτὰ καὶ ἐξαισία
 5 πεποιήκε θανάματα, ὡς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐλμαϊδᾷ μεμαρτυρή-
 ται ὅτι ὁ Χριστὸς τυφλοὺς ἐφώτισε, λεπρούς ἐκαθάρισε, νεκροὺς
 ἀνέστησε καὶ ἄλλα πολλὰ εἰργάσατο· ὁ δὲ Μωάμεθ οὐδὲν θάυμα
 πεποιήκε κατὰ τὸ κορὴν, ἀλλ' ἢ μόνον τὸ τῆς σελήνης, ὅπερ ἐστὶ
 ψευδὸς ἄντικρυς, καὶ ἕτερα ἅτινα αἰσχρά, ἅπερ καὶ παρεσιωπήθη-
 10 σαν καὶ τῇ σιγῇ παρεδόθησαν διὰ τὸ λίαν δύσφημον. ἔτι κατὰ
 μὲν τὸ εὐαγγέλιον καὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ὁ Χριστὸς ἐσταύ-
 ρωται καὶ τέθνηκε καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη καὶ
 ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς κάθηται· κατὰ δὲ τὸ κορὴν, ὡς δῆθεν
 τιμῶντες αὐτὸν, λέγουσιν ὅτι οὐκ ἀπέθανεν, ἀνελήφθη δ'
 15 ἕμως. καὶ ἰδοὺ ὅσον ἀπὸ τῆς τοῦ εὐαγγελίου ἀληθείας καὶ
 ἀπὸ τῆς τοῦ Μωάμεθ ψευδολογίας ὁ Χριστὸς ζῶν ἀναφαί-
 νεται καὶ ὁμολογεῖται, ὁ δὲ Μαχούμεθ οὐτούσιν, ὡς πάντες οἱ
 τὰ ἐκείνου φρονούντες ὁμολογοῦσιν, ἀπέθανε καὶ οὐκ ἀνέστη.
 καὶ τοίνυν διὰ ταῦτα πάντα τὸν Χριστὸν ἔδει προσκυνεῖν καὶ
 20 μὴ τῷ Μωάμεθ ἀκολουθεῖν. πῶς γὰρ ἔδει πιστευθῆναι τὰ
 τοῦ Θεοῦ λόγια ἀνθρώπῳ ὁμοίῳ κατὰ πάντα τῷ δαίμονι; καὶ
 εἰ βούλει, παραβάλλωμεν ἀμφοτέρους, καὶ γνωσόμεθα τὰ τού-
 των ἰδιώματα. ὁ διάβολος ἐπηρμένος καὶ ἀλαζών, ὁ Μωά-

5. *ἐλιμίμαδα P*

spiritus dei non potest peccare), sed Mohametes idololatra, homicida,
 praedo, libidinosus, multisque aliis vitiis obnoxius erat, ob quae eum
 deus, ut aiunt, miseratus est. Christus stupenda et eximia miracula
 edidit, sicut in capite Elmaida confirmatur, Christum caecis visum re-
 stituisse, scabiosos purgasse, mortuos suscitasse et multa alia fecisse.
 contra Mohametes nullum miraculum edidit secundum coranem, prae-
 ter unum illud de luna, quod manifestum mendacium est, et alia
 quaedam turpia, quae silentio praetermissa sunt propter nimiam in-
 famiam. Christus secundum evangelium et revera cruci affixus, mor-
 tuus et sepultus est, surrexit, in coelum ascendit et a dextra patris
 sedet; secundum coranem autem, utpote eum venerantes, dicunt, eum
 non mortuum esse, sed tamen in coelum ascendisse. itaque veritas
 evangelii et mendacia Mohametis testimonio sunt et consentiunt, Chri-
 stum vivere; Mohametes iste vero, ut omnes asseclae eius conve-
 niunt, mortuus est nec surrexit. ob haec omnia igitur Christum pro-
 fiteri, non Mohametem sequi debebant. quis enim dicta del ab homine
 omnino daemoni simillimo accipiat? si placet, comparemus eos
 et cognoscamus utriusque proprietates. diabolus elatus et nebulo;

μεθ ἐπιημένος καὶ ἀλαζών· τίς γὰρ μείζων τοῦ Μωάμεθ, ὃς ὑπερανὰβίως τοὺς οὐρανοὺς, ὡς αὐτὸς περὶ αὐτοῦ εἶρηκε, καὶ αὐτὰς πύσας τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις τῷ Θεῷ προσωμίλει, καὶ μεσίτης τῶν ἐπταικῶτων ἀγγέλων ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ τοῦ κόσμου παντὸς προστάτης; ὁ διάβολος ἀνθρωποκτόνος ἐστί, 5 καὶ ὁ Μωάμεθ τοὺς μὴ πειθόμενους τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ θανάτῳ κατεδίκασεν. ὁ διάβολος ἀπατεῶν ἐστί, καὶ ὁ Μωάμεθ τὰς ἡδονὰς ἐνδοὺς καὶ ὡσπερ τι δέλεαρ ἐν ἀγκίστρῳ ἐνδείξ τούτους ἀναήτους πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκύσατο. ὁ διάβολος ψεύστης ἐστίν, ἀλλ' οὐ τοσοῦτον ὡς ὁ Μωάμεθ, καθὼς καὶ ἐν ὄλφ 10 τῷ κορὰν τρανώς ἀναφαίνεται. ὁ διάβολος ὑπουλὸς ἐστί· 84 καὶ τίς ἄλλος ὡς Μωάμεθ τῇ ταπεινώσει ὑποκριθεὶς τὴν ὑψηλοφροσύνην ἠπαύσατο; ὁ διάβολος σύμβουλός ἐστί τῶν ἀπηγορευμένων, καὶ ὑπὲρ πάντα ὁ Μωάμεθ· οὐδὲν γὰρ ὑγίης, οὐδὲν ὠφέλιμον, οὐδὲν Θεῷ δεκτόν, ἀλλὰ τὰ πάντα 15 κατὰ τοῦ Θεοῦ νόμον ἐδίδαξεν. ὁ διάβολος ἄθεός ἐστί, καὶ κατὰ πάντα ὅμοιος αὐτῷ ὃ τῆς ἀπωλείας υἱὸς ὁ Μωάμεθ· Θεὸν γὰρ προσκυνεῖ καὶ κηρύττει ὀλόσφαιρον καὶ ψυχρότατον, Θεὸν προσκυνεῖ τὸν μῆτε γεννήσαντα μῆτε γεννηθέντα, μὴ γοήσας ὁ δειλίαιος ὅτι σῶμα προσκυνεῖ καὶ οὐ Θεόν· ἡ γὰρ 20 σφαῖρα εἶδος σώματος ἐστί καὶ ἡ ψῦξις ποιότης σώματος· τὸν δὲ Θεὸν τὸν μῆτε γεννήσαντα μῆτε γεννηθέντα οὐ προσκυνεῖ ἀλλὰ σῶμα, οὔτε Θεὸν ἀσώματον καὶ ἀληθῆ, ἀλλὰ

Mohametes elatus et nebulo. quis enim Mohamete maior, qui supra coela, ut ipse de se praedicat, et omnes angelos egresus, deum convenit et angelis, qui peccaverant, divinam gratiam reconciliavit, quin etiam totius mundi patronus fuit? diabolus homicida est; Mohametes eos, qui dogmatis suis non obtemperarent, morte multavit. diabolus fraudulentus est; Mohametes licentiam voluptatum faciens, quas quasi ut escam hamo affixit, imprudentes ad se pellexit. diabolus mendax est, nec tantus tamen, quantus Mohametes, quod toto corane clare demonstratur. diabolus subdolanus est; quis autem pariter ac Mohametes, humilitate occultans superbiam, blanditus est? diabolus vetitorum suavor est; idem prae omnibus Mohametes, qui nihil salutare, nihil utile, nihil deo acceptum, sed omnia legi divinae contraria docuit. diabolus impius est; omnino ei simillimus est pernicii filius Mohametes. deum enim adorat, quem globosum et frigidissimum appellat, deum, qui nec generavit nec generatus est, adorare sibi visus, atque nescius, corpus, non deum a se adorari. globus enim species, frigus qualitas corporis est. itaque non deum, qui nec generavit nec generatus est, adorat, sed corpus adorat, nec deum incorporeum et verum adorat, sed deum, quem somnia imperiorum cor-

Θεὸν προσκυνεῖ ὃν ὄνειροι τῶν ἀσεβῶν διαπλάττουσι. γελοῖον γὰρ πάντως ἐστὶ δοξάζειν τινὰ ἥλιον φῶς μὴ ἔχοντα καὶ πηγὴν ἄβυσ ὕδατος καὶ νοῦν λόγον μὴ ἔχοντα. ὡς ἀπόλοιτο ὁ τοιοῦτος Θεός. ὁ δὲ παρ' ἡμῶν τοῖς Χριστιανοῖς Θεὸς εἰς 5 ἐστὶν ὁ πρὸ πάντων καὶ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι πιστευόμενός τε καὶ προσκυνούμενος, μονὰς ἐν τριάδι καὶ τριάς ἐν μονάδι ἀσυγχύτως ἐνουμένη καὶ ἀμερίστως διαιρουμένη, μονὰς ἢ αὐτὴ καὶ τριάς παντοδύναμος, πατὴρ ἀναρχος οὐ μόνον ὡς 10 ἄχρονος ἀλλὰ καὶ ὡς κατὰ πάντα τρόπον ἀνάιτιος, μόνος αἰτία καὶ ῥίζα καὶ πηγὴ τῆς ἐν υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι θεωρουμένης Θεότητος· ὃς ἴλεως γένοιτο ἡμῶν καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως πρεσβείαις τῆς πανυπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας 15 καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν.

6. Τίς γοῦν ἀντιλογία ἐστὶ περὶ τοῦ πλάσματος τῆς σελήνης; ὁμοῦς πᾶς τις ὁ ζητῶν τὴν ἀλήθειαν γνώτω ὅτι τὰ θανάματα οὐ κατ' ἐπίδειξιν γίνονται, ἀλλὰ δι' ὀφέλειαν ψυχικὴν ἅμα καὶ σωματικὴν, ὡς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἢ διὰ χρῆ- 20 σιν, ὡς ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. ἀλλὰ πῶς ἐνήργησε τὸ τῆς σελήνης τοιοῦτον ἐξαίσιον θαῦμα; αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ εἰπὼν οὐκ ἦλθε διὰ θανάτων δοῦναι τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ παιδεύεσθαι ἡμᾶς κατηγορεῖ ἡμῶν· ἐγὼ

16. 6] κατὰ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ λόγου P, ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου M κλάσματος P

fixerunt. prorsus ridiculum enim est, solem lucis, aut fontem aquae, aut mentem rationis expertem cogitare. quare pereat iste deus. sed Christianorum deus unus est ante omnia et post omnia et in omnibus et supra omnia, in patre, filio et spiritu sancto creditus et adoratus, unitas in trinitate et trinitas in unitate immixta coniuncta, et individua separata, unitas eadem et trinitas omnipotens, pater initio carens, non solum quod tempore, sed etiam quod omnino causa non continetur, solus causa et radix et fons divinitatis filio et spiritui sancto insitae: qui nobis et cunctis Christianis propitius sit die iudiciali, deprecante benedictissima domina nostra, deipara et semper virgine Maria et omnibus sanctis. amen.

6. Quae vero fabulae istius de luna confictae insulsitas est? nempe quicumque verum discere cupit, scito, miracula non ostentandi causa, sed propter salutem animae et corporis, ut a Christo, aut propter necessitatem, ut a Moysae et Iesu, Nauae filio, fieri. quid autem iate lunae illud eximium miraculum edidit? ipse enim dicit, non

δέ, φησί, τούναντίον, ὅτι ἐπιμελούμενος ὁ πατήρ τοῦ παιδὸς παιδεύει αὐτό, ἀγάπης ἐνπαροχούσης. καὶ περὶ μὲν τῶν Ἑβραίων ἀληθῶς εἶπεν· οἱ γὰρ Ἑβραῖοι κατὰ καιροὺς ἔλαβον ὄργην ἀπὸ Θεοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀσυμπαθῆ· εἶχον καὶ γὰρ προφῆτας δι' ὅλου τοῦ καιροῦ καὶ ἀγιασμὸν καὶ ἱερωσύνην, 5 παιδεύοντος μὲν αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ σωματικῶς, ψυχικῶς δὲ οὐ κατελιμπάνοντο. μετὰ δὲ τὸν τοῦ κυρίου σταυρὸν καὶ τὸ πάθος ἐγένετο παντελὴς εἰς αὐτοὺς ἐγκατάλειψις ψυχῶν τε καὶ σωματίων, εἰς αὐτοὺς λέγω τοὺς ἀσθῦνεις.

7. Ἐπὶ τὸ προκείμενον οὖν ἐπανέλθωμεν τῆς ἡμετέρας 10 διηγήσεώς τε καὶ ἱστορίας. τῇ θέρει τοῦ 5963 ἔτους ἤρξατο φαίνεσθαι κομήτης ἐκ τῶν δυτικῶν μερῶν τοῦ ἀπ' ἐσπέρας ὀρίζοντος ἐκάστης, εὐθὺς μετὰ δύσιν ἡλίον, ῥομφαία τινὲ B ῥομφαίας, καὶ τῇ σελήνῃ πλησιάσας πανσελήνης οὕση ἔκλειψις κατὰ τύχην γέγονε κατὰ τὴν τάξιν καὶ κύκλον τῶν οὐρανίων 15 φωστήρων, ὡς ἔθος. τινὲς δὲ τὸν κομήτην ξιφοειδῆ ὄρωντες καὶ ἐκ τῶν ἐσπερίων κινούμενον καὶ πρὸς ἀνατολὰς τὴν πορείαν ποιοῦντα καὶ τῇ σελήνῃ πλησιάσαντα, καὶ τὸ σκότος τῆς ἐκλείψεως ἰδόντες, ἐνόμιζον ὅτι ὁ κομήτης ὁ ξιφοειδὴς καὶ ἡ σκότεισις τῆς σελήνης οὕτως δηλοῦν, ὅτι μέλλουσι ὁμοφωνῆσαι οἱ 20 τῶν ἐσπερίων αὐθέντες Χριστιανοὶ ἐλθεῖν κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ αὐτοὺς νικήσουσιν. οἱ Τούρκοι δὲ θεωροῦντες καὶ αὐτοὶ εἰς φόβον οὐκ ὀλίγον καὶ λογισμοὺς ἐπέτεσον. ἀλλὰ καὶ αἱ νύκτες

venisse se miraculis legem constitutum. quin etiam nos, quod castigemur, accusat. equidem, ait, contra dico, patrem filium, quem curae habet, castigare, amore commotum. ac de Hebraeis quidem recte dicit. Hebraei enim nonnunquam iram dei experti sunt, neque tamen illam immisericordem. habebant enim perpetuo prophetas, sacra et sacerdotia, corpore a deo castigati, sed anima non destituti. post Christi autem supplicium et perpressionem secuta est perfectio eorum, i. e. contumaciam, destitutio tum corporis tum animae.

7. Redeamus iam ad res, in quibus nunc maxime versamur, enarrandas. aestate anni 6962 in parte occidentali horizontis quotidie statim post occasum solis cometas romphaeae similis apparere coepit; qui quum prope lunam esset, pleno lumine splendens, accidit, ut defectio lunae fieret, secundum ordines et circuitum rerum caelestium, ut solet fieri. quidam quum cometen gladio similem e regione occidentali orientem versus procedere et lunae appropinquare viderent sentirentque tenebras defectionis, existimabant, cometen hunc et obscuratam lunam significare, occidentales principes Christianos, conspiratione facta, adversus Turcas profecturos eosque devicturos esse. atque Turcae ipsi, ista quum viderent, in timorem haud levem solli-

ἔκειναι πανσέληνοι οὐσαι, οὐ διέλειπον ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἑκάστην ἐσπέραν ἄχρι καὶ τῆς δευτέρας φυλακῆς τῆς νυκτός. τῷ δὲ πρώτῳ σεισμοὶ τινες ἐλαφροὶ ἐγένοντο ἐπὶ ἡμέρας δέκα καὶ ὀκτώ. καὶ καύσων ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐκ
5 ὀλίγος ἦν.

Ἀλλὰ μέρος τι περὶ τῆς φύσεως τῶν κομητῶν καὶ ἀστραπαῶν καὶ βροντῶν καὶ ἄρκων ἤγουν κεραυνῶν καὶ σεισμοῦ καὶ στοιχείων διηγησόμεθα· καὶ ὅσον τὸ κατὰ δύναμιν δηλώσω πρὸς ὑμᾶς. ἀκουσον οὖν.

10 8. Κομηταὶ λέγονται τὰ φαινόμενα ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανὸν ἐκχυνόμενα, ἅπερ λέγουσιν τινες ἄστρα· ἀλλ' οὐκ οἴδασιν τί λέγουσιν. ἕτεροι δὲ λέγουσιν ὅτι δαίμονές εἰσιν, μὴ εἰδότες καὶ αὐτοὶ τί λέγουσιν, καὶ σφαλερῶς βλασφημοῦσιν. ἀλλ' οὕτε ἄστρα εἰσὶν οὕτε δαιμονικὰ πνεύματα· τὰ γὰρ
15 δαιμόνια οὐκ εἰσι λαμπρὰ ἀλλὰ ἐξοφωμένα καὶ ἀφανῆ τῆς ἀνθρωπίνης ὄψεως. διὰ τοῦτο οἱ ταῦτα λαλοῦντες φλυαροῦσιν ἀμαρτάνοντες. εἰ δὲ πάλιν ἄστρα εἰσὶ καὶ πάντοτε ἀπὸ αἰῶνος πίπτουσι ἦσαν, ἔμενον ὁ οὐρανὸς ἀναστρός. διὰ τοῦτο οὕτε ἄστρα εἰσὶν οὕτε κομητὰ πνεύματα, ἀλλὰ κομη-
20 ταὶ εἰσιν. οἱ γὰρ κομηταὶ τοιοῦτοτρόπως γίνονται. τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ αἰθέρι εἰσερχομένων, τὸ λεπτότατον ἐπιφέρουσι τῆς γῆς ὑλοειδὲς πρὸς τὸ οὐράνιον πῦρ, καὶ βιαζομένη ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἢ ὕλη οὐ κατέρχεται ἕως οὐ σιγήσῃ ὁ ἄνεμος. καὶ τότε ἐκπίπτουσιν ὑλομανούτων τῶν ἀνε-

7. ἄρκων ἤγουν om P 10. 8] περὶ κομητῶν MP 16. φλυαροῦσιν P 17. πάντοτε om P 22. τὸν οὐρανὸν πῦρ MP

citudinemque inciderunt. quin etiam, quum noctibus illis plena luna esset, fulgura et tonitrua non cessabant quavis vespera usque ad secundam vigiliam. mane autem terra tremebat mediocriter per dies octodecim. aestus solis per idem tempus haud levis erat.

Enimvero disseramus paucis de natura cometarum, fulgurum, tonitruum, fulminum, motuum terrae et elementorum. docebo equidem pro viribus de his rebus. audi igitur.

8. Cometae dicuntur phaenomena a terra in coelum sublata, quos nonnulli astra appellant, nescii, quid dicant. alii daemones eos esse dicunt, qui et ipsi nesciunt, quid dicant, et graviter blasphemant. daemonia enim non clara, sed obscura sunt, nec humanis oculis cerni possunt. quare istud qui dicunt, nugantur et peccant. si autem astra essent et inde ab omni tempore caderent, coelum non foret astris distinctum. itaque neque astra, neque mali spiritus, sed cometae sunt. cometae enim hoc modo nascuntur. venti supra terram et per aerem flantes tenuissimam terrae materiem ad ignem coele-

μων, ἐκκαχυμένων λαυροειδῶς, ὡς ὑπὸ τοῦ πυρός τοῦ ἀνωθεν κατακαιόμενος ὁ ἄνεμος σὺν τῇ ὕλῃ λαυροειδῆς γίνεται· καὶ οὕτω γίνονται οἱ κομηῆται. καὶ εἰ ἅμα τῷ κρύει ἐκπέση ὁ πεπυρακτωμένος ἄνεμος, γίνεται πύλιν ἀχλύς καὶ σμίγεται τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ ἀέρι. 5

9. Ἡ ἀστραπή οὐκ ἐν ἐτέρῳ τρόπῳ γίνεται εἰ μὴ συναλλαττομένων τῶν ἀνέμων, καὶ τῶν νεφελῶν συγκρουομένων, ὡς βιαζομένων ὑπὸ τῶν ἀνέμων, γίνεται κτύπος, ἐν δὲ τῷ κτύπῳ συγκέχεται τὸ πῦρ παρὰ τοῦ οὐρανοῦ πυρός. προτέρα δὲ ἢ βροντὴ τῆς ἀστραπῆς γίνεται· ἡμεῖς δὲ ὀξυτέραν 10 ἔχοντες τὴν ὄρασιν διὰ τοῦτο πρῶτον θεωροῦμεν τὴν ἀστραπήν, μετὰ δὲ ταῦτα ἀκούομεν τὴν βροντὴν, διότι βραδυτέραν τὴν ἀκοὴν ἔχαμεν. βλέπε· ἐν παραδείγματι ἀποδείξω σοι. ἀπέχοντός σου τινος πόρρωθεν κόπτοντος ξύλα, βλέπεις αὐτοῦ τὴν ἀξίνην συγκρουομένην, καὶ οὕτω μετὰ μικρὸν τὸν 15 κτύπον ἀκούεις.

85 10. Ἄνωθεν πρὸς τὸν αἰθέρα ἠπλωμένον ὑπάρχει τὸ πῦρ ἐν ὄλῳ τῷ προσώπῳ τοῦ οὐρανοῦ· αὐτὸ γὰρ ἐστὶ τὸ τέταρτον στοιχεῖον, καὶ ἰσομερεῖ τῶν ἐτέρων τριῶν, ὡς μὴ ἰσαζομένων ὁ κόσμος ἀπώλετο ἂν· οἶδες γὰρ ὁ δημιουργὸς 20 πῶς παρεσκεύασεν αὐτά.

11. Ὁ μὲν κεραυνὸς οὕτω γίνεται. συγκρουομένων τῶν

1. ἐκκαχυμένοι P 4. μίγνυται P 6. 9] περὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν. 6. συναπτομένων P 17. 10] περὶ τοῦ ἐν αἰθέρει πυρός P, περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἀστραπή M 19. τοῖς ἐτέροις τρισίν, ὧν μὴ ταπιομένων P 22. 11] περὶ κεραυνοῦ P

stem auferunt, nec descendit ea materies ventorum vi avecta, nisi dum silent venti. tum excidunt ventis materie repletis et in speciem folii laurei effusis; quippe igne superiore inflammatus ventus cum materie formam talis folii induit. sic igitur cometae nascuntur. si in frigus ventus ignitus incidit, rursus obscurus fit et miscetur cum sui simili aere. -

9. Fulgur hoc modo fit, ut luctantibus ventis, et nebulis ventorum vi collisis, fragor oriatur, fragore autem ignis avellatur a coelesti igne. tonitru autem prius fulgure fit; sed quoniam visum acriorem habemus, prius fulgur videmus, deinde audimus tonitru, quia auditus lentior est. en tibi eius rei documentum. si quis procul a te ligna caedit, vides asciam immissam, paulo post demum sonitum audis.

10. Sursum per aethera dispersus est ignis toto spatio coeli. id enim quartum elementum est, ceteris tribus aequabile. nam si aequalia non essent, periret mundus. at enim novit rerum auctor, quomodo ea constituerit.

11. Fulmen hoc modo fit. nebulis collisis, fragor, ut ante dixi,

νεφελῶν γίνεται, ὡσπερ προείπομεν, κτύπος, καὶ μετὰ τὸν κτύπον γίνεται πῦρ. τὸ δὲ πῦρ ἐκεῖνο ἐν τύχη καὶ συνοσισίῃ μετὰ κομήτου, οὐ χλαιίνει ὡς οἱ κομήται, ἀλλὰ ἐπὶ γῆς ἐπεισέρχεται καὶ φθείρει. Θανατοῖ καὶ ἀπειλοῖ, ἀλλ' οὐδ' 5 καίει, ὡς λέγουσί τινες. καὶ οὕτως γίνεται ὁ κεραυνός, ὅσπερ ἡμεῖς λέγομεν ἀρχόν.

12. Περὶ δὲ σεισμῶν ἄκουσον, καὶ ὅσον κατὰ δύναμιν δηλώσω ὑμῖν, ὅτι μετὰ καθαράς ἀποδείξεως τοῦτο τὸ τοῦ θεοῦ μέγα μυστήριον ἀποδείξει οὐ δύναμαι, ὅτι τῶν τοῦ 10 θεοῦ κριμάτων καὶ προνοίας αὐτοῦ καὶ βάθος καὶ ὕψος τῆς αὐτοῦ σοφίας ἐξιχνιάσαι ἀνθρωπίνῃ οὐ δύναται γλώσσα, ἀλλ' οὐδὲ γνώσει ἐπ' αὐτὰ συνιᾷ, οὐδ' αὐτὸς ὁ θαυμασίος Παῦλος ἰσχύει ἐξιχνιάειν τὰς ὁδοὺς κυρίου· ἀλλ' ὡς εὐσπλαγχνος ὢν οἰκτιρῶν καὶ πολυέλεος καὶ ἅπασαν σοφίαν καὶ σύνεσιν φι- 15 λανθρώπως τῷ τοῦ αὐτοῦ ἐχαρίσατο πλάσματι, οὕτω γνωρίζει ἡμῖν ὅτι πᾶσα κτίσις κινεῖται, ὡς προείπομεν, ὑπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων, ὧν τὰ μὲν δύο εἰσὶν εὐφερῆ, ὡς ἐλαφρώτερα κουφιζόμενα ἐν τῷ αἰθέρι· ἀλλ' οὔτε ἄνωθεν ἐκλείπουσιν οὔτε κάτωθεν· ἀλλ' ὅπου οὐκ εἰσὶν οὐδὲ ἴστανται, οὐχ, 20 ὡς λέγουσιν, οὐ φθάνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν δυνάμει αὐτῶν ἐνεργοῦσιν. ἐν δὲ τῷ οὐρανῷ οὐκ ἔστι γῆ· ἀλλ' ὁ κοινοτόρος αὐτῆς λαυροειδῆς γίνεται σὺν τῷ ἕρει, καὶ ἐκχεῖται πεπυρακτωμένος, καὶ ἐμφανῆς τῷ κόσμῳ τῷ κάτω φαίνεται. ἐν δὲ τῇ γῇ οὐκ ἔστι πῦρ· ἀλλὰ τοῦ πυρὸς αἱ δυνάμεις πολλαῖς ἐπὶ γῆς ἐνερ-

3. φαίνει P 7. 12] περὶ τοῦ σεισμῶς M et omissio τοῦ P
21. δὲ] γε? an μὲν γὰρ? 23. γίνεται P

et post eum fragorem ignis efficitur. qui ignis cum cometa iunctus, non calefacit, sicut cometae, sed in terram delatus evertit: occidit ac deiicit, nec urit tamen, ut nonnulli dicunt. sic fulmen fit, quod vulgo ἀρχόν appellamus.

12. De motibus terrae iam audi, quos pro viribus explicare conabor, quandoquidem perfecta declaratione magnum hoc mysterium dei explanare nequeo, quoniam iudiciorum, providentiae et sapientiae divinae altitudinem nec lingua humana eloqui nec mens perspicere potest, adeo ut ipse divus Paulus vias domini investigare se non posse fateatur. sed quum pro benevolentia et misericordia sua omnem sapientiam et cognitionem benigne impertiverit creaturae suae, tum edocet nos, totum mundum, ut diximus, quatuor elementis contineri, quorum duo leviora sunt et versus coelum sublimia, at tamen nec supra nec infra plane deficient; nec ubi constituta non sunt, eo non perveniunt, sed ibi quoque vim suam exercent. in coelo

γοῦσιν. οὕτως οὐδὲ ἐν τῷ οὐρανῷ ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ αἱ νεφέλαι αὐτὸ πρὸς οὐρανοὺς ἀνάγουσι, γέγραπται γὰρ ὅτι καὶ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ὕδωρ ὑπάρχει· ἄλλο γὰρ τὸ ὑπερκόσμιον καὶ ἄλλο τὸ ἐν κόσμῳ φαινόμενον. τοιοντοτρόπως ὁ ἀήρ ἰσχυρόν ἐστι στοιχεῖον, καὶ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἐνεργεῖς⁵ πολλάκις καὶ σημεῖα καὶ τέρατα ποιεῖ. ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς ἀνάγει νεφέλας σὺν ὕδατι πρὸς οὐρανοὺς, ἀστραπὰς ποιεῖ, βροντὰς τρανοτάτας καὶ φοβεράς ὥστε καὶ οἱ οὐρανοὶ σειόνται καὶ ἡχοῦσι· καὶ τῷ πυρὶ συνενοῦται καὶ κεραυνοὺς ποιεῖ διὰ πυρός. καὶ πάντας ὁ ἀήρ ἐκθροεῖ καὶ ταράττει· τὴν¹⁰ θάλασσαν μετατιθεῖ καὶ ἐκ βυθοῦ ἀμετρήτου συνταράττει, καὶ πάντα κυμαίνει ἐν ἕξουσίν τε πολλῇ· περικυκλοῖ τὴν γῆν· αὐτὸ γὰρ τὸ στοιχεῖον ἰσχυρότερον πάντως καὶ πολεμικὸν ὑπάρχει. διὰ τοῦτο καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὁ σεισμός γίνεται καὶ πᾶσα ἡ κτίσις κινεῖται· ἡ γὰρ γῆ, ὡς εἴρηται, οὐ βασταῖς-¹⁵ ται ὑπὸ οὐδενός.

13. Ὁ μὲν ἀήρ πρωτόκτιστον πάντων ὑπάρχει στοιχεῖον; ὑπὸ δὲ τοῦ ἀέρος τὸ ὕδωρ γεννᾶται· καὶ οὕτως ἀέρος ἐξερχομένου ἐκ τοῦ στόματός σου καὶ ὑποπίπτοτος εἰς τὴν σὴν πολίαν γίνεται δροσιά, ὡς ὑπὸ τεσσάρων στοιχείων καὶ ὁ ἄν-²⁰θρωπος συνηρμοσμένος ὑπάρχει καὶ πᾶσα ἡ κτίσις. τὸ δὲ ὕδωρ χοῦν ἀποτελεῖ. εἰ βούλη, τοῦτο ὄψη ἀληθῶς. λάβε

8. φοβερωτάτας P
περὶ στοιχείων M

17. 13] περὶ τῶν τετάρων στοιχείων P,

non est terra: sed pulvis speciem folli laurei cum aere induit et ignitus effunditur et ex inferiore terra conspicitur. in terra non est ignis: sed vis ignis saepe in terra efficax est. ita nec aqua in coelo est, sed tamen nebulis eo attollitur. quod enim in sacris literis est, etiam supra coela aquam esse, alia est supra mundum, alia in mundo aqua. similiter aer validum elementum est, et tum supra tum infra vim suam exercet ac signa et prodigia efficit. ex extrema terra nebulas cum aqua in coelum attollit, fulgura excitat et tonitrua acerrima et terribilia, ita ut etiam coela contremant et personent, atque, igni iunctus, fulmina efficit. ita aer omnes homines terret et turbat, mare ciet et ex altitudine immensa concitat, cuncta agit vi ingenti, terram circumdat. adeo id elementum validum et vehemens est. ex hoc igitur motus terrae oriuntur, quibus universa natura concutitur. terra enim, ut dictum est, a nemine portatur.

13. Aer primus ex elementis conditus est, ex aere autem aqua nata. ita aere ex ore tuo exeunte et adherente barbae, ros nascitur, quoniam e quatuor elementis etiam homo cum universa natura compositus est. aqua limum efficit: quod, si velis, ita experire. collige aquam puram urna vitrea, et mitte eam, donec deficiat, at-

ὔδωρ ἀπὸ βροχῆς καθαρόν ἐν ὑελίῳ ὕδαρι, καὶ ἄφες αὐτὸ τὸ ὔδωρ ἕως οὗ ἐκλείπῃ, καὶ εὐρεῖς χοῦν, ὡς εἴπομεν. ὁ δὲ χοῦς γεννᾷ λίθον καὶ σίδηρον καὶ πῦρ ἀποτελεῖ.

Ἐνταῦθα εἰπόντες τὴν τῶν στοιχείων καὶ ἄλλων τινῶν 5 διήγησιν ἐν συνόψει, τὰ νῦν τὰ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας αὐθις ἀψώμεθα.

14. Τῷ αὐτῷ δὴ φθινοπώρῳ, τοῦ ςϞϛ ἔτους δη-
λονότι, τελέως ἐπανέστησαν οἱ τῆς Πελοποννήσου Ἀλβανίται
κατὰ τῶν δεσποτῶν καὶ αὐθέντων αὐτῶν, καὶ τὸν Καντακου-
10 ζηνὸν Μανουὴλ δεσπότην τάχα πεποιήκασι, περὶ οὗ οὐκ οἶδα
τί εἶπεῖν, πόθεν καὶ διὰ τί οὕτως ἐπεχειρήσθη. τῷ δὲ Δε-
κεμβρίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐλθόντος πάλιν τοῦ Ἀμάρη υἱοῦ
τοῦ Τουραχάνη μετὰ στρατοπέδου εἰς βοήθειαν τῶν δεσπο-
τῶν αἰτήσῃ αὐτῶν, καὶ μικρὸν τι κακώσαντος τοὺς Ἀλ-
15 βανίτας, καὶ τὸν αἰχμάλωτον αὐτοῦ ἀδελφὸν χάριν λα-
βῶν ἐπανέστρεψεν. ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ μηνὶ ἀνέειλεν αὐ-
τοχειρίᾳ τὸν φίλτατόν μου υἱὸν Ἰωάννην ὁ ἀσεβέστατος
καὶ ἀπηνέστατος ἀμηνῶς, ὃς δῆθεν ἐβούλετο τὴν ἀθέμιτον
σοδομίαν πρᾶξαι κατὰ τοῦ παιδὸς χρόνων ὄντος δεκατεσσα-
20 ρων καὶ μηνῶν ὀκτὼ παρὰ ἡμέραν μίαν· κατὰ δὲ φρόνησιν
καὶ ἡλικίαν ὡσαν πλειόνων ἔτων ἦν. οἱ μοι τῷ δυστυχεῖ καὶ
ἀθλίῳ γενέτη! τῷ αὐτῷ δὲ Δεκεμβρίῳ ἀπῆλθον καὶ γὰρ εἰς τὸ
Δεοντάρην καὶ τὸν δεσπότην κῆρ Θωμᾶν τὸν πορφυρογέννη-
τον προσεκύνησα· καὶ εἰς τὴν δουλοσύνην αὐτοῦ προσεδέ-

10. τάχα om P 22. γενέτη] τί γένηται P

que invenies limum, ut diximus. limus autem lapidem gignit et fer-
rum atque ignem creat.

In conspectu posita elementorum et aliarum quarundam rerum
natura, redeat iam, unde digressa est, narratio.

14. Eodem autumno, anni 696a, Albanitae Peloponnesii adver-
sus despotas et principes suos manifestam moverunt seditionem et
Manuelem Cantacuzenum despotam crearunt, de quo non habeo
dicere, unde et cur id egerit. Decembri eiusdem anni Amares, Tu-
rachanis filius, despotarum rogatu cum exercitu ad eos adiuvandos
advenit: qui tamen, postquam admodum leviter afflixit Albanitas,
captivum fratrem praemii loco adeptus, reversus est. quo tempore
et mense impiissimus et immanissimus ameras dilectissimum mihi
filium Iohannem sua manu iugulavit, quum turpiter eo abuti vellet,
annos quatuordecim et menses ad unum diem octo nato, sed ad pru-
dentiam longe maiori. vas mihi misero et infelici patri! eodem
Decembri ego Leontarium profectus despotam Thomam porphyrogeni-
tum salutavi, qui in servitium sui me recepit et Cortezam oppidulum

ξατό με, και τὸ χωρίον τὴν Κερτέζην εὐηργέτησέ μοι ἀργυροβούλλῃ. και πρὸς τοὺς δεσπότης Σερβίας τὸν συμπεπτηρὸν και γαμβρὸν αὐτοῦ ἤτοιμασεν ἀπελθεῖν με τῷ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους διὰ πολλὰς και ἀναγκαιὰς δουλείας ὄφελίμονς ἀνὰ τούτων. και ἔτοιμασθεις παρεγενόμην εἰς Μοθώνην, ἵνα διὰ 5 πλευσίμου ἐκεῖθεν ἀπέλθω εἰς Ἐπιδαυρον τῆς Ἰλλυρίας κάκειθεν εἰς τὴν Σερβίαν· και ἐξεκόπην τῆς ὁδοῦ διὰ τὴν γενομένην σύγχυσιν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἐνεκεν τῆς φυγῆς τοῦ γυναικαδέλφου τοῦ δεσπότης κύρ Θωμᾶ, υἱοῦ Κεντηρίωνος τοῦ πριγκίπου, ἀπὸ τῆς τοῦ Χλουμουτζίου φυλακῆς. ἐν τῷδε 10 τῷ τοῦ καιροῦ διαλήμματι ὁ ἀμηρᾶς ἀπῆλθεν κατὰ τῆς Σερβίας, και τὸ Ὀμόβρυδον παρέλαβεν. και ἀπῆλθον ἐγὼ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Πάτραν, κάκειθεν διὰ τῆς Βοσιτίτζας διελθὼν πέραν εἰς Αἰτωλίαν, και τῇ πρώτῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 15 595 ἔτους ἐφθασα εἰς τὴν Αἴνον, ἵνα καιρὸν τινα ἐκεῖσε 15 διαβιβᾶσω ἀποκρύφως, ἕως οὗ ὁ ἀμηρᾶς διὰ τοῦ τῆς Σοφίας μέρους ἐπαναστρέψῃ εἰς Ἀνδριανούπολιν, και ἐλεύσομαι καγὼ, ἵνα τοὺς οἰκειοὺς μου αἰχμαλωτισθέντας ἐξαγοράσω. και ἐλθόντος τοῦ ἀμηρᾶ ἐν τῇ Ἀνδριανουπόλει παρεγενόμην καγὼ 20 ἐκεῖσε, και παρὰ τοῦ πρώτου ἱπποκόμου τοῦ ἀμηρᾶ τοῦνομα 20 Ἰμπραῖμ τῆλεπεῖ ἐξηγόρασα τὴν ἐμὴν σύνευνον, οὐκ αὐτὴν μόνην ἀλλὰ και τὴν μετ' αὐτῆς Χρυσοβεργίναν, και ἐν τῇ Πάτρῃ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ μετ' αὐτῶν ἐπανάστρεψα, πολλὰ 86 κακοπαθήσας και καταναλώσας ἐν τῇδε τῇ ἀποδημίᾳ. και ὅτε

1. κέρκεραν P	5. αὐτῶν P	11. διαστήματι P	12. τὸν P
16. ἀπὸ τοῦ τῆς	σερβίας	πολλῶν P	17. ἀπελεύσομαι P
21. μπράι M	23. ἐφθασα P		

cum bulla aurea mihi donavit. idem me itineri ad despotas Serviae, affines suos, multis, idoneis et necessariis de causis vere eiusdem anni faciendum destinavit. paratus ad iter Mothonen veni, navigio inde Epidaurum Illyricam et in Serviam profecturus. sed impeditus sum tumultu in Peloponneso inde exorto, quod frater uxoris Thomae despotae, filius Centerionis principis, Chlomotza e custodia aufugerat. eodem tempore ameras in Serviam profectus Homobrydum cepit. ego per mare Patram, atque inde trans Bostitzam in Aetoliam profectus, primo die Septembris anni 6963 Aenum veni, ut laterem ibi aliquantisper, donec ameras per Sophiam regionem Adrianopolim redisset et ego eodem abirem ad familiares captivos redimendos. quum ameras Adrianopolim advenisset, affui et ego, et a primario praefecto stabuli amerae, Ibrahim tzelepe, coniugem et eius comitem Chrysoberginam redemi, et mense Februario cum iisdem Patram reverti, mul-

ἔγω εἰς Ἀνδριανούπολιν διετρίβον, τῷ Ὀκτωβρίῳ δὴ μηνὶ ἤλ-
 θεν ὁ Τουραχάνης μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ πολλῶν στρατο-
 πέδων εἰς βοήθειαν τῶν ἀνθεντῶν καὶ δεσποτῶν, καὶ τοὺς
 Ἀλβανίτας παντελῶς ἐδούλωσεν τοὺς ποτε ἀφηνιάσαντας, καὶ
 5 τὸν ψευδοδεσπότην αὐτῶν ἐδίωξεν. ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ τῇ
 β' Ἰανουαρίου μηνὸς ἐγεννήθη τῷ δεσπότην κύρ Θεομᾶ ὁ κύρ
 Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος. καὶ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ 5934
 ἔτους ἀπέθανε Θάμαρ ἡ καλὴ μου θυγάτηρ, αἰχμάλωτος οὖσα
 ἐν τῷ τοῦ ἀμηνῶ σερραγιῶ λοιμῶδει νόσῳ, οὖσα ἑτῶν ἰδ'
 10 καὶ μηνῶν πέντε. ἦν ποτε διὰ προστάγματος τοῦ αἰοδίδμου
 βασιλέως κύρ Κωνσταντίνου τοῦ αὐθέντου μου ἐδεδώκειν εἰς
 σύνευνον τῷ κληρονόμῳ καὶ αὐθέντῃ τῆς Αἴνου καὶ τῆς Ἰθώ-
 μης καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ὡς προέφην ἐν τοῖς πρώην βιβλίοις.
 ἔγωγε ὁ ἀθλιος οὐκ οἶδα τὸν τούτης θάνατον. οἱ μοι, οἱ
 15 μοι, τῷ ἀθλίῳ γενέτη! καὶ τῇ κέ τοῦ Ὀκτωβρίου ἀπεστάλην
 πρέσβυς πρὸς τὴν τῶν Ἐνετῶν ἀριστοκρατίαν, δουκὸς ὄντος ἐπὶ
 αὐτοῦ τοῦ Φραγκίσκου Φούσκαρι. ὅψ' ὦν εὐηργετήθη καὶ
 ἐτιμήθη διὰ χρημάτων τε καὶ γραμμμάτων. καὶ τῇ 5' τοῦ
 Ἀπριλλίου ἐπανέστρεψα εἰς τὴν Πάτραν, θεοῦ καὶ μόνου βοη-
 20 θείᾳ ἀλύξαμεν τὸ τῆς θαλάσσης κακόν, ὅπερ καθ' ὅδον ἡμᾶς
 εὔρε. τῷ δὲ Ἰουνίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβεν ὁ ἀμηνῶς
 τὴν Ἀθηνῶν πόλιν. καὶ τῷ Ἰουλίῳ ἀπελθόντος τοῦ ἀμηνῶς
 εἰς Ἀλβανίαν σχεδὸν ἐάλω τὸ πλεόν μέρος αὐτῆς. τέλος κα-

4. ἐδούλωσαν P
 13. πρώτοις P

5. ἐδίωξαν P
 14. εἶδα? P

9. ἑτῶν ὑπάρχουσα P
 ταύτης P

tis in eo itinere miseris exantlatis magnoque sumtu facto. quo tem-
 pore autem Adrianopoli commorabar, mense Octobri, Turachanes cum
 filiis magnisque copiis ad auxilium despotarum et principum advenit,
 et rebelles Albanitas penitus coercoit et falsum despotam eorum fu-
 gavit. eodem anno, mensis Ianuarii die secundo, Thomae despotae
 filius natus est Manuel Palaeologus. mense Septembri anni 6934
 Thamar, filia mea pulcherrima, in serragio amerae captiva, morbo pe-
 stifero mortua est, annos quatuordecim et menses quinque nata: quam
 quondam iussu venerandi imperatoris, domini mei Constantini, heredi
 et principi Aeni, Ithomes et locorum adiacentium desponderam, sicut
 supra a me explicatum est. ego miser ignorabam mortem eius. heu
 me infelicem parentem! die 25 Octobris legatus missus sum ad se-
 natum Venetorum, duce etiamtum eodem illo Francisco Fuscaro: a
 quibus auctus et ornatus sum pecuniis ac literis. die 6 Aprilis Pa-
 tram redii, solius dei auxilio salvus e periculo maris, in quod in iti-
 nere deveneram. Iunio eiusdem anni ameras urbem Athenas cepit;
 atque Iulio mense in Albaniam profectus, non multum absuit, quin

κῶς ἀπεδιώχθη παρὰ τῶν ἐλθόντων εἰς βοήθειαν, τοῦ Ἰάγκου δηλονότι καὶ Καπιστρανοῦ καὶ ἑτέρων ἐξοχωτάτων ἀνδρῶν· ὃς ἤτηθει φεύγων ὄχρετο, καὶ ὁ χρῆσιμος ἐκεῖνος μπεηλέρμπεης Τουραχάνης ἀπέθανεν.

15. Καὶ τῷ 535^ε ἔτει ὁ τοῦ τῆς Οὐγγρίας στρατοπέδου ἄρχων καὶ κυβερνήτης Ἰάγκος ἐτελεύτησεν· ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ Καπιστρανός, ἔτι δὲ καὶ ὁ τῆς Σερβίας ἄρχων καὶ δεσπότης κύρ Γεώργιος ὁ Βουῦλκος ἐτελεύτησε, καὶ Μαίω β τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ἡ βασίλισσα ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπέθανεν· ἐν ἡ σχεδὸν ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ διέβη πρὸς τὸν ἀμηνᾶν ἡ θυνατήρ 10 αὐτῆς εἰς ἀμήρισσαν μετὰ τοῦ τυφλοῦ τοῦ πρώτου αὐτῆς ἀδελφοῦ καὶ τοῦ θείου αὐτῆς Θωμᾶ τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἄρασα μεθ' ἑαυτῆς ἅπαντα τὸν βίον ἦτοι περιουσίαν καὶ ὑπαρξιν κινητὴν, φοβούμενοι διὰ τὸν βίον τῆς μητρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν νύμφην αὐτῶν. καὶ τῷ ἔτει 535^ε μηνὶ Νοεμ-15 βρίω ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης Λάζαρος, καὶ ὁ ἀμηνᾶς Μεμετήν τὸν αὐτοῦ μπεηλέρμπεην ἐδιόρισεν ἵνα, εἰ δύνατον ἦν, μετ' εἰρήνης τὸ Σμεντόροβον καὶ πᾶσαν δὴ τὴν Σερβίαν μετ' εἰρήνης λάβῃ καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτῶν δώσῃ τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ δὴ τοῦ Λαζάρου· ὅπερ καὶ οὐ κατώρθωσε τότε, 20 εἰ μὴ μόνον τὸ Περιστέριον παρέλαβε προδοσίᾳ. μετὰ δέ τινα καιρὸν καὶ τὸ Σμεντόροβον καὶ τὸν ἄλλον τόπον. καὶ τῇ βα-

2. καπεσιανοῦ P

4. Τουραχάνης add Alterus

7. καπε-

σιανός P

15. τῷ αὐτῷ ἔτει 535^ε P

17. μεμετέης P

ἀπέστειλεν P

18. δεντόροβον P, et mox σμοντόροβον.

21.

περιστερεῖ P

maiolem partem huius quoque terrae in potestatem redigeret; sed postremo ab iis, qui auxilio venerant, Ianco, Capistrano et aliis viris praestantissimis victus recessit. sub idem tempus egregius ille beglerbegus Turachanes in vivis esse desiit.

15. Anno 6965 Hungarorum dux et princeps Iancus mortuus est; imo etiam Capistranus et Serviae princeps et despota, Georgius Bulcus. Mail mensis die secundo anni eiusdem etiam regina, uxor eius, obiit: quo ferme ipso die et hora ad ameram et amerissam se contulit filia eius cum caeco fratre natu maximo et Thoma Cantacuzeno avunculo, ablatis secum omnibus facultatibus sive rebus mobilibus. anno 6966, mense Novembri, ipse Lazarus despota mortuus est, et ameras Mehemeti, beglerbego suo, mandavit, ut, si fieri posset, pactione sibi compararet Smentorobum et totam Serviam, et alia pro his uxori et liberis Lazari daret: cuius voti tum non compos factus est, sed solum Peristerium proditione obtinuit; aliquanto post tamen etiam Smen-

σιλίση ἔδωκε τάχα τινὰ κάστρα, ἅπερ ὁ ἀμηνῶς ἐν τῇ Μπό-
 σνα κέκτητο. Μαΐῳ δὲ 15 τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ ἀμηνῶς παρα-
 γέγονεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ εἰς τὴν Κόρινθον καταλεί-
 ψας στρατὸν περιεκύκλωσεν αὐτὴν πολιορκῶν· αὐτὸς δὲ ἐλ-
 5 θὼν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τόπου καὶ πάντα τὰ ἐκεῖσε τὰ μὲν ἡχ-
 μαλώτευσσε τὰ δὲ ἠφάνισε καὶ ἐνέπρησε, ἐξαιρέτως δὲ τὴν
 Ἄκωβαν, τὸν Ἄετον καὶ τὰ Πενταχυρία. κάκειθεν ἐξελθὼν Β
 κατὰ τοῦ Μοχλίου ἐπέδραμεν, καὶ ὁ τότε ἐκεῖσε ἡγεμονεύων
 ἔδωκεν αὐτὸ μετ' εἰρήνης τῷ ἀμηνῶ, ὁ καλοκαγαθὸς Ἀσάνης
 10 Δημήτριος. καὶ τῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους κάκειθεν
 πάλιν ἐπιστρέψας ὁ ἀμηνῶς εἰς Κόρινθον ἔπесεν, ἣν δὴ καὶ
 δεδώκασιν αὐτῷ οἱ γενναῖοι ἄρχοντες ἄνευ ἀντιλογίας τινός,
 ὁ Ἀσάνης Ματθαῖος λέγω, ὁ γυναικάδελφος τοῦ δεσπότη
 κύρ Δημητρίου, υἱὸς δὲ Παύλου τοῦ Ἀσάνη, τὸ παλαιὸν καὶ
 15 νέον κακόν, καὶ ὁ Λουκῆς Νικηφόρος. γέγονε δὲ τοῦτο
 ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ τῇ ε'. ὧν ὁ μὲν εἰς ἡγεμόνευεν ἐν αὐτῇ,
 ὡς μὴ ὠφελεν, ὁ δὲ Ἀσάνης ἦν ἀπεσταλμένος σπουδῇ παρὰ
 τοῦ δεσπότη ἐν αὐτῇ, ὅπως χρηστοτέρως φυλάξῃ τὴν πόλιν·
 κάκεινος δὲ συντομωτέρως παρέδωκεν αὐτὴν. καὶ οὐκ οἶδα-
 20 σιν ὅτι εἰ καὶ τὴν Κόρινθον ἔδωσαν, δῆλόν ἐστι κατὰ τὰ
 πράγματα ὅτι ὡσπερ κεφαλὴ ἐν τῷ σώματι, τοιοῦτοτρόπως
 καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἦδε ἡ πόλις εἶχε. τάχα καὶ ὀρκω-
 μοτικὰ εἰρήνης πεποιήκασιν μετὰ καταστάσεως, ὅτι καὶ ὁ δε-

1. τὰ χαινὰ κάστρα P μπόστια P 7. πεντεχείρια P 8.
 Ἀμυκλίου P 22. ἔχει P

torobum et locum alium. reginae castella quaedam data sunt, quae
 ameras in Bosna habebat. Maii die 15 eiusdem anni ameras in Pe-
 loponnesum venit, et Corinthum, exercitu relicto, oppugnari iussit,
 ipse, per mediam terram procedens, cuncta aut in servitum rededit
 aut delevit et combussit, in primis Acobam, Aetum et Pentachyria.
 inde progressus Mochlium incuravit, quam urbem pacifice illi tradidit
 eius tum praefectus optimus Demetrius Asanes. Julio mense inde re-
 versus Corinthum adortus est, quam haud cunctanter ei dederunt du-
 ces fortissimi, Matthaueus Asanes, frater uxoris Demetrii despotae,
 filius Pauli Asanis, quod vetus et recens malum fuit, et Nicephorus
 Lucanes, mensis Augusti die sexto, quorum alter utinam ne admini-
 strasset urbem, quam administrabat, alter, Asanes, dedita opera a
 despota missus ad diligentius eam tuendam, etiam citius eam tradi-
 dit. adeo nesciebant, quum Corinthum traderent, urbem se tradere,
 quae, si rem aestimare velis, in Peloponneso id esset, quod caput in
 corpore est. mox etiam pactionem cum sacramento fecerunt, ut Tho-
 mas despota Patrum cum locis adiacentibus traderet; praeterea Cala-

σπότης ὁ κύρ Θωμᾶς τὴν Πάτραν δώσῃ μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ἔτι δὲ καὶ τὰ Καλάβρυτα καὶ ἀπλῶς πάντα ὅσα ὁ μακαρίτης βασιλεὺς Κωνσταντῖνος δεσπότης ὦν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ εἶχεν. ἄπερ δὴ ὡς ἤκουσεν ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς ὁ αὐθέντης καὶ κύριος αὐτῶν ἐν τῇ Μαντινείᾳ διαβιβάζων 5 πανοικί, ἐλθὼν εἰς τὰ περὶ τὴν Τρύπην βουνά, ἐνθα δὴ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἦν, καὶ οἱ ῥηθέντες κατασταταί τῶν τοιούτων ἄξιεπαίνων ἔργων ἤλθον· καὶ ἄνευ συμβουλῆς ἢ ἀντιρρήσεως, μὴ ποιήσας ἀναβολὴν οὐδεμίαν, ἀπέστειλε τὸν αὐτοῦ μέγαν πριμικήριον τὸν Λάζαρον, καὶ πάντα τὰ ῥηθέντα ἕστεα 10 τῷ ἀμηνῶ παρέδωκεν ὡς λάχανα κήπου. τῇ δ' αὐτῇ σχεδὸν ἡμέρᾳ ἐπεὶ ὁ ἀμηνῶς ἦν ἀναγκαζόμενος ἐξελθεῖν τῆς Πελοποννήσου διὰ τινα αἰτίαν, καταλείψας Ἀμάρην τὸν τοῦ Τουραχάνη υἱόν, ἵνα αὐτὰ λάβῃ ἀντὶ τοῦ ἀμηνῶ, ὁ δ' ἐκεῖθεν 15 διέβη.

16. Τῷ δ' Ὀκτωβρίῳ μηνὶ τοῦ 595ζ ἔτους ὁ ἀμηνῶς ἀποστείλας πρέσβυν πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Δημήτριον ἦτει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γυναῖκα, ἣν ἔσχεν ἐκ τῆς αὐτοῦ συζύγου τῆς τοῦ Παύλου τοῦ Ἀσάνη θυγατρὸς, τοῦ πατρὸς Ματθαίου· εἰ δ' οὐ, μάχη ἀνὰ αὐτῶν ἔσεται. ὁ δὲ περὶ 20 τούτου τοῦ συνοικεσίου πρέσβυς ἐλθὼν καὶ πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Θωμᾶν εἰς τὴν Πόντικον εἰρισκόμενον τοὺς ὄρκους τῆς ἀγάπης ἀπέτέλεσε, καὶ τὰ μὴ φθάσαντα ἕστεα δοθῆναι τῷ αὐθέντῃ αὐτοῦ ἔσχε κατὰ τὰς συμφωνίας, ὡς εἰρήκαμεν,

18. εἶχεν P

20. δέ, omisso οὐ, P

bryta, et omnino cuncta, quae beatae memoriae imperator Constantinus despota, quum is in Peloponneso esset, habuerat. quae ubi audiit Thomas despota, eorum dominus et princeps, cum omni familia Mantineae degens, in viciniam Trypes buna, ubi frater eius et isti rerum tam laudabilium auctores erant, concessit, ac sine deliberatione vel reclamatione et minime cunctanter Lazarum, magnum primicerium suum, misit et loca, quae dixi, omnia, tanquam olera horti, ameras tradidit. quum eodem ferme die ameras e Peloponneso discedere causa quadam cogeretur, Amarem, Turachanis filium, qui illa pro se occuparet, reliquit, ipse inde abiit.

16. Octobri mense anni 6967 ameras, legato ad Demetrium despotam misso, huius filiam in matrimonium sibi expetivit, quam is ex Pauli Asanis, patris Matthaiei, filia, uxore legitima, habebat: nisi daret, pro hoste se eum habiturum. de hoc coniugio missus legatus etiam ad Thomam despotam Pontici versantem venit, et, pactione cum eo facta, oppida principi suo nondum donata secundum conventa

καὶ ἀπῆλθε. κατὰ δὲ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους
καὶ ὁ καλοκαυθὸς Λουκάνης Νικηφόρος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Πε-
λοποννησιοφθόρος, λογιζόμενος εἶναι τῶν πρώτων καὶ πιστῶν
ἀρχόντων τοῦ δεσπότης κύρ Δημητρίου, καὶ τινες ἄλλοι σὺν
5 αὐτῷ τῶν Ἀλβανιτῶν καὶ Πελοποννησιωτῶν, μὴ λογιζόμενοι
ὅτι ἂ ἐπιμελοῦνται πρᾶξαι εἰς κακίαν αὐτῶν πρόχειρον ὠκο-
νόμουν, ἔπεισαν τὸν δεσπότην κύρ Θωμᾶν ἵνα μάχην ἐγείρῃ
κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἀμηνῶ ἐπανύστασιν
ποιήσῃ, καὶ φάγῃ τοὺς ὄρκους ὡς λάχανα, οὓς πρὸ ὀλίγου
10 μετ' αὐτῶν ἐποίησε. καὶ ὁ ἄλλος ἀγαθὸς ἀνὴρ Ἀσάνης ὁ
Ματθαῖος διὰ τὸ πρὸς τὸν ἀμηνῶ εἶναι ἀπεσταλμένος περὶ
τοῦ εἰρημένου συνοικισίου τοῦ ἀνὰ τῆς τούτου ἀνεψιῶς καὶ
τοῦ ἀμηνῶ ταῦτα οὐκ ἐγένωσκεν. ἐξελθόντος οὖν τοῦ δεσπό- 87
του κύρ Θωμᾶ εἰς τὰς ἀρχάς τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τοῦ
15 αὐτοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἐνωθέντος μετὰ τῶν ἐρ-
γαζομένων κατ' αὐτοῦ ἢ καὶ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ κατ' αὐτῶν,
ὡς ὁ λόγος προῖὼν δηλώσει, παρέλαβον ἀπὸ μὲν τῶν Τούρ-
κων τὰ Καλάβρυτα καὶ μόνον ἐκ τῶν ἀστέων ὧν ἤλπιζον
λαβεῖν, ἃ οἱ Τούρκοι κέκτηντο, ἀπὸ δὲ τοῦ δεσπότης κύρ
20 Δημητρίου ἄπερ αὐτοὶ οἱ ἐργάται τῶν κακῶν ἡγεμόνευον,
Καρίταιναν λέγω καὶ ἅγιον Γεώργιον, Βορδόνιαν, Καστριτζαν
καὶ ἑτέρά τινα, ἐν' αἷθις ἔχουσιν αὐτῷ οὐχ ὡς πρώτῃν ἐκυβέρ-
νον, ἀλλ' ὡς αὐθένται ἴδιοι. ἐκατώρθωσαν οὖν οὐδὲν ἄλλο
οἱ φρόνιμοι καὶ πρακτικοὶ καὶ γενναῖοι ἄρχοντες ἢ μόνον ὅτι

13. ταῦτα om P. 21. βορδόνιον καστριτζε P

accepit ac discessit. mense Ianuario eiusdem anni eximius ille vir,
imo vero pestis Peloponnesi, Nicephorus Lucanes, qui in fidelibus et
primis Demetrii despotae proceribus numerabatur, et alii quidam
Albanitae et Peloponnesii, ignari, quae molirentur, in suam se per-
niciem moliri, Thomae despotae suaserunt, ut fratrem bello adoriret-
tur et contra ameram rebellaret, et quae paulo ante fecerat sacra-
menta, tanquam olera, comederet. ignorabat hoc alter vir egregius,
Matthaeus Asanes, de connubio illo inter illius consobrinam et
ameram conciliando ad ameram missus. itaque Thomas despota
sub initium Februarii eiusdem anni ex Arcadia profectus et con-
iunctus cum iis, qui ipsius, imo, ut docebunt ea, quae sequuntur,
sui studiosi erant, Turcis eripuit Calabryta, solam ex urbibus,
quas a Turcis occupatas recuperaturos se esse sperabant, Demetrio
despotae autem eas, quibus ipsi malorum auctores praeerant, Caritae-
nam, sanctum Georgium, Bordoniam, Castritzam et alia nonnulla, ut
illi eas non tanquam administratores, ut ante, sed ut domini recipere-

ἔσχον καὶ αὐτῶν θεὸν τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν καὶ αὐθέντην τῶν ἐπὶ γῆς ἰσχυρότερον, καὶ οὕτως τὸ σκάνδαλον ἐποίησαν ἀνὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ αὐθεντῶν αὐτῶν, οὐκ ἐνθυμηθέντες οἱ ἄθλιοι τοῦ ἀψευδοῦς λογίου ὅτι πᾶσα βασιλεία διαμεριθεῖσα καθ' ἑαυτὴν ἐρημοῦται, οὔτε τοῦ παροιμιώδους λόγου τοῦ 5 πρὸς τοὺς δύο οὐδ' Ἡρακλῆς, ἀλλ' ἐπανέστησαν καὶ πρὸς τοὺς τρεῖς. καὶ τούτων οὕτως προβάτων πρῶτον μὲν ὁ θεὸς παρεῖδεν αὐτούς, καὶ τί ἔπραττον οὐκ ἐγίνωσκον, ἀλλ' ὡς τοὺς ἰχθύας τοὺς ἔσω τῆς σαγήνης ὄντας καὶ ἀγνοοῦντας ὅτι πάντες μέλλουσιν ἐλκεσθαι εἰς γῆν, ἐν ὅσῃ ἕως τοῦτο γένηται 10 ἀλλήλως διώκονται καὶ ἀλίσκονται καὶ φθείρονται οἱ ἐλάττονες ὑπὸ τῶν μειζοτέρων, οὕτως καὶ οὗτοι. ὁ μὲν γὰρ δεσπότης κῦρ Θωμαῆς παρέπιπτε καὶ ἐπολιόρκει τὰ τοῦ αὐταδέλφου ἄσπρα καὶ χώρας, Ζαρνάταν λέγω καὶ τὰ ἕτερα τῆς ἐπιτροπικῆς τοῦ Μελοσηνοῦ, τὴν Καλαμάταν καὶ ἄλλα ὅσα εἰς 15 χεῖρας εἶχεν ὁ δεσπότης κῦρ Δημήτριος ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ κόλπῳ· καὶ συνεργὸν εὔρε προτοστράτορα τὸν ἄριστον Φραγκόπουλον Νικόλαον, τὸν Εὐδαίμονα Ἰωάννην, Λέοντα τὸν μεσάζοντα καὶ τὸν σύγγαμβρον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ τὸν περιπόδητον γυναικοθεῖον, τὸν μᾶλλον Κυδωνίδην ἢ Τζαμπλά- 20 κωνα ὀνομαζόμενον. ὁ δὲ δεσπότης κῦρ Δημήτριος πάλιν τὸ Λεοντάρι καὶ τὰ πέραξ αὐτοῦ ἐπολιόρκει καὶ τὴν Ἀκωβαν, ὃς καὶ συνεργοὺς εὔρε καὶ αὐτὸς Γεώργιον τὸν Παλαιολόγον καὶ

10. ἐν δαση μέντοι ταύτης ἔσω εἶαι δ. P

rent. nihil igitur aliud prudentes isti, strenui et generosi primores assecuti sunt, nisi ut deum, rerum omnium auctorem et principem iis, qui in terra sunt, potentiores contra se irritarent; atque inter fratres et dominos suos severunt inimicitias, haud memores miseri oraculi illius indubii "omne regnum secum discordans dilabatur," nec proverbii illius "adversus duos ne Hercules quidem": quin imo etiam tribus obnisi sunt. quae quum ita procederent, primum eos deus neglexit, nec sciebant, quid facerent, sed erant velut pisces in verriculo, qui, se omnes in terram protractum iri nescii, interim invicem se persequuntur, ac minores capti consumuntur a maioribus. quippe Thomas despota incursabat obsidebatque fratris urbes et oppida, Zarnatam et alia loca provinciae Melisseni, Calamatam et reliqua, quae Demetrius in sinu Messeniaco possidebat. adiutores habebat virum optimum Nicolaum Francopulum, protostratorem, Iohannem Eudae-monem, Leonem vicarium et affinem fratris sui, et carissimum uxoris patruum, Cydoniden potius quam Tzampliconem appellatum. vicis-sim Demetrius despota Leontarium cum locis vicinis et Acobam ob-

τινα τούτου ἐξάδελφον καὶ τὸν γάμβρον αὐτοῦ Μπούχαλην
 Μανουήλ, οἱ ἐμέσαζον κατὰ τοῦ δεσπότου κύρ Θωμᾶ. καὶ ὁ
 μὲν παρέλαβε τάχα τὴν Ζαρνάταν, ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς
 λέγω, καὶ τὸ Λεῦκτρον καὶ τὸ πολὺ τῆς Μανῆς ζυγόν, ἔτι δὲ καὶ
 5 τὴν Καλαμίταν. τοῦ δὲ δεσπότου κύρ Δημητρίου ἐρχομένου
 ἐβῆναι ἐν τῷ Λεοντάρει, καὶ μαθὼν τοῦτο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
 δραμῶν ἐπρόλαβε καὶ εἰσῆλθεν ἐν τῷδε τῷ ἄστει· καὶ οὕτως
 ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος ἀπέμεινεν ἀπρακτος. τοῦ δὲ Παλαιο-
 λόγου κύρ Γεωργίου καὶ τῶν Μπουχαλέων φυγόντων μόνων καὶ
 10 ἀπελθόντων σὺν αὐτῷ ἐπαναστρέφοντι εἰς Σπάρτην, ἔτι δὲ καὶ
 τὸ κάκιστον καὶ ἀνωφελέστατον τῶν Ἀλβανιτῶν γένος εὐκαιρίαν
 εὐρόντες τῆς ὑπολήψεως καὶ ἀπρακτικῆς καὶ ἀδίκου αὐτῶν γνώ-
 μης ἀρμόδιον, τί οὐκ ἐπραξαν ἢ τί οὐκ εἰργάσαντο κα-
 κόν; ἀπιστοῦντες γὰρ τρεῖς τοῦ σαββάτου ἐκ τοῦ ἐνὸς αὐθέν-
 15 του πρὸς τὸν ἄλλον ἀπήρχοντο, καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν κόμας ἢ
 ἄστυα κάστρος ἔλεγον κατὰ τὴν αὐτῶν γλῶσσαν τὴν βαρβα-
 ρίζουσαν, καὶ ταύτας εἰς κεφαλάτικα ἀπήτουν, καὶ οὕτως
 ποτὲ μὲν πρὸς τὸν ἕνα τῶν δεσποτῶν ἀπήρχοντο ποτὲ δὲ πρὸς Β
 τὸν ἕτερον. διὰ μέσου οὖν αὐτῶν παντὶ ἄρα εὐρίσκειτο τῶν
 20 ἀθλίων τάχα Ῥωμαίων τε καὶ ἑτέρων Ἀλβανιτῶν καὶ συγγε-
 νῶν καὶ οἰκείων αὐτῶν πολλάκις διήρπαζον καὶ ἠφάνιζον πάν-
 τα. ἐγένοντο δὲ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ὅτι τίς αὐτὰ οὐ θρη-
 νήσεις; ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι οἱ ἐν Κορίνθῳ καὶ

19. παντὶ ἄρα | πάντες P 23. καὶ Ἀμυκλείῳ P

sidebat: qui et ipse administros invenit Georgium Palaeologum et
 huius patrualem quandam eiusque generum Manuelem Buchalen
 qui contra Thomam despotam ipsius negotium curabant. atque ille
 quidem, Thomas, inquam, Zarnatam et Leuctrum et maiorem partem
 regionis Manes, Calamatam insuper cepit; Demetrius despota autem,
 ad invadendum Leontarium profectus, spe frustratus est, quoniam
 resciscens id frater eius, praecipiti agmine urbem praeoccupatam in-
 travit. Georgio Palaeologo et Buchalis solis profugis et cum ipso
 Spartam redeunte profectis, genus hominum nequissimum et perdi-
 tissimum, Albanitae, occasionem nacti cogitationi suae et rapaci at-
 que iniustae naturae commodam, quid non fecerunt aut quid non
 designarunt mali? infidi enim ter intra sabbatum ab uno domino
 ad alterum transibant, atque pro eo, ut vicos aut oppida appellarent,
 lingua sua barbaramente dicentes, petebant earum principatus, et ita
 nunc ad illum, nunc ad alterum se adiungebant despotam. inter hos
 igitur omne genus miseriarum reperiebatur, inter Romanos, inquam,
 et Albanitas eorumque cognatos et domesticos, quorum bona omnia
 diripiebantur et vastabantur. denique talia ac tanta commissa sunt,

ἐν Ἀμύκλῃ καὶ Πάτρῃ εὐρισκόμενοι, λαβόντες καιρὸν ἐπιτήδειον, τοὺς μὲν ἠχμαλώτιζον τοὺς δὲ ἀπέκτεινον, τοὺς δ' αὐθέντας καὶ τοὺς ἄρχοντας κατεγέλων, βλέποντες καθ' ἑαυτῶν τὰ ξίφη ἀθροῦντας.

Ταύτας δὴ τὰς ἐργασίας ἐννοησάντων ἡμῶν ἐν τῇ Ἀρκα-5
δία ὄντων, ἔνθα δὴ καὶ ἐπράττοντο τὰ ἑαυτῶν συμπεράσμα-
τα, σὺν ἡμῖν ἦν καὶ ὁ τῆς χρηστῆς ῥίζης καρπὸς Νικόλαος
ὁ Μελισσηνὸς ὁ νέος καὶ ὄρφανός, ὃν ποτε ἔμελλον ὁ δυστυ-
χῆς ἐγὼ γαμβρὸν ποιῆσαί μοι. ὃς ἀναμέσον τῶν δύο αἰθεν-
τῶν καὶ δεσποτῶν κακῶς καὶ αὐτὸς καὶ πικρῶς δέσκειτο· ὁ 10
μὲν γὰρ δεσπότης κύρ Δημήτριος ἔπεμπεν αὐτὸν πρὸς τὸν
δεσπότην κύρ Θεωμᾶν, ὃ δὲ πύλιν ὁμοίως ἐποίει, καὶ οὐκ
ἔπαυον εἰς πρὸς τὸν ἕτερον πέμπειν αὐτόν, καὶ οὐκ ἂν τὸ ζῆν
αὐτῷ ἐδίδουν, ἀλλὰ συναλλήλως αὐτοῖς ἐκράτουν πάντα ἐκεί-
νου πράγματα, ἃ ἡ ἱστορία προεδήλωσε, τὰ ἐν τῇ Πελοπον- 15
νήσῳ· καὶ μᾶλλον ἢ ζῶν αὐτοῦ ἀναμέσον τῶν τοιούτων σκαν-
δάλων ἐκινδύνευσεν. ἡμῶν δὲ βλέπόντων τὰς τοιαύτας μεγά-
λας ἀκαταστασίας, καὶ τὰ αὐτῶν συμπεράσματα σκοπησάντων
πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν κύρ Θεωμᾶν τὸν δεσπότην ἐκ τῆς Ἀρκαδίας,
ἐξήλθομεν καὶ ἡμεῖς πλάσαντες αἰτίας τινάς, καὶ παρεγενό- 20
μεθα εἰς Πίδασον, ἣ νῦν Μοθώνη καλεῖται. ἀλλὰ δὴ καὶ
ὁ χρησίμος ἄρχων γνώσει τε καὶ πράξει καὶ γένει Γεώργιος
ὁ Ῥαούλ, ὃ ἐπὶ μητρὸς θεῖας τοῦ ἀν' ἡ ἱστορία ἐδήλωσεν, Νι-

6. ἐπράττοντο, ἐγγνωμεν τὰ αὐτῶν P 13. οὐκέτι ζῆν P 21.
Πύλον P 23. ταῦ ὃν ἡ ἱστ. ἐδ. om P

quae nemo videatur non deploraturus fuisse. quin etiam Turcae, qui Corinthi vel Amyclae vel Patrae erant, arrepta opportunitate, alios in servitium abstraherant, alios occidebant, principes vero et primores irridebant, quorum enses in se strictos videbant.

Haec facinora nos in Arcadia commorantes prospiciebamus, eratque nobiscum bonae radices soboles Nicolaus Melissenus iunior idemque orbis, quem quondam miser ego generum habiturus eram. is quoque ab utroque principe et despota male acerbeque habebatur. etenim Demetrius despota ad Thomam eum mittebat, hic contra, nec cessabant eum invicem missitare, et ne victum quidem ei praebebant, quum omnia, quae in Peloponneso eum habuisse supra docuimus, sibi vindicarent: in quibus turbis in haud mediocri periculo ipsa vita eius versabatur. tantos tumultus quum cerneremus, quorum eventa praesagiveramus, antequam Thomas despota exiret ex Arcadia, ipsi quoque, causis quibusdam praetextis, egressi, Pidasum, quae nunc Mothone appellatur, venimus. quin etiam pruden-

κολίου τοῦ Μελισσηνοῦ τοῦ καὶ μελλογάμβρου μου, καὶ αὐ-
 τὸς ἀφείς τὴν αὐθεντίαν καὶ πῦσαν τὴν αὐτοῦ κτησίαν τε καὶ
 περιουσίαν παρεγένετο καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ Μοθωνῇ,
 5 καθήμενοι ἀμφοτέρωθεν ἐν τῇ λιμένι ἐκαραδακοῦμεν καθαρῶν-
 τες τὸ τῆς τοιαύτης τρικυμίας τέλος, εἰ καὶ ὁ θεὸς μακρο-
 θυμήσῃ ἵνα οἱ ἀσύνετοί ποτε συνήσωσιν καὶ οἱ μωροὶ ποτε
 φρονήσωσι, καὶ ὁμόνοια καὶ εἰρήνη γενήσῃται ἀναμέσον αὐ-
 τῶν, καὶ τοῦ θεοῦ δεηθῶσι, καὶ ἐλεήσῃ μὲν αὐτοὺς ὡς ἐλεή-
 10 μων θεός, προσταξῆ δὲ καὶ τὸν δῆμιον αὐτοῦ ἀμηραῖν καὶ
 εἰσὶν αὐτοὺς ζῆσαι πλείονα χρόνον· τόπον γὰρ καὶ τάξιν
 ἔχει καὶ αὐτὸς πρὸς θεὸν οἷαν οἱ αὐτοῦ δῆμιοι πρὸς αὐτόν,
 εἴτινες πληροῦσι μὲν τὰ προσταγμάτων αὐτοῦ, εἰσὶ δὲ καὶ μι-
 σήτοί καὶ ἀποτρόπαιοι.

15 Καὶ τούτων δὴ τῶν προρρηθέντων κακῶν κατὰ τῆς Πε-
 λοποννήσου περισσοτέρως παντὸς ἀθλίου τόπου γενομένων,
 ἐλθόντος δὲ καὶ μέρους τῶν Τούρκων στρατοῦ ἔξωθεν, κατέ-
 δραμον τὸν τόπον ἅπαντα, καὶ ἵνα ἄπερ κακὰ παρέλειπον οἱ
 οἰκήτορες καὶ κύριοι καὶ αὐθένται καὶ ἄρχοντες, οὐ προαιρέ-
 20 σαι ἀλλ' ἀνδρῖα, πράξωσιν αὐτοί, καὶ τοῦ μὲν ἐνὸς τῶν δε-
 σποτῶν ἐχθροὶ ὄντες, τοῦ δ' ἄλλου τάχα φίλοι· ὃν δὴ δε-
 σπότην, τὸν καὶ ἐχθρὸν αὐτῶν κερὶ Θωμαῖν, εἰς τὰ περὶ τὸ

6. καὶ εἰ P

18. διέλιπον P

tia, peritia et genere eximius vir Georgius Raul, avunculus eius, de
 quo dixi, Nicolai Melissenii, qui gener meus futurus erat, relicta pro-
 vincia cum bonis et facultatibus omnibus, eodem mecum venit, ex-
 tremo Decembri anni eiusdem; sedentesque ambo in portu, tantorum
 fluctuum finem opperiebamur, si forte deus pro patientia sua exspe-
 ctaturus esset, dum insipientes saperent, stulti ad sanitatem rever-
 terentur, pacem concordiamque colerent et deum precarentur, atque
 commiseratus eos pro misericordia sua deus imperaturus esset carni-
 fici suo amerae, ut eos diutius spirare pateretur. hic enim locum
 et ordinem apud deum tenet, qualem apud ipsum carnifices eius, qui
 iussa eius faciunt, et tamen exosi et contemti sunt.

Quum iis, quae ante commemoravi, malis Peloponnesus gra-
 vius, quam ulla alia misera regio, affligeretur, etiam manus Tur-
 carum externa advenit et cuncta incursavit, ut quas clades in-
 colae, domini, principes, primores non consulto, sed resistentium
 virtute impediti, omiserant, illi ederent, alterius despotae ho-
 stes, alterius amici: e quibus illum, inimicum sibi Thomam, prope
 Leontarium repertum, acriter inaectati, in urbem compulerunt, mul-

Λεοντάριον ἐλθόντες εὔρον αὐτόν, καὶ κακῶς ἐδίωξαν καὶ
 ἀπέκλεισαν αὐτόν ἐν τῷ ἄστει, καὶ πολλοὺς τῶν αὐτοῦ ἀπέ-
 κτειναν καὶ ἡχμαλώτισαν. ἔπειτα ἔστησαν τὰς σκηναὶς αὐτῶν
 πλησίον τοῦ Λεονταρίου, καὶ μετ' ὀλίγον ἐξελθόντες ἀπῆλθον
 88 εἰς τὰ παρὶ τὴν Σπάρτην πρὸς τὸν ἑαυτῶν φίλον δεσπότην 5
 κῦρ Δημήτριον μετὰ νίκης καὶ πολλοῦ κέρδους ζώων τε καὶ
 ἀνθρώπων. μὴδὲ οὐδὲν ποτὲ ἐννοήσαντες οἱ αὐθένται καὶ
 ἀδελφοὶ τὸ κακὸν τῆς ἑαυτῶν μάχης καὶ συναχθέντες εἰς τὸ
 Καστρίτζι ἐποίησαν τάχα ὄρκους εἰρήνης, τοῦ τῆς Λακεδαι-
 μονίας μητροπολίτου ἦτοι τῆς Σπάρτης μετὰ τοῦ σάκκου αὐ- 10
 τοῦ ἱεροουργήσαντος· καὶ ὅτε ἐν τῇ θείᾳ ἱεροουργίᾳ ἐδείκνυε
 τὰ ἅγια τῷ λαῷ λέγων “μετὰ φόβου θεοῦ καὶ πίστεως προσ-
 ἔλθετε,” ἐν ἐκείνῃ τῷ καιρῷ προσῆλθον οἱ αὐθένται καὶ
 ἀδελφοί, καὶ ὤμωσαν ἵνα τὴν εἰρήνην φυλάξωσιν. ἔμεινεν μὲν,
 ὡς ἠκούσαμεν, ὁ δεσπότης κῦρ Δημήτριος ἐν τοῖς συμφω- 15
 νημένοις μέχρι τινός, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς εἰς οὐδὲν τοὺς ὄρκους
 ἐλογίσαστο καὶ καινὰς μάχας καὶ σκάνδαλα ἐποίησε. ὃ τῆς
 ἀνοχῆς καὶ μακροθυμίας σου, Χριστὲ βασιλεῦ, καὶ εἰς αὐτόν
 καὶ τοὺς αἰτίους! καὶ ἤρξαντο ἔτι τὰ κακὰ πάλιν τὸν χθὲς
 τοιοῦτον φρικτὸν ὄρκον ἀθετησάντων· καὶ ἔπραττεν ἕκαστος 20
 αὐτῶν κατὰ τοῦ ἐτέρου ὄση δύναμις, ἐπιίχοντες ὁ μὲν εἰς
 τὴν φιλίαν τοῦ ἀμηρᾶ καὶ βοήθειαν, καὶ τὴν ἀδικίαν ἐνδυ-
 μούμενος ἦν ἡδικήθη ὑπὸ τῶν ὑποχειρίων αὐτοῦ, ὁ δὲ εἰς

9. καρδίαν P
 νίq P

11. λειτουργίq P

15. τῇ αὐτῇ συμφω-

tis de militibus eius aut captis aut occisis. deinde castra prope eam
 urbem collocarunt, sed mox Spartam ad despotam sibi amicam, De-
 metrium, victoria et magna hominum animaliumque praeda elati, pro-
 fecti sunt. tandem aliquando fratres principes, quam perniciose sibi
 esset mutuum bellum, intelligentes, Castritzae convenerunt et sacra-
 mentis se ad pacem servandam obstrinxerunt, metropolita Lacedae-
 monis sive Spartaee cum sacco sacris operante. itaque quum is in
 sacrificio sacrosancta populo monstrasset, cum his verbis “cum vere-
 cundia et fide accedite,” accesserunt principes fratres et pacem se
 servaturos esse iuraverunt. at Demetrius despota aliquantisper qui-
 dem, ut audivimus, stetit pactis conventis, sed mox, nulla sacramenti
 ratione habita, pugnas et turbas novas molitus est. o patientiam et
 lenitatem tuam, Christe rex, adversus ipsum et talis consilii auctores!
 redierunt pristinae calamitates, sacramentis horrendis, quae vix dem
 facta erant, contemptis. affligebant se mutuo, quantum poterant, confisi
 alter amicitia et auxilio amerae et iniuriis, quas a subiectis passus

τὴν ἐπιτορκίαν τοῦ ἄλλου καὶ εἰς τὸ κατὰ ἀσεβῶν τάχα μάχεσθαι.

Τούτων οὖν οὕτως κακῶς πραττομένων παρῆλθεν ὁ χειμὼν τοῦ 595^η ἔτους, καὶ ἰδοὺ τοῦ αὐτοῦ ἔτους Μαῖο μηνὸς 5 ὁ ἀμηνῶς ἐξῆλθεν κατ' ἀμφοτέρων. καὶ παραγενομένου αὐτοῦ ἐξ ὄρθου εἰς τὴν Σπάρτην, ἐπεὶ ἐκεῖ εὗρίσκειτο ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος διὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἐχθρὸν εἶναι ἐν Κυλαμιάτα, καὶ ἐπολιόρκει τὴν Μαντινείαν καὶ εἰ τι ἕτερον τῆς ἐπιτορκικῆς τοῦ Μελισσηνοῦ Νικολάου, ὃς ἤρχειτο 10 παρὰ τοῦ δεσπότητος κύρ Δημητρίου, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου· καὶ μέγα κακὸν ἦν. τοῦ δὲ ἀμηνῶ φθάσαντος ἐν τῇ Σπάρτῃ κατῆλθεν αὐτοθελῶς ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος καὶ ἐδουλώθη αὐτῷ· καὶ οὕτως ὁ ἀμηνῶς παρέλαβε καὶ αὐτὸν καὶ τὴν Σπάρτην, καὶ τῷ δεσπότη φυλακῆν 15 περιθεῖς εἶπεν αὐτῷ “ὦ δέσποτα, ἐπεὶ οὕτως συνέβη σοι τὰ πράγματα, τὸν τόπον τοῦτον ἄρχεισθαι ὑπὸ σοῦ ἀδύνατον. ὅμως ἐπεὶ πατέρα σε ἐστήσαμεν ἔχειν καὶ τὸ κοράσιόν σου λαβεῖν ἡμᾶς εἰς γυναῖκα, τὸν τόπον τοῦτον δὸς ἡμῖν, σὺ δὲ 20 ἕτερον τόπον πρὸς σιτηρέσιον ὑμῶν καὶ ζωάρχειαν.” ὃς γὰρ στέρξας καὶ ἀκουσίως ἐτελείωσε τὰ τοῦ γάμου καὶ τῶν ἑτέρων πραγμάτων.

Καὶ ὁ ἀμηνῶς μετὰ τοῦ δεσπότητος ὁμιλήσας τὰ παντοῖα

14. τὸν δεσπότην φυλακῆ P

erat, alter illius periurio et eo, quod adversus impios sibi pugandum esset.

Haec dum ita calamitose geruntur, hiems anni 6968 praeteriit. mense Maio autem ameras, adversus utrumque expeditione suscepta, recta Spartam tetendit, quoniam ibi Demetrius despota commorabatur propter Thomam fratrem et hostem suum, qui Calamatae erat, et Mantineam et loca reliqua obsidebat, in circuitu sinus Messeniaci a Nicolao Melisseo, qui Demetrio despota subiectus erat, administrata: unde illorum locorum magna erat calamitas. quum autem ameras Spartam venisset, Demetrius despota, ultro obviam profectus, ei se tradidit. ita ameras tum ipso tum Sparta potitus est, et despotae in custodiam dato dixit “mi despota, quoniam res tuae huc redactae sunt, hic locus abs te gubernari non potest; sed quum patrem te habere et filiam tuam uxorem ducere constituerimus, hunc locum nobis trade, ipse et filia nobiscum abite, donabimusque vobis locum alium ad victum et vitae commoditatem.” Demetrius non nisi invitus et metu compulsus nuptias et reliquas conditiones non abnuit.

Itaque ameras, despota sibi sociato, omnia pro voluntate admi-

διώρθωσεν ὡς ἐβούλετο, καὶ ἐξαπέστειλεν ἄρχοντας τινὰς
 Τούρκους καὶ Χριστιανούς ἐν τῇ Μονεμβασίᾳ, ἵνα τὴν σύζυ-
 γον καὶ βασιλίισαν καὶ τὴν τούτου θυγατέρα καὶ ἀμῆρισσαν
 λάβωσιν (ἐκεῖσε γὰρ αὐταὶ ὑπῆρχον διὰ τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀδιύ-
 σιστον εἶναι τὸ φρούριον), ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ φρούριον παρα- 5
 δώσωσιν. ὧν τὸ μὲν ἐγένετο, ἦγον διὰ τὰς γυναῖκας· ἐξῆλ-
 θον γὰρ καὶ παρεγένοντο ἑκουσίως ἔνθα ἦσαν ὁ τε ἀμῆρῶς καὶ
 ὁ δεσπότης· τὸ δὲ λαβεῖν τὸ ἄστρ οὐδαμῶς, ὅτι οἱ Μονεμ-
 βασιῶται, ὡς πάντοτε ἔκπαλαι ἦσαν τὰ αὐτῶν κατορθώματα
 ἄζια διηγήσεως, οὕτω καὶ τότε ἐκ νέου ἐποίησαν καὶ οὐκ ἠνέ- 10
 σχοντο παραδῶσαι αὐτό. ὁμοίως καὶ ὅς ἡγεμονεύειν ἐκεῖσε
 εὗρίσκετο Μανουῆλ ὁ Παλαιολόγος συναινῶν τὰς καλὰς γνώμας
 τῶν πολιτῶν, οὐκ ἤθελον λοιπὸν ἀκοῦσαι ὡς τὴν πατρίδα εἰς
 χεῖρας τῶν ἀσεβῶν παραδώσωσιν, ἀλλὰ τοὺς ἀποσταλθέντας
 Βἄρχοντας τοῦ δεσπότης καὶ τοῦ ἀμῆρῶ καὶ τοὺς συνελθόντας 15
 αὐτοῖς ἐτέρους στρατιώτας τοῦ λαβεῖν τὸ φρούριον κακῶς
 ἀπεδίωξαν. καὶ ταύτην τὴν ἀπολογίαν αὐτοῖς ἔδωσαν "εἶπατε
 ταῦτα τῷ ἀμῆρῶ, ὅτι πᾶν ἄστρ καὶ φρούριον κτισθὲν μετὰ
 μηχανῆς καὶ τέχνης ἀνθρωπίνης καὶ διορθωθὲν καὶ ἀσφαλισθὲν,
 κάλλιν μὲν οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐντὸς αὐτοῦ ἐξουσίαν ἔχουσιν· ἡ 20
 δὲ ἡμετέρα πατρίς καὶ χώρα οὐχ οὕτως ὑπάρχει, ἀλλ' ἡ φύσις
 αὐτῇ ἐφιλοδώρησε καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς τοῦ τόπου ἐρυμνό-
 τητος τὴν ἰσχὴν καὶ ἀσφάλειαν ἔχει. καὶ ὅταν θέλησις καὶ

20. μὲν om P
 ἐρυμνότητος P

22. ἐρυμνότητος Brunettus, κρημνότητος M,

nistrabat, et nobiles quosdam Turcas et Christianos Monembasiam
 misit, qui coniugem suam et amerissam, illius filiam, reciperent (ibi
 enim cum mulieribus suis versabatur, quoniam castrum firmum et
 difficile ad expugnandum erat) et castrum sibi tradi iuberent. quo-
 rum alterum factum est, a feminis scilicet: quae exierunt e castro et
 prompto animo venerunt, ubi ameras et despota erant; minime autem
 castrum occupari poterat, quia Monembasiotae, ut iam pridem omni
 tempore facinora memoratu digna ediderant, ita tum denuo genero-
 sos se praestiterant, nec a se impetrare poterant, ut urbem traderent.
 nec non probavit ea civium consilia, qui urbi praeerat, Manuel Pa-
 laeologus. denique de urbe in manus impiorum tradenda vix audire
 sustinebant, et a despota et amera aplegatos primores et, qui cum
 iis venerant milites ad occupandam arcem, acerbè repulerunt, hoc iis
 responso dato "renuntiate ita amerae, omnem urbem et castellum hu-
 mana opera et arte exstructum et munitum in potestate eorum esse,
 a quibus teneatur; sed nostrae patriae diversa ratio est, quae naturae

βουλή ἐστὶ τῷ κυρίῳ ἄνωθεν, τὸ θέλημα αὐτοῦ γίνεσθαι, καὶ οὐ
 δυνάμεθα ἀντιλέγειν τι, καὶ οἷς βούλεται χαρίζεται· ἡμεῖς δὲ
 οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχομεν τὰ παρὰ Θεοῦ κτισθέντα ὀρίζειν καὶ
 χαρίζειν.” ἀπαγγελλομένης οὖν τῆς τοιαύτης ἀπολογίας τῷ
 5 ἄμηνρῳ καὶ ἀκούσας ἐκείνος ἐθαύμασε, καὶ τοὺς Μονεμβασιω-
 τας πλείστα ὡς φρονίμους ἐπήνεσε. κρατήσαντες οὖν τὸ ἄστυ
 δεδώκασιν αὐτὸ τῷ δεσπότη κυρ Θωμᾷ, μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς
 τάχα τῷ πάπᾳ.

Διὸ οὐκ ἐγκαταλείψομεν τοῦ εἰπεῖν, ἐπεὶ ἔδοξέ μοι διη-
 10 γηθῆναι τά, ὅσας τιμὰς τε καὶ προνόμια μεγάλα διὰ τὴν τοῦ
 ἄστεως καλλονὴν καὶ τὰς τῶν πολιτῶν ἀρετὰς οἱ βασιλεῖς
 κατὰ διαδοχὴν τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν αὐτῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς
 πολίτας τοὺς τοῦ περιωνύμου φρουρίου ἐτίμησαν καὶ δωρεὰς
 15 μεγίστας ἐδώρησαντο αὐτοῖς. καὶ τοῦ μὲν ἄστεως τὸ ὄνομα
 ὄντως τὴν κλήσιν εἶχεν, ὅτι τοῖς βουλομένοις εἰσελθεῖν ἀλη-
 θῶς μίαν παρέχει τὴν εἴσοδον, καὶ οὐ μετὰ μηχανῆς καὶ τέχ-
 νης ἀνθρωπίνης, ὡς εἶπομεν, ἀλλ’ αὐτὴ ἡ φύσις τὸ ἄστυ
 ἐστόλισε· καὶ ἀδύνατον ἦν εὐρεθῆναι κατὰ πᾶσαν τὴν ὑφ’
 20 ἥλιον ἕτερον φρούριον τοιούτως ἀδιάσειστον καὶ ἀπολέμη-
 τον καὶ ἀνερόκλητον ἐκ πάσης μηχανῆς, πολειμικῆς, ὡς τοῦτο
 εὐρεθῆναι ἀδύνατον. καὶ τὰ μὲν τοῦ ἄστεως βραχεολό-
 γως εἰρήκαμεν, τῶν δὲ ἀρχόντων καὶ πολιτῶν καὶ τοῦ
 δήμου τὰς ἀρετὰς καὶ ἀνδρίας διηγησώμεθα. τὰ ἐν γῆ καὶ

9. διηγηθῆμαι om P

15. ἔχει P

18. ἐστιν P

donum est et a deo et regione munitionem et firmitatem suam habet.
 quodsi domini, qui in coelis est, voluntas et consilium ita fert, fit
 utique, quod illi placet, nec nostrum est refragari, sed donat eam
 ipse, cui velit. at nos nullam potestatem habemus tradendi et lar-
 giendi ea, quae a deo condita sunt.” quod responsum ubi ad ame-
 ram perlatum est, Monembasiotarum prudentiam admiratus est et ma-
 gno opere laudavit. servatam igitur urbem Thomae despotae tradide-
 runt, ille mox eandem papae donavit.

Hic iam non omittemus dicere et exponere, quantis honoribus et
 beneficiis propter urbis commoda et virtutes civium imperatores ordine
 tum sanctam eorum ecclesiam, tum ipsos cives nobilissimi huius castelli
 auxerint et ornarint. et sane urbs haec nomen suum proprie et vere
 gerit, si quidem eam ingredi volentibus revera unum praebebat introi-
 tum, nec opera aut arte humana, sed ipsa natura, ut diximus, mu-
 nita est. nec alia sub sole urbs inveniri potest aequae firma, inex-
 pugnabilis et ab omni machinarum bellicarum vi tuta. et ad oppi-
 dum quidem quod attinet, strictim ista monuimus; magistratuuum au-

ἐν θαλάσῃ εἰς πάντα ἀγαθοί εἰσι καὶ ἐπιτηδειότατοι, ἐν τῇ
θαλάσῃ μὲν ἰκανόπλοιοί τε καὶ θαλαττουργοί, καὶ νῆας ἐμ-
πορικὰς πλείστας ἔχοντες, καὶ κυβερνῆται καὶ ναυκλῆροι ἄρι-
στοὶ οὐ μόνον ἐν ταῖς ναυσὶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸν στόλον
τὸν βασιλικὸν κυβερνῆται οὐκ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν εἰσὶν. ἐν δὲ 5
τῇ χέρσῃ ὁμοίως ἐν τῷ ἵππεύειν καὶ ἀκοντίζειν στρατιῶται
ἀγαθώτατοι καὶ πεζοὶ ἀνδρικότατοι καὶ δοκιμώτατοι. οἱ δὲ
ἄρχοντες αὐτῶν πάλιν συνετοὶ καὶ σοφοὶ καὶ ἐντιμοὶ, ξενίζοντες
τοὺς τυχόντας καὶ παραμυθοῦντες. καὶ πρὸ πάντων τὴν πίστιν
καὶ εὐνοίαν ἦν ἐφύλαττον ἔκπαλαι καὶ ἕως τοῦ νῦν εἰς θεὸν 10
καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων. διὰ ταύτας μὲν τὰς τοιαύτας
χάριτας καὶ ἀρετὰς καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς εὐνοίαν καὶ πίστιν
ἐν διαφόροις καιροῖς διαφόρως οἱ κρατοῦντες ἀνακτες ἐτίμη-
σαν καὶ εἰς μεγάλα προνόμια τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν αὐτῶν ἀνε-
βίβασαν. καὶ πρῶτον μὲν τοῦτο τὸ περιώνυμον καὶ ὑπερνε- 15
φελὲς φρούριον ἐπισκοπὴν οὖσαν τῆς Κορίνθου μητροπόλεως,
δι' ἧς εἶπομεν ἀρετὰς τῶν πολιτῶν καὶ χάριτας τοῦ ἁστέως,
ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς καὶ μάρτυρ Μανυρίκιος ὁ καὶ Τιβέριος
εἰς μητρόπολιν ἀνεβίβασεν καὶ τριακοστὸν τέταρτον θρόνον
ἔταξεν, καὶ ἑτέρα προνόμια περὶ ἑλευθερίας τῆς πόλεως ἔδω- 20
ρήσατο. ἀπακολουθῶν δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς κῆρ Ἀλέξιος ὁ Κο-

9. καὶ πρὸ — Ῥωμαίων] his post v. 12. καὶ πίστιν aptior locus
20. post ἔταξεν P ἐπὶ εἰους . . . ἰνδικτιῶνος . . .

tem et civium populique virtutes et fortitudinem iam commemore-
mus. terra marique ad omnia fortes et quam maxime idonei sunt;
ac mare quidem scienter navigant, navesque onerarias permultas ha-
bent cum gubernatoribus et naucleris praestantissimis, qui non solum
ipsorum naves regunt, sed etiam magno numero classem imperatoriam
gubernant. similiter in terra qua equitando, qua iaculando milites
optimi, et pedites fortissimi et probatissimi sunt. item eorum ma-
gistratus sapientes, periti et spectati sunt, peregrinos hospitio exci-
piunt et fovent. ante omnia fidem et benevolentiam erga deum et
imperium Romanum, ab omni inde tempore integram servatam, ho-
dieque conservant. propter haec tanta ornamenta et virtutes et in-
signem erga imperatores fidem et studium diversis temporibus diverse
ab imperatoribus honorati sunt et ecclesiam magnis beneficiis auctam
habuerunt. ac primum quidem, quum nobile illud et super nubes
elatum oppidum episcopatum haberet Corintho metropoli subiectum,
propter eas, quas commemoravimus civium virtutes urbisque commoda
aeternae memoriae imperator et martyr Mauricius, cognomento Tibe-
rius, urbem metropolis dignitate illustravit et tricesimum quartam
thronum ei constituit, aliaque beneficia et immunitatis dona eidem

μνητὸς καὶ ἕτεροι ταῦτα ἀνεβίβασαν καὶ ἐβεβαίωσαν. ἔπειτα 89
καὶ ὁ ἀείμνητος βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ὁ γέρων ὁ Παλαιολό-
γος ὑστερον, ἐπὶ ἔτους ζω', Ἰνδικτιῶνος ζ', ἐβεβαίωσε, διὰ τὴν
τῆν ἀρετὴν καὶ σοφίαν τοῦ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας τότε προ-
5 δρεύοντος κυροῦ Νικολάου ζήλω θείῳ κινήθεις· ὁ δὲ βασι-
λεὺς ἔνεκεν τοῦ προεδρεύοντος καὶ τῆς τῶν πολιτῶν πίστεως καὶ
εὐνοίας ἣν εἶχον πρὸς αὐτόν, ἐκ τριακοστοῦ τετάρτου θρόνου
εἰς δέκατον ἀνεβίβασεν οἰκίῃ αὐτοκρατορικῇ κελύσματι καὶ
ψήφῳ συνοδικῇ, καὶ ἕτερα πολλὰ προνόμια τῇ αὐτῇ ἀγίᾳ
10 ἐκκλησίᾳ ἐχαρίσατο. καὶ ταῦτα πάντα τὰ ἔχνη τοῦ πάππου
ἐπακολουθῶν καὶ βεβαιῶνων ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ἀν-
δρόνικος ὁ νέος τὸ κείμενον χρυσόβουλλον τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ
ἐχαρίσατο, ἀνανεῶνων καὶ βεβαιῶνων τὰ παλαιά, καὶ ἐκ νέου
καυτὸς τούτοις καὶ τῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν ἐφιλοδώρησε. καὶ
15 ταῦτα πάντα μὲν ἐγὼ ἐν σεκρέτῳ τῷ βασιλικῷ εἶδον καὶ πολ-
λάκις ἀέγνωνκα, τὸ δὲ παρὸν χρυσόβουλλον εἰς χεῖράς μοι
μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἔτυχον ἔχειν. τὰ νῦν δέ, ὡς προεί-
πον, καλῶς μοι ἐφάνη ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ καὶ ἔργῳ καὶ
ταῦτα εὐρίσκεσθαι, ἵνα τὰς εὐεργεσίας γινώσκωμεν ὡς οἱ Μο-
20 νεμβασιῶται εἶχον παρὰ τῶν βασιλέων διὰ τὰς καλοκαγαθίας
καὶ ἀρετὰς αὐτῶν, ἵνα οὐκ εἰς λήθην διὰ τὸν χρόνον γενή-
σονται, ὅπως καὶ οἱ ἀκροαταὶ καὶ ἕτεροι μιμηταὶ καὶ ζηλω-
ται καλῶν ἔργων ἔσονται.

3. ζ', ἐβεβαίωσε om P 5. δεδὲ ὁ P 19. πάντες γινώσκουσιν P

impertivit. deinde imperator Alexius Comnenus et alii donationes
illas approbarunt et confirmarunt. eadem post perpetua dignus me-
moriam imperator Andronicus Palaeologus maior, anno 6800, indictione
7, confirmavit, propter virtutem et sapientiam Nicolai domini, qui
ecclesiae tum praeerat, divino ardore incitatus: qui idem urbem pro-
pter ipsum episcopum et civium erga se fidem et studia a throno trice-
simo quarto ad decimum evexit imperatoria sua auctoritate et suffra-
gio synodico, et alia multa iura praecipua sanctae ecclesiae imperti-
vit. quae omnia, avi vestigia secutus, imperator Andronicus Palaeo-
logus minor rata habuit, et civitati infra perscriptam bullam auream
dedit, qua vetera beneficia approbat confirmatque, et nova tum civi-
bus tum ecclesiae impertit. haec in secretario imperatorio vidi et
frequenter legi, auream bullam vero ipse forte nactus sum post cap-
tam urbem. itaque, ut ante dixi, pulcrum mihi visum est, talia
libro et opere nostro contineri, unde beneficia cognoscantur, quibus
Monembasiotae propter res praeclare gestas virtutesque ab imperato-
ribus ornati sunt, ut temporis iniuria in oblivionem ne abeat et
lectores aliique praeclara illa facinora imitentur et aemulentur.

17. Ἐπεὶ οἱ Μονεμβασιῶται οἱ τε ἀπὸ τῆς Θεοδώστον πόλεως Μονεμβασίας καὶ ἀπὸ τῶν Πηγῶν εὐρισκόμενοι καὶ κατοικοῦντες ἀρτίως εἰς τε τὴν Θεοδόξαστον καὶ Θεοφύλακτον καὶ Θεομεγάλυτον Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις καὶ χώρας τῆς βασιλείας μου, εἰσὶν ἀποτεταγμέ- 5 νοι διὰ χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων τῶν ἁγίων αἰοδίων καὶ μακαρίων μου ἀφθεντῶν καὶ βασιλέων, τοῦ τε πατρὸς καὶ πάππου καὶ προπάππου τῆς βασιλείας μου, ἵνα ἐφ' αἷς ἂν ποιῶσι πραγματείας εἰς τὴν Θεοδόξαστον Κωνσταντινούπολιν, τὴν Σηλυμβριάν, τὴν Ἡράκλειαν, τὸ Ῥαιδεστόν, τὴν 10 Καλλιούπολιν καὶ τὰς ἄλλας τῆς Μακεδονίας πόλεις, καὶ δίδωσι χάριν κομερκίου εἰς ποσότητα νομισμάτων ἑκατὸν νομίσματα δύο, εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς πάντας τόπους καὶ χώρας καὶ σκάλας τῆς βασιλείας μου διαμένωσιν ἀνώτεροι ἀπαιτήσεως κομερκίου παντελῶς, διατηρῶνται δὲ καὶ ἔνθα 15 ἂν εὐρίσκονται καὶ κατοικῶσιν ἀνενόχλητοι καὶ ἀπὸ πασῶν ἄλλων δόσεων καὶ ἀπαιτήσεων, παρεκάλεσαν δὲ ἵνα τύχῃσι καὶ ἐκ νέου εὐεργεσίας ἰδίας παρὰ τῆς βασιλείας μου, δι' ἣν ἔχει αὐτῇ τῇ χάριτι ἔφεισι καὶ ὄρεξι τῶν εὐεργετεῖν πάντας τοὺς εἰς αὐτὴν ἀναφερομένους πιστοὺς καὶ εὐνοπήτους, 20 προστάσει καὶ διορίζεται ἤδη ἡ βασιλεία μου, ἀπολύουσα τὸν παρόντα χρυσοβούλλον λόγον αὐτοῖς, ἵνα πάντες οἱ Μο-

1. 17] τοῦ αἰοδίου αυτοκράτορος Ῥωμαίων κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου χρυσοβούλλον περὶ τῶν προνομίων τῆς πολιτείας Μονεμβασίας P, τῆς πολιτείας Μονεμβασιωτῶν προνόμιον M 2. Πηγῶν] τὰ νῦν Βρύσεις ὀνομαζομένων margo P 5. ἀποτεταγμένοι P 12. κομερκίου P νομισμάτων P 19. αὐτὴ τὴν χάριν P 22. αὐτῆς P

17. Quum Monembasiotae tum ii, qui deo caram Monembasiam habitant, tum qui Pegis vel in urbe gloria, custodia et magnificentia divina insigni, Cpoli, vel aliis in oppidis locisve imperii nostri commorantur, bullis aureis et mandatis sanctorum et beatorum principum et imperatorum, patris, avi et abavi maiestatis nostrae, iure hoc praecipuo donati sint, ut in negotiis, quae Cpoli, urbe gloria dei illustri, Selymbriae, Heraclaeae, Rhaedesti, Calliopoli et reliquis oppidis Macedoniae faciant, vectigal pendant centesimas duntaxat binas, in ceteris vero locis, regionibus et navalibus imperii nostri immunes sint omnis omnino tributis, neve vexentur, ubicunque vivant, ulla ullius stipendii exactione: nostra maiestas, ab iisdem rogata, ut et ipsa denuo se ornaret beneficiis, pro gratia et benevolentia, qua cunctos sibi subiectos fideles et sui studiosos amplectitur fovetque, imperat atque edicit bulla hac aurea, ut omnes Monembasiotae tum

νεμβασιωται οἱ τε ἐν τῇ Θεοσώστῳ πόλει Μονεμβασίας
κατοικοῦντες, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ ἐκ τῶν Πηγῶν καὶ ὄπου
ἄρα εὐρίσκονται καὶ κατοικῶσιν εἰς τε τὴν Θεοδοῦστατον
Κωνσταντινούπολιν εἰς τε καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπολαύσει μὲν
5 τῆς ἣν εἶχον πρότερον ἔξουσίας καὶ δεφενδεύσεως διὰ τῶν
ῥηθέντων χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων ὧν εἶχον οἱ ἀπὸ
τῶν Πηγῶν καὶ οἱ ῥηθέντες Μονεμβασιωται· κατεπέκεινα
δὲ τῆς τοιανύτης ἔξουσίας εὐεργετῆ ἡ βασιλεία μου αὐτοὺς B
κοινῶς ὕλους τοὺς Μονεμβασιωτάς, τοὺς τε ἐκ τῶν Πηγῶν
10 καὶ τοὺς ἐκ Μονεμβασίας, ἵνα ἐφ' αἷς ἂν ποιῶσι πραγμα-
τείας δίδωσιν εἰς τὸ κομέρικιον τῆς Θεοδοζύστον Κωνσταντι-
νουπόλεως ὑπὲρ ἐκβολῆς ποσότητος νομισμάτων ἑκατὸν νού-
μισμα ἔν, καὶ ὑπὲρ ἐκβολῆς ἀγορᾶς καὶ ἑτέρας πραγμα-
τείας ποσότητος νομισμάτων ἑκατὸν νομισμα ἔν, εἴτε δη-
15 λονότι διὰ σίτου ἐν τῷ προφορίῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἔνθα βούλων-
ται, εἴτε διὰ οἴνου, ἐὰν ἐξ οἴας δῆποτε χώρας διακομίσωσι
τούτοις, ἢ διὰ προσφαγίων παστῶν ἢ τομαριῶν ἢ πετζίων
ἢ πανίου ἢ λινοκόκκου ἢ τζοχαρικῆς ἢ τετραπόδων ἢ ἑτέ-
ρων εἰδῶν ὧν ἂν βούλωνται, μηδ' ὄλως παρὰ μηδενὸς κωλυό-
20 μενοι ἐπὶ ταῖς διαπράξεσι τῶν τοιούτων πραγματειῶν αὐτῶν
ἢ καθελκόμενοι εἰς ἀπαιτήσεις καμπανιστικοῦ, μεσιτικοῦ, ζυ-
γαστικοῦ, μετρητικοῦ, παχιατικοῦ, γομαριατικοῦ, ὄψωνίου,
σκαλιατικοῦ, βιγλιατικοῦ, δεκατίας, ἀλιευτικῆς τετραμοίρας,

4. ἀπολάβωσι P 6. & P 11. τὸ om P 15. πυροφο-
ρίῳ P 17. ταῦτα P 20. πραγμάτων P 21. μεπιτι-
κοῦ P 22. μαχαντικοῦ γομαριατικοῦ P 23. βιγλιατικοῦ P
τετραμοίρας P

qui urbem deo caram Monembasiam habitant, tum qui Pegis vel quo-
vis alio loco, sive Cpoli, urbe gloria dei illustri, sive alibi, vivunt
commoranturque, etiam posthac fruuntur ea, quam pridem habuerunt
per supra nominatas bullas aureas et edicta, libertate et immuni-
tate; et vero Monembasiotas universos, tum eos, qui Pegis, tum qui
Monembasiae habitant, novo hoc beneficio ornans, ut in aerarium
urbis gloria dei illustrissimae Cpolis in mercatu, nundinis aliisque ne-
gotiis centesimas non amplius singulas pendant, si in foro vel alibi
proponant aut e regione quacunq̄ue advshant sive frumentum, sive
vinum, sive carnes salsae, sive coria, sive pelles, sive pannos laneos,
lin-teos sericoave, sive equos, sive denique aliud quodcunq̄ue mer-
cium genus, neve in peragendis his negotiis a nemine impedian-
tur aut cogantur tributa pendere pro mercibus ponderandis, libraudis
vel metiendis, pro adipe, opsonio, statione navium, excubiis,
aut dare decumas, vel quadrantem piscatorium, vel aliud quod-
cunq̄ue stipendii genus; imo nec collationem faciant ad castra mu-

ξυλαγύρου, ὄρειμης τῆς ἐνιαῶδος ὡς τὰς εἰς αὐτοὺς περὶ αὐ-
 τὴν ἀπάσας σκύλας, ἀλλὰ δὴ καστροκτισίας, κατεργοκτισίας,
 μαγειρίας, ἀντιναύλου, ἐξωπρασίας, κοσμητικῶν, κυπηλιατι-
 κοῦ, μηνιατικοῦ, ἐργαστηριακοῦ, μεταξιατικοῦ, τῆς ἀπαιτή-
 σεως τοῦ πανίου τοῦ ἐν τῇ φόρῳ πωλουμένου, ἔτι δὲ καὶ τοῦ 5
 κεφαλαίου τοῦ σιταρίου τοῦ εἰσαποταχθέντος ἀπαιτεῖσθαι ἀπὸ
 τῶν καρabiών ἢ ἑτέρου τινὸς κεφαλαίου τῶν νῦν ἐνεργουμέ-
 νων ἢ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μελλόντων ἐπινοηθῆσεσθαι, ἀλλὰ δια-
 τηρῶνται ἀπάντων τούτων ἀνενόχλητοι καὶ ἀδιάσειστοι παν-
 τελῶς. ὡσαύτως οὐδὲ οἱ πωλοῦντες πρὸς αὐτοὺς ἢ ἔξωνού- 10
 μνοι ἀπὸ τῶν πραγματειῶν αὐτῶν, εἴτε ζῶα εἰσιν εἴτε γεν-
 νηματικὰ εἶδη ἢ καὶ ἄλλο τι, ἢ ἐν τῇ Θεοδοῦσῳ Κωνσταν-
 τινουπόλει ἢ ἐν ἑτέροις τόποις τῆς βασιλείας μου, ἀπαιτοῦν-
 τες χάριν κομερκίου ἐνεκεν δηλονότι τῆς δεφενδεύσεως τῶν
 τοιούτων Μονεμβασιῶτων. ἔσται δὲ καὶ ὅταν διακομίζωσι 15
 διὰ καρabiών τὰς τούτων πραγματείας εἴτε ἀπὸ τῆς ἄνω θα-
 λάσσης εἴτε ἀπὸ τῶν τῆς Θεομεγαλύτου Κωνσταντινουπόλεως
 κόλπων, εἴτε σῖτος ἐνὶ εἴτε οἶνος εἴτε ἕτερον τι εἶδος, ἰσάζων-
 ται μὲν οἱ δηλωθέντες Μονεμβασιῶται ἐν τῇ κομερκίᾳ τῆς
 Θεοφυλάκτου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἵνα διδῶσιν ὅσον 20
 ἀνωτέρω διορίζεται ἡ βασιλεία μου, οἱ δὲ ἔχοντες τὰ καρά-
 βια διαμένουσιν ἀνενόχλητοι χάριν τῶν τοιούτων πραγμα-
 τειῶν αὐτῶν, μήτε τετραμωρίαν ἢ ἄλλην ἀπαιτήσιν τινα χά-
 ριν τῆς τούτων ἐξουσίας παρὰ τινος, ἀπαιτούμενοι. εἰν δὲ

1. ξυλαγύρου corr P	ὄρειμης τῆς ἐνιαῶδος P	11. πραγμά-
των P	13. ἀπαιτοῦνται P	16. ἄνωθεν P
των P		22. πραγμά-

nienda vel extruendas triremes, aut tributa pendant, nautis, vel iis, qui merces apud externos divendunt, vel cauponibus opificibusque imposita, vel pro serico, pannis in foro vendendis, navigiis frumentariis solvenda, denique nulla omnino vel inventa iam, vel post invenienda vectigalia pendant, sed horum omnium plane sicut impunita. item ii, qui merces, sive ex animalibus sive e plantis sive alia quacun- que ratione partas, aut vendunt Monembasiotis, aut ab iis emunt, sive Cpoli gloria dei illustrissima, sive in aliis imperii nostri locis, nihil pendunt tributum propter gratiam Monembasiotis impertitam. deinde si qui navigiis horum merces vel a mari supero vel ab urbis magnificae Cpolis oris avebant, sive frumentum, sive vinum, sive aliud quodcunque mercium genus, pendunt ii, quos diximus, Monembasiotae aeriario urbis tributum id, quod supra constituit maiestas nostra, domini navium immunes sunt, neve postulantor quadrantem vel aliud quidquam vectigalis, propter immunitatem illis concessam. si

διέρχονται μετὰ πρυγματειῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ δύσεως εἰς ἀνα-
 τολήν ἢ ἀπὸ ἀνατολῆς εἰς δύσιν ἢ ἀπὸ μέρους τῆς Ζαγοράς
 διαβιβάζοντες ζῶα ἢ ἄλλο τι, εἴτε εἰς τὴν Σωζόπολιν ἢ εἰς
 τὴν Ἀγαθόπολιν ἢ εἰς τὴν Μηδίαν καὶ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς
 5 βασιλείας μου, ὀφείλωσι διατηρεῖσθαι ἀνενόχλητοι καὶ ἀδιύ-
 σειστοι παντελῶς ἀπὸ τε τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ κομερκίου,
 τοῦ διαβατικοῦ καὶ τοῦ ποριατικοῦ, παρὰ τε τῶν κατὰ και-
 ροὺς εὐρισκομένων εἰς κεφαλὴν τῶν εἰρημένων κάστρων
 καὶ παρὰ τῶν ἐκάσσε τὰ δημόσια διεργουόντων, ἐφ' αἷς
 10 δὴ ποιῶσι πραγματείας ἐν ἑτέροις τόποις τῆς βασιλείας
 μου γεννηματικὰς τε καὶ λοιπὰς, εἴτε κατὰ ἀνατολήν εἴτε
 κατὰ δύσιν, εἴτε ἐν νήσοις εἴτε κατ' ἡπειρον, ἐν τε κά-
 στροις καὶ πανηγύρεσιν εἴτε ἐν ἄλλοις τόποις. ἔτι δὲ καὶ εἰς
 τὰς τῆς Πελοποννήσου ἀπάσας χώρας καὶ κάστρα τῆς βασι-
 15 λείας μου γινωσκομένας πανηγύρεις ὀφείλουσι διατηρεῖσθαι
 μὲν καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλαίων πάντων ἀνώτεροι, διατηρεῖσθαι
 δὲ καὶ παντελῶς ἀνενόχλητοι καὶ χάριν δύσεως κομερκίου,
 μὴδὲ ἕνεκεν ποριατικοῦ διδόντες τὸ τυχόν. ὄθεν ὀφείλουσι
 διατηρεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν τοιαύτην ἀνενόχλησιν καὶ δεφέν-
 20 δευσιν οἱ εἰς τε τὸ κομέρκιον τῆς Θεομεγάλυντου Κωνσταντι-
 νουπόλεως καὶ οἱ εἰς τὰς ἄλλας πάσας σκάλας καὶ χώρας καὶ
 κάστρα τῆς βασιλείας μου ἐνοχοποιούμενοι κατὰ καιροῦς,
 ἀλλὰ δὴ καὶ πάντες ὅσοι ἐπικρατῶσι κτήματα ἢ ζευγαλιὰ
 ἢ κάστρα ὀρισμῶ τῆς βασιλείας μου, εἴτε τῆς περιποθήτου
 25 μοι Ἀγούστης εἰσὶν οὗτοι, εἴτε τοῦ ἐρασμιωτάτου μοι νιού

8. ἄστων P
 κάστρη P

9. καὶ ἐν P

23. ζευγαλιὰ ἢ κάστρη P

10. λοιπὰς χώρας, P

14.

vero eorundem merces, sive animalia sive aliud quid, aut ex occi-
 dente in orientem, aut ex oriente in occidentem, aut e finibus Za-
 gorae avehuntur, sive Sozopolim, sive Agathopolim sive in Mediam
 et reliqua loca imperii nostri, nihil omnino vexantur exigendo tri-
 buto, vectigali vel portorio, ab iis, qui castris illis vel civita-
 tibus praesunt, in negotiis quibuscunque, quae in aliis locis impe-
 rii nostri faciunt, sive in oriente sive in occidente, sive in insulis
 sive in continenti, in castris, mercatibus et reliquis locis. item in
 mercatibus, qui in Peloponnesi oppidis et castris imperii nostro subiectis
 habentur, eosdem liberos esse volo omni tributi genere, nec ulla vecti-
 galis vel portorii exactione vexari. quare praestent iis nec esse est has
 immunitates tum qui Cpoli tributorum exactioni, tum qui aliis portibus,
 locis et castris imperii nostri praefecti sunt; nec vero quicumque fundos,
 praedia vel castra intra fines imperii nostri sita habent, sive maiestatis
 nostrae, sive filii nostri dilectissimi, sive cognatorum nobis vel alio-

τῆς βασιλείας μου βασιλέως, εἴτε τῶν προσμενῶν ἀρχόντων τῆς βασιλείας μου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχοντοπούλων αὐτῆς, οὐδὲ αὐτοὶ ὀφείλουσι χάριν μαγειρίας ἢ ὄψωνίου ἢ ἄλλου τινὸς ζητήματος ἀπαιτεῖν τι ἐξ αὐτῶν ἢ ἄλλο τι ἐπάγειν αὐτοῖς ἐπιτίμιον καὶ ἐπιβλαβές. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ 5 οἱ κατὰ καιρὸν μέλλοντες ἔχειν τὴν ἐνοχὴν τῆς Θεοδοξάστου Κωνσταντινουπόλεως ἀφ᾽ ἑξῶνται τελείως τοῦ ἐπάγειν ἐπήρειαν αὐτοῖς καὶ ἀπαιτήσιν τὴν τυχοῦσαν ἢ ὄψωνίου ἢ μαγειρίας, ἢ συγκαταλέγειν αὐτοὺς τοῖς λοιποῖς ἐποίκοις ταύτης ἐπὶ τὰς κατὰ καιροὺς γινομένας κοινωφελεῖς ἴσως χρείας συγκροτήσε- 10 σιν, ἢ ἰδίως ὕλως ἀπαιτεῖν τούτους τῆς τοιαύτης συγκροτήσεως ἕνεκα. ἀλλ' οὐδὲ εἰς ἃς ἔχουσιν οὗτοι ὑποθέσεις ἢ μετ' ἀλλήλων ἢ μεθ' ἑτέρων τινῶν, κριθῆσονται παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τῷ σεκρέτῳ τῆς βασιλείας μου. τῇ γοῦν ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου τὰ 15 κατὰ μέρος περὶ αὐτῆς διορίζεται, ἀπολαύσῃσι ταύτης κατὰ τὸ ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον καὶ οἱ ἐξ ὄσφρος παῖδες καὶ ἀπόγονοι τούτων, μέχρι ἂν ἡ τοῦ γένους αὐτῶν διαρκῆ σειρὰ εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτων ἀπάντων βεβαίωσιν ἀσφαλείας ἐγένετο καὶ ἐπεβραβεύθη καὶ ἐπιχορηγήθη αὐτοῖς καὶ ὁ παρῶν 20 χρυσοβούλλος λόγος τῆς βασιλείας μου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα Νοέμβριον τῆς ἐνισταμένης ἰνδικτιῶνος ἐ' ἔτους ρωκε'. ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημῆματο κράτος.

Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.

1. εὐγενῶν P 20. παρὸς c.

rum primorum procerumque ministri sunt, ullum ullius generis tributum ab iis exigunt, neve omnino quidquam iis imponunt mulctae poxiive. ipsi item Cpolis, urbis clarissimae, praefecti prorsus abstinendo a tributis illis imponendis, neve eosdem cum reliquis advenis in censum referunt ad collationes ob rei publicae salutem faciendas, aut separatim eos in tali re stipendia postulando. nec vero lites, quas vel cum aliis, vel inter se habent, ab illis, sed in sanctuario maiestatis nostrae diiudicantur. atque huius quidem bullae aureae auctoritate et lege quae constituta sunt a maiestate nostra, iis fruantur aequali et pari modo eorum filii et posterii, quatenus pertinebit generis eorum series. nam ad omnia haec firmanda et sancienda donata et data iis est bulla haec aurea maiestatis nostrae, edita mense Novembri indictionis 15, anni 6825: cui subscripsit pia nostra et deo obedientissima potestas.

Andronicus in Christo deo fidelis rex et imperator Romanorum.
Angelus Ducas Comnenus Palaeologus.

Δούκας Ἄγγελος Κομνηνὸς ὁ Παλαιολόγος.

Τὸ παρὸν ἴσον ἀντιβληθὲν καὶ εὐρεθὲν κατὰ πάντα ἰσά-
ζον τῷ πρωτοτύπῳ, καὶ ἐγγράφῃ δι' ἀσφάλειαν.

18. Λοιπὸν κρατοῦντος τοῦ δεσπότου κῆρ Θωμᾶ τὴν
5 Μονεμβυσίαν παρὰ τῶν Μονεμβασιώτων αὐτῷ δεδομένην, ὁ
ἀμηρῶς τὴν μὲν βασιλίσσαν καὶ τὴν αὐτῆς θυγατέρα τὴν
ἑαυτοῦ γυναῖκα οἰκονομήσας ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν
μετὰ τινων τῶν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτῆς, τὸν δὲ δεσπότην εἰχε
μεθ' ἑαυτοῦ. ἐλθόντος οὖν τοῦ ἀμηρᾶ ἐν τῇ Βορδονίᾳ οἱ
10 ἐκεῖσε γενναῖοι ἄρχοντες φοβηθέντες ἔφυγον ἀφέντες αὐτήν.
οἱ δὲ ἐν τῷ Καστριτίῳ τάχα μέχρι τινὸς ἀντισταθέντες καὶ
πολεμήσαντες τέλος προσεκύνθησαν μετὰ συμβάσεως, ἵνα μὴ
ἀθετήσῃ τὰ αὐτῶν ἥθη καὶ νόμιμα. ὃς ὑπὲρ ταῦτα καὶ
ἄλλας πλείστας χάριτας αὐτοῖς ἐπηγγείλατο· καὶ κατελθόν-
15 τες στεφθῆναι ὑπὲρ τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτῶν κατ' ἔθος
οὓς μὲν αὐτῶν ἐκαρατόμησεν οὓς δὲ ὀβελοῖς ἀπέκτεινε, τὸν Β
δὲ Προινοκοκκῶν λεπίσας ἐτελείωσεν· ἄξιον τέλος τῶν ἐργα-
σιῶν καὶ πράξεων ἀπέλαυσεν. ἐλθόντος δ' αὐτοῦ δὴ τοῦ
ἀμηρᾶ καὶ εἰς τὰ περὶ τὸ Λεοντάριον, καὶ εὐρῶν αὐτὸ ἐρη-
20 μον ἀνθρώπων, παρέλαβεν αὐτὸ διὰ τὸ τοὺς ἀνθρώπους φυ-
γεῖν. ἐν δὲ τῷ Γαρδικίῳ ὡς ἰσχυρότερον αὐτοῦ εἰσηλθὸν φυ-
λαχθῆναι, ἔνθα πάλιν ὁ ἀμηρῶς παρεγένετο πολιορκῶν καὶ
αὐτὸ μέχρι τινός· τέλος δὲ ἐδουλώθησαν, μετὰ συνθήκης καὶ

3. ἐγγράφῃ, omissio καὶ, P

εἰς εὐθὺς P

21. γαρδικίῳ ἐν ᾧ ὡς ἰσχυροτέρῳ ὄντι ἤλθον φυ-
λαχθῆναι, πάλιν P

15. εὐσταθῆναι P

Exemplar hoc archetypo collatum et prorsus simile repertum
et accurate scriptum est.

18. Quum igitur Thomas despota Monembasiam a Monem-
basiotis sibi traditam teneret, ameras imperatricem et filiam eius
sibi matrimonio iunctam cum quibusdam de suis et ipsius comi-
tibus Cpolim misit, despotam apud se retinuit. amera deinde Bor-
doniam profecto, generosi scilicet optimates timore percussi fuge-
runt urbemque deseruerunt. Castrizenses ubi aliquamdiu restite-
runt pugnantique, postremo eum receperunt, conditione dicta,
ut ipsorum mores et instituta ne turbaret. quod ille cum aliis plu-
rimis beneficiis se iis praestitutum promisit. itaque quum egre-
derentur, ut pro more virtutis suae praemia acciperent, aliis eorum
capita praecidit, alios palo suffixit, Proenococcam vero excoriat, mor-
tem factis suis dignam nactum. deinde ameras Leontarium profectus,
eam urbem a civibus desertam invenit et nullo labore occupavit. quum
Gardicam, oppidum munitius, securitatis causa confugissent, illuc
rursus ameras profectus, urbem aliquamdiu obsessam, postremo in

ὄρκου ἐπαγγειλάμενος αὐτοῖς ἵνα μηδένα αὐτῶν ἐνοχλήσῃ ἢ θανατώσῃ ἢ αἰχμαλωτίσῃ. αὐτὸς δὲ τοὺς ὄρκους ἀθετήσας καὶ τῇ μνησικακίᾳ καὶ ὀργῇ κινούμενος, ἔν τινι πεδίῳ μικρῷ συναΐξας αὐτοὺς πάντας καὶ δεσμεύσας παρανάλωμα μαχαίρας σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ πεποίηκε. τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ 5 ποτε προεστοὶ αὐτῶν οἱ Μπουχάλεοι ἔπαθον, εἰ μὴ ἔφθασεν ὁ μεγλέρμπεης Μαχουμούτης· ἐξεζήτησεν αὐτοὺς διὰ τὸ τὴν γυναῖκα Μανουὴλ τοῦ Μπουχάλη δισεξαδελφὴν εἶναι αὐτοῦ. οἱ καὶ κακὰ ἀνταπέδωκαν αὐτῷ ἀντὶ τούτων. δοὺς γὰρ αὐτοῖς ἀνθρώπους ἵνα μετὰ ἀνέσεως καὶ ἀναπαύσεως ἀπέρ- 10 χωνται τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσιν εἰς τὸν ἔξω τόπον, διερχόμενοι περὶ τὸ Ποντικὸν εὐρόντες πλεύσιμον καὶ δολίως ἀποκτείναντες τοὺς ἀπάγοντας ἀνθρώπους τοῦ μεγλέρμπεὶ καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλεύσιμον ἔφυγον εἰς Κέρκυραν, κατέειδεν πάλιν εἰς Νεάπολιν. καὶ αὐτοὶ μὲν ἠλευθερώθησαν τῆς δουλείας 15 ὅπως δῆποτε· ὁ δὲ πενθερὸς μὲν Μανουὴλ τοῦ Μπουχάλη Γεώργιος ὁ Παλαιολόγος, πρωτεξυδελφὸς δέ, ὡς προεδηλώσαμεν, τῆς μητρὸς τοῦ μεγλέρμπεη, βληθεὶς εἰς σίδηρα ἤγετο. αὐτὸς γάρ, ὡς προείπομεν, φυγὼν ἐκ τοῦ Λεονταρίου μετὰ καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην εἰς δουλο- 20 σύνην τοῦ δεσπότη κυρ Δημητρίου, πολέμου δὲ γεγονότος περὶ τὴν Βορδονίαν καὶ τὴν Τρύπαν κακῶς τραφεὶς ἑάλω, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν δέσμιον πρὸς τὸν ποτε αὐθέντην αὐτοῦ

6. προεστῶτες P 7. μεγλέρμπεης μαχουμούτης P 16. Μα-
νουὴλ τοῦ Παλαιολόγου Γεώργιος Μπουχάλης P

ditionem accepit, ex pacto et iureiurando pollicitus, se neminem eorum aut turbaturum, aut occisurum, aut in servitium abducturum esse. sed, sacramenti immemor et ulciscendi cupiditate atque ira incitatus, cunctos in parvo quodam campo coactos et vinctos cum uxoribus et liberis gladio trucidari iussit. quo supplicio etiam praefecti iis Buchalei affecti fuissent, nisi Mahometes beglerbegus vitam iis impetrasset, quod uxor Manuelis Buchalei ipsius soror sobrina esset. qui male gratias retulerunt. nam quum homines iis dedisset, ut tuto et citra laborem via e finibus ameræ ducentes procederent, Ponticum profecti ibique navigandi occasionem nacti, dolose homines a beglerbego sibi adiunotos interemerunt, et conscensa navi Corcyram, et inde rursus Neapolim profugerunt. itaque ipsi quidem servituti se modo qualicumque eripuerunt; sed Manuelis Buchalei socer, Georgius Palaeologus; matris beglerbegi, ut ante significavi, frater consobrinus, ferro vinctus ducebatur. is enim, Leontario profugus, cum genero Spartam discesserat, ut Demetrio despotæ operam navaret, sed in obsidione Bordoniae et Trypes, accepto vulnere, captus et via-

τὸν δεσπότην κύρ Θεωμᾶν. ὡς δὲ ἰάθη ἀπὸ τοῦ τραύματος, παρωρισμένου δὲ ὄντος καὶ φυλαττομένου ὕπως δῆποτε περὶ τὸ Δυρράχιον, ἀπατήσας τοὺς φυλάσσοντας ἔφυγε, καὶ πάλιν προσέρχεται τῷ δεσπότη κύρ Δημητρίῳ, καὶ ἐν τῇ Ναυπλίῳ τὸν πλείονα καιρὸν διέτριβε διὰ τὸ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ ὑπάρχειν ἐν τοῖς τῶν Ἑνετῶν.

19. Τοῦ οὖν ἀμηρῶ δουλώσαντος, ὡς δεδηλώκαμεν, τὸ Ἀσοντᾶριον καὶ τὰ περὶ αὐτό, ἔτι δὲ καὶ τὸν ἕγιον Γεώργιον ταῦτα γὰρ ἰδὼν ὁ Κροκόντηλος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Κροκόδειλος 10 οἰκειότερον, προσεκύνησεν καὶ αὐτὸς τὸν ἀμηρῶν, τὸ δὲ κύστρον τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ δέδωκεν αὐτῷ. αὐτὸς δὲ ἔλαβε χάριν τούτων τὸ ἔλωθ' ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ ἤλι καὶ τὰ ἐξῆς, τοῦτ' ἔστι θεέ μου θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες, ὡς εἰπεῖν μᾶλλον ἵνα τί μὴ καὶ αὐτὸν ἐγκα- 15 τέλιπες, τῶν προελεχθέντων κακῶν πρωτεργάτην. τούτων οὖν ἐκείσε γινομένων ὁ δεσπότης κύρ Θεωμᾶς ἀφείξ τὴν Καλαμάταν καὶ περάσας εἰς τὰ περὶ τὴν Κόσμαιναν καὶ τὸ Πέταλίδι, εἰσελθὼν εἰς τὸν Ἀβαρῖνον κάκειθεν εἰς τὸ Μαράθιν, πρωγενέστερον τῆς βασιλείσης καταλειψάσης τὴν Ἀρκαδίαν 20 κάκεισε ἀπελθούσης μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς καὶ τῶν εὐρισκομένων ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ ἀρχόντων. ὁ δὲ ἀμηρῶς παρέλαβεν αὐτά, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν Καριταίναν, παρὰ τοῦ Σγορρομάλλη Πι-91 λαιολόγου καὶ γυναικαδελφοῦ τοῦ μεγάλου Λουκάνη, ὃς προα-

8. ἔτι — Γεώργιον om P 9. κροκόνδειλος P 12. ἤλει ἤλει P
14. με] με καὶ αὐτὸν P μοι P 18. μαράθιν P

culis constrictus ad dominum quondam eum Thomam despotam adductus est. sed, sanato vulnere, quum custodiretur ad Dyrrhachium, deceptis custodibus, effugit iterumque adiunxit se Demetrio despotae, ac Nauplii aliquamdiu commoratus est, quoniam ibi in Venetorum dititione uxor et liberi eius vivebant.

19. Occupatis igitur, ut docuimus, Leontario locisque vicinis, et S. Georgio insuper, animadvertens id Crocontelus sive, ut aptius dicam, Crocodilus, ipse quoque ad eum defecit eique cum castro duos filios tradidit, habuitque eius rei praemium eloi sive oli et quae sequuntur, h. e. mi deus, mi deus, quare deseruisti me, sive, ut dicam melius, quare non et ipsum deseruisti commemoratorum malorum primum auctorem. haec dum illic fiunt, Thomas despota, relicta Calamata, Cosmaenam et Petalidium traiectus, Abarinum et inde Marathium venit, quum iam ante regina ex Arcadia exiisset atque illuc cum liberis et primoribus Arcadiae advenisset. itaque occupavit ea ameras, recepitque idem Caritaenam a Sguromalte Palaeologo et fratre uxoris magni Lucanis, qui, ut olim Arius, in sella familiarica,

πέθανεν εἰς ἀπόπατον διαβιβάσας τὴν ψυχὴν, ὡς ποτε ὁ Ἄρειος ἔπαθεν, ἅμ' ἐγκάτοις, καὶ περὶ τὰς κατηλθὼν εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀνδροῦσαν καὶ Ἰθάμην. καὶ λαβὼν αὐτὴν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν πάντα ἀπῆλθε θεάσασθαι καὶ τὴν Κορώνην, εἰς ἐκεῖθεν διέβη καὶ εἶδε τὴν Μοθώνην, εἶτα τὴν Πύλον τὴν 5 καὶ Ἀβαροῖνον. καθ' ἣν ἡμέραν καὶ ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου· προητοιμάσε γὰρ τινα πλοιάρια, καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ λιμένι τῷ παρ' Ἰταλοῖς καλουμένῳ Πόρτῳ λόγγῳ, ἵνα ἐκεῖθεν εὐπλωῖμον καιρὸν εὐρὼν εἰς Κέρκυραν ἀπέλθῃ. ὁ δὲ γέγονε, καὶ τῇ κῆ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἀπε- 10 σώθη εἰς Κέρκυραν. εὐρόντες δὲ καὶ ἡμεῖς πλεύσιμον ἀπαγόμενον ἐκεῖσε, ἐμβάντες τῇ ια' Ἰουλίου διὰ τὸ ἐπιγενέσθαι καὶ μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν θανατικῶν ἐν τῇ Μοθῶνῃ, τῇ β' τοῦ Ἀυγούστου ἀπεσώθημεν εἰς Κέρκυραν, ἔχοντες τὸν σκοπὸν ἵνα ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Κρήτην ἢ εἰς τὴν περὶ τὴν Θεο- 15 σαλονίκην Βερροῖαν, διὰ τὸ εἶναι κακεῖσε καλλίστην μονὴν εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἥνπερ ὁ τῆς μητρὸς μου πατὴρ ἀνήγειρεν ἐκ βιάθρων. τοῦ δὲ Ραοῦλ Γεωργίου καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ καὶ θυγατρὸς προαπελθόντων, ἐπαρώτρυναν καὶ τὸν ἀνεσιὸν αὐτοῦ τὸν ποτε μελλόγαμβρὸν μου Νικόλαον τὸν 20 Μελισσηνόν, αὐτὸς δὲ πάλιν ἐμέ· εἶτι δὲ καὶ τοῦ δεσπότης μετὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐκεῖσε παραγενομένου ἀπῆλθόμεν ἡμεῖς, προσμεῖναι ἐκεῖ ἕως οὗ ἴδωμεν τὸ μέλλον. τοῦ δ'

8. πόρτο λόγχο P

emissis visceribus, animam exspiravit, ac transiit in viciniam Andrusae et Ithomes. his quoque oppidis cum omni regione finitima occupatis, Coronam visum abiit, atque inde rursus Mothonam traiecit ac Pylum sive Abarinum. quo die etiam Thomas despota, exstructis ante navibus, e Peloponneso discessit et ad portum longum, quem Itali dicunt, profectus est, ut inde, idoneam nactus tempestatem, Corcyram navigaret. ita factum est, pervenitque die mensis Iulii 28 Corcyram. nos quoque navigium eodem profecturum nacti, Iulii die 11 solvimus, quod praeter reliquas miseria pestifera lues Mothonea invaserat, et delati sumus Corcyram die 2 Augusti. erat autem consilium inde in Cretam vel Berrhoeam prope Thessalonicam proficisci, quoniam illic monasterium pulcherrimum erat, in honorem sancti Nicolai ab avo meo materno a fundamentis exstructum. Georgius Raulus autem et gener et filia eius, ante illuc profecti, consobrinum suum, qui quondam meus erat futurus gener, Nicolaum Melissenum, ut eodem discederet, cohortati erant, atque hic rursus mihi idem suaserat, itaque et despota et reliquis illic commorantibus, nos quoque abivimus, exspectaturi, quid futurum esset. interim ameras, occupata Ar-

ἀμνηρᾶ λαβόντος τὴν Ἀρκαδίαν, κάκειθεν διερχομένου εἰς τὰ
 κάτω μέρη τῆς Πελοποννήσου καὶ λαβόντος πάντα τὰ ἐκεῖσε,
 ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἰσχυρότατον Χλομούτζην καὶ τὸ Σανταμα-
 ρίν, ἃ ἐκέκτηντο τινες τὸ ἐπίκλην μεγαλερμπείδες, καὶ αὐτοὶ
 5 φοβούμενοι εἴασαν πάντα κωφά, καὶ ἀπῆλθον καὶ αὐτοὶ εἰς
 Κόρκυραν. ὁ δὲ ἦλθε μέχρι καὶ Πάτρας κάκεισε προσέ-
 μεινε. καὶ τὰ Καλάβρυτα λαβών, ἐνθα ὁ ἡγεμονεύων οὔτε
 τοῖς δεσπόταις οὔτε τῷ ἀμνηρᾷ ἐφύλαττε πίστιν, ἀλλ' οὐδ' εἰς
 Θεόν, ὡς νομίζω, αὐτὸς μὲν ὁ ἀμνηρᾶς ἔδωκε δίκην ἀξίαν
 10 αὐτῷ· ἐλέπισε γὰρ αὐτόν, οἱ δ' αὐτοῦ πάντες οἱ μὲν ἀπε-
 τμήθησαν τὰς κεφαλὰς οἱ δὲ αἰχμάλωτοι ἀπήχθησαν. τὸ
 δὲ αὐτῷ ὁ ἀμνηρᾶς καλῶς ἀσφαλισούμενος καὶ παντὶ τόπῳ
 ἀφείς στρατιώτας, ἐγεφθεῖς ἀπὸ τῆς Πάτρας διέβη εἰς τὰ
 περὶ τὸ Σαλμενικὸν καὶ Λίστριαιναν καὶ Βοσιτίζαν· καὶ τὴν
 15 μὲν Βοσιτίζαν καὶ Λίστριαιναν ἔλαβε, τὸ δὲ Σαλμενικὸν
 ἐκράτησε μέχρι τινὸς τις Παλαιολόγος λεγόμενος τὸ ἐπίκλην
 Γραίτζας.

Τοῦ δὲ δεσπότου, ὡς εἶπομεν, πανοικὶ ἐλθόντος εἰς Κόρ-
 κυραν, προσῆλθον αὐτῷ καὶ γράμματα ἀπὸ τοῦ πράκτορος
 20 τοῦ Ἀγγελοκάστρου διαλαμβάνοντα οὕτως, ὅτι τῷ Ἀμνηρᾷ ὄρε-
 ξις ἦν ἵνα προσέλθῃ αὐτῷ τις τῶν τοῦ δεσπότου ἀρχόντων,
 καὶ γενήσῃται συμβίβασις καὶ ἀγάπη ἀμφοτέροις, καὶ δοθῇ
 παρ' αὐτοῦ τόπος μετὰ τινῶν συμφωνιῶν τῷ δεσπότῃ πρὸς

1. παραλαβόντος P
πραίτωρος P

2. ἔλαβε P

17. Γαίτζας P

19.

cadia, in partem inferiorem Peloponnesi profectus, cuncta eius regio-
 nis loca cepit, ipsamque adeo firmissimam Chlomotzam et Santama-
 rium, quae a quibusdam beglerbegis teuebantur, qui et ipsi, metu
 perculsi, omnia deseruerunt et Corcyram venerunt. ille Patram na-
 que processit, ibique mansit. captis Calabrytis, eius urbis praefe-
 ctum, qui nec despotis, nec ameras, nec vero deo, opinor, fidem ser-
 varat, supplicio dignissimo punivit. quippe pellem ei detrahi iussit,
 et cives aut iugulavit aut captivos abduxit. urbe bene munita et
 ubivis relictis praesidiis, ameras Patra movit et Salmenicum, Listrae-
 nam et Bostitzam transiit, ac Bostitza et Listraena quidem potius
 est, sed Salmenicum Palaeologus quidam, cognomento Graitzas, ali-
 quamdiu servavit.

Despota igitur cum tota familia Corcyram profecto, literae ei a
 procuratore Angelocastri allatae sunt, quibus scriptum erat, ameram
 quempiam e proceribus despotae ad se mitti cupere, ut amicitia et
 concordia inter ipsos conciliaretur, et locus aliquis despotae cum
 conditionibus quibusdam a se daretur, in quo is vitam ageret. re

τὸ ζῆν. συνδιασκεψόμενος οὖν σὺν τοῖς αὐτοῦ ὁ δεσπότης, ἔδοξεν αὐτῷ καλὸν εἶναι ἵνα ὁ μὲν Ῥάλης Γεώργιος ἀπέλθῃ πρὸς τὸν ἀμηρᾶν, ὁ δὲ γαμβρὸς αὐτοῦ Ῥαοὺλ Γεώργιος ἀπέλθῃ πρὸς τὸν πάπαν, ἵνα ὁ μὲν καὶ ταῦτα καὶ τὴν εἰς Κέρκυραν τοῦ δεσπότου ἐπιδημίαν δηλώσῃ τῷ πάπα, ὁ δὲ ἴδη καὶ 5 Βμάθῃ τίς ὁ τοῦ ἀμηρᾶ σκοπός. οἱ καὶ ἀπῆλθον, ὁ μὲν τῆς θ' ὁ δὲ τῆς ια' Αὐγουστου. θανατικοῦ δ' ἐπιγενομένου καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν πόλιν ὁ δεσπότης καὶ ἡμεῖς ἀπῆλθομεν ἐν τοῖς περιχωρίοις, ἐκδεχόμενοι καὶ τὰ τῶν πρεσβυτῶν ἀποτελέσματα. ὁ μὲν οὖν Ῥάλης Ἰωάννης διελθὼν διὰ τοῦ Ἄγ- 10 γελοκίστρου ἔφθασε τὸν ἀμηρᾶν εἰς τὰ περὶ τὴν Βέρροϊαν καὶ εὐθύς προστάξαντος αὐτοῦ ὁ τε Ῥάλης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντες ἐδεσμεύθησαν καὶ οἱ πόδες αὐτῶν ἡσφαλίσθησαν σιδήροις. διαβιβῶσάντες οὖν οὕτως δέσμοι, μετὰ τινας ὁδοὺς ἡμερῶν εἰς τοὺς περὶ τοῦ μαύρου ὄρους βουνοὺς ἤλευθέρω- 15 σεν αὐτούς, εἰπὼν ὅτι ἐγὼ ἐκδεχόμενὴν πλησίον τῆς Πελοποννήσου εὐρισκομένου μου ἐλθεῖν τὸν δεσπότην, ἢ στείλῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ μετὰ ἀρχόντων, καὶ γένηται χάρις πρὸς αὐτόν, καὶ κάθηται, καὶ ζῆ. ἐπεὶ οὖν οὐδὲν γέγονε, κάλιν λέγομεν, γενηθήτω, εἰ θέλει, καὶ ἀπελθόντος σου ἐλθέτω ὁ δεσπότης, ἡ 20 ἔξαποστειλάτω ἓνα τῶν παιδῶν αὐτοῦ, ἢ καὶ ποιήσωμεν χρηστά. ἐπιστρέψαντος δὲ τοῦ Ῥαοὺλ ἀπράκτου τῷ Ὀκτωβρίῳ τοῦ 535^θ ἔτους, καὶ τῆς ις' Νοεμβρίου ἐμβύς ἐν τινι τῶν

2. Ῥαοὺλ Ἰωάννης P 6. 23^η P 7. 15^η P 9. πρόσβων P
16. ἐκδεχόμενος P 23. αυξα^θ P

cum suis deliberata, despota e re fore existimavit, ut Georgius Rales ad ameram, Georgius Raulus autem, gener eius, ad papam proficisceretur, ut alter hoc ipsum et despotae in Corcyra commorationem papae nuntiaret, alter videret et exploraret, quo spectaret consilium amerae. itaque illi discesserunt, alter nono, alter undecimo die Augusti. mox autem quum pestis etiam Corcyram urbem invasisset, despota et reliqui in loca vicina concessimus, legatorum expectantes reditum et quid allaturi essent nuntii. ac Iohannes Rales quidem, trans Angelocastrum profectus, ubi prope Berrhoeam ad ameram venit, statim iussu eius cum omnibus comitibus vincus et compedibus ferreis adstrictus est. quum ita vincti processissent dies aliquot, ad colles montis nigri eos liberavit, et expectasse se dixit, ut, quum esset prope Peloponnesum, aut veniret ipse despota, aut filium cum proceribus mitteret, ac se illi benefacturum sedemque stabilem, in qua viveret, donaturum fuisset. quorum quum neutrum factum sit, inquit, iterum, ut fiat, suademus, et post reditum tuum aut veniat despota, aut unum e filiis mittat, cui beneficiamus. itaque quum Raulus re in-

Κερκυραίων πλοίων ὁ δεσπότης κῆρ Θωμᾶς μετὰ τῶν πλειό-
νων ἀρχόντων αὐτοῦ διέβη εἰς τὸν Ἀγκῶνα, ἵνα ἐκεῖθεν πρὸς
τε τὸν πάπαν καὶ τὸν δούκα Μεδιολάνων καὶ ἀλλαγῶ ἀπέλ-
θῃ, εἰς Κέρκυραν καταλείψας τὴν τε βασιλίσειαν καὶ τὰ
5 παιδίᾳ αὐτοῦ καὶ τινὰς τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ οἰκειακούς καὶ
οἰκέτας τῶν αὐτῶ ἐπομένων. οὐδὲν δὲ καμὲ πολλὰ διορισμέ-
νου καὶ ζητήσαντος ἵνα ἢ σὺν αὐτῶ ἀπέλθῃ ἢ ἐν Κερκίρᾳ
μετὰ τῆς βασιλείσεως μείνω, ἄρχων τοῦ ὀσπιτίου αὐτῆς·
ἐγὼ δὲ διὰ τε τὸ ἔλεος τοῦ τὰ πάντα καλῶς οἰκονομοῦντος
10 Θεοῦ, διὰ τε τὴν λύπην ᾧ ἐγέννησα, διὰ τε τὴν ἀταξίαν
πάντων τῶν τοῦ οἴκου αὐτῶν ἀνήκοος ἐγενόμενῃ εἰς τὰ ἀμφό-
τερα. ἀλλ' ἐπιμεινάντός μου καὶ ἑτέρῳ καιρῶ ἐν τῷδε τῷ
χωρίῳ ὀνόματι Μολυβατινὰ ἐν ᾧ ἤμεν, ὅτε καὶ ὁ δεσπότης
ἦν ἐν τῷ Χλομῶ διὰ τὸν φόβον τοῦ θανατικοῦ ὡς δεδῆλωται.
15 καὶ μετὰ καιρὸν δὲ κάθισμα εὐρῶν τὸ εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου
Ἡλίου πλησίον τοῦ ἄστεως, ἀπελθόντος μου ἐκεῖσε κατήκησα
Σεπτεμβρίου ἕκτη τοῦ 590^{ου} ἔτους. κατέμενον μετὰ τῶν ἐμῶν,
καὶ μόνον ἐδεόμην τοῦ Θεοῦ ἵνα ἡμᾶς ἐλεήσῃ καὶ ἐξοικονο-
μήσῃ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος. διαβι-
20 βύσαντός μου οὖν ἐκεῖσε μῆνας πέντε, καὶ πρὸς τινὰ καιρὸν
οὐδὲν ἐνοήσαμεν ἀναπαυθῆναι μετὰ τῶν ἐχόντων τὸ τοιοῦ-
τον κάθισμα. καὶ διὰ τὸ ἔξειν ἡμᾶς πλείονα τὸν πολυπλα-
σιασμόν τοῦ καλοκαγαθοῦ φίλου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς Λω-

10. ἦν ἐγέννησα διὰ τὴν P
17. αὐξῆ^α P

13. μολυβατινὰ P

14. χα-

21. ἀναπεισθῆναι P

22. τοῦτο P

fecta redisset mense Octobri anni 6969, Thomas despota, die 16 No-
vembris Corcyraeorum navem ingressus, cum proceribus suis plerisque
Anconam traiecit, inde ad papam et Mediolanensium ducem et alio pro-
fecturus, in Corcyra relicta regina et filiis et nonnullis proceribus, qui
eum sequebantur, familiaribus et domesticis. equidem, multum ab eo
invitatus et rogatus, ut aut comitarer se, aut Corcyrae manerem in
aediibus reginae, per misericordiam dei cuncta bene moderantis, et
propter luctum eorum, quos procreaveram, et rerum omnium in illius
domo perturbationem, neutram conditionem accepi, sed mansi Moly-
batinis, quo loco etiam ante fueram, quum despota metu pestis, ut
significavimus, Chlomi versaretur; et mox cellula inventa in monaste-
rie prope urbem in honorem sancti Eliae exstructo, illuc aedem trans-
tuli die 6 Septembris anni 6970. ibi cum meis mansi, et tantum-
modo precatus sum deum, ut miseraretur nos et pro benignitate et
caritate sua in nos decerneret. commoratus sum ibi menses quinque,
atque intellexi procedente tempore, neququam nos tranquillo animo
frui posse cum iis, qui id monasterium tenebant; itaque ob crebriorem

ροθέου, εύρισκομένου αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου, εὐρήντες καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν τριάκοντα δύο ἱερῶν τοῦ ἁγίου Νικολάου κάθισμα τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Ταρχανιώτου, παρελάβομεν αὐτὸ Μαρτίου 15 τοῦ 5970 ἔτους, καὶ κατέμενον μετὰ τῶν 5 ἐμῶν. ὁ δὲ δεσπότης κύρ Θωμᾶς φθάσας εἰς τὸν Ἀγκῶνα κάκειθεν εἰς τὴν Ῥώμην οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσεν εἰ μὴ ὅτι ἔδωκε τῇ πάπᾳ Πίῳ δευτέρῳ ἐν τῇ β' ἔτει τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ πρωτοκλήτου Ἀνδρέου, κάκεινος αὐτῇ μόλις πρὸς τὸ ζῆν 10 μετὰ τῶν αὐτοῦ ἐδώρησατο τὴν μόνην καὶ ἀναγκαίαν τροφήν. ὡς οὖν εἶδον οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ ἄρχοντες καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Κερκύρα ἀπομείναντες ἤκουσαν μὴ εἶναι οὐδεμίαν ἐλπίδα 92 βοθηθείας, διεσκορπίσθησαν, οἱ μὲν ἔνθεν οἱ δὲ κάκειθεν, κλαίοντες τὴν δυστυχίαν αὐτῶν. τότε δὲ καὶ ὁ ἡγαπημένος 15 μοι ὑπὲρ υἱόν, ὃ ποτε μελλόγαμβρός μου Νικόλαος ὁ Μελισσηγός, ὁ τοῦ μεγάλου πρωτοστράτορος υἱὸς τοῦ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, εὐρῶν νῆαν ἐμπορικὴν Κρητα τοῦ Σοφολίου ὀνομαζόμενον, ἐρχομένην ἐκ τῆς Ἐρεϊίας, ἐμβαῖς ἐν αὐτῇ διέβη εἰς πόλιν Κυδωνίας ἐν τῇ Κρήτῃ τοῦ Ἀπριλλίου 14 τοῦ 5970 ἔτους, κλαύσαντες καὶ θρηνησάντες πρότερον ἡμεῖς περὶ τῆς στερησεως αὐτοῦ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν λίαν καλὸν πρὸς με. ἐκεῖ δὲ γυναικὶ συζευχθεὶς πρεσβύτερος ἐγένετο,

15. δὲ καὶ| δὴ P
ὀνομαζομένην P

17. τοῦ ἐν — γῆς om P

18. σοφοκλίους

quoque optimi et benevoli patris spiritualis Dorothei consuetudinem, qui in monasterio sanctorum apostolorum Iasonis et Sosipatri erat, etiam nos ex ordine triginta duorum sacerdotum sancti Nicolai cellulam nacti sumus Tarchaniotae quae dicitur, die 15 Martii anni 6970, ac mansi ibi cum meis. Thomas autem despota, Anconam atque inde Romam profectus, nihil aliud effecit, nisi ut, quum ipse Pio secundo papae anno pontificatus eius secundo e reliquiis apostoli primum vocati, sancti Andraeae, caput dedisset, ille sibi vix ad sustentandam suam et suorum vitam necessarium victum praeberet. ut igitur proceres eum secuti viderunt, et qui in Corcyra relictis erant, audiverunt, nullam spem auxilii reliquam esse, alii alio dissipati sunt, calamitatem suam deplorantes. tum etiam filio mihi carior futurus gener meus, Nicolaus Melissenus, magni protostratoris filius, navem mercatoriam Cretensem Sopholei cuiusdam Venetiis venientem conscendit, et Cydoniam, Cretae urbem, traiecit die 14 Aprilis anni 6970, quem nos nobis eripi vehementer dolebamus et lugebamus, quoniam miri-

καθὼς ὕστερον ἔμαθα καὶ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γράμματα ἔλαβον. τοῦ δὲ δεσπότου κύρ Θωμᾶ διαβιβάσαντος καιρὸν τινα ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔδοξεν αὐτῷ ἐπαναστραφθῆναι πρὸς τὴν αὐθεντίαν τῶν Ἑνετῶν, καὶ πάλιν ἐκεῖθεν εἰς τὸν Ἀγκῶνα, 5 τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ βασιλίσσης τῆς Σερβίας ἐκεῖθεν ἀπελθούσης· καὶ διατρίψασα ἡμέρας τινὰς εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἐκεῖνος μὲν ἐδιέβη πάλιν εἰς Ῥώμην, ἡ δὲ βασίλισσα διελθούσα ἀπῆλθεν εἰς Ἐπίδουρον τοῦ Ἰλλυρικοῦ. ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς ἡ βασίλισσα κακῶς διάγουσα ἐν Κερκύρα, ἐλεηθεῖσα 10 ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τῷ αὐτῷ ἑβδομηκοστῷ ἔτει Ἀγούστου 15 ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων μονῇ, Ἰάσωνος λέγω καὶ Σωσιπάτρου.

Ὁ δὲ τῶν ἀσεβῶν ἄναρχος τῷ αὐτῷ δὴ ἔτει ἀπελθὼν κατὰ τοῦ Σφεντιάρη παρέλαβε τὴν ἐκείνου περιβόητον πόλιν Σινώπιον 15 ὀνομαζομένην, ὃ δὴ καὶ ἐθεασάμην. οὐ τοῦτο μόνον ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα αὐτοῦ τόπον παρέλαβεν, ἔτι δὲ καὶ τὴν Κερασούντα καὶ τὴν Τραπεζοῦντα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Δαβίδ τοῦ Κομνηνοῦ τοῦ ἐκεῖσε τότε βασιλεύοντος, καὶ ἅπασαν τὴν περιχώρον αὐτῶν, τοῦ βασιλέως Τραπεζοῦντος λέγω καὶ 20 πάντων σχεδὸν τῶν ἐκεῖσε ἀτυχῶν καὶ ἀνοφελεστάτων αὐθεντῶν καὶ ἀρχόντων, οὓς ἐξελεθῶν ἐκεῖθεν κοτῆκισεν αὐτοὺς ἐν τῇ Ἀνδριανουπόλει, ἐνθα δὴ καὶ ὁ τῆς Πελοποννήσου αὐθέντης ἦν ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος, ᾧ καὶ δέδωκεν ἄχειν εἰς ζωάρ-

10. κς⁷ P

19. περιοχὴν αὐτοῦ P

21. ἐκβαλὼν P

fice erga me officiosus erat. ibi, uxore ducta, presbyter factus est, ut postea e literis eius ad me datis cognovi. Thomas despota autem, aliquamdiu Romae commoratus, ad civitatem Venetorum, atque inde Anconam redire statuit, unde filia eius, regina Serviae, discessura erat. itaque quum ad visendam eam urbem dies aliquot ibi haesisset, ipse Romam rediit, regina Epidaurum in Illyricum abiit. huius mater, regina, quae Corcyrae vitam miseram debebat, miserante deo, ipso septuagesimo anno aetatis, Augusti die 16, mortua et in sanctorum apostolorum, Iasonis, inquam, et Sosipatri, monasterio sepulta est.

Princeps autem impiorum eodem anno Sphentiarem adortus, celebrem illius urbem Sinopium occupavit, quam ipse vidi: nec vero hanc solam urbem, sed etiam omnem vicinam regionem; praeterea Cerasuntem et Trapezuntem, Davidi Comneno regi ereptas, et universam regionem circumiacentem illorum principum, h. e. regis Trapezuntiorum et reliquorum prope omnium principum et procerum ibi habitantium, quos inde discedens Adrianopolim traduxit, ubi etiam Peloponnesi princeps, Demetrius despota, erat, cui, unde ipse et

κειαν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ τὴν μεγάλην Αἶνον, τὴν Λημόν, τὴν Ἰμβρον καὶ τὴν Σαμοθράκην. τῷ δὲ τῆς Τραπεζοῦντος βασιλεῖ τῷ Κομνηνῷ κύρ Δαβίδ χωρία τινὰ δώσας ἐπὶ τὸ μαῦρον ὄρος κατώκισεν αὐτόν· ὃν δὴ καὶ μετὰ τινος χρόνου μικροῦ παραδρομῆν, εὐρῶν τάχα κατ' αὐτοῦ αἰτίαν τινὰ σὺκ 5 ἀλλθῆ, πάντα τὰ ἑαυτοῦ ὑπάρχοντα ἀφείλετο, κἀκεῖνον πνιγμῷ ἐτελείωσε. τῷ δὲ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους διέβη ὁ ἀμηνῶς εἰς τὴν μεγάλην Βλαχίαν καὶ ἐδιόρθωσε τὰ κατ' αὐτὴν ἐκεῖσε ἐνεργούμενα, καὶ ἐπιστρέψας ἐποίησε στόλον, καὶ ὤρμησεν ὁ στόλος προσταγμάτι αὐτοῦ κατὰ τῆς Λέσβου, ἣν καὶ παρέ- 10 λαβεν.

20. Τῷ δὲ Νοεμβρίῳ τοῦ αὐτοῦ 590ῶς ἔτους ἐπιδραμόντος τοῦ υἱοῦ τοῦ Τουραχάνη Ἀμάρη ἠχμαλώτισε πᾶσαν περὶ τὸν Ναυπάκτον τῆς Αἰτωλίας τὴν αὐτοῦ περιοχὴν, τὸν 15 Γαλατᾶν λεγομένην, καὶ οὐ τοὺς Ἐνετοὺς μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς τελοῦντας αὐτῷ τοῦ τῆς μικρῆς Βλαχίας Φλαμπούρου. ὕπερ μαθῶν ὁ τῶν Ἐνετῶν τριήρσεων ναύαρχος, καὶ δραμῶν πρὸς ἐπικουρίαν εἰς τὴν ἀντίπερα πόλιν τοῦ ἀμηνῶ, Βοστιτ- 20 ζαν ὀνόματι, διελθὼν ἐνέπρησεν αὐτὴν καὶ ἠχμαλώτευσεν ἅπασαν πλὴν τοῦ Κουλιᾶ μόνου· καὶ ἀγαγὼν τοὺς Βοστιτζανοὺς 20 Β ἐν τῷ Ναυπάκτῳ μετὰ τῶν ἑαυτοῦ ἐναλλαγὴν ἐποίησατο. καὶ δὴ προμελετωμένης οὐσῆς τῆς μάχης τοῦ γενέσθαι κατὰ τοῦ ἀμηνῶ ὑπὸ τῆς τῶν Ἐνετῶν γερουσίας, τοῦτο δὴ τὸ ἔργον ἀπεκάλυψεν αὐτὴν καὶ ἀρχὴ κατέστη. καὶ ἐλθόντος τοῦ κα-

13. πάντας τοὺς περὶ P 14. αὐτοῦ om P 15. λεγόμενον P
20. Καλαμόνου P

qui eum comitabantur, victum haberent, magnam Aenum, Lemnum, Imbrum et Samothracen donavit. Davidi Comneno autem, Trapezantiorum regi, cui et ipsi loca quaedam tribuit, ad montem nigrum domicilium assignavit: quem tamen brevi post, reperta adversus eum causa quadam falsa, facultatibus omnibus spoliatum, suffocari iussit. vere eiusdem anni in magnam Valachiam concessit, rebusque huius provinciae ordinatis, reversus est et classem exstruxit, quae, Lesbum missa, eam insulam in potestatem redegit.

20. Novembri eiusdem anni 6971 Amares, Turachanis filius, incursione facta, omnem regionem Naupacto Aetoliae adiacentem, quam Galatam dicunt, occupavit, nec solus Venetos, sed etiam tributarios sibi incolas oppidi parvae Valachiae, quod Phlaurum appellatur. quod ut cognovit Venetarum triremiam praefectus, auxilio advolvit et urbem amerae e regione sitam, Bostitzam nomine, adortus incendit, totamque occupavit praeter solum Culam. incolas deinde Naupactum abductos cum suis commutavit. ceterum bello a senatu

θόλου ναυάρχου δυνάμει Ἀλουϊσίου Λαυρεδανῶ μετὰ πολ-
 λῆς παρασκευῆς καὶ ἐτοιμασίας καὶ δυνάμειος, ἐπίτασε τὸν τῆς
 Πελοποννήσου Ἰσθμὸν καὶ ὑποδόμησεν αὐτόν, κακῶς δὲ διὰ
 τὴν συντομίαν· οὐ γὰρ ἐν τῷ συντόμῳ τὸ ἀσφαλές, ὡς δ
 5 λόγος. εἶτα πολεμήσας τὴν Κόρινθον καὶ μὴ τυχῶν τοῦ
 ἐπιζομένου, ἀφείδεν τὸν Ἰσθμὸν ἀνεχώρησε. τῷ δὲ ἑξ ἑβ
 ἔτει παρέλαβον τὴν Μονεμβασίαν οἱ Ἑνετοί, οὐ τοσοῦτο θε-
 λήσει καὶ χάριτι τοῦ κυριεύοντος αὐτὴν ὅσον ἀνοφελεία τοῦ
 ἡγεμονεύοντος ἐν αὐτῇ ἄρχοντος· ὡσπερ δὴ ὁμοίως ἀνοφε-
 10 λεία καὶ ἀτυχία τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀθήνων πολίχνιον τὸ λε-
 γόμενον Παλαιόκαστρον ἐκλάπη μᾶλλον παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ
 τυχόντων ξένων καὶ ἐδόθη τῇ ἀφεντιά τῶν Ἑνετῶν· καὶ ἐξ
 αὐτοῦ, δῆλον τοῦ πολίχνιου, ἅπασαν τὴν νῆσον ἐκληρώσαντο.
 ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Λέσβον ἀπελθόντος αὐτοῦ δὴ τοῦ Λαυρε-
 15 δανῶ καὶ πολεμήσαντος αὐτῆν, οὐκ ἐπραξέ τι καὶ ἀνεχώρη-
 σεν ἄπρακτος.

Τῷ δὲ ἔαρι τοῦ ἑξογ' ἔτους ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς
 ἐμήνυσεν ἵνα οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ θυγάτηρ ἐκεῖσε ἀπέλθωσιν
 ὅπου κακέλλος ἦν· καὶ ἐγένετο, ὅτε ἀπεσώθησαν μετὰ νηὸς
 20 εἰς τὸν Ἀγκῶνα, καὶ μόνον ἤκουσεν ὅτι ἐν Ἀγκῶνι παρεγέ-
 νοιτο ἐν Ῥώμῃ ὢν, καὶ μὴ φθάσας ἰδεῖν αὐτὰ Μαῖου β' ἐν
 Ῥώμῃ πρὸς κύριον ἐξεδήμησεν, ὑπάρχων ἐτῶν νε', καὶ πρὸς
 τι μικρόν. καὶ ὄντων τῶν παιδῶν εἰς Ἀγκῶναν ἐπιστολῆν

22. πενήκοντα τριῶν P

Venetorum adversus ameram iam ante decreto, illa res eius ordiendi
 occasionem praebuit et initium eius fuit. advenit enim summus clas-
 sis praefectus Aloysius Lauredanus cum magno apparatu et copiis,
 atque Isthmum Peloponnesi occupavit et munivit, male tamen propter
 festinationem: etenim in festinatione non est securitas, ut in prover-
 bio est. deinde Corinthum aggressus, sed spe frustratus, relicto Isthmo,
 discessit. anno autem 6972 Veneti Monembasia potiti sunt, non
 tam voluntate et gratia eius, qui urbi praeerat, quam eiusdem iner-
 tia: quemadmodum inertia et infortunio praefecti Lemni factum est,
 ut oppidulum, quod Palaeocastrum dicitur, a peregrinis, qui intus
 aderant, subreptum, rei publicae Venetorum traderetur: ex quo de-
 inde oppidulo profecti, tota insula potiti sunt. quin etiam Lesbum
 idem Lauredanus profectus et bello adortus, frustra laboravit, et re
 infecta rediit.

Vere anni 6973 Thomas despota filios et filiam ad se venire ius-
 sit. accidit autem, quum navi Anconam delati essent, ut ille Ro-
 mae, audito tantum de eorum adventu, priusquam eos videret, ad
 dominum migraret mensis Mail die 12, annos natus 56 et paulo plus.

ἔγραψεν ὁ καρδιναίης Βησσαρίων πρὸς τὸν παιδαγωγὸν αὐ-
τῶν οὕτως.

21. Ἐπιστολὴ πεμφθεῖσα παρὰ τοῦ εἰρημένου καρδι-
ναίη πρὸς τὸν παιδαγωγὸν τῶν προροηθέντων παιδῶν εἰς
Ἀγκῶνα. 5

Εὐγενέστατε ἄνερ καὶ ἡμῶν φίλτατε φίλων, ἔδεξάμην
καὶ πρότερον καὶ νῦν διὰ τοῦ Ἑρμητιανοῦ γράμματα τῆς εὐ-
γενείας σου, πρὸς ἃ οὐκ ἀπεκρινάμην, ἀναμένων ἵνα γένηται τις
ἀποκατάστασις εἰς τὴν πρόνοιαν τῶν αὐθεντοπούλων. ἐπειδὴ
οὖν νῦν ἐγένετο, νῦν καὶ γράφω. παραμυθεῖσθαι μὲν καὶ ὑμᾶς 10
καὶ τοὺς αὐθεντοπούλους διὰ τὴν ἀφόρητον λύπην τοῦ μακα-
ρίτου ἐκείνου καὶ ἁγίου δεσπότη οὐκ ἔστι τοῦ παρόντος και-
ροῦ· διὸ παραιτήσομαι τοῦτο τὰ νῦν. γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ
ἀγιώτατος πάπας διὰ παρακλήσεως φίλων τινῶν καὶ οἰκείας
καλοθελείας ἔταξε νὰ δίδῃ κάθε μῆνα τὰ αὐθεντόπουλα δου- 15
κάτα τριακόσια, ὥσπερ ἔδιδε καὶ τῷ ἁγίῳ δεσπότη. Θέλει
δὲ καὶ ὀρῖζει ὁ ἀγιώτατος πάπας ἵνα τὰ μὲν διακόσια κατὰ
μῆνα νὰ εἶναι διὰ τὰ τρία ἀδελφία ἐπίσης ἀνέγκιστα, νὰ
ἑξαδιάζωνται εἰς τροφήν ἐκείνων καὶ ἀνδρώπων ὑποχειρίων
αὐτῶν μικρῶν, ἔξ ἧ ἑπτὰ τοῦ καθ' ἑνός, καὶ εἰς ἀγορὰν καὶ 20
τροφήν ἀλόγων τεσσάρων τὸ ὀλιγώτερον, καὶ εἰς ἔργον τῶν
αὐτῶν ὑποχειρίων, καὶ εἰς ἐνδύματα τῶν αὐθεντοπούλων, νὰ

3. hanc epistolam primus edidit Io. Meursius Hesychii sui Illustris
p. 57—64 (I) 7. Ἑρμητιανοῦ P 13. διε ὅ] ὡς I 14.
τιμῶν P 15. ἔταξεν ἵνα δίδωνται κατὰ μῆνας τοῖς αὐθεντο-
πούλοις I κατὰ P 16. ἐδίδω I 18. νὰ εἶναι] μείναι I

cuius quum liberi adhuc Anconae essent, Bessario cardinalis episto-
lam ad paedagogum eorum dedit, hoc exemplo scriptam.

21. Epistola a cardinali, quem dixi, ad paedagogum liberorum
modo appellatorum Auconam missa.

Vir nobilissime et amicissime, accepi tum prius, tum nunc per
Hermetianum literas tuas, ad quas non respondi, quoniam exspectare
statueram, donec rebus adolescentum principum consultum foret. quod
quum iam factum sit, nunc ad te scribo. consolari vos et principes
de morte acerbissima beati illius et sancti despotae, non est huius
loci: quare huius rei veniam a te peto. scito autem, sanctissimum
papam, amicorum quorundam auctoritate et sua ipsius benevolentia
commotum, statuisse, principibus mensibus singulis numos aureos tre-
centos pendere, quos hucusque beato despotae pendebat. vult autem
ac decrevit sanctissimus papa, ut ducenti numi singulis mensibus
aequaliter distribuantur tribus fratribus, ut impendantur ad alendos
ipsos et sex septemve singulorum ministros, ad emendos et alendos

εἶναι καλὰ ἐνδύματα, καὶ κάπου νὰ περισσεύῃ καὶ τίποτε
 τὸν καθ' ἓνα, διὰ νὰ βοηθηθῶσι κάπου εἰς ἀνθένειάν τους
 ἢ εἰς ἄλλην ἀνάγκην. καὶ τοῦτο θέλει νὰ γένη ἐξ ἄπατος,
 καὶ νὰ μὴδὲν γένη ἀλλέως. τὰ δὲ λοιπὰ ἑκατὸν δουκῆτα τὸν
 5 μῆνα ἤγουν χίλια καὶ διακόσια τὸν χρόνον νὰ ἐξοδιάζονται⁹³
 εἰς τινὰς ἄρχοντας καὶ καλὰ πρόσωπα, ὅπου νὰ εἶναι μετ'
 αὐτῶν νὰ τὰ δουλεύουν καὶ νὰ τὰ συντροφιάζουν καὶ νὰ τὰ
 φυλάττουσιν. ἀκούσας δὲ ὁ ἁγιώτατος πάπας τὸ πόσοι εἶναι
 αὐτοῦ ὑπερεθαύμασε καὶ καταγινώσκειται μᾶς· καὶ γὰρ ἐάν
 10 εἰς τὸν ἀνθέντην τὸν μακαρισμένον ἐκεῖνον τοιοῦτον ἄνθρω-
 πον ἐθαύμαζον πῶς εἶχεν ἐδῶ τόσους καὶ ἑκατηγόρου τον
 ὅτι εἰς τὴν ξενιτείαν νὰ τρέφῃ τόσους μὲ ξένα δουκῆτα καὶ
 ξένας ἐλπίδας, πόσῳ μᾶλλον τώρα, ἐποῦ ἦλθον καὶ ἄλλοι
 15 κατηγοροῦσί των, καὶ μάλιστα εἰς ἀνθεντόπουλα νέα καὶ
 ὄρφανά, ὅπου οὔτε ἀξίωμα οὔτε ὄνομα οὔτε φήμην ἔχουσι.
 καὶ οὐ μόνον καταγινώσκουσι τους, ἀλλ' οὐδὲ βούλονται νὰ
 ἐξοδιάζουσιν ἓνα τορνέσιν πλέον, καὶ ἄμποτες μᾶς τὸ ἔταξαν
 νὰ τὸ φυλάξωσι τελείως καὶ νὰ μὴδὲν μεταβληθῶσιν, ὥσπερ
 20 ἐποίησαν καὶ ἄλλοτε. δι' αὐτὸ εἶναι χρεῖα νὰ φροντίξῃ ἡ
 εὐγένειά σου μετὰ τοῦ ἀρχόντου τοῦ Κριτοπούλου τοῦ ἱατροῦ

1. τύποτα I 4. ἄλλως I 6. ὅπου νὰ εἶναι ἀσπῆτα τῶν κα-
 ταδουλεύουν I 9. καταγινώσκων ἡμᾶς P 12. μετ' ἓνα I
 14. τὸν καὶ x. τὸν M 18. τορνέσι P ἄμποτες P 21.
 ἀρχοντος τοῦ κρητοπούλου P

quatuor minimum equos, ad ministrorum stipendia et principum vesti-
 menta, quae pulcra sint necesse est, et de culusvis portione aliquan-
 tulum comparcitor, ut habeant, quo utantur, si forte in morbum vel añas
 angustias inciderint. atque haec quidem omnino ita fieri, nec fieri
 quidquam aliter, iubet. reliqui autem centum numi aurei singulo-
 rum mensium, vel mille et ducenti totius anni, impendantur in sti-
 pendia procerum aliquot et hominum elegantium, qui cum pricipibus
 vivant et consuetudinem habeant, iis serviant et eos custodiant. cer-
 tior autem factus sanctissimus papa, quot huc advenerint, miratus est
 et subirascur. si enim beatæ memoriae principem, talem virum,
 mirati sunt et vituperarunt, quod tot huc ministros adduxisset, quos
 pecunia et liberalitate aliena sustentaturus esset, quanto magis nunc,
 quam alii plures huc immigrarint, principibus praesertim pueris et or-
 bis succensendum est, qui nec dignitate, nec titulis, nec fama nobi-
 les sunt! nec iis irascuntur solum, sed vetant etiam, vel unum terun-
 cium supra pecuniam decretam impendi, mandaruntque mihi monerem,
 ut accurate haec fierent neve quidquam immutaretur, quemadmodum

τοῦτο, ἔποῦ κατὰ τὸ παρὸν ἔχετε τὴν φροντίδα τῶν ἀνθεντοπού-
λων. ἐπαναστήσωμεν εἰς τὰ τὰ διοικῆ, ἢ εἰς εἶναι ἀναγκαῖος τὰ
κρατηθῆ. καὶ μετὰ ταῦτα θέλουσι μερισθῆν μετὰ βουλῆς ἐδικῆς
μας εἰς ἐκείνους ἔποῦ θέλουσιν ἀπομένειν. ἔμνενα γοῦν προη-
γουμένως φαίνεται με ἄς ἀναγκαιότατον ἔποῦ δὲν ἠμπορεῖ τὰ 5
λείψῃ, πρῶτον ὁ ἱατρός, δεύτερον ὁ διδάσκαλος Ἑλλῆν, τρίτον
ὁ διδάσκαλος Λατίνος, τέταρτον ὁ δραγουμάνος· οὔτοι γοῦν
εἰσὶν ἀναγκαιότατοι καὶ δὲν ἠμπορεῖ τὰ λείψωσιν. ἔτι δὲ καὶ
εἰς ἡ δύο παπάδες Λατῖνοι εἶναι ἀναγκαιότατοι διὰ τὰ ψάλ-
λωσι λειτουργίαν Λατινικὴν συνεχῶς. εἶναι γὰρ χρεῖα τὰ 10
ζῶσι τὰ παιδία Λατινικῶς, ὡσπερ ἐβούλετο καὶ ὁ μακαρι-
σμένος πατὴρ των. καὶ οἱ ἄρχοντες ἔποῦ θέλουσιν εἶσθαι
μετ' ἐκείνους, εἶναι χρεῖα τὰ προσέχωσιν εἰς τοῦτο, τὰ μηδὲν
φεύγωσιν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ πάπα,
ὡσάν τὸ ἐποίησαν εἰς τὴν στρατάν ἔποῦ ἤρχεσθε, διότι ἂν 15
φεύγωσιν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, εἶναι χρεῖα τὰ φεύγωσι καὶ
ἀπὸ τὴν Φραγγίαν· οὐδὲ τινὰς γὰρ θέλει ἀνθρωπον ἔποῦ
τὸν ὀνομάζει ἀπιστον καὶ αἰρετικόν, καὶ ἀποστρέφεται τον φα-
νερά. ἀφ' ἔτου γοῦν τοῦτοι οἱ ἀναγκαῖοι οὗς εἶπαμεν τὰ
κατασταθῶσι καὶ στηθῆ τὸ μέρικόν των, τότε θέλει εἶσθαι. 20
τοῦτο δὲ θέλω τὸ καὶ τάξιεν ἐγὼ εἶδῶ καὶ θέλω τοῦς κατα-

1. τούτων I 2. ὥστε τὰ θήσωμεν P ἢ δις ἔχει I, qui ἔχει
pro εἶναι saepissime. 3. μερισθῆ P, μερισθεῖν I 4. ἀπο-
μείνῃ P 5. ὑπορεῖ I 8. εἶναι βολατόν P ὑπορεῖ I 12.
ὁ πατὴρ I 17. διῖνας I 20. καὶ τὰ σταθῆ P 21. κοι-
τάξῃ P καταστήσῃ P

alias factum est nonnunquam. quare necesse est, vir nobilissime, tibi et Critopulo medico V. Cl. nunc quidem curae sint res principum; atque eligemus nos praeterea, qui eas administret et strenue regat. deinde singulari hic consilio deliberabitur, qui locus domicilio iis assignandus sit. ac quantum quidem statim decerni potest, maxime opus sunt, quorum deesse nemo poterit, primum medicus, deinde magister Graecus, tum magister Latinus, postremo interpres. hi igitur plane necessarii sunt et omnino deesse non possunt. praeterea opus est uno vel duobus sacerdotibus Latinis, qui perpetuo canant liturgiam Latinam. etenim pueros Latino more vivere oportet, id quod etiam ipse pater eorum voluit. itaque qui eos comitabuntur proceres, videant necesse est, ne principes ex ecclesia secedant propter commemorationem papae, quemadmodum in itinere factum est. nam si ex ecclesia secedant, eos e Francia quoque secedere oportet. nemo enim hominem tolerat, qui se impium et haeticum appellet et manifesto fugiat. quare ii, quos necessarios esse dixi, suum iudi-

στήσειν, τότε θέλετε ἰδεῖν τὸ ὑπόλοιπον πόσον εἶναι καὶ πόσον ἀπομένει ἀπὸ τὰ ἀσφλωρία. καὶ τότε ἡ εὐγένειά σας ὄλοι ἀντάμα θέλετε ἀποκαταστήσειν τίς νὰ ἀπομείνη καὶ τί νὰ ἔχη ὁ καθείς μετὰ βουλῆς ἡμετέρας. ἐμένα οὖν φαίνεται μου, ὅτι ὅσον εἶναι πλείονες καὶ ἐλαφρώτεροι ὅπου μέλλουν νὰ ἀρκεθοῦν μὲ ὀλίγον ὁ καθείς, εἶναι δὲ ἄλλως χρῆσιμοι, τύσον θέλει εἶσθαι κάλλιον, διότι θέλουσιν ἔχειν τὰ παιδία πλείονα συντροφίαν καὶ πλείονα δουλοσύνην καὶ πλείονα τιμῆν. ὁμως τοῦτο θέλομεν τὸ σκέψασθαι ἀντάμα, καὶ θέλομεν ποιήσειν τὸ κάλλιον. ἡ εὐγένειά σου εἶναι κατὰ τὸ παρὸν ὡσπερ διοικητῆς τῶν παιδίων μετὰ τοῦ Κριτοπούλου. εἶναι γοῦν ἀνάγκη πρὸ πάντων νὰ φροντίζετε τὴν παιδευσίν των καὶ τὰ ἥθη των, νὰ γίνουσι καλὰ καὶ πεπαιδευμένα, ἃν θέλετε νὰ ἔχουσι τιμῆν ἐδῶ. εἰ δὲ μὴ, θέλουσι τὰ καταφρονηθήσειν καὶ αὐτὰ καὶ δοῦναι ἐδῶ, καὶ οὐδὲ στραφεῖν θέλουσι νὰ σὰς ἰδοῦν. μὲ τὸν μακαρίτην τὸν ἀυθέντην πατέρα τους ἐσυντύχαμεν περὶ τούτου· καὶ ἐκεῖνος ἐβούλετο νὰ τὰ ἐνδύση καὶ νὰ ποιήσῃ νὰ ζοῦν Φράγγικα παντελῶς, ἤγουν νὰ ἀκολουθοῦσι τὴν ἐκκλησίαν κατὰ πάντα ὡσὰν Λατῖνοι καὶ οὐχὶ ἀλλέως, νὰ ἐνδύωνται Λατινικῶς, νὰ μάθουσι, νὰ γονατίζουσι τοὺς ὑπερέχοντας καὶ πάντα καὶ καρδιναλέους καὶ

1. ἰδῆτε P	2. ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἕξ P	3. ἐνθάμα I
θέλετε ἀποκαταστήσειν ὄλοι ἀντ. τίς νὰ ἀπομείνη P		4. ἐμὲ P
5. με P καὶ om P	7. ἔχη P	10. ποιήσῃ P
		εἶσαι P
11. κριτοπούλου P	13. γένουσι P	14. καταφρονήσῃ P
15. στραφῆ P	16. τοῖς I	17. νὰ τὸ π. P
πορεύωνται P	21. καρδιναλέας I	20. ἐνδ.]

canto curare, ut ita fiat. praeterea volo et illis commendo, ut videant, quantum relinquatur de florenis mille et ducentis. hoc autem tu, vir nobilissime, una nobiscum delibera, quis retinendus sit et quid cuique maneris tribuendum. ac mihi quidem videtur, quo plures sint et propter minatos labores minori contenti stipendio, hoc pulcrius fore, quoniam pueri plus habebunt comitum, ministrorum et honoris. sed hoc una deliberabimus et quam fieri potest pulcherrime instituemus. interim tu nunc quidem cum Critopolo res puerorum administra. itaque necesse est ante omnia, eorum educationi et moribus prospiciatis, ut urbani et eruditi fiant, si eos hic in aliquo honore esse vultis. quod nisi fiat, et ipsi et iuvenes hic neglegentini, nec ulla vestri existimatio erit. de qua re cum beatae memoriae principe, illorum patre, colloctus sum, voluitque is, ut omnino mores Francorum imitarentur et induerent, h. e. ut ecclesiae interessent plane eodem, quo Latini, modo, ut Latino vestimento

τοὺς ἄλλους αὐθέντας, νὰ ἀποσκεπάζωνται τὸ κεφάλι τους, νὰ τιμῶσι τοὺς χαιρετῶντας αὐτούς, ὅταν ὑπάγουν νὰ ἰδοῦν καρδιναλίην ἢ ἄλλον ὁμοίον αὐθέντην, νὰ μηδὲν καθίσουν ποσῶς, ἀμὴ νὰ γονατίζουν καὶ ἀπέκει ὅταν τοὺς εἶπῃ ἐκεῖνος νὰ σηκωθοῦσιν. ὁ δὲ μακαρίτης ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι καὶ πολλὰ-5 κίς αὐτούς τὸ εἶπε νὰ μηδὲν καθίσωσιν. αὐτὰ οὖν ὅλα ἐνθυμᾶσθὲ τα νὰ τοὺς νουθετήσετε καὶ νὰ τοὺς παιδεύσετε καλά. εἴτι ποιήσετε ὅτι τὸ βᾶδιομά τους νὰ εἶναι σεμνὸν καὶ τίμιον, ἢ ὀμλίᾳ τους χρησιμωτάτη καὶ ἢ φωνή τους νὰ εἶναι μετρία καὶ ἡρέμη, τὸ βλέμμα τους προσεκτικόν, νὰ μηδὲν χάσκωσιν ἐδῶθεν 10 κακεῖθεν. ἄς τιμοῦν πάντας, ἄς ἀγαποῦν πάντας, ἄς συντυχαίνωσι πάντας καὶ τοὺς ἐδικούς των καὶ τοὺς ξένους μετὰ τιμῆς. νὰ μὴν εἶναι ἀλαζονικοί, ἄς εἶναι ταπεινοὶ καὶ ἡρεμοὶ. καὶ μηδὲν ἐνθυμοῦνται ὅτι εἶναι βασιλέως ἀπόγονοι, ἀμὴ ἄς ἐνθυμοῦνται ὅτι εἶναι διωγμένοι ἀπὸ τὸν τόπον των, ὄρφα-15 νοὶ, ξένοι, ὀλόπτωχοι, ὅτι εἶναι χρεῖα νὰ ζοῦν ἀπὸ ξένα χέρια, καὶ ὅτι ἂν δὲν ἔχωσιν ἀρετήν, ἂν δὲν εἶναι φρόνιμοι, ἂν δὲν εἶναι ταπεινοὶ, ἂν δὲν τιμῶσι πάντας, οὐδὲ τοὺς θέλονν τιμῆσιν οἱ ἄλλοι, ἀμὴ θέλουν τοὺς ἀποστρέφειν πάντας. αὐτὰ οὖν ὅλα φροντίστετέ τα καλά ἢ εὐγένειά σου μετὰ 20 καὶ τοῦ Κριτοπούλου, ἐπειδὴ τὸ γομάρι ἐπάνω σας εἶναι. πρὸς τοῦτοις ἄς ἐπιμελοῦνται νὰ μάθουν γράμματα, νὰ προ-

5. ἀσυκωθῶσιν P

17. δὲν| δέη I

19. πάντες?

9. τοῖς χρησιμωτάτοις I

18. ἂν δὲν εἶναι ταπεινοὶ om I

15. τους P

τιμῆσ P

uterentur, reverenter salutarent papam, cardinales et reliquos primores, detecto capite, ut honorem exhiberent salutantibus, ut, si adirent cardinalem vel alium similem principem, non assiderent, sed flexis genibus procumberent, donec ab illo iuberentur surgere. dixitque beatus ille vir, saepe se iis imperasse, ut ne considerent. quae igitur omnia vobis commendo, ut monstatis principes et probe eos educetis. praeterea curae vobis esto, ut incessus eorum gravis sit et magnificus, sermo consideratus, vox modesta et placida, vultus verecundus neve huc illuc vagus. erga omnes comes et officiosi sunt, omnibus tum suis tum alienis blandi et affabiles, minime gloriosi, sed demisso et sedato animo. nihil superbiunt, quod imperatoris posterii sint, sed cogitando, se e patria eiectos, orbos, hospites, mendicos esse, qui aliorum beneficium egeant ad vitam sustentandam, nec, nisi virtutem colant, prudentes ac modesti sint, omnes honorifice habeant, ab aliis honorifice habitum iri, sed in omnium venturos esse invidiam. quae omnia tu, vir nobilissime, cum Critopulo considera, quandoquidem id oneris tibi impositum est. praeterea operam dante

κόψουν, νὰ μὴν ἐνδυμοῦνται ὅτι εἶναι εὐγενικαί. ἡ εὐγένεια χωρὶς ἀρετῆς δὲν εἶναι τίποτες καὶ εἰς πάντας μὲν τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου ἔχουν καὶ μεγάλας ἀνθετηίας καὶ ἀρχάς, καὶ μᾶλλον εἰς αὐτοὺς ὅπου ἔχασαν ὅλα. διὸ ἄς σπουδαζοῦν νὰ μάθωσιν, ἄς
 5 ἔχουν εὐπείθειαν καὶ ὑποταγὴν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὴν εὐγένειαν σου, καὶ εἰς τὸν ἱατροῦν ὅπου τοὺς ἐνέθρεψε, καὶ εἰς τὸν διδασκαλόν των, καὶ ἄς σᾶς ὑπακούωσι, καὶ ἄς ποιοῦν τὸ τοὺς λέγετε ἔξ ἅπαντος. ἄς μᾶθῃ ὁ καθείς ἀπ' αὐτοὺς ἐκ σιγήσους ἕνα προσφώνημα τὸ πλέον μικρὸν εἰς τὸν πάπαν, νὰ τὸ εἴπωσι
 10 τὸν πάπαν γονατιστοὶ καὶ ἀποσκεπάστοι ὅταν ἔλθωσιν ἐδῶ, καὶ νὰ μὴδὲν γένη ἀλλέως. ὅταν περιπατοῦν εἰς τὴν στραταν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀποσκεπάζονταί τους καὶ τιμοῦν τους, ἄς ἀποσκεπάζονται καὶ αὐτοὶ τὸ καπᾶσι των, ἢ ὀλότελα ἢ πλείον ἢ ὀλιγώτερον ὡς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. ὁμοίως καὶ
 15 ἂν ἔρχωνται ξένοι εἰς τὸ σπῆτι τίμιοι ἄνθρωποι νὰ τοὺς βλέπουσιν, ἄς τοὺς προσηκονοῦνται, ἄς τοὺς ἀποσκεπάζονται, ἄς τοὺς παρεκβάνωσι κατὰ τοὺς ἀνθρώπους. ἄς συντυχαίνωσι ὀλίγα μὲν, ἔντιμα δὲ καὶ εὐχαριστικά καὶ ταπεινά, νὰ μὴν γελοῖσι ποσῶς, νὰ μὴν διαχέτωνται, ἀλλὰ μετὰ καθεστηκότος
 20 καὶ σοβαροῦ φρονήματος ἄς τοὺς συντυχαίνωσιν. εἰς τὴν τροφήν των ἄς εἶναι προσεκτικοὶ καὶ ἐγκρατεῖς. εἰς τὸ τραπέζι των ἄς κάθωνται μετὰ προσοχῆς καὶ παιδεύσεως. ἂν θέλετε νὰ εἶναι πεπαιδευμένοι εἰς τοὺς ἔξω, ποιήσατε νὰ εἶναι

7. τὸ] ἐκεῖνο ὁλοῦ P

literis, ut progressus faciant, neve, quod principes sint, illis carere se posse existimant. nobilitas, quae caret virtute, nihili est in omnibus principibus, etiamsi magna regna et bona habent, nedum in illis, qui rebus omnibus orbati sunt. quare necesse est, eos literas colere, obedientes obtemperantesque esse tibi, et medico, eorum qui valetudini prospicit, et magistro, dictisque vestris studiose audientes sunt. insuper singuli brevem aliquam orationem memoriae mandato, qua papam flexis genibus et nudo capite salutent, quum huc venerint: quod cavento ne aliter faciant. si publice ambulantes ab hominibus salutantur aperiendis capitibus, ipsi quoque caput aut plane aut plus minusve pro cuiusvis conditione aperiant. similiter si alieni honorati homines eos visum veniunt, digne hos excipiant, caput aperiunt et pro sua quemque dignitate habent. loquuntur pauca quidem, sed ea laudabilia, gratiosa et placida, nunquam rident aut cachinnant, sed vultu severo et composito sermonem cum his conferunt. in cibis capiendis temperant sibi, tabulae modeste et verecunde assident. si eos merum cultum coram

πεπαιδευμένοι εἰς τοὺς ἐδικούς των. ἄς μὴν ἀναισχυντοῦν
 τινά, συνηθιστέ τους ἀπὸ τῶρα καλὰ ἦθῃ καὶ ταπεινά καὶ
 ἡμερα. ἄς μανθύνωσιν ἀπὸ τῶρα νὰ γονατίζουσι ἐπιτίθει
 καὶ εὐμορφα. καὶ νὰ μὴν τὸ ἔχωσιν ἐντροπήν ὅτι μεγάλοι
 9 ἰσθμῶδες καὶ βασιλεῖς τὸ ποιοῦσιν. ὅταν σεβαίνουσι εἰς ἐκκλη- 5
 σίαν Λατινικήν, ἄς γονατίζουσι καὶ ἄς εὐχωνται ὡσπερ οἱ
 Λατίνοι. ὑπαγένετέ τους συνεχῶς εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰς
 λειτουργίας, καὶ ἄς στέκωνται μετὰ εὐλαβείας καὶ προσοχῆς,
 χωρὶς γέλωτος, χωρὶς λαλίας. ἄς γονατίζουσι καὶ ἄς ἀποσκε-
 πάζωνται ὡσπερ οἱ Λατίνοι, καὶ ἄς μιμοῦνται ἐκείνους. ἂν 10
 οὕτως ποιῶσι, θέλουσι βοηθηθεῖν, θέλουσι ἔχειν τιμὴν παρὰ
 πάντας, θέλω δυνηθεῖν καὶ ἐγὼ νὰ τοὺς συνεργῶ. εἰ δὲ
 τῶναντία ποιοῦσιν, ἐγὼ δὲν θέλω δυνηθεῖν νὰ τοὺς βοηθήσω
 οὐδὲ ὅλως, οἱ ἄνθρωποι θέλουσι τοὺς ἀποστραφεῖν, καὶ τινὰς
 δὲν θέλει τοὺς τιμῆσειν οὐδὲ ποσῶς. 15

Ταῦτα δὲν λέγω γράφειν τὴν εὐγένειάν σου καὶ τοὺς
 ἄλλους μὲ τόσην πολυλογίαν, εὐκαιρα καὶ μάταια· ἀλλὰ διὰ
 νὰ τὰ λέγετε συνεχῶς τὰ αὐθεντόπουλα, νὰ ποιήσητέ τους
 νὰ τὰ ἀναγινώσκῃ συνεχῶς ὁ διδύσκαλός των, νὰ τὰ ἀγροι-
 κοῦν καλὰ διὰ νὰ τὰ ποιῶσιν. ἐκείνους τὰ ἤθελα γράψαι· 20
 ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὡς νῆαι ἀκόμη δὲν τὰ ἀγροικοῦν καλὰ, δι'
 αὐτὸ γράφω τα τὴν εὐγένειάν σου, νὰ τοὺς παραινῆτε καὶ

5. ἐμβαίνωσιν P 11. βοηθηθῆ P ἔχη P 12. δύνασθαι P
 13. δυνῆθῆ P, δυνασθῆν I 14. ἀποστραφῆ P 15. τιμήσῃ P
 19. γροικοῦν P, ἐγροικοῦν I 21. γροικοῦν P, ἐγροικοῦν I

alienis praestare vultis, necesse est eos coram suis decorum servare
 doceatis. ut neminem laedant, assuefacite eos dehinc ad morum ele-
 gantiam, modestiam et lenitatem. discunt iam flexis genibus apte
 et eleganter salutare; neve pudeat eos facere, quod magni reges et
 imperatores faciunt. quando ecclesiam Latinam intrant, flectunt
 genua et precantur sicut Latini. ne negligatis eos ad missas et litar-
 gias ducere, et assistanto verecunde et attente, sine risu vel garritu,
 flexis genibus et apertis capitibus, sicut Latini faciunt, qui omnino
 iis imitandi sunt. haec si fecerint, subsidiis non carebunt, apud
 omnes in honore erunt, et ipse, si quid potero iis operae praestare,
 studiose praestabo. si contraria fecerint, equidem nulla omnino re
 eos adiuvabo, homines eos negligent nec ullum iis honorem habe-
 bunt.

Haec tam copiose ad te, vir nobilissime, et reliquos scripsi,
 non ut levia et inania, sed ut moneratis ea perpetuo principes, per
 magistrum ea perpetuo iis legenda curetis, quo accuratius ab iis et
 intelligantur et fiant. ad ipsos haec scribere volebam; sed quia ut
 pueri ea non probe intellecturi erant, ideo ad te, vir nobilissime,

ἀπὸ λόγου μου καὶ ἀπὸ ἐδικοῦ σας νὰ ποιῶσιν ὡσάν γραφομεν.

Ἐνταῦθα εἶναι θανατικόν κατὰ τὸ πῦρόν. δι' αὐτὸ ἐφάρη καλὸν μετὰ βουλὴν τῶν ἀρχόντων ὅπου εἶναι ἐδῶ, καὶ 5 μὲ τὸ θέλημα τοῦ ἁγιωτάτου πάπα, νὰ μὴν ἔλθουν τὰ ἀυθεντοπούλα ἐδῶ διὰ τὸν κίνδυνον· ἀλλ' οὐδ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ἄγκωνα νὰ εἶναι, ἐπειδὴ οὐδὲ αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι γερός, αἰμὴ νὰ διαβῆτε νὰ ὑπάγετε εἰς ἄλλην χώραν τὴν λέγουσι Τζέκολον, ὅπου εἶναι καλὸς αἶθρ, νὰ στέκετε ἐκεῖ ἕως τοῦ 10 Σεπτεμβρίου ἢ Ὀκτωβρίου μὲ τοὺς ἀυθεντοπούλους καὶ τὴν ἀυθεντοπούλαν. σκέψασθε δεσῆς ἐν τῷ μέσῳ ἂν πρόπη νὰ ἀπομείνουν αὐτοῦ πάντοτε, ὡσάν βούλονται καὶ οἱ ἄρχοντες ὅπου εἶναι ἐδῶ. ὁ μακαριώτατος πάπας καὶ ἐγὼ γράφομεν τὸν λεγόμενον τῆς μάρκας ὅπου νὰ σας βοηθήσῃ καὶ νὰ σας 15 συνδράμῃ εἰς εἴ τι εἶναι χρεῖα. αὐτοῦ εἶναι καὶ τις ἐπίσκοπος ἐδικός μου, ὅπου εἶναι τοῦ Κώμου καὶ ἤγον καὶ δουλευτῆς τοῦ ἁγίου δεσπότη. τὸ Τζέκολον εἶναι ἐνορία τῶν, καὶ ἔχη καὶ ἐκεῖ καλὸν ὄσπητιον, καὶ θέλει σας τὸ δώσειν νὰ κατοικήσετε ἐκεῖ, καὶ θέλει σας συνεργήσειν εἰς ὅτι εἶναι 20 δυνατόν.

Ἐκ Ρώμης Ἀυγούστου 9, αὐξ' ἔτους. ὁ Βησσαρίων καρδινάλις καὶ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

7. εὐκρατος P 8. ὅπου τὴν λέγουσι τζέκολον P 9. στέκονται ἐκεῖ εἰς τὸν σεπτέμβριον ἢ ὀκτώβριον οἱ ἀυθεντοπούλοι καὶ ἢ ἀυθεντοπούλα P 12. καὶ οἱ ἄρχοντες om P 17. τζέκολον P 18. δώση P 19. ση P

scripsi, ut et meo et tuo nomine iis commendares, ut facerent quas scripsi.

Pestilentia nunc hanc urbem invasit. quare commodum visum est iam concilio principum, qui hic sunt, et voluntate papae sanctum est, ut propter periculum principes huc ne veniant. at nec Anconae iis commorandum, quia ea quoque urbs peste infecta est, sed in regionem, quam Siciliam vocant, ubi aer saluber est, transeundum, ibique cum principibus ad Septembrem vel Octobrem commorandum. deliberate vos interim, semperne ibi habitare velitis, id quod iis, qui hic sunt, principibus placebit. ego et sanctissimus papa ad legatum committatus scribemus, ut vobis auxilietur et praesto sit in re quacunque. ibidem etiam episcopus Comi est mihī subiectus et servus sancti domini. huius dioecesis Sicilia est, ubi pulcras aedēs possidet, quas tibi tradet cum reliquis habitandas, omnino te, quantum poterit, adiuturus.

Romae die Augusti 9, anno 1465. Bessario, cardinalis et patriarcha Cpolitanus.

22. Μαθὼν οὖν ὁ πάπυς τὴν ἔλευσιν τῶν ἀρχοντοπού-
λων εἰς Ἀγκῶνα ἐξαπέστειλε διὰ ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς καὶ
βοηθείας τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδινάλεως καὶ πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως Βησσαρίωνος, καὶ παρεγένοντο ἐν Ῥώμῃ,
καὶ τὴν οἰκονομίαν ἣν ὁ πατὴρ αὐτῶν εἶχε δέδωκεν αὐτοῖς 5
πρὸς τὸ ζῆν, καὶ τὸν πρῶτον υἱὸν τὸν κύρ Ἀνδρέαν τὸν Πα-
λαιολόγον δεσπότην ὁ πάπυς τετίμηκε. τῷ δὲ 5^θ ἔτει
Ἰκτωβρίου 16^ο καὶ ὁ πνευματικὸς πατὴρ ἡμῶν καὶ ἀδελφὸς καὶ
φίλος ἄριστος ὁ Λωρόθεος ἐν κυρίῳ ἐξεδήμησεν, ἡμᾶς δὲ κα-
τέλιπε τὴν ἐκείνου λυπουμένους στέρησιν. καγὼ δ' ἀναγκα- 10
σθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνδείας, Ἀπριλλίῳ 17^ῃ ἐξελθὼν παραγέγονα εἰς
Ἀγκῶνα τῇ 15^ῃ Μαΐου· καὶ τῇ πρώτῃ πάλιν Ἰουνίου ἐξελ-
θόντος μου ἀπῆλθον διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Βιτέλμου, ἐπεὶ ἐκείσε
εἰς τὰ θερμὰ ἦν ὁ καρδινάλις κύρ Βησσαρίων καὶ πατριάρ-
χης Κωνσταντινουπόλεως τῇ κλήσει, ὡς ἠκούσαμεν. καὶ δι' 15
ἡμερῶν ἐννέα ἐφθάσαμεν εἰς Ῥώμην, καὶ κατελύσαμεν ἐν τῷ
οἴκῳ τῶν αὐθεντῶν ἡμῶν. τότε καὶ ὁ μακαριώτατος πάπυς
διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδινάλεως κύρ Βησσαρίωνος ἐξαπέ-
στειλε πρὸς ταύτας τοὺς δεσπότας, κύρ Ἀνδρέαν λέγων τὸν
δεσπότην καὶ κύρ Μανουὴλ τὸν αὐθεντόπουλον, ἵν' εἰς γυ- 20
ναῖκα δώσωσι τὴν αὐτῶν ἀδελφὴν τιμὴν ἄρχοντι ἐκ γένους Πα-
ρακισίῳ πλοῦτῳ τε καὶ γένει καὶ λαμπρότητι διαπρέποντι. καὶ
τῆς συμφωνίας γενομένης ἡ τῶν μνηστρων ἱερολογία ὑπὸ τοῦ
ἄκρου ἀρχιερέως διετελέσθη. ἡμεῖς οὖν οἱ τῆς νύμφης οἰ-

10. δστέρησιν P

13. βιτάμου P

22. Papa igitur, ut principes Anconam delatos audivit, diligen-
tia, studio et ope reverendissimi cardinalis Bessarionis, patriarchae
Cpolitani, curavit, Romam ut venirent, deditque iis, quod pater eorum
ad vitam sustentandam habuerat, stipendium, ac filium natu maximum,
Andream Palaeologum, despotaee dignitate auxit. anno 6974, Octo-
bris die 15, etiam spiritalis pater noster et frater et amicus opti-
mus, Dorotheus, in domino ex hac vita excessit, et nos mortem suam
deplorantes reliquit. itaque ego, inopia conflictatus, Aprilis die 18
nave soluta, 17 die Maii Anconam perveni; rursusque calendis Iunii
ex ea urbe egressus et trans Bitelmum profectus, quia illis aquis Bes-
saronem cardinalem, qui patriarcha Cpolitanus appellabatur, uti au-
dieram, die nono Romam adveni ac diverti in aedes dominorum meo-
rum. quo tempore sanctissimus papa opera venerandissimi viri, Bes-
saronis cardinalis, ad despotaee, i. e. Andream despotaee et Ma-
nuuelem principem, misit, ut ii sororem suam homini principi, Pa-
raciolo, opibus, genere et splendore insigni, uxorem darent. di-
ctis conditionibus, inauguratío nuptialis a summo episcopo fa-

κριακοὶ παρὰ τοῦ νυμφίου πλείστας φιλοτιμίας ἐλάβομεν, εὐφραινόμενοι ἐν τῇ χαρᾷ. ἐνθα προσέμεινα ἡμέρας λς· καὶ τοὺς τῶν κορυφαίων ἀποστόλων ἐπισκεψάμενος τάφους καὶ πολλῶν ἄλλων ἀγίων, καὶ ἱστορήσας τὰ ἐν τῇ μεγάλῃ πρεσβυτέρῃ Ρώμῃ, τῇ 1ς Ἰουλίου ἐξελθὼν ἀπῆλθον διὰ τῆς εὐθείας ὁδοῦ εἰς Ἀγκῶνα, καὶ μικρόν τι προσμείνας διὰ θαλάσσης εἰς Ἐνετιαν ἀπῆλθον τῇ κῆ τοῦ αὐτοῦ. καὶ προσμείνας ἐκάθισεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Σταυροῦ ἡμέρας κς ἕως τῆς κγ' Αὐγούστου, ὅθεν ὀψία σὺν θεῷ ἐξελθόντες ἀπεσώθημεν ἐνταῦθα εἰς τὴν Κέρκυραν, τῇ πέμπτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ ςΘοῦ ἔτους.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἡμεῖς εἰς τὰ περὶ τὴν Ρώμην διετρίβομεν, ὁ τῶν ἀσεβῶν ἐξάρχων ἀμηρᾶς ἐλθὼν κατὰ τῆς Ἀλβανιτίας καὶ διώξας τὸν αὐθέντην αὐτῆς τὸν Σκαντέρينو καὶ αἰχμαλωτίσας καὶ ἀφανίσας τὸν τόπον, καὶ κτίσας ἄστὴν πλησίον τοῦ καθολικοῦ ἄστεως αὐτῆς, Κρούας ὀνομαζόμενον, πρὸς τὸ ἀντιμάχεσθαι αὐτῷ, ἐπανέστρεψεν εἰς τὰ περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. καὶ τοῦ αὐτοῦ ςΘοῦ ἔτους τῷ θέρει ὁ Βίκτωρ Καππέλος ὁ καθολικὸς ναύαρχος τοῦ τῶν Ἐνετῶν στόλου ἀπελθὼν εἰς νῆσον Ἴμβρον παρέλαβεν αὐτὴν, καὶ πάλιν ἀπελθὼν εἰς Ἀθήνας πῶσαν τὴν τῶν Ἀθηνῶν πόλιν ἠχμαλώτευσεν· ἔπειτα ἐλθὼν περὶ τὸν Αὐγούστου μῆνα εἰς τὴν παλαιὰν Πάτραν ἐπήρσε τὴν χώραν. ἐπιδραμόντος οὖν τοῦ

14. Σκεντέρην P

19. καπέλος P

cta est. sponsae domestici a sponso muneribus amplissimis donatus sumus, gaudio exsultantes. mansi Romae dies 36; deinde, apostolorum principum et aliorum multorum sanctorum spectatis sepulcris, et exploratis rebus, quae in magna ecclesia memorabiles essent, die 16 Iunii discessi et, recta Anconam profectus ibique aliquamdiu commoratus, per mare Venetias veni eiusdem mensis die 28. mansi ibi in monasterio Crucis dies 26, usque ad Augusti vicesimum tertium, ac sero, deo iuvante, inde egressus, Corcyram delatus sum Septembris die 5, anno 6975.

Quo autem tempore nos Romae morabamur, impiorum princeps et ameras, adversus Albanitas expeditione suscepta, horum duces Scanterinum clade afflixit, omnia cepit, ac vastavit, et, condito oppido prope urbem eorum principem, quae Crua appellatur, ad eum inde lacessendum, Cpolim reversus est. aestate eiusdem anni 6975 Victor Cappelus, summus classis Venetae dux, Imbrum profectus, eam insulam cepit, rursumque Athenas delatus, totam urbem in potestatem redegit; deinde Augusto mense veterem Patram aggress-

Ἀμάρη εἰς βοήθειαν τῆς χώρας, ὁ προμηθεὺς τῶ τῶν Ἑνε-
 τῶν στόλου ἢ ναύαρχος καὶ ὁ Ῥαοὺλ Μιχαὴλ ὁ Ἰσῆς μετὰ
 πολλῶν καὶ καλῶν στρατιωτῶν ἔτρεψεν αὐτὸν κατὰ κράτος
 καὶ πολλοὺς τῶν αὐτοῦ ἀπέκτεινον. καὶ διώξαντες μέχρι πολ-
 λοῦ οὐκ εἴσασαν αὐτοὺς φεῦγειν, ὡς ἔθος παρὰ τοῖς ἐμπείροις 5
 πολεμιστοῖς ἐστὶ τοῖς ἀντιδίκους ποιεῖν, καὶ αὐτοὶ οὐκ ἐπέ-
 στρεψαν εἰς τόπον αὐτῶν τὸν ἴδιον καὶ τὸν στόλον, καθὼς
 ἐσυμβούλευον αὐτοὺς οἱ τοῦ τόπου Ῥωμαῖοι ἄρχοντες καὶ πᾶς
 ὁ δῆμος· ἀλλ' ὁ ἔηθεις ναύαρχος ἦτοι ὁ τοῦ στόλου προμη-
 θεὺς μὴ καταθεξάμενος τὴν τούτων βουλήν, ἀλλ' ἐπαρθεὶς 10
 τῇ νίκη καὶ σκληρὸς φανείς καὶ μᾶλλον κατὰ τῶνδε τῶν συμ-
 βουλευσάντων αὐτῷ ἀπειλητικὸς λόγους ἐξέχεε, λέγων ὅτι ἐξ
 ἀνδρείας καὶ ἀπιστίας αὐτῶν οὐκ ἀκολουθοῦσι κἀκεῖνοι τῷ
 τῶν ἐχθρῶν διωγμῷ. καὶ οὕτως θέλων καὶ μὴ θέλων ὁ στρα-
 τὸς ἐδίωξεν τοὺς ἐναντίους ἄχρι Σαβελλίου καὶ ἐπέκεινα πρὸς 15
 τὴν ἐπάνοδον ἦτοι ἀνάβασιν τοῦ Σιδηροκάστρου. ὁ γοῦν
 Ἀμάρης ἰδὼν τὸν τούτων διωγμὸν ἄκαιρον καὶ ἄπρακτον καὶ
 ἄτακτον, καταλείψας εἰς τινὰς τόπους ἀνθρώπων κρατυῦντας
 τοὺς τόπους ὄθεν ἤμελλον διελθεῖν, εἰς ἐπιστροφῆς κατ' αὐ-
 τῶν ἔτρεψε καὶ ἐδίωξεν αὐτοὺς, καὶ φθάσας ἀνείλε τὸν εἰ- 20
 ρημένον προμηθεῖα τοῦ στόλου ἐπὶ ἡμίονου καθεζόμενον καὶ
 δυσεπέκεινα πεσόντα. καὶ ἄλλους ἀνείλον ἀλώσαντες πολλοὺς,
 καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Ῥαοὺλ Μιχαὴλ ἀλώσαντες τοῦ ἵππου ἐκπε-

2. Μιχαὴλ ὁ om P 15. μέχρι Σαρεβαλλίου P

sus est, et eius urbis agrum vastavit. Amarem ad ferendum auxilium
 accurrentem praefectus classis Venetae et Michael Raulus Ises cum
 magna et probata manu strenue fugarunt, multis e militibus eius oc-
 cisis; ac diu eos persequentes, fugiendi spatium eis non dederunt,
 ut periti milites adversariis facere solent, nec ad stationem suam et
 classem reversi sunt, quantumvis suadentibus Romanis urbis magistra-
 tibus cunctisque civibus; sed praefectus classis, spreto eorum consi-
 lio, et victoria elatus superbiaque intumescens, potius verba minacia
 in eos, qui talia suaderent, fundebat, propter ignaviam et perfidiam
 eos non una hostes persequi dicitans. itaque exercitus coactus us-
 que Sabellium, et eo ulterius, ad ardua Siderocastri, hostes insecutus
 est. Amares autem importunam eorum, inutilem et confusam
 insecutionem intuitus, relictis praefectis in locis quibusdam, per quas
 transitarī erant, conversus eos in fugam vertit et insecutus est, et
 eum, quem dixi, classis praefectum, multo insidentem et prolapsum,
 comprehendit occiditque. multi praeterea alii capti et occisi sunt,
 in his ipse Michael Raulus, quem ex equo delapsum comprehende-

σόντα ἐκάθισαν αὐτὸν ἐπὶ σκόλοπος. καὶ τέλος ὡς νικηταὶ
 θρυμνόντες εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔνθα ἦσαν αἱ τριήρεις, καὶ πλεί-
 στας εὐρόντες ἐπὶ τῇ γῆν εἰλκισμένας ἀνεῖλον καὶ ἤχμαλω-
 τευσαν. καὶ ἔποπτεύσαντες τὸν μητροπολίτην τῆς αὐτῆς πα-
 5 λαιᾶς Πάτρας εἶναι αὐτὸν αἴτιον τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ τῶν
 Ἑνετῶν στόλου καὶ αὐτῶν καὶ πιάσαντες αὐτὸν ἀνεσκολόπι-
 95 σαν. τοιαῦτα οὖν παθόντες ἄκρακτοι καὶ ζημιωμένοι οἱ τοῦ
 εἰρημένου στόλου ἐπανέστρεψαν. ἀφ' οὗ δὲ κακοῦ συμβε-
 βηκότος ὁ ναύαρχος λυπηθεὶς καὶ βαρέως ἀσθενήσας ἐν Εὐ-
 10 ρίπῃ ὧν ἀπέθανε· καὶ ἀντὶ αὐτοῦ ἐγεγόνει ναύαρχος ὁ Ἰά-
 κωβος Λαυρεδανὸς ὁ ἐκείνου τοῦ Πέτρου Λαυρεδανοῦ υἱός,
 ἐξάδελφος δὲ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ναύαρχου Ἀλωύσιου Λαυρεδα-
 νοῦ. καὶ ταῦτα μὲν δὴ παρηκολούθησαν τῷ τοῦ ἐνεστῆτος
 χρόνου χειμῶνι, τὸ δὲ τῆς Πάτρας τῷ πρὸ τοῦ φθινοπώρου
 15 Ἀυγούστου συνέβη.

Τῇ δὲ κθ' τοῦ Μαρτίου μηνός, τοῦ 590ῆ ἔτους, ἐν ἣ
 καὶ τὸ ἡμέτερον πύσχα γέγονε, λέγω δὴ τὸ τῶν ἀνατολικῶν
 Χριστιανῶν, ἀπέψυξεν ὁ τῶν κακῶν κέντων τῆς Πελοποννή-
 σου αἴτιος Ματθαῖος ὁ Ἀσάνης. καὶ ἰδοὺ καὶ τὸ τοῦ Λα-
 20 βιδῆ μελόδημα ἔτι πεπλήρωται, τὸ "διασκορπισθήτωσαν εἰ
 ἄχθροι αὐτοῦ καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μι-
 σοῦντες αὐτόν." καὶ τούτου γενομένου ὡς ἠκούσαμεν παρὰ
 τινῶν ὅτι καὶ ὁ δεσπότης ἀπέπεμψε πρὸς τὸν ἀμηνῶν τὴν

16 xy⁷ P

23. ἀπέστρεψε P

runt et palo infixerunt. postremo victores ad litus, ubi naves sta-
 bant, procurrerunt, quarum multae in litus subductas inveniētes,
 milites partim iugularunt, partim captivos fecerunt; atque ipsius ve-
 teris Patrae metropolitam auctorem esse suspicati expeditionis a Ve-
 natorum classe adversus se factae, comprehensum palo transfixerunt.
 talia igitur passi, re infecta et data imprudentiae poena, illius clas-
 sis milites reversi sunt. atque ea calamitate contristatus et gravi
 morbo correptus nauarchus in Euripo diem obiit. successit in locum
 eius Iacobus Lauredanus, Petri Lauredani filius, eius, qui ante eum
 nauarchus erat, Aloysii Lauredani consobrinus. et haec quidem anni
 huius hieme acciderant; Patrensis autem clades ante autumnum
 mense Augusto contigit.

Die 29 mensis Martii anni 6975, quo die nostrum i. e. orienta-
 lium Christianorum pascha erat, animam efflavit omnium, quibus Pe-
 loponnesus afflicta est, malorum auctor Matthaeus Asanes; atque
 eventum etiamtum habuit carmen illud Davidis: "dissipentur hostes
 eius, et fugiant a facie eius, qui oderunt eum." mox, ut e quibus.

πρόσοδον, μὴ θάλων ἔτι ἔχειν τὸ βάρος ὃ εἶχεν εἰς τὸ στρατόπεδον, εἰπὼν οὕτως “ ἐγὼ εἰμι γέρον καὶ ἀσθενής, καὶ ὁ ἐκπληρῶν τὴν δουλοσύνην ἀπέθανε· λοιπὸν ἢ πολλή πρόσοδος δοθήτω ὅπου δ’ ἂν κελεύσης, ἐμοὶ δὲ δοθήτω μόνον τὸ ἀρκούν πρὸς τὸ ζῆν με καθήμενον ἐνταῦθα μετὰ τινων ὀλίγων.” ὁ οὖν ἀμην 5
 ρᾶς ἀπεκρίνατο “ καλῶς ἔχει· διαχωρισάτω ὁ δεσπότης οὐς βούλεται,” καὶ χωρίσας δέδωκε πρὸς αὐτὸν ἄσπρα πεντήκοντα χιλιάδας, ἵνα ἔχη ἐκ τοῦ κομερκίου τοῦ ἀλευρου· τοὺς δὲ πλείονας τῶν ὑποχειρίων αὐτοῦ περιορίσας ἀπῆρεν ἵνα εὐρίσκωνται ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. ἄλλοι δὲ εἶπον ἄλλως 10
 γέγονεν, ὅτι ὁ τῶν κακῶν ἀπάντων ἐφευρετῆς Ματθαῖος ὁ Ἀσάνης μετὰ τῶν ἐχόντων τὴν τῆς Αἴνου ἀλικὴν κλέψας τινὰ χρήματα μὴ εἰδότες τοῦ δεσπότου, καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ ἀμην ρᾶς ἐβουλήθη πιάσαι τὸν εἰρημένον Ἀσάνην καὶ ἀνασκολοπίσαι αὐτόν, ὃ δὲ Ἀσάνης ἐκ τοῦ φόβου, ἐνθα ἦν, ἀπέψυξεν. ὁ 15
 δὲ ἀμην ρᾶς ὑποπτεύων μὴ τοι καὶ ὁ δεσπότης ἐν τῇ τοιαύτῃ συμβουλῇ ἦν καὶ δραπετεύσῃ, ἐξώρισεν ἐν τῷ Διδυμοτείχῳ καὶ ἦρεν αὐτοῦ πᾶν σιτηρέσιον, καὶ οὕτω κακῶς διέκειτο. μὲν οὖν τῶν ἡμερῶν ἐρχομένου τοῦ ἀμην ρᾶ ἀπὸ τοῦ κυνηγίου καὶ μέλλοντος διελθεῖν ὄθεν ὁ εἰρημένος δεσπότης ἦν, ἐξῆλθεν ὁ δε- 20
 σπότης πεζηπορῶν καὶ συναντήσας προσεκύνησε τὸν ἀμην ρᾶν τὸν καὶ γαμβρὸν αὐτοῦ. ἰδὼν δὲ τοῦτον ὁ ἀμην ρᾶς περιπατοῦντα ἐλυπήθη σφόδρα, καὶ μᾶλλον σπλαγχνισθεὶς τὸ γῆρας

6. 65 P

dam cognovi, Demetrius despota, non iam militiae molestiam sustenturus, amerae reditus remisit his verbis “ senex sum et infirmus, et occidit, qui tibi serviebat. itaque multa haec pecunia, quo loco volueris, pendetur: mihi detur, quantum ad victum sufficiat, cum paucis hic degenti.” respondit ameras “ bene res habet: segreget despota a se licet, quos illi placet:” deditque segregato asporum quinquaginta milia, e vectigalibus frumentariis ei pendenda, plerisque ministris eius Cpoli degere iussis. alii rem aliter narrant: nempe omnium malorum auctorem Matthaëum Asanem cum quibusdam, qui salinas Aeni tenebant, pecunias quasdam furatum esse, inscio despota. id ubi comperisset ameras, voluisse eum Asanem illum comprehendere et palo transfigere: unde metu perculsum Asanem illico exspirasse. ameram autem suspicatum, despota eius consilii participem et fuga salutem quaesiturum esse, eum, Didymotichum relegatum, omni stipendio spoliasset, et ita male multasse. quondam autem, quum ameras, a venatione rediens, transiturus esset, ubi despota viveret, hunc pedibus obviam processisse, et ameram, generum suum, adorasse; illum, quum ambulans eum videret, vehementer tristatum, et magis etiam eiusdem

αὐτοῦ ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῷ ἑκκοντὶ ἐκ τῶν ἀσθεντικῶν. καὶ ἀναβάς ἦλθε σὺν αὐτῷ ἐν τῇ Ἀνδριανουπόλει, καὶ εἰς σιτηρέσιον δέδωκεν αὐτῷ ἄσπρα χιλιάδας πενήτηκοντα ἐκ τοῦ κομερχίου τοῦ ἀλεύρου. καὶ τοῦτο ἀληθέστερον.

5 Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου τῷ θέρει ἐγγένοιε τσσαύτη λοιμώδης νόσος ἐν τε τῇ Κωνσταντινουπόλει Ἀνδριανουπόλει καὶ Καλλιουπόλει καὶ ταῖς πέριξ αὐτῶν πόλεσι καὶ κάμαις, ὕστεσί τε καὶ χώραις, οἷα οὐ γέγονεν ἐν τοῖς παρελθούσι χρόνοις ἐκ πολλοῦ καιροῦ, ὥστε τεθνήκασιν, ὡς φασι, μυριάδες πολ-
10 λαι ἀνθρώπων, οὐ χιλιάδες. ἐν οἷς δὲ καὶ ἡ τοῦ δεσποίου θυγάτηρ ἡ ἀμήρισσα ἀπέθανε.

Τοῦ δὲ 530ς ἔτους Νοεμβρίῳ μηνὶ ἀπῆλθον ἀγῶ εἰς τὴν ἁγίαν Μάρναν παρακινήσει τῆς βασιλείσσης κυρίας Ἐλένης καὶ πενθεροῦ τοῦ ἀυθέντου τοῦ τόπον ἐκείνου κύρ Λεο-
15 νάρδον, ἵνα καὶ τὸν τόπον ἐκεῖσε ἀναθεωρήσω, καὶ ὡς δῆθεν ἀνεψιοῦ τοῦ μακαρίτου τοῦ ἀυθέντου μου τοῦ βασιλέως κύρ Κωνσταντίνου καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ παθόντος μου ζημίαν μεγίστην, ὡς ἐπροεδήλωσα ἐν τῷ λή' ἔτει, ἵνα ἀπολαύσω τινὸς εὐαργεσίας ἐτησίου ὡς γέρων καὶ ἀσθενῆς καὶ
20 πτωχὸς ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας. ἐπαναστρέψας δὲ τῇ κβ' τοῦ αὐτοῦ, ἐντελῆ πάντα ἰδὼν καὶ ἀπολαύσας, ἄνευ τοῦ ὑπερέχειν ἐν τῷ μαστραϊδιαῷ γένει τὴν πῦσαν ἀρχὴν αὐτοῦ· δεῖ γὰρ τοῖς ἀρχομένοις ἐξομοιοῦσθαι τοῖς ἄρχουσι. καὶ τῷ Ἰα-

9. πολλαὶ om P 10. ᾧ P 13. ξένης P 18. τοῖς τριάκοντα καὶ ἀκτῶ ἔτεσιν P
22. μαστραϊκῶ P 23. τοὺς ἀρχοντας P

senectutem commiseratum, de equis regiis unum ei praeberi iussisse: quo censendo, despotam cum amera Adrianopolim abiisse, ibique in victum habuisse e vectigalibus frumentariis asprorum quinquaginta milia. atque haec quidem narratio verior est.

Aestate eiusdem anni Cpolim, Adrianopolim, Calliopolim et finitimas urbes et vicos, oppida et regiones pestilentia invasit, qualis longo temporis spatio non fuerat, ita ut multas hominum myriades, nedum chiliades, e medio abiisse dicant: in quorum numero amerissa, despotae filia, erat.

Anni 6976 mense Novembri sanctam Mauram concessi, Helena regina et Leonardi, principis eius loci, socero auctoribus, ut non solum locum eum reviserem, sed etiam, quum ille beati mei domini, Constantini imperatoris, consobrinus esset et gravissimam tulissem, ut supra narravi, calamitatem propter eius patrem, anno aetatis 38, pecunia aliqua annua mihi constitueretur utpote seni et infirmo et egeno e captivitate. reversus sum die 22 mensis eiusdem, omnia

νουαρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ὁ τῆς Ἀλβανιτίας ἀνθεν-
της ὀνόματι Σκαντάρης τέθνηκε φυσικῶ θανάτῳ, καὶ τὸ μὲν
τοῦ τόπου καὶ τῆς ἀνθεντείας παρέλαβεν ἡ ἀνθεντεία τῆς
Ἐνετίας, τὸ δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ υἱὸς Τοῦρκος ὧν παρὰ
τῷ ἀμνηρῷ ἐστίαλη παρ' ἐκείνου. 5

Ἀπὸ δὲ τοῦ ἡμίσεως ἔαρος τοῦ αὐτοῦ δηλονότι 5803
ἔτους καὶ ὄλῳ τῷ θέρει διαβιβύσαντός μου κακῶς ἀπὸ τῆς
συνήθους ἀσθενείας τοῦ ῥευματισμοῦ, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν κο-
σμικῶν μου φορεμάτων διαλυθέντων ἱερὰ ἐρασσοφορήσαμεν
τῇ πρώτῃ τοῦ Ἀγούστου μηνός, καὶ ἀντὶ Γεώργιος Γρηγό-
ριος μετωνομάσθη, ἀντὶ δὲ Ἑλένη ἡ ἐμὴ σύνευνος Εὐπραξίμ,
δεδικωότες πρώτον τὴν εἰς Θεὸν τῆς πίστεως ἡμῶν ὁμολογίαν,
ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς ὀρθοδόξοις μεταλαμβάνουσι τὸ μοναχικὸν
σχημα. καὶ οὕτως ἠρξάμην πρῶτον μὲν τὸ ἅγιον σύμβολον
καλῶς ἐκθέσθαι, καὶ ἕθεν τὸ ἱερώτατον παρὰ τῶν θείων πα- 15
τέρων συνετέθη σύμβολον, ἵνα γινώσκων ὡς οὐδ' αὐτοὶ ἐξ ἀν-
τῶν ἀλλ' ἐκ τῶν θείων χρησμῶν ἀφανισάμενοι τὰς ῥήσεις τε
καὶ τὴν γινῶσιν εὐσεβοφρόνως αὐτὸ συνεγράψαντο. σχεδὸν
οὐδ' πᾶσαι αὐτοῦ θείου συμβόλου ῥήσεις ἐκ τῶν ἁγίων εἰσι
γραφῶν, ὡς κατὰ μέρος ἕηθήσεται. 20

Πιστεῦω. εὐαγγέλιον "πιστεῦεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ

2. σκευδέρης P 6. αεξ^{ου} P 19. αὐτοῦ] αὐ τοῦ?

perfecta nactus, nisi quod in gente Mastraidiensi omne eius reliquum
imperium continebatur; oportet enim qui regunt similes evadant iis,
qui reguntur. mense Ianuario eiusdem anni Albanitarum princeps
Scantares morbo obiit, cuius regionis et dominiū partem res publica
Venetorum, partem sororis ipsius filius Turca, qui apud ameram vi-
vebat, missus ab eodem, occupavit.

A medio vere anni eiusdem i. e. 6976 per totam aetatem male
conflictatus morbo meo, rheumatismo, quum saeculares vestes meas
laceras essent, vestimenta sacra indui primo die Augusti, pro Georgio
Gregorius appellatus, itemque uxor mea, Eupraxia pro Helena dicta,
professi ante, ut mos est orthodoxis monachicum habitum induenti-
bus, fidei nostrae formulam. itaque infra sanctum symbolum ac-
curate proposui, significans simul, unde a divinis patribus composi-
tum fuerit, ut cognoscamus, eos symbolum non ex ingenio suo con-
scripsisse, sed e sacris literis verecunde collectis testimoniis et hau-
sta rerum divinarum scientia. nimirum symboli divini verba tantum
non omnia e sacris literis deprompta sunt, ut singulis locis a me si-
gnificabitur.

Credo. evangelium "credis in filium dei," et "credit in deum,
etiam in me credite." apostolus "crede in Iesum dominum."

Θεοῦ” καὶ “πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἡμὲ πιστεύετε.” ἀπόστολος “πίστευσον εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν.”

εἰς ἓνα Θεόν. εὐαγγέλιον “ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινόν Θεόν.” ἀδελφός Θεός “πίστετε ὅτι ὁ Θεός ἐστι.”

5 Παῦλος “καὶ ἡμῶν Θεός ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι’ οὗ τὰ πάντα.”

πατέρα. εὐαγγέλιον “ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν,” καὶ “πάτερ ἅγιο, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω,” καὶ “πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύσομαι,” καὶ “ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου,” καὶ “πάτερ μου, εἰς χεῖράς σου παρατίθῃμι τὸ πνεῦμά μου,” καὶ “οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου.” Πέτρος “εὐλογητός ὁ Θεός καὶ πατήρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Παῦλος “ὁ Θεός καὶ πατήρ 15 τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.”

παντοκράτωρ. Ζαχαρίας “τάδε λέγει κύριος παντοκράτωρ,” καὶ “ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ κυρίου παντοκράτωρ,” καὶ “λέγει κύριος παντοκράτωρ.” Ἰεζεκιήλ “ἄδωναὶ κύριε,” ὅ ἐστι παντοκράτωρ. καὶ τὸ σαβαώθ δὲ παντοκράτωρ ἐρμηνεύεται, 20 ὃ πάση τῇ τριάδι ἀνατίθῃσιν ὁ Ἠσαΐας λέγων “ἅγιος ἅγιος ἅγιος κύριος σαβαώθ.” εὐαγγέλιον “πατήρ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.” Δαβὶδ “ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέθρατα τῆς γῆς.” ἐπιστήθιος “ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος παντοκράτωρ.”

21. πάτερ P

in unum deum. evangelium “ut cognoscant te unum verum deum.” frater domini “crede deum esse.” Paulus “ac deus noster pater, ex quo omnia et nos ex illo, et unus dominus Iesus Christus, per quem omnia.”

patrem. evangelium “ascendo ad patrem meum et patrem vestram,” et “sancte pater, et mundus non agnovit te,” et “ad patrem meum proficiscar” et “interrogabo patrem meum,” et “mi pater, in manus tuas trado spiritum meum,” et “non posse me nunc precari patrem meum.” Petrus “benedictus deus et pater domini nostri Iesu Christi.” Paulus “deus et pater domini nostri Iesu Christi.”

omnipotentem. Zacharias “haec dicit dominus omnipotens” et “in domum domini omnipotentis” et “dicit dominus omnipotens.” Iezechiel “adonai domine” i. e. omnipotens. item sabaoth omnipotentem significat, quod cognomentum omni trinitati Esaias tribuit his verbis “sanctus, sanctus, sanctus dominus sabaoth.” evangelium “pater coeli et terrae.” David “in manu eius termini terrae.” qui in pectore domini quievit “qui est, erat et erit omnipotens.”

ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς. Μωϋσέως "ἐν ἀρχῇ
96 ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν." εὐαγγελίου "πά-
τερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς."

ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. Παῦλος "εἴτε
ὁρατὰ εἴτε ἀόρατα, πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτισται, 5
ἐκ τοῦ πατρὸς δηλονότι διὰ τοῦ Χριστοῦ." ὁ "Δαβὶδ ὅτι
αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτί-
σθησαν."

καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν
τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ. Παύλου "καὶ ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ 10
πατὴρ καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός." εὐαγγελίου "ἵνα γι-
νώσκωσί σε τὸν ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν
Χριστόν." καὶ "σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-
τος." καὶ "σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός." καὶ "καθὼ ἐώ-
ρακα καὶ πεπίστευκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ 15
θεοῦ." καὶ "σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ." καὶ "ταῦ-
τα γέγραπται ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ
υἱὸς τοῦ θεοῦ." καὶ "ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον
τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο." καὶ "οὕτως ἠγάπησεν ὁ θεὸς
τὸν κόσμον ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκε." καὶ 20
ὁ ἠγαπημένος "ἵνα γνώσκῃτε περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ."

τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων
τῶν αἰώνων. εὐαγγελίου "πῶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννησάντα

21. ἐπιστήθιος P

23. ἐπιστήθιος P

factorem coeli et terrae. Moyses "in principio deus fecit
coelum et terram." evangelium "pater, domine coeli et terrae."

visibillium omnium et invisibillium. Paulus "sive vi-
sibilia sive invisibilia, omnia per eum et ad eum facta sunt, a pa-
tre scilicet per Christum." David "ipse dixit, et nata sunt; ipse ius-
sit, et condita sunt."

et in unum dominum Iesum Christum, filium dei
unigenitum. Paulus "nobis est unus deus pater, et unus dominus
Iesus Christus." evangelium "ut cognoscant te verum deum et quem
misisisti Iesum Christum." et "tu es Christus, filius dei vivi." et "tu
es filius meus dilectus." et "ego vidi et credidi, hunc esse Christum
filium dei." et "credis in filium dei." et "scripta haec sunt, ut credant,
hunc esse Christum filium dei." et "unigenitus filius, qui est in
sinu patris, ille nobis exposuit." et "adeo deus mundum dilexit, ut
dederit unigenitum filium suum." et dilectus "ut cognoscatis filium
unigenitum."

et ex patre generatum ante omnia saecula. evange-
lium "qui generatorem amat, amat etiam generatum ex eo." et "glo-

ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ.” καὶ “νῦν δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί,” καὶ “ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος” καὶ “ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς,” καὶ “ὁ ἦν ἀπ’ ἀρχῆς.” ἀποστόλου “ἐπ’ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν 5 τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν νύκτι, δι’ οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε.” παροιμιῶν “πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσε με, πρὸ δὲ πάντων τῶν βουνῶν γεννᾷ με.” εὐαγγελίου “ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἦκα,” καὶ “ἐξῆλθον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον.”

10 φῶς ἐκ φωτός. εὐαγγελίου “ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός,” καὶ “ἦν τὸ φῶς ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.” Δαβὶδ “ἐν τῷ φωτί σου ὀψώμεθα φῶς.” Παύλου “ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης.”

15 θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. τοῦ ἡγαπημένου “οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος,” καὶ “ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ νύκτι αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ.” εὐαγγελίου “ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια.” Παύλου “κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.”

20 γεννηθέντα. παροιμιῶν “πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με.” εὐαγγελίου “ἐγὼ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα καὶ εἰς τοῦτο γεγέννημαι.” τοῦ ἡγαπημένου “ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννησάντα ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ.”

4. Παύλος: P 6. παροιμίαι P 14. ἐπιστήθιος P 20. παροιμίαι P, qui ubique nominativus

rifica me ea gloria, quam habui apud te ante mundum conditum,” et “principio erat verbum,” et “qui erat in sinu patris,” et “qui erat inde a principio.” apostolus “extremis his diebus locutus est nobiscum in filio, per quem saecula condidit.” proverbialia “ante saecula condidit me, ante omnes colles gignit me.” evangelium “e patre exiit et adsum,” et “exiit e patre et veni in hunc mundum.”

lumen de lumine. evangelium “ut testaretur de lumine,” et “erat verum lumen, quod illustrat omnem hominem, qui in mundum venit.” David “in lumine tuo videbimus lumen.” Paulus “qui erat splendor percussus gloriae.”

deum verum de deo vero. dilectus “hic est deus verus et vita aeterna,” et “sumus in vero deo, in filio eius Iesu Christo.” evangelium “ego sum veritas.” Paulus “per adventum gloriae magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi.”

genitum. proverbialia “ante omnes colles gignit me.” evangelium “ego ad hoc veni et ad hoc genitus sum.” dilectus “qui genitorem amat, amat etiam genitum ex eo.”

οὐ ποιηθέντα. γεγέννηται γάρ, οὐ πεποιήται μετὰ τῶν κτισμάτων, ὅτι αὐτὸς πάντων ποιητής. Παύλου “δι’ οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε.” τῆς σοφίας “ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου.”

ὁμοούσιον τῷ πατρὶ. εὐαγγελίου “ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ 5 μου ἐν ἑσμεν,” καὶ “οὐκ οἶδατε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί,” καὶ “ὁ ἐωρακώς με ἐώρακε τὸν πατέρα.” Παύλου “ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ,” καὶ “ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ’ ἐαυτὸν ἐκένωσε 10 μορφὴν δούλου λαβών.”

δι’ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Παύλου “δι’ οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε,” καὶ “πάντα δι’ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτιβσται,” καὶ “αὐτὸς ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν.” εὐαγγελίου “πάντα δι’ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς 15 αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε.” παροιμιῶν “πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσε με.” τοῦτο δὲ τὴν ἐν τῷ πατρὶ μαρτυρεῖ τῆς ζωῆς σοφίας αὐτοῦ πρὸ αἰῶνος καὶ ἀκίνητον ἰδρυσιν, ὡς καὶ τὸ “κύριος ἐκτίσε με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργον αὐτοῦ” τὴν ἐνανθρώπησιν προσημαίνει, δι’ ἧς τὰ μεγάλα ἔργα 20 τῆς σωτηρίας ἡμῶν κατεργάσατο ὑστερον. ὡς καὶ τὸ “ὁ Θεὸς τῆ σοφία ἐθεμελίωσε τὴν γῆν” τὰ ἐξῆς ἔργα δηλῶν, καὶ

22. τὰ ἐξ ἀρχῆς ἔργα Alterus

non factum. genitus enim est, non factus cum creaturis, quia ipse omnium creator est. Paulus “per quem etiam saecula condidit.” liber sapientiae “qui cuncta fecit in nomine tuo.”

consubstantialem patri. evangelium “ego et pater unum sumus,” et “an nescitis, me in patre, et patrem in me esse,” et “qui me vidit, patrem vidit.” Paulus “qui est splendor repercussus gloriae et character personae eius,” et “qui quum esset in forma dei, rapinam esse non existimavit, quod deo par esset, sed ipse sese spoliavit, forma servi induta.”

per quem omnia facta sunt. Paulus “per quem saecula fecit,” et “cuncta per eum et ad eum condita sunt,” et “ipse ante omnia est, et omnia in ipso consistunt.” evangelium “cuncta per ipsum facta sunt et sine ipso nihil factum est, quod factum est.” proverbialia “ante saecula condidit me.” hoc autem vitae sapientiae eius in patre ante omne saeculum factam et immutatam constitutionem testatur, sicut illud “dominus condidit me initium viarum suarum ad opus suum” Christum humana specie indutum praesignificat, qua magna salvationis nostrae opera postea perfecit. simile

τὸ "πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας," καὶ τὸ "ὃ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου." τὸ δὲ "κύριος ἔκτισέ με" φησὶ καὶ ἀντὶ τοῦ πτίζειν καὶ δημιουργεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ δι' ἐμοῦ τῆς σοφίας αὐτοῦ εὐδόκησε. καὶ ὁ Δαβὶδ τοῦτο μαρτυρεῖ. "τῆ λόγῳ 5 κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερωώθησαν." καθαρωτέρως καὶ τὴν διὰ σαρκὸς αὐτοῦ ἐπιφάνειαν τὸ κύριος ἔκτισέ με διδάσκει, ὡς ἔφημεν.

τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Παύλου "τὰ γὰρ πάντα δι' ἡμᾶς." καὶ "εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; 10 ὃς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἀφείσατο, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν." καὶ "ἐπεὶ τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν."

καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Ἡσαΐου "οὐκ 15 ἄγγελος, οὐκ πρέσβυς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος ἔσωσας ἡμᾶς." Πέτρου "περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν προφηταί." εὐαγγελίου "οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον," καὶ "ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ," καὶ "ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶ," καὶ "οὗτός ἐστιν ὁ σωτὴρ τοῦ 20 κόσμου ὁ Χριστός."

κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν. Παύλου "ὃ καταβὰς αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς." εὐαγγελίου "ὅτι καταβέβηκα

16. Παῦλος P

est illud "deus sapientia terram condidit" opera deinceps secuta significans, et "cuncta in sapientia fecisti," et "qui fecit omnia in mente tua." illud autem "dominus condidit me" significat, deum pro eo, ut conderet et faceret opera sua, per ipsum, sapientiam suam, maluisse. idem David testatur: "verbo domini coela stabilita sunt." purius etiam incarnationem illud "dominus condidit me" docet, ut diximus.

qui propter nos homines. Paulus "cuncta enim propter nos." et "si deus pro nobis, quis contra nos? qui suo ipsius filio non pepercit, et pro nobis omnibus tradidit eum." et "quoniam infantes carnis et sanguinis participes sunt, ipse quoque similiter eorundem particeps factus est."

et propter nostram salutem. Esaias "non angelus, non legatus, sed ipse dominus salvasti nos." Petrus "de qua salvatione anquisiverunt prophetae." evangelium "non veni, ut iudicem mundum, sed ut salvem mundam," et "ut salvaretur mundus per eam," et "quoniam salvatio e Iudaeis est," et "hic est salvator mundi Christus."

descendit de coelis. Paulus "ipse est, qui descendit et qui ascendit." evangelium "quod descendit de coelo." Paulus

ἐκ τοῦ οὐρανοῦ." Παύλου "ὁ γὰρ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας."

καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου. Ἡσαΐου "ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν." εὐαγγελίου "καὶ πῶς ἔσται μοι 5 τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· ἰδοὺ συλλήψῃ ἐκ γαστρὸς καὶ τέξῃ υἱόν· πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι." καὶ πρὸς τὸν Ἰωσήφ "τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ οὐκ ἐγένωσκεν αὐτήν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐ- 10 τῆς τὸν πρωτότοκον." Παύλου "ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικός," καὶ "ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν."

καὶ ἐνανθρωπήσασα. Παύλου "ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυ- 15 τὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος." καὶ "εἷς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός." εὐαγγελίου "ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί, μὴ θαυμάζετε τοῦτο." καὶ "ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ." 20

σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου. Παύλου "παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τὰ πάντα καὶ κυρίου Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρησάντος

2. ὁμ. ἀνθρώπου ἀνευ ἁμαρτίας P

"deus enim, qui filium in forma simili carni peccato obnoxiae misit."

et incarnatus est de spiritu sancto et Maria virgine. Esaias "ecce virgo habebit in utero, et filium pariet." evangelium "quomodo istud fiet, quandoquidem virum non novi? ne time, Maria; ecce, concipies in utero, et filium paries; spiritus sanctus superveniet super te, et virtus altissimi inumbrabit te." et ad Iosephum "quod enim in ea genitum est, de spiritu sancto est. non cognovit eam, donec peperisset filium suum primogenitum." Paulus "misit deus filium suum e femina natum," et "verbum caro factum est et commemoratum est inter nos."

et homo factus est. Paulus "qui quum esset in forma dei, non existimavit rapinam esse, quod deo par esset, sed spoliavit se, forma servi induta et similis hominibus factus." et "unus deus et pater omnium, unus etiam mediator dei et hominum, homo Iesus Christus." evangelium "quod filius hominis est, ne miramini." et "quum venerit filius hominis in throno gloriae suae."

crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato. Paulus "mando tibi coram deo, qui omnia vivificat, et domino Iesu Christo,

ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν.” εὐαγγελίου
 “Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρητὸν τὸν ἐσταυρωμένον.” Παύ-
 λου “καὶ ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ὅτι ἐτάφη καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.”

5 καὶ παθόντα καὶ ταφέντα. Μωϋσέως “καὶ ἔσται 97
 ἡ ζωὴ σου κρεμασμένη ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου.” Ἡσαΐου
 “ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη,” καὶ “τὸν νῶτόν μου ἔδωκα
 εἰς μάστιγας.” Δαβὶδ “ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος.” Ζα-
 χαρίου “τί αἱ πληγαὶ αὐταὶ ἀναμέσον τῶν χειρῶν σου; καὶ
 10 ἐρεῖ ἄς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἀγαπητῷ μου.” εὐαγγελίου
 “ὅτι ἔδει οὕτως παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 δόξαν αὐτοῦ.” εὐαγγελίου “καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὃ Ἰωσήφ
 ἐτύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνημεῖῳ
 καινῷ ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας.” καὶ “ἔλαβον οὖν τὸ
 15 σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμά-
 των, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν
 τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον
 καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη.”

καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς
 20 γραφάς. εὐαγγελίου “ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πρωτὴ τῇ
 πρώτῃ σαββάτων.” καὶ “τρίτην ἡμέραν ἄγει σήμερον ἀφ’ οὗ
 ταῦτα ἐγένετο.” καὶ “ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς ἐκ νεκρῶν ἔστη ἐν

5. καὶ ὄψεσθε τὴν ζωὴν ἡμῶν κρεμασμένην ἀπ. τ. ὀφθ.
 ὤμων P

qui testatus est coram Pontio Pilato praeclaram illam confessionem.”
 evangelium “Iesum quaeritis Nazarenum, qui crucifixus est.” Pau-
 lus “crucifixus est et sepultus et suscitatus die tertio secundum scri-
 pturas.”

passus et sepultus est. Moyses “eritque vita tua suspensa
 coram oculis tuis.” Esaias “tanquam agnus ad mactationem ductus
 est,” et “tergum meum castigandum praebui.” David “ut castiger
 paratus.” Zacharias “quid sibi volunt vulnera haec in manibus tuis?
 et respondebit, vulneratus iis sum in domicilio meo dilecto.” evange-
 lium “oportuit ita pati Christum et introire in gloriam suam.” evan-
 gelium “et Iosephus, quum accepisset corpus, involvit id sindone pura
 et collocavit in monumento novo, quod in saxo excisum erat.” et
 “acceperunt igitur corpus Iesu et obviaverunt id linteis cum aroma-
 tis, sicut mos est Iudaeis funerare. erat autem hortus in eo loco,
 ubi crucifixus fuerat, et in horto monumentum novum, in quo nemo
 dum positus erat.”

et resurrexit tertio die secundum scripturas.
 evangelium “resurrexit Iesus Christus mane primo die hebdomadis.”
 et “dies tertius hodie est, ex quo haec facta sunt.” et “Iesus, quum

μέσῳ τῶν μαθητῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς εἰρήνη ὑμῖν.” καὶ “μνησθητι, κύριε, ὡς ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.”

5

καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθέζομενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς. εὐαγγελίου “ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.” καὶ “ἐγένετο ἐν τῇ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, διέστη ἀπ’ αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν.”

10

καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. πράξεων “ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε βλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀπ’ ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὗτος ἐλεύσεται πάλιν, ὃν τρόπον ἐθάσασθε αὐτὸν ἀνερχόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.” εὐαγγελίου “καὶ τότε ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον μετὰ δόξης ἐπὶ τῶν νεφελῶν· καὶ τότε καθίσει ὁ υἱὸς ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνον δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη.” πράξεων “οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ πάλιν παρήγγειλεν ἡμῖν κηρῦξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὀρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτῆς ζώντων καὶ

15

20

1. μνησθητε ὅτι P

17. ἐρχόμενον — ἀνθρώπου add Alterus

resurrexisset e mortuis, inter medios discipulos suos adfuit, dixitque iis, pax esto vobiscum.” et “memento, domine, dixisse eum nobis in Galilaea, filium hominis oportere tradi in manus hominum peccantium et crucifigi et die tertio resurgere.”

et ascendit ad coelos et sedet ad dextram patris. evangelium “dominus igitur, postquam locutus est cum iis, susceptus est in coelos et consedit ad dextram dei.” et “accidit, ut, dum benediceret iis, disiunctus ab iis, sursum ferretur in coelum.”

et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos et mortuos. acta “viri Galilaei, quid statis intuentes in coelum? Iesus hic, qui disiunctus a vobis et sursum receptus est in coelum, iterum veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in coelum.” evangelium “tum videbitis filium hominis venientem cum gloria in nubibus; et tum sedebit filius hominis in throno gloriae suae, et cogentur coram eo omnes gentes.” acta “qui edimus et bibimus cum eo e mortuis suscitato, rursumque nobis mandavit, ut nuntiaremus populo et testaremur, sese esse a deo constitutum iudicem viventium et mortuorum.” Daniel “videbam eo usque, ubi throni constituti

νεκρῶν.” Δανιὴλ “ἐθεώρουν ἕως οὗ. Θρόνοι ἐτέθησαν καὶ ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάθισε,” καὶ “ἰδοὺ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ νεφελῶν ἐρχόμενος,” καὶ “ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε, καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐξουσία.”

5 οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. Δανιὴλ “καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ αἰώνιος, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῶν ἑτέρῳ οὐχ ὑποληφθήσεται.” εὐαγγελίου “καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.”

10 Τὸ ἐφεξῆς ἐντεῦθεν τοῦ ἱεροῦ συμβόλου ἡ δευτέρα ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἀπήρτισεν.

καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. εὐαγγελίου “βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.” “ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ
15 ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου.” Δαβὶδ “τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ’ ἐμοῦ.”

τὸ κύριον. Παύλου “ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. ὅπου δὲ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία.” καὶ “ἵνα τί ἐψεύσω τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώπους ἀλλὰ θεῶν.”

20 τὸ ζωοποιοῦν. εὐαγγελίου “τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σάφξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν.” Δαβὶδ “ἐξυποστειλεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.” Μωϋσέως “καὶ ἐνέπνευσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐ-

18. καὶ] Πράξεις P

erant et antiquus dierum coudedit,” et “ecce filium hominis venientem,” et “usque dum antiquus dierum veniret et honor ei ac potestas daretur.”

cuius regni non erit finis. Daniel “et regnum eius aeternum erit, nec alienae genti subiicietur.” evangelium “et regnabit in domo Iacobi per omnia saecula, nec erit finis regni eius.”

Quae hinc sequitur sancti symboli pars, secunda sancta et oecumenica synodo addita est.

et in spiritum sanctum. evangelium “baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti.” “quum venerit paracletus, spiritus sanctus, quem pater meus in nomine meo mittet.” David “spiritum tuum sanctum ne mihi rursus eripias.”

dominum. Paulus “dominus spiritus est. ubi autem spiritus domini, ibi libertas.” et “quid mentitus es spiritui sancto? neque enim hominibus, sed deo mentitus es.”

et vivificantem. evangelium “spiritus illud est, quod vivificat, caro nihil iuvat.” David “emittes spiritum tuum et condentur, et innovabis faciem terrae.” Moyses “et spiravit in os eius

τοῦ πνοῆν ζωῆς." Ἐζεκιήλ "υἱὲ ἀνθρώπου, προφήτευσον ἐπὶ τὸ πνεῦμα, καὶ ἦλθεν ἐπ' αὐτὰ καὶ ἔζησαν."

τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. εὐαγγελίου "ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται." 5 "καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστρᾶν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν." Παύλου "καὶ ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν ἀλλὰ τὸ ἐκ θεοῦ." καὶ Δαβὶδ "τῷ λόγῳ κυρίου οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ 10 πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν." Πέτρου ἐκ τῶν πράξεων "τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου ὃ υἱὸς λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε." Παύλου πρὸς Τίτον "ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ καλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, ὃ ἔξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χρι- 15 στοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν."

τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον. εὐαγγελίου "βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος," καὶ "οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ οὐρανοῦ εἰ μὴ τὸ πνεῦμα 20 τὸ κατοικοῦν ἐν αὐτῷ," καὶ "τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ." καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα καὶ Ἐζεκιήλ οἱ

2. ἐπὶ τὰ ὀσαύτα ταῦτα, καὶ ἦλθεν ἐπ' αὐτὰ πνεῦμα, καὶ ἔζησαν P
11. Πράξεις P 12. τοῦ παραγίου πνεύματος P 20. ἀν-
θρώπου P

spiritum vitalem." Ezechiel "fili hominis, vaticinator in spiritu, ac venit super ea et vixerunt."

qui e patre procedit. evangelium "quum venerit paracletus, quem ego a patre vobis mittam, spiritum veritatis, qui a patre procedit." "atque statim excedens ex aqua coela divisa et spiritum tanquam columbam descendentem vidit." Paulus "nos non spiritum mundi, sed dei accepimus." David "verbo domini coeli conditi sunt, et spiritu oris eius omne eorum robur." Petrus in actis "promissum spiritum sanctum adeptus filius a patre, effudit hoc, quod nunc cernitis et auditis." Paulus ad Titum "servavit nos lotionem regenerationis et instaurationis spiritus sancti, quem in nos large effudit per Iesum Christum, servatorem nostrum."

qui cum patre et filio simul adoratur et glorificatur. evangelium "baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti," et "nemo novit res coelestes praeter spiritum in eo habitantem," et "res divinas nemo novit praeter spiritum, qui est in

ἄγγελοι ὑμνοῦσιν “ἅγιος ἅγιος ἅγιος κύριος σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ,” δηλονότι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ μόνου ἐν τριάδι Θεοῦ.

5 τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν. Ζαχαρίου “καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ’ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν.” τῆς Θεοτόκου “καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.” πράξεων “τοῦτο πάντες οἱ προ-
10 φῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεισιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν.” καὶ “ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δεῖσθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ Θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ’ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ.” εὐαγγελίου “εἶπε Δαβὶδ ἐν
15 πνεύματι ἁγίῳ· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου.” πράξεων “καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος οὗ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρρησίας.” τῆς δξόδου “καὶ ἐπλήσθησαν πνεύματος ἁγίου, προσφῆτουν ἐν τῇ
20 παρεμβολῇ.”

εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. ὡσπερ καθολικαὶ ἐπιστολαὶ αἱ ἐπὶ τὰ ὡς εἰς πάντα πιστοὺς γραφεῖσαι κοινῶς, οὕτω καὶ καθολικὴ ἐκκλη-

deo.” apud Esaiam et Ezechielem angeli canunt “sanctus, sanctus, sanctus dominus Sabaoth, coelum et terra impleta sunt gloria eius,” i. e. patris et filii et spiritus sancti, unius in trinitate dei.

qui locutus est per prophetas. Zacharias “quemadmodum per ora sanctorum ab omni inde tempore prophetarum nuntiavit nostram ab hostibus liberationem.” deipara “quemadmodum dixit patribus nostris Abrahamo et semini eius per omnia saecula.” acta “hoc omnes prophetae testantur, veniam peccatorum nacturos esse illius nomine, quicunque credunt in eum.” et “quem coelum accipere oportet usque ad tempus restitutionis omnium, de quibus deus dixit per ora suorum ab omni inde tempore sanctorum prophetarum.” “dixit David in spiritu sancto: dixit dominus domino meo, sede ad dextram meam.” acta “quum precarentur, concussus est locus, in quo coacti erant, et omnes impleti sunt spiritu sancto et libere docebant verbum dei.” exodus “et impleti sunt spiritu sancto et vaticinabantur in castris.”

et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam. sicut catholicae sunt septem epistolae ad omnes fideles scriptae communiter, ita etiam omnium orthodoxorum ecclesia catholica

σία ἡ πάντων ὀρθοδόξων γέγραπται. Παύλου "ὁ ποιήσας τὰ
 98 ἀμφότερα ἔν, καὶ εἷς κύριος, μία πίστις, ἔν βάπτισμα." καὶ
 "ἀδελφοὶ ἅγιοι καὶ ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν
 ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ
 Χριστοῦ." καὶ "ὑμεῖς ἐστὲ σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους." 5
 καὶ "οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους,
 δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους." καὶ "ἵνα οἰκοδο-
 μῆται ἡ ἐκκλησία." καὶ "ὑμεῖς ἐστὲ ναὸς θεοῦ ζῶντος." καὶ
 "εἰς καταρτισμὸν τῆς ἐκκλησίας." καὶ "ὄντος ἀκρογωνιαίου
 αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε. καὶ 10
 αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας."

ὁμολογῶ ἔν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
 Παύλου "ὁμολόγησον τὴν καλὴν ὁμολογίαν." καὶ "καρδίᾳ μὲν
 πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σω-
 τηρίαν." "εἷς κύριος, μία πίστις, ἔν βάπτισμα." εὐαγγελίου 15
 "βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν." "βαπτίζοντες
 αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
 πνεύματος."

προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν. πράξεων "περὶ
 ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι." Ἡσαίου 20
 "ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημεί-
 οις." πράξεων "ἡ γὰρ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀπο-

4. καὶ — Χριστοῦ add Alterus 11. αὐτῆ P 22. Παῦ-
 λος P

dicitur. Paulus "is, qui diversa conciliavit, et unus dominus, una fides, unum baptisma." et "fratres sancti et superstructi super fundamentum apostolorum et prophetarum, existente imo lapide angulari ipso Iesu Christo." et "vos estis corpus Christi et singulatum membra." et "quos deus constituit in ecclesia primum apostolos, deinde prophetas, tertio discipulos." et "ut aedificetur ecclesia." et "vos estis templum dei vivi." et "ad perfectionem ecclesiae." et "existente imo lapide angulari ipso Iesu Christo, in quo vos aedificamini. atque ipse est caput corporis ecclesiae."

confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Paulus "confitere pulcram confessionem." et "animo credimus ad iustitiam, ore confitemur ad salvationem." "unus dominus, una fides, unum baptisma." evangelium "baptizantes eos ad remissionem peccatorum." "baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti."

exspecto resurrectionem mortuorum. acta "de spe et resurrectione mortuorum ego iudicor." Esaias "resurgent mortui et suscitabuntur qui sunt in sepulcris." acta "etenim mundus hic con-

καλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἐκδέχεται.” εὐαγγελίου “ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται.”

καὶ ζωῆν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. εὐαγγελίου “ὁ
5 μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰῶ-
νιον φυλάξει αὐτήν.” πράξεων “διαλεγόμενον δὲ αὐτοῦ περὶ
δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κριματός τοῦ μέλλοντος
ἔσοθαι.” Ἡσαΐου “πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.” εὐαγγε-
λίου “ἐγὼ δὲ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με ζήσεται
10 δι’ ἐμέ.” καὶ “ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ.” καὶ “ἀπε-
λεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰῶνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν
αἰῶνιον.”

ἀμήν. τὸ δὲ ἀμήν παντὸς τοῦ ἱεροῦ συμβόλου ἔστι
βεβαιωτικὸν καὶ σφραγὶς καὶ οἷόν τις κλεῖς ἀποκλείουσα τοὺς
15 ἐξώθεν καὶ φυλάττουσα ὡς ταμεῖον τινὲ καλλίστην τῆς ἐκκλη-
σίας τὸν τῆς πίστεως θησαυρόν, ἵνα μὴ τίς τι ἐκ τούτου
ἀφέληται ἢ νόσον τι ἐπεισαγάγῃ.

Αὐτὸ τὸ θεῖον καὶ ἱερῶτατον καὶ τέλειον πάντοθεν τῆς
εὐσεβείας ἡμῶν σημεῖον, τὴν ὁμολογίαν τῶν πατέρων, τὸν
20 ὄρον τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν πίστεως, ἐνστερνιζόμενοι ταῖς ψυχαῖς
καὶ τῇ γλώττῃ καὶ χεῖλεσι μετὰ παρηρησίας ὁμολογοῦντες, τὴν
ἀσινῆ ἐν αὐταῖς καὶ ἀκίβδηλον καὶ ἀπαράθραυστον πάντη ὡς
θεοφορήτων καὶ θεοδοξάστων καὶ θεοκινήτων πατέρων ἱερῶν

22. ὡς θεοφροῦρητον καὶ θεοδόξαστον καὶ θεοκίνητον τῶν π. Ρ

ditus sollicitè expectat revelationem filiorum dei.” evangelium
“quum mortui audient vocem filii dei, et vivent, qui audiverint eam.”

et vitam venturi saeculi. evangelium “qui odit animam
suam in hoc mundo, ad vitam aeternam eam servabit.” acta “dispu-
tante autem illo de iustitia et temperantia et iudicio futuro.” Esaias
“pater saeculi futuri.” evangelium “ego vivo, et qui me ederit, vi-
vet per me.” et “ego sum resurrectio et vita.” et “abibunt hi ad
poenam aeternam, iusti autem ad vitam aeternam.”

amen. vocabulum amen totius sancti symboli confirmatio et si-
gillum et quasi clavis quaedam est, qua externi secluduntur et tan-
quam conclavi pulcherrimo ecclesiae servatur thesaurus fidei, ne quis
inde quid auferat, aut alienum quid inferat.

Divinum hoc sanctissimum et omni ex parte perfectum pietatis mo-
strae signum, confessionem patrum, definitionem verae nostrae fidei, men-
te considerantes ac lingua et labiis libere profitentes, inviolatum in ani-
mo et sincerum et incorruptum omnino semper servabimus a patribus
divino spiritu inflatis, incitatis et gloriosis acceptum sanctum pignus,

παραθήκην μέχρι τέλους φυλάξωμεν, ἵνα ταῖς πρεσβείαις τῶν ἐκθεμένων αὐτὸ καὶ φυλαξάντων ἁγίων καὶ τῶν πρὸ αὐτῶν, ἐξ ὧν τὴν γνῶσιν οὗτοι τοῦ συμβόλου παρέλαβον, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων, τῶν ἱερῶν ἀγγέλων λιταῖς καὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀειπαρθένου⁵ μητρὸς, τῆς μόνης παναγίας καὶ ἀληθῶς Θεομήτορος, ὡς δῶρον καθαρὸν τὴν καλὴν ταύτην ὁμολογίαν προσενεγκόντες τῇ τριάδι, τῆς τε αἰωνίου ἐλευθερωθῶμεν κολάσεως καὶ τῆς διαιωνιζούσης σὺν Χριστῷ ἀπολαύσωμεν θείας αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ βασιλείας καὶ δόξης καὶ ἀπολαύσεως, αἰωνίως αὐτὸν τὸν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ ζῶντος δοξάζοντας σὺν τῷ προαιωνίῳ αὐτοῦ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι. ἀμήν.

B Ἐπακολουθῶν οὖν ἐγὼ τῇ ὁμολογίᾳ, ὡς χρὴ ποιεῖν τοὺς τὸ μοναχικὸν σχῆμα λαμβάνοντας, εἶπον οὕτως ἔτι. 15

Πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ μὴ κτίσμα εἶναι οὐδ' ἐπὶ χρόνον κατὰ τὸν ἄφρονα Ἄρειον, ἀλλ' ὁμοούσιον καὶ συναϊδίον τῷ Θεῷ καὶ πατρί, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, ποιητὴν χρόνων καὶ τῶν κτισμάτων πάντων, ὅστερον δὲ σαρκωθέντα δι' ἡμᾶς ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς²⁰ παρθένου.

πιστεύω τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ κτίσμα εἶναι μηδὲ ἑτερούσιον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ὁ Μακεδόنيος ὁ κενός

8. λυτρωθῶμεν P

ut, sanctis, qui id proposuerunt et servarunt, et iis, a quibus hi notitiam symboli habuerunt, sanctis denique omnibus deprecantibus, et intercedentibus angelis et matre salvatoris nostri et dei Iesu Christi semper virgine, una sanctissima et vera deipara, tanquam donum purum pulcrum hanc professionem offerentes trinitati, poena aeterna liberemur et fruamur sempiterno cum Christo divino regno eius, gloria et laetitia, perpetuo celebrantes Christum, filium dei unigenitum, cum patre, qui fuit ante saecula, et spiritu sanctissimo. amen.

Post hanc igitur confessionem, ut decet facere eos, qui monachicum habitum induunt, addidi haec.

credo filium dei non esse creaturam nec tempori subiectum, ut stultus Arius docet, sed coaequalem et coaeternum deo patri, deum verum et deo vero, factorem saeculorum et creaturarum omnium, post autem incarnatum propter nos e spiritu sancto et Maria virgine.

credo spiritum sanctum non esse creaturam, nec diversum a patre et filio, sicut Macedonius gratia eius destitutus blasphemabat,

τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐβλασφήμει, ἀλλὰ θεὸν ἀληθινὸν ὁμοούσιον καὶ συναΐδιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, ἐκ τοῦ πατέρος προῖον ἐκπορευτῶς, ὡσπερ ὁ υἱὸς ἐξ αὐτοῦ γεννητῶς.

πιστεύω μὴ ἄλλον εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν προαιώ-
5 νιον, ἕτερον δὲ τὸν ἐκ τῆς παρθένου γεννηθέντα Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς ὁ ἄφρων Νεστόριος ἐβλασφήμει, ἀλλὰ τὸν ἐξ αὐτῆς γεννηθέντα δύο μὲν εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν φύσεις, ἓνα δὲ τῇ ὑποστάσει τῇ θεϊκῇ δηλονότι, διὸ καὶ τὴν αὐτὸν τεκοῦσαν κυρίως καὶ ἀληθῶς θεοτόκον εἶναι καὶ οὐ Χριστοτόκον κατ'
10 ἐκεῖνον τὸν ἄφρονα.

πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ ἔνωσιν μὴ εἰς μίαν φύσιν τὰς δύο συνάψαι κατὰ τοὺς ἄφρονας Διόσκορον καὶ Εὐτυχή, οἱ τῇ θεότητι τὰ πάθη προσῆπτον, ἀλλ' ἐν δύο φύσεσι μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀσυγχύτως γνωριζόμε-
15 νον· καὶ ἔτι μὴ τέλος εἶναι κολάσεως μήτε ἀποκατάστασιν δαιμόνων κατὰ τὸν ἄφρονα Ὠριγένην.

πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν οὐχ ἐν θέλημα ἔχειν φυσικὸν καὶ μίαν ἐνέργειαν κατὰ τὸν Ῥώμης Ὀνώριον καὶ Πύρ-
20 ρον τὸν ἄφρονα, ἀλλὰ δύο θελήσεις καὶ δύο ἐνεργείας, θεϊκὴν δηλαδὴ καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν καὶ θέλησιν, καὶ μηδετέραν τῶν φύσεων ἀθέλητον εἶναι ἢ ἀνενέργητον.

6. Λεγίος P

sed deum verum coaequalem et coaeternum patri et filio, e patre procedentem processione, sicut filius ex eodem generatione.

credo non esse alium filium dei ante saecula natum, alium e virgine natum Iesum Christum, sicut stultus Nestorius blasphemabat, sed ex ea natum duas esse post unionem naturas, unum autem persona, divina scilicet, unde etiam quae eum peperit, proprie et vere deipara, non, ut stultus ille volebat, Christipara.

credo, filium dei post incarnationem et unionem non in unam naturam ambas coniunxisse, secundum stultorum hominum, Dioscori et Eutychis, doctrinam, qui divinitati dolores attribuerunt, sed in duabus naturis post unionem inmixte dignoscendum; nec vero finem poenae aut restitutionem daemonum esse, ut stultus Origenes docuit.

credo, filium dei, dominum nostrum Iesum Christum, postquam homo factus est, non unam habuisse voluntatem naturalem et unam efficientiam, secundum Honorium, episcopum Romanum, et stultum Pyrrhum, sed duas naturas et duas efficientias, divinam et humanam voluntatem et efficientiam, et neutram naturam aut voluntate aut efficientia carere.

πιστεύω εἰς τὰς εἰκονικάς ἀνατυπώσεις ἧγουν εἰς τὸν χαρακτήρα τὸν ἐν εἰκόνι περιγραφτὸν τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πανάγνου καὶ Θεοτόκου αὐτοῦ μητρὸς καὶ πάντων τῶν ἁγίων, σχετικῶς, οὐ λαφρευτικῶς προσκυνουμένας, οὐ Θεοποιουμένας, ἀσπάζεσθαι τε 5 καὶ τιμᾶν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, οὐ τῇ ὕλῃ τὸ σέβας ἀλλὰ τῷ πρωτοτύπῳ ἀπονέμουσαν· ἡ γὰρ τιμὴ τῆς εἰκότος εἰς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον ὡς ἀντίτυπος οὐσα τῶν πρωτοτύπων.

πιστεύω μῆτε ἀγενέργητον εἶναι τὴν θείαν φύσιν καὶ 10 ἐνεργειῶν οὐσιωδῶν ἔρημον, μῆτε αὐτὸν εἶναι οὐσίαν καὶ ἐνεργειαν ἐπ' ἐκείνης, μῆτε κτιστὰς εἶναι ταύτας κατὰ τοὺς ἄφρονας Βαβλαᾶμ καὶ Ἀκίνδυνον, ἀλλὰ καὶ ἐνεργείας θείας οὐσιώδεις καὶ ἑτέρας εἶναι ταύτας παρ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν καὶ ἀκτίστους εἶναι καὶ λεγομένας Θεότητας. 15

ὁμολογῶ βεβαίως τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὡς κατὰ τοὺς Ἱταλοὺς, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς ἐνικῶς, ὡσπερ ἀμέλει καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς ἐνικῶς γεννᾶται, πέμπεσθαι δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ 20 υἱοῦ τὸ πνεῦμα, οἷον αὐτῇ ἢ χάρις καὶ ἡ δωρεὰ αὐτοῦ δίδωσι.

23. Καὶ οὕτως τῷ φθινοπώρῳ τοῦ 5305 ἔτους ἀπῆλ-

1. πιστεύω τὰς εἰκονικάς διατυπώσεις ἧγουν χαρακτήρας τῶν ἐν εἰκόνι περιγραφτῶν P 12. ἐνεργειαν om P 21. αὐτοῦ] αὐτοῖς P 23. αὐξθ^{ου} P

credo in imagines expressas sive characterem imagine descriptum domini et dei et salvatoris nostri Iesu Christi et sanctissimae deiparae, matris eius, atque sanctorum omnium, relative, non religiose adorandas, nec consecratas, ut colantur et honorentur ab ecclesia dei, quae non materiam, sed personam veneratione prosequitur. etenim cultus imagini tributus ad ipsam personam transit, secundum magnum Basilium, quippe imago instar est archetypi.

credo, neque inefficacem esse naturam divinam et essentialium efficientiarum expertem, neque idem esse essentiam et efficientiam in ea, nec creatas eas esse, secundum homines stultos Barlaamum et Acindynum, sed et esse efficientias divinas essentielles et diversas eas esse ab ipsa essentia et non creatas et divinitates dictas.

credo firmiter, spiritum sanctum non e patre et filio procedere, ut Itali docent, sed ex ipsa unice persona patris, quemadmodum ipse filius ex ipsa persona patris unice generatur, mitti autem a patre et filio spiritum, qualem ipsa eius gratia et benignitas donat.

23. Ita autumnno anni 6977 regina, domina Helena Palaeologa,

Θεν ἡ βουσιλισσα κυρία Ἑλένη ἡ Παλαιολογινα, τοῦ δεσποῦ τοῦ τῆς Σερβίας γυνή, πρὸς τὴν αὐθεντίαν τῶν Ἑνετῶν, ἐγκαλοῦσα τοὺς κλέψαντας τὸν βίον αὐτῆς ἐν Κερκύραις. καὶ τῷ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένοντο σεισμοὶ πολλοὶ καὶ μεγάλοι εἰς 5 τε τὴν ἁγίαν Μαύραν καὶ Κεφαληνίαν καὶ Ζάκυνθον· καὶ πολλαὶ οἰκοδομαὶ ἐχάλασαν τῶν ἐν αὐταῖς ταῖς πόλεσι κώμαις τε καὶ τόποις οἰκούντων, ἄσπεά τε καὶ τεῖχη. τὸ δὲ τῆς Κεφαληνίας πτολίεθρον παντελῶς ἐχάλασθη, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τεθνήκασιν.

10 Τῷ δὲ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ τῶν Ἑνετῶν ναύαρχος τοῦνομα Νικόλαος Δεκανάλης μετὰ τριήρων ἦλθε κατὰ τῆς Αἴνου καὶ ἠχμαλώτευσεν αὐτὴν ἐν ἡμέρᾳ ἑβδόμῃ· καὶ ἐπιστρέψας παρεγένετο εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ψυχοδόμησε τὴν Βοστίτζαν αὐθις τῷ τοῦ θέρους καιρῷ τοῦ αὐτοῦ ἔτους. τῷ 15 δὲ χειμῶνι τοῦ αὐτοῦ ἔτους 530ῆ, Ἰανουαρίου κέ, ἔπεσε καθ' ὅλην τὴν νῆσον τσοσάντη χιῶν ὡς οἱ τῶν Κερκύρων ἀνθρώποι οὐκ εἶδον πώποτε, ὥστε καὶ ἀλώπεκας καὶ λαγῶνους οἰκειοχείρως ἐθήρουνον. ὁμοίως καὶ εἰς τὰ τῆς δύσεως μέρη, πολλῷ δὲ μᾶλλον εἰς τὴν Ἀσίαν ἦτοι ἀνατολήν. περὶ δὲ τὸ 20 τέλος τοῦ ἔαρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστράτευσεν κατὰ τῆς Εὐβοίας ὁ τῶν ἄσεβῶν ἄρχων, ἐπὶ τέλος τοῦ Ἰουνίου μηνός. ὁ δὲ στόλος αὐτοῦ πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν τὸ στρατόπεδον διὰ ξηρᾶς ἐκ Καλλιουπόλεως ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀθήνον, καὶ παρέλαβε τὸν Κότζινον καὶ τὰ περὶ πᾶσαν τὴν νῆσον χωρία πλὴν τοῦ

despotae Serviae uxor, ad rem publicam Venetorum abiit, accusatura eos, qui Corcyrae se bonis privaverant. vere eiusdem anni terrae motus multi et vehementes sanctam Mauram, Cephaleniam et Zacynthum affixerunt, et multa aedificia hominum per eas urbes, vicos et regiones habitantium, quin etiam oppida et moenia, corruerunt. oppidum Cephaleniae prorsus eversum est et magna hominum multitudo periit.

Aestate anni eiusdem classis Venetae dux, Nicolaus Decanales nomine, cum triremibus Aenum invasit et die septimo cepit; inde in Peloponnesum profectus Bostitzam aestate anni eiusdem instauravit. hieme autem anni eiusdem, 6978, die Ianuarii 25, tota insula nix cecidit, quantam Corcyraei nunquam viderant, ita ut manibus vulpes et lepores caperent. idem versus occidentem factum est, multoque magis versus Asiam sive orientem. sub finem veris anni eiusdem, exeunte Iunio mense, impiorum princeps adversus Euboeam expeditionem suscepit. classis eius, antequam exercitus per terram Calliopolis exiret, Lemnum venit et Cotzinum et omnia totius insulae loca,

παλαιού κάστρου ἤγουν παλαιού ποτιέθρου καὶ τῆς σκάλας, καὶ ἐπέστρεψεν. ἐπελθὼν δὲ τὸ τῆς πόλεως στρατεύμα ἐκ Νικομηδείας καὶ ὄθεν ἂν ἦν, ὁμοῦ ἐξῆλθον καὶ παρεγένοντο εἰς Εὐριπον· οὓς ἰδὼν ὁ ἔξαρχος ὁ καὶ ναύαρχος τῶν Ἑνετῶν ἀνεχώρησεν, ἴσως καλῶς ποιήσας, κακῶς δὲ ὅτι οὐκ ἤθέ-5 λησε δυναμῶσαι τὴν Εὐβοίαν πόλιν ἤτοι ἄστν. διερχόμενον δὲ τὸ τοῦ ἀμηνῶ στρατόπεδον ἀπῆρε τὴν Ἴμβρον καθ' ὁδόν, εἶτα ἦλθεν εἰς τὴν Εὐβοίαν, καθ' ὃν δὴ μῆνα ἔφθασε καὶ ὁ ἀμηνῶς. καὶ σφοδρῶς τε πολεμήσαντες διὰ ξηρῶς καὶ θαλάσσης, τῇ ιβ' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς παρέλαβε τὸ ποτιέθρον 10 πολέμῳ. καὶ τούτου γενομένου πάντα τὰ περὶ τὴν νῆσον νησύδρια καὶ ἄστια ἐδουλώθησαν ἐκουσίως. ὁ δὲ ἀμηνῶς προσκαρτερήσας μικρόν τι, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου ἐξελθὼν ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. τὸν δὲ μπεηλέρμπεην ἐπαφῆκε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. καὶ οἱ μὲν 15 περὶ τὴν Βοσιτίτζαν ἀφέντες αὐτὴν ἔφυγον· οἱ δὲ προσεκύνησαν καὶ παρέδωκαν αὐτῷ ταύτην. διερχόμενος δὲ παρέμπροσθεν ὁμοίως ἐποίησαν καὶ οἱ ἐν τῷ Βουμερῳ καὶ τῇ Ὠλένα καὶ τῷ Χελιδόνι καὶ οἱ ἐν τῷ Ποντικῷ. καὶ πάντα ὅσα ἦσαν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐκατέλυσαν μέχρι καὶ Θεμελίων, 20 τὰ δὲ ἄλλα ἔχουσι. διελθὼν δὲ μέχρι καὶ τοῦ πριγκιπάτου καὶ ἐπιστρέψας ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου. οἱ δὲ Ἑνετοὶ ἕστειλαν ἕτερον ναύαρχον Θωμᾶν τοῦνομα, Μοκένικον τού-

4. Εὐβοίαν P
γιαλῶ P

6. τὸ τῆς Εὐβοίας ἄστν P

19. ἐν τῷ αἰ-

praeter Palaeocastrum sive vetus oppidum et portum, occupavit; deinde reversa est. tum advenientibus Nicomedia et ubicunque erant urbanis copiis, una exierunt et in Euripum venerunt. quos ubi vidit exarchus et nauarchus Venetorum, recessit, recte fortasse; male autem fecit, quod Euboeam urbem munire noluit. transiens autem amerae exercitus Imbrum ex itinere cepit, atque inde ad Euboeam appulsus est, quo mense affuit etiam ameras. pugnatum est vehementer terra marique, et duodecimo die Iulii oppidum in potestatem reductum. quo facto, omnes in circuitu parvae insulae et oppida ultro se dederunt. ameras aliquantisper ibi commoratus, sub initium mensis Augusti Polim discessit, beglerbegum in Peloponnesum misit. qui Bostitzam tenuerunt, partim fugerunt, partim, submisso eum venerati, urbem tradiderunt. progredienti idem fecerunt Bumeri, Olénae, Chelidonii et Pontici incolae. loca ad mare sita omnia funditus evertit, retinuit reliqua. progressus usque ad principatum, reversus est et Peloponneso exiit. Veneti miserunt alium classis praefectum,

πίκλην· ὅστις πιάσας τὸν ποτε ναύαρχον Νικόλαον Κανά-
λην, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ γραμματικόν, θείς αὐτούς ἐν χει-
ροπέδαις σιδηραῖς καὶ δεσμεύσας ἀπέστειλεν εἰς Ἐνετίαν πρὸς Β
τὴν αὐθεντίαν ἥτοι ἀριστοκρατείαν αὐτῶν.

5 Ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 5309 ἔτους· ἐν
ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ ὁ δεσπότης κὺρ Δημήτριος τέθνηκεν ἐν Ἀν-
δριανουπόλει μοναχὸς γεγονώς, ὃς καὶ ἐπωνομάσθη Δαβίδ.
καὶ πρὸ τῆς θανάτου αὐτοῦ ὀλίγῳ χρόνῳ ἀπέθανεν ἡ θυγάτηρ
αὐτοῦ ἡ ἀμήρισσα· ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἡ βασίλισσα τέθνηκε
10 μετὰ τινα ὀλίγον καιρὸν τῆς θανάτου αὐτοῦ.

Τῇ δὲ κς' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ 5311 ἔτους περιέπεσα
ἐν ἀσθενείᾳ τσαυτῇ ὥστε καὶ ἐγεγόνειν τέλειος μοναχὸς τοῦ
μεγάλου σχήματος μὴ ἐννοήσας τὸ τυχόν. περὶ δὲ τὸ φθι-
νόπωρον τοῦ 5311 ἔτους ἐπαναστρέφων ἐκ τοῦ τῆς Φραγ-
15 κίας ῥηγὸς καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Βουργυντίας ὁ καρδιναλῆς κὺρ
Βησσαρίων, ἀπεσταλμένος ὧν παρὰ τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης
πρὸς τὸ εἰρηνεῦσαι αὐτούς, καθ' ὁδὸν τῇ ιε' τοῦ Νοεμβρίου
τέθνηκε· τὸ δὲ σῶμα ἦτοι λείψανον αὐτοῦ ἐκόμισαν εἰς τὴν
Ῥώμην μετὰ πλείστης τιμῆς, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ ναῶ
20 τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὅπου δὴ καὶ προκατέμενε, καὶ τὸν τά-
φον αὐτοῦ προητοίμασαν πλησίον τοῦ τάφου τῆς ἁγίας Εὐ-
γενείας τῆς ὁσιομάρτυρος.

Περὶ δὲ τὸ ἔαρ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξῆλθε καὶ ὁ Ζουχα-
σάνης κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἀμηνῶ Μεσεμέτη, καὶ διέδραμα

8. ὀλίγον χρόνον P 11. τῷ 5309⁶⁰ ἔτει P 15. βουργυντίας P
23. ὁ Οὐζοῦν Χασάνης P 24. μεμεῖ P

Thomam nomine, Mocenicum cognominatum: qui nauarchum ante Ni-
colam Canalem cum filio eius et scriba comprehendit, eosque ma-
nicipis ferreis constrictos Venetias ad senatum misit.

Ineunte autumno anni 6979 Demetrius despota Adrianopoli obiit
monachus, David appellatus, quum paulo ante mortua esset eius filia,
amerissa. eiusdem uxor, regina, non multo post obiit.

Die 26 mensis Iulii in tam gravem morbum incidi, ut perfecte
monachus magni habitus factus sim: quod mihi plane praeter expe-
ctationem accidit. autumno anni 6981 a rege Francorum et duce
Burgundiae, ad quos placandos ab ecclesia Romana missus erat, rediens
Bessario cardinalis, in itinere die 15 Novembris obiit. corpus eius
Romam honorificentissime delatum et in templo apostolorum, ubi
ante vixerat, sepultum est, sepulcro eius extracto prope sepulcrum
sanctae martyris Eugeniae.

Verè anni eiusdem Zuchasanes contra Mehemetem ameram expe-

τόπους τινάς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνατολὴν ἤτοι τὴν Ἀσίαν. ἔξελ-
 θῶν δὲ καὶ ὁ ἀμῆρᾶς ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπῆλθε
 κατ' ἐκείνου μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ
 ἀρχῇ πλησιάσαντες, ἤτηθη τὸ τοῦ ἀμῆρᾶ στρατόπεδον παρὰ
 τοῦ Ζουχασάνη, ὅπερ κατ' ἐκείνου ἐξῆλθεν. ἐκεῖ δὲ ἀπε- 5
 κτάνθη ὁ μπεηλέρμπεης ὁ Παλαιολόγος, ὃ ποτε υἱὸς Παλαιο-
 λόγου τοῦ Θωμᾶ ἐκείνου τοῦ Γίδου, μπεηλέρμπεης ὦν τῆς
 δύσεως, καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν ἐν δύσει ἀρχόντων καὶ ἡγεμό-
 νων. εἶτα ἐπελθόντος κατὰ πρόσωπον τοῦ ἀμῆρᾶ ἐνίκηθη,
 καὶ ἐπιστρέψας ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὁμοίως καὶ ὁ 10
 ἀμῆρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους
 παρέλαβεν ἡ γεροναία τῶν Ἑνετῶν ἤτοι ἡ αὐθεντία κάστρον
 τι τὸ λεγόμενον Στροβόλιν τὸ πλησίον Κερκύρας.

Τῇ δὲ ζ' τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τοῦ 5398 ἔτους τέθη- 15
 κεν ἐν τῇ ἀγία Μαύρα ἡ βασίλισσα κυρία Ἐλένη ἡ Παλαιο-
 λογίνα, μοναχὴ γενομένη καὶ Ὑπομονὴ μετονομασθεῖσα διὰ
 τοῦ μεγάλου σχήματος, καὶ ὁ σὺν ἡμῖν ἱερομόναχος καὶ πνευ-
 ματικὸς πατὴρ κὺρ Ἰερόθεος, ὁ διὰ τοῦ μεγάλου σχήματος
 μετονομασθεὶς Ἰωσήφ, ὃς ἦν ἐκ νεότητος μεθ' ἡμῶν καὶ σχο- 20
 λίτης καὶ φίλος μέχρι καὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ.

Τῷ δὲ θέρει τοῦ 5399 ἔτους ὁ τῶν ἀσεβῶν ἄρχων στό-
 λον ἀποστείλας κατὰ τὰ ἀνωτερικὰ μέρη τοῦ Εὐξείνου πόν-

5. Οὐζοῦν Χασάνη Ρ

14. Σεροβίλι Ρ

22. αγοε^{ου} Ρ

ditionem molitus, aliquot eius loca in oriente sive in Asia incur-
 avit. egressus est Cpoli contra eum ameras cum omnibus copiis suis.
 proelio statim inito, exercitus amerae adversus Zuchasanem eductus
 plane succubuit. ibi occisus est Palaeologus beglerbegus, Thomae
 illius Palaeologi Gidi filius, beglerbegus occidentis, multique alii
 principes et duces occidentis. postea, quum ipse advenisset ameras,
 victus et in urbem suam reversus est Zuchasanes, ameras Cpolin
 rediit.

Sub finem mensis Iulii anni eiusdem Venetorum res publica Stro-
 bolium castrum, iuxta Corcyram situm, occupavit.

Die 7 Novembris anni 6982 mortua est sanctae Maurae He-
 lena Palaeologa regina, monacha facta et mutato nomine Hypomone
 appellata per sanctum habitum, et qui nobiscum erat hieromonachus
 et pater spiritualis Hierotheus, per sanctum habitum Iosephus nomi-
 natus, qui inde a pueritia sodalis mihi et amicus fuit usque ad finem
 vitae.

Aestate anni 6983 impiorum dux in superiores partes ponti Eu-

του, παρέλαβε τὸ μέγα πτολίεθρον τὸ Καφᾶν λεγόμενον τῆς
 Χερρονήσου τῆς ἐν τῷ Ταυρικῷ. τῷ δὲ θέρει τοῦ 59πδ'
 ἔτους ἀπῆλθεν κατὰ τῆς Βλαχίας μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως
 αὐτοῦ. τῷ δὲ Σεπτεμβρίῳ τοῦ 59πδ' ἔτους ἐπέστρεψεν ἐκ
 5 τῆς Βλαχίας μᾶλλον ἤτηθείς ἢ ἠτήσας, καὶ τὸν μὲν μπεη-
 λέρμπεην ἀφήκεν ἐν τῇ Σοφίᾳ πόλει, αὐτὸς δὲ ἦλθεν εἰς
 Ἀνδριανούπολιν.

Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους τῇ πρώτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς
 ἐπῆλθέ μοι ῥευματισμὸς εἰς τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα,
 10 καὶ ἐξῆλθέ μου τοῦ στόματος καὶ ῥινὸς καὶ ὠτίων τοσοῦτος
 χυμὸς ὥστε ἀπελπίσθην παρὰ πάντων, καὶ τρεῖς τῶν ἀχράν-
 των μυστηρίων μετέλαβον· ὅπερ καὶ εἶθε μοι ἐπῆλθεν ὁ
 θάνατος, ἡ θεραπεία πάντων τῶν ἐμοὶ δυσχερῶν, γήρους 100
 τε καὶ ἀσθενείας καὶ τῆς ἐνθείας. οὐ μόνον γὰρ τῶν πολ-
 15 λῶν καλῶν καὶ συνήθων τῶν ἐκ νεότητος ὑστερημένοιο ἤμην,
 ἀλλὰ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἀνγκαίων τῆς καθημερινῆς τροφῆς.
 οἶμαι ὅτι ἡ ὑπομονὴ τῶν τοιοῦτων καὶ ἡ πρὸς θεὸν εὐχαρι-
 στία θεοῦ χάριτι αἰτία μέλλει εἶναι εἰς τὸ συγχωρησαί μοι
 20 πολλὰ τῶν ὡς πρὸς αὐτὸν ἔπταισα· οὐδὲ γὰρ γέγονεν ἐν τῷ
 βίῳ ἀμάρτημα οὐδὲ πρᾶξις οὔτε ἄλλη πᾶσα κακία ἣν ἐγὼ
 οὐκ ἐπλημμέλησα ὁ ἀνάξιος καὶ ἄθλιος, κατὰ νοῦν καὶ λόγον
 καὶ προαίρεσιν, θέσει τε καὶ γνώμῃ καὶ πράξει ἔξαμαρτήσας
 ὡς οὐδεὶς ἄλλος πώποτε. ὁμως λυτρωθεὶς τοῦ θανάτου κω-

2. αὐος^{ov} P

4. αὐος^{ov} P

5. νικήσας P

xini classem milit et Chersonesi Tauricae urbem magnam Capham
 occupavit. aestate anni 6984 in Valachiam profectus est cum omni-
 bus copiis suis: unde anni sequentis mense Septembri victus magis,
 quam victor rediit, et, beglerbego in urbe Sophia relicto, ipse Adria-
 nopolim venit.

Anni eiusdem Octobris die prime rheumatismus caput mihi et
 genua invasit, fluxitque tantum pituitae ex ore, naribus et auribus,
 ut omnes desperarent de salute mea et ter particips fierem im-
 maculatorum mysteriorum. utinam me abstulisset mors, medicina et
 requies malorum meorum omnium, senectutis, infirmitatis et inopiae.
 etenim non solum multis optimis viris, quorum consuetudine usus
 eram inde ab adolescentia, sed etiam rebus ad victum quotidianum
 necessariis privatus eram. spero, tantorum malorum patientiam et
 gratum erga deum animum, ipso propitio, veniam impetratura esse
 multis, quibus enim offendi, peccatis. nullum enim est in vita hu-
 mana peccatum vel flagitium, nec ulla omnino nequitia, quam ego
 indignus et miser cogitatione, verbo et voluntate non commiserim,
 qui iudicio, proposito et actione peccavi, quantum nemo unquam

φὸς ἐναπέμεινα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀσθενείας μέχρι πολλοῦ, ὡς οὐδὲ τὰ πλησίον μου σημαντήρια ἤκουον. καὶ ἵνα εἰς τὴν ἄνω πρόνοιαν ἀπαλλαγῶ μετὰ τὸ παρελθεῖν τὰς ἐναπολειφθείσας μοι τοιαύτας ἡμέρας τῆς ζωῆς ἐπελθόντος μου τοῦ θανάτου, τῆς ἀναπαύσεως τῶν ἀνθρώπων, ὡς ὁ θεὸς Ἰὼβ προσ-5 ἠγόρευσεν, ἐδεήθην οὕτως τοῦ θεοῦ· “ἀλλ’ εἰ με, σῶτερ, ἀνάγκη παθεῖν (τίς γὰρ οἶδε τὸ βάθος τῶν σῶν κριμάτων; τῆς μὲν σῆς φιλανθρωπίας οἶονεῖ μου τὰ πάθη βδελυττομένης, τῆς δὲ δικαιοσύνης δρώσης τὸ ἐαυτῆς), εἰς γοῦν τὸν ἐκδεχόμενον λῆξιν τόνδε χρόνον δοῦναι δίκην ἐμοὶ παράσχου, 10

B ἀλλὰ μὴ εἰς τὸν μέλλοντα τὸν ἀπέραντον, ἔνθα οὐκ ἔστι πραγμάτων ἀποκατάστασις. ἐνταῦθα τοίνυν ἀνακαθάρας, ἕπασσι χρυσάμενος τοῖς εἰς τοῦτο φέρουσιν, οὕτω τῶν τῆδε μεταστήσας ἀξιώσων με τοῦ μὴ τῶν σῶν ἐκπεσεῖν με οἰκτιρῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ τε καὶ φρικτῇ παρουσίᾳ σου.” 15

Τῷ δὲ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔθπε ὁ ἀμνηρᾶς ἀποστειλάς πλείστον στρατόπεδον κατὰ τοῦ Ναυπάκτου, ἵνα παραλάβῃ αὐτόν, ἔτα εἰς τὴν ἁγίαν Μαύραν ἐπέλθῃ· ὅθεν βοηθία θεοῦ οὔτε τὸν Ναυπάκτον παρέλαβε τῷ αὐτῷ ἔτει οὔτε κατὰ τῆς ἁγίας Μαύρας ἦλθεν, ἀλλ’ ὑπέστρεψεν ἄπρακτος. 20

Τέλος τοῦ παρόντος ἱστορικοῦ ἤτοι χρονικοῦ βιβλίου, παρ’ ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως ποιηθὲν αἰτήσῃ τινῶν εὐγενῶν

3. ἐναποκλαύσω P
ἀπέλθῃ P

6. ἀλλ’ με M

16. σου^{ου} P

18.

ante. verum enim vero liberatus a morte, ex illo morbo diu ita surdus mansi, ut ne eius quidem, qui prope me loqueretur, verba audirem. atque ut ad supremam providentiam reverterer, praeteritis his, qui mihi reliqui sunt, diebus vitae, et morte, requiete hominum, ut eam divus Iobus appellavit, sopitus, ita deum precatus sum: “quodsi, salvator, pati me necesse est (quis enim novit altitudinem iudiciorum tuorum? siquidem benignitas tua detestatur miseriae meas, iustitia autem facit, quod suum est), in tempus hoc, quod finem habet, poenis me multa, non in futurum tempus, cuius nullus finis, nulla rerum reparatio est. hic igitur quum me purgaveris, usus miseris omnibus, quae huc faciunt, ita me hinc transferre dignare, ut non excidam misericordia tua in altero tuo et horribili adventu.”

Aestate anni 6985 ameras ingentem exercitum misit, qui Naupactum caperet, deinde invaderet sanctam Mauram. verum auxiliante deo factum est, ut nec Naupactum subiiceret eo anno, nec sanctam Mauram adoriretur, sed re infecta rediret.

Finis libri huius historici sive chronici, quem ego rogata no-

Κερκυραίων, παρακαλούντων με ἵνα μὴ σιωπῇ παραλείψω ἃ
 οἶδα ὀφθαλμοφανῶς καὶ ἤκουσα καὶ ἀνέγνωκα. καὶ οὕτως
 ἔγραψα ἰδιοχείρως καὶ ἀπέδωσα ἀνὰ χειρας τοῦ εὐλαβεστά-
 του ἱερέως κύρ Ἀντωνίου. καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχασθῆ
 5 μοι διὰ τὸν κύριον, εἰ ἔλαθῆ τι· τὸ γῆρας γὰρ τὸ ἐμὸν καὶ
 ἡ δεινὴ ἀσθένεια οὐκ εἴασέ με καλῶς διορθῶσαι. ἐγράφη
 οὗν ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς κτίσεως κόσμου 5395, Μαρτίου κθ',
 Ἰνδικτιῶνος ἑνδεκάτης.

bilium quorundam Corcyraeorum conscripsi, qui cohortabantur me, ut
 ne silentio premerem, quae vidissem oculis, audissem, legissem. ita-
 que manu mea haec scripsi et in manus sacerdotis religiosissimi An-
 tonii tradidi. lectores ignoscite mihi per dominum, si quid praeter-
 misi. senectus enim et summa infirmitas mea non siverunt me accu-
 rate omnia elaborare. scribebam anno a mundo condito 6986, men-
 sis Martii die 29, indictione undecima.